Henn Põlluaas

Eesti-Vene piirileping. Ära andmine või äraandmine?

Toimetanud Mart Helme

Kujundanud Kirjastuskeskus

ISBN 978-9949-437-71-9

Saateks

Käesolev raamat künnab sõna otseses mõttes uudismaad. Kuigi Eesti ja Venemaa vahelise piirijoone kulgemise küsimus on olnud päevakorral juba 1991. aastast alates, pole meie kirjasõnas nimetatud teemal sellest hoolimata ilmunud ühtegi kaalukat ja kandvat uurimust. Ammugi mitte uurimust, mis suudaks vaadata piiriküsimust ka laiemas, üldpoliitilises ning ajaloolis-rahvusvahelises kontekstis.

Henn Põlluaas on siinsete kaante vahele koondatud kirjaridadega seda lünka täitmas. Nagu autor raamatu sissejuhatuses tõdeb, pole piiriküsimust - aga laiemalt paljut muudki Eesti-Vene suhetes toimunut - käsitlevaid dokumente nende jätkuva varjamise või salastatuse tõttu võimalik uurijatel kasutada. Sellest hoolimata on materjali uurimuse koostamiseks piisavalt ka avalikkusele kättesaadavates allikates. Autor ongi neid kogudes, kasutades ja süstematiseerides teinud ära hiiglasliku töö, mis igale inimesele, kes meie piirisaaga arengust vähegi adekvaatset pilti saada soovib, on asendamatu.

Samas pole raamatu väärtuseks kaugeltki vaid selle kättesaadavaid materjale käsitlev haare. Põlluaasa sule all joonistub aegruumilise jada korras välja ka Eesti Vabariigi poliitikute ning diplomaatide tegemiste-tegematajätmiste rida, mille üheks vaieldamatult mõtlemapanevaks jooneks on autori poolt ülima põhjalikkusega esile toodud taandumised eranditult kõigil meie piiridel. Aga ka üldine hambutus riigi väärikuse, suveräänsuse ja järjepidevuse kaitsmisel, rahvuslikust eneseuhkusest rääkimata.

Raamatu pealkiri «Eesti-Vene piirileping - ära andmine või äraandmine?» peegeldab täpselt seda lähenemisnurka, millest autor raamatus lähtub. Jääb lugeja otsustada, kas ta nõustub esimese, teise või mingi kolmanda määratlusega. Igatahes ei lahmi autor oma seisukohti esitades tühja vaid toestab iga väidet arvukate viidete ning dokumentidega. Seepärast tulebki, et temaga vaielda või talle oponeerivat seisukohta esitada, kõigepealt tema monumentaalse kirjatöö ning selle vundamendiks olevate allikatega tutvuda.

Kuni seda tehtud pole, tuleb mitte üksnes tõdeda, vaid ka leppida faktiga, et Henn Põlluaas on täitnud piiriküsimuse uurimises valitseva tühimiku seinast seinani.

Mart Helme, suursaadik

Sisukord

Väga oluline on minevikku ikka ja jälle meenutada, võidelda tahtmatu ja tahtliku unustusega, sest lühike mälu annab asjaosalistele teenimatult puhta südametunnistuse. Mäletamine on ainus usaldatav teejuht tulevikku. Mäletamine on seetõttu kohustus.

Enn Sarv, õigusteadlane

SELGITUSEKS

Eestit eraldab Vene Föderatsioonist 338,6 kilomeetri pikkune kontrolljoon, millest 76,4 kilomeetrit on Narva jõel ja 124,2 kilomeetrit Peipsi järvistul. Piiriküsimus ehk Petserimaa ja Narva jõe taguste alade saatus, mille Venemaa on anastanud ja enda territooriumiks kuulutanud, on juba 18 aastat olnud meie idasuhete üks aktuaalsemaid teemasid ning lahendamata küsimusi Eesti ja Venemaa vahel. Alates läbirääkimiste algusest 1992. aastal on sellele osaks saanud terav tähelepanu ja kriitika, mida on põhjustanud tänaseni kehtiva Tartu rahulepingu olemasolu ning informatsiooni puudus läbirääkimiste käigu ja eesmärkide suhtes. Kuigi piirileping kuulutati põhimõtteliselt valmisolevaks juba 1996. aastal ning parafeeriti 1999. aastal, ei avalikustatud lepingu sisu pea kümne aasta jooksul.

Uue, lõplikult vormistatud Eesti-Vene piirilepinguga oli võimalik tutvuda alles peale selle allkirjastamist Moskvas 18. mail 2005. Selgus, et aastaid toimunud läbirääkimisprotsessi võib ainult suurte mööndustega nimetada läbirääkimisteks, sest lepingu lõppteksti ei jäänud mitte ühtegi Eesti-poolset tingimust.

Kuna läbirääkimised ja piirileping olid Välisministeeriumi poolt tunnistatud «avaliku teabe seaduse (edaspidi AvTS) § 35 lõike 1 punkti 3 ja Välissuhete seaduse (VSS) § 3 lõike 1 punktide 1 ja 2 ning välissuht-

lemisseadusest ja teistest Eesti Vabariigi õigusaktidest kui ka rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normide ning riikidevahelise suhtlemise praktika kohaselt» konfidentsiaalseteks[1], ei ole selle käigu kohta ammendavat informatsiooni avaldatud. Valdav enamik piiriläbirääkimisi puudutavaid dokumente: valitsusistungite-, komisjonide-, läbirääkimiste protokollid, otsused, lühikokkuvõtted jne. on endiselt salastatud ning avalikustamisele ei kuulu. Ka valitsuse istungite lindistused on uurijatele kättesaamatud. Laiem üldsus oli ja on tuttav episoodiliste infokillukeste ja peamiselt järelandmisi ja territoriaalseid loovutusi õigustavate avaldustega, mida on ajakirjanduse vahendusel edastatud, mõjutamaks avalikku arvamust uue piirilepingu sõlmimisele soodsamas suunas.

Üleriiklikku debatti ega referendumit sellel teemal ei korraldatud. Leping koostati ja sõlmiti ilma, et rahval ja kodanikeorganisatsioonidel oleks olnud võimalik oma arvamust avaldades, ettepanekuid tehes või mistahes muus vormis protsessis osaleda või seda mõjutada.

Käesolev teos püüab anda ülevaate piiriprotsessist tänase päevani välja, vaadeles erinevaid tegureid, mis mõjutasid läbirääkimiste käiku ja tulemust. On ju riigipiiridega toimunu vaid killuke laiemast üldpildist. Raamat annab ka põgusa ülevaate varasemast ajast, alates omariikluse sünnist ja Tartu rahulepingu sõlmimisest kuni tänapäevani. Käsitleb nii Venemaa kunagisi kui tänaseid püüdlusi saada Eesti oma voli ja kontrolli alla ning eestlaste püüdu seista sellele vastu. Samuti lääne demokraatiate hetkehuvidest lähtuvat käitumist, mis väljendus kord meie toetamises, kord hoopis Kremli huvide eelistamises. Siia mahuvad iseseisvuse ja juriidilise järjepidevuse taastunnustamise küsimused ja meie riigijuhtide suhtumine kättevõidetud positsioonidesse, rahvusvahelisse õigusesse ja Tartu rahulepinguga määratud riigipiiri ja sellest loobumisse. Piiriprotsessi tagamaade ülevaade ja analüüs, milles püüab mõista, mis juhtus ning millised välised ja sisemised jõud mõjutasid ja mõjutavad sündmuste arengut Eestis ning kuviõrd demokraatlik on meie riik.

Minu püüdluseks ei ole olnud eraldada traditsiooniliselt ajalugu, valis-, sise- ja majanduspoliitikat, kultuuri- ja rahvusküsimusi, vaid pigem siduda neid ja anda parema arusaamise huvides laiem ja kattev ülevaade kõigist piiritemaatikaga seotud aspektidest.

Lõviosa piirilepingusse puutuvatest dokumentidest, nagu öeldud, on salastatud ning osa, mis valgustaksid toimunut või selle tagamaid,

1. Õiguskantsler Allar .lõks Seto Kongressi Vanemate Kogule 22.03.2005 nr. 6-7/050331/0501357 lk.,4

on arhiividest salapärasel kombel kadunud. Asjaosalisi, keda olen küsitlenud, on pahatihti tabanud seletamatu amneesia, olgu see siis tahtlik või tahtmatu. Lisaks on mitmed teadaanded avaldatud meedias kolmandate isikute poolt, mistõttu alati ei ole olnud võimalik algsele allikale viidata. Sekundaarsete allikate kasutamine muudab protsessi ka väga töömahukaks. Internetis kättesaadavate valitsuse istungite protokollides on ära toodud vaid otsused, mitte arutelud, mille käigus vastava tulemuseni on jõutud. Riigikogu istungi protokollid on suuremas osas siiski kättesaadavad, kuid piirilepingut on käsitletud vaid üksikutel kordadel, möödaminnes ja uskumatu pealiskaudsusega. Lähtuda sai riigitegelaste ja läbirääkimistesse kaasatud isikute avaldustest, välisministeeriumi pressiteadetest ja meediakajastustest-artiklitest.

Kõik eelpoolmainitu raskendas ja mõjutas käesoleva probleemistiku uurimist ja on ilmselt peamiseks põhjuseks, miks otseselt uue piirilepingu läbirääkimiste ja sõlmimise teemal ei ole tänaseni ühtegi põhjalikku uurimust ega raamatut avaldatud. Läbirääkimiste teemat on käsitletud küll mitmetes Tartu Ülikooli magistritöödes, kuid peamiselt on keskendutud muudele küsimustele: vene vägede väljaviimisele Eestist, piiriületusprobleemidele, Venemaa piiriprobleemidele naabermaadega üldisemalt jne. Eesti-Vene piiriläbirääkimised eraldi spetsiaalseks uurimisobjektiks ei ole olnud. Käesolev on esimene piirilepingule keskenduv uurimus, mis laiema avalikkuse ette jõuab. Kõiki olemasolevaid töid ühendab põrkumine piiriläbirääkimiste konfidentsiaalsusest tingitud piirangutele info kättesaamisel.

Lugeja leiab raamatu lisadena mitmeid dokumente, avaldusi ja pöördumisi, mis ajakirjanduses avaldamatutena enamusele ilmselt teadmata on. Ka täna on nendes tõstatatud probleemid ja küsimused täpselt sama aktuaalsed kui koostamise ajal — olukord ei ole muutunud. Kõrgeimal tasemel toimunud arutelude näiteks on ära toodud ka Riigikogu istungite stenogramme.

Raamatus on erinevaid fakte ja üksikasju suurel hulgal, probleemi olulisus ja akuutsus ise on nõudnud võimalikult paljude aspektide ja teemassepuutuvate valdkondade esiletoomist. Samas on selge, et nn. ajalooline tõde antud küsimuses ei selgu vaid üksikasjadesse järjest sügavamale sukeldumises ning vähetuntud või teadmata faktide väljatoomises. Tõde avaldub ka analüüsides protsessi ja tulemust ning antud hinnangus.

Käesolev teos on suunatud eeskätt eesti lugejale valgustamaks juba aastaid kestnud Eesti-Vene piiriküsimuse ümber toimuvaid protsesse. Samas võib raamat huvi pakkuda ka lähinaabritele lätlastele ja soom-

lastele, kellega meil suuresti sama saatus ja vägivaldne naaber jagada on olnud ning kellel endilgi on piiri- ja territoriaalsed küsimused Venemaaga problemaatilised. Kindlast pakub see hoiatavaid näiteid kõigile, keda huvitab, kuidas demokraatlikus riigis on võimalik eirata riigi eksistentsiaalseid aluseid riiklike huvide teenimise nimel ning kuidas Venemaa kasutab ära kõiki võimalusi oma ambitsioonide elluviimisel.

Minu eesmärk ei ole keskenduda minevikule, vaid olla selle kaudu suunatud tulevikku. Raamatu üheks ülesandeks on tuletada avalikkusele ja «süsteemile» meelde, et riigivõimu sattumine sõltuvusse välistest teguritest, võõrandumine rahvast ja sellest tulenev rahva võõrandumine poliitikast võib demokraatiale ja Eesti riikluse jätkuvusele ohtlikuks osutuda.

Meie lähiajaloo sündmuste uurimine ja avalikustamine on vajalik ajaloo suhtes, kuid eriti oluline on see riiklikel, rahvuspoliitilistel, rahvuspsühholoogiliste! ja isamaalistel kaalutlustel. See peab aitama vältida ajaloolise ja rahvusliku mälu kaotust ning kindlustada riikliku ja rahvusliku identiteedi säilimist. See peab aitama vältida ka eksimusi ja tahtlikke valesuundumusi Eesti sise-, valis- ja kaitsepoliitika suunamisel. Käsitledes kõiki neid aspekte, on käesoleva raamatu näol seega tegemist ka poliitikauurimusega.

Lühidalt ja lihtsustatult võiks ajaloo- ja poliitikateaduse erinevust iseloomustada järgmiselt: ajalooteadust huvitavad möödunu ja sündinud asjade põhjused. Poliitikateadusele (selle klassikalises tähenduses) on samavõrd oluline tulevik ja seetõttu huvitub ta ka sellest, millised on poliitiliste otsuste, valikute jne tagajärjed ning milliste valikute ette seavad tänased otsused meid homme. Poliitikateaduse vaatevinklist ei määra olemasolevad asjaolud poliitilist otsust üheselt ja lõplikult. Sellel on alati alternatiivid, mis tulenevad sellest, et peale asjaolude sõltub otsus veel otsustajate karakterist ja tahtest. Seetõttu ei tulene ka hinnang poliitilisele otsusele mitte niivõrd otsusest tingitud asjaolude iseloomust, kui samavõrd ka otsuse poliitilistest tagajärgedest.[1]

Akadeemilise uurimise ülesanne pole hukka mõista ega heaks kiita, vaid analüüsida, püüdes mõista põhjusi, toetuda ainull faktidele, mitte nende erinevatele tõlgendustele. Kuid ajalugu ei ole mitte üksnes klassikaline ja akadeemiline uurimisaine. Ajalugu on ka meie rahva poliitiline kogemus ja võti tuleviku nägemiseks. Kuna tegemist on teemaga, mis puudutab sügavalt iga eestlase õiglus- ja moraalitunnet, mõjutab otseselt kümnete tuhandete eestlaste — peamiselt setode elu

1. Toomas Varrak, Eesti välispoliitika Filosoofiast I, Kaitse kodu nr. 4/2007, lk. 15

ja omandit ja Eesti rahvuslikke huve laiemalt, on paratamatult tegemist ülimalt tundliku teemaga.

Ajaloo-uurimise idee või ajaloo-uurimise väärtus ühiskonnale selles seisnebki, et kombineerida nö. tagantjäreletarkus teabega uuritavast ajast. Et analüüsida, miks nii juhtus, mis olid alternatiivid, kas see sündmus aitas kaasa «heale» või «halvale» tulemusele, mis oleks pidanud teisiti tegema loodetud tulemuse või «hea» tulemuse saavutamiseks jne.[1]

Kõneldes piiriküsimusest, ei ole neid tegureid võimalik kõrvale lükata ega välistada. Seetõttu on antud ridade autor jätnud endale käesolevas uurimuses vabaduse anda ajaloole, poliitilistele sündmustele ja neis võtmeosa mänginud isikutele hinnanguid. Vaevalt, et raamatu objektiivsus sellest kahaneb, sest otsused on tehtud olemasolevatele ja raamatus välja toodud faktidele ning üldtunnustatud eetilistele ja moraalsetele seisukohtadele tuginedes. Ja kuigi tagantjärgi on lihtne tark olla, on paraku võime kasvõi tagantjärgigi tark olla just see, mille tõttu me oleme võimelised õppima enda, teiste ning oma eelkäijate ja mineviku vigadest.

Muidugi, minevik ei ole alati veel ajalugu ega iga näiline fakt alati tõde. Eriti käesolevas ainestikus, kus salastatus, demagoogia ja ebatõdede loor kõike katavad. Tüüpiliseks näiteks sellisest lähenemisest on Winston Churchilli memuaarid. Lahkudes 1945. aasta suvel peaministri kohalt ütles Churchill: «Ma ei karda ajaloo otsust — kavatsen selle ise kirja panna.» 1957. aastal kirjutas ta: «Tõde on niivõrd väärtuslik, et teda peab saatma valede eskort.» Kahjuks võetakse ka meie poliitikas temast nii mõnigi kord eeskuju ja meile antav informatsioon osutub lähemal uurimisel hoopis desinformatsiooniks.

Üks põhjus, mis ajendaski käesolevat uurimust läbi viima, on konkreetse teema jätkuv salastatus, mis teeb isegi tagantjärgi õppimise võimatuks. Avalikkusel on õigus teada, milline on tõde ja kelle poolt, milliste kaartide ja millise strateegia alusel on seda mängu mängitud ning kas väidetav võit ei ole hoopis pyrrhoslik — veel üks sarnane ja me oleme kadunud.

Et kõiki fakte, nimesid ja asjaolusid antud teemat varjama pandud konfidentsiaalsuse tagant üles leida, välja tuua ja omavahel siduda, oleks pidanud teemasse veelgi sügavamale tungima. See oleks nõudnud aga märksa rohkem aega ja oluliselt suuremaid resursse, kui minu käsutuses oli. On selge, et käesoleva raamatuga ei ole uue piirilepingu uurimine lõppenud, vaid alles algab. Olen kindel, et kõik minu poolt

1. Jaak Valge, Kas olevik segab mineviku mõistmist? 21.08.09 http://jaakvalge.blogspot.com/

ülestõstetud ja vastuseta jäänud küsimused leiavad varem või hiljem vastuse ja ka lahenduse. Sest igal teol on kaasteadja ja pealtnägija ning lõpuks ilmub alati välja ka aus tunnistaja ja tõde. Juba 1732. aastal trükis avaldatud eesti vanasõnagi ütleb: «Õiguse vastu ei saa ükski.»

Head lugemist,
Henn Põlluaas

Praegusel ajal, mil kohanetakse kõigega, on julguse tunnusmärgiks võime seista oma veendumuste eest — mitte jonnakalt ega trotsivalt (see on enesekaitse, mitte julgus) või kättemaksuks, vaid lihtsalt sellepärast, et usud nendesse.

Rollo May (1909-1994) USA psühholoog.

EESTI JA TERRITORIAALSED PRETENSIOONID

«Eirates Teise maailmasõja tulemusi pretendeerib Eesti osale Pihkva ja Leningradi oblastist,» kirjutas Kremli tähtsuselt teine mees, Vene presidendi administratsiooni ülem Sergei Narõškin 20.08.2009 Moskva Rahvusvaheliste Suhete Instituudi (MGIMO — Vene välisministeeriumi kõrgkooli) koduleheküljel avaldatud eriväljaandes Molotovi-Ribbentropi pakti (MRP) sõlmimise 70. aastapäeva eel. Narõškin juhib president Dmitri Medvedevi korraldusel loodud ajalookomisjoni, mille ülesanne on astuda vastu Venemaa huve kahjustavatele nn. ajaloo võltsimise katsetele. Narõškini sõnul kavatsevat Balti riikide valitsused esitada Venemaale põhimõttest «sõjajärgne mittelegitiimne maailmakorraldus» lähtuvaid pretensioone. Eesti puhul olevat selleks territoriaalsed nõuded, Leedu soovib rahvusvahelist kohut «Nõukogude genotsiidile» ning Lätis loeb valitsuskomisjon kokku kahju, mida Venemaa on väidetavalt tekitanud.[1]

Tõepoolest, loogika järgi peaks Kremli administratsiooni ülemal õigus olema. Nagu iga võõrriigi agressiooni ja territoriaalsete anastuste all kannatanud riik, peaks ka Eesti nõudma enda suhtes rahvusva-

I. Jaanus Piirsalu, Kremli teine mees: Eesti tahab endiselt Petserit ja Jaanilinna, 21.08.2009 Eesti Päevaleht

helise õiguse ja õigluse maksmapanekut. Jõu ja vägivallaga maksma pandud Teise Maailmasõja tulemused ja piirid vajavad revideerimist ja heastamist. Lisaks territoriaalsetele nõuetele peaks Eesti esitama nõudeid Kremlile samades valdkondades kui Läti ja Leedu. Milline on aga tegelikkus? Kas Eestil on suhetes Venemaaga omi rahvuslikke huve, või piirduvad meie huvid vaid teiste, näiteks EL-i ja Gruusia omadega?

Kommunistlik nõukogude võim ja NSV Liit varisesid minevikku. Külm sõda koos nendega. Mineviku ebaõiglus ja vägivallateod on hukka mõistetud ning demokraatlikud riigid püüavad neid mahasalgamise asemel heastada. Saksamaa on ausalt ja avameelselt käsitlenud ammuseid natsikuritegusid ning kompenseerinud kunagist ülekohut isegi enam kui seda eeldadagi võiks. Itaalia heastab Liibüale sajanditagust okupatsiooniiket, Austraalia ja Kanada on vabandanud sealsete põlisrahvaste alistamise eest, samuti Uus-Meremaa jne. Näiteid võiks tuua palju.

Ometi püsivad aga paljud ajaloosündmustest tingitud probleemid tänapäeval sama aktuaalsetena üleval kui varem. Vägivalla ja valede peale üles ehitatud totalitaarse NSV Liidu õigusjärglane Vene Föderatsioon libiseb üha enam eemale demokraatiast ja ei ole tänaseni tunnistanud kommunismikuritegusid. Ta keeldub tunnistamast nii Tartu rahulepingu kehtivust kui ka Balti riikide okupeerimist ja oma kohustusi tehtu hüvitamisel. Vähe sellest — minnes kohati isegi kaugemale nõukogudeaegsest käitumismallist, mil kommunismikuritegusid püüti maailma silmis maha vaikida ja varjata, õigustab Venemaa tehtut igati ning süüdistab kõiges hoopis teisi, k.a. Eestit. Venemaa juhid on teatanud, et Balti riikide ees ei kavatseta isegi vabandada.

Kommunistliku Partei vastloodud noorsoorühmitus Võitjate Põlvkond ähvardas nõuda Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioonilt (OSCE-lt) kohtus koguni 27 triljoni euro (422 500 000 000 000 — nelisaja kakskümne kahe koma viie triljoni krooni) suurust kahjutasu resolutsiooni eest, mis mõistis hukka sõjaaegse Nõukogude Liidu liidri Jossif Stalini tegevuse ning võrdsustas natslikud ja stalinistlikud kuriteod. Üks rühmituse liikmeist, kommunistist parlamendisaadik Aleksei Kornijenko tõotas, et Võitjate Põlvkond viib küsimuse Euroopa inimõiguste kohtusse.[1] Tahame me seda või mitte, kuid Venemaal pead tõstev stalinism toob üha tugevamalt esile ajaloost pärinevad probleemid, mis on lahutamatult seotud ka meie tänase olukorra ja loomulikult riigipiiride küsimusega. Seda ei ole võimalik eirata.

1. Vene sõjaveteranid ähvardavad OSCE-d kohtuga, Postimees.ee 20.10.2009

Eesti Vabariik taastati *restitutio in integrum* põhimõttel 1991. aastal. Ei tekkinud mitte uus riik, vaid õigusliku ja poliitilise järjepidevuse alusel taastati NSV Liidu poolt okupeeritud ja annekteeritud nn. esimene Eesti Vabariik. See tähendas riigi välispiiride tuginemist 1940. aastani kehtinud lepinguile, Eesti-Vene piiri puhul 1920. aastal sõlmitud Tartu rahulepingule. Järgnenud aastate jooksul toimus Eestis idapiiri puudutavas poliitilises diskursuses aga oluline nihe. Kui 1991-1994 püsis Eesti välispoliitika ametlikult *restitutio in integrum* põhimõtte juures, püüeldes Tartu rahulepinguga määratud idapiiri taastamise poole, siis 1994. aastal hakati rääkima nn. uuest idapoliitikast ja «pingelõdvendusest» suhetes Venemaaga. Uus poliitika sai alguse peaminister Andres Tarandi valitsuse ajal (tema ja ilmselt Lennart Meri initsiatiivil). Praktikas tähendas see loobumist Tartu rahulepinguga määratud piiri taotlemisest ja olemasoleva (Eesti NSV) piirijoone võtmist läbirääkimiste aluseks.[1]

Eesti terviklikkuse eest seisvad inimesed ei ole unustanud neid 72 Petserimaa eesti küla ja 5,2% Eesti Vabariigist, millest valitsused kõneldagi ei tihka

Kokkuvõttes loobuti täielikult territoriaalsetest nõudmistest ning oldi valmis leppima *status quo'ga* — kui vaid õnnestuks see poliitiliselt ja õiguslikult lepingulisel alusel sätestada. Seda hoolimata asjaolust, et

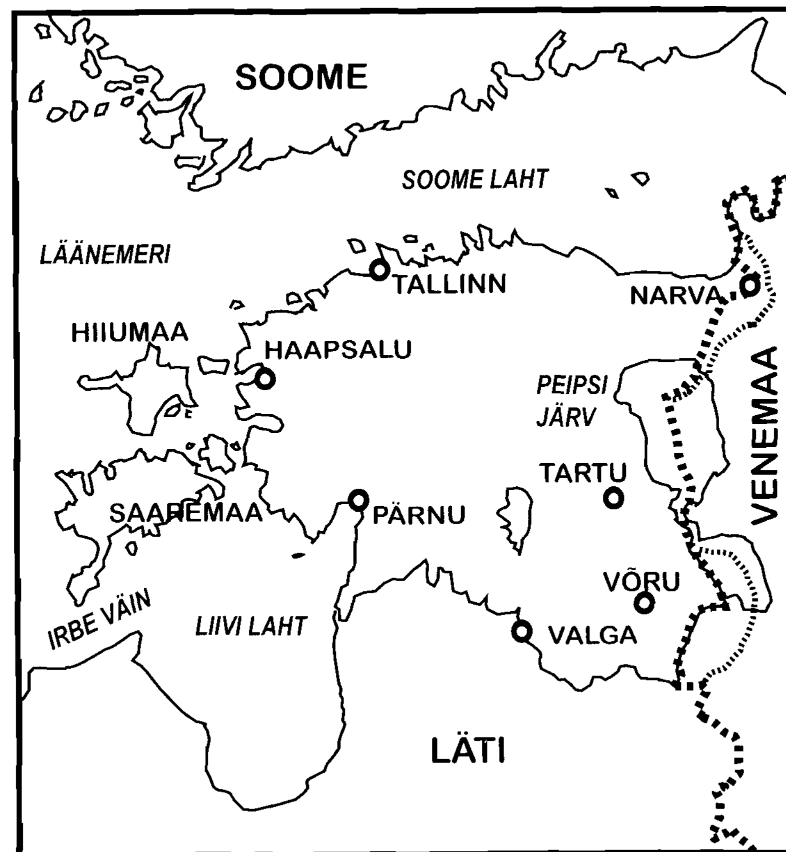
1. Eiki Berg «Eesti tähendused, piirid ja kontekstid» 2002. lk. 102-114

põhimõtteliselt ei olnud veel välistatud kompromiss Venemaaga poliitiliselt ja/või etniliselt õiglasema idapiiri suhtes ning selleks oli ka rahvusvahelisel tasemel vahendamissoov olemas. «Uus idapoliitika» realiseerus kahe riigi delegatsioonide kohtumistel väljatöötatud uue piirilepingu parafeerimisega. Kui 1939. aastal oli Eesti territoorium 47 567 ruutkilomeetrit, siis praegu loetakse Eesti pindalaks ainult 45 228 ruutkilomeetrit. Seega on vahe nüüdse Eesti Vabariigi kahjuks 2339 ruutkilomeetrit ehk 5,2 protsenti. Väikeriigi kohta on see väga palju.

18.06.2002 võttis Riigikogu vastu avalduse «Okupatsioonirežiimi kuritegudest Eestis», milles mõisteti Eesti okupeerimine, annekteerimine, okupatsioonirežiimi kuriteod ja neid läbi viinud kommunistliku režiimi organisatsioonid kuritegelikeks (vt. LISA 7, lk. 524). Samal ajal püüti aga tänaseni jätkuv kommunismikuritegu — okupatsioon ja anneksioon osal Eesti territooriumil uue piirilepingu sõlmimisega legaliseerida. Põhimõtetes ja sõnades näiline resoluutsus, tegudes aga järeleandlikkus ja allaheitlikkus — see iseloomustab kahjuks pea kõiki Eestis võimulolnud poliitilisi jõude, erakondi ja poliitikuid.

2005. aastal ratifitseeris Riigikogu avalikkuse vastuseisust hoolimata (BNS 71%, ETV/Faktum 82,5%)' uue Eesti-Vene piirilepingu, mis oli kuni sõlmimiseni salastatuks kuulutatud. Uue piirilepingu sõlmimisega viis valitsus ja riigikogu lõpule selle, mille Stalin 1944-ndal aastal Eesti piire muutes alustas. Lahtiseid ja vaidlusalaseid alasid ja piiriküsimusi ning sõlmimata lepinguid Venemaaga on enam kui kümnel riigil, kaasa arvatud USA (merepiiri leping Beringi väinas), kuid Eesti oli pretsedenditult esimene maa Euroopas ja ilmselt terves maailmas, kes Il Maailmasõja järgselt, rahu ajal, loobus vabatahtlikult, ilma relvaähvardusteta, kõigist oma õigustest, osast riigi territooriumist ning soovis seadustada Stalini poolt vägivaldselt muudetud piirid.

1. SL Õhtuleht 09.05.2005 ja ETV 18.05.2005

Eesti Vabariik Eesti NSV territooriumiga, paremal Tartu rahulepingujärgne piir

Uue piirilepinguga seonduv ja selle tagamaad on märksa laiemad ja tõsisemad, kui vaid silmaga nähtav riigipiiri geograafilise paiknemise küsimus. Rahvusvaheline õigus ei tunnista ühtegi territoriaalset muutust, kui see ei ole kooskõlas asjaosalise rahva vabalt väljendatud tahtega. Ei ole olemas õiguslikke, majanduslikke, poliitilisi ega moraalseid põhjusi, mis õigustaksid Vene okupatsiooni ja annektsiooni Eesti Vabariigi aladel ning saaksid sundida Eestit sellega nõustuma. Hetkel, kui uus piirileping jõustub, on Eesti oma vabast tahtest loobunud igaveseks kõigist õigustest omaenese territooriumile, seadustanud okupatsiooni ja ebaseadusliku annektsiooni.

Poliitikateaduste doktor Toomas Varrak on kirjutanud, et piirilepingu sõlmimine iindis õigusliku tunnustuse aktile, millega NL oli annekteerinud osa Eesti Vabariigi Põhiseaduses fikseeritud territooriumist. Ka andis uus leping võimaluse Venemaale väita, et Tartu rahuleping ei oma kahe riigi suhetes enam praktilis-õiguslikku, vaid ajaloolist tähtsust. Nii võiks öelda, et Eesti välispoliitika on pidanud Nõukogude okupatsiooni ja annektsiooni ühel osal oma territooriumist õigusvastaseks (taastades seal oma riigi) ja teisel osal õiguspäraseks (jättes selle uue piirilepinguga Venemaale.)[1] Ka Läti peaministri Aigars Kalvitise sõnul tahtis Moskva piirilepingute abil tõestada, et Eesti ja Läti kui riigid tekkisid 1991. aastal. Moskva tahtis, ei seda fakti saaks piirilepingutest välja lugeda terve maailm. Balti riike oli kavas petta ja konksu otsa võtta.[2]

Balti riikide juhtkondadel läbinähtava konksu allaneelamisega probleeme ei olnud. «Venemaal on piiriprobleeme mitmete teistegi naaberriikidega. Ükski neist aga ei käitu nii argpükslikult ja ennast alavääristavalt kui postsovetliku Eesti praegune juhtkond», kirjutas tuntud Eesti dissident-vabadusvõitleja Kalju **Mauk.'** Õnneks jättis Vene Riigiduuma uue piirilepingu ratifitseerimata. Väidetavalt 20. juunil 2005 Riigikogu poolt vastu võetud Ratifitseerimisseaduse preambulas olevate viidete tõttu 20.08.1991 ja 07.10.1992 Ülemnõukogu otsustele taasiseseisvumisest (kaudselt okupatsioonile ja Tartu Rahule).

Oli see siis Venemaa väikkine jonniajamine või hoopiski ettenägelik taktikaline kaalutlus veelgi suuremate ambitsioonide tõttu, kuid asi jäi toppama ning seisab tänaseni. Kui ratifitseerimisseiidus oleks jäänud viiteta Tartu Rahule, alustanuks Venemaa kogu oma raskusega survet meile kui uuele, 1991. aastal sündinud riigile. Sellest seisukohast oli Riigikogu otsus preambula lisamiseks õige ja vältimatu, kuid paraku oli tegemist vaid «tööõnnetusega». Eesmärgiks ei olnud ju mitte riigi territoriaalse terviklikkuse kaitsmine, vaid territoriaalse loovutuse lõpuleviimine.

Venemaa reageering tõestab, et Tartu rahuleping ei ole tegelikult isegi Venemaa silmis oma kehtivust kaotanud. Kui see oleks olnud kehtetu ning omaks ainult ajaloolist tähtsust, nagu Kreml väidab, ei oleks Venemaa reaktsioon olnud nii tormiline. Venemaa ei väidaks, et preambul võimaldaks talle hilisemaid territoriaalseid pretensioone esitada. Sama ärritavaks osutus Venemaale Läti Vabariigi poolt Riia ra-

1. Toomas Varrak, Eesti välispoliitika filosoofiast I, Kaitse Kodu 4/2008, lk. 19)
2. Interfax 29.07.2005
3. Kalju Matik, Avalik kiri Riigikogule, Uut piirilepingut ei tohi ratifitseerida! 09.06.2005

hulepingu mainimine, mille lätlased hiljem, alistudes Kremli survele, piirilepingu ratifitseerimisseadusest ära jätsid. Teisalt ilmselt arvestatigi Moskvas, et Eesti-poolne Tartu Rahu käsitlev viide tuleb ja oldi valmis alustama järjekordset survekampaaniat, et Eestit veel kord oma tahtele allutada. On ka ülimalt tõenäoline, et Venemaa ei soovigi piiriküsimust lahendada, sest seeläbi on tal võimalik oma agressiivset «lähivälismaa» poliitikat ajada ja Eestit jätkuvalt survestada. Piirilepped iseenesest on Venemaa välispoliitikas olnud varemgi teema, millega saab venitada ja mida saab ära kasutada mingisuguse muu olukorra loomise tarvis.

Olgugi, et Tartu Rahu sai Eesti taasiseseisvumisel tõstetud ausse ja rahulepinguga määratud piir põlistati rahva tahtel Põhiseadusesse, taganeti läbirääkimistel sellest Venemaa nõudel. Eesti võimuladviku arusaamatut himu loovutada osa kalli hinnaga kättevõidetud Eestimaast vallutajale, on ääretult kurb jälgida. Samuti nende püüdu saada selleks abi läänest.

Venemaal on kombeks väita, et tal pole territoriaalseid pretensioone. Kuid tegelikult on tal pretensioonid maatükkidele, mille ta on endale haaranud ja millele tal seaduslikku õigust ei ole. Soov ähvardavale Moskvale järele anda leiab diplomaatia ajaloos pretsedendi vaid 1939. aastast ja vaid see kurikuulus preambul võimaldab meil praegu oma nägu säilitada.[1]

Loomulikult ei ole meil jõudu, et oma maa jõuga tagasi võtta, kuid miks peaksime selle heast peast ja tasuta võõrvõimule loovutama ning sellega okupatsiooni, vägivalla ja ülekohtu seadustama? Kuriteo legaliseerimine on samuti kuritegu. Oleme pool sajandit oodanud, võime oodata veel ja katki pole midagi. Ootamine ja kannatlikkus nõuab tihti rohkemgi vaprust kui tegu ise. Kui Venemaa on huvitatud annekteeritud Petserimaast ja Narva tagustest aladest, siis võib selle üle diskuteerida ainult Eesti poolt esitatud tingimustel. See on meie õigus ja ilmselt ainus reaalne võimalus nõuda Venemaa poolt tehtud kurja ja kahjude kompenseerimist. Valitsus on küll Eesti-Vene piirilepingute eelnõud kahetsusväärsel kombel heaks kiitnud, kuid tänu Venemaa äraütlemisele ei ole veel hilja äraandmine peatada. Tartu Rahuga sätestatud piiridest loobumine ei ole paratamatu poliitiline samm.

Et ükskord lõpeks desinformatsioon meie alusetutest territoriaalsetest nõudmistest, tuleb seinale riputada Eesti kaart ja näidata tervele maailmale, kust läheb õige ja seaduslik Eesti piir. Meie tahame vaid

1. Heiki Suurkask, Häälelu alistumine II ehk Preambul pole provokatsioon, Eesti Päevaleht 31.10.2008

enda oma tagasi. Ei enamat. Seda kinnitas juba 19.augustil 1944 Jüri Uluots oma kuulsas raadiokõnes: «Õigusest võib küll olla mitmesugune arusaamine, kuid üks põhimõte peab jääma domineerima, kui üldse tahetakse korda luua ja see on: igaühele oma. Ja meie ei tahagi muud.» Õiguserikkumisest ei saa sündida õigust *{ex iniuria ius non oritur)* kinnitati juba Vana-Rooma aegadel. Teiste sõnadega: kuna Eesti okupeerimine rikkus rahvusvahelist õigust (Briand-Kelloggi pakti, Tartu rahulepingut, Eesti ja NSVL vahel sõlmitud lahkarvamuste lahendamise lepinguid jne), siis järelikult kogu okupatsioon, ENSV ja kommunistlik kord ENSV-s oli algusest saadik õigusev£istane ja juriidiliselt tühine. Täpselt samamoodi on õigusevastased ja tühised tehtud piirimuudatused ja tänaseni kestev Eesti alade okupatsioon ja annektsioon.

Eesti peaks Venemaa keeldumises ratifitseerida uus piirileping nägema avanevat võimalust ning seda enda huvides ära kasutama. Tuleb endalt küsida: «Millisele seaduslikule alusele tugineb Venemaa surve sõlmida uus piirileping? Millised on meie õiguslikud alused?» Sestap, selle asemel, et korrutada, justkui Eestil ei oleks territoriaalseid nõudmisi Venemaale, peaksime rõhutama hoopis, et Venemaal on õigustamatud ja ebaseaduslikud territoriaalsed nõudmised Eesti vastu.

«Kuid on selge, et kui sa ise ennast ei kaitse, siis ei aita sind keegi teine. Hiljem on asjatu kurjustada, kui õigel ajal oled loobunud vastuhakkamisest» kinnitas kunagi Johan Laidoner,[1] ise aimamata, kui õiged ta sõnad on. Kui Eesti oleks 1990. aastail püsinud järjekindlalt ja vankumatult oma õiguste, põhiseaduslike piiride ja Tartu Rahu juures, olnuks kõik meid tunnustanud riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid Euroopa Liit, ÜRO, NATO jne. paratamatult olnud sunnitud Eestit toetama ja sekkuma Eesti Vabariigi seadusliku piiri kaitsjaina. Eesti Vabariik taastati ja teda tunnustati ju õigusjärgsuse põhimõttel, Tartu rahulepinguga määratud piirides, mitte fiktiivse ENSV tulemina, mis ei olnud isegi rahvusvaheline subjekt. Kuigi Lääs ei põlenud ihast sekkuda meie piiriküsimustesse ning toonase peaminister Mart Laari väitel polnud vajalikul hulgal riike, kes oleks olnud selle nimel valmis minema avalikule vastuseisule Venemaaga[2], oleks pragmaatilise «reaalpoliitika» hülgamine ja rahvusvahelisele õigusele tuginemine toonud piiriküsimuses kaasa oluliselt erineva tulemuse.

1. Hannes Walter (toimetaja) Valik Johan Laidoneri kõnesid, sõnavõtte ja artikleid, lk. 111
2. Mart Laari kõne Riigikogus — VII Riigikogu stenogrammid, V istungijärk, 12.09.1994

Mõjusa toetuse puuduse üle ei saanud tegelikult kurta, sest juba enne Eesti kuulutamist taasiseseisvaks riigiks, kinnitas näiteks 07.03.1991 USA välisminister James Baker Moskvas, et Ameerika Ühendriigid ei ole iial tunnistanud Balti riikide liitmist Nõukogude Liiduga ehk siis Nõukogude Liitu ja nüüd Vene Föderatsiooni muudes kui 1939. aasta piirides.' President Bill Clinton kinnitas 1996. aastal, et: «Ühendriikidel on otsene ja materiaalne huvi Balti riikide julgeoleku, iseseisvuse, suveräänsuse ja territooriumi terviklikkuse suhtes».[2]

Kõik riigid, kes läbi aastakümnete mõistsid hukka Eesti okupeerimise ja annekteerimise, taastunnustasid Eesti Vabariiki ja selle järjepidevust, av^tldasid sellega automaatselt toetust ka Eesti piiride taastamisele. On ju riik, territoorium ja piirid ühtne tervik. Seda asjaolu ei osatud või pigem ei tahetud Toompeal ära kasutada. Käesoleva raamatu autoril ei ole õnnestunud tuvastada ühtegi viidet, et Eesti oleks teinud diplomaatilisi pingutusi liitlaste leidmiseks oma idapiiri taastamise küsimuses. Isegi mitte Läti suunas. Eesti välispoliitika prioriteet oli ühinemine Euroopa Liidu ja NATO-ga iga hinna eest, seetõttu paistis ennetav ja igaks juhuks loobumine õigusjärgse (või vähemalt õiglasema) idapiiri kehtestamisest Eesti poliitilisele eliidile sobiva hinnana, mida maksta eesmärgi saavutamise eest. Kurioosne on aga, et keegi ei ole meilt sellist hinda küsinud — me maksime vabatahtlikult kaubale peale ja isegi mitte kauba omanikule vaid tavalisele maanteröövlile. Välistatud ei ole aga ka tegutsemine hoopis teistlaadsetel ajenditel, millel peatume hiljem.

Kõigele vaatamata tunnistab kogu maailm tänaseni Eesti 1920. aastal Tartu rahulepinguga paika pandud piire Venemaaga kui ainuõigeid ja seaduslikke piire. Läänel ei olekski mingit võimalust teisiti käituda. Nagu öeldud, on Lääneriigid ning ka Euroopa Liit korduvalt mõistnud hukka nõukogude okupatsiooni ja kommunistliku terrori ning nõuavad Venemaalt selle tunnistamist ja vabandamist. Soovituse andmine alluda Vene nõudmistele loobuda oma seaduslikest aladest, tähendaks okupatsiooni tunnustamist, eesti rahva enesemääramisõiguse eitamist ja meie riigi territoriaalse terviklikkuse vastast rünnet. See oleks enneolematu, eriti liitlaste poolt, ning seetõttu ei ole lääs seda ka iialgi avalikult teinud. On iseensesetmõistetav, et vallutajal tuleb taanduda piiride taha.

Saksa kantsler Angela Merkel rõhutas oma 2008. aasta Eesti visiidil Kadriorus, Kumu auditooriumis peetud loengus, et rahvusvaheli-

1. XX sajandi kroonika. IV osa. Entsüklopeediakirjastus 2007, lk. 234
2. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, Tartu-Vancouver 2001, lk. 316

se õiguse kõige põhilisem printsiip on suveräänse riigi territoriaalne terviklikkus. Merkel pidas vajalikuks kommenteerida ka Venemaa praeguse peaministri Vladimir Pütini retoorikat, millest võib järeldada Kremli varjamatut ambitsiooni kontrollida endaga piirnevaid endise Nõukogude Liidu riike. «Venemaal on väidetud, et Nõukogude Liidu lagunemine oli 20. sajandi kõige suurem geopoliitiline katastroof. Mina seda vaadet ei jaga, sest iseseisvatel riikidel peab olema õigus tulevikku vabalt valida,» ütles Merkel. Sellega seoses kinnitas kantsler, et igasugused Venemaa-poolsed katsed Eestis Gruusia stsenaariumi korrata kohtaksid paratamatut vastureaktsiooni. «Eesti on NATO liikmesriik ja NATO kaitseb teid,» kinnitas ta, viidates alliansi asutamislepingu viiendale artiklile.[1]

Kui näiteks Jaapan on Venemaa ja selle eelkäija NSVL tegevuse (Kuriili saarte okupeerimise) taunimiseks toetunud Atlandi Harta põhimõtetele, milles mõisteti hukka igasugused territoriaalsed muudatused, mis ei ole kooskõlas elanike endi soovide ja teiste rahvusvaheliste konventsioonidega, siis Eesti ei ole seda Petserimaast ja Narva tagustest aladest rääkides teinud.

Gruusia-Vene konfliktis nõudis lääs Venemaalt korduvalt Gruusia territoriaalse puutumatuse tagamist. Eesti täpselt samamoodi ja märksa tervamaltki. Mis puudutab aga meie endi territoriaalset puutumatust, siis on ametlikul Eestil suu vett täis. Oleme nõustunud põhjendamatute loovutustega ja palunud lääneriike ning organisatsioone appi ära andmise vormistamisel. Kaitseme suhetes Venemaaga aktiivselt teise riigi territoriaalset terviklikkust, enda omast aga millegipärast ei hooli.

Huvitav on lugeda, mida arvas näiteks Jüri Adams, Tarandi valitsuse justiitsminister, tagantjärgi piirilepinguga seonduvast. Just Tarandi ajal algas avalik taganemine Tartu Rahu positsioonidelt. Adams ütles: «Piirilepingu küsimus on erakordselt õpetlik. Tegemist on tüüpilise näitega sellest, kuidas riiki valitsevad isikud teevad mingil põhjusel lühiajalistest huvidest lähtuva konjunktuurse otsuse ning kuivõrd see otsus pikemas perspektiivis võib osutuda valeks ja halvaks. Probleem oli selles, et meie rahvuslikes huvides oli saada Euroopa Liidu ja NATO liikmeks, ning selle eeltingimuseks oli, et me suudaksime kontrollida idapiiri, et sealt ei tuleks läbi kuritegelikud jõud ja illegaalid, kelle eesmärk on imbuda läände. Selle ülesande täitmisel tegid Eesti riigi juhid — ma ei tea täpselt, kes, aga arvatavasti kuulus nende hulka ka president Lennart

1. Angela Merkel: NATO kaitseb Eestit Gruusia sündmuste kordumise eest 27.08.2008 EPL.

Meri — mingil hetkel otsuse, et selle sihi saavutamiseks oleks kasulik, kui meil oleks Venemaaga uus piirileping. Tagantjärele on ilmnenud, et see idee oma ülesannet ei täitnud: piirikontroll tagati ja mingi kirjalik tekst ei ole sellele kaasa aidanud. Aga vahepealse kümne aasta jooksul on Eesti poliitikud kõikvõimalikel tasanditel pasundanud üle maailma, et meil on olemas ideaalne piirileping Venemaaga, aga vaat Venemaa ei kirjuta sellele alla. Nüüd oleme lõksus, sest me ei saa enam öelda, et tegelikult meile sellist piirilepingut vaja ei ole...»[1]

Läänel ei ole olnud võimalust toetada Eestit Petserimaa ja Narva taguste alade tagasinõudmisel — sellega tegutsenuks nad Eesti riigi(juhtide) tahte vastu. Kui Eesti rahva huvid ei oleks nii meie valitsejatele kui läänele mitmendajärgulised, siis oleks just nüüd õige aeg tähelepanu pöörata ka Eesti territoriaalsele terviklikkusele nii maal kui merel. See ei tähenda esialgu muud, kui uue piirilepingu denonsseerimist ka meie poolt ja *status quo*, ehk olukorra, kus Venemaa on okupeerinud osa Eestist, jätkumist. Merel tähendab see territoriaalmere piiri tagasiviimist ÜRO 1982. aasta Mereõiguse Konventsiooniga lubatud 12 meremiilile, ehk Soome lahe mediaanjoonele, millest Eesti 1994. aastal segastel asjaoludel taganes.

«Hääletu alistumine — selles süüdistatakse president Konstantin Pätsi. Kuid tänapäeva Eesti elus tunnetame me meie riigikogu, presidendi ja valitsuse hääletut alistumist iga päevaga üha rohkem ja rohkem. Ja see on kurb ning alandav, sest kui K. Pätsi otsuste tegemise ajal ähvardati Eestit otseselt sõjalise okupatsiooniga, siis tänapäeval aitab nähtavasti ainult meie idanaabri ja tema välismaiste toetajate sõrmega vibutamisest, et Eesti valitsejad värisema hakkaksid ja oleksid suhete parandamiseks kergeusklikult nõus ka Eesti au ja väärikust otseselt kahjustavaid otsuseid tegema» kirjutas Hendrik Arro, PhD, Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse esimees.[2]

Uue piirilepingu sõlmimisega on lahutamatult seotud ka meie riikluse alustala, Tartu rahulepingu kehtimine ja Eesti Vabariigi juriidilise järjepidevuse küsimus. Eesti senine reaalpoliitika, mida 90-ndate algusest alates on läbi viidud, seab selle jätkumise küsimärgi alla. Tartu Rahu kehtimisest rääkivad, kuid Tartu Rahu mittetunnistava Venemaa ambitsioone toetavaid Eesti poliitikuid ja erakondi ei huvita Eesti järjepidevuse ideel põhineva riikluse kondikava lagunemine ega Eesti riigi jätkusuutlikkus laiemas mõttes. Lastes Eesti poliitikuil aastaid kinnitada oma valmisolekut allkirjastada Petserimaa ja Narva taguse

1. Põhjarannik 19.02.2005
2. Hendrik Arro, kiri EV presidendile 07.07.2008, 22.07.2008 TMS

Venemaale kuulumist seadustav piirilepe, sai Venemaa suurepärase võimaluse näidata, et Eesti Vabariigi õiguslikust taastamisest rääkivad otsused ei ole rahvusvahelises plaanis tõsiseltvõetavad. Alistudes Venemaa survele niivõrd olulises rahva enesemääramisõigust ja riigi suveräänsust puudutavas küsimuses, tunnistab Eesti ennast ise ENSV järelmoodustiseks ja Venemaa mõjusfääri kuuluvaks.

«Kui okupatsiooniga poleks kaasnenud niivõrd ulatuslikku kolonisatsiooni, siis poleks probleemi olemas — Eesti Vabariigi taastamisest juriidilise järjepidevuse alusel võiks ka rahva tahte korral loobuda. Kuid ENSV õigusjärgse riigi loomisega... On ju loomulik, et uute riikide sünni puhul peab arvestama selle riigi territooriumi kogu elanikkonnaga. Praeguse demograafilise situatsiooni tõttu on see hukatuslik. Seega Eesti Vabariigi taastamine juriidilise järjepidevuse alusel on eesti rahvale elu ja surma küsimus. Kes eitab Eesti Vabariigi taastamist põhiseaduslikul teel, teostab alateadlikult genotsiidipoliitikat eesti rahva vastu,» tõdes Eesti Kongressi saadik, EKKE esimees Ahti Mänd.[1]

Küsimus piirilepinguga seonduvatest riigiõiguslikest eeltingimustest on niisiis ülioluline — see on küsimus, kas olla või mitte olla. Kui Moskva kinnitab avalikult, et ta Tartu Rahu ja Eesti riikluse järjepidevust ei tunnista, siis tekib küsimus, mida teeb siin Vene saatkond? Kogu Eesti riik ja meie õigussüsteem tugineb ju riiklikule järjepidevusele. Kui Venemaa ei tunnista meie õigussüsteemi ja meie õigust puutumatusele ja suveräänsusele igaveseks ajaks, siis ei tunnista ta ka meie riiki. Miks üldse peame loovutusläbirääkimisi sellise riigiga?

«Loomulikult peame me Venemaaga taotlema maksimaalselt heanaaberlikke suhteid, kuid need peavad baseeruma vastastikusel lugupidamisel ja austusel. Usun, et tunnen venelaste hingeelu paremini, kui enamik Eesti nüüdispoliitikuid ja julgen kinnitada, et lömitava partneri asemel hindavad venelased hoopis rohkem väärikust, tarkust ja julgust,» rõhutab akadeemik Anto Raukas.[2]

Võiks arvata, et eestlased ja eesti poliitikud tunnevad Venemaad. Meie kogemuste taustal on valitsev lihtsameelsus Eesti-Vene suhetes jahmatav. Kahju, kui me oleme ajaloost õppinud vaid seda, nagu Hegel kunagi ütles, et me ei ole midagi õppinud. Tuleks meeles pidada, et traditsiooniliselt on riike, valitsusi ja valitsejaid hinnatud läänes ja Venemaal alati erinevalt — läänes hea või halb, Venemaal tugev või nõrk, kusjuures tugev on alati hea, vaatamata sellele, et ta tegelikult võib olla halb. See-eest on ta oma. See on meie läänelikust arusaamisest

1. Ahti Mänd, Valega ei saa taastada Eesti Vabariiki, käsikiri CD-1, Nõmme, 2005
2. Anto Raukas, Energeetikast ja piirilepingust, Eesti Päevaleht 18.08.2007

täiesti erinev maailmakäsitlus ja ka lähenemisviis diplomaatiale ning poliitikale.

Kui meie ja lääs käsitleme maailma 21. sajandi mudeli järgi, siis tundub, et Venemaa elab endiselt 18-19. sajandis. Kahjuks on kõik meie püüdlused rahulikele naabrussuhetele *ä la* «targem annab järele» ja lepituskatsed «teine põsk ette» seetõttu läbikukkumisele määratud. Läänelikult viisakat, tagasihoidlikku ja heatahtlikku käitumist tajutakse Venemaal üksnes kui nõrkuse märki. Nagu kompromissile minekutki. Ehk teisisõnu — austus seisneb venelaste ja Venemaa jaoks selles, et teda kardetakse ning vastupidi — Venemaa ja venelased austavad vaid neid isikuid ja riike, keda nemad kardavad. Meid ei kardeta ja seega on Eestil võimalik vaid üks sõbralik poliitika Venemaa suhtes — iseseisvusest loobumine.

Gruusia ründamine Venemaa poolt tõestab, et euroopalikud väärtused on sellele riigile võõrad. Agressiooni õigustamiseks kasutatud retoorika, demagoogia ja valede taustal tundub isegi varaste ja kõnekunsti jumal Hermes häbeliku kooripoisina. Hea on tõdeda, et Gruusia konflikt on paljudel konformistidel ja avalikult idameelsetel silmad lahti teinud, kuid kas see on püsiv ja kas seetõttu muudetakse ka oma senist Venemaale kõikelubatavuse kurssi, on siiski kahtlane.

Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee 25. jaanuaril 2006 vastu võetud resolutsioon mõistis hukka totaalsete režiimide poolt sooritatud kommunismikuriteod ja nõuab nende tagajärgede likvideerimist. Samuti kutsuti ENPA liikmesriike eraldi üles distantseerima end kuritegudest, mis pandi toime totalitaarsete kommunistlike režiimide poolt ning neid ühemõtteliselt hukka mõistma, kui seda veel tehtud ei ole.

See kohustab ka Eestit vastavalt käituma. Eesti alade ebaseaduslik okupatsioon ja annektsioon ei ole muud, kui 21. sajandil jätkuv kommunismikuritegu, mille heastamist tuleb Venemaalt nõuda ilma vähimate reservatsioonideta. Sama puudutab ka meie naabreid Soomet ja Lätit, kelle alade hõivamist Venemaa poolt tuleb rahvusvahelises plaanis vaadelda samamoodi — kui jätkuvat kommunismikuritegu. Läti on juba Venemaa survele järgi andnud ja loobunud kõigist õigustest Abrene üle. Eesti saaks aga veel selja sirgu lüüa. Veel ei ole hilja Riigikogul tühistada piirileping ja kuulutada avalikult, et Venemaa okupatsiooniväed baseeruvad ebaseaduslikult veel tänagi osal Eesti territooriumist. Suurriigi seisukohalt on Balti regioon territoriaalselt tühine, ometi elavad seal rahvad, kellel ei ole ühtegi teist piirkonda, mida omaks pida-

da. Nende väikerahvaste jaoks on see kõik, mis neil on ja seda piskut ei tohi mitte mingil juhul ise käest ära anda.

Rahvasuus Putin-Paeti sobinguna tuntud leping ripub kui Damoklese mõõk meie peade kohal. Piisab vaid Venemaa meelemuutusest, mis võib juhtuda täna-homme, ning 5,2% Eesti «lahutamatust ja jagamatust» territooriumist saab meie ekspansionistliku naabri seaduslikuks osaks. Olukord on eriti kurioosne seetõttu, et rahvusvahelise õiguse järgi kehtib Tartu rahuleping ja lepingujärgne piir tänaseni ning Eesti ei vaja mitte mingisugust uut piirilepingut. Nii nagu kiirrongi kiirusel väheneva elanikkonna ja tühjenevate küladegaga Venemaa ei vaja mitte sentimeetritki maad juurde ei majanduslikel ega julgeolekulistel kaalutlustel. Olen seisukohal, et kui me oma alasid tagasi ei saa, siis *de facto* on piir seal, kuhu tugevam selle pani, *de jure* jäägu aga kindlalt sinna, kus ta olema peab.

Organiseerunud poliitilisi jõude, kes territoriaalsete loovutuste vastu aktiivselt välja astuvad, on hetkel kahjuks üsna vähe. Enne 2007. aasta Riigikogu valimisi Eesti Ekspressi poolt erakondade seas tehtud küsitluse järgi vastandasid enamik erakondi ennast eesti rahva tahtele. Vastanutest pooldasid ainult Kristlikud Demokraadid Tartu Rahu piiride taastamist. Ära andmise vastu on algusest peale olnud Põllumeeste Kogu. Ka Iseseisvuspartei on tauninud Eesti alade loovutamist, kuid tegi seda alles peale käesolevate ridade autori järelepärimist 2005. aasta alguses. Samas oldi aga nõus territooriumite osalise loovutamisega ning kogu nende hilisem käitumine on olnud üsna kahetimõistetav. Ühtlasi on huvitav märkida, et mitte ükski Eesti erakond ei ole oma programmis ega valimislubadustes maininud soovi sõlmida uut piirilepingut ning loobuda Tartu Rahu piiridest, kuid tegelikkuses on suurparteid aktiivselt tegutsenud selle nimel juba üheksakümnendate aastate keskpaigast alates.

Aastate jooksul tekkinud ja areenilt kadunud kümnetest erakondadest ei ole vist mõtet siinkohas eraldi rääkima hakata, nende seas on olnud nii pooldajaid kui vastuolijaid. Kõige aktiivsemad Tartu Rahu piiride taastamise nõudmises on täna siiski kodanikeühendused, eeskätt Tartu Rahu Põlistamise Selts, Eesti Rahvuslik Liikumine ja Seto Kongress, kes on nii eraldi kui ka koos teiste organisatsioonidega korraldanud hulgaliselt pikette ja meeleavaldusi, koostanud pöördumisi, avaldusi ja proteste, viinud läbi konverentse ja muid aktsioone. Oma negatiivset suhtumist uude piirilepingusse on selgelt kuulutanud ka Eesti Demokraatlik Rahvuslike Jõudude Koostöökoda, mille eesistuja on siinkirjutajal au olla ning mis kujutab endast viitteist organisatsiooni

ühendavat katusorganisatsiooni.[1] EDRJ Koostöökoja liikmesorganisatsioonide liikmete arv on pea kolmkümmend tuhat inimest, see teeb temast Eesti suurima kodanikeühenduse, mille arvamusega riik ja valitsus peaks arvestama. Seda enam, et sinna kuulub ka mitmeid erakondi. Tartu rahulepingu järgseid piire toetab ka loomisjärgus olev uus erakond: Eesti Rahvuslik Konservatiivne Liit.

Kuigi arvamusküsitlused näitavad selget vastuseisu loovutuspoliitikale, on ühiskonna tooniandvaks käitumiseks passiivsus. On ju piiriteemat püütud rahvast võimalikult kaugel hoida ning vastuhääli ignoreeritud ja tähelepanuta jäetud. Sellest hoolimata on näha märke positiivsete muutuste suunas. Nüüd on isegi piirilepingut pooldav peaminister Andrus Ansip tunnistanud, et Eesti saaks suurepäraselt hakkama ilma uue piirlepingu sõlmimiseta. Ansip rõhutas piirilepingute tähtsust, kuid lisas, et: «EL-i, NATO ja Schengeni jaoks ei ole piirilepingute puudumine mingi probleem». Peaministri hinnangul areneb Eesti tormiliselt ka ilma piirilepinguteta ja kahe riigi piirivalveametnikud teevad head koostööd ilma selletagi. Ansip tõdes, et: «paljudel riikidel pole omavahelist piirilepingut, aga vaatamata sellele elavad nad rahus.»[2] Eestil on piirileping olemas, seega, miks ei võiks Eesti pool tahta elada Venemaaga rahus omamata uut piirilepet?

Rahvaesindajate kohus on kaitsta Eesti riigi huve, tehes seda nii poliitilisest, õiguslikust, majanduslikust kui ka sõjalisest aspektist ning riik peab selleks valmis olema kõige erinevamal kombel. Survele alistumine ei tohi alternatiivina kõne allagi tulla. Suur erinevus on taandumisel vääramatu jõu ees, mida Venemaa ei ole, ja vabatahtlikul taganemisel oma seaduslikest õigustest. Vabatahtlik loobumine oma rahvusvaheliselt tunnustatud õigustest vaid seetõttu, et mõni üliarrogantne riik ei taha neid tunnustada, on faktiline alistumine, kuigi väliselt ei pruugi riigi suveräänsuse tunnused isegi kaduda. Ega asjata ei öelda, et kõige hirmsam vaenlane peitub iseenda sees. Vabatahtlik alistumine tähendab tegelikult nii riigi kui ka selle kodanike õiguste ja vabaduste reaalset ning pöördumatut piiramist. Selline riik muutub manipuleeritavaks või halvimal juhul täielikult sõltuvaks.

1. Eesti Vabadusvõitlejate Liit, Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühing, Eesti Omanike Keskiit, Endiste Poliitvangide Liit, Endiste Õpilasvabadusvõitlejate Liit, Soome Sõjaveteranide Eesti Ühing. Kindral Johan Laidoneri Selts, Eesti Memento Liit, Eesti Kristlikud Demokraadid, Isamaa ja Res Publica Liit, Põllumeeste Kogu, Eesti Reservohvitseride Kogu, Soomepoistc Pärimusühing, tartu Rahu Põlistamise Selts, Eesti Rahvuslik Liikumine (seisuga 2009).

2. Intervjuu A. Ansipiga 06.02.2007, Raadio 4

Sinnapoole oleme me aga teel aastaid kestnud järeleandlikkusega, sest Kremli agressiivne tahe on seatud kahtlase väärtusega «kodurahu» huvides Eesti riigi huvidest ettepoole. Me näeme kõik, kuidas see rahustamise asemel Venemaa isu ainult kasvatab. Venemaaga suhtlemises on edukas vaid üks mall — tuleb olla otsekohene ja järelandmatu, sirgeselgne ja oma riigi huvide eest väljas. Just piirid ja nende puutumatus on märgiks riigi suveräänsusest ning loovad ja säilitavad riigi ja rahvuse.[1] Selles tasub eeskuju võtta meie riigi loojatelt, kes tulevikule ja oma järeltulevate põlvede mõeldes kindlameelselt Eesti eest võitlesid.

Kontrolljoon endisel Eesti NSV piiril

1. Hastings Donnan, Thomas E. Wilson; Borders, Frontier of Identiti, Nation and State; Oxford: Berg 1999. p.5

Tee mis suudad, sellega mis sul on ja seal kus oled.

Theodore Roosevelt (1885-1919)

OMARIIKLUSE SÜND JA TARTU RAHULEPING

Eesti iseseisvusest rääkides ei saa me minna kaugemale kui aastasaja taha, kuid seda hinnalisemaks tuleb meie omariiklust pidada. Alles I Maailmasõda ja Veebruarirevolutsioon Venemaal 1917. aastal andsid reaalse tõuke tsaaririigi koosseisu kuuluvatel Eesti aladel uue, vabadusel ja demokraatial põhineva korra loomiseks. 11. märtsil kogunesid Tartus Eesti maakondade esindajad nõupidamisele, kus töötati välja ja esitati Vene Ajutisele Valitsusele autonoomse Eesti omavalitsuse projekt. Peale enneolematult võimsat surveavaldusi Petrogradis, kus korraldati tervelt 40 000 eestlase osavõtul suurmeeleavaldus ja rongkäik, kinnitati 30. märtsil 1917 Ajutise Valitsuse poolt Eesti Ajutise Omavalitsuse määrus. Aastasadu Eesti- ja Liivimaaks lõhestatud eestlaste alad said lõpuks jälle ühtseks tervikuks ühendatud — Eestimaa kubermanguks.

Nendele loorberitele siiski puhkama ei jäädud. 15. novembril 1917 kuulutas sama aasta suvel kokkutulnud Eesti Maanõukogu ennast Eestimaa «ainsaks kõrgema võimu kandjaks». Jaanuaris 1918 toimunud Maanõukogu vanematekogu ja maavalitsuse nõupidamisel teiste poliitiliste jõudude ja rahvusväeosade esindajatega otsustati, et «Eestimaa oma loomulikkudes piirides, mis tarvilisel korral määratakse kindlaks referendumi kaudu», tuleb kuulutada iseseisvaks riigiks. Loomulikult tegid Venemaal võimu haaranud bolševikud ja nõukogude võim kõik, et neid kavasid nurjata ning Eesti juhtivaid tegelasi hakati nõukogude-

vastase tegevuse pärast represseerima ja vangistama. lseseisvusmeelne vabadustegevus jätkus aga põranda all.

Kasutades ära bolševike võimu nõrgenemist ja vaheaega Saksa vägede saabumise eel, otsustas Maapäeva vanematekogu kuulutada välja Eesti Vabariigi. Manifesti koostamine ja avaldamine usaldati kolmeliikmelisele Päästekomiteele, kuhu määrati Konstantin Päts, Jüri Vilms ja Konstantin Konik. «Manifest Kõigile Eestimaa rahvastele», milles Eesti kuulutati iseseisvaks ja erapooletuks demokraatlikuks vabariigiks, loeti ette 23. veebruaril 1918 Pärnus, «Endla» teatri rõdult. 19. sajandil ärganud uue, vaba isamaa idee oli seondunud rahvusliku enesemääramise ideega ja leidis viimaks teostuse rahvusriigi sünnis. Järgmisel päeval loeti manifest ette Tallinnas ning just see kuupäev on jäänud ametlikuks Eesti Vabariigi väljakuulutamise päevaks. See manifest suutis Eesti ajalugu määrata ja tänapäeva kujundada. Suutis sellepärast, et sellel oli rahva volitus. Päästekomitee loodud Ajutise Valituse eluiga oli kahjuks lühike. Juba 25. veebruaril saabusid Tallinnasse Saksa väed, kes tegid kiire lõpu punasele terrorile, kuid ka eestlaste iseseisvuspüüetele, mis ometi pinna alla hõõguma jäid.

Peale Saksamaal toimunud revolutsiooni ja sellele järgnenud kapitulatsiooni 11.11.1918, hakkasid saksa väed Eestist taanduma. Samal päeval allkirjastas Jaan Poska manifesti, milles teatati, et Eesti Ajutine valitsus jätkab tegevust. 22. novembril alustasid Vene kommunistlikud üksused Jamburgist rünnakut Narva suunas, kuid löödi sakslaste poolt veriselt tagasi. 28. novembril tungisid venelased lahkuvate sakslaste kannul Narva ja Pihkva all Eestisse. Esmalt sakslased ja seejärel ka eestlased olid sunnitud Narva 29. novembril maha jätma. Vaenlane jõudis vaid mõnekümne kilomeetri kaugusele Tallinnast, enne kui punahordid suudeti peatada. Appi tulid ka meie hõimuvennad soomlased, rohkem kui kolme tuhande vabatahtlikuga, keda õige pea hakati kutsuma Põhja Poegadeks. Algas Eesti Vabadussõda, üks heroilisemaid ja uhkemaid perioode Eesti ajaloos, mis päädis ihaldatud ja hinnalise iseseisvusega. Kuigi aastaid kestnud 1 Maailmasõda ja okupatsioonid olid maa majanduslikult ära kurnanud, inimesed väsinud ja sõjast tüdinenud, riigivõim oli organiseerimata ja sõjavägi alles formeerimisel, sai väike Eesti hakkama sellega, millega ei ole terve ajaloo jooksul saanud hakkama mitte ükski Euroopa suurriik. Ei Napoleon ega Hitler! Eesti organiseerus justkui imeväel ja võitis sõja hiiglasliku Puna-Venemaaga! Meie väed vabastasid ka terve Põhja-Läti nii punastest kui ka suures osas baltisakslastest koosnenud saksa Landeswehr'ist, kes segaseid aegu ära kasutades Balti hertsogiriiki luua üritasid. Nende võitudega

pandi alus ka Läti riikliku iseseisvuse loomisele. Meie saavutused on tõesti imetlusväärsed.

Loomulikult ei olnud me võimsamad kui suurriigid, kuid me oskasime ära kasutada õiget hetke ja situatsiooni. Motiveeritud ja oma maa vabaduse eest võitlev sõdur on paljuks võimeline. Suure osa rahva mobiliseerumisele kaasaaitamisel tegid punased ise vallutatud maaaladel kordasaadetud vägivallategude, röövimiste, mahalaskmiste, sundvõtmiste ja mobilisatsioonidega. Andmed enamlaste metsikustest jõudsid ka teisele poole rinnet. Võib isegi öelda, et punaste sissetung Eestisse mõjus iseenesest nagu propagandaretk meie iseseisvuse kasuks. Veel ühe põhjuse uhke olla annab ka laiemale üldsusele üsna vähetuntud fakt, et Eesti oli Soome kõrval ainuke riik, kes hiljem tasus liitlastele kogu oma Vabadussõjaaegse sõjavõla.[1]

Tsiviilelanikke represseerinud ja mitmel pool jõhkraid massimõrvu korraldanud Punaarmee löödi võimsalt tagasi ning tõrjuti Eesti piiridest kaugele välja. Kuigi teatud ringkondades hellitati lootusi Suur-Eesti loomiseks ja ingeri akide ühendamiseks Eestiga, peatati pealetung enne Petrogradi ja Novgorodi, sest eesmärgiks ei olnud võõraste alade vallutamine vaid lahingutegevuse viimine väljaspoole Eesti alasid. Eesti relvade kiire edu punaväe üle jaanuaris 1919 on seda tähelepanuväärsem, et kõigil teistel rinnetel, va. Kaukaasia rinne, tegutses Punavägi silmanähtava eduga. Häbistatud ja võidulootuse kaotanud punane Venemaa oli sunnitud alustama aasta lõpus rahuläbirääkimistega.

«Pole mingit kahtlust,» ütles VI. Lenin Venemaa Kommunistliku (Bolševike) Partei VIII konverentsil 02.12.1919, «et kõige vähemast Soome abist või — natuke rohkem — Eesti abist oleks olnud küllalt, et otsustada Petrogradi saatus».[2] Kolm kuud hiljem märkis ta: «Kui kõik need väikeriigid (Eesti, Läti, Leedu, Soome ja Poola — H.P.) oleksid meie vastu välja astunud..., siis poleks vähimatki kahtlust, et me oleksime saanud lüüa».[3]

Oleks see nii olnud, jääks ainult kahetseda, et välja ei astutud. Eesti väed olid ju 1919. aastal Petrogradi all ja teiselpool Pihkvat, toetades ja varustades vene valgete Loodearmeed, keda juhtis N. Judenitš. Mis puutub vabastatud alade elanike suhtumisse, siis kirjeldas üks Loodearmee ohvitser kuidas elanikud püüdsid võimalust mööda valgeid aidata ja armeesse astus sadu vabatahtlikke. Hobuseid, vankreid ja

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, Kanada 2001, lk 58
2. Lenin,V.l. Teosed 30 kd., lk. 151
3. Ibidem, lk. 395

toidumoona anti tasu nõudmata. «Meelepaha nõukogude võimude ja punaste vägede suhtes oli üldine ja tohutu.»[1]

Vabadussõjas sõdinud Soome vabathtlike Põhja Poegade eestlasest juht Hans Kalm üritas luua Eesti-Soome ühisrinnet Petrogradi vallutamiseks[2], kuid sellest ei tulnud soomlaste passiivsuse ja eeskätt reaalpoliitikast lähtuva Mannerheimi vastuseisu tõttu (kes siis, kui juba hilja oli, oma meelt muutis) midagi välja.[3] Samuti puudus selleks tahe ka eestlastel, kelle vägede meeleolu ei olnud taoliseks ofensiiviks soodne. Loodearmee üksinda ei olnud selleks aga suuteline. Laidoneri arvates võinuks Eesti vägede meeleolu muuta vaid Eesti iseseisvuse tunnustamine Vene valgete mõjuka poliitilise organisatsiooni poolt, mida omakorda tunnustaks Entente'i valitsused.[1]

Terve maailma, eeskätt meie enda rahva saatus oleks Petrogradi langemisega tõenäoliselt teistsuguseks kujunenud, kuid tuleb meeles pidada, et nii nagu punased ei soovinud Vene impeeriumi lagunemist ja väikerahvaste iseseisvumist, nii ei soovinud seda ka vene valged. Koltšak, Denikin, Judenitš ja ka lääne Antanti riigid ei mõelnudki veel tunnustada Eesti, Läti ja Leedu iseseisvust. Vene Valge Loodearmee kindral Judenitš olla öelnud: «Mingisugust Eestit ei ole olemas. On vaid tükk Venemaad. Eesti valitsus ei ole muud kui jõuk võimu enda kätte haaranud kurjategijaid»/* Seega oli meil valida vaid, kas lõpetada ränkraske sõda või jätkata seda esimese vaenlase lüüasaamisel uuega. Kas asi just niikaugele läinuks, võib siiski kahelda, sest kindralmajor A. Tõnisson märkis, et Loodearmee «juhatus on oma poliitilist kurssi Eesti vastu nii muutnud, et see hääd vahekorda nimetatud armeega võimaldab, mis võitluses enamlaste vastu meile mõlemile äärmiselt soovitav»[6] ning vaevalt oleks Loodearmee läinud sellisele avantüürile. Kuid Eestile oli rahu olulisem kui kaasalöömine vene kodusõjas.

Bolševike plaanid Eesti vallutamiseks luhtusid. Et Eesti riigimeestel sirget selga ja tahet oma rahva ja maa eest seista jätkus, näitab lugu, kuidas toimiti, kui Venemaa tegi ettepaneku astuda läbirääkimistesse. Eesti, kellel täpselt samuti rahu oli tarvis, ootas tervelt neli päeva ja alles siis vastas, et kuue päeva pärast võiks ju kohtuda. Asutav Kogu kinnitas, et rahu on aga võimalik teha vaid siis, kui selle tegemise juures meie rahva au ja riigi väärikus mitte alandatud ei saa. «Rahu peab

1. Reigo Rosenthal, Loodearmee, Tallinn 2006, lk. 450
2. Jaakko Heinämäki, Hans Kalm, Helsinki 2007, lk. 231, 232
3. Ibidem, lk. 236, 238
4. Reigo Rosenthal, Loodearmee, Tallinn 2006, lk. 408
5. Heino Kostabi, Balti riigid kui enfant terrible, 31.01.2008 ML
6. Reigo Rosenthal, Loodearmee, Tallinn 2006, lk. 408

kindlustama Eesti rahva julgeoleku ja riikliku iseseisvuse ning vastama meie rahva nõuetele, kannatustele ja toodud ohvritele»[1] ning Venemaa peab hüvitama Eestile tehtud kahju. Täpselt sellise rahu ja piirilepingu me saimegi. Miks täna midagi sarnast isegi ei üritata?

Tollaste riigijuhtide kindlameelsust kinnitab ka eitav vastus, mis esitati Briti valitsusele pärast seda, kui neilt oli saadud noot, milles öeldi: «Briti Majesteedi Valitsus palub, et Eesti Valitsus ei astuks mingeid samme rahu suhtes enamlastega. Briti Majesteedi Valitsus kahetseks igat sellist sammu ja loodab, et Eesti Valitsus nagu senini ajab oma poliitikat kui osa liitriikidega kooskõlastatud plaanist.» Diplomaatilisest vormist tavakeelde tõlgituna oli tegu väga tõsise hoiatusega — kindlasti kümneid kordi tõsisema kui mõne praegu läänest tulnud sõbraliku soovitusega. Kuid siis toimiti iseseisvale riigile omase au ja väärikusega, kirjutas Harri Kivilo[2], avaldades imestust, kuhu on nüüd kadunud tollased aated ja hoolivus oma maa ja rahva saatuse üle.

Eesti-Vene rahuläbirääkimised algasid 17.-18. septembril Pihkvas, katkesid vahepeal ummikusse jooksnuina ning jätkusid 5. detsembril Tartus. Alul võttis Vene delegatsioon kõrgi tooni ja tahtis Eestit panna palujate seisukorda. See aga ei õnnestunud. Vastaste delegatsioon soovis tõmmata piiri Kundast Peipsi järveni, võttes endale kogu piirkonna, kus leidub põlevkivi. Vastuseks esitas Eesti omalt poolt piirikava, mis Eesti piiri Glubokoje ja Babino järvedelt üle Jamburgi Peipsi järvele välja viis. Vene kindral F. Kostjevi ähvardusele tuua piiriküsimuse «otsustamiseks» rindele veel 3-4 diviisi, vastas kindralmajor Soots: «Meie oleme siiski saavutanud seda, mida soovisime, sest oleme visanud teie väed välja meie territooriumilt. Teie ei ole aga saavutanud seda, mida püüdsite, sest ei ole suutnud meid hävitada. Usun, et meie väed kaitsevad Eesti piire sama kindlalt kui seniajani.»[3]

Jätkuva sõjategevuse tingimustes kujunesid läbirääkimised ja riigipiiri kindlaksmääramine äärmiselt raskeks ja pingeliseks, kusjuures Venemaa üritas oma tahte pealesurumiseks kasutada pidevalt nn «suurtükidiplomaatiat». «Eriline atakk Eesti vägede kallale oli 14. detsembril, kus venelased kokaiiniga uimastades soldateid Dubrovka all kogu päev oma väeosi üksteise järele lahingusse saatsid. 3 päeva kestsid ägedad

1. Eesti Vabadussõda 1918-1920, Tallinn 1939, kd. Il, lk. 254
2. Harri Kivilo.Viisteist aastat vabadust, Terve Mõistuse Sündikaat 17.01.06
3. August Traksmaa, Lühike Vabadussõja ajalugu, teine trükk, Tallinn 1992, lk. 226

pealetungimised, kusjuures meie oma tulega kõik rünnakud tagasi lõime ja terved surnute virnad meie traataedade ette tekkisid.»[1]

24. detsembril jäi vaherahu alla kirjutamata seepärast, et venelased viimasel silmapilgul nõudsid 10-verstalist neutraliseeritud riba mõlemal pool Narva jõge, s.t. et kogu Narva ja tema rajoon oleksid pidanud kaitseta jääma, millega Eesti delegatsioon milgi viisil nõus olla ei saanud. Soots teatas et meie sellega leppida ei saa, ja siis ei saa ka rahust asja. Vene kindral Kostjajev küsis: «Miks mitte ? Kui teie ei lepi, sunnime teid jõuga, toome kasvõi 3 armeed kohale ja lööme teid puruks, küll siis lepite ja kirjutate alla.» Soots vastas: «Et teie 3 armeed võite kohale tuua, seda oleme ikka arvestanud. Aga karta pole meil midagi: senini on meil 3 polku kohal olnud ja oleme vastu pannud, toome teine 3 veel reservi, ja siis ei võida meid keegi.»[2]

Lahingud jätkusid. Eesti piirdus saavutatud sõjaliste positsioonide kindla ja vankumatu hoidmisega. Viimane kui üks venelaste pealetung löödi vastasele suuri kaotusi tekitades tagasi. 30. detsembri õhtuks raugesid pealetungid ja 7. punaarmee ülem saatis rindeülemale raporti «toonitades kahurite puudust ja tõendades, et temal rügementidest on ainult viletsad riismed järele jäänud, mistõttu tema ei leia võimalikuks pealetungi jätkata, sellevastu avaldab kahtlust, et kaitsekorral ei jõua isegi valveteenistust pidada.»[3]

Sellises olukorras algasid 29. detsembril uuesti rahuläbirääkimised komisjonides. Tulemuseks oli Eestile soodne, mõlema poole nõudmiste enam-vähem kuldne geograafiline kesktee, mis lähtus võimalikult palju rahvaste enesemääramisõigusest, etnilistest põhimõtetest ja vaieldavate, segarahvastikuga asustatud aladega elanike tahteavaldusest. Sellise tulemuse läbisurumine Eesti delegatsiooni poolt, keda juhtis Jaan Poska, oli tõeline suursaavutus.

Vaherahu leping sõlmiti 31. detsembril 1919. Joffe toonitas, et Vene delegatsioon on üles näidanud tahtmist ennast määrava Eesti rahva soovidele vastu tulla sel teel, et on nõus olnud umbes 1000 ruutkilomeetrit vaieldavast territooriumist Eestile üle andma umbes 50-60 tuhande elanikuga. Sooviksin ära tähendada, lisas Joffe, et ka Eesti delegatsiooni poolt on olnud kahtlemata soov sarnasele rahule jõuda, mis teeks lõpu mõlemalt poolt mittesoovitavale ja raskele sõjale. Poska vastas, et tema jagab sama optimismi, et esimene samm, mis

1. Kuidas saabus rahu, artiklid ajakirja «Kaitse Kodu» Tartu Rahu erinumbrist 01.02.1930, Kultuur ja Elu 1/2009
2. Ibidem
3. Ibidem

täna astutud, annab kindlustuse ka lõpliku rahu saavutamiseks. Kokkulepe olevat olnud võimalik vastastikusel järeleandmisel, ja kui Vene delegatsiooni esimees ütles, et nad olevat vaieldava maa-ala küsimuses järele annud 1000 ruutkilomeetri ja 50 tuhande inimese võrra, siis võime vastata, et meie poolt on ära antud vaieldav territoorium 3000 ruutkilomeetri suuruses ja 200 tuhande elanikuga.[1]

Lõpuks olid mõlemad sõdivad pooled jõudnud rasketel ja keerulistel läbirääkimistel enda huvidele vastava tulemuseni ning see kinnitati 2. veebruaril 1920 Tartu rahulepinguna tuntud dokumendi allkirjastamisega, millega Venemaa tunnustas igaveseks ajaks Eesti iseseisvust ja puutumatust ning määrati täpselt ära piirijoon Eesti ja Venemaa vahel, (vt. LISA 2, lk. 511) Tartu rahuleping tühistas ka 1721. aastal sõlmitud Uusikaupunki rahu, mille järgi Eesti sai liidetud Venemaaga. Tartu Rahule järgnesid Venemaa rahulepingud Leeduga 12. juulil 1920, Lätiga 11. augustil 1920 ja Poolaga 18. märtsil 1921.

Tartu Rahu sõlmijad. Keskelt vasakul Jaan Poska

Tartu Rahu on maailmaajaloos üsnagi pretsedenditu rahuleping. Reeglina on rahulepingud koostatud võitjariigi diktaadil ning kajastavad vaid tema tahet, teine pool on tavaliselt sunnitud tingimusteta relvad maha panema ja alistuma. Antud juhul seisid väed mõlemal pool rinnet relvad käes — Eestil puudus kavatsus kaugemale tungida, Venemaal puudus aga jõud, kuigi tahe oli, Eestit alistada. Eesti oli purustanud kõik pealetungile saadetud vaenuväed tohutule ressursidevahele vaatamata ja see andis meile läbirääkimistel parimad positsioonid.

Rahutingimused olid Eestile märksa soodsamad kui meie naaberriikidele. Vastavalt rahulepingule jäi Eestile kogu siinne tsaaririigi riiklik

1. Ibidem

omandus, venelased lubasid tagastada Venemaale evakueeritud varad ja arhiivid, sh. Tartu Ülikooli kunstikogud ja raamatukogu (mida ei ole tänaseni tehtud), tasuda Eestile sõja kaotajana 15 miljonit kuldrubla, lubati kontsessiooni 1 milj. ha metsa kasutamiseks Venemaal, jne. Optantidena lubati Eestisse tagasi ca. 40 000 eestlast, kuid kõigil ei lastud lepingut rikkudes tulla. Venemaale jäi ca. 100 000 eestlast, kelledest enamiku saatus osutus järgnenud etnilistes puhastustes väga traagiliseks ning ka metsakontsessioon jäigi vaid lubaduseks.

«Tartu rahulepingut on nimetatud Eesti riigi sünnitunnistuseks. See on õige. Tõepoolest, leping oli esimene *de jure* tunnustus noorele Eesti riigile, pealegi endise emamaa järglaselt — seega atestaat, millega Eesti astus rahvusvahelisse riikide perre. Ent asjal on veel pöördpool: Tartu rahuleping oli rahvusvaheline sünnitunnistus ka VSFNV-le. Nimelt oli VSFNV moodustis, mida keegi maailmas riigina ei tunnustanud...»[1] Mõni tund peale rahu sõlmimist nimetas Lenin ÜKTK VII koosseisu istungjärgul Tartu Rahu «Nõukogudemaa kõige suuremaks võiduks rahvusvahelise poliitika alal.» Ta nentis, et sellega «... oleme jõudnud ülemaailmsete riikidevaheliste suhete sfääri».[2] Esimeseks põhiküsimuseks, milles Tartu rahukonverentsil kokkuleppele jõuti, oligi Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamine, mis oli Eesti poole esmane nõue, et üldse rahulepingust rääkima hakata. Venemaa delegatsiooni juht L. Krassin kinnitas juba teisel läbirääkimiste päeval esitatud vene projekti tutvustades, et «... me oleme täielikult ja jagamatult valmis tunnustama Eesti vabariigi iseseisvust ja sõltumatust.»'

«Nooremad eestlased teavad, et Tartu rahuleping sõlmiti pärast Vabadussõja võitu. Ilmselt teavad nad aga väga vähe sellest, kuidas ja millest lähtudes too leping sõlmiti. /Tänaste/ Riigijuhtide ütlemisi ja tegusid hinnates jääb mulje, et nemadki pole mõistnud, et Tartu rahulepingu sõlmimisel ei lähtutud mitte pragmaatilistest, vaid aatelistest eesmärkidest. Kuna Venemaal oli võimalik eestlaste vastu veelgi rohkem vägesid rindele saata, oleks praktiliselt mõtlev Eesti võinud olla nõus kõigi Venemaa rahu sõlmimise tingimustega. Aga nii ei toimitud. Venemaa nõudis esialgu Tartu rahukonverentsil endale poole Virumaast ja alasid 10 km Petserist lääne poole. Ehkki sõdides kümme korda endast suurema vaenlasega, keeldus Eesti sirgeseljaliselt seda Venemaa nõudmist täitmast. Tartu rahu sõlmiti Eestile sobivatel tin-

1. Enn Sarv, Tartu rahulepingu tagamaad, Kultuur ja Elu 1/2005
2. Lenin, V. I., Teosed 30. kd, lk. 277, 291
3. E. Mattisen, Eesti-Vene piir, Tall. 1993; Venemaa Föderatsiooni (NSVL) Välispoliitika Arhiiv (VF VPA), f. 154, n.3, kaust (k) 3, s. 13, 1. 12, 31-36; ERA, f. 957, n. 10, s. 51,1. 1-6; s. 15, 1.22; s. 28, 1. 26-35

gimustel. Eesti ja Venemaa vahelise piiri määramist pidasid tollased riigijuhid niivõrd oluliseks, et eraldi piirilepingu asemel lülitati selle paiknemine rahulepingusse. Meenutada tuleb sedagi, et okupatsioonieelses Eestis poleks Tartu rahulepingus määratud piiri paiknemist olnud võimalik ilma rahvahääletuseta muuta. Siis oleks rahvas muutmise mõttegi hukka mõistnud».[1]

Venemaa suhtumisest Tartu Rahusse ja lepingute täitmisesse üleüldiselt sai märku juba 24. jaanuaril 1920, nädal enne rahulepingu sõlmimist Moskva Presnaja rajooni tööliste ja punaarmeelaste konverentsil esinenud Vladimir Iljitš Lenini kõnest. Vastates küsimustele ütles Lenin: «Me tegime palju järelandmisi, millest peamine on vaidlusaluse territooriumi loovutamine, mis on asustatud segarahvastikuga — venelaste ja eestlastega. Kuid me ei taha valada tööliste ja punaarmeelaste verd maatüki pärast, seda enam, et see järelandmine ei ole tehtud igaveseks. Eesti elab üle Kerenski võimu taolise perioodi, töölised hakkavad jõudma arusaamisele, et nende asutavat kogu pakkuvad juhid, kes mustasid ametiühingud ja tapsid 20 kommunisti [2], on alatud, töölised kukutavad varsti selle võimu ja loovad Nõukogude Eesti, kes sõlmib meiega uue rahulepingu». Kõne avaldati vahetult enne Tartu rahulepingu sõlmimist 28.01.1920 ajalehes «Pravda».[3]

Nagu juba mainitud, hakkas Venemaa Rahulepingus kokkulepitut üsna pea süstemaatiliselt rikkuma. «Vaatamata rahulepingu ratifitseerimise peale Eesti ja Vene valitsuste vahel jätkab Nõukogude Vene valitsus Vene kommunistilise partei Eesti osakondade Keskkomitee kaastegevusel sõjaliste salakuulajate ja Eesti praeguse valitsuse vastase põrandaaluse kihutustöö korraldajate saatmist Eestisse», tõdes Eesti kindralstaabi valitsuse ülem kindralstaabi polkovnik Jaan Rink oma ettekandes peaminister Jaan Tõnissonile 1920. aasta 30. märtsil, mil rahuleping polnud veel kahte kuudki vana.[4]

1. Harri Kivilo, Tartu rahu meenutades, Eesti Elu 29.02.2008
2. Mõeldud on Vabadussõja ajal kommunistide organiseeritud ametiühingute 1 kongressi, kus Kommunistliku Internatsionaali platformilt kuulutati, et Vabadussõda olevat imperialistide sõda töörahva vastu julma tsarismi jäänuste võimuleupitamiseks, mille vastu kavatsetakse resoluutselt võidelda. Vastuvõetud deklaratsioon, milles mõisteti hukka Eesti parlamentaristlik riigikord, lõppes sõnadega: Elagu Nõukogude Venemaa! Kongress aeti laiali 31.08.1919. 25 kommunistlikku ässitajat lasti sõjaseaduste kohaselt maha Irboska lähedal, 76 saadeti üle rindejoone Venemaale, kus Punaarmee neile ise tule avas ja enamiku tappis. / Edgar Mattisen, Tartu Rahu, Tallinn 1989, lk. 200-207
3. Edgar Mattisen, Eesti-Vene piir, Tall. 1993, lk. 70
4. Alo Lõhmus, Tiit Noormets, Vene spioonide jaht Eesti sõjasaladustele algas kohe pärast Vabadussõda, 27.09.2008 Postimees

Rikkumised puudutasid ka kõiki teisi valdkondi, kuid see ei vähenda siiski Tartu Rahu tähtsust ja tähendust Eesti jaoks. Tänu Vabadussõjas kättevõidetud Tartu rahulepingule viidi lõpule Eesti riigi loomine, saavutati peaaegu kõigi maailma riikide diplomaatiline tunnustus ning suudeti märkimisväärse eduga arendada rahvuslikku majandust ja kultuuri. Saavutati rohkem, kui ehk osati loota ja mõeldes kahekümnendate-kolmekümnendate aastate Vene terrorile ja kümnete miljonite inimeste külmaverelisele mõrvamisele kommunistide poolt, siis hoiti ära hullem kui osati üldse karta.

Eesti Vabariik võeti 22.09.1921 Rahvasteliidu liikmeks. 1922. aastal avaldati Tartu rahulepingu tekst Lausanne"is, Rahvasteliidu tähtsamate dokumentide kogumikus (XI kd., nr. 1-2) ning on kantud ka ÜRO kehtivate rahvusvaheliste lepingute registrisse nr. 11LTS29 all. Kuna Tartu rahuleping on ainus rahvusvaheline dokument, kus on sätestatud Eesti-Vene piir, mida tunnustati tollal ja millega taastunnustasid Eesti Vabariiki peale Nõukogude Liidu kokkuvarisemist kõik teised riigid, siis on selge, et meie juriidiline järjepidevus ja piiriküsimus on omavahel lahutamatult seotud. Tartu rahulepingut ei ole hiljem muudetud ega denonsseeritud, mistõttu on tegemist kehtiva lepinguga. Hilisem piirimuudatus (1944-1945) ei ole õiguslikult pädev, sest tegemist oli okupeeriva riigi ühepoolse otsusega okupeeritava riigi suhtes.

«Tartu rahulepingu tähtsus avaldub eriti selles, et ta on proovikivi Vene tuleviku ennustamiseks. Kui Vene on Tartu rahulepingut uuesti tunnustanud, siis — ja alles siis — võime öelda, et Venemaast võib hakata lõpuks ometi demokraatiana asja saama», on öelnud õigusteadlane Enn Sarv.[1] Mina täiendaksin tema ütlust veidi: ja Eestist võib alles siis hakata lõpuks asja saama, kui ta vankumatult nõuab Tartu rahulepingu tunnustamist Venemaa poolt.

«Nõukogude valitsus [—] esindab kõige tülgastavamat türanniat. Tüdinenud läbirääkimistest sellise valitsusega, kelle põhimõtteks näib olevat süüa oma sõnu, teatab Soome valitsus Vene valitsusele, et soomlaste kannatus on katkemas ja Soome valitsus võtab endale õiguse astuda ilma eelneva hoiatusteta tarvilikke samme Nõukogude Venemaa valitsuse mõistuselekutsumiseks,» teatas Soome juunis 1919. Lenini valitsusele saadetud noodis.[2] Varsti tuligi Venemaa valitsus mõistusele ja sõlmis ka Soomega rahu. Samuti Tartus.

Kas ei võiks tänane Eesti nendest sõnadest ja meie endi Tartu Rahu sõlmimisest midagigi õppida? Tänapäeva lääne diplomaatia, erinevalt

1. Enn Sarv, Tartu rahulepingu tagamaad, Kultuur ja Elu 1/2005
2. Max Jakobson, XX sajandi lõpparve. 2005, lk. 876

Venemaa praktikast, selliseid sõnu muidugi enam ei tarvita. Kuid sama mõtet saab ka teiste sõnadega edastada ning rahva ja riigi eneseväärikus ja au lihtsalt nõuab selja sirguajamist ja vankumatut seismist nendesamade väärtuste ja aadete eest, mille eest meie isad ja vanaisad võitlesid.

Ants Piip, tollase rahudelegatsiooni liige on öelnud: «Rahulepingu allakirjutamine oli tõesti ajallooliseks pöördepunktiks. Eesti sai selleks väikeseks hiireks, kes liitlaste lõvidepoliitika võrgu läbi näris. Vahvasti oli sõditud, ausalt oli rahu saavutatud, ja kui J. Poska Asutavas Kogus 10. veebruaril oma aruandega esines, tundis iga mees ajaloo saatuse häält, kui ta lõpetas oma viimase ja suurema ajaloolise ülesande Eesti rahva kasuks sõnadega: «Maitskem rahu, aga hoidkem alal ja kasvatagem oma sõjalist jõudu!».[1]

1. Eesti Ajakirjanike Liidu kogumik «Mälestused iseseisvuse võitluspäevilt» II kd. Tallinn 1930

Maailmas ei ole kohta nahahoidjatele.

Robert Louis Stevenson (1850-1894)

STALINLIK ENSV PIIR JA LÄÄS

Tartu Rahu sõlmimisega 02.02.1920.a. algas Eesti Vabariigile rahulik ülesehitusaeg ja oma riikliku elu arendamine. Tegelikult aga ei toonud idanaabri, Nõukogude Venemaaga sõlmitud Tartu rahuleping Eestile ega teistele noortele riikidele ei rahulikku elu ega ka sõbralikke suhteid. Venemaa asus saadud hingetõmbeaja järel koheselt «kindlat, ausat ja õiglast» rahulepingut (nagu lepingus kirjas) rikkuma, kasutades oma piiriäärsete naabrite vastu otsese sõjalise rünnaku asemel esialgu veel teisi vahendeid — propagandat, demagoogiat, poliitilist santaaži, ähvardusi jne. Loomulikult kuulusid bolševike arsenali ka revolutsiooni- ja riigipöördekatsed mitmetes Euroopa maades, kaasa arvatud Eestis 1924. aastal. Selleks loodud Komintern toimis tõhusalt, peaorganisatsioonist NKVD/GPU-st rääkimata.

Sõlmides sõprussidemed ja salapakti teise ekspansionistlike ambitsioonidega diktaatori Hitleriga, õnnestus Venemaal Balti regioon (sh. Soome) oma mõjusfääri saada. Molotov-Ribbentropi paktist ja selle kurikuulsast lisaprotokollist on palju kirjutatud, sestap puudub vajadus sellest siinkohal pikemalt rääkida. Mainida võiks aga, et alates kevadest 1939 pidas Kreml läbirääkimisi, mille tulemus oleks meile olnud täpselt sama saatuslik, ka Inglismaa ja Prantsusmaaga. Vähe on osutatud tähelepanu faktile, et liitlased nõustusid lõpuks kõigi Stalini tingimustega — baaside loomise ja isegi Balti riikide okupeerimisega Venemaa poolt[1] ning selle kinnituseks kolmepoolse salapakti koosta-

1. Documents of British Foregn Policy 1919-1939, Vol. Vl.pp. 764, 782

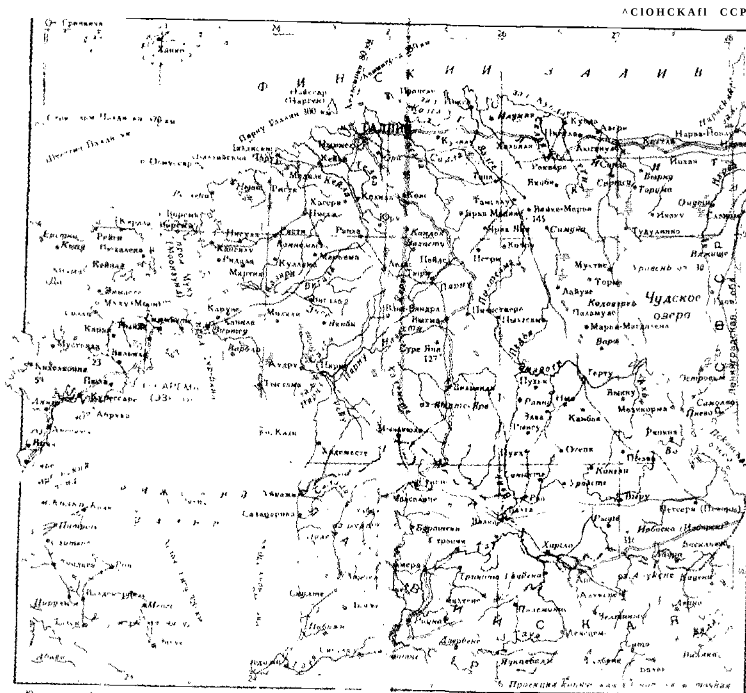
misega.[1] Hitler jõudis aga ette. Tõenäoliselt pidas Stalin kokkuleppe sõlmimist Hitleriga oma maailmavallutuslike ambitsioonide elluviimiseks kasulikumaks.

19.08.1939 pidas Stalin Poliitbüroos kõne, milles ta selgitas oma tegelikke kavatsusi ja eesmärke MRP lepinguga seoses: sõja õhutamine Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa vahel ning nende nõrgestamine selleks, et kõige sobivamal momendil ise sõtta sekkuda ja kehtestada kommunistlik diktatuur terves Euroopas.[2]

Mis selle kõige tagajärjeks oli, teame me kõik — Venemaa poolt rikkalikult nii tooraine kui kõige muu vajalikuga varustatud Saksa sõjajõud alitasid Kesk- ja Lääne-Euroopa. Seejärel kohtusid Vene ja Saksa väed sõbralikult Poola territooriumil ja pidasid ühise võiduparaadi, olles eelnevalt selle riigi purustanud ja omavahel ära jaganud. Muuseas, Kreml tõi enda Poolasse tungimise ettekäändeks tänapäeval uuesti ülessoojendatud, naaberriikide ähvardamiseks ja võimalike agressioonide õigustamiseks kasutusele võetud nn. kaasmaalaste kaitsmise vajaduse. Ilmselt tingis see «vajadus» ka Katõnis kuklalaskudega paarikümne tuhande Poola ohvitseri mõrvamise.

Järgmisena lavastas Venemaa tankide toel riigipöörded kõigis kolmes Balti riigis. Seejärel okupeeris ja annekteeris need, pühkides Eesti, Läti ja Leedu maailma poliitiliselt kaardilt, koos sadade tuhandete süütute inimeste massiküüditamiste ja eludega. Balti riikide juhtide allaheitlikkus ja põhjendamatu lootus säästa oma rahvast sõjakoledustest viis veelgi hullemate tagajärgedeni. Soome hakkas Kremli ähvardustele ja agressioonile vastu ning säilitas oma iseseisvuse, tõsi küll territooriumilt väiksemana kui enne. Saksamaa, kes teadis hästi end ja tervet Euroopat Stalini kavadest ohustatud olevat, ennetas Venemaa rünnakut ja alustas 22.06.1941 pealetungi itta. Järgnes kõigi aegade hävituslikeim maailmasõda, mille käigus eesti rahval tekkis uus lootus omariikluse taastamisele.

1. Magnus Ilmjärv, Hääletu Alistumine, Tallinn 2004, lk. 522
2. Erkki Hautamäki, Suomi myrskyn silmässä, 2005, lk. 101

Venemaal 1940. aastal trükitud Eesti NSV kaart, millel Eesti-Vene piirid on veel muutmata

Atlandi Harta

14.08.1941 võtsid USA ja Inglismaa Roosvelti ja Churchilli isikus vastu nn «Atlandi Harta», milles kinnitati maailma kõigi riikide ja rahvaste õigust vabadusele ja demokraatiale ning rõhutati vajadust neid printsiipe ohustavate riikide dcsarmeerimiseks. Pooled rõhutasid, et taotlevad õiglast ning demokraatlikku rahu ja arutlesid, millisena taheti näha maailma peale sõda. Hartaga ühinenud riigid deklareerisid, et ei taotle oma territooriumi ega mõjuvõimu laiendamist ning nende soov on mitte näha territoriaalseid muudatusi, mis ei ole kooskõlas neil territooriumitel elavate rahvaste vaba tahtega. Samuti tuleb anda tagasi

kõigile rahvastele suveräänsus ja nende poolt valitud riigikord, kellelt see on ära võetud.[1]

Eesti rahvuslikud jõud olid veendunud, et Atlandi Harta garanteerib Eestile sõja lõppedes vabaduse ja demokraatia. Seda kinnitati ka USA Riigidepartemangust Eesti konsulile Ameerika Ühendriikides J. Kõivule. Nagu hiljem kahjuks selgus, ei olnud Harta põhimõtted tegelikud kavatsused, vaid esitatud eesmärgil saada maailma rahvastelt toetust sõjapidamisel Saksamaa vastu. Tegelikkus ei kujunenud selliseks kui Eestis lootusrikkalt oodati ja Atlandi Harta jäigi ainult ilusateks sõnadeks.

Septembri lõpus ühines Atlandi Hartaga ka Nõukogude Liit. Venemaa ühineb alati kõigi üllaste rahvusvaheliste lepingute ja konventsioonidega ning on pahatihti isegi ka nende algataja, kuid teeb seda eeskätt propagandistlikel eesmärkidel, omamata vähimatki kavatsust nende põhimõtetest kinni pidada. Kinni ei peetud ka ühestki Atlandi Harta sättest.

Tartu Rahu piir kui sümbol

Üsna raske on anda vastust küsimusele, miks muutis NSV Liit 1944-1945, veel käimasoleva sõja ajal, Tartu Rahu piiri. Seoses vankumatu kavatsusega taas okupeerida ja annekteerida terve Eesti NSV Liidu koosseisu ei omanud piirimuutus ju mingit sisulist tähendust.

«Vene kommunistlik režiim oli kohe pärast II maailrruisõja lõppu mitteametlikult välja töötanud mitu projekti Balti rahvaste täielikuks hävitamiseks ja russifitseerimiseks juba järgneva kahe-kolme aastakümne jooksul. Nende kavatsuste seas oli kõige kaugemal idas asuva Latgale provintsi eraldamine ülejäänud Lätist, Läti ja Leedu Vabariikide liitmine ühendatud Vabariigiks ning Eesti liitmine Leningradi oblastiga. Need plaanid jäid pärast Nõukogude diktaatori Stalini surma küll arhiividesse, kuid tendents Balti riikide ja rahvaste venestamise suunas säilis ning suures osas ka teostati. Nõukogude impeeriumi viimastel aastatel loodi ambitsioonikas plaan Balti rahvusliku identiteedi täielikuks likvideerimiseks, eesmärgiga mõne aastakümne jooksul liita neid Vene Föderatsiooni koosseisu rahvuslik-autonoomse Vabariigi staatuses, kus põhielanikke on vähem kui 50% nagu see omal ajal juhtus kuueteistkümnenda Nõukogude Vabariigiga Punaarmee poolt okupeeritud Karjalas. Plaan nägi ette muuta Balti regioon kõrgelt urbaniseeritud ja industrialiseeritud väga tiheda asustusega oblastiks

1. Vaino Kallas, Kahe sõja vahel, Pärnu 2006, lk. 533

— territooriumile, kus praegu elab veidi alla seitsme miljoni inimese, oli kavandatud asustada kaheksateist kuni kakskümmend miljonit.» Teadmata on, kas Kremlil oli Eesti piiride ümbermuutmine kavas juba enne sõja algust — 1939. aastal. Näiteks 1938. aastal Venemaal trükitud Euroopa kaardil olid Balti riigid läänepiiri mööda juba NSV Liidu koosseisu haaratud (nagu ka Soomele kuuluv Karjala ja Salla), kuid meie idapiir oli muutmata.[1]

Eestile peale sunnitud baaside lepingus 1939. aastal rõhutati veel, et Eesti suveräänõigused, s.t. ka piirid, on puutumatud ning Tartu Rahu kehtiv. Professor Lauri Vahtre arvates ei olnud Venemaa kindel, kas lääneriigid nõustuvad Eesti vallutamisega ja piir nihutati just sellepärast igaks juhuks edasi.[2] Kuid päris nii see ei olnud — Balti riigid olid vallutamise ajaks ajaks Potsdamis ja Teheranis lääneliitlaste poolt juba Stalinile ära lubatud.

Venemaa väidab, et tegemist olevat põliste Vene aladega. Läänt meie piiriküsimus eriti ei huvita. «Sain suvel kirjaliku vastuse ühelt kõrgelt EL funktsionäärilt ühe minu pöördumise peale, kus ta toonitas, et pole mõttekas vaielda vastu Moskvale ajalooküsimustes, kuna Eesti ja Vene piiriküsimuse kontekst peaks olema tulevikkuvaatav ja kuna Brüssel piirilepingu allkirjastamist palavalt tervitaks. Et küsimus sellest, miks okupeeritud Eesti piiri asukohi muudeti Moskva poolt aastal 1945 «peaks jääma ajaloolaste ja mitte poliitikute arutada». Teisiti öeldes: päevakorrast maha ja ajaloo tagatuppa, kui mitte prügimäele», kirjutas Jüri Estam.[3]

Vaevalt neid põhjusi must-valgel ja dokumenteeritutena kätte saabki, puudub ju tänagi juurdepääs kõigile Moskva arhiividele ja dokumentidele, kuid pakun välja, et üsna suure tõenäosusega võib selle taga olla lihtsalt suurvene šovinistide riivatud eneseuhkus ja soov pühkida koos 1920. aasta piiriga ajaloost kunagine häbistav lüüasaamine väikeriigi käest. Kajastatakse ju kogu Venemaa ajalugu kui üllast ja katkematut liikumist võidult-võidule, kuhu ei mahu ükski kaotus ja mida ei tohi tumestada ükski plekk. On ju lõpuks, hoolimata hinnast, saavutatud võidud kõigi Euroopast pärit vastaste üle, olid need siis rootslased, prantslased või sakslased. Tartu Rahu piir on aga juba iseenesest justkui grandioosne sümbol ja monument eestlaste võidule ja

1. Janis Vigants, Vene impeeriumimeelne poliitika — «igaveseks ajaks»? Ettekanne konverentsil Tartu rahu ja tänapäev» 01.02.2008 Rahvusraamatukogus
2. Lauri Vahtre, Tartu rahuleping kinnitas Eesti iseseisvuse. Eesti Päevaleht, Stocholm, 09.03.2006
3. Jüri Estam, Türgi ei kuulu Euroopasse, Terve Mõistuse Sündikaat (TMS) 04.10.2006

venelaste alandusele Vabadussõjas ning sellest ei tohtinud ega tohi ka täna vähimatki jälge jääda. Täpselt nii, nagu ei tohtinud peale Eesti okupeerimist jääda ühtegi jälge sadadest Vabadussõja ausammastest ja kangelashaudadest üle terve Eesti. Piiri kaotamisega püütakse kaotada mälestust ja vormida ajalugu, mille kujutamise tõemonopoli on Kreml kuulutanud enda omaks. Tundub, et Eesti-Vene piir on venelastele järjekordne identiteediküsimus, samalaadne II Maailmasõja võidu ja paksu pahandust tekitanud pronksokupandi kummardamisega.

Mälestus venelaste riivatud au ja prestiiži küsimusest on korduvalt tõusnud esile ka Jaapani-Vene piirikõnelustel, kuivõrd Venemaa pidi tunnistama 1905. aasta lüüasaamist riigilt, mida oli pidanud endaga võrreldes majanduslikult alaarenenuks ja kultuuriliselt primitiivseks.[1] Eestit on peetud vaid tillukeseks ja tülikaks takistuseks, mis ühe kämblalöögiga igaveseks kõrvale pühitakse. Piinlik on tunnistada, et see nii lihtne polegi.

Olgu nende stalinlike piirimuutmiste põhjuseks mis iganes, üks on aga kindel: piirimuutmisele ei olnud tollal, ega ole ka praegu mingisugust õiguslikku alust. Tartu Rahu piiri seaduslikkust ja kehtivust Eesti ja Venemaa vahel ei ole võimalik vaidlustada, kui me just ise seda ei tee.

Omamoodi kurioosumina võib ära märkida, et veel 1946. aastal trükiti graafikatööstuses «Oktoober» 12. märtsil antud punatsensori ehk Gavliti loaga MB 02363 Eesti valdade kontuurkaart, kus piir jookseb veel kenasti mööda Tartu rahulepinguga määratud joont ja vallad on vabariigiaegsete nimedega.[2] Ei tea, kas seda ei märgatud, kas tsensoriks oli teadmatu ja tume sissesõitnu või julges keegi trükikojas tahtlikult nõukogude võimu kiuste väikese vimka visata, mis võinuks talle endale üsna kurvalt lõppeda.

Stalinlikust piirist, ehk täna kehtiva Eesti-Vene kontrolljoonest rääkides peab tõdema, et küsimus on enamas kui vaid Eesti ja Venemaa vahelises vägikaikaveos. See puudutab Eesti okupeerimist ja annekteerimist laiemalt ning siia on oma erihuvide järgimise ja hoolimatusega väikeriikide saatusesse olnud segatud ka lääneriigid. Jättes kõrvale olukorra enne Vabadussõda, Tartu rahulepingu sõlmimise ja Eesti liitmise NSV Liidu koosseisu 1940 (mida demokraatlik maailm ei tunnustanud), peame üldpildi saamiseks siirduma ajas 1943. aasta septembrisse, millal algas liitlasriikide USA, Suurbritannia ja NSV Liidu

1. S.C.M Paine, Imperial Rivals, China, Russia and Their Disputed Frontier, New-York 1993, p.353
2. Jaan Niin, Kuidas NSVL ärastas Eesti ida-alad, Kesknädal 02.02.2005

Teherani konverents. Seejäärel heidame pilgu, kuidas on maailm läbi aastakümnete suhtunud Venemaa toimetamistesse Balti riikides.

Teherani konverents

1943. aasta lõpuks oli sakslaste sõjaõnn pöördumatult muutunud. Krooniline puudus eeskätt toorainest ja kütusest mõjutas otseselt Saksamaa sõjtilist võimekust. Kõige võimsamaks riigiks maailmas oli kujunenud USA, kelle kardinaalselt kasvanud sõjaline ja majanduslik võimsus oli enneolematult suur. USA julgeolekul ei suutnud ohustada mitte ükski jõud. Demokraatia kantsil USA-1 ja tema presidendil Roose-veltil olid peos käimasoleva Maailmasõja kõik trumbid. Suurbritannia ja eriti Nõukogude Liit, kelle territooriumil sõda käis, sõltusid täielikult Ameerika Ühendriikide antud abist. Ameerikkised oleks vabalt võinud lubada endale ükskõik kui idealistlikke plaane vabast Euroopast ja nõuda oma liitlastelt Atlandi Hartas 1941. aastal deklareeritud üllaste demokraatia ja rahvaste vabaduse põhimõtete elluviimist. 28.11.1943 alanud USA, Suurbritannia ja NSV Liidu konverentsil Teheranis oli sel-leks reaalne võimalus olemas, sest Slalin oli olukorras, kus ta poleks olnud võimeline ega saanuks keelduda Euroopa (sh. Balti riikide) pii-ride ja iseseisvuse taastamisest 1939 aasta seisuga. Kui vaid lääs oleks seda nõudnud.

Kaks kolmandikku, osades artiklites lausa sada protsenti sõjaks vajaminevast, tuli Venemaale lääne *lend-and-teas* abina. Stalin kin-nitas Churchilli sünnipäevadineel 30.11.1943 Teheranis: «...Tahaksin nõukogude vaatenurgast teile kõigile rõhutada, mida USA president on teinud, et võidaksime selle sõja. Olulised selles sõjas on olnud ma-sinad... USA on masinate maa. Kui neid masinaid ja süsteeme ei oleks meie käsutusse lend-leas lepingu alusel antud, oleksime selle sõja kaotanud.»[1] Ainult elavjõud oli see, mida vastasega võrreldes oli Ve-nemaal piiramatult. Paljalt sõduritega aga tankide vastu ei lähe, kuigi miinikoristamiseks marssal Zukovi kombel, mehi miiniväljale ajades, kõlbasid nad suurepäraselt.

Euroopa vabaduse ja rahvusvaheliste kohustuste täitmise (Atlandi Harta) heaks, mida lääneliitlased olid vabatahtlikult enda kanda võt-nud ja millega oü ühinenud ka NSV Liit, ei tehtud Teheranis aga midagi. Kõik võimalused demokraatia taastamiseks terves Euroopas mängiti maha. Churchill oli lubanud kasvõi vanakuradi vanaemaga tantsu lüüa kui vaid Saksamaa saaks purustatud ning liit stalinliku Venemaaga, kel-

1. USA suursaadiku Moskvas 30.06.1944 ettekanne Riigidepartemangule

le olemuse suhtes tal tegelikult illusioone ei olnud, täitis igati Inglismaa eesmärgid. USA ja Suurbritannia nõustusid lahkelt Stalini nõudega tunnustada NSV Liitu tema 1941. aasta ebaseaduslikes piirides. Terve Euroopa jaotati jälle mõjusfäärideks. NSV Liit sai õiguse okupeerida ja annekteerida Balti riigid ning ka kõik varem anastatud olnud alad lubati Stalinil endale jätta. Vähe sellest, Roosvelt isegi õhutas Stalinit pealetungile Leningradi all ja Eestil okupeerima, sest lahingud sidusid Saksa vägesid idas ja takistasid nende läände suunamist.

Juba mitmes kord alates 1939. aasta kevadest ja suvest kasutati Balti riike peenrahana suurriikide vahelistes sobingutes. Eesti, Läti ja Leedu anti kommunistliku režiimi hävitada, nagu poleks olnudki USA välisministri abi Summer Wellesi avalikku pöördumist 23. juulil 1940 Balti riikide okupeerimise mittetunnustamise kohta. Kahjuks eksistee-ris see ainult paberil ja sõnades, mitte aga tegudes. Nagu Atlandi Har-tagi. Roosvelt lubas Teheranis Stalinile, et ta ei kavatsegi Balti riikide pärast NSV Liiduga sõda alustada. «Kui Nõukogude väed peaksid Balti riigid okupeerima, siis ei pööra ei Ühendriigid ega Suurbritannia Nõu-kogude Liidule selga.»[1] Samas soovitas ta Stalinil Ameerika ja Euroopa avaliku arvamuse rahustamiseks viia Eestis, Lätis ja Leedus läbi siiski mingisugusedki valimised.[2]

Soome kohta märkis Stalin, ei rahvas, kes on oma iseseisvuse eest nii vapralt võidelnud, on ära teeninud endaga arvestamise ning iseseis-vuse.[3] Kahtlemata pidas ta silmas ka Talvesõda, aega, mil Eesti juht-kond valis alistumise tee. Stalin ei nõudnud Soomelt isegi mitte tingi-musteta kapituleerumist. Küll aga Churchilli vastuväidetest hoolimata sõjareparatsioone. Samuti ei tulnud kõne alla lähtumine Tartu Rahuga paika pandud Soome-Vene piiridest.

Kui Molotov-Ribbentropi Paktiga jaotasid Teise Maailmasõja eelse Euroopa mõjusfäärideks Saksamaa ja NSV Liit, siis Teherani-Jalta le-pingutega jaotasid sõjajärgse Euroopa mõjusfäärideks USA, NSV Liit ja Inglismaa. Peab ütlema, et oma tagajärgede poolest olid Iiitlasmaade Teherani-Jalta sobingud isegi fataalsemad, ometi pole sellele sõjajärg-sel ajal eriti tähelepanu pööratud. Võitjate üle ju kohut ei peeta, kuid tegemist oli sobinguga, millega määrati kümned miljonid eurooplased kommunistliku režiimi haardesse. Küsimus ei olnud enam pelgalt po-liitiliste huvisfääride jaotuses ja sõjaväebaaside omamises, nagu Mo-

1. «Diplomaatia», lk 501
2. Tiit Made, Ükskord niikuinii, Tallinn 2006, lk. 275
3. Jorma Kallenautio, Suomi katsoi eteensä, Helsinki 1985, lk. 247

lotov-Ribbentropi paktis, vaid Teheranis mängiti sõna otsese mõttes tervete rahvaste elu ja surmaga.

16.12.1943 pidas Eestis asuvate Saksa vägede ülemjuhataja kindral Hans von Bothi kõne Omakaitse ohvitseridele, kus ütles kõneledes Moskva ja Teherani konverentsist: «Eden ja Hull alistusid tingimusteta venelaste teesile, mille kohaselt Eesti ja teised Balti riigid 1940.a. fiktiivleppe alusel on Nõukogude Vene osad, kelle suhtes ka mingi Atlandi Harta ei tule üldse enam kõne alla. See tähendab aga just nende riikide ilmset reetmist, keda Inglismaa varem alati väitis eriti kaitsvat. Seejuures on lihtsalt lapsik, kui mõningates eesti ringkondades võib kuulda, et Inglismaa ja Ameerika ei olevat kunagi tunnustanud Balti riikide omaaegset okupeerimist. Tookord nad seda küll ei teinud. Kuid Moskvas ja Teheranis tegid nad seda faktiliselt, tunnustades Vene seisukohta».[1] Kindral Bothil oli õigus, kuid õnneks piirdus lääneliitlaste tunnustus vaid *de facto*, mitte *de jure'ga*.

Kuuldused Balti riikide mahamüümisest jõudsid loomulikult ka Eesti diplomaatide kõrvu, kuid seda lihtsalt ei suudetud uskuda. Eesti saadik Inglismaal, Torma, kirjutas 23.12.1943 Aleksander Warmale Briti Vene piirimaid puudutavast poliitikast, et niipalju, kui on võimalik olnud kindlaks teha, tulevat territoriaalküsimused lükata edasi rahukonverentsini. «Ainult niipalju saan ma praegu teatada... Saksa propaganda teated meie «mahamüümisest» on, nagu eelolevast võib järeldada, niisama vähe põhjendatud, kui need seda olid varem»[2]

Sakslaste teateid Baltimaade mahamüümisest peeti vaid propagandaks, kuid tegelikult olid petlikud hoopiski brittide poolt õhutatud lootused sõjajärgsele rahukonverentsile. Sakslaste «propaganda» vastas tõele — Eesti Vabariik oli vene karule maha müüdud. Täpselt nii nagu Poola, kelle «kaitseks» Inglismaa ja Prantsusmaa 1939 kuulutasid Saksamaale sõja, millega algas II Maailmasõda, kuid kelle kaitseks ühtegi pauku ei tehtud ja kes samuti Stalinile maha müüdi. «Moskvas 1943 reetis seesama Inglismaa Poola Nõukogude Liidule, pärast seda, kui salaluure oli kõrvaldanud Poola kindral Sikorski, kes inglastele liiga ebameeldivalt ikka jälle meelde tuletas 1939. antud lubadusi», meenutas ka kindral Hans von Both.[3]

1. Tõotan ustavaks jääda, Eesti Vabariigi valitsus 1940-1922, Tartu 2004, lk. 948
2. Aleksander Warma, Diplomaadi kroonika, Tallinn 1993, lk. 166
3. Tõotan ustavaks ... lk. 949

Lahingud jõuavad Eesti piiridele.

14.01.1944 algas Punavägede Leningradi, Volhovi ja Balti 2. rinde võimas pealetung Leningradi all, kuhu oli koondatud rohkem kui 1 200 000 meheline hiigelarmee. Punaarmee ülekaal elavjõus oli 1,7 kordne, suurtükke oli 2 korda rohkem, tanke 3,8 korda ja lennukeid 4,1 korda. Saksa ülemjuhatus oli, pidades rindelõiku stabiilseks, vähendanud pidevalt enda vägesid Leningradi rindel.

02.02.1944 jõudsid esimesed Vene üksused Narva jõele. Vastase ülekaal inimjõus, tankides, lennukites, suurtükkides ja muus sõjavarustuses oli tohutu. Stalin andis korralduse vallutada kahe nädalaga Narva ja seejärel kogu ülejäänud Eesti, kuid Kremli plaanid nurjusid. Ränkade lahingutega suudeti kommunistlikku anastajat tõrjuda Eesti piiridelt peaaegu üheksa kuud. Punaarmee kandis tohutuid kaotusi, kuid rindele toodi kahurilihaks üha uusi ja uusi väeosasid. Inimelu ei maksnud ju stalinlikus «tööliste paradiisis» midagi.

Lääneliitlased ei näinud enam vaevagi Balti riikide jäädava kadumise varjamisega. «The Daily Mail» avaldas 03.02.1944 NSV Liidu kaardi, millel oli Eesti, Läti ja Leedu märgitud juba liiduvabariikidena. NSV Liitu tutvustava jutu sees oli märgitud, et kõigil liiduvabariikidel on õigus omada sõjaväge, sõlmida välispoliitilisi leppeid ja astuda Liidust välja. Õigused, mida neil tegelikult kunagi ei olnud. Ameerika ajaleht «The Chicago Sun» teatas küüniliselt, et mingid «viis miljonit baltimaalast ei tohi saada komistuskiviks liitlaste sõjajärgsele sõprusele». Mis see viis miljonit inimest siis ära ei ole! Suhtumises inimeste eludesse ja saatustesse oli lääneriikidel Stalini näol tõesti hea õpetaja.

07.02.1944 raadiousutluses kinnitas peaminister presidendi ülesannetes Jüri Uluots, et mobilisatsiooniga kaasaminek on antud hetkel möödapääsmatu. «Millisel kombel me oma rahva elu tulevikus ka ei kujutaks ja millist head ja ilusat Eestit me ka omas mõttes ja südames ei kannaks kui oma kallimat vara, on kõige selle tulevase elava Eesti eeltingimuseks ikka see, et kommunistlik nõukogude võim meie maale ei pääseks. Eesti ja Saksa vahekorrad saavad leida korraldamist edaspidi. Sõjalist jõudu on praegu vaja. Kui kommunistlik võim meie maa ja rahva vallutab, siis on kõik kadunud, ei ole siis enam võimalik eestlastel ennast mobiliseerida ega eestlusel midagi korraldada.»[1] Mobilisatsioonikutse peale tuli kokku u. 40 000 meest.

Koju kutsuti ka kõik idarindel võitlevad Eesti üksused. 1944. aastal sõdis Eesti rinnetel 70 000-80 000 eesti sõdurit. Kui venelased ei oleks

1. Mart Laar, Sinimäed 1944, Tallinn 2006, lk.61

1941. aastal mitukümmend tuhat meest sundmobilisatsiooniga ära viinud, oleks eestlasi meie piire kaitsmas olnud pea samas suurusjärgus kui Vabadussõja ajal — üle 100 000 mehe. Neile lisaks võitlesid Eesti rinnetel sakslased ja teiste rahvaste vabatahtlikud — taanlased, hollandlased, norralased ja isegi venelased. Pole kahtlustki, et sõditi vaid Eesti vabaduse eest ja kommunismi vastu ning natsismil või fašismil polnud eestlaste südametes vähimatki kohta.

Märtsi lõpuks olid vene väed Narva rindel verest tühjaks jooksnud. Vaatamata tohutule ülekaalule ei õnnestunud venelastel tänu mehisele vastupanule Eesti ja teiste Baltimaade loodetud kiire vallutamine.

23.07.1944 vallutasid venelased sakslaste poolt maha jäetud Pihkva. Saksa väed taandusid Riia suunas, jättes Lõuna-Eesti ilma korraliku kaitseta. Lõunarinne saigi lõpuks Eestile saatuslikuks, kuna põhjarinne (Sinimäed) jäi venelastele lõpuni vallutamatuks. See oli ülioluline Soome iseseisvuse säilimisele, sest Soome laht oli Punalaevastikule suletud ja Punaarmeel puudus võimalus kasutada Eestit ründeplatsdarmina.

Kaotades peale üliraskeid ja punaarmeele ülisuuri kaotusi toonud lahinguid igasuguse lootuse Sinimägedes Tannenbergi liinist läbi murda, lõpetasid venelased oma läbikukkunud rünnaku ja paiskasid osa üksusi ümber lõunasse, Tartu rindele, kus loodeti kergemale läbimurdele.

10.08.1944 vallutasid venelased Petseri linna. Lõunaeesti vallutamisel oli venelastele suureks abiks enne Soome rindel olnud ja nüüd siia üle toodud tanki- ja jalavägi. Kaitsjate jõud olid hajusad, taganeti kogu Lõuna-Eesti rinde ulatuses. Eesti üksustest olid lõunarindel Omakaitse lahinguüksused ja üks Piirikaitse rügement.

Vallutatud aladel teostasid venelased toorest vägivalda, tapsid, põletasid ja vägistasid. Petseri eestlaste kurb saatus (vägistatud naiste laibad vedelesid rentslites, eestlasi poodi laternapostide külge jne) põhjustas paanika tervel maal. Tekkisid pikad põgenikekolonnid, kelle ainsaks eesmärgiks oli pääseda venelaste kätte sattumast.[1] Augusti keskel oli vene üksuste surve sedavõrd suur, et vallutati terve Petseri- ja Võrumaa.

1. Siniveli (Mart Laar),Viro taistelee vapaudestaan, 1991

Stalinlik vallutus ja annektsioon

Esimese asjana eraldas Venemaa, rikkudes kõiki rahvusvahelisi seadusi, vallutatud Petserimaa ja Narva jõe tagused Ingerì alad Eesti territooriumist ning liitis need Venemaaga. Ja seda veel enne, kui terve Eesti oli vallutatud.

Ei oska öelda, kas venelased tõesti kartsid, et Euroopa liitlased mõtlevad ümber, kuid piirimuudatused tehti ülioperatiivselt, isegi nõukogude seadusi rikkudes. Koheselt algasid jälle ka arreteerimised, massilised repressioonid ja küüditamised ning vallutatud alade rahvusliku koosseisu muutmine — külade ja linnade täitmine sissetoodud venelastega. Nagu mujal Eestiski, kolisid migrandid omavoliliselt sisse võõrastesse majadesse ja korteritesse, omastasid ja võtsid ilma mingi häbitundeta kasutusse kogu õigete omanike maise vara, lauahõbedast voodipesuni. Ja kui harva juhtuski nii, et omanikud naasesid peale Siberi ja vangilaagrite aastatepikkusi vintsutusi elavana koju tagasi, ähvardati «neetud fašiste» uute «seaduslike» elanike poolt KGB-ga või lubati kohe seina äärde panna. Õigust ci saanud keegi. Täpselt samamoodi ja peaaegu samal ajal viidi läbi piirimuudatused ka Lätis.

Nagu arvata võib, viis Stalin kõik piirimuutused (nagu ka 21.06.1940 riigipöörde Eestis) läbi «tuginedes» laiade töörahva masside tahtele ja nende revolutsioonilisele soovile. Nimelt tuginesid NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi otsused muuta Eesti-Vene riigipiiri «demokraatlikul viisil» Eesti NSV ÜN Presiidiumi esildistele, mis algasid sõnadega «arvestades elanikkonna korduvaid palveid...»[1] Tänaseni ei ole arhiividest leitud mitte ühtegi sellist palvet, küll aga on säilinud Eesti küljest äralõigatud aladele jäänud inimeste korduvad palvekirjad jääda edasi Eesti koosseisu.[2]

Nende elanikkonna «korduvate soovide» edastamisega tekkis väike äpardus, millest stalinistid end aga sugugi häirida ei lasknud. Nimelt läkitati 22. augustil, s.t. kõigest üks päev enne NL ÜN Presiidiumi seaduse «Pihkva oblasti moodustamise kohta VNFSV koosseisus» vastuvõtmist Moskva nõudel Leningradi «Oktjabrskaja» hotellist kiirtelegramm Kremlisse Mihhail Kalinini nimele. Telegramm sisaldas Leningradis pikisilmi ja kannatamatult Eesti «vabastamist» ootavate seltsimeeste, ENSV ÜN Presiidiumi juunikommunistist esimehe J. Varese ja sekretäri V. Tellingu allkirju kandvat otsust Petseri, Lobotka ja Pankjavitsa valla ning osa Irboska valla üleandmise kohta VNFSV koosseisu. Loomu-

1. Edgar Mattisen, Eesti-Vene piir, 1993, lk. 96
2. ERA, f. R-3, n.2, s. 11, 1. 16. orig. ; Akadeemia, 1991, nr.9, lk. 1961-1963

Ukult elanike endi «palvel», kes ennast «vabatahtlikult» bolševistliku tapamasina hakkida soovisid anda. Selgus aga, et ajalooline kiirtelegramm läks Moskva sidesõlme eht venepärases kaoses hoopistükkis kaduma, mistõttu Kremli nõudel korrati seda teistkordselt veel 24. augustil. See väike äpardus ei seganud aga NSVL Ülemnõukogu Presiidiumil vormistada seadlust juba 23. augustil «tuginedes» ENSV ÜN Presiidiumi esildisele, mida nad polnud veel näinudki.[1] See meenutab kangesti esimesel punasel aastal Eestis läbi viidud «demokraatlike» valimiste «täpsete» tulemuste avaldamist Moskva poolt juba enne, kui need Eestis kokkugi olid loetud.

Otsuses kasutati venepäraseid kohanimesid[2], täpselt nagu täna uue piirilepingu juurde kuuluvatel kaartidel. Vägisi tekib kujutlus, justkui ulataks nüüdsed ja tollased piirimuutjad üle aastakümnete teineteisele sõbrakäe. Teises telegrammis, mis saadeti kohe järgi, teatati, et valdade nimed on veel ebatäpsed ja ei vasta uuele nõukogude perioodi administratiiv-territoriaalsele jaotusele.

NSVL ÜN Presiidiumi 23.augu.sti seadluses on huvitav lõik, millega äravõetavast alast arvati Eesti kasuks tagasi «nende valdade ülekaalus oleva eesti elanikkonnaga asustatud punktid, mis moodustavad praegu Eesti NSV Meremäe valla»[3] Tänu sellele on tänane Eesti jurisdiktsiooni all olev territoorium mõnevõrra suurem, kui Kremlis algselt oli kavandatud. Mattisen oletab, et sellise klausli lisamine sai võimalikuks ENSV juhtkonna vahelesegamise tõttu. Lätist samal ajal eraldatud ala kohta mingit eriklauslit ei tehtud. Venemaa koosseisu vormistati terve Petseri linn, Kalda, Linnuse, Lõuna, Roodova, Senno ja Vilo vald täielikult ning osa Petseri, Saatse, Jäevesuu ja Meremäe vallast, kus 1 .novembri seisuga elas 40 709, enne sõda aga c.a. 68 000 inimest.

Mattisen kirjutab: «Kommentaarid on tõesti liigsed. Võiks ehk lisada, et mainitud aktidega eirati real juhtudel otseselt ka etnilist põhimõtet. Nagu nähtub poolte allkirju kandvast kooskõlastuskomisjoni 1944.a. 16. novembri aktist, oli Pihkva oblastile täielikult üle antud Vilo vallas 1. novembri andmeil 4965 elanikust 66,6% eestlasi ja 33,7% venelasi. Valla 69-st külast oli 49-s eestlaste absoluutne ülekaal , kusjuures 30-s külas elasid ainult eestlased. Analoogilisi etnilise põhimõtte rikkumisi esines rea teistegi Pihkva oblastile üle antud alade puhul».' Lisaks oli 1944. aasta seisuga antud rahvastiku koosseis ebatäpne ja eestlaste

1. Edgar Mattisen, Eesti-Vene piir, 1993, lk. 97
2. Akadeemia, 1991, nr. 9, lk. 949
3. Edgar Mattisen, Eesti-Vene piir, 1993 lk. 98
4. Edgar Mattisen, Eesti-Vene piir, 1993, lk. 97

kahjuks, sest paljud neist viibisid sõjapaos, olid arreteeritud, maha lastud, mobiliseeritud jne. Samas ei oma tollane ega ka praegune rahvuslik koosseis rahvusvahelise õiguse järgi tähtsust, sest tegemist oli/on okupeeritud aladega ja nende annekteerimine Venemaa koosseisu oli nii ehk teisiti mittelegitiimne.

Ära tuleb märkida ka fakt, et selline piirimuutmine oli vastuolus isegi Eesti NSV konstitutsiooniga. Selleks ei piisanud vaid mõne kõrge seltsimehe allkirjast palvekirjal, vaid piirimuudatused eeldasid Ülemnõukogu otsust. Ilmselt ei pidanud Kreml aga oma karistamatuses näitemängu täpset stsenaariumijärgset läbiviimist enam oluliseks. Kes seda ikka vaidlustaks?

Seoses kirjeldatud Eesti maaalade anastamisega on huvitav märkida, et ehkki 1944. aastal Stalini poolt markeeritud Eesti NSV ja Vene NFSV vaheline piir näis juhuslik ning meelevaldne, järgiti piiri maha märkides detailselt 1917. aastani kehtinud omandipiire, justkui oleks kommunistlik riik tunnistatud eraomandit ja selle jätkuvat kehtimist. Tsaariaegseid talumaid kahe sotsialistliku vabariigi piiriga ei tükeldatud. Need kaks majapidamist, mille maavaldusi praegune Eesti-Vene kontrolljoon poolitab, said oma krundid hiljem, esimese Vabariigi ajal.

Eesti Vabariigi Rahvuskomitee (EVR) tegi septembris 1944 (kuupäevaliselt dateerimata) deklaratsiooni eesti rahva õiguste ja eesmärkide kohta, kus rõhutati, et: «... Nõukogude Liidul ei ole vähimatki juriiidilist ega moraalset õigust taotleda Eesti Vabariigi maa-ala vallutamist sel eesmärgil, et seda oma külge liita [—]. Eesti-Vene rahulepinguga, mis sõlmitud Tartus 2. veebruaril 1920, Nõukogude Liit vabatahtlikult ja igaveseks ajaks, nagu on sõna-sõnalt öeldud lepingu tekstis, loobus kõikidest suveräänsetest õigustest Eesti maa ja rahva kohta, mis kunagi on kuulunud Vene riigile. See on elementaarne õiglusetunde endastmõistetav nõue, et eesti rahvas saaks tagasi oma suveräänsed õigused ja enda valitsuse, millest ta kunagi pole mõelnudki loobuda. Seda eesti rahva loomulikku ja võõrandamatut õigust on Nõukogude Liit seda enam kohustatud tunnustama ja austama, kuna tema on allakirjutanud Atlandi Deklaratsioonile, milles nõutakse, et rahvad, kellelt nende suveräänsed õigused ja oma valitsus vägivaldselt röövitud, peavad saama need tagasi ja et miskisugused riigipiiride muutused, mis pole kooskõlas asjaomaste rahvaste vabalt väljendatud soovidega, ei pea leidma aset.»[1]

Ka septembris 1944 uuesti väljakuulutatud Eesti Vabariigi (peaminister Otto Tief) valitsus deklareeris, et kõik võõrväed peavad koheselt ja tingimusteta Eesti territooriumilt lahkuma. Kuid Nõukogude Liit ei

1. Tõotan ustavaks jääda, Eesti Vabariigi valitsus 1940-1992, Tartu 2004, lk. 1336

tulnud mitte selleks, et Eesti fašismist vabastada, vaid et riik uuesti annekteerida.

Eesti langeb vene rööwallutajate küüsi

22.09.1944 vallutati Tallinn. Eesti sini-must-valge lipp lasti punaste poolt kuulipildujavalanguga puruks ja kisti peaaegu pooleks sajandiks Pika Hermanni tipust maha. Punase Eesti Laskurkorpuse leitnant Lumiste heiskas stalinliku võõrvõimu taastamise märgiks asemele kommunistide punalipu. Üksikud kokkupõrked kestsid õhtuni. Grupp soome- ja pitkapoisse pidas viimase kaitselahingu Tallinna eest Pääskülas, rünnates lääne suunas liikuvat Punaarmee tankikolonni raudtee ülesõidukohta läheduses. Kuigi vaenlase edasitungimist ei suudetud peatada, võiks selles lahingupaigas olla meie pealinna kaitsjatele pühendatud mälestusmärk.

Vallutatud Tallinnas heisatakse punalipp, 22. september 1944. a

Alusetu ja vale on tänaseni korrutatav Vene propaganda põhitees, mille järgi Tallinn olevat vabastatud Saksa fašistliku röövvallutaja küüsist — kõik Saksa väed olid linnast juba lahkunud. Vastupanu osutasid hajusad Eesti üksused, keda üleüldises segaduses ei olnud ühise juhtimise alla jõutud organiseerida. Eesti «vabastati» punase Eesti Laskurkorpuse kaastegevusel ainult meie enda seaduslikust riigivõimust, mis venelaste definitsiooni järgi oli, nagu kogu sõjaeelse iseseisvuse periood, nõukogudevastane kontrrevolutsiooniline vandenõu.

Teen siin väikese kõrvalepõike, et vaadata, kuidas nägid välja asjalood ühe «vabastaja» pilgu läbi. Oma mälestustes kinnitas Laskurkorpuse major, kommunist, Joosep Reinsalu, et nemad olla kõik tema teada redised (vaid väliselt punased) olnud, «millest nüüd võib vabalt rääkida ja tulid Venemaalt tagasi vabastama oma kodumaad fašistlikest elementidest». Kuidas see «vabastamine» toimus näiteks Avinurmes, kus punakorpuslased mõrvasid kirikusse varjule toodud haavatud eesti leegionärid ja tankidega sõideti üle põgenevate tsiviilelanike ja haavatute, ta muidugi vaikis. Ta kinnitas, et rahvas võttis neid väga soojalt vastu, sest keegi ju «ei karjunud — näe, okupandid tulevad!».[1] Reinsalu teadis hästi, et karjujad oleks kas kohapeal maha lastud, või siis arreteeritud. Täis nördimust kaebas ta, et «Eesti korpuse veterane nimetatakse viimastel aastatel vallutajateks ja okupantide käsilasteks... Eesti oleks ju nii kui nii venelaste poolt viillutatud ja venestatud...»[2] ning oli teada, et sõja võidab ikkagi NSVL, üleminek oleks olnud eluohtlik.[3] Kas see kõlab oma kodumaa vabastaja jutuna? Ei, pigem nahahoidja, kollaborandi ja äraandja eneseõigustusena. Eestimeelsed sundmobiliseeritud olid juba «välja puhastatud» või esimestes lahingutes ammu vastaspoolele üle tulnud ja võitlesid Eestit vallutada püüdvate bolševistlike hordide vastu, seades kõige kõrgemale aated, vabaduse ja Eesti iseseisvuse.

Siiski võib ehk head meelt tunda vähemalt selle üle, et Tallinna jõudis esimesena just Eesti Laskurkorpus. See päästis pealinna ilmselt kõige suuremast marodööritsemise, tapmiste ja vägistamiste lainest, mida vene sõdurid oma juhtkonna õhutusel ja heakskiidul harrastasid üle terve Euroopa. Kuid sellele vaatamata, ei olnud ka siin ühegi inimese julgeolek ega elu garanteeritud. Punavägedega kaasnenud tapmised, röövimised ja vägistamised olid Eestiski igapäevased asjad. Minu vanaema meenutas alati, kuidas Saksa okupatsiooni ajal oli

1. Joosep Reinaru, Eesti pojad Teises Maailmasõjas, Kuressaare 2005, lk. 37
2. Ibidem, lk. 63
3. Ibidem, lk. 49

saksa sõdurite juuresolekul kindel ja turvaline, kuid vene soldatit märgates tuli võimaluse korral kohe peitu pugeda, sest lisaks röövimisele ja vägistamisele tuli sõna otsese mõttes ka oma elunatukese pärast hirmu tunda.

Kõigele vaatamata oli Reinsalul süda vähemalt ühes asjas õiges kohas. Ta rõhutab oma mälestustes, et Petseri linn ja Narva jõe tagune piirkond kuuluvad Eestile ja Venemaa on okupantriik: «Okupatsioonivõimude omavahelisi sobinguid praegune Eesti Iseseisev Riik ei saa tunnustada ega ka kinnitada. Meil on oma põhimõtted ja tõekspidamised, ei ole ju kultuurne, et okupandid ikkagi rahu ajal edasi okupeerivad meie territooriumi, mis oli meil enne okupatsiooni. Seda endised okupandid peavad mõistma ja austama, kui nad tahavad soliidselt käituda ühe väikeriigiga ja sõlmida rahulepingut ja piirilepinguid. Kui endine okupant ei ole sellega nõus, siis tuleb selgeks teha, millised esemed on Eestist varastatud ja ära tassitud vägistamismeetodeid kasutatud ning siiamaani ei ole tagastatud, kuidas peab seda riiki nimetama, kes niimoodi käitub.»[1]

Novembri lõpuks 1944 oli kogu Eesti territoorium vallutatud ja alistatud, kuid eestlaste vabadusiha mitte. Vabadusvõitlus kestis relvade abil kuni 50-ndate keskpaigani ning teistes vormides edasi kuni NSV Liidu kokkuvarisemiseni.

Varesele, Karotammele ja Veimerile Eesti NSV piir väga ei meeldinudki. Ilmselt jäi Eesti punakvislingitel siiski midagi kripeldama, sest hoolimatu lohakusega läbiviidud piirimuudatus oli siiski vastuolus ka ENSV konstitutsiooniga. Sellele ei julgetud muidugi tähelepanu pöörata, kuid 19. oktoobril saatsid seltsimehed Nikolai Karotamm, Johannes Vares ja Arnold Veimer Jossif Stalinile piiriküsimuses veidigi Eesti huve kaitsta üritava palvekirja. Teatati, et kogu Petseri «maakonna liitmiseks Eestiga 1920.a. ei võinud eesti kodanlusel õigust olla», kuid tuginedes rahvastiku etnilist koosseisu kajastavate rahvaloenduste andmetele vaieldi siiski 23. augustil paikapandud piirijoone vastu mõnedes kohtades.[2] Sellel teemal peeti läbirääkimisi ka Pihkva oblasti esindajatega ning kirjutati alla isegi vastavale aktile, kuid Kremli heakskiit sellele jäi saamata. Nagu kirjutas A. Andresen vastuseks üheksa Venemaale loovutatud seto küla elanike palvekirjale saada tagasi Eesti alla, ei jõutud soovitud tulemuseni, sest «piirikomisjoni otsused tehti kooskõlas direktiivsete organite seisukohtadega».[3] Kõrgeim direktiivne organ Ve-

1. Ibidem, lk. 58
2. Edgar Mattisen, Eesti-Vene piir, 1993, lk. 160-163
3. Akadeemia 1991, Nr.9, lk. 1961-1962

nemaal oli aga teatavasti töörahva suur juht, päike ja generalissimus, eksimatu Jossif Stalin ise.

Piirijoone täpsustamisega tegeleti veel pikemat aega, sest piirikomisjoni akti üldsõnastus ei võimaldanud seda vähegi korrektsemalt kaardilegi kanda. Seda nentis ka NL 8. armee topograafiateenistuse ülem 23.03.1945 Varesele saadetud kirjas.[1]

Järg jõudis Narva kätte

Järgnevalt lahutati Eesti piiridest ja territooriumist Narva linn ja Narva jõe tagune ala, kus samasuguse kiirustamise ja räpakusega vormistati ka jõe idakaldal olnud valdade liitmine Leningradi oblastiga. Arhiivimaterjalidest selgub, et vastavaid dokumente vorbiti otseselt ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo diktaadi järgi. Nagu ikka, mängisid meie punakvislingid ka siin oma juudarolli just nii, nagu Kremli satraabid soovisid. ENSV ÜN Presiidiumi 21.11.1944.a. Varese omakäelisele otsusele on Karotamm 22.11.1944 lisanud oma allkirjaga sedelikese: «Sm. Vares! Selline telegr. tuleb saata».[2] Kui tuleb, siis tuleb, vastuvaidlemisi ei sallitud ja 22.11. läkitati taas Moskvasse Kalininile Varese ja Tellingu allkirjadega salajane telegramm palvega Narva jõe taguste alade lülitamiseks Vene NFSV koosseisu. Loomulikult tehti seda arvestades jälle «elanike korduvaid palveid ja tulles vastu nende soovidele» määrata Eesti NSV ja Vene piir Narva jõele.[3] Muidugi pole ka selle piirimuudatuse palavaid sooviavaldusi ja palveid arhiividest mitte ühtegi leitud, sest neid polnudki olemas ei siis ega ka praegu.

Juba kahe päeva pärast, 24.11.1944, langetas NSVL ÜN Presiidium vastava otsuse ära ja sellega läks suur kiire üle. Üleandmisakt vormistati detsembri alguses, kusjuures puuduvad andmed (elanike koosseis, majandus, haridus jne.) otsustati kohtadelt nõutada alles 1945.a. veebruari keskpaigaks. Elanike koosseis oleks olnud tänapäevalgi huvitavaks statistikaks, sest Narva-tagused alad olid sõjast märksa rängemini laastatud, kui Petserimaa. Tänu sellisele nõukogudelikule «täpsusele» on näiteks Narva jõe saarte kohta öeldud vaid, et osa lähevad vastavalt endisele vallalisele kuuluvusele Venemaale, osa jäävad Eestile. Ei koostatud ka enamikke nõuetekohaseid lisasid, nenditi vaid andmete puudumist ja lootust need vormistada tulevikus.[4]

1. ERA, f. R-3, n.2, s.ll, 1.12
2. Edgar Mattiisen, Eesti — ... lk.100
3. Ibidem, lk. 166-167
4. Akadeemia, 1991, Nr. 9, lk. 1958-1960

Mattisen kirjutab: «Mõlema aktsiooni puhul rikuti jämedalt nii NSV Liidu kui ka Eesti NSV konstitutsiooni, sest kumbki ei andnud ülemnõukogu presiidiumile õigust vabariigi terrotooriumi muutmiseks (isegi mitte selle taotlemiseks). See õigus oli ainult kõrgemal võimuorganil — ülemnõukogul. Asi on veelgi kurioossem, sest ka ülemnõukogu presiidiumil neid küsimusi sisuliselt ei arutatud.»[1] Sarnane on olukord ka tänapäeva Eestis, kus põhiseadusevastased otsused loobuda esialgu Tartu Rahu piiridest ja seejärel Tartu Rahust enesest võeti algselt vastu mitte Riigikogus, vaid kusagil mujal.

Jalta tippkohtumine

Justnagu olnuks Teherani sobingust veel vähe, algas 11.02.1945 USA, Suurbritannia ja NSVL tippkohtumine Jaltas, kus liitlased leppisid taas Balti riikide täieliku, Rumeenia Bessaraabia ja Poola osalise annekteerimise ning kogu Ida-Euroopa jäämisega Vene mõjusfääri.

Põhimõtteliselt kinnitati sellega liitlasmaade poolt Molotov-Ribbentropi (MRP) pakti lisaprotokolli kehtivust selles osas, mis puudutas Nõukogude Liidu mõjusfääre ka. Soome ning laiendati seda tunduvalt uute, Venemaa poolt okupeeritud riikide näol. MRP-ga jaotasid Teise maailmasõja eelse Euroopa mõjusfäärideks Saksamaa ja NSV Liit, Teherani-Jalta lepingutega jaotasid sõjajärgse Euroopa mõjusfäärideks aga USA, NSV Liit ja Inglismaa. Teherani-.Ialta lepingute mõjusfäär oli tunduvalt ulatuslikum ja nende rahvaste jaoks, kes pidid elama pool sajandit nõukogude võimu all, on Jalta nagu Münchengi, reetmise sümbol: mõlemal puhul andsid lääne demokraatiad häbiväärselt järele diktaatori nõudmistele.

Molotov-Ribbentropi pakt katkes ja muutus ajalooks 22. juunil 1941, kui Saksamaa ründas NSV Liitu. NSV Liidu MRP-järgne mõjusfäär lakkas olemast mõni aeg hiljem. On täielik rumalus arvata, et teise punaokupatsiooni põhjuseks oli Saksamaa ja selleks ajaks olematu Molotov-Ribbentropi pakt. Sõjajärgse olukorra, Balti riikide annekteerimise. Soome jätmise eest Vene mõjusfääri ja poole Euroopa sovetiseerimise eest vastutavad ja on süüdi Lääneriigid koos Venemaaga.[2]

1. Edgar Mattiisen, Eesti — ... lk. 100 -101
2. Ülo Mäe, Teherani-.Ialta lepingud õigustühiseks! 23.02.2006 Maaleht

Kolm vägevat: Churchill, Roosevelt ja Stalin Jalta konverentsil, veebruar 1945

Atlandi Harta põhimõtted ja üllad sõnad vabaduse ja demokraatia kaitsmisest olid Jaltas unustatud. Lääneriikide juhtide käitumine selles küsimuses sarnanes Hitleri ja Stalini käitumisele. Nad ei teinud midagi kohustuste täitmiseks, mida nad olid vabatahtlikult enda peale võtnud. «Jumalal läks maailma loomiseks kuus päeva, meil aitas viiest», hooples Churchill.[1]

Jalta lepingu osas «Territooriumite hooldamine» oli kirjas: «Vaenulikelt riikidelt sõja tulemusena ära võetud territooriumite ja ükskõik milliste muude territooriumite, mida saab vastuväideteta hooldusse anda, üle mitte mingisuguseid diskussioone Ühinenud Rahvaste konverentsil või sellele eelnenud konsultatsioonidel ei ole kavas korraldada.»[2] Sellega andsid lääneliitlased rohelise tee kommunismi levikule Kesk- ja Ida-Euroopas. Ka Soomelt anastatud alad said sellega Venemaale kingitud. Kuigi kapitalism ei olnud veel hävitatud, oli kommunismi territoriaalse ekspansiooni osas Stalini unistus suurelt osalt täitunud — mitte mingeid vastuväiteid ega isegi diskussiooni ci tekkinud.

Sõlmitud kokkulepped salastati, kartes maailma avalikkuse pahameelt. Winston S. Churchill ütles ajakirjanike avalikustamisnõude

1. Max Jakobson, XX sajandi kroonika, 2001, lk. 247
2. Vaino Kallas, Kahe sõja vahel, Pärnu 2006. lk. 501

peale: «...laske selle lepingu koostajail enne ära surra ja alles pärast seda avalikustatakse selle lepingu detailid.»[1] Oma mälestustes kirjutas ta aga, et 1945. aasta kevadeks oli «Nõukogude hädaoht» tema silmis «juba asunud natsliku vaenlase kohale». Jääb arusaamatuks, miks pidas ta siis vajalikuks vaenlasega selliseid kuritegelikke salakokkulepeid sõlmida ja järeleandmisi teha, sest vastupidiselt USA-le ei huvitanud teda sündmused Kaug-Idas ja Vene toetuse saamine sõjas Jaapani vastu niipalju kui Roosevelti.

Molotov-Ribbentropi Pakt ja selle salajane lisaprotokoll tunnistati õigustühiseks ja mõisteti hukka Saksamaa föderaalvalitsuse poolt 1. septembril 1989. NSV Liidu rahvasaadikute kongressi otsusega 24. detsembril 1989 mõisteti need hukka kui Stalini-Hitleri, mitte NSV Liidu ja Saksamaa sobing. Teherani-Jalta lepingute osad, mis põhjustasid Baltimaade ja teiste Euroopa riikide okupeerimise NSV Liidu poolt ja mille tagajärjeks olid kommunistlikud kuriteod aastail 1944-1991 ning Soome jätmine Venemaa mõjusfääri, ei ole aga ametlikult õigustühiseks kuulutatudki...

Tõsi küll, lääneriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid on Balti riikide okupeerimise ja sooritatud kuriteod hiljem korduvalt ja sõnaselgelt hukka mõistnud. 07.05.2005 kritiseeris president G. W. Bush Jalta lepinguid, öeldes Riias riigivisiidil: «Jalta leping järgis Müncheni ning Molotovi-Ribbentropi pakti ebaõiglasi traditsioone. Jälle kord istusid selle maailma vägevad ümber läbirääkimislaua, vaadates mööda väikeste riikide vabadusest. Katse ohverdada vabadus stabiilsuse eest tõi kaasa lõhestatud ja ebastabiilse Euroopa. Miljonite Kesk- ja Ida-Euroopa inimeste vangistus jääb üheks ajaloo suuremaks veaks.» President Bushi sõnul oli see ajaloo suurim viga, president Pütini sõnul on aga XX sajandi suurim viga hoopiski NSV Liidu lagunemine.[2]

ÜRO asutamine

Jalta nõupidamisel lepiti kokku ka uue rahvusvahelise organisatsiooni loomine, mis pidi asendama seni eksisteerinud Rahvasteliitu ning juba mõne kuu pärast, 26.06.1945, kirjutati alla Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) põhikirjale, mis jõustus 24.10.1945.

Selle asemel, et vähese vaevaga ühiselt taastada juba eksisteeriva Rahvasteliidu autoriteet uues maailmapoliitilises situatsioonis, loodi liitlasriikide ettepanekul hoopis uus organisatsioon. Üheks oluliseks põh-

1. Ibidem, lk. 501
2. Ülo Mäe, Teherani-Jalta lepingud õigustühiseks! 23.02.2006 Maaleht

juseks, millest eelistatakse vaikida, oli tõenäoliselt asjaolu, et Venemaa poolt okupeeritud Balti riigid, Ida-Euroopa maad ja Soome olid sinnamaani *de jure* Rahvasteliidu täieõiguslikud liikmed, kuid lääneriikide liitlane NSV Liit oli Soome ründamise pärast kui agressor ühendusest välja heidetud. Raske olnuks maailma üldsusele seletada vajadust Balti riike ja Soomet selle organisatsiooni nimekirjast kustutada ja Venemaa asemele võtta. ÜRO loomisega välditi piinliku olukorra tekkimist ja lasti osadel riikidel (Baltimaadel) vastuväideteta maailmakaardilt lihtsalt vaikselt ära haihtuda ning Soomel vaese sugulasena ÜRO ukse taha aastateks ootama jääda. Selline käik tähendas juba ÜRO asutamisest peale viimase tegevusega kaasnevat kahepalgelisust.[1]

Jälle sai väikeriikidest vaid vahetuskaup suurriikide omavahelises mängus, mis sellest, et Rahvasteliidu täisliikmetena olid nad kõigi maailma riikide poolt tunnustatud. Nende rahvaste saatuse kohta ei tundnud ÜRO aastakümneid huvi, kuigi okupeeritud Balti riikide diplomaatilised esindajad eksiilis, rahvuslikud organisatsioonid ja vabadusvõitlejad esitasid aastate jooksul kümneid või isegi sadu noote, apellatsioone, märgukirju jne. olukorrast Eestis, Lätis ja Leedus, nõudes enesemääramisõigust ja Vene annektsiooni lõpetamist. Neid lihtsalt ignoreeriti.

Uue maailmaorganisatsiooni liikmeteks said esialgu 50 riiki. Nõukogude Liidule anti Stalini nõudmisel isegi kolm häält — ka okupeeritud Ukraina ja Valgevene võeti vormiliselt ÜRO liikmeks. Viis maailma suurriiki said organisatsioonis võrdsemateks kui teised ja see oli ja on juba väga suur erinevus ÜRO eelkäijast, demokraatlikust Rahvasteliidust, mis oli üles ehitatud kõikide riikide võrdsuse printsiibil. Need tänapäevani võrdsematest võrdsemad on USA, Inglismaa, Prantsusmaa, Hiina ja Venemaa, Julgeolekunõukogu alalised liikmed, kellel on kõigis küsimustes tingimusteta vetoõigus. Ühtegi otsust ei saa langetada, kui keegi viiest liikmest on vastu. Praktikas on see viinud selleni, et võrdsematest võrdsemad võivad ise täiesti takistamatult seadust rikkuda, ilma, et keegi neid korrale saaks kutsuda. Kogu paljukiidetud kollektiivne julgeolek mandus seetõttu vaid huvisfääride jagamiseks ja lõpututeks kempluseks ÜRO jututoas. Suurriikide koostööorganina jäi ÜRO üsna lootusetult kõrvale ning Balti riikide küsimus seda foorumit ei huvitanud.

1. Vaino Kallas, Kahe sõja vahel, Pärnu 2006, lk. 501

Potsdami konverents

Viimane kord, kui vastastikuses üksteisemõistmises käsitleti Euroopa piire, toimus 17.07.1945 Potsdami Konverentsil, kus pandi liitlasriikide poolt paika sõjajärgse Euroopa s.h. NSV Liidu piirid, mis Balti regioonis kulgesid piki merekallast Leningradist Kaliningradini. Seega said kolm okupeeritud Baltimaad, Eesti, Läti ja Leedu *de faeto* tunnistatud NSV Liidu osadeks.

Lõppenud sõja tulemused olid vastuolus Inglise ja USA eesmärkidega, mis Churchill ja Roosevelt formuleerisid Atlandi konverentsi ajal 1941. aastal. Ja seda just asjaomaste enda süül. II Maailmasõja võitis, hoolimata kolossaalsetele inimkaotustele, mida Stalin ei pidanud üldse oluliseks, selle üks vallapäästja — kommunistlik Venemaa.

Peale pensionile jäämist kirjutas Molotov: «Välisministrina oli minu ülesanne laiendada meie kodumaa piire. Ja paistab, et me Staliniga saime sellega üsna kenasti hakkama...» Molotov meenutas, kuidas Stalin oli silmitsenud pärast II Maailmasõda Nõukogude Liidu kaarti ja öelnud: «Baltikum — see on ju põline vene maa — ja nüüd on see jälle meie käes.»[1]

Külm sõda

Meie õnneks avanesid lääne silmad oma Kremli liitlaste tegeliku olemuse suhtes juba üsna pea. Ei olnud neil ju selles suhtes mingeid illusioone olnudki, kuid küsimus oli lääne pragmaatilises nn. reaalpoliitikas, millega oli loodetud endale profiiti lõigata. Tagajärjetult.

Külma sõja, mis päädis NSV Liidu lagunemisega, avapauguks peetakse Winston Churchilli kõnet Fultonis LJSA-s 05.03.1946, kus ta hoiatas maailma NSV Liidu ja kommunistliku ekspansiooni eest ja ütles oma legendaarsed sõnad: «Stettinist Läänemere ääres Triestini Aadria mere ääres on raudne eesriie langenud üle mandri» Ta jätkas: «Miljonite inimeste vägivaldne küüditamine leiab aset siiani ettekujutelda-matus ulatuses Kommunistlikud parteid, mis Ida-Euroopa riikides olid väga nõrgad, on tõstetud juhtivatele kohtadele ning püüavad kõikjal saavutada totalitaarset kontrolli... kõikjal valitseb politseirežiim... Kommunistlikud parteid ja viiendad kolonnid ohustavad tervet kristlikku kultuuri... Mis nüüd on tõeks saanud, pole mitte niisugune vabastatud Euroopa, mille eest me sõdisime.... Kõige alusel, mida ma sõja ajal kogesin, olen veendunud, et nad (venelased — H.P.) tunnevad suurt

1. Max Jakobson, XX sajandi lõpparve, 2005, lk. 211

lugupidamist tugevuse ees ja pole olemas midagi, mida nad rohkem põlgaksid kui sõjalist nõrkust...».[1]

Tema väljend «raudne eesriie», mis jagab Euroopa kaheks, jäi aastakümneteks kõlama ja muutus lahutamatuks osaks maailma poliitilisest leksikonist. Tegelikult kasutas seda ütlust, mida tänapäeval ekslikult omistatakse Winston Churchillile, samas tähenduses ja esimest korda hoopiski Saksa propagandaminister Joseph Goebbels juba 1945. aastal ajalehe «Das Reich» juhtkirjas.[2] Raudne eesriie ei ole kuhugi kadunud, see lõhestab tänagi Eestit Narva jõel, Peipsil ja Petserimaal ning Lätit Abrenes. Tinglikult ulatub see Musta mereni välja.

Kuid lõpuks avas lääs oma silmad. Sõjaaegne liit bolševikega hakkas lagunema. Saksamaa tuleviku suhtes ei jõutudki Venemaaga kokkuleppele ja Euroopa tuumikriik jäi nagu terve Euroopagi lõhestatuks.

Üheks pöördepunktiks oli kahtlemata 12.03.1947 USA presidendi Harry S. Trumani poolt USA kongressile esitatud seisukoht, mis sai tuntuks kui Trumani doktriin. Selle põhiideeks oli kommunismi ja lääne demokraatiate järsk vastandumine ja USA abi hädasolevatele rahvastele. «Usun, et Ühendriikide poliitikaks peab olema selliste vabade rahvaste toetamine, kes vastustavad katseid alistada neid vähemuste või välismaise surve abil».[3] Truman rääkis küll konkreetselt Türgist ja Kreekast, kuid sellest võrsus peatselt kogu Euroopat puudutav abistamisplaan. Algas külm sõda. Keegi ei ole doktriini ümber lükanud või kahtluse alla seadnud ka tänapäeval ning meenutades aprillisündmusi ja olukorda Gruusias, kulub meilegi igasugune toetus jätkuvalt ära.

1948. aastal võttis ÜRO vastu «Inimõiguste Ülddeklaratsiooni», mille koostamisel osales ka Nõukogude Liit, samas kui tema enda ja okupeeritud riikide territooriumil jätkus endistviisi räige ja massiline inimõiguste rikkumine — vangistamised, tapmised, inimeste deporteerimised, kultuuriväärtuste hävitamised jne. Sama kahepalgeline oli ÜRO, kes pigistas selles suhtes silmad aastakümneteks kinni. ÜRO dokumentides ei ole sõnagi pühendatud Eestit ja teisi Balti maid tabanud küüditamistele. Ammugi Eesti küljest lahti rebitud Petserimaad (ja Läti Abrenet) tabanud eraldi küüditamisele 1950. aastal. Ometi ei olnud toimuv maailmale teadmata.

Kuigi Roosevelt ja Churchill müüsid või pigem kinkisid meid Stalinile,tuleb siiski meeles pidada, et see ei olnud ameerika või inglise rahva seisukoht. See ei leidnud heakskiitu peale sõja lõppu ning

1. Churchill, Jaques Legrand, Eesti Entsüklopeediakirjastus 2001, lk. 92
2. Das Reich, Saksamaa 25.02.1945
3. Jorma Kallenautio, Suomi katsoi eteensä, Helsinki 1985, lk. 287

mõlemad maad jäid truuks okupatsiooni ja annektsiooni mittetunnustamispoliitikale kogu pealesõja perioodil. Alanud külma sõja käigus asusid läänedemokraatiad selgelt rõhutud rahvaste enesemääramisõigust kaitsma ning moodustasid ühisrinde poolt Euroopat enda käpa all hoidva Nõukogude Liidu vastu. Ka Atlandi Harta, mis alguses kujutas endast peamiselt propagandistlikku akti, sai külma sõja aastate jooksul endale tegeliku väärtuse ning kommunistlikult režiimilt nõuti Hartas väljendatud põhimõtete elluviimist.

Aastakümnete jooksul saadud, moraalse toe ja okupatsiooni mittetunnustamispoliitika eest oleme neile kahtlemata tänulikud. Sellel on olnud oluline roll meie taasiseseisvumisel, kuid olla vaid «peenraha» suurriikide dominatsioonimängudes ei ole sellele vaatamata sugugi hea ega kerge. Selle kibedat hinda peame veel tänagi maksma.

Uued piirikärped

Viimased piirimuutused, millega taas vähendati Eesti NSV territooriumi, toimusid eelmisest üksteist aastat hiljem. 09.09.1957 võttis ENSV ÜN Presiidium vastu otsuse «Eesti NSV ja Vene NFSV vahelise piiri osalisest muutmisest.» Pange tähele, ka täna räägitakse vaid piiride «osalisest muutmisest», kuigi Eesti-Vene piir tahetakse muuta maismaal 100% ulatuses ja Peipsil-Lämmijärvel 90% ulatuses. Otsusega anti Räpina rajooni idaosast Malaja Kuliska, Kljutši ja Tamme külad Venemaale, sealt tagastati Perdagu ja Podmotšilja. Ära anti rohkem kui vastu saadi. Loomulikult tehti otsus vastavalt «direktiivorganite suunistele» ja «arvesse võttes [—] piiriäärsete asulate elanikkonna soove ...»'

Nõukogudeaegsed ajalookirjutised nimetavad toimunut vaid Eesti NSV rajoniseerimiseks, mille käigus tehti peale võidukalt lõppenud Suurt Isamaasõda Eesti administratiiv-territoriaalses jaotuses mõningaid muudatusi.[2] Et kümned tuhanded Eesti kodanikud lahutati oma kodumaast, ei väärinud muidugi mainimistki. Samuti ei imestatud, miks «soovis» piiriäärsete alade elanikkond siirduda majanduslikult märksa halvemal järjel olevate nn. vene alade koosseisu. Olid ju sõjast möödunud aastate jooksul Eestilt annekteeritud alad jäänud tunduvalt maha Eesti NSV piirides toimunud arengust.

Ometi taotleti ka vastupidiseid muutusi. Erinevalt varasematele elanikkonna palavatele «soovidele», pöördusid 1952-1963 Narva linna-

1. ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi koosoleku protokoll nr. 31, 21.sept. 1957, lk. 463 (toimik nr. 182)
2. Eesti NSV ajalugu , Tallinn 1957, lk. 573

võimud korduvalt NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu valitsuse poole palvega taasühendada Ivangorod (Jaanilinn) Narva linnaga, kuid Moskva nende palvetele vastu ei tulnud.'

Tartu rahulepingu järgsest piirist jäi muutmata vaid piirilõik Vasknarvast läbi Peipsi järve kuni Kolpini saareni Pihkva järves. Tegelikkuses kanti aga kõnealune piirilõik N. Liidus välja antud topograafilistele kaartidele erinevalt ning ka järvepiir nihkus Eesti poole. «Kaardivigade» tõttu lõigati Eesti vett ära kokku üle 11 ruutkilomeetri.[2] Praktikas ei eksisteerinud enam mitte ühte meetritki Tartu rahu piiri.

Samasuguste territooriumi osade ebaseaduslike Venemaa kasuks ümberjaotamiste ohvriteks langesid ka mitmed teised riigid, lähinaabritest Läti. Rahvusvaheline õigus välistab ja keelab okupatsiooni ja sellega kaasneva teise riigi või selle osa vägivaldse või vägivallatu liitmise agressorriigi poolt täielikult. Stalinliku sundassimileerimise ja genotsiidipoliitika ning selle hilisema mõnevõrra «pehmema» variandi üheks osaks aga oligi liiduvabariikide piiride rolli kaotamine ja nende suvaline muutmine kõrgema võimu poolt ilma rahva arvamust küsimata.

Petserimaast ja setodest

Mis Petserimaal edasi toimus ja milline on olukord täna, sellest lasen rääkida Ilmar Vananurmel, ajakirjanikul ja Seto Kongressi Vanematekogu liikmel:

«Kui paljud EV kodanikest üldse mäletavad või kui paljud teavad, et kui sündinud Eesti Vabariiki 1920. aastal rahvusvaheliselt tunnustama hakati, siis oli EV loomulikuks osaks ka ligi 60 000 elanikuga Petseri maakond ning eestlaste ja ingerlastega asustatud Narva tagune? Kui paljud — õigemini kui vähesed — teavad, et Petseri maakonnas asub 272 seto küla (üldse on Petserimaa külasid 632) ning et Petserimaa eestlased on samasugune eesti rahvas nagu võrukad või mulgid. [—]

Petseri rajoonis sündinud inimesed märgitakse EV isikudokumentides ametlikult juba ligi 10 aastat võõrriigis /Venemaal/ sündinuiks. Nii on EV enda poolt ammu enne EV RK uue piiri ratifitseerimist tuhanded EV kodanikud kujundlikult öeldes Eesti kastist Vene kasti pandud. [-]

Kui 1944. aasta novembris Pihkva oblasti Petseri rajoon moodustati ning 2/3 Petseri maakonnast Petseri rajooni jäi, hakati tasapisi, kuid kindlalt eestlust vähendama. Petserimaa eestlased aitasid sellele mui-

1. XX sajandi kroonika, 11 osa, 2004, lk. 178
2. Heiki Potter, Eesti-Vene piirilepingust, Kaitse Kodu 3/2005, lk. 34

dugi kaasa oma pagemisega puruvaestest ja korralagedatest kolhoosidest, kus oli võimatu oma suurele perele ülalpidamist teenida.

Olen näinud ise, et Jaaska kooli [—] 1949/50 õppeaasta tunnistus oli veel eestikeelne, 1952/53 õppeaastal juba venekeelne. Peatselt kadusid kõik Petseri rajooni eestikeelsed koolid; jäi ainult eestikeelne Petseri 2. Keskkool, mille lõpetajaid igal kevadel veel 1980-ndate keskel loeti mitmeteistkümnega. 2006. aasta 1. septembrist lõppes selle eesti kooli ja eestluse keskuse tegevus. Siin on omapoolne süü ka Eesti Vabariigil, kes ei nõustunud toetama seda koolikest eesti koolina ega püüdnud Vene poolega läbi rääkida. Ometi suurenes õpilaste arv selles koolis just seepärast, et taheti õppida eesti keelt.

Seoses sellega, et Petserimaa noored suundusid EV haldusalale, jäid vanemad üksi. Tasapisi olid nemadki üksikuna või haigena või abituna sunnitud oma põliskodust tulema laste juurde. Siit kerkis veel üks inimõiguste rikkumise fakt EV poolt. Petserimaal elanud ja töötanud EV kodanikud ei ole saanud EV-s pensioni oma töötatud aastate eest. [—] sellise saatusega veel elavaid EV kodanikke on kindlasti üle tuhande. Nii et kas oli siis juba nõukogude ajal või taasiseseisvumise hiigellaine harjal 1989. aastal, MRP 50. aastapäeval, ühtlasi Balti Keti aastal teada kurikaval plaan, et Eesti heidab Petserimaa ja selle inimesd julmalt kõrvale, heidab kõrvale riikliku järjepidevuse? Mis õigusega ei aktsepteeri Eesti Vabariik oma okupeeritud territooriumil elanud ja elavate inimeste kodanikuõigusi? [—]

/Paljud/ pole ära müünud oma isakodu ja oma sünnikohta. Ometi peab pensionär ise igal aastal ja peavad tema lapsed ja lapselapsed ostma suure raha eest Vene viisa, et oma sünnikoju sõita. Kui vahepeal on nende kodu lõhutud, siis remondivad nad seda uuesti. Hulk petserimaalasi ei ole suutelised olnud taolises olukorras külastama ja hooldama oma sünnimaja, kodukohta ning on selle maha müünud. Maid nad müüa ei saanud, kuna maa pole Vene Föderatsioonis eraomand. Petserimaalastele maksti talumaade eest kompensatsiooni, kuid see summa oli tihtipeale vaid kümnendik maa ja metsa tõelisest väärtusest.

Niikaua, kuni mõlemad pooled, st. EV ja Vene Föderatsioon pole kehtetuks tunnistanud Tartu rahulepingut ja mõlemapoolselt alla kirjutanud uuele piirileppele, peab EV — kui soovib kanda õigusriigi nime — tagama oma kodanikele tasuta liikumise oma riigi piires! Praegune olukord on otsene inimõiguste rikkumine!» [1]

1. Ilmar Vananurm, Petserimaa kui Eesti osa. Eesti Vabariigi kodanike inimõiguste rikkumisest Petserimaal, ettekanne Langenud Vabadusvõitleja Päeval, XI aulakonverentsil Tartu Ülikoolis, 24.03.2007

Narva tagused alad

Parem ei ole olukord ka Narva jõe tagustel aladel. Eestile kuulus tükike Ingerimaad koos tosina isuri külaga Rossoni jõe kallastel. Isureid oli umbes tuhat, neist on tänaseks alles vaid paarkümmend. 1922. aasta rahvaloenduse andmetel oli Jaanilinnas 3017 eestlast, praegu vaid mõned üksikud. Viimase nõukogude ajal (1989) läbiviidud rahvaloenduse järgi elas Ivangorodiks ristitud Jaanilinnas 12 300 inimest, neist lõviosa uustulnukad.[1] Kahjuks puuduvad täpsemad andmed selle Tartu Rahuga Eestile jäänud piirkonna tänase etnilise koosseisu kohta. Üldine pilt on aga teada — peale II Maailmasõda endistel Eesti aladel alanud nõukogude genotsiidipoliitika ja sundassimileerimi.se tagajärjel on seal elanud eestlaste, isurite, vadjalaste, soomlaste ja ingerlaste arv vähenenud miinimumini. «Põline Vene ala» tuli ju esmajärjekorras põlisrahvastest puhastada ja uustulnukatega taasasustada. Oma osa andis siia muidugi ka sõjaaegne Soome siirdumine, kuid eeskätt siiski pealesõjajärgne emakeelsete koolide likvideerimine ja sundüleminek vene keelele ning majanduslikku stagnatsiooni langemine, mis hoogustas Eestisse elama tulekut.

Arvestades Venemaal toimunud piirialade majanduse katastroofilist allakäiku ja inimeste ümberasumist lähedalasuvasse metropoli Peterburgi või uusi tööpaiku pakkuvasse hiiglaslikku Ust-Luga sadamasse, on elanike arv tänases Jaanilinnas drastiliselt väiksem kui nõukogude ajal ning maapiirkonnad magistraalidest kaugemal on muutunud pea inimtühjaks. Selle 10-15 km laiuse vööndi taasühendamine Eestiga oleks nii majanduslikust kui riigikaitselisest vaatevinklist ülioluline. Sellest aga täpsemalt järgmistes peatükkides.

1. Edgar Mattisen, Eesti-Vene piir, 1993, lk. 118

Elu on täis võimalusi, mida me ei tihka näha.

Butler Yates

SUUR-EESTI

Tegelikult ei kuulu Suur-Eesti teema ehk otseselt käesolevasse raamatusse, kuid meie riigimehed ei ole kunagi varem olnud valmis väikest Eestit veelgi vähendama. On mõelnud ikka laiemalt ning unistanud aeg-ajalt hoopis meie piiride laiendamisest. Kuna Eesti piirid on varemgi olnud võõrriikide huviorbiidis ja huvitaval kombel mitte alati vähendamise ja annekteerimise eesmärgil, vaid lausa vastupidi, siis viskame siiski ka sellele teemale põgusa pilgu.

Teab vist iga eestlane laulu, kuidas Eesti piir käib Hiina müürini. Kui silmad kõvasti-kõvasti kinni pigistada ja kujutada ette, et Nõukogude Liit oligi meie kodumaa, siis on laulu sõnad pool sajandit isegi tõele vastanud. Nii oli see muidugi vaid tegelikkust eiravates kujutlustes. Reaalselt ja ülemäära tõsiselt Eesti ida suunas laiendamise kavaga ei ole ükski Eesti poliitiline jõud ega isik peale Vabadussõda välja tulnud. Küll on aga korduvalt vaadatud põhja poole.

Ettekujutus suuremast ja võimsamast Eestist on kummitanud mitmeid meie poliitikuid ja kultuuritegelasi. Eeskätt nähti selle realiseerumise võimalusena liidusuhet mõne naaberriigiga, eeskätt Soomega. Rääkisid sellest juba Lydia Koidula ja Gustav Suits. Ideed pooldas ka Konstantin Päts. Üsna tihti võeti liidusuhete teema üles veel 1920. aastate paiku, mil leiti, et Eesti ja Soome võiksid ühineda ning ühise soomeugri riigi luua. Keel ja kultuur on meil sarnane ning liitudes saaksime oma tulevikku juba suhteliselt suure riigina kindlustada. Sellised ettepanekud kostusid sagedamini siitpoolt lahte, Soomes ei olnud Eestiga ühinemise idee sugugi nii populaarne (seal vaadati unistavalt Ida-Karjala

ja Koola poolsaare poole). Kuigi kohati suhtuti sellesse mõlemal pool üsnagi tõsiselt, vaibus diskussioon hiljem pea sootuks.

Ma ei hakka siin kõiki vastavaid ideid ja ettepanekuid välja tooma, tutvustan vaid mõningaid, mis meie saatuseaastatel, Teise ilmasõja aegu, üles kerkisid. Siinjuures tuleb meeles pidada, et alates 1940. aastast oli Eesti okupeeritud, algul venelaste, siis sakslaste ja peale mõnepäevast iseseisvust 1944. aasta septembris taas venelaste poolt. Võib diskuteerida, kuivõrd sakslased Eestit vabastasid või okupeerisid — vaieldamatult saabusid nad 1941. aastal siia kui vabastajad, kuid vabadust Eestile nad sellele vaatamata ju ei toonud. Venelaste väitel olevat ka nemad meid 1944. aastal «vabastanud», kuid Eesti punakorpuse tankidel olev kiri «Nõukogude Eesti eest!», meie sini-must-valge lipu allakiskumine, seadusliku valitsuse arreteerimine, repressioonid, genotsiid jne, ei jäta sellisele meelevaldsele ja absurdsele tõlgendusele vähimatki ruumi.

Sõja ja segaste aegade tõttu ei olnud Eesti osaline mitmetes plaanides, mis teistel tollal meie suhtes olid, kuid kõikidele salakavadele, utoopiatele ja unistustele vaatamata jäi Eesti piir siiski veel selliseks nagu ta Tartu Rahuga paika oli pandud. Kuni Nõukogude Venemaa (hilisem Vene Föderatsioon) sellest vägivaldselt tüki ära krahmas.

Aastakümneid ei teadnud Eesti laiem avalikkus, et president Konstantin Päts tuli oma viimastel kodumaal viibimise päevadel taas välja Eesti ja Soome ühinemise ideega. Peale seda, kui president deporteeriti koos oma perekonnaga Venemaale, andis Pätsi adjutandi Grabbi abikaasa Soome saadik Hynninenile üle Pätsi kirja[1], mis sisaldas presidendi nägemust Eesti-Soome tuleviku suhtes. Sarnast ideed oli Päts ka paar aastakümmet tagasi toetanud. Selle järgi tulnuks moodustada Soome-Eesti kuningriik. Riigipiiride kohta teatas Päts: «Mõlema riigi piirid tulevad nii parandada, et piiridetagused soome sugu kodanikud satuksid kas Soome või Eesti aladele, või võiksid sinna ümber asuda (meil võiksid Petseri venelased segavaidades ja Narva tagustes valdades Venemaale ümber asuda ja nende asemele ingeri hõimud tulla, Soomes peaks see laiemas ulatuses Karjalas aset leidma).» Päts ei piirdunud mitte ainult Eesti ja Soome ühendamisega, vaid kirjutas: «Möödaminnes võiks tähendada, et Läti ja Leedu liitmine Poolaga ka nende seljatagust kindlustaks ja Poolale tee mere äärde avaks.»[2]

Kuigi kirja autentsuses on kaheldud, kinnitas Eesti Helsingi saadik Aleksander Varma, kellele Hynninen 1941. aasta septembris kirja näi-

1. Hellar Grabbi, Ella Grabbi mälestused, Tuna 1/2008, lk. 101
2. Aleksander Warma, Diplomaadi kroonika, Tallinn 1993, lk. 122, 123

tas, et tegemist oli tõepoolest presidendi enda käekirjaga. Hynnineni sõnul olnud välisminister ja teised, kes kirjaga tutvusid, seisukohal, et Soome mõjuvaid ringkondi tuleks panna selles suunas küsimust arutama, sest mõttega tuleb harjuda. Ilmselt ei suutnud soomlased sellega siiski harjuda, sest avaliku arutluse alla küsimus ei tulnudki.

Varma meenutab, et septembri lõpus 1941 olevat tal Eesti ja Soome liitumisest juttu olnud ka Itaalia Helsingi saadiku Cicconardiga, kes leidis, et liitumine oleks Eestile kasulik ja ka sakslastele vastuvõetav, sest väikeriigid on osutunud elujõuetuteks.[1]

29.03.1941 esitas admiral Johannes Pitka, kes juba 1920-tel aastatel seda mõtet arendanud oli, Soome president Risto Rytile uue Soome-Eesti uniooniettepaneku ühtse riigi loomiseks. Temagi kava ei leidnud heakskiitmist ja sai tagasi lükatud. Soome välisminister Rolf Witting, kommenteerides Pitka ettepanekut, ütles Saksa Helsingi saadikule Wipert von Blücherile, et Soomel oleks, kui sõda Nõukogude Liidu vastu lõpeb Soome võiduga, piisavalt tegemist ka oma laienenud territooriumiga (nn. Suur-Soomega) ja et Soome ei suudaks kaitsta Eestit vaenlase rünnakute eest.[2]

Kahtlemata oleks tolleaegses olustikus just sõjalisest seisukohast olnud ühendatud riik meile üsna kasulik, kuid vaevalt see idee nii eesti kui soome rahva seas laiemat poolehoidu oleks saavutanud. Tänapäevalgi tekitavad jutud pealinnade Tallinna ja Helsingi ühendamisest vaid nõutuid õlakehitusi.

Meie põhjanaabrite juures olid Suur-Soome loomise kavad üsna aktuaalsed, eriti 20-ndate aastate hõimusõdadc aegu Karjalas ja võidukalt alanud Jätkusõja alguses. President Ryti oli üks neist, kes unistas Suur-Soome loomisest.[3] Reeglina nähti selles Koola poolsaare ja Karjala ühendamist Soomega, kuid ei puudunud ka üksikud hääled Eesti ja Ingerimaa liitmiseks Suur-Soomega. Ometi ei üritatudki unistust relva jõul kätte saada, edasitung Ida-Karjalas peatati kui Soome väed jõudsid riigi julgeoleku tagamiseks ja kaitseks vajaliku jooneni. See mõjutas oluliselt terve II Maailmasõja käiku, sest Murmanski raudtee, mida mööda saabus suurem osa lääneriikide abist Venemaale ja ilma milleta oleks Stalin tõenäoliselt sõja kaotanud, jäi toimima. Sakslaste sõjaõnne pöördudes 1943. aastal hääbusid ka Suur-Soome loomise unistused. Kuid ettepanekuid liita Soome lahe lõunarannikult Eesti

1. Ibidem, lk. 124
2. Seppo Zettenberg, Ühe puu eri harud, Eesti ja Soome — eilsest tänasesse, 2004, lk.55
3. Jorma Kallenautio, Suomi katsoi eteensä, Helsinki 1985, lk. 234

ja Ingerimaa (k.a. Leningrad) Soomega ühtseks tervikuks tegid isegi sakslased.

Soome ajaloolane Jorma Kallenautio on väitnud, et juunis 1941 olevat Hitler kavandanud soomlaste teadmata Soome, kui ühe osariigi liitmist Suur-Saksamaaga.[1] Kui selliseid plaane ka oli, siis ilmselt edasiliikumise aeglustudes 1941. aasta lõpus neist loobuti.

Saksamaa ei teadnud, mida hakata peale Leningradiga ning pakkus seda Soomele. Ilmselt oldi nõutud ka Eesti suhtes ning teatud hetkel lisandus pakkumisele ka Eesti, kui Soome aitab Leningradi vallutada. Soome ei olnud huvitatud. President Risto Ryti, kes Nõukogude Liidu nõudel, kohalike kommunistide ja Urho Kaleva Kekkoneni eestvedamisel «sõjasüüdlasena» 1946. aastal kohtu alla anti, puudutas oma kolm päeva kestnud kaitsekõnes ka Eesti teemat. Ta ütles: «Kuna valitsuse territoriaalsed eesmärgid põhinesid sellel, et Soome pidi taastama oma endised riigialad, ei olnud sakslaste eduperioodil tehtud ettepanekutele, et Peterburg, Eesti, Koola ja Venemaa-Karjala liidetaks Soomega, põhjust vastata teisiti, kui täiesti keelduvalt».[2]

Eesti Omavalitsuse liikmetele Saksamaa igatahes sellist ettepanekut ei teinud ja nende avaldatud mälestusteraamatute põhjal sellest isegi ei rääkinud. Ka Soome ametnike poolt ei informeeritud väidetavast kavast Eesti saadikut Helsingis A. Warmat ega teisi Eesti ametlikke isikuid kunagi. Küll aga väidab Warma oma mälestustes, et 1942. aastal tegeles prof. Kaitera ja tema ametkond (Soome Siseministeerium), kuhu ühe aktiivse tegelasena kuulus dr. Helanen (Siseministeeriumi Eesti Büroo juhataja), isegi plaanidega, kuidas eestlasi Ida-Karjalasse ümber asustada, et sellega õigustada Ida-Karjala liitmist Soome külge.[3] Hea, et plaanidest kaugemale ei jõutud, sest eestlaste ümberasustamine oleks kahe hõimurahva suhted igaveseks ajaks ära rikkunud. Warma väide ei ole siiski kindlat tõestamist leidnud ja pole seetõttu kuigi tõsiseltvõetav, kuid on teada, et teisi ugrilasi, eeskätt ingerlasi, plaaniti küll Venemaa aladelt Ida-Karjalasse koondada.

Riias resideeruv kindralkomissar SA Obergruppenführer Litzmann näitas Eesti Omavalitsuse juhile dr. Hjalmar Mäele aga hoopiski tulevase «Generalbezirk Estland'i», nagu ametlikult Eestit kutsuti, kaarti, kuhu kuulus lisaks Eesti territooriumile veel Peipsi ja Ilmeni järve vaheline ala koos Novgorodi linnaga.[4] See oleks laiendanud Eesti ter-

1. Jorma Kallenautio, Suomi katsoi eteensä, Helsinki 1985, lk. 236
2. Risto Rytin puolustus, Helsinki 1989, lk. 79
3. Aleksander Warma, Diplomaadi kroonika, lk. 152
4. Oskar Angelus, Tuhande valitseja maa, Tallinn 1995, lk. 76

ritooriumi pea kahekordseks, umbes sinna, kuhu Eesti väed jõudsid Vabadussõja hiilgeaegadel. Tegemist oli tõelise Suur-Eestiga. Vähemalt territooriumi suhtes.

Nõukogude propaganda ja lugematud vene autorid on aastakümneid väitnud, et sakslaste generaalplaan «Ost» järgi kuulunud eestlased ümberasustamisele Peipsi järve taha, et Eesti saaks asustada saksa ja hollandi kolonistidega. Suur-Eesti olevat kavandatud just selliseks. Paraku ei ole nende väidete tõestuseks olemas mingisuguseidki dokumentaalseid allikaid ja kogu generaalplaan «Ost» ise olla nende väitel salapärasel kombel kaduma läinud. Sellele vaatamata kinnitavad nad justkui ühest suust, et generaalplaan «Ost» eksisteeris ja kirjeldavad kõikvõimalikke õudusi, mis eestlastele selle järgi osaks pidid langema.

Kuigi ümberasustamise suunalisi vihjeid on esitatud mujaltki ning isegi saksaaegse Omavalitsuse juht H. Mäe kirjutab oma mälestustes, et on kuulnud uduseid kuuldusi sellistest kavadest, ei ole keegi seda plaani tegelikult oma silmaga näinud. Samavõrd oli ta kuulnud, et Peipsi taha asuvad sakslased ise.[1] Mäe rehkenduste järgi oleks kogu vallutatud idaterritooriumi koloniseerimiseks sakslastega kulunud umbes 90 miljonit inimest, kuid nii palju inimesi polnud ümberasustamiseks terves Saksa riigiski võtta.

Ka Pätsi kantseleiülem Elmar Tambek, kelle väitel oleval Uus-Eesti ulatunud üle Narva jõe ja Peipsi-Pihkva järve Volhovi jõeni ja Valdai kõrgendikuni, on öelnud, et pole ise eestlaste ümberasustamise kava näinud, kuid mitmed tuttavad olevat talle sellest rääkinud.[2] Kuna mitte keegi pole kurikuulsat generaalplaani «Ost» kunagi näinud, tuleb seda järjekordseks, erinevatest kuulujuttudest (d *la* Himmleri masseerija väitis, kellegi sekretär rääkis jne) ning vene valelikust propagandast kokkuklopsitud nõukogude ajaloovõltsinguks lugeda.

Eesti riigist, Suur-Eestist ja ka autonoomsest Eestist sakslaste idaalal on mitmeid erinevaid variante. Tambek on oma mälestustes kirjeldanud ka kohtumist saksa kindralkunerneri Litzmanni adjudandi kapten Madseniga 1945. aastal Berliinis, kes kinnitanud, et Litzmann olevat asunud kindlal seisukohal, et iseseisvuse andmine Eestile on kasulik ning olla olnud ka agaraim selle eest võitleja.[3] See küsimus olla üleval olnud ka 1942. aastal Berliinis, kus Eesti iseseisvuse taastamise poolt olnud Himmler ja vastu Tallinnas sündinud idaalade minister Alfred

1. Hjalmar Mäe, Kuidas kõik teostus, 2005, lk. 74
2. Elmar Tambet, Tõus ja mõõn, kd.2, Tallinn 1993, lk.205
3. Ibidem, lk. 211

Rosenberg.[1] Tookord lükati iseseisvuse andmine siiski tagasi ning selgusetu on, kas jutt käis Eestist õigetes piirides või nn. Suur-Eestist.

Päris selgust tollastest sakslaste Eesti-plaanidest ei ole tänapäevani. Sõjaaja propagandas räägiti ka Uuest Euroopast Suur-Saksamaa juhtimisel, kus eestlastele olevat ette nähtud väärikas koht. Milline see aga välja oleks näinud, ei osatud öelda. Ilmselt oli õigus neil, kes väitsid, et seda teadvat ja määravat Hitler isiklikult vastavalt panusele kommunismivastases võitluses. Võib-olla Suur-Eesti oleks olnudki see väärikas autasu. Me ei tea. Üks asi on aga kindel — vähemalt eestlaste hävitamise soovi sakslastel, vastupidiselt venelastele, ei olnud. Saksa Rassi ja Asustamise Peaamet oli jõudnud seisukohale, et eestlased kuuluvad põhja rassi, on arvatavasti germaani hõimud ja kuuluvad nn. väärtuslike rahvaste hulka.

Eesti Omavalitsuse sisedirektor Oskar Angelus kirjutab oma mälestustes: «Ükskõik, mida Saksa okupatsioonivõimud ka ette võtsid, nendega võis rääkida ja kaubelda, neile võis ettepanekuid teha ja nende juures protesti avaldada, ilma, et oleks pruukinud karta arreteerimist, küüditamist, mahalaskmist või teist sarnast «kultuurset» sammu. Bolševikud talitasid teisiti ja häda neile, kes julgesid «generalnaja liinja» ja teiste «liinjade» halastamatu läbiviimise vastu häält tõsta ... Berliin oli mõtlemise unustanud, lubas aga seda teha Eestis, Moskva mõtles ise, kuid keelas seda mujal.»[2] Pealegi võib arvata, et varem või hiljem oleks Saksa riik leidnud tagasitee demokraatia juurde. Kõneleb sellest kaudselt ju isegi atentaadikatse Hitlerile. Ükski diktatuur ega impeerium ei ole igavene.

Siiski peab ära mainima, et kuigi sõda lõppes lääneliitlaste poolt Balti riikide mahamüümise või kinkimisega Venemaale, siis Eesti rahva ja riigi saatus ei olnud II MS lõpufaasis vähemalt ühe Euroopa suurriigi poolt ära unustatud ega ükskõik. Nimelt sai Dr. Peter Kleist, endine Idaalade Riigiministeeriumi, tollane Välisministeeriumi töötaja, Ribbentropilt septembris 1944 ülesande koostada iseseisvuse statuut Eesti ja Läti jaoks.[3] Saksa Välisministeerium tegi 24.02.1945 ametliku teadaande, et Balti riikide iseseisvuse tunnustamine on alati olnud Saksamaa välispoliitika sihtjooneks ning H. Himmler toetas ettepanekut luua Waffen-SS'i teenistuses olevatele eestlastele toetudes valitsus ja kuulutada välja Eesti iseseisvus.[4] Sellel žestil puudus aga kahjuks

1. Ibidem, lk. 210
2. Oskar Angelus, Tuhande valitseja maa,Tallinn 1995, lk 90
3. Ibidem, lk. 263
4. Hjalmar Mäe, Kuidas kõik teostus, 2005, lk. 297

igasugune kate, sellel oleks mõte olnud 1941. aastal. Nüüd ägas Eesti juba uue okupatsiooni kommunistliku terrorivõimu all ning unistas «valgest laevast».

Tegemist võis ju olla Saksa propagandasammu ja õlekõrrest kinnihaaramisega ning ilmselt suures osas oligi seda, kuid ei Saksamaa Balti riikide iseseisvuse tunnustamist oma Reichi kaheteistkümnendal tunnil siiski täiesti tõsiselt võttis, näitab fakt, et see sai sõjajärgselt uuesti formeeritud Saksa riigile aluseks pagulaseestlaste pensioni- ja muude tsiviilõiguste üle otsustamisel. Kõik see lükkab veelkord ümber kuulujutud «Generalplan Ostist». Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamine oligi väärikas tasu bolševismi vastu võitlemise eest.

Igatahes ei täitunud ei eestlaste, soomlaste ega sakslaste Suur-Eesti ükskõik millises vormis loomise kavad ning kogu temaatikagi vajus unustusehõlma. Karm reaalsus Vene karu kaisutuses napsas Eesti küljest hoopis Saaremaa suuruse tüki ja tegi Eesti veelgi väiksemaks. Praegune ja varem võimul olnud valitsused on sellega leppinud, kuid rahva enamus mitte. Nüüd on meie kuldseks unistuseks Eesti endise suuruse taastamine — tänapäeva Suur-Eesti loomine ehk Eesti Vabariik Tartu Rahu piirides.

Tartu Rahu aastapäeva tähistamine Tartus 02.02.2008

«Kui rahvas on lasknud vaikides röövida endalt kasvõi ruutmeetri maad, on ta alla kirjutanud oma surmaotsusele...»

Marssal Carl Gustav Manncrheim

MILLIST EESTIT ME TAASTADA TAHTSIME?

Nagu eespool räägitud, on Tartu Rahu meie iseolemise üheks juriidiliseks alustalaks. Tartu Rahu ja sellest lähtumine oli rahvuslikes ringkondades, nii kodu- kui pagulaseestlaste seas, nii okupatsiooni ajal kui peale seda, vankumatuks põhimõtteks. On seda ka täna. Nõukogude impeeriumi lagunedes oli eesmärgiks taastada Eesti Vabariik 1918. aastal loodud riigi, mis okupeeriti 1940. aastal, õigusjärglasena, juriidilise järjepidevuse alusel. Sellele seisukohale leidus ka oponente, näiteks Edgar Savisaare juhitud Rahvarinne, kes ühinesid Moskva väidetega, et ka Eesti NSV oli legaalne moodustis ning loodav, mitte taastatav uus riik on juba nn. kolmas Eesti, kes on mitte esimese vaid teise Eesti õigusjärglane koos uute tunnustega — uue piiri ja kodanikkonnaga. Kuigi Venemaa on tänini seda meelt, ei leia see seisukoht tunnustamist ei Eestis ega mujal maailmas.

Kui seni oli Eesti riigi taassünnist kodumaal karmi karistuse hirmus vaid unistatud või kitsamas ringis omavahel salamisi sosistatud, siis ära kasutades perestroika toodud vabamaid olusid, hakati kaheksakümnendate aastate lõpus seda üha massilisemalt ja sõnaselgemalt välja ütlema ning ka Eesti riiklikke tähtpäevi avalikult tähistama.

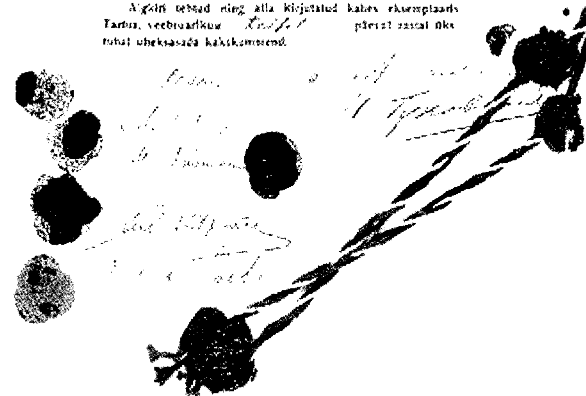
02.02.1988 püüdsid aktiivsemad tegelased Tartu Rahu aastapäeva tähistada miitinguga selle alla kirjutamise hoone ees Vanemuise tn. 35, kuid võimud selleks luba ei andnud. Vastukaaluks korraldati samal ajal

EKP käsul Tartu suuremates saalides rahvale «teabepäevi», kus räägiti Tartu Rahu kehtetusest ja tähtsusetusest. Sanktsioneeritud propagandaüritused ja hoiatused inimesi aga ei huvitanud ning hoolimata tõigast, et kõik sanktsioneerimata miitingud olid kommunisliku võimu poolt keelustatud, kogunesid rahvamassid võimude kiuste ikkagi Vanemuise tänavale. Toimuvat filmiti hoolega KGB poolt. Kõik sujus kenasti, kuni kilpide, kumminuiade ja koertega varustatud miilitsaüksus ründas demonstrante, keda oli umbes tuhat. Üritus peksti sõna otseses mõttes laiali. Rünnaku käigus vigastati ja peeti kinni paljusid ning hiljem pidid mitmed miitingul osalenud üliõpilased karistuseks ülikooliga hüvasti jätma. Meenutuseks: Tartu EKP tollased juhid olid Indrek Toome. Andrus Ansip, kelle peaministriks oleku ajal sõlmiti uus piirileping, oli siis EKP Tartu ideoloogiaosakonna juhataja ametipostil. Kuigi nad ise on hiljem seda korduvalt eitanud, olevat just nende sõna olnud määravaks miitingu laialiajamisel.

Londonis leidis 9. ja 10. septembril 1988 aset Balti Maailma Nõukogu (BMN) konverents, millest võttis osa ligi poolsada delegaati, neist kolmandik eestlased. Konverentsil võeti vastu kaks resolutsiooni. Esimeses nõuti Balti riikidele põhikirjade ja rahulepingute alusel täielikku iseseisvust ilma kompromissideta. Teine kutsus üles hoiduma ettevõtmistest, mis ohustaksid või kahjustaksid Balti riikide okupeerimise ja annekteerimise mittetunnustamise printsiipi.[1] Küsimus oli selles, et vastavalt rahvuasvahelisele õigusele ei tunnustanud läänemaailm Balti riikide annekteerimist. Nenede jaoks eksisteerisid Balti riigid endiselt *de jure* nagu iseseisvad riigid. Selle ja Tartu Rahu jõusoleku printsiibi kahjustamine, eriti suhtlemisel okupeeritud kodumaaga, ohustanuks Eesti riikliku iseseisvuse taastamist.

Sõltumatu Infokeskus ja ERSP Tartu piirkond korraldasid 21.01.1989 Tartus, Vanemuise 46 ringauditooriumis nn. mõttevahetuse «Kuidas taastada Eesti iseseisvus?». Kuigi ametlik press üritusest vaikis, sõideti kokku üle terve Eesti. Esindatud olid enam-vähem kõik tollal eksisteerivad Eesti poliitilised organisatsioonid, ERSP, Muinsuskaitse Selts, Eesti Kristlik Liit, paljud Rahvarinde tugirühmad, Tallinna Sõltumatu Malev, Võru Skautmalev, mitmed üliõpilasorganisatsioonid, sõltumatud liikumised jne. Puudusid Kommunistliku Partei, Rahvarinde ja Rohelise Liikumise ametlikud esindajad. Vastuvõetud resolutsioonis öeldi: «mõistame hukka Eesti Vabariigi jätkuva okupeerimise Nõukogude Liidu poolt. Nõuame NSV Liidu valitsuselt tänini kehtiva Tartu rahulepingu järgimist ...».[2]

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, Vancouver-Tartu 2001, lk. 133
2. ERSP aeg, Kogumik 2008, lk. 375, 442

Leht Tartu rahulepingust koos allkirjadega

Eesti Kristlik Liit, Eesti Muinsuskaitse Selts ja Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei tegid 10.03.1989 Eesti Vabariigi kodanikele üleskutse moodustada kõikjal Kodanike Komiteed ja seejärel kutsuda kokku Eesti Kongress, taastamaks Eesti omariiklus. Pöördumises kinnitati: «Ükski

okupatsioon ega kolonisatsioon ei saa muuta kehtetuks ei Tartu rahulepingut ega Eesti Vabariiki.»[1]

Eesti Vabariigi jätkuvust kandsid edasi meie välismaale jäänud diplomaatilised esindused, töötades niikaua kuni jätkus endisaegseid Eesti diplomaate: Inglismaal kuni 1974. aastani, USA-s kuni Eesti Vabariigi taastamiseni. Aktiivne tegevus jätkus ka pagulaseestlaste organisatsioonides. Nii andis näiteks 27.10.1989.a. eestlaste Kanada Kesknõukogu juures loodud ÜRO Aktsioonikomitee ÜRO täiskogule üle kaheksal maal kogutud enam kui 10 000 allkirjaga apelli, milles nõuti, et ÜRO alustaks oma põhikirja ja deklaratsioonide põhjal koheselt tegevust Eesti Vabariigi suveräänsete õiguste taastamiseks Eesti ja Venemaa vahel 02. veebruaril 1920 sõlmitud Tartu rahulepingu alusel.[2]

Võimatu on üles lugeda kõiki aastate jooksul tehtud deklaratsioone, pöördumisi, apelle jne., milles nõuti Eesti iseseisvuse taastamist ning kommunistliku okupatsiooni lõpetamist. Kõigile neile oli ühine, et Eesti Vabariigi all mõisteti loomulikult vaid Tartu rahulepinguga määratletud territooriumiga riiki, mitte ENSV-d. Narva taguste alade ja Petserimaa vabastamise eraldi äramainimine ei tulnud kellelegi pähegi — nende kuulumine Eesti Vabariigi koosseisu oli iseenesestmõistetav. Ei nõudnud keegi ju eraldi vabadust ka mitte Saaremaale, Mulgimaale või Ruhnu saarele.

1990-91 võtsid Eesti Kongress ja ENSV Ülemnõukogu vastu rea otsuseid, mille järgi kuulutati õigustühiseks kõik stalinistlikud piirimuudatused ja määrati üheselt, et läbirääkimistel NSV Liiduga võetakse aluseks just nimelt Tartu rahuleping. Igasugused muud variandid välistati üksmeelselt. See tähendanuks Eesti piiri naasmist oma endisele ja seaduslikule asukohale Narva jõe taha ja Ida-Petserimaale. Ülemnõukogu vastav otsus võeti vastu 12. septembril 1991 ja viis päeva hiljem astus Eesti ÜRO-sse. NSV Liit lagunes samal aastal. Toome parema ülevaate ja täpsuse huvides need otsused siiski eraldi välja:

1990. aasta 02. veebruaril toimus Tallinnas Linnahallis Eesti NSV kõigi tasandite rahvasaadikute täiskogu, kus arutati Eesti riigi staatuse küsimust ja võeti vastu «Deklaratsioon Eesti riikliku iseseisvuse küsimuses». Täiskogu tõdes: «Eesti vabariigi järjepidevusele põhinev demokraatlik omariiklus on tänapäevani Eesti rahva vaieldamatu poliitiline paleus.» Täiskogu otsustas: «Meie kui rahva valitud esindajate I >üha kohus on võidelda selle eesti rahva paleuse teostumise eest. Meie Mulluse aluseks peavad olema — kogu maailma ees — kõik rahvaste

1. ERSP . HM ; . Ki>i>iiiiik 2008. lk. 482
2. Boris Tesnov, Lesti lahva lühiajalugu, Vancouver-Tartu 2001, lk.142

enesemääramisõigust reguleerivad rahvusvahelise õiguse aktid ning — eriti Nõukogude Liidu ees — Tartu rahulepingu vankumatu kehtivus. Sest Tartu rahulepinguga tunnustas Nõukogude Venemaa Lenini valitsus Eesti õigust riiklikule iseolemisele, loobudes igaveseks ajaks kõigist nõudlustest Eesti rahva, maa ja varade suhtes.» Täiskogu kuulutas: «Iseseisva Eesti Vabariigi taastamise eesmärgil ja lähtudes Tartu rahulepingu kehtivusest alustab Eesti oma esindajate kaudu konstruktiivseid läbirääkimisi kõigi osapooltega, kellest oleneb iseseisva Eesti Vabariigi taastamine *de facto*».[1] Deklaratsion kinnitas ühise seisukoha riikliku iseseisvuse taastamiseks, lähtudes 1920. a. Tartu rahulepingust. Selle deklaratsiooni poolt hääletas 3090 rahvasaadikut, vastu hääletas 101.

ENSV rahvasaadikute täiskogu deklaratsiooni põhjal võttis ka ENSV Ülemnõukogu 23. veebruaril 1990 vastu sama otsuse ja pöördus omakorda NSV Liidu Rahvasaadikute Kongressi poole ettepanekuga alustada ametlikke läbirääkimisi NSV Liidu ja Eesti NSV vahel Tartu rahulepingu kehtivusel rajaneva Eesti Vabariigi iseseisvuse tunnustamiseks.

11.03.1990 tuli Estonia kontserdisaalis kokku Eesti Kongress, Eesti Vabariigi kodanike seaduslik esinduskoda. Moodustati Eesti Komitee ja loeti õigustühiseks mistahes Eesti osa lahutamised Eesti Vabariigi maa-alast või liigendamised mõne teise riigi külge ning otsustati taastada Eesti Vabariik õigusliku järjepidevuse alusel, (vt. LISA 4, lk. 513)

29.03.1990 võttis Ülemnõukogu vastu deklaratsiooni Ülemnõukogu ja Eesti Kongressi koostööst. Selles öeldi, et ENSV Ülemnõukogu tunnustab Eesti Kongressi Eesti Vabariigi kodanikkonna esinduskoguna ja EV riigivõimu taastajana ning on «valmis koostööks Eesti Kongressi ja Eesti Komiteega Eesti Vabariigi taastamiseks õigusliku järjepidevuse alusel».[2]

07.07.1991 võttis Eesti Kongress vastu otsuse, milles nõuti Tartu rahulepingujärgsete Eesti-Vene piiride taastamist.

20.08.1991 Eesti Kongressi ja Ülemnõukogu esindajate ühise deklaratsiooni alusel kuulutas Ülemnõukogu Eesti taas iseseisvaks riigiks. Otsus, mille poolt hääletas 69 saadikut, nõudis suurt vaprust, sest represseerimisoht selle eest rippus Damoklese mõõgana kõigil pea kohal, kuna samal ajal toimuva Moskva putši tulemus ei olnud veel selge. Vanameelsete kommunistide võidu korral oleks Eestit kahtlemata oodanud uus repressioonide laine. Üldse oli Ülemnõukogus 105 saadikut, kuid 1 jäi erapooletuks ja ülejäänud, peamiselt vene kommunistid ja nõukogude sõjaväelased, hääletusel ei osalenud.

1. Rahva Hääl. 03.02.1990, Teine Eesti, lk. 645
2. ERSP aeg, Kogumik 2008, lk. 481

Paraku tegelikkuses okupatsioon jätkus. Vene väed lahkusid osaliselt alles 1994. aastal ja sajad tuhanded asustuskolonistid on endiselt Eestis. 5,2 % Eesti territooriumist, Petserimaa setu ja Narva jõe tagused vadja ja ingeri alad on jätkuvalt, rikkudes rahvusvahelisi seadusi, Venemaa poolt Eesti riigist lahutatud ja inkorporeeritud Vene Föderatsiooni koosseisu.

Eesti iseseisvus taastati tänu rahvuslike jõudude, pagulaskonna ja eksiilvalitsuse visale ning sihikindlale tegevusele juriidilise järjepidevuse alusel. Rahvarinde juhi Edgar Savisaare ja moskvameelsete jõudude plaan uue, nn. kolmanda Eesti riigi loomisest, millel oleks riikluse seisukohalt olnud tõeliselt kurvad tagajärjed, kukkus läbi. See oleks ühe tagajärjena toonud automaatselt kaasa nn. kodakondsuse nullvariandi, mida Savisaar ka hiljem on propageerinud ehk kohustuse anda kõigile Eesti territooriumil elavatele isikutele Eesti kodakondsus. See aga oleks omakorda toonud tõenäoliselt kaasa surve Eesti liitumiseks SRÜ-ga, mitte Euroopa Liidu ega NATO-ga, nagu juhtus hiljem iseseisvunud NSV Liidu liiduvabariikidega.

SRÜ loomise ajaks tegutsesid Balti riikide pealinnades juba lääneriikide saatkonnad ja Euroopa Liidus ning NATO-s olid loodud Balti töögrupid. Selleks ajaks, kui Nõukogude Liit kokku varises ja selle asemele Venemaa valitsus tekkis, mis oli ja on tänagi vastu lääne institutsioonide laienemisele ida suunas, oli selle takistamiseks õige aeg Moskva jaoks juba möödas.

07.09.1991 võttis Eesti Kongress vastu otsuse, et Eesti Vabariigi seaduslike riigipiiride taastamiseks tuleb valitsusel astuda viivitamatuid samme — asuda Vene Föderatsiooniga läbirääkimistesse ning nende keeldumise korral anda piiriküsimus lahendamiseks rahvusvahelisesse kohtusse. Tuleb alustada laiaulatuslikke uuringuid, konsultatsioone ja selgitustööd piiriküsimuse õiguspäraseks lahendamiseks. Piiriküsimuse lahendamiseks tuleb moodustada võrdsetel alustel komisjon Eesti Kongressi ja Ülemnõukogu liikmetest.

12.09.1991 tühistas EV Ülemnõukogu nii 1945. aastal kui ka 1957. aastal Venemaa poolt teostatud ebaseaduslikud ja rahvusvahelist õigust rikkuvad Eesti riigipiiri muutmised ning kuulutas need õigustühisteks.

28.06.1992 rahvahääletusel võeti vastu Eesti Vabariigi uus põhiseadus, mille §122 kinnitab, et Eesti-Vene piir on määratud Tartu rahulepinguga ja § 2 ütleb, et Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik. Seega on Tartu rahulepingujärgset piiri võimalik muuta vaid rahvahääletuse teel, muutes Põhiseadust.

07.10.1992 võttis Riigikogu vastu deklaratsiooni põhiseadusliku riigivõimu taastamise kohta. Deklareeriti praeguse Eesti Vabariigi õiguslik samasus 24. veebruaril 1918 väljakuulutatud Eesti Vabariigiga ehk riigi juriidilist järjepidevust. See tähendab, et samasust deklareeriti kõigis riigi tunnustes, kaasa arvatud riigipiir.

19.10.1992 kinnitas värske peaminister Mart Laar Postimehes, et läbirääkimistel Venemaaga, NSV Liidu ametliku õigusjärglasega, lähtutakse vaid Tartu rahulepinguga määratud piiridest ning ei loobuta okupatsioonist ja annektsioonist tingitud kahjude tasumise nõudest.[1]

30.06.1994. võttis Riigikogu vastu Riigipiiri seaduse, mis jõustus 31.07.1994. Selle § 2. Eesti riigipiir, punkt 2. määrab: «Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega.»

Ainsaks seaduslikuks ja ainuvõimalikuks piiriks oli seega kuulutatud Tartu rahulepingujärgne piir, mis kinnitati rahva tahtel ka uues Põhiseaduses. Olemasolev ENSV piir tunnistati eraldi seadusega ajutiseks kontrolljooneks ehk majanduspiiriks. Ajutiseks! Eesti rahvas ei kavatsenud lasta röövida endalt mitte ruutmeetritki maad.

1. Postimees. 20.10.1992.

Kõige pisemadki asjad leitakse üles, kõik mis varjul, tuleb varem või hiljem päevavalgele. Kui püütakse takistada varjatu väljailmumist, siis varem või hiljem paistab see praost.

Kong Fuzi

MÜÜT TARTU RAHUST LÄHTUMISE KOHTA

Eelmises peatükis on ära toodud otsused ja põhimõtted Eesti iseseisvuse taastamisel. Need kõik on teadaolevad faktid. Nagu öeldud, tulnuks selle alusel piiriküsimuse lahendamisel Venemaaga lähtuda ainult Tartu Rahu piiride taastamise ning okupatsiooni ja annektsiooni lõpetamise nõudest, igasugune teisesuunaline tegevus ja taotlused pidid olema välistatud. Teemasse süüvides paljastub aga kahjuks hoopiski teistsugune tegelikkus.

Kanadas elav ajaloouurija Boris Tesnov väitis oma 2001. aastal avaldatud raamatus «Eesti rahva lühiajalugu», et Eesti olevat ÜRO ja EN-ga ühinemiseks esitanud mitte Eesti Vabariigi seaduslikke piire ja territooriumi kirjeldavad andmed, vaid hoopiski stalinliku ENSV omad.

Tsiteerin: «Vene Föderatsiooni ametnik Nikolai Medvedev sõnas oma kohtumisel Eesti Vabariigi esindaja Enn Leissoniga Moskvas 28. novembril 1994, et Vene pool märgib piiri maha täpselt nende kaartide järgi, mis EV valitsus esitas oma territooriumi kohta ÜRO-sse astumisel ja Euroopa Nõukogu liikmeks saamisel. Ta juhtis tähelepanu ka asjaolule, et nende kaartide seletuskirjades oli punkt, mille kohaselt Eesti Vabariigil ei ole territoriaalseid pretensioone naaberriikide suhtes».[1]

Kuidas on võimalik, et Eesti esitas ÜRO-sse ja Euroopa Nõukokku astumiseks ebaseadusliku ENSV territooriumi kirjelduse, kui kõik stalinlikud piirimuudatused olid õigustühisteks kuulutatud ning ainsaks Eesti Vabariigi seaduslikuks piiriks oli ja on kinnitatud Tartu Rahu piir? Pole võimalik, et liitumisavalduse ja selle lisad koostanud ametnikud või need allkirjastanud kõrged riigitegelased seda ei teadnud. Kuidas saadi deklareerida, et Eestil puuduvad territoriaalsed pretensioonid, kui 5,2% maast on jätkuvalt Venemaa poolt annekteeritud? Kelle initsiatiivil nii tehti? Kas Boris Tesnovi! oli informatsiooni, mida Eestis on seni varjatud?

I Urnis Tesnov. Kesti rahva lühiajalugu, Vancouver-Tartu 2001, lk.252

2006. aasta augustis tegin Tartu Rahu Põlistamise Seltsi nimel Eesti Välisministeeriumile teabenõude, milles küsisin, kas Boris Tesnovi väited vastavad tõele ning kelle poolt otsustati ÜRO-le ja EN-le esitada väärad andmed. Vastuses öeldi, et «Teie toodud tsitaadi tõelevastavuse kohta ei oska välisministeerium kahjuks vastust anda, kuna meile pole teada ühtegi inimest, kes oleks viibinud selle kohtumise juures ja saaks Medvedevi sõnu kinnitada. Ka Enn Leisson pole kahjuks enam elus. Seega peaks tsitaadi õigsuse kohta küsima ilmselt raamatu autorilt Boris Tesnovilt».

Tesnovi andmeid ei kinnitatud ega lükatud ümber. Küll aga lubati mulle saata dokumentide ja kaartide koopiad, mis kuuluvad ÜRO ja EN liikmeksastumise avalduste juurde. Siis aga teatati, et Eestist dokumente ei leita ja lubati need hankida USA-st. Märtsi alguseks 2007 polnud Välisministeeriumist kippu ega kõppu. Tegin uue järelpärimise, mille peale sain 12. märtsil lahke kuid hämmastamapaneva vastuse, mille toon siiskohal lühendatult ära:

«Lp Henn Põlluaas

Vabandame väga, et Teile vastamine on viibinud, aga Teie küsimused osutusid väga keerukaks.Tundub, et ÜRO-le esitatud dokumentidest, sh. kaardist ei jäänud meile kusagile koopiaid, sest neid ei olnud meie arhiivis ega ka New Yorgis. Lisaks küsisite ka otsustamise kohta, mille tulemusel Eesti just need dokumendid ÜRO-sse andis. Ka selle kohta ei leidnud meie arhiiv dokumente, kuigi nad tegid palju tööd, otsides läbi valitsuse istungite protokolle ja muid dokumente.

Kuna me mingeid dokumente ei leidnud, püüdsime leida oma ametkonna seest inimesi, kes sellest protsessist midagi mäletaks ja oskaks info juurde suunata, ning ka sellel teel pole kahjuks hetkel veel erilisi edusamme.... kuna teie soovitud dokumente meil leida ei õnnestunud, ei oska me ka rohkemaga aidata.

valisminiateeriumi Pressi-ja infoosakond»[1]

1. Kiri autori valduses.

Mõned dokumendid nad siiski leidsid ja edastasid mulle. Need on Arnold Rüütli poolt 30.08.1991 allkirjastatud avaldus ÜRO-sse astumiseks ja Lennart Meri poolt allkirjastatud teade Ernst Jaaksoni määramisest Eesti esindajaks ÜRO-s. Lisaks Jaaksoni kõne ÜRO-s, kus ta nõudis piiriküsimust eraldi mainimata okupatsioonivägede väljaviimist Eestist. Legendaarne ja eluaegne Eesti diplomaat ei tulnud kahtlemata selle pealegi, et mingi piiriküsimus eksisteeriks eraldi — kõne all oli vene vägede lahkumine tervelt Eesti (Tartu Rahuga määratud) territooriumilt. Muud dokumendid, avalduse lisad, sh. kaardid ja valitsusistungite protokollid olevat aga Eesti arhiividest ja New Yorgist kadunud!

Boris Tesnov on tänaseks surnud. Surnud on ka Ernst Jaakson, legendaarne Eesti peakonsul, tollane saadik USA-s. Tema avaldatud autobiograafia lõpeb Eesti ÜRO-sse astumisega, jättes kahjuks valgustamata selle telgitagused. Järgmine Eesti konsul, Aarand Roos, vastas autorile, et tema ei oma kahjuks kõnealuse küsimuse kohta vähimatki informatsiooni, kõik see toimus enne tema ametisseasumist.

Kummaline on, et Välisministeeriumi kinnitusel polevat Eestis inimesi, kes ÜRO-sse astumise protsessi mäletaks, veelgi kummalisem on, et nimetatud dokumente ja kaarte mitte kuskilt ei leita. Ühe endise Välisministeeriumi töötaja sõnul koostatakse kõik dokumendid kolmes eksemplaris ja arhiveeritakse. Kuidas on võimalik, et arhiividest on kadunud niivõrd olulised paberid ja asjaosalisi on tabanud seletamatu mälukaotus?

Mõistmaks, et midagi on väga viltu, ei pea olema vandenõuteoreetik. Vägisi tuleb meelde juhtum ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe sm. Arnold Rüütli 1988. aastal, Nõukogude Armee aastapäeval peetud kõnega. Selles kinnitas ta kategooriliselt, et tagasipöördumine kodanliku Eesti juurde ei tule kõne allagi. Ka selle kõne salvestused on ETV ja Eesti Raadio arhiividest salapärasel kombel kadunud nagu paljud muud olulised dokumendid arhiividest.[1] Ajalehti Rüütli kõne tekstiga siiski leidub, neid kõiki ei ole võimalik kõrvaldada. Loodetavasti ei ulatu dokumendivaraste haare ÜRO ja EN arhiividesse.

Minu palvel saatis Harri Kivilo 02.09.2008 ÜRO-sse järelpärimise, milles palus uurimistöö tarbeks edastada Eesti ÜRO liitumisavaldusega koos esitatud kaardid ja muud dokumendid või osundada internetiaadressile, kus need oleks kättesaadavad. Vastus saabus operatiivselt juba samal päeval. Saadud e-mail teatas:

1. Toivo Kallas, ettekanne Jüri Kuke ajalookonverentsil, Kaheksakümnendad mõnedes arhiividokumentides, 27.03.2005 Tartu Ülikooli aulas; Kultuur ja Elu 2005

«Andmed, mida te otsite, pole kättesaadavad internetis ega avatud üldsusele. ÜRO regulatsioonid määravad, et arhiveeritud dokumendid suletakse avalikkusele 20 aastaks. Seega dokumendid, mida te otsite, ei ole kättesaadavad enne 2011. aasta lõppemist.
Remi Dubuisson, Teabekorralduse talituse asejuhataja, ÜRO Arhiivide ja dokumentide korralduse osakond.»[1]

Kahjuks ei viinud järelpärimine ÜRO-st uurimist kuigivõrd edasi ning vastus ei kinnita ega lükka ümber tekkinud kahtlusi. Kas nimetatud kaardid ja muud dokumendid on sealses arhiivis alles või hävitatud nagu Eestis, selgub alles mitme aasta pärast. Võib vaid imestada salastamisele kuuluvate materjalide hulga ja selle põhjendatuse üle. Kahtlemata on totaalne salastatus, aga väga teretulnud Eestis konkreetse küsimusega tegelenud isikutele ja samavõrra teistele Eesti-Vene piiriläbirääkimistega tegelenud inimestele. Ka Eestis on ju kõik piiriteemaga seotud dokumendid salastatud.

Ometi on olemas kaudne, kuid samas tõenäoliselt üsna ümberlükkamatu tõend, et ÜRO-le esitati valeandmed Eesti riigi territooriumi ja piiride kohta. Nimelt on ÜRO aastaraamatus 1995 oleval Balti riike (ja Vene Föderatsiooni piiri) kujutaval kaardil näidatud mitte Eesti Vabariigi Tartu Rahul põhinev, vaid ENSV stalinlik piir, seisuga veebruar 1995P See on ainuke ÜRO aastaraamat, kus on Balti riikide kaart välja toodud.

Ei ole võimalik, et ÜRO oleks asunud oma liikmesmaade või ükskõik milliste kolmandate riikide piire kaartidel omavoliliselt korrigeerima. Eesti-Vene piiriläbirääkimistel ei olnud ametlikult avalikkusele kättesaadava info põhjal 1995. aastal veel Tartu Rahu piiridest loobutud, vähemalt Riigikogu ei olnud sellist otsust vastu võtnud ega heaks kiitnud. Kõigil Eestis tollel ajal trükitud kaartidel vastas piir Tartu rahulepinguga määratule. ÜRO aastaraamatus ära toodud kaardid peavad ilmselt tuginema 1991. aastal koos liitumisavaldusega sinna esitatud võltsandmetele.

Ehk oli üheks teguriks võltspiiride edastamisel Balti riikide iseseisvuse tunnustamine NSV Liidu poolt 05.09.1991 ja selle käigus NSVL Välisministeeriumile antud korraldus toetada Balti riikide astumist ÜRO-sse ja Euroopa Julgeoleku ja Koostöönõupidamise liikmeks. Vaevalt. Äkki Toompeal lihtsalt «unustati» esitada teistsuguseid, tõelisi andmeid meie legaalsete piiride kohta kartuses, et NSVL ei toeta meie liikmekssaamist? Kes olid tollal riigitüüri juures?

1. Koopia autori valduses
2. http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/prorile/baltic.pdf

Balti riigid ÜRO aastaraamatust 1995

Valitsusjuhiks oli 1995 aastal, ekskommunist Edgar Savisaar, kelle venemeelsus ja koostöö Venemaa võimuparteiga on teada. Savisaar oli ka nn. Savisaare-Bakatini komisjoni juht, «tänu» kellele lasti KGB arhiivid Moskvasse ära viia. Seetõttu ei saa kindlalt tõestada, kes koostööd selle kuritegeliku repressiivorganiga tegid (ja tõenäoliselt edasi teevad) ja täna ehk meie riiki juhivad. Ajakirjanduse andmetel olevat ka Savisaare-Bakatini läbirääkimisi puudutavad dokumendid «kadu-

nud». Savisaar ja tema juhitud Keskerekond on alati olnud Tartu rahulepingu ja sellega määratud piiride tagasinõudmise vastu. Rahvarinde ühe loojana pidas ta Eestit ENSV õigusjärglaseks ning taotles nullvariandi sisseviimist, ehk kõigile siinelavatele kolonistidele kodakondsuse andmist.

Savisaar tollal oma seisukohast saladust ei teinud. Ahti Mänd, tollane Eesti Kongressi ja Kodanike Komiteede tegelane, kirjutas, et Saksa ajakirja «Spiegel» 1990.a. 20. numbris ilmus toimetaja Hermann Orthi usutlus valitsusjuhi Edgar Savisaarega. Eesti lugeja sai E. Savisaare arvamusega tutvuda «lühendatud kujul» ajalehe «Edasi» kaudu. Tõlkest on aga välja jäetud üks oluline lõik. Selles teatas E. Savisaar, et Eesti kaotas II Maailmasõja järel territooriume Narva jõe taga ning Peipsi lõunaosas, kuid me ei esita mingeid taotlusi nende äralõigatud alade tagasisaamiseks.[1]

Savisaar pildus võimule tulles igal võimalusel Eesti Komiteele, mis kõige resoluutsemalt nõudis Eesti Vabariigi taastamist kõigis tema tunnustes ja Tartu Rahu piiride ennistamist, kaikaid kodaratesse. Ometi oli Savisaar saanud võimule just tänu Eesti Komitee toetusele, lubades, et valitsus konsulteerib kõigis põhimõttelistes küsimustes Eesti Kongressiga. «Seda ma garanteerin, kui te valite mind,» lubas Savisaar petlikult.[2] Oma tohutusuure mahu tõttu «telliskiviks» kutsutud raamatus «Peaminister» Savisaar piiriteemat igatahes ei ole käsitlenud.

Välisministriks oli Lennart Meri, kelle initsiatiivil vähendati hiljem Eesti merepiire (tagasitõmbamise viis läbi isamaliitlasest välisminister Trivimi Velliste 1993. aastal) ja kes presidendina sõlmis volitusi omamata Eesti julgeolekut tänaseni ohustavad juulilepped, millega lepiti kokku Vene vägede väljaviimine vaid ENSV territooriumilt ja seadustati vene viienda kolonni siiajäämine. Väidetavalt olevat Meri olnud juba 60-ndatest alates KGB agent, varjunimega «Nikolajev», mis andis talle nõukogude oludes enneolematud võimalused välismaareisideks.[3] Meri VEKSA-le ehk Välismaalastega Kultuurisidemete Arendamise Ühingule, mis oli KGB luureosakonna käepikenduseks kultuuritegelaste seas, kirjutatud aruanded hiilgasid «erilise filigraansusega».[4]

Meri tunnistas küll Tartu Rahu tähtsust, kuid oli seisukohal, et Eesti ei peaks tagasi nõudma Petserimaad ja Narva jõe taguseid alasid. Saksa suursaadik Eestis Henning von Wistinghausen on meenutanud, et

1. Ahti Mänd, Valega ei saa taastada Eesti Vabariiki, käsikiri CD-1 2005
2. Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eesti, Tallinn 1996, lk. 674, 698
3. Virkko Lepassalu, Süümepiinadeta, Tallinn 2005, lk. 90
4. Indrek .lürjo, Pagulus ja Nõukogude Eesti, Tallinn 1996, lk. 256, 280

juba 1991. aastal, Saksa residentsi avamisel, palunud Meri välisminister Kinkelilt abi rahvusvahelise õiguse mõttes kahjutu kompromisslahenduse sõnastamisel Tartu rahulepingust taganemiseks.[1]

Riigipea oli staažikas tippkommunist Arnold Rüütel, endine ENSV ja EKP juht, kellele vormiliselt allus ka siinne KGB. Ka tema ei ole pidanud Tartu rahulepingujärgsete piiride taastamist võimalikuks, seevastu olla ta enese sõnul saavutanud Jeltsiniga kokkuleppe osa Petserimaa tagasiandmise kohta Eestile.

Just ühe või kõigi nende kõrgete isikute allkirjad pidid olema 1991. aastal ÜRO-le ja EN-le esitatud ja Eesti arhiividest saladuslikult kadunud dokumentidel, millega alustati ebaseaduslikku ENSV piiri põlistamist maailma silmis. Nõusolek selleks pidi olema aga antud nendel kõigil. Irooniline on see, et kõik need härrad olid samas ka Ülemnõukogu, Eesti Kongressi ja Riigikogu, mis nõudsid Tartu Rahu piiride taastamist, liikmed.

Lisan siia lõigu Ühendriikides elavalt Eesti Rahvuskomitee USA-s ja Eesti Kongressi saadikult hr. Olaf Tammarkilt, kes informeeris mind oma Eesti-Vene piiriteemat puudutavast kirjavahetusest USA senaator Albert Gore Jr.-ga, mis kinnitab ja lisab eelpooltoodud kahtlusi veelgi. Tsiteerin: «Senaator Gore teatas oma 17. märtsi 1992. aastal saadetud kirjaga, et Eesti Vabariigi valitsuse (Edgar Savisaare üleminekuaja valitsus) välisminister (Lennart Meri) nõustus 14. oktoobril 1991. aastal Venemaaga diplomaatiliste vahekordade loomise protokollile alla kirjutades praegu kehtivate piiridega nagu need Stalini poolt illegaalsete äralõigetega Eesti Vabariigist Leningradi ja Pihkva oblastile kujundati».[2] Täpsustuseks olgu öeldud, et USA senaatori kirjeldatud Lennart Meri nõustumine ebaseadusliku riigipiiriga toimus vaid kuu aega peale seda, kui Eesti Ülemnõukogu oli vastu võtnud otsuse Tartu rahulepingujärgsete piiride taastamise kohta. Loomulikult ei saanud välisminister tegutseda valitsuse, valitsusjuhi ja ilmselt ka presidendi teadmata. Eestis ei ole diplomaatiliste suhete loomist Venemaaga kunagi sellest vaatenurgast valgustatud.

Omamoodi ülestunnistuseks võib pidada Arnold Rüütli meenutust 2005. aastal, mil ta ütles Kanal 2 «Suvereporteri» intervjuus: «Eesti-Vene piiriküsimusega hakkasin mina tegelema juba 1990. aastal väga tõsiselt. Ja siis pöördusin tolleaegse Vene presidendi Jeltsini poole. Ja

1. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Esimese Saksa suursaadiku mälestused 1991-1995, Tallinn 2008, lk. 554
2. Olaf Tammarki kiri autorile 02.04.2007, autori valduses; Iseseisev Eesti Vabariik — mis piirides, Vaba Eesti Sõna, 16.04.1992

valmistasin end tõsiselt ette Tartu Ülikooli teadlaste poolt, palusin neil valmistada mulle materjalid ette kõigepealt ajalooliselt, milline siis on sisuliselt eestlaste ajalooline asuala ja kuidas siis piir muutus järgnevatel sajanditel ja kuhu ta siis jõudis nõukogude ajal, kus Moskva peale Eesti okupeerimist ühepoolselt määratles piiri ja pani selle ka paika. Ja ma võtsin need materjalid kõik kokku ja palusin Jeltsiniga kohtumist, mille ta kohe ka lubas. Ma esitasin talle kõik need materjalid, ma tegin sellise järelduse sellest, et Tartu Rahu piiri ei ole võimalik ja ei ole üldse loogiline taastada.»[1] Kuid tema lähtus vähemalt seisukohast: parem pool muna kui tühi koor.

Kolm meest mõjukatel kohtadel — kolm arvamust, miks Tartu Rahu piire pole vaja taastada. Kuigi Eesti Vabariik lähtus ametlikult Tartu rahulepingu piiride taastamisest, leidus, nagu näha, kõrgetel positsioonidel olevaid isikuid, kes tegutsesid kulisside taga selle vastu. Andres Tarand, Tiit Vähi, Siim Kallas, Mart Siiman, Urmas Paet ja teised poliitikud tegid Tartu rahulepingujärgsetest piiridest omavoliliselt (ilma Riigikogu volitusteta) loobudes hiljem sedasama juba avalikult. Eesti Kongressi, Ülemnõukogu ja Riigikogu otsuseid, Riigipiiri seadust ega Põhiseaduse sätteid ei ole muuseas tänaseni tühistatud ega muudetud.

Eelpooltoodu taustal on selge, miks oli piirileping vaja ülikiiresti ära ratifitseerida Riigikogu puhkuse ajal ja erakorralisel istungil. President Rüütel kinnitas piirilepingu ratifitseerimisseaduse koheselt ära, hoolimata rahva vastuseisust ning Riigikohus lükkas kõik protestihagid neid käsitlemata tagasi. Töö kiire ja korralik, Kaini märki aga otsa eest nii kerge maha pühkida pole.

Veel üks lugu, mis vähemalt siinkirjutajale mõjus üsna jahmatamapanevalt. Peeter Lorents avalikustas ajakirjanduses ühel koosolekul toimunud Eesti-Vene piiriküsimuse arutelu. Lorents kirjutas: «Vaatan oma lauale toodud pabereid. Peotäis kaarte pappkaante vahel, mille siseküljelgi värviliste pliiatsitega korralikult joonistatud kaardid. Servalt võib lugeda: piirikava, 1991.a. sügis (NB! Eesti Kongress lõpetas 1992. aasta sügisel!). Lisaks kaartidele on seal mõned kirjalehed ja, uskumatu küll — sinise pastakaga tehtud ülestähendused piiriküsimuste arutelult, mis toimus nagu kirjas seisab — «19.12.1991 kell 18.00». Ülevalt kolmandal real on kenasti kirjas ka seitsme arupidaja nimed, nende hulgas praeguse valitsuse ministrid Trivimi Velliste ja Kaido Kama. Kaardid on kaante vahel kenasti märgitud variantide järgi: A; B; C, millest igaühel on peale veetud vastav, Tartu Rahuga määratud Eesti piirist

1. President Rüütel heitis Laarile ja Merile ette Eestile soodsa piirileppe nurjamist, 30.06.2005 SL Õhtuleht

erinev (s/c/) piirijoon. Vaatan neid Velliste vahval vedamisel sündinud pabereid ja käsi tõmbub vägisi rusikiisse. Sest miks ometi oleme jälle lasknud end petta, kuidas oleme nii lihtsameelselt valinud otsustama ja juhtima neid, kes juba siis, 1991.aastal kavandasid Eestile hoopis teistsuguseid piire kui need, mida lootsid kord ometi näha aastaid kostnud üliisamaalistest tõotustest lummatud Eesti kodanikud.»[1]

Siinkohal veel üks kõrvalpõige juba Meri ja Vellistega seoses mainitud merepiiride muutmise juurde, milles on nähtavad selged paralleelid Eesti maismaapiiridest loobumisega. Mäletatavasti loobus Eesti 1993. aastal ühepoolselt õigusest rakendada oma merepiiri ulatuseks 12 meremiili, nii nagu rahvusvaheline õigus lubab. Eesti tegi Soomele ettepaneku tõmmata mõlemapoolselt merepiirid tagasi, millega Soome nõustus. Vähemaidki tõsiseltvõetavaid poliitilisi, praktilisi ega majanduslikke põhjendusi selleks sammuks ei esitatud, küll olid aga valitsuse poolt tellitud ja avalikustamata eksperthinnangud selle sammu suhtes ühemõtteliselt negatiivsed. Vähe sellest, et merepiiri vähendamisest ci nähtud mingit kasu, leiti, et see kahjustab otseselt Eesti riigi huve. Riigikogu liige Igor Gräzin, kes esitas 2007. aasta kevadel Riigikogu menetlusse eelnõu taastada Eesti seaduslik merepiir, kinnitas käesoleva raamatu autorile, et valitsuse ja välisministeeriumi protokollid, mis käsitlesid kirjeldatud merepiiri äraandmisprotsessi arutelusid ja otsuseid, olevat arhiividest salapärasel kombel kadunud. - Merepiirist räägime põhjalikult aga eraldi peatükis.

Dokumentide kadumised arhiividest ja riigiametitest ei ole isegi mitte üksikjuhtumid vaid pigem reegel. 18.12.1991 sõlmis Savisaare valitsus nn. Vare-Sironini leppe, mis andis KGB töötajatele andeks nende mineviku ja lubas neil Eestisse jääda. Vastutasuks saadi mõningaid julgeoleku arhiivitoimikuid ja eritehnikat. Kui järgmine valitsus, tuginedes välismaalaste seadusele, soovis lõpetada endistest KGB töötajatest mittekodanike elamisload, selgus, et Tallinna jäänud lepingu eksemplarid olid 1992. aastal valitsuse vahetudes Riigikantseleist kadunud.'

Tarmo Vahter kirjutas Eesti Ekspressis oma avastusest, et riigiasutused hävitavad hulgi viimase 15 aasta olulisi dokumente, olgu tegemist siis Lennart Meri või Siim Kallase paberitega. «Peaaegu kõigi tähtsamate Eesti riigiasutuste arhiivides toimub holokaust, mille käi-

1. Peeter Lorents, Eesti meri läks — kas nüüd ka maa? 01.06.1993 Kahva Hääl; Ahti Mänd, Valega ei saa taastada Eesti Vabariiki, käsikiri CD-I 2005
2. ERL juhatuse kohtumine riigikogu liikme Igor Gräziniga Toompeal, juuli 2007
3. Toomas Sildam, KGB eksohvitserid nõuavad Eestilt puutumatuse leppe täitmist, 27.10.2000

gus hävitatakse hunnikute viisi huvitavaid dokumente,» kinnitas Vahter.[1] Tihti läheb korraga hävitamisele nii palju dokumente, et riigiarhiivi järelevalveinspektor lihtsalt ei jõua neid läbi vaadata. Riigiarhiivi järelevalveosakonna kaheksa töötajat langetavad säilitamise ja hävitamise otsuseid sageli dokumente nägemata. «Väga harva käiakse kohapeal vaatamas. Meil ei ole nii palju tööjõudu, et rajada unistuste maailma,» kurtis riigiarhiivi direktor Märge Tiidus. Kõiki dokumente ei ole loomulikult mõtet säilitada, kuid tundub, et teatud dokumendid hävitatakse riigiasutustes täiesti sihilikult ning vaevalt paljud tõeliselt valguskartvad paberid iial arhiividesse jõuavadki.

Rahvusarhiivis kehtestati 11.04.2005 säilitatavatele dokumentidele piiratud juurdepääsu eeskiri, mille kohaselt keelati paljudele dokumentidele juurdepääs, põhjendades seda «isikuandmete puutumatusega». Enam ei saa tutvuda ei elavate ega vähem kui 30 aasta eest surnud inimesi puudutavate paberitega. Prokuratuur on pidanud vajalikuks anda 89 aastane Meri küüditajana kohtu alla. Arhiivis pole samal ajal võimalik uurida tema kommunistlikku tegevust. Juurdepääsupiiranguid seatakse kümneid, sadu ja tuhandeid toimikuid hõlmavatele sarjadele korraga, neid isegi läbi vaatamata. Salastamisega on mindud terve mõistusega vastuollu — nii näiteks on keelatud Franz Krulli masinatehase 1940. aasta palgalehed, Ernst Jaaksoni juhitud New Yorgi Eesti peakonsulaadi fond, Jüri Lina intervjuud ja Tiit Madissoni artiklid. Samuti Kosntantin Pätsi puudutavad ajaleheväljavõtted, Johannes Laidoneri aumärkide loetelu ja juunikommunistide käsud jne.[2] See teeb pea võimatuks kunagiste ja tänaste poliitikute tegevuse ja Eesti lähiajaloo uurimise.

Rahvusarhiivi infojuht Birgit Kibal selgitas, et juurdepääsupiirangu nõue ei tähenda, et kogu vastav sari siiski piirangutega oleks.' Seda enam on arusaamatu, miks neile siis juurdepääsupiirangu märge on seatud.

Olaf Tammark, keda eelnevalt tsiteerisin, jätkas oma kirjas: «Nähtavasti on Vene-lembelised Eesti poliitikud Venemaa nõudeid soosides suurt kahju teinud Eestile ja meie rahvale. Sellepärast jätkub ka salatsemine, dokumentide «kadumine» Eesti piiriküsimustega seoses... Peame jätkama ja paljastama neid, kes nõustusid Vene nõudmistega ja loovutasid Tartu rahulepinguga kinnistatud Eesti piirid!»

1. Tarmo Vahter, Riigiarhiiv hävitab Eesti ajalugu, Eesti Ekspress 20.09.2007
2. Tarmo Vahter, Ansipi paljastamisele järgnes arhiivi varakambrite sulgemine. Eesti Ekspress 11.09.2008
3. Birgit Kibal, Arusaamatu, Eesti Ekspress 27.11.2008

Nagu näeme, väited, et loobumise Tartu rahulepingujärgsetest seaduslikest Eesti piiridest tingisid poliitilised realiteedid ning lähtuti Eesti riigi huvidest, ei vasta tõele. Eesti rahvatarkus sõnab: kus tegijaid, seal nägijaid. Ära andmiseks tehti ilmselt ettevalmistusi juba päris Eesti riigi iseseisvuse taastamise algusest peale. Need on mahavaikitud seigad, kuid väga olulised, otsustamaks, kas Eestis on demokraatia, kus valitseb rahva tahe või toimib siin mingi muu süsteem. Loodetavasti paneb ülaltoodu järele mõtlema selle üle, mis protsessid toimuvad, mis tegelikut oli ja tulla võib. Peatüki lõpetuseks tahaksin rõhutada, et loodan, et Boris Tesnovi informatsioon oli ekslik ja Eesti esitas siiski õiged andmed oma seadusliku riigipiiri ja territooriumi kohta. See selgub juba mõne aasta pärast.

Peremeheks saanud ori ei oska mõista õigust.

Kolonel Karl Parts

UUS PIIRILEPING JA PÕHISEADUS

Enne, kui asume käsitlema uue piirilepingu sõlmimise põhjenduseks toodud väiteid, vaatleme lepingu vastavust Põhiseadusega. Eesti õigusteaduse üks loojaid, jurist ja riigitegelane professor Jüri Uluots on väljendanud mõtet, et riikide ajalugu tõendab, kuidas õigus ja seadused — eriti Põhiseadus — pikendavad riigi ja rahva elu. Üksik inimene on nõrk ja jõuetu, kuid organiseeritult, seaduste abil, võib rahvas palju saavutada.[1] Põhiseadus on rahva poolt vastu võetud riigi põhikorda sätestav kõrgeim seadusandlusakt. Põhiseadusega sätestatud õigusnormid määravad kõigi muude õigusaktidega kehtestatavate õigusnormide loomise korra ja nende rakendamise põhialused ehk teisisõnu kõik õigusaktid peavad olema põhiseadusega kooskõlas. Nende normide eiramisel, kasutades Uluotsa mõtet, lüheneb riigi ja rahva eksistents.

Käesolev peatükk põhineb raamatu autori poolt 30.06.2005 Riigikohtule esitatud hagile tühistada Riigikogu poolt ratifitseeritud uus piirileping. Hagi käekäigust Riigikohtus, mille koostamisel osutasid mulle abi mitmed tuntud õigusspetsialistid (kes eelistasid oma edasise karjääri huvides kahjuks ananüümseks jääda), tuleb juttu edaspidi. Käesolevas peatükis on teemat täiendatud ka teiste õigusteadlaste arvamuste ja hinnangutega.

Toetudes uue piirilepingu, Välisministeeriumi seletuskirja, õiguskantsleri selgituste, Põhiseaduse ja teiste dokumentide analüüsile, on selge, et uus Eesti-Vene Piirileping on vastuolus Eesti Vabariigi Põhi-

1. Jüri Uluots, Igavese püsimise tähe all. Seaduse sünd. Eesti õiguse lugu. — Eesti Mõttelugu 59. Tartu 2004, lk. 375-385.

seadusega. Kurioossel kombel juhtis Põhiseaduse rikkumisele uue piirilepingu sõlmimisel tähelepanu ja hoiatas selle võimalike tagajärgede eest 2005. aastal isegi Vene Riigiduuma Väliskomisjoni esimees Konstantin Kossatšov oma ametlikul visiidil Tallinnas, kinnitades muidugi samas, et «meie jaoks Tartu Rahu ei kehti.»[1]

Valitsuse väide, et tegemist olevat ainult tehnilise lepinguga, ei korva ega heasta Piirilepingu sõlmimise vahetul tagajärjel tekkivaid uusi ja kinnistuvaid vanu, jätkuvast Vene okupatsioonist ja annektsioonist lähtuvaid probleeme. Antud kontekstis sisutühi termin «tehniline lepe» ei õigusta Põhiseadusevastase lepingu sõlmimist ega legaliseeri seda. Seda enam, et meil on olemas kõigi rahvusvaheliste seaduste järgi tänaseni kehtiv 02.02.1920 sõlmitud Tartu rahuleping, mis määrab ka Eesti ja Venemaa vahelise legaalse riigipiiri. Vaadakem siinkohal asja lähemalt.

Põhiseaduse § 1 lg.1 ütleb: Eesti on iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas.

BNS/Faktumi (5-7.05.2005) toimunud küsitluse järgi nõudis 71% eestlastest Petserimaa alade tagasinõudmist ja uute läbirääkimiste alustamist nõudis 85%. ETV/Foorumi küsitluse järgi (18.05.2005.a.) nõudis Tartu rahulepingu järgsete piiride taastamist koguni 82,5% kõigist vastanutest (osales üle 5000 inimese). Infoportaali Terve Mõistuse Sündikaat (TMS) 11.02.2008 küsitluse põhjal oli tervelt 85% vastanutest Eesti alade ära andmise vastu. 10.02.2009 kinnitas 79% TMS-i lugejatest, et okupeeritud aladest ei tohi loobuda, 12,6 protsenti vastanuist leidis, et piiri võib nihutada tingimusel, et Venemaa mak sab suurt kompensatsiooni. Vaid 8,3 protsenti leidis, et mis läind see läind ja kõige õigem oleks teha praegune kontrolljoon uueks piiriks.[2]

Nende küsitluste objektiivsuses ei ole põhjust kahelda, neid ei olegi keegi tänaseni kahtluse alla seadnud. Seega võib neisse suhtuda kui formaalsetesse referendumitesse. Neis väljendatud arvud on sedavõrd suured, et siin ei ole teisiti arusaamine võimalik — kõrgeim võim riigis, rahvas, on selgelt oma tahet avaldanud. Demokraatia tähendab rahva võimu ja rahvas on seadustanud demokraatia Eesti Põhiseaduses. See on ka rahva poolt valitud riigiesindajatele kohustuslik.

Riigikogu otsusega ratifitseeritud piirileping rikub Põhiseadust vähemalt kuues eri punktis:

1. Postimees, 21.02.2005
2. http://www.syndikaat.ee

1. Teatavasti on ainsaks Eesti ja Venemaa vahelist riigipiiri reguleerivaks lepinguks Tartu rahuleping. See on sätestatud ka Eesti Põhiseaduses, mille § **122 lõige 1. ütleb: Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega.**

Eesti-Vene piir Narvamaal, Komarovkas

Ka siin ei ole kaksipidi mõistmist: Eesti-Vene maismaapiir on määratud Tartu rahulepinguga, mille Artikkel III näitab täpselt tema kulgemise ja asukoha (vt. LISA 2, lk. 511)[1], teised kehtivad piirid (maismaapiir Lätiga, merepiir Soomega) on sõlmitud eraldi, teiste riikidevaheliste lepingutega. Nii Tartu rahuleping kui ka teised rahvusvahelised piirilepingud kehtivad üheaegselt ja pariteetselt.

Uus piirileping muudab täielikult Põhiseaduse ja Tartu rahulepinguga määratud ja täpselt paika pandud Eesti-Vene riigipiiri asukohta. Uus piir ei kattu Põhiseaduses sätestatud maismaapiiriga mitte ühegi sentimeetri ulatuses. Asjaolu, ei ka kogu 333,7 km pikkune mööda vett kulgev uus piir maismaapiiriks loetakse ja see Lämmijärvel 16,8 km ulatuses muutmata jääb, ei anna mitte vähimatki õigustust õiguskantsler Truuväli väidetele, nagu oleks piir muudetud vaid osaliselt ja uus Piirileping oleks seega kooskõlas Põhiseaduse § 122 nõuetega.

1. Eesti Vabadussõda 1918-1920. II kd., Tallinn 1939, lk. 491

Siinkohal tuleks veidi lähemalt selgitada seda nn. Lämmijärve fenomeni. Tartu rahulepingu järgsest piirist jäi neljakümnendatel aastatel muutmata vaid piirilõik Vasknarvast läbi Peipsi järve kuni Kolpini saareni Pihkva järves. Uutel piiriläbirääkimistel üheksakümnendatel aastatel selgus, et see juriidiliselt muutmata piirilõik on kantud N. Liidus välja antud topograafilistele kaartidele erinevalt Eesti Riigipiiriraamatu geodeetilistest andmetest. Suurim erinevus (viga) oli Peipsi järve keskses piiripunktis, mis sattus 620 m Eesti vetesse. Et eelnevalt oldi läbirääkimistel loobutud Tartu rahulepingu järgse piiri käsitlemisest, ei nõustunud Venemaa arvestama Eesti degegatsiooni esitatud Rügipiiriraamatust pärinevaid täpseid andmeid. Mõningase vaidluse tulemusena Venemaa ühepoolselt paika pandud koordinaadid ka kooskõlastati, kusjuures Eesti eksperdid said «läbi suruda» mõned Riigipiiriraamatus esitatud piiripunktide koordinaadid (eelnevalt transformeerituna Venemaal kehtivasse süsteemi).[1] Sellest tekkiski jupike vana riigipiiri Lämmijärvele.

Truuväli väitis piirilepingute heakskiitmisel Vabariigi Valitsuse istungil 1996. aastal, *et kui maismaapür langeb kokku nii Tartu rahulepingus kui ka hilisemates lepingutes fikseerituga (sõltumata nende osade proportsioonist), siis on uus piirileping kooskõlas põhiseaduse paragrahvi 122 nõuetega.*[2] Sellised paikkapidamatud väited kooskõlast sobivad hästi meie vaenlaste suhu, kui nendega aga ühinevad meie endi riigitegelased ja õiguskantsler, kes peaks tagama põhiseaduslike printsiipide järgimist, on olukord enam kui imelik.

«Tartu rahulepinguga määratud Eesti ja Venemaa maismaapiiri asendamise järel praeguse kontrolljoonega ei jää allakirjutamise järel alles punktikestki Tartu rahulepingujärgsest maismaapiirist. Sellega muudab piirileping sisutühjaks viite Tartu rahulepinguga määratud maismaapiirile põhiseaduses. Seega on lepingueelnõu vastuolus põhiseadusega. Asja ei muuda see, et alles jääb osa veepiiri Peipsil, Lämmijärvel ja Pihkva järvel. Maismaapür on maismaapür. Et põhiseaduse § 123 1. lõige ütleb: «Eesti Vabariik ei sõlmi välislepinguid, mis on vastuolus põhiseadusega», ei tohi sellist piirilepingut alla kirjutada.» kinnitas Tiit-Rein Viitso, TÜ professor.[3]

Põhiseadust väänavat loogikat ei saa teisiti kavlifitseerida kui Põhiseaduse pahatahtliku tõlgendamisena, mille järgi võiks vabalt loobuda

1. Heiki Potter, Eesti-Vene piirilepingust, Kaitse Kodu 3/2005, lk. 34
2. Välisministeeriumi seletuskiri Vabariigi Valitsuse korralduse «Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni piirilepingute eelnõude heakskiitmine ning Vabariigi Valitsuse 26. veebruari 1999. a korralduse nr 220-k (RT II 1999, 4, 26) kehtetuks tunnistamine» eelnõu juurde, 05. mai 2005
3. Tiit-Rein Viitso, Piirileping ning põhiseadus, SL Õhtuleht 11.05.2005

ju ka tervest Eesti territooriumist, eeldusel, et väike lõik Tartu rahulepingu järgsest põhiseaduslikust piirist kuskil siiski säiliks. Näiteks Piirissaar koos oma territoriaalvetega või isegi meetripikkune jupike kusagil suvalises paigas. Tegelikkuses muutub enam kui 95% tervest Tartu rahulepingu järgsest Eesti-Vene piirist ning 100% maismaapiirist. See ei ole sugugi vaid osaline ja tühine Tartu rahulepingujärgse piiri muutmine.

Piiri muutumise ja säilimise proportsioon ei oma tõesti eraldi tähtsust, kuid kooskõla Põhiseadusega eksisteerib ainult Põhiseaduse ja Tartu rahulepinguga fikseeritud piiri säilimisel tema täies ulatuses. Antud juhul puudub igasugune kooskõla Põhiseaduse ja uue piirilepingu vahel.

Lisagem siia veel poliitikateaduste doktori ja Eesti Riigikaitse Akadeemia professor Toomas Varraku vastuväited välisminister T. H. Ilvese poolt Riigikogu 20.01.1997 infotunnis öeldule: «Vastates küsimusele, kas Venemaaga kokkulepitud uus piir nõuab Eesti põhiseaduse (§ 122) muutmist, ütles välisminister Ilves järgmist: «Eesti Vabariigi põhiseaduse § 122 ei ole vaja muuta, kuna sellekohaselt on Eesti maismaapür määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega. Selline sõnastus osutab (välisministri arvates), et peale Tartu rahulepingu on Eesti maismaapür määratud veel teiste, sealjuures määramatu arvu piirilepingutega. Ning mitte miski ei viita sellele, et Eesti piir Venemaaga on määratud ainult Tartu rahulepinguga.» Välisministri argumendist (põhjendamaks piiri tõmbamist Narva jõele ja osa Setumaa loovutamist) «peale Tartu rahulepingu on Eesti maismaapür määratud veel teiste, sealjuures määramatu arvu piirilepingutega», järgneb otseselt, et välisministrile oleks Eesti praegune põhiseadus kooskõlas ja lubaks Eesti valitsusel sõlmida Venemaaga lepingu piiri kohta, mis kulgeks näiteks Kunda-Rakvere-Paide-Lihula joonel. Säärase põhjenduse kohaselt oleks Eesti põhiseadusega kooskõlas isegi kokkulepe, mille järgi Eesti-Vene piir kulgeks Toompea jalamil. Kõrgemale ei tohiks seda küll viia, sest siis poleks valitsusel enam kohta, kus võiks anda oma heakskiit niisugusele piirilepingule. Piiri puudutab Tartu rahulepingus üks artikkel. Põhiseadus on sellele artiklile andnud põhiseadusliku jõu. .la nüüd kinnitab välisminister, et seda artiklit, sisuliselt põhiseaduse paragrahvi, on võimalik muuta lihtsa rahvusvahelise lepinguga, et riigiametnike arvamus selles asjas on kõrgem põhiseaduses väljendatud rahva tahtest.» Varrak kinnitab, et vastupidiselt välisministri argumentatsiooni loogikale ei luba kehtiv põhiseadus sõlmida piirilepingut, milles piir pandaks kas siis Toompea jalamile, Kehra, Kunda või Narva jõe joonele: « selgitused on hea näide sellest, kuidas muidu targad mehed panevad kergemeelselt ohtu

oma maine, andes oma tarkuse poliitika teenistusse, milles mõtlemise sõltumatus taganeb kõrgema poliitilise tarkuse ees.»[1]

Märkides Põhiseaduses eraldi ära Tartu rahulepingu, tegi Põhiseaduslik Assamblee seda just nimelt selles vaimus, et jätta ja põlistada Eesti-Vene maismaapiir sinna, kuhu ta 1920. aastal paigutati. Kõik teistsugused tõlgendused on pahatahtlikud ja välistatud.

Selle tõestuseks toon väljavõtte Riigikogu istungi protokollist, kus Arvo Sirendi tuletas meelde PS §122 saamislugu ning selle ainuõiget tõlgendust. Sirendi ütles: «Nüüd lõpuks on siis härra Mart Laar jõudnud samadele seisukohtadele, mida mina olin sunnitud välja ütlema Põhiseaduse Assamblees ja mille puhul mind süüdistati bolševismis. Ma ütlesin, et pole õige üksnes Eesti idapiiri märkida. See nimetati ümber maismaapiiriks. Tuletasin meelde, et ka piir Lätiga on küllaltki maismaal ja määratletud üsnagi täpselt. Siis lisati sinna sõnad «ja teiste rahvusvaheliste lepingutega». Mina omalt poolt märkisin, et kui me lisame need teised, siis on võimalik hiljem mis tahes lepinguid teha ja Tartu Rahu piir sellega kehtetuks muuta. Meie grupis olid Tunne Kelam ja Hando Runnel, Liia Hänni, Arnold Rüütel jt. [—] Samal ajal ütlesid isamaalased, et see, kui lisada teksti teised piirilepingud, ei loe, kui Tartu rahulepingu piir on eraldi märgitud. Siis loeb Tartu rahulepingu piir esmajärgulisena ja täiesti suveräänsena, teised puudutavad ainult muid valdkondi ja sellel ei ole mitte mingil moel tähendust suhetes Venemaaga, sest meie esiisiid on selle nimel verd valanud ja meie põlvkondade kohus on seista selle eest, et Tartu rahulepingu piir oleks püha ja puutumatu. [—] Sellega võeti just nimelt niisugune sõnastus vastu ja lisati veel, et kellelgi teisel peale Põhiseaduse Assamblee ei ole õigust tõlgendada seda teisiti, ainul! Põhiseaduse Assamblee on selle asja tõlgendaja. Kui teised püüavad tõlgendada teisiti, siis on nad asunud bolševistlikele seisukohtadele.»[2]

Õiguskantsler Allar Jõks püüdis Seto Kongressi järelpärimisele vastates väita nagu vastaks uus piirileping Põhiseadusele. Ta kirjutas: «... olen seisukohal, et põhiseaduse S-ga 122 tunnistatakse Eesti praegust riigipiiri nii nagu ta on määratud Tartu rahulepinguga, aga samal ajal tunnistatakse ka võimalust sõlmida uusi piirilepinguid, mis võivad muuta Tartu rahulepinguga määratud riigipiiri. [—] Tõlgendus, mille kohaselt tuleb Tartu rahulepinguga määratud riigipiiri muutva lepingu

1. Toomas Varrak. Postimees 05.02.1997

2. IX Riigikogu stenogramm, IV Istungjärk, Esmaspäev, 4. detsember 2000

ratifitseerimisele eelnevalt muuta põhiseadust, kitsendaks kuni täieliku kaotamiseni põhiseaduse § 122 lõike 2 toimeala.»[1]

Õiguskantsler Jõks tegi näo, nagu oleks Eesti-Vene piirileping ainuke Eestil olemasolev piirileping ning fraas «teised» ei tähendakski just neid teisi piirilepinguid nagu käsitles Põhiseaduslik Assamblee. Samal seisukohal on aga ka õiguskantsler Indrek Teder, kelle volitusel väitis tema kantselei direktor Alo Heinsalu, osundades ka Eesti Vabariigi Põhiseaduse kommenteeritud väljaandes väljendatud seisukohale[2], et Põhiseaduse § 122 tunnistab võimalust sõlmida uusi piirilepinguid, mis võivad muuta Tartu rahulepinguga määratud riigipiiri.[3] Sulepeas! imetud väidetele vaatamata on arusaamatu, kuidas saab riigipiir vastata Põhiseaduses määratud Tartu rahulepingu piirile, kui see on ära muudetud.

Täiesti käsitlematuteks läksid aga Välisministeeriumi katsed õigustada seaduslikest piiridest loobumist. VM pressitalitus teatas, et: «Vastavalt Eesti Vabariigi Põhiseaduse artiklile 122 määratlevad Eesti maapiiri Tartu rahuleping ja teised rahvusvahelised lepingud. Teise maapiiri määratleva asjaoluna tuleb tahes-tahtmata vaadelda eksisteerivat ja 1994. aastal Vene Föderatsiooni poolt riigipiirina demarkeeritud Eesti-Vene kontrolljoont, mis sündis Nõukogude okupatsiooni aastatel riigipiiri meelevaldse nihutamise tulemusena.»[4] Seega on Välisministeeriumi meelest Nõukogude okupatsioon ja meelevaldne piiri nihutamine Eesti riigipiiri määratleva asjaoluna legaalne ja täiesti samaväärne Eesti Põhiseadusega.

Põhiseaduse §122 lg.l ütleb veel: **Eesti mere- ja õhupiir määratakse rahvusvaheliste konventsioonide alusel.**

Kuna Tartu rahulepinguga ei määratud kindlaks Eesti mere- ja õhupiiri, on nimetatud lõik mõistetav vaid selliselt, et mere- ja õhupiir Venemaaga määratakse lähtuvalt Põhiseadusest: so. kooskõlas ja vastavuses Tartu rahulepingus paika pandud maismaapiiriga. Ei ole võimalik, et õhupiir ja merepiiri algus asuksid seaduslikust maismaapiirist lahus. Õhu- ja merepiirid teiste riikidega on pandud paika eraldi.

Ka grammatiliselt ei anna sõnavormid «määratud» ja «määratakse» vähimatki alust väita, et võiks taganeda põhiseaduslikust Tartu ra-

1. Õiguskantsler Seto Kongressi Vanemate Kogule 22.03.2005 nr. (¡-7/050331/0501357 lk.2

2. K. Land, H. Lindpere, L. Madise, H. Pisuke. Kommentaarid S-le 122. — Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2008, § 122 komm (¡.1.

3. Õiguskantsleri vastus TRPS-le nr 14-2/090137/00900555, 28.01.2009

4. Välisministeeriumi pressitalitus, Eesti-Vene piiriläbirääkimised, 04.03.1999, Nr. 9-T1

hulepingu järgsest piirist. Vastupidi — sõna «määratud» sünonüümiks on sõna «kinnitatud». Seega on Tartu Rahu piir Põhiseadusega kinnitatud ning ei ole mingit võimalust muuta seda vääriti tõlgendamise, sõnadeväänamise ega lihtsalt Riigikogu kahe kolmandikulise häälteenamuse otsusega.

Tartu rahulepingule tehtavat viidet Põhiseaduse §122-s tuleb tõlgendada *expressis verbis* kui fikseeritud õiguslikku olukorda, mis võimaldab rahvusvaheliste lepingutega ja Riigikogu kahe kolmandikulise häälteenamusega muuta küll Eesti teisi, Põhiseaduses täpselt määratlemata piire, kuid mitte Eesti-Vene maismaapiiri. Samas ei kitsenda see põhiseaduse §122 lõiget 2, nagu arvas Allar Jõks, vaid annab sellele täpselt fikseeritud ja konkreetse toimeala.

Piirilepingu ratifitseerimine Riigikogu koosseisu kahe kolmandikulise häälteenamusega Tartu rahulepinguga määratud piiride muutmiseks ei ole võimalik. See nõuab esmalt Põhiseaduse § 122 muutmist (Põhiseaduse §162 järgi) rahvahääletuse teel. Teisisõnu tuleks rahvahääletusega muuta Põhiseaduse sõnastust, kus on öeldud, et maismaapiir on määratud Tartu rahulepinguga. Riigikogul endal puudub selleks õigus. Arvestades eelpooltoodut, on uus Eesti-Vene Piirileping Põhiseaduse ja ka Tartu rahulepinguga otseses vastuolus.

2. Lisaks eeltoodule ütleb **Põhiseaduse §2 lõige 1: Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik.**

Narva-taguste alade ja Petserimaa äraandmine on nende alade eraldamine EV terviklikust territooriumist ja vastuolus eelpooltoodud sättega. See on vaieldamatu. Antud säte ei ole ka lihtsalt valikuliselt, ainult mõningate oluliste riigi suveräänsuse tunnuste väljatoomine, selleks puudub Põhiseaduses vajadus.

Põhiosas pärineb nimetatud klausel eelmisest Põhiseadusest ja annab tunnistust selle koostajate suurest ettenägelikkusest. Ajakohane on meenutada siin prof. Jüri Uluotsa kommentaari 1937.a. põhiseaduse samasisulise sätte kohta: «Uus põhiseadus esimese koja eelnõu kujul väljendab §2, et Eesti riigi maa-ala on lahutamatu tervik. *Seega seda ei saa eraldada ega üksikute osade kaupa ara anda muidu kui põhiseaduse muutmise korras.* Igal isikul, igal võimukandjal, kes asub riigipiire muutma, peab olema teadmine, et muutmine, kui see peab toimuma, peab olema säärane, et see on tõesti kasulik, rahva arusaamisele vastav. Kui see seda ei ole, siis kõik vastavad ettepanekud on kergemeelselt tehtu, ja ei olda õigustatud neid ellu viima. Või jälle see ettepanek on säärane, et ta väljaspoolt peale surutakse ja vägivallaaktiks osutub. Aga ei või nõuda üheltki riigilt, et ta vägivalda peaks õiguseks. Ta võib ainult vägivalda kui fakti tunnistada, aga ei saa öelda, et see on õigus.»[1] Uluotsa selgitus on täpselt sama ajakohane ja õige ka tänapäeval.

Allar Jõks aga kirjutas: «Kui tõlgendada nimetatud sätet kui riigipiiri puutumatuse kaitseklauslit, siis oleks riigipiiri muutmine võimalik tõepoolest vaid läbi menetluse, mille põhiseadus näeb ette põhiseaduse § 2 muutmiseks (vastavalt põhiseaduse §-le 162 on see võimalik ainult rahvahääletusega). Olen siiski seisukohal, et riigipiiri mõiste ning riigi territoorium kui riigi olemuslik element ja riigivõimu teostamise eeldus ei ole kattuvad mõisted. Põhiseaduse § 2 rõhutab Eesti territoriaalset terviklikkust kui olulist riigi suveräänsuse tunnust. Riigi olemasolu ei sõltu tema territooriumi vähenemisest või suurenemisest...»[2]

Jõks räägib tahtlikult aiaaugust, mitte aiast, püüdes oma juriidiliste keerdkäikudega suunata tähelepanu probleemist kõrvale. Küsimus ei ole mitte riigivõimu teostamise eeldustes ega riigi olemasolust. Küsimus on selles, kas riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum, mis on Põhiseaduse järgi lahutamatu ja jagamatu tervik, saavad uue piirilepinguga jagatud ja lahutatud. Kas Eesti territoriaalne terviklikkus saab lõhutud. Vastus on loomulikult jah.

Põhiseaduse § 2 lõik 1 on ühetähenduslikult käsitletav kui riigipiiri muutumatuse kaitseklausel Eesti riigi territooriumi võimaliku jagamise ja loovutamise vastu teistele riikidele, samuti mistahes muul siseriiklikul juhtumil. Põhiseaduses sisalduv ühtsuse printsiip ei ole sõnastatud ega mõistetav mitte riigivõimu ühtsuse ega riigi olemasolu tunnusena vaid just nimelt riigi territoriaalse jagamatuse printsiibina nagu see sõna-sõnalt Põhiseaduses kirjas on. Territoorium ja riigipiir on olemuslikult lahutamatud.

Mäletame hästi Venemaa ja idameelsete korduvaid katseid lõigata ka Ida-Virumaa Eesti küljest ära nii Tartu rahulepingu sõlmimisel, 1944/45 aastal, kui ka taasiseseisvumisel 90-ndate alguses. Viimati tuldi veelgi ahnema kavaga välja 2008 aastal vene äärmusorganisatsiooni Notšnoi Dozor poolt ning nõuti isegi Tallinna ja Harjumaa eraldamist Eestist, mida käsitleme eraldi peatükis. Kõigi selliste kavade k.a. uue

1. Jüri Uluots, Rahvuskogu esimese Koja põhiseaduse eelnõu üldaruanne, Seaduse sünd.Eesti õiguse lugu, Ilmamaa, Tartu 2004, lk 324-325, Väino Riismandel, Kuhu jääb terviklik ja jagamatu Eesti, Kesknädal 20.04.2005

2. Õiguskantsler Seto Kongressi Vanemate Kogule 22.03.2005 nr. (¡-7/050331/0501357 lk.2

Eesti territooriumi lõhkuva piirilepingu sõlmimise nurjamiseks ongi vastav säte Põhiseadusesse sisse viidud.

Eesti-Vene riigipiiri muutmine koos Venemaa poolt okupeeritud ja annekteeritud Eesti riigi maa-alade, territoriaalvete ja õhuruumi loovutamisega on otseselt nimetatud Põhiseaduse klausliga vastuolus.

Lähtuvalt eelpoolöeldust ei ole piirilepingu ratifitseerimine Riigikogu kahe kolmandikulise häälteenamusega võimalik, vaid selle sõlmimine eeldaks ka selles punktis Põhiseaduse §2 eelnevat muutmist rahvahääletusega, vastavalt Põhiseaduse § 162-le.

3.Riigipiiri seaduse §22 lõike 1 kohaselt eraldab praegune kontrolljoon Eesti jurisdiktsioonile alluvat Eesti territooriumi sellele mitte alluvast Eesti osast. Okupatsioonile ja ebaseaduslikule Venemaaga ühendamisele 1944/45-ndal aastal ning sellest tingitud eraldatusele vaatamata, on rahvusvahelise õiguse järgi tegemist seaduslike Eesti aladega, mille loodusvarad ja loodusressursid vesi, maa, mets, maavarad jne. kuuluvad Eesti Vabariigile ja selle kodanikele. **Põhiseaduse § 5 ütleb: Eesti loodusvarad ja loodusressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult.**

Annekteeritud aladele jäävate sadade miljardite kroonide väärtuses Eesti loodusvarade ja loodusressursside (maa, mets, maavarad, Narva jõe hüdroenergeetiline potentsiaal, kalavarud jne) põhjendamatu tasuta loovutamine uue Piirilepinguga Venemaale, kellele antakse võimalus nende piiramatuks ekspluateerimiseks ja sellega teenimiseks, on Eesti rahvusliku rikkuse ja omandi hävitamine, mida ei ole mitte mingil viisil võimalik nimetada nende säästlikuks kasutamiseks Eesti riigi hüvanguks. See samm kahjustab otseselt Eesti riigi ja kodanike majanduslikke ja sotsiaalseid huve.

«Ajutise kontrolljoone» tagune 2339 ruutkilomeetrit maad, mis kehtiva EV Põhiseaduse § 122 kohaselt moodustab lahutamatu osana ca 5% kogu Eesti Vabariigi territooriumist, peaks olema käsitatav **riigi varana,** mille kasutamise **ja säilimise** kohta Eesti Vabariigi varana — olgugi ajutiselt aktiivsest käibest väljas olevana — peaksid eelkõige Toompeal istuvad rahvaasemikud Riigikontrollilt ja teistelt asjaomastelt instantsidelt aru pärima ning vastustest ka üldsust teavitama. Eriti aktuaalne oleks see situatsioonis, kus grupp seltsimehi kibeleb nui neljaks sellest Eesti Vabariigi seaduslikust varast vägisi lahti ütlema ja seda täiesti tasuta ära andma, luues ettekujutuse Eesti Vabariigist kui kõige mõistusevastasemalt käituvast riiklikust moodustisest. Mingipärast ei ole vähemalt minu teada taolist arupärimist seni veel tehtud. Kõne all on aga mõnedel hin-

nangutel isegi mitte kümned, vaid lausa sajad miljardid, rääkimata taolise akti juriidilistest tagajärgedest kogu Eesti riigile ja rahvale.[1]

Pole kahtlustki, et piirileping rikub otseselt ka nimetatud sätet ja Põhiseaduse § 5-ga määratud kohustust.

4. Põhiseaduse preambula ütleb, et riik peab tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade.

Seda klauslit ei ole võimalik täita osaliselt ega valikuliselt. Eesti rahvus, keel, kultuur ja territoorium on ühtne tervik. Eesti on ainus paik maailmas, kus on võimalik eestluse säilimist tagada. Eesti rahva, ajaloo ja kultuuriga lahutamatult seotud alade äraandmine, tuhandete Eesti kodanike jätmine saatuse hooleks ning etnilisele ja kultuurilisele hääbumisele määramine, mis toimub uue piirilepingu sõlmimise vahetul tagajärjel, rikub otseselt antud sätet. Praegune piir ohustab laiali paisatud setode ja nende kultuuri säilimist ja teeb selle võimatuks. See ohustab omakorda eesti kultuuri ja identiteedi säilimist tervikuna. Pelk lootus lahendada mitmedki probleemid hiljem, eraldi lepingutega, ei seadusta antud Piirilepingut, kus puuduvad vähimadki vastavad viited ja riiklikud kokkulepped Venemaaga, kes ei ole eelpoolnimetatud väärtuste säilitamisest vähimalgi määral huvitatud. Vastupidi! Kogu oma eksistentsi ajal on Venemaa püüdnud neid hoopis hävitada.

Kuna Põhiseaduse preambula kuulub lahutamatult Põhiseaduse juurde ja omab temaga samaväärset õiguslikku jõudu, on Piirileping Põhiseadusega vastuolus ka selles osas.

5. Teatavasti on Piirilepingu osadena tema juurde kuuluvatel topograafilistel kaartidel Venemaa poolt anastatud Eesti kohanimed märgitud ainult venekeelsetena. **Põhiseaduse § 6 ütleb : Eesti riigikeel on eesti keel.** Senikaua, kui on tegemist seaduslike Eesti aladega, ei ole vähimatki õigust kasutada riigi ametlikes dokumentides eestikeelsete nimede asemel **ainult** võõrkeelseid kohanimesid. Seega rikub Piirileping ka Põhiseaduse § 6 poolt sätestatud tingimust.

6. Põhiseaduse § 32 lõige 1 ütleb: Igaühe omand on puutumatu ja võrdselt kaitstud ning **lõige 2 ütleb: Igaühel on õigus enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada.**

See on üks demokraatliku ühiskonna ja ka Eesti riigi aluspõhimõtetest. Riigil ei ole õigust loovutada okupeeritud Narva jõe tagust ja Pet-

1. Enn Toom http://www.hot.ee/teadmiseks/

serimaa territooriumi Venemaale ka seetõttu, et sellest 2339 ruutkilomeetrist vaid osa kuulub riigile. Tegemist on valdavalt eraomanduses oleva maa ja kinnisvaraga, mille omandiõigus on hoolimata aastakümneid kestnud okupatsioonist ja annektsioonist säilinud samana või siirdunud seaduslikele pärijatele. Seadus näeb küll ette konkreetsed tingimused omandi sundvõõrandamiseks, kuid kümnete tuhandete Eesti kodanike seadusliku omandi võõrale, okupeerivale riigile loovutamist ja selle läbi takistuste seadmist omandi valdamisele, kasutamisele ja käsutamisele ei näe ette mitte ükski seadus. See on ennekuulmatu ja pretsedenditu samm ning rikub ka ÜRO 10.12.1948 vastu võetud ülemaailmse Inimõiguste Deklaratsiooni ja Euroopa Inimõiguste Konventsiooni 04.11.1950 millistega Eesti Vabariik on ühinenud.

Seega on uus Eesti-Vene piirileping vastuolus Põhiseaduse §32 ja üldtunnustatud inimõigustega.

Ka õiguskantsler Allar Jõks on kinnitanud, et kuna ratifitseeritud piirileping Tartu rahulepingut ei nimeta, siis ei kohaldu talle automaatselt ka rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni art. 30. Vaid ühepoolne, ratifitseerimisseaduse preambulas Tartu rahulepingule viitamine ei taga tema rahvusvahelis-õigusliku kehtivuse iseenesestmõistetavusi.

Sellega loobub Eesti uue piirilepingu sõlmimisega ka Tartu rahulepingust, kui ühest meie riigi õiguslikust alustalast. See aga avaks Venemaale võimaluse käsitleda Eestit uue, 1991 .a. tekkinud riigina ja nõuda kõigi, siin elavate kodakondsuseta isikutele naturalisatsiooni korras Eesti kodakondsuse andmist jne.

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et uus Eesti-Vene piirileping on Eesti Põhiseadusega otseses vastuolus, sellest lähtuvalt on ka Riigikogu otsus ratifitseerida piirileping vastuolus Põhiseadusega. Sellised olukorrad lahendab **Põhiseaduse § 123 lg. 1, mis ütleb sõnaselgelt: Eesti Vabariik ei sõlmi välislepinguid, mis on vastuolus Põhiseadusega.** Seega välistas Põhiseadus käesoleva lepingu sõlmimise. Kui Eesti Vabariik aga ei sõlmi selliseid lepinguid, siis mis riiki esindavad meie poliitikud, kes sellise lepingu siiski sõlmisid?

Põhiseaduse § 61 lg.2 ütleb: Riigikogu liige annab enne oma kohustuste täitmisele asumist ametivande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale, (vt. LISA 3, Lk. 512) Ratifitseerides 20.06.2005 Eestile kahjuliku ja Põhiseadusevastase uue Eesti-Vene piirilepingu, rikkusid Riigikogu ja valitsuse liikmed ametivannet ning Eesti kõrgeima riigivõimu, rahva, selgelt ja üheselt väljendatud tahet nõuda Tartu rahulepingu järgsete piiride taastamist. Kellele on ustavad need, kes lepingu ratifitseerisid?

«Nii nagu president annab ametisse astudes ametivande, milles ta lubab pühalikult kaitsta Eesti Vabariigi põhiseadust, nii annavad sellise vande ka ministrid. On raske mõista, kuidas käsitlevad oma vannet need, kes sõlmivad ja põhjendavad leppeid, mis selgelt rikuvad Põhiseadust. Kas nad usuvad ise ka oma põhjendusi või arvavad, et kõrgem poliitiline tarkus lubab sellele vandele vaadata kui tühisele formaalsusele ning põhjendused on vajalikud vaid lihtkodanikele», küsis poliitikateaduste doktor Toomas Varrak.[1]

Nagu me tõdesime, on uue piirilepingu sõlmimine võimalik vaid muutes referendumi teel EV Põhiseadust. Arvestades rahvaküsitluste tulemusi, võib vastava referendumi tulemust eksimatult ette ennustada. Sellega seoses kerkib esile veel üks põhjus, miks asja otsustamist rahva kätte ei taheta anda. Rahvahääletuse toimumine on seotud Riigikogu otsusega, sest ainult Riigikogu saab otsustada rahvahääletuse korraldamise. Põhiseaduse § 105 lõige 4 aga nõuab rahvahääletuse negatiivse otsuse järel Riigikogu laialiminekut. Just nimelt kartus oma koha, võimu ja privileegide kaotuse üle on see, mis pärsib parlamendi tahet rahvaga arvestada ja piiriküsimust rahvahääletusele panna.

Eesti Põhiseaduse rikkumine valitsuse või Riigikogu poolt või nende otsuste tagajärjel rikub otseselt iga Eesti Vabariigi kodaniku põhiseaduslikke õigusi. Vastavalt **Põhiseaduse § 54-le on iga kodaniku kohustus olla ustav Eesti Põhiseaduslikule korrale ja kaitsta seda kõigi võimalike ja seaduslike vahenditega.** Vajadusel kasvõi relv käes.

Põhiseadus kehtib ja seda tuleb täita sõna-sõnalt ja alati. Sellega seoses kerkib aga üles küsimus: kas valitsus ja Riigikogu, kes teadlikult, tahtlikult ja sihikindlalt Eesti Põhiseadust rikuvad, on üldse legitiimsed?

Õiguskantsler Allar Jõksi meelest, «ei ole põhiseadusliku korra rikkumisega tegemist juhul, kui põhiseaduse normidest kaldutakse kõrvale väiksemas, vaieldavamas osas või ka ainult ühekordselt, ohustamata põhiseaduse normide toimimist edaspidi».[2] Äkki võiks siis väikestviisi ja ühekordselt ka tappa, varastada ja vägistadagi? Lahti poleks ju midagi! Jõks vastas sedasi Seto Kongressi Vanematekogu järelpärimisele, kas uus piirileping rikub Põhiseadust ja erakonnad, kes sellega nõus põhiseaduslikku korda.

1. Toomas Varrak, 05.02.1997 Postimees
2. Õiguskantsler Seti Kongressi Vanemate Kogule 22.03.2005 nr. 0-7/050331/0501357 lk..3

Irooniline on siinjuures see, et oma vastusega tunnistas õiguskantsler tegelikult, et uue piirilepingu näol on siiski tegemist Põhiseaduse normidest kõrvalekaldumisega.

Demokraatlikus ühiskonnas kehtib Põhiseadus kõigile ühtmoodi, täielikult ja tervikuna, igaühe põhjendatud arvamusi arvestatakse mitte ainult juttudes ja mängult, vaid ka tegelikult. Demokraatlikus ühiskonnas on valitsevatel ringkondadel kohustus põhjendada oma hinnanguid, eesmärke, tegutsemise printsiipe ja hindamise kriteeriume. Demokraatia kui ühiskonnakord ei saa funktsioneerida, kui inimesed ei austa ei ennast ega üksteist, ei au ega väärikust, ei iseseisvust, vabadust ja korda, mis on iseseisvuse ja vabaduse kasutamise eelduseks. Demokraatlik ühiskonnakord on farss, kui inimesed ei austa ei Inimõiguste Deklaratsiooni ega Põhiseadust ja ei tunnista demokraatliku mõtlemisviisi aluspostulaate.[1]

On elementaarne, et kõik seadused, otsused, lepingud jne. ka piirileping peavad olema Põhiseadusega vastavuses. Eesti praktika näitab aga midagi muud. Mitte leppeid ei tehta lähtudes Põhiseadusest, vaid Põhiseaduse mõtet väänatakse tehtud lepete järgi. Poliitika seljatab jurisprudentsia. Põhiseaduslikkuse järelvalvet teostab Riigikohus, kes ei täitnud talle **Põhiseaduse §152 lõige 2 «Riigikohus tunnistab kehtetuks mis tahes seaduse või õigusakti, kui see on vastuolus Põhiseaduse sätte või mõttega»** alusel pandud kohustust tunnistada uus piirileping ja selle ratifitseerimisseadus kehtetuks. Tekib küsimus, kes jälgib Riigikohtu tegevuse põhiseaduslikkust ja tunnistab tema Põhiseaduse sätte või mõttega vastuolus olevad otsused kehtetuks?

2008. aasta lõpul kostus lõpuks Kadriorust vali ja otsusekindel hääl. «Põhiseadus on meie riikluse alus. Seda ei tohi tuua ohvriks mistahes ettekäändel. Põhiseadust ignoreerides, sellest mööda hiilides või seda kerglaselt võttes seame ohtu õigusriigi põhimõtted, millele meie riik toetub. Õigusriiki tuleb kogu aeg tugevdada, mitte nõrgendada,» müristas president Ilves, saates kui Zeus piksenooli hereetikute suunas. «Minu kohus on jääda kindlaks oma ametivandele ja kaitsta põhiseadust!»[2] Lõpuks ometi astus keegi Põhiseaduse ja selle täitmise kaitseks välja! Lõpp igasugusele õõnestavale demagoogiale ja Põhiseaduse ignoreerimisele! Eestist saagu õigusriik!

Paraku tormas president aga õigusriigist rääkides «ennastohverdavalt» võitlusse mitte riiki, selle territoriaalsel terviklikkust või Põhiseadust kaitstes, vaid hoopis riigikogulaste pärmitaignana kerkivate hiigelpal-

1. Ülo Vooglaid: Teabevahetusest Euroopa Liidus, 11.09.2009 TMS
2. President Ilves riigikogul palku külmutada ei lase, www.DELFl.ee 24.11.2008

kade nimel. Need sõnad kõlasid siis, kui Ilves otsustas jätta välja kuulutamata rahva poolt nõutud ja tervitatud seaduse, mis oleks külmutanud Riigikogu liikmete järjekordse palgatõusu.

Põhiseadus garanteerib eestikeelse hariduse. Petserimaa lastel seda võimalust aga pole — vene võimud sulgesid viimase eestikeelse kooli. Pildil Petseri Gümnaasium, ehit. 1927

Vabadus tähendab vastutust, seetõttu enamik kardab seda.

George Bernard Shaw

KARAGANOVI DOKTRIIN JA VENEMAA AMBITSIOONID

Kahjuks ei ole võimalik naabreid valida. Nii ei saa me parata, et meie naabriks on Venemaa, kelle jõhkrat vägivalda on meil tulnud taluda läbi aegade. On olnud üsna tüüpiline, et vene kallaletungid on toimunud naabrite suunal, kes on olnud väiksemad ja nõrgemad, kus elanikkond on olnud aga kõrgema haridustasemega ning majandus kõrgemalt arenenud. Ühtemoodi oli see Ivan Julma ja Peeter I ajal, Lenini ja Stalini ajal ning samamoodi jõuavad selle järellainetused Vene vaenuliku propaganda ja agressiivse poliitikaga tänasesse päeva.

Juba Lenin ütles, et «Eesti, Läti ja Leedu on takistuseks meie laienemisel Lääne-Euroopasse. See takistus tuleb hävitada.»[1] 1920. aastatel õhutas Moskva revolutsioonipürgimusi enamikes Euroopa maades, isegi väljaspool Euroopat. Selleks loodi Komintern ja «Rote Hilfe», kes tegutsesid efektiivselt, nende peaorganisatsioonidest NKVD'st ja GPLFst rääkimata. Kremlist juhitud revolutsioonid ja riigipöörded ei õnnestunud (Eestis 1924. aastal), kuid Balti riigid suudeti 1940. aastal siiski hävitada, täpselt nagu Lenin oli unistanud.

Venemaa on aastakümneid väitnud, nagu oleks Eesti astunud vabatahtlikult NSV Liidu koosseisu ja Punaarmee vabastanud Eesti Saksa okupatsioonist ja fašismist. Nõukogude Venemaa tegelikuks eesmärgiks oli Eesti hävitamine ning puhastamine väikerahvast, kes oli vene

1 Pravda 25.12.1918

imperialismile sajandeid tüliks olnud. Selleks kasutati surmalaagreid, küüditamist, massimõrvu, sihikindlat venestamist, väljasuremist ja iibe langust soodustavate tingimuste pealesurumist. Eesti riik kaotas tänu ida «vabadusetoojate» kommunistlikele repressioonidele 20-25 protsenti oma rahvast ja «tänu» nõukogude võimule jäi sündimata u. 250 000 last. Asemele toodi pool miljonit võõrameelset ja -keelset muulast, valdavalt venelasi. 1978. aastal võeti Moskva ja EKP poolt vastu salajane otsus, mille eesmärk oli muuta Eesti algul kakskeelseks, seejärel minna üle vene keelele ja kuulutada eestlased hääbunud rahvaks. Võib oletada, et see lõpuks ka õnnestunud oleks, kui Balti rahvad nii ida kui lääne hoiatustele vaatamata kommunistlikku kolossi kõigutama poleks hakanud.

Nõukogude Liidu varisedes tekkis lootus, et ka Eestile saabuvad rahulikud vabaduseaastad, mil saame rahus omaette olla ning kõigi lähirahvastega heanaaberlikes suhetes olla. Kuid nii ei olnud määratud. NSV Liidu lagunemise järel leidis Venemaa ennast täiesti uuest situatsioonist. Identiteedikriisis ja majandusraskustes Venemaa ei tekitanud enam endist hirmu ning võimalused enda huvide teostamiseks vähenesid. Uues situatsioonis nähti abivahendina agressiivset geopoliitikat, oma territoriaalse terviklikkuse kaitset ja Venemaa erilise missiooni rõhutamist, mida asuti aktiivselt teostama.

Millised siis on Venemaa geopoliitilised eesmärgid Eestist rääkides? Kaitsevägede juhataja Ants Laaneots on toonud välja välja mõned suure naabri pikaajalised poliitilised, majanduslikud ja sõjalis-strateegilised erihuvid terves Balti regioonis.

Poliitilistest põhjustest on tähtsamad: soov taasallutada oma ülemvõimule 1991. aastal kaotatud, Vene impeeriumile teatud vaheaegadega ligi kolmsada aastat kuulunud alad ja säilitada nii Peeter I raiutud «Balti aken Euroopasse»; suurvene ekspansionism — ajalooline tung riigi tugevnemise ajajärkudel vallutada ja alistada naaberrahvaid. Venemaa teaduslikes ja poliitilistes ringkondades on kõlanud ka idee, mille kohaselt võiks eesmärgiks olla «ökoloogiliselt puhta Baltikumi» asustamine venelastega elanikkonna migratsiooni teel, mis võimaldaks «Balti riikide probleemi lõplikult lahendada»; NATO ja Euroopa Liidu laienemise tõkestamine itta, kuna nad ohustavad Venemaa suurriiklikke huvisid. Soov tekitada «hall tsoon», mille taasallutamise juurde võiks sobival ajal tulevikus uuesti tulla. Märkida tuleb ka võitlust lääneliku demokraatia ja tsivilisatsiooni mõjude levimisega Ida-Euroopasse ja Venemaale.

Majanduslikud põhjused: Balti riikide, nende raudteede, heade sadamate ja merekommunikatsiooniliinide strateegiline tähtsus Venemaale

idast läände liikuvate kaupade transiidi jaoks; Eesti, Läti ja Leedu kui arenenud tööstus- ja põllumajandusregiooni majanduslik tähtsus.

Sõjalis-strateegilised kaalutlused: riigipiiri nihutamine piki Läänemerd kulgevale joonele parandaks oluliselt Venemaa julgeoleku- keskkonda loode suunal ja välistaks igasuguse kallaletungi võimaluse sealt; Venemaa õhukaitsesüsteemi paiknemine Balti riikides tõstaks Vene sõjaväe juhtkonna arvates oluliselt tema efektiivsust; Balti riikide valdamine annaks Venemaale võimaluse opereerida oma sõjalaevastikuga avamerel ja kontrollida kogu Läänemere basseini. Balti regioon on alati olnud hea strateegiline lähtepositsioon Venemaale tegutsemiseks Lääne- ja Põhja-Euroopa suunas; kartus, et NATO võib kasutada Balti riike kui sillapead kallaletungiks Venemaale; Eesti läheduses asuva Venemaa «teise pealinna» strateegiliselt ja majanduslikult tähtsa Sankt-Peterburgi piirkonna julgeoleku tagamine. Meenutame siin, et just seda argumenti kasutas NSV Liit ettekäändena kallaletungiks Soomele 1939. aastal.[1]

Üheksakümnendate alguses kuulutas Venemaa küünilise avameelsusega välja imperialistliku nn. Karaganovi doktriini, mille järgi kõik endised liiduvabariigid sh. Balti riigid olevat Venemaa protektoraadiks ja erihuvide tsooniks.[2] Doktriin meenutab oma olemuselt Hitleri Saksamaa Lebensraumi ehk eluruumi käsitlust ja platseerub geopoliitika samale riiulile. Moskva teatas, et tema sooviks on välismaal elavate venelaste jäämine sinna, kus nad on — «täitmaks Vene välispoliitika eesmärke». Üks doktriini viiest punktist nõudis Eestis ja Lätis kodakondsuse nullvariandi kehtestamist ehk kõigile siin viibivatele endise NSV Liidu kodanikele Eesti kodakondsuse andmist. Selle nõude otsene Balti riikide vastane suunitlus on täiesti ilmne, sest selleläbi kasvab Venemaa võimalus mõjutada otseselt meie riiklikke otsustusprotsesse ja saata endale lojaalseid nn. kaasmaalasi naaberriikide parlamentidesse ja valitsustesse. Okupatsioonirežiimi poolt kunstlikult tekitatud vene vähemuste olemasolu justkui õigustaks jätkuvat naaberriikide siseasjadesse sekkumist ja püüdu neid venestada.

Teades tagamaid, on kummastav jälgida kampaaniat, millega Eesti valitsusringkonnad püüavad täna Eesti kodakondsust jagada võimalikult paljudele siinelavatele hilismigrantidele.

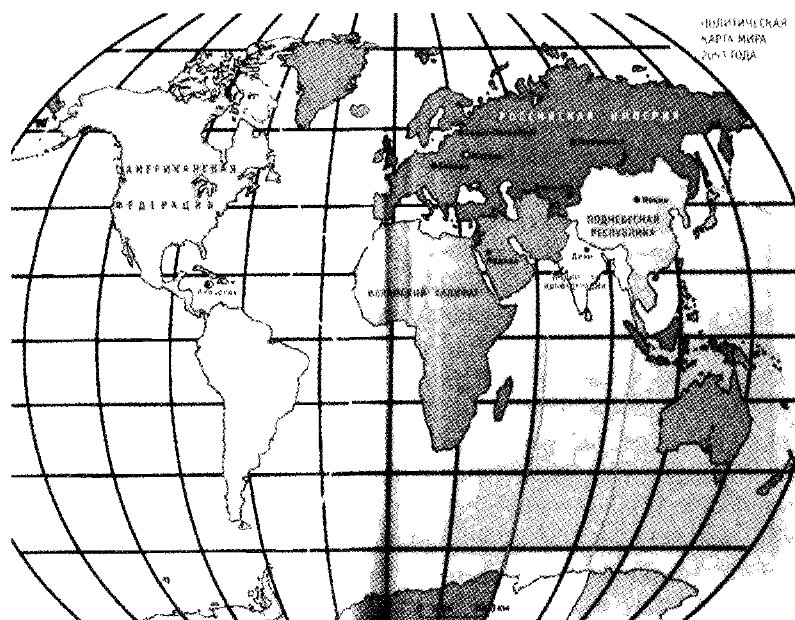
Karaganovi doktriin jaotas maailma kontsentrilisteks ringideks, kus nn. kaugvälismaa jäi esialgu Venemaa vahetust mõjupiirkonnast väl-

1. Ants Laaneots, Venemaa geopoliitilised huvid Baltikumis 17.03.2004 http://www.virumaa.cc/(H.s(iis.s/rnsgReader$5881
2. Diplomatitšestki Vesinik nr. 21-22, 16.10.1992

ja, samuti kolmanda maailma riigid. Et Nõukogude Liidust nõrgema Venemaa hammas nende peale enam ei hakanud, keskenduti alguses endistele satelliitriikidele Kesk-Euroopas. Ja kõige enam muidugi endistele liiduvabariikidele, mis kuulutati alandavalt Vene mõjusfääri kuuluvaks «lähisvälismaaks». Eriti sattusid tule alla kõige enam läänega integreeruvad ning kõige kiiremini arenevad Balti rigid, eeskätt Eesti ja Läti. Venemaa ei kavatsenud oma ajutisest nõrkusest hoolimata lubada, et need riigid temast eemalduksid ja «kaugvälismaaks» muutuksid. Venemaad aastasadu vallanud himu pääseda Läänemerele ei ole kuhugi kadunud. Oma eesmärkide saavutamiseks nähti ette kasutada kõiki olemasolevaid vahendeid — majandust, diplomaatilist survet, laimu, demagoogiat, sõjalist ähvardust, Balti riikidesse mahajäetud venelasi e. viiendat kolonni, lahendamata piiriküsimusi, varalisi lahkhelisid jne. — et luua maailmas okupatsioonist vabanenud riikidest pilt kui tüütutest natsismimeelsetest tülitekitajatest, kes oma hüsteerilise russofoobiaga takistavad Venemaaga normaalsete suhete arendamist. Kõiki neid vahendeid kasutatakse tänagi.

Doktriin rõhutas, et Moskva ei tohi lubada Balti riikide pääsu NATO-sse. Paljudes artiklites ja intervjuudes maaliti ülisüngeid pilte, kinnitades, et see toob kaasa tõsise tagasilöögi Venemaa ja Balti riikide vahelistes suhetes ning ähvardati, et eriti Eestis ja Lätis võib see viia etniliste kokkupõrgete, verevalamiseni ja isegi sõjani. Samuti andvat Balti riikide liitumine NATO-ga tõsise hoobi Venemaa suhetele nii NATO kui selle üksikliikmetega. Täna räägib Kreml sama juttu Gruusia ja Ukraina kohta.

Huvitaval kombel kopeerib Karaganovi doktriin 20. sajandi alguse geopoliitilist teooriat, mille sõnastas 1904 sir Halford Mackinder ja 1942 arendas edasi ameerika-saksa geostrateeg Nicholas John Spykman. Selle järgi jaguneb maailm mitmeks kontsentriliseks ringiks: suurem osa Euraasiast (Venemaa, Hiina, Kesk-Aasia) on *Heartland,* selle lääne- ja lõunapoolne serv on *Rimland* (Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia jne.) ehk «sisemine poolkuu» ning Ameerika, Aafrika ja Austraalia on *World Island* ehk «välimine poolkuu». Maailma valitseb see, kes kontrollib *Heartland'\.*

Maailma poliitiline kaart aastal 2053. Tume ala on Venemaa. Vene Föderatsiooni Duuma asejuhataja Mihhail Jurjevi raamatust «Kolmas Impeerium»

Geopoliitilised teooriad on alati olnud vahendiks, millega õigustatakse suurriikide ekspansiooni. Olgu lisatud, et geopoliitika on muutunud väga populaarseks tänasel Venemaal. Moskva raamatupoodide riiulid on lookas kirjandusest, kus arutatakse Venemaa kiliastilisl missiooni ning paistab, et Venemaa poliitiline eliil usub selle teooria kehtivust. Ja õigustatust. Samuti Venemaa territooriumi ja *Heartland'i* ulatumist praegustest piiridest märksa enam läände. See seletab ka Moskva äärmisl vaenulikkust Lääne sõjaliste ja majanduslike liitude ittalaienemise vastu. Ei tohi unustada, et Venemaad, kes läbi aegade tahab valitseda *Heartlandi* on suurema osa viimasest sajast aastast valitsenud inimesed, keda võib võrrelda suurimate kurjategijatega läbi aegade.

Kindralleitnant Valeri Dementjev ja Anatoli Surikov avaldasid kevadel 1996 ajalehes Zavtra artikli, milles öeldi, et Balti riikide ühinemisel NATO-ga sekkuvad sündmustesse Vene relvajõud. Anti ka ülevaade interventsiooni käigust. Esmalt likvideerivad eriväed Balti riikide juhtkonnad, seejärel antakse löök tähtsamatele riiklikele objektidele. Siis saabuvad jala- ja lennuvägi ning lõpliku puhastustöö teevad eliitväeosad. Artiklis viidati siinsele viiendale kolonnile ja mainiti, et Venemaal

on Balti riikides lahinguülesannete täitmiseks pidevalt valves 3000-4000 meest.[1]

Baltimaadele suunatud ähvardused ja julgeoleku küsimus tõsteti üles ka USA Kongressis, kus 42 kongresmeni tegid 1996. aastal vastava järelepärimise. President Bill Clinton vastas, et Vene kavatsused lükatakse tagasi kui vastuvõtmatud: «Ühendriikidel on otsene ja materiaalne huvi Balti riikide julgeoleku, iseseisvuse, suveräänsuse ja territooriumi terviklikkuse suhtes».[2] Juulis saatis Vene president Jeltsin Clintonile kirja, milles teatas: «Ei saa kõne alla tulla isegi hüpoteetiline võimalus laiendada NATO tegevussfääri Balti riikidele. Venemaale on selline perspektiiv kategooriliselt vastuvõetamatu ja me hindaksime selles suunas tehtud samme kui otsest väljakutset meie rahvuslikele julgeolekuhuvidele...».[3]

Eesti, Läti ja Leedu NATO-ga liitumist ei suudetud takistada, kuid Karaganovi doktriinis sätestatu on täies elujõus ja samasugust taktikat kasutatakse Venemaa poolt oma lähimate naabrite suhtes ka täna — uuel aastatuhendel ja uuel sajandil. Venemaa diplomaatia ja välisluuretalituste üheks eesmärgiks Baltimaades on ära hoida Balti riikide koostöö ning valis- ja kaitsepoliitiline ühisrinne eriti ida suunas. Jaga ja valitse! Meie siseasjadesse sekkumine ja riigi enda mõju alla saamiseks kasutatakse kõiki, nii lubatud kui lubamatuid võtteid.

Venemaa näib käsitlevat demokraatiat oma piiridel — olgu siis tegu Eesti, Läti, Ukraina või Gruusiaga — julgeolekuohuna endale ning peab demokraatiavaenulikku despootiat oma piiridel — Turkmenistani, Valgevenet — justkui millekski heaks, kuna see tähendavat stabiilsust. Selline arusaam ja vaade on ohtlik ja ktrhjulik meie julgeolekule, sest on ju Venemaa isegi vaid kukesammu kaugusel despootiast.

Venemaa poliitilised ja imperialistlikud ambitsioonid ja kavatsused on jäänud samaks aastasadade jooksul. Ainus erinevus 1990-ndate algusega on selles, et tänu gaasi ja naftahindade kolossaalsele tõusule majanduslikult ja sõjaliselt tugevnenud ning samavõrra demokraatiast eemaldunud Venemaa on lisaks nn. lähisvälismaale taas oma pilgu pööranud ka «kaugvälismaa», Euroopa Liidu, Ladina-Ameerika ja arenguriikide poole. Lisaks vanadele, äraproovitud NSV Liidu aegsetele survevahenditele kasutatakse nende mõjutamiseks uue efektiivse relvana ära ka energiat — naftat, gaasi jne.

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu 2001, lk.331
2. Ibidem, lk.306, 316
3. Ibidem lk.345

Meie iseseisvuse tunnustamisega tahtis Nõukogude Liit lüüa kaks kärbest ühe hoobiga: kogu maailm näeb, et ta tunnustab rahvusvahelist õigust, meid aga vallutab ta uuesti poliitilis-majanduslike võtete abil. Seejuures peab teda aitama kavalalt ja mitmekülgselt ülesehitatud viies kolonn. Kui meie poliitikud võib-olla ka kogemata astuvad meile vastaspoole poolt ettenähtud samme, siis on Baltikumi probleem alatiseks lahendatud. Seni vähemalt igaüks teadis, et me oleme vägivaldselt vallutatud. Kui aga sama saavutatakse legaalselt (sel pole tähtsust, et ainult näiliselt legaalselt) läbirääkimiste teel, pole meil enam mingit õigust hädaldada ja kusagilt abi otsida.[1]

Loode-Venemaa üldkasutatavas portaalis allnw.ru on jätkuvalt üleval Venemaa kavatsusi Balti riikides selgitav kirjatükk «Saagu Eestist Estlandia».[2] Edastan siin vaba tõlke ühest sealkirjutatud lõigust: «Moskva sunnib etnokraatiaid (s.o. Balti riike) andma kõik kodanikuõigused Läti ja Eesti kodakondsuseta isikutele. Seejärel toetab nendes vabariikides jõudusid, millised sunnivad neid välja astuma NATOst ja on Venemaaga sõlmitava liidu poolt. Selle tulemusena saab Moskva võimaluse moodustada kohapeal paralleelsed valitsused, millised vajalikul ajamomendil kutsuvad meid (Venemaad) appi võitluseks natsionalistidega.»

Selline tegevus on hästi rahastatud. Kaasmaalaste, kes on tulnud siia enamasti okupatsiooniarmee kaas- või järelväena, ülesässitamiseks on eraldatud sadu miljoneid rublasid. KAPO aastaraamat kirjeldab aastast aastasse Vene eriteenistuste katseid kasutada ära siinset viiendat kolonni, värvata agente ärimeeste ja poliitikute seast ning enda loodud ja rahastatud õõnestusorganistsioonide kaudu saada üha enam mõjuvõimu. Selgusetuks jääb ainult see, miks laseb KAPO neil aastaraamatus ülesloetletud õõnestusorganisatsioonidel ja isikutel takistamatult tegutseda ja näiteks ühel neist, Konstitutsioonierakonnal, isegi Riigikogu valimistel osaleda. Selgusetu on ka see, miks ei ole maalt välja saadetud mitte ühtegi Eesti-vaenulikku muulast.

13. jaanuaril 1962 informeeris USA saadik Bernard Gufler president Kekkoneni sellest, mida eelmise aasta lõpul Helsingist ülekaranud Nõukogude Liidu asekonsul Klimov (õige nimega Anatoli Golitsõn) Soome kohta rääkis: «Nõukogude Liidu sihiks on hävitada kõik nõukogudevastased jõud ja laostada Soome seestpoolt. Ajakava ei ole tehtud. Peamine on poliitiline tegevus. Nõukogude Liit kasutab inimesi, kes on tema surve ja kontrolli all. Mõned kõrgel kohal olevad isi-

1. Olaf Imelik, Tõde, kõige kaunim oled sa alasti, 1992, lk. 174
2. http://allnw.ru/news/26610

kud — mõjuagendid — on ühel või teisel põhjusel Nõukogude Liidu kontrolli all, kuid pole Nõukogude Liidu käsutäitjad. Vahel nad isegi ei tea, et neid ära kasutatakse. Nõukogude Liidul on õnnestunud sokutada selliseid isikuid haldusasutustesse ja valitsusse. Nende arv on küllaltki suur, neid on igasugustel kohtadel valitsuses ja ühiskondlikes organisatsioonides».[1] Selline tegevus jätkub tänagi ning mitte ainult Soomes, vaid kõigis piiririikides, Eestis ja mujal, kus Venemaa huvid mängus on.

Vene Föderatsiooni sõjaline doktriin näeb ette ka Eesti sõjalise vallutamise stsenaariumi, mille kohaselt püütakse saavutada olukord, kus relvastatud vastupanu on nõrk või jääks üldse ära. «Mida väiksemate purustuste ja ohvritega sissemarss toimuks, seda malbem oleks avaliku arvamuse ja Lääne reaktsioon. Moskvale on just sellepärast väga tähtis, et uus okupatsioon — juhul kui Moskva otsustab nii kaugele minna — toimuks nii rahumeelselt kui võimalik,» arvas Hellar Grabbi.[2] Aastaid kestnud Eesti Kaitseväe ja Kaitseliidu arengu takerdumine on vesi vaenlase veskile. Tähelepanelikul lugejal ei ole kahtlemata jäänud märkamata selgelt väljajoonistuv süsteemipärasus, mis välistab juhuslikkuse või lihtsalt rumaluse. Sellele teemale on ajakirjanduse vahendusel üsna palju tähelepanu pööranud näiteks reservkolonel Leo Kunnas.

Hiljuti teatas värske Venemaa president Medvedev, jätkates putinlikku liini, et Venemaa prioriteediks on «kaasmaalaste» ehk välisvenelaste ja nende au «kaitsmine» terves maailmas, kaasa arvatud Eestis. Kaasmaalasteks on 1999. aastal vastu võetud seadusega kuulutatud kõik Venemaa kodanikud, endised NSV Liidu (ja NSV Liidu vabariikide) kodanikud sõltumata sellest, mis kodakondsus neil praegu (või kas üldse)on ja kus nad parasjagu elavad, ning emigrandid.[3] Milleni Kreml on valmis minema näitas Gruusia vastu algatatud sõda, kus ettekäändeks loodigi just nimelt «kaasmaalaste» kaitsmisena, täpselt nagu 1939. aastal Poola vallutamisel.

Heaks näiteks, kuivõrd Kremlis endas usutakse oma nn. kaasmaalaste tagakiusatusse Eestis, on brežnevliku minevikuga sotsioloog Leokadija Drobiževa 2005. aastal Riigiduuma liikmetele korraldatud küsitluse. Muu hulgas küsiti, kas nad (Riigiduuma liikmed) on ka tegelikult

1. Max Jakobson, XX sajandi lõpparve, 2005, lk. 530
2. Kas midagi tõsisemat võis seista Einselni vallandamise taga? 19.03.1996 Vaba Eestlane
3. http://www.ln.mid.ru/ns dgpch.nsf/215bdcc93123ae8343256da400379e66/51eld81 cd0b2a328c325722e0048e320?OpenDocument

mures venelaste olude pärast Eestis ja Lätis või kasutavad seda teemat üksnes poliitilise võitluse vahendina. 22% arvas, et mureks on põhjust, 42% vastas, et see on vaid poliitiline trump ja 20% - nii seda kui teist.[1] Juulis 2008 avalikustatud uuest Venemaa strateegilisest kavast on ära kadunud seal varem olnud säte suhete parandamisest Balti riikidega. Ei vaevuta tegema isegi rahuarmastava ja sõbraliku riigi nägu. Nagu hiljutised Gruusia sündmused näitavad, eelistab Venemaa sobival võimalusel just sõjalisi vahendeid oma eesmärkide elluviimisel ja Lääne reaktsioon ning maailma arvamus ja hukkamõist ei loe Kremlile mitte vähematki. Ei julgeta ju Venemaaga konfrontatsiooni astuda — Kreml teab seda suurepäraselt.

Vene politoloogi Fjodor Lukjanovi hinnangul ei pürgi Venemaa isegi oma tegusid õiguspärasena esitama, sest liitlasi enam pole — kogu tähelepanu on suunatud sellele, kas naabrid on õppetundi mõistnud. Suurem osa Venemaa ühiskonnast ja ka poliitiline juhtkond olid šokeeritud sellest, kui suurel määral toetati Läänes Gruusia presidenti Mihheil Saakašvilit, rääkis Lukjanov 04.09.08 intervjuus Saksa ajalehele Tageszeitung. Tema arvates on praegu dialoog läänega mõttetu ning see viiski radikaalsele tegutsemisele ning forsseeris Lõuna-Osseetia ja Abhaasia kiirustades tunnustamist. Lukjanovi sõnul on Moskva alati selgelt mõista andnud, et on olemas punane joon, millest lääs oma poliitiliste ja sõjaliste organisatsioonidega üle astuda ei tohi ja Ukraina ja Gruusia on just sellel joonel. Venemaa reaktsioon saab olema järsk ja katastroof pole kaugel. Lukjanovi hinnangul ei pea Venemaa konfrontatsioonis läänega vastu, ent alanud on kõrgete panuste ja peadpööritavate tagajärgedega mäng.[2]

Vene eliidiuurija Olga Krõštanovskaja väidab, et 70 % vene võimueliidi tipptuhandest on nii või teisiti, suuremal või väiksemal määral eriteenistusliku või militaarse taustaga. Provokatsioonid, desinformatsioon, katteoperatsioonid, muud riukad ja alatused kuuluvad lahutamatult sellele seltskonnale loomulikuna näiva tegutsemisviisi, nõutavate kutseoskuste miinimumi juurde.[3] Endiste KGB-laste võimuaeg Venemaal, ühendatuna nõukogudeaegse välispoliitikaga, on paljastanud Kremli poliitika kogu küünilisuse. SRÜ riikides on Moskva kaasabil juba aastaid kujundatud olukorda, kus võimul hoitakse kõige korrumpeerunumat ja despootlikumat rühmitust, läänemeelset opositsiooni surutakse maha ja ainus alternatiiv kehtivale võimule on veelgi Mosk-

1. Mati Hint, Reis Peterburist Petserisse, Riigikogu toimetised nr. 12, 2005
2. Vene politoloog: nüüd maksab üksnes jõud, 07.09.2008 Postimees
3. Juhan Sillaste, Kes on järgmine? 12.08.2008 TMS

va-meelsem rühmitus. Vastavalt võimalustele püütakse sama poliitikat viia läbi ka lääneriikides, sh. Eestis. Kaugem eesmärk meie suhtes on loomulikult meie iseseisvuse likvideerimine — seda tuleb korrata, kuni see viimasele kui ühele Eesti poliitikule meelde jääb.

Raamatu «Uus külm sõda» autor, *The Economisti* tuntud ajakirjanik Edward Lucas kinnitas, et Venemaa tahab Balti riike sedakorda tagasi saada mitte sõjalisel teel, vaid majanduslike vahenditega. Vana külm sõda oli sõjaline ja ideoloogiline, kuid nüüdset külma sõda peetakse väärtuste nimel. «Uue külma sõja rindejooned on üha selgemad: Ameerika, Suurbritannia ja mõned ekskommunistlikud riigid üritavad Kremlile vastu seista,» kirjutab ta. Seega peetakse uut külma sõda peamiselt Euroopas ning just Baltimaades, sest nende kaotamist kahetseb Kreml kõige rohkem. Erinevalt mõnest häälest Eestis, kelle järgi ei ole Eesti Venemaa välispoliitikas tähtsal kohal, arvab Lucas teisiti. Just Eesti on riik, mis eirab kõige järjekindlamalt seda, mida Kreml on üritanud väita: et liberaalne demokraatia ei õnnestu ekskommunistlikes riikides ja et Venemaale selja keeramine oli viga. See annab võitlusele Eesti pärast suurema tähenduse, kui seda muidu võiks arvata. Lucas ütleb otse välja, et lääs hakkab uut külma sõda kaotama. Kuid on olemas ka vahendid see sõda võita. Selleks peab olema usk Lääne väärtustesse ja võime tegutseda koos, tuleb lõpetada Venemaa poputamine ja visata see riik välja ka mitmest rahvusvahelisest klubist (näiteks G8-st). See tekitab küll kindlasti kuskil võõristust, kuid Lucase järgi toob majja ka selguse.[1]

Lucas rõhutas: «Ma arvan, et Balti riigid on selle kõige eesliinil: te olete maad, mille Venemaa kaotas 1989-1991, ja nüüd tahavad nad teid tagasi. Mitte sõjalise vallutuse kaudu; nad teavad, et see ei toimi. Nad kasutavad majanduslikke vahendeid ja selles on nad olnud küllalt edukad, eriti Lätis».[2]

Vene võim on kiirelt Baltikumi naasmas ning seekord on relvadeks mitte tankid, vaid nafta ja raha, kirjutas ka New York Timesi ajakirjanik Adam B. Ellick[3], kuid Lääs on Venemaad hinnates liiga naiivne: «Märgid Vene mõju kasvust on tuntavad igal pool Eestis, Lätis ja Leedus. Need avalduvad Kremli poolses meedia, kohalike poliitikute ja majandusarengu finantseerimises, Balti riikides elava Vene kogukonna aina

1. The New Cold War. How the Kremlin Menaces both Russia and the West» Bloomsbury, London 2008, lk. 342
2. Erki Bahhovski, Balti riigid seisavad uue külma sõja eesliinil, 15.03.2008 Postimees
3. Vene mõjuvõim Baltikumis suureneb, New York Times 12.11.2007

argessiivsemaks muutuvas enesekindluses, innustatuna Moskva poolt, ning energiavarude kasutamises väljapressimise eesmärgil,» kirjutab New York Times. Artiklis tsiteeritakse Ameerikas üleskasvanud Leedu erukindral Kronkaitist: «Mida me kardame, on Venemaalt tulev suur rahahulk, mida saab kasutada meie ametnike korrumpeerimiseks. Ja ma räägin väga suurest rahast, mida saab kasutada meie valitsuse kontrollimiseks. Leedu võib sedasi mitme aasta pärast vaevumärgatavalt muutuda domineeritavaks ning oma iseseisvuse kaotada.» Ellick rõhutab, et samasugune tendents valitseb kõigis kolmes Balti riigis.

02.07.2007 tõi EPL ära Briti nädalakirja *The Economist'* võrguväljaande artikli «Suur ja raske naaber», milles tõmmati võrdlusjooni külma sõja aegse Lääne-Berliini ja Balti riikide vahel. Kuigi teoreetiliselt katab Balti riike NATO tuumavihmavari, pakub allianss tegelikult vaid pisut rohkem kui moraalset tuge, kirjutas *Economisi.* Leiti aga, et igasugune Venemaa-poolne ähvardamine, olgu siis tegelik või kujutletav, on pigem psühholoogiline kui füüsiline oht. Eesmärk on kõigutada baltlaste enesekindlust, võib-olla selleks, et nõrgendada Balti riike mõnel muul rindel. Tõdeti, et Balti ühtsuse puudumine aitab Kremli plaanidele kaasa. Alates 1990. aastast on Kremli poliitikaks olnud mängida üht Balti riiki välja teise vastu. Üht riiki meelitatakse, teisega külmutatakse suhted, kolmandat ignoreeritakse. Lääne-Berliin pidas vastu tänu enda ja oma liitlaste tahtejõule ning ühtsusele — sedasama vajavad nüüd Balti riigid.Veel mõni aeg tagasi pidasid Lucase, Ellicki ja *The Economistis* prognoosid paika. Täna aga teame, et need on liialt optimistlikud ja tagasiohoidlikud. Venemaa ei kohku tagasi relvajõudude kasutamisest. Kui Kreml leiab, et nii on lihtsam ja kiirem, siis antakse armeele käsk rünnata. Ei loe rahvusvaheline õigus, konventsioonid, lepingud, maailma avalik arvamus ega hukkamõist — Venemaa ei karda omas arrogantsuses külma sõda kuumaks muuta.

Gruusia ründamise ja hävitussõja alustamisega 08.08.08, paljastas Venemaa järjekordselt näo. Tuleval aastal oleks möödunud 80 aastat sellest, kui kommunistlik Venemaa alustas käsikäes Hitleri Saksamaaga maailmavallutussõda, mis päädis poole Euroopa alistamisega Kremli verisele diktaadile ja Balti riikide kadumisega maailmakaardilt. Suurvenelik šovinism, mis oli rüütatud bolševistlikkusse rüüsse tõi kaasa saja miljoni inimese hukkamise ja mõõtmatuid kannatusi kommunistlikes repressioonides ellujäänuile. Sõjad, milles Venemaa on olnud agressor, õhutaja ja kaasalööja, jätkuv demokraatiast eemaldumine, ning enda vastandamine kõigile teistele rahvastele ja nende (eriti oma naaberriikide) süüdistamine kõiges näitavad, et Venemaa inimvihkajalikud ambitsioonid ja maailmavallutuslikud plaanid ei ole Peeter 1

aegadest saadik muutunud. Pekingi olümpiamängude varjus alustatud sõda Gruusia vastu ainult kinnitab seda.

Venemaa väited, nagu oleks mereblokaadi ja maavägede ning õhujõudude sõjaliste rünnakute näol Gruusia tsiviilobjektide pihta olnud tegemist «rahuvalvemissiooniga» ning vene «vabatahtlikud» «kaitsesid» pommituslennukite ja tankidega oma «kaasmalasi» Osseetias, on küüniline demagoogia. Esiteks oli Venemaa Gruusiale kuuluvas Osseetias juba aastaid tegutsenud Karaganovi doktriini järgides, nn. «kaasmaalasi» üles ässitades ja Gruusiat provotseerides. Teiseks oli tegemist jõhkra sõjalise agressiooniga väikeriigi vastu, millega kombati NATO, EL-i, ÜRO, maailma riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide reaktsioone ja lubatavuse piire. Kuna Venemaa pääses ka seekord vaid hukkamõistvate näpuviibutustega nagu Tšetšeenias, võib arvata, et järgmisena on järg Balti riikide käes, keda Moskva on korduvalt ähvardanud. Seda tõendab ka Venemaa lubadus «kaitsta» oma «kaasmaalasi» omal äranägemisel, ükskõik milliste vahenditega ja ükskõik kus.

Vene kaitseminister Anatoli Serdjukov ja president Dmitri Medvedev

lana peaks olema ka kõige sinisilmsematele selgeks saanud, et me oleme oma riikluse kindlustamisel palju aega kaotanud, usaldades liialt pahatahtlikke «sõpru» ja poliitikuid ning olles liialt naiivsed rahvusvaheliste liitude ja organisatsioonide kaitsva mõju suhtes. Gruusial oli Iraagis 2000 sõdurit rahuvalvemissioonil, kuid see ei aidanud lal NATO liikmeks ega Läänelt sõjalist abi saada Venemaa rünnakute vastu. Nüüd olemegi nagu ootamatult saabunud talvekülma käes ja peame endale aru andma, et Eesti ja teised Balti riigid on Gruusia järel

muutunud ida ja lääne vahelise jõutasakaalu murdepunktiks. Selles olukorras peame tõsiselt mõtlema enda huvidele, käituma külmavereliselt ja nii, et viimane sõna kõigi otsuste juures jääks meile. Õnneks on nüüd NATO poolt korduvalt kinnitatud, et meid ei jäeta üksi ning allianss kaitseb omasid igal juhul. Peame aga meeles pidama, et Artikkel 5 ei käivitu siserahutuste korral ja kui kavatsetaksegi Eestit aidata, siis NATO väekontingendi formeerimine ja siiatoomine võtab aega.

Balti riikide kustutamine maakaardilt on idastrateegide pikaajalistes plaanides olulisel kohal. Vaenujõudude esimene avalik ja vägivaldne rünnak meie vastu löödi aprillis 2007 lõpus tagasi. Järgmine kord ei pruugi enam nii lihtsalt minna. Vähe puudus, et Venemaa poolt organiseeritud pronksiöö märatsemine oleks muutunud vägivaldseks riigipöördekatseks, nagu see algselt planeeritud oli. Vaid vene temperament, kirgede ja karjainstinkti enneaegne lõkkelelöömine lõi üheksandaks maiks kavandatud riigipöördekava uppi. Hetkelisele selja sirguajamisele ja eesti rahva toetusele vaatamata ei julge riik aga «rossija-rossija» skandeerinud Eesti-vaenulikke vene äärmuslasi ega nende riigikukutajatest ninamehi isegi karistada, riigist väljasaatmisest või ebalojaalsetelt naturaliseeritud kodanikelt kodakondsuse äravõtmisest rääkimata. Huvitav hetk kogu loos oli siis, kui Vene Duumas tehti ettepanek lõpetada diplomaatiline vahekord Eestiga. Loomulikult jäigi see ettepanekuks, sest Putin mõistis hästi, et koos Vene suursaatkonnaga Tallinnas kaoksid vene eriteenistuste arsenalist olulised hoovad Eesti siseasjadesse sekkumisel.

Dr.ph. Jaak Valge kirjutas, et: «riigipöördekatsele 1924. aastal järgnes Eesti sisejulgeoleku kundlustamine, mille järgi poleks saanud Eesti riiki ilma otsese välise sekkumiseta kukutada ega ka tugevasti kõigutada. Kui aga meie küsiks, kas oleme sellesamaga hakkama saanud ka nüüd, pärast pronksiöid ning kas Venemaal on raske meie riiki seestpoolt destabiliseerida, siis kardan, et me ei saa eitavalt vastata ja peaksime tunnistama, et kui Venemaa seda seni teinud ei ole, siis sellepärast, et tal pole seda vaja olnud. Praegu».[1]

Et tegemist ei olnud pelga huligaanse märatsemisega vaid ohustatud oli Eesti riigi julgeolek, kinnitasid korduvalt mitmed ministrid, juhtivad poliitikud ja politseiametnikud. Siseministri sõnul näitas ka valitsuse poolt tellitud riskianalüüs, et Eesti iseseisvus olevat ohus. Riigikogu ei tulnud neil ärevatel päevadel aga isegi kokku, et arutada tekkinud situatsiooni, hoolimata sellest, et Moskva oli saatnud siia oma duumasaadikud, kes kõiki rahvusvahelisi tavasi ja norme eirates nõudsid

1. Jaak Valge, Eesti aeg ja iseseisvuse taastanud Eesti, Tuna 1/2008

Eesti valitsuse tagasiastumist (täpselt nagu toimus 1940. aastal Ždanovi juhtimisel). Eesti ei esitanud selles isegi ametlikku protestinooti Venemaale. Kõik see riivab sügavalt eestlaste ja teiste lojaalsete kodanike õiglustunnet ning muudab paratamatult suhtumist oma igal sammul allaheitlikkust presenteerivasse riiki.

Et endise KGB, nüüdse FSB käitumismallid ajaproovile vastu on pidanud, näitavad Kremlile vastumeelsete ajakirjanike, poliitikute ning poolt vahetanud agentide mõrvad nii Venemaal kui üle terve maailma. Inglise pressi väidetel pauguvad meilgi Vene salaagentide püstolid Kremlile soovitavate tulemuste saavutamiseks ja keda on siis veel lihtsam enda pilli järgi tantsima panna kui mitte neid, kes juba minevikus on end nõukogude võimu ja julgeolekustruktuuridega sidunud. Kreml teab ja on juba harjunudki, et kui piisavalt peale põrutada, nõustub Eesti kõigega, isegi sellega, et kõigele veel topelt peale maksma peab. Moskva tahab, et teda kardetakse! Selles ongi asja tuum. See ei puuduta mitte ainult välisriike vaid ka Venemaa oma kodanikke.

Harvardi ülikooli ajalooprofessor Niall Ferguson meenutas, et ka Hitler õigustas oma territoriaalset ekspansiooni Tšehhoslovakkiasse, Austriasse ja Poolasse sealsete suurte sakslaste kogukondadega. Tema arvates mängib Kreml tõenäoliselt praegu sama mängu vene vähemusega Kasahstanis (venelasi 30%), Lätis (venelasi alla 40%), Eestis (venelasi 28%), Ukrainas (venelasi 17%), Moldovas (venelasi 13%) ja Valgevenes (venelasi 11%). Sarnaseid jooni 1930. aastate Saksamaa ja nüüdisaja Venemaa vahel võib leida rohkemgi: riigi kontrolli tugevdamine meedia ja majanduse üle; nii nagu Hitler piiras 1933. aastal parlamendi ja föderatsiooni võimu, nõrgestab Putin Riigiduumat jne.[1]

Kindralmajor Ants Laaneots väljendas juba mitmeid aastaid tagasi muret Venemaal tugevnevate tendentside pärast: «Venemaa käitumine viitab selle riigi kasvavale agressiivsusele — niikaua kui ta oli nõrk, oli tema agressiivsus madal. Mida rohkem ta tugevneb — nii majanduslikult kui ka sõjaliselt -, seda agressiivsemaks ta naabrite suhtes muutub. Paralleel, kus praegust Venemaad mingil määral võrreldakse Hitleri-Saksamaaga enne II Maailmasõda, aastatel 1935 -1936, on mõtlemapanev. Paistab, et Venemaa ei ole oma imperialistlikest ambitsioonidest loobunud. Ja mul on kuri aimdus, et Euroopal tuleb veel kunagi tegemist Venemaaga ka sõjalises plaanis. Praegu Lääne-Euroopas ja meil valitsev muretus ning silmade kinnipigistamine Venemaa käitumise suhtes on ilmselt suur viga.»[2] Kaks aastat hiljem ütles

1. 01.01.2005 The Dayli Telegraph
2. 1640.2005 Õhtuleht

Laaneots ETV saates «Välisilm»: «Võrreldes praegust Venemaad 1990. aastate keskpaiga Venemaaga, on praegune kindlalt ohtlikum.» Laaneotsa sõnul on Venemaa ajaloos seaduspära, et riik on püüdnud tugevatel perioodidel oma mõjuvõimu laiendada ja uusi alasid kontrolli alla saada. «Kahjuks oleme sellises geograafilises asukohas, et jääme alati strateegiliste huvide fookusesse.» Laaneotsa hinnangul ei ole Vene armee üksnes n-ö siseriiklikes konfliktides, nagu Tšetšeenia, kasutamiseks. «See on ebakompetentsete inimeste luulu ja absoluutselt vale lähenemine,» hindas ta.[1] Nagu näeme, oli Laaneotsal, kes ei ole mingi «parketikindral», täiesti õigus.

Laaneotsa sõnade kinnituseks võiks tuua lõpmatult näiteid. Lugejale juba tuttavate Dementjev-Surikovi avameelsest artiklist loeme: «meil on rahvuslikud huvid, mida tuleb kaitsta... kui tekib tõsine konflikt eestlaste ja venelaste vahel .... Venemaa võib oma väed Eestisse viia...» Ta Lisatakse: «Teie hädaks on see, et kui tulevad Vene väed, siis momentaalselt jaotub ühiskond kahe suurema etnilise grupi vahel. Venelastel ei ole lihtsalt kuhugi minna, kui võtta relv kätte ja võidelda teie vastu.»[2]

Veelgi avameelsem oli ja on oma lapsesuuga tuntud Žirinovski, kes kinnitas: «Ma ütlen teile ausalt, et teen kõik Balti riikide likvideerimiseks...» Ja jätkas: «1991. aasta pani idanema konflikti, mis lööb välja ehk 2001. või 2011. aastal. Sõda on vältimatu ning Eesti, Läti ja Leedu kaovad lõplikult maailma poliitiliselt kaardilt...teie, väikeriigid, olete nagu peenraha, mis käib käest kätte.»[3] Soovitan selle mittetõsisena tunduva härra ütlemisi võtta vägagi tõsisell — tema alahindamine on viga. Lapsesuu ei valeta, kuigi täpsete aastaarvudega võib ju eksida.

Nižni Novgorodis peeti 2008. aastal ekspertide ümarlaud, kus oli teemaks patriootlike liikumiste olukord Venemaal. Sellest võttis osa ka populaarne ja tuntud Vene teleajakirjanik, liikumise Kodumaa — Suur Venemaa juht Mihhail Leontjev. Oma kõnes ütles Leontjev sõna-sõnall järgmist: «Kas me ei peaks Balti riigid tagasi võtma? Miks ka mitte! Minu arvamus — Balti riikide riiklik iseseisvus pole ennast õigustanud. Nad ei tulnud omadega toime. Ilmnes, et suurem osa kohalikust etnilisest valijaskonnast on natsid. Aga natsid on inimesed, kellega normaalne jutt ja neile normaalsete õiguste andmine on välistatud. Need on inimesed, kelle pihta on vaja tulistada. Kuul — see on ainuke argument

1. Aivar Õepa, Ants Laaneots: Venemaa on praegu ohtlikum kui 1990. aastatel, Postimees.ee 08.10.2007
2. Nezavisimaja Gaseta 17.04.1996
3. intervjuu Postimehele 26.04.1996

natside vastu. Ja küll nad veel näevad, kuidas meie tankid seisavad kord Riias.[1]

Kui Venemaast oleks arenenud peale NSV Liidu lagunemist demokraatlik riik, oleks maailm täiesti teistsugune. Kuid kuna Kremlis tõstab hoogsalt pead poststalinism koos imperialistlike pürgimustega, mida on asutud relvade abil ellu viima, siis peame me arvestama oma kogemustega ning senisest aktiivsemalt seisma enda õiguste ja suveräänsuse eest. Meie ajalugu ja hilissündmused tõestavad, et Eesti iseseisvus on suurimaks pinnuks silmas vene šovinistlikule deržaavale. Venelastel on igipõline iha murda aken Euroopasse ning hoolimata riigikorra ja valitsemisviiside muutustest sügelevad nende rusikad ühtemoodi. Polnud ju maailmarevolutsioongi midagi muud kui järjekordne maailmavallutuskava, mis Stalinil õnnestus osaliselt ka läbi viia. KGB taustaga president Pütini sõnad, et 20-nda sajandi suurim katastroof oli NSV Liidu lagunemine, näitavad endiste suurvenelike mõttemallide püsimist ja jätkumist. Kas 100 miljoni inimese hävitamisest oli veel vähe, et igatseda endisi aegu tagasi?

Eelmisel sajandil oli Euroopa vaenlane kommunistlik NSV Liit. Selle lagunemisega tekkis küsimus, kuidas õigustada väljaminekuid kaitsekulutustee, sest kurjuse impeerium langes ja demokraatlik Venemaa Euroopat ju ei ohusta. Nüüd siis on Venemaa lambanaha õlgadelt heitnud ja Euroopa peaks nägema, et vana vaenlane on lihtsalt uues kuues.

«Kakskümmend aastat tagasi panite meid istume sellesse Soome «lompi». Egas te arva, et see nii võib kesta jäädavalt?», küsis Molotov Eestile baaside lepingut 1939. aastal peale surudes.[2] Ometi istub Venemaa NSV Liidu lagunemisest alates jälle sealsamas Soome lahe porilombis ja Balti riigid, kus olid nende võimsad sõjasadamad, kuuluvad NATO-sse. Pole kahtlustki, et Kreml tahab sealt välja murda ning kehtestada jälle Venemaa hegemoonia Balti riikides ja tervel Läänemerel.

Panemaks läänemaailma uskuma Kremli rahumeelsuses ning demokraatia ja õiguslike protsesside austamises lubas Venemaa Baltimaades oma kaasmaalaste ja kodanike «õiguste ja au kaitseks» mitte kasutada jõudu. «Meil ei ole kavas võtta kasutusele järske mõjutusvahendeid — mul lausa keel ei paindu ütlema — sõjalise iseloomuga tegevusi nende riikide vastu, kellega meil on neil või teistel teemadel erimeelsusi,» vahendas ERR Novosti Venemaa välisministeeriumi

1. HauiH TäHKti öyflyT CTOHTb в Pure!, Muxauji JleoHTbeB, AreHTCTBO I lo.nHTH'iecKHX HoBOCTefi, 16.12.2008
2. Aleksander Warma, Diplomaadi kroonika, Tallinn 1933, lk 21

pressiesindaja Andrei Nesterenko sõnu.' «Me olime, oleme ja jääme olema tsiviliseeritud suhtlemise poolt nende riikidega, ka nende esindajatega,» ütles ta täpselt kuu aega peale Gruusia ründamist. Rääkides Venemaa suhtumisest Balti riikides elavatesse rahvusvähemustesse, selgitas ta, et Venemaa püüab oma vaatenurka viia nende riikide juhtkonnani, kuid seda tehakse «vastav^llt rahvusvahelisele praktikale, argumenteeritult ja rahulikult».

Mida see «tsiviliseeritud kohtlemine» tähendab, on Žirinovski juba varem lahti seletanud, öeldes: «Teile tundub, et olete iseseisvad... Samas peaks olema selge, et Venemaa ei kasuta otserünnakut Balti riikide vallutamiseks.»[2] See, mida ta kirjeldab, on meile tuttav. Märksõnadeks 2007. aasta aprillisündmused ja Kremlist juhitav viies kolonn ja riigi ülevõtmine nn. demokraatlike vahenditega..

Venemaa peaminister Vladimir Putin lükkas Sotsis ümber jutud uue külma sõja algusest. Tema, kelle meelest olevat just Venemaa olnud see, kes algatas toonase impeeriumi lammutamise. «Kui poleks olnud Venemaad, eksisteeriks Nõukogude Liit endiselt...» Huvitav, mis vahe NSV Liidul ja Venemaal oli? Vaid formaalne ja nimeline — NSV Liit oli Venemaa poolt alistatud riikidest loodud kommunistlik impeerium. Putin õigustas ka Venemaa tegevust Gruusias. Tema sõnul oldi sunnitud sõdima, sest Gruusia ründas Lõuna-Osseetiat. «Kas me oleksime pidanud selles olukorras pead maas hoides ninast verd pühkima,» küsis ta.[3] Postimehe tõlge Pütini avaldusest oli märksa maalähedasem: «Jah, me läksime üle Lõuna-Osseetia piiri,» nentis ta. «Aga mida muud me oleksime pidanud tegema? Mis te tahtsite, et me oleks seal taskunoaga vehkinud või? Me nagu pidanuksime seal ragulkast laskma või?» päris ta retooriliselt ja sattus veelgi enam hoogu: «Kas arvate, et me pidanuks verise tati ninast pühkima ja pea langetama?» küsis ta, viidates sellele, nagu oleksid grusiinid Vene rahuvalvajatele kallale tunginud. «Nad ju pidid aru saama, et saavad vastu vahtimist!» resümeeris ta, kasutades vulgaarset sõna «mõrda».[4] Pütini sõnul olevat süüdistused, nagu tahaks Moskva haarata uuesti oma mõju alla endist Nõukogude Liitu, alusetud. «Meil pole mingit soovi või alust rikkuda endiste Nõukogude vabariikide suveräänsust....Meil ei ole ja ei saa olema mingeid imperialistlikke ambitsioone, milles inimesed meid süüdistada ürita-

1. Venemaa lubab Baltimaades kaasmaalaste kaitsmiseks jõudu mitte kasutada, Postimees.ee 11.09.2008
2. intervjuu Postimehele 26.04.1996
3. Putin: me ei taha rajada impeeriumi, 11.09.2008 Postimees.ee
4. Kaivo Kopli, Putin: kas me oleksime pidanud taskunoa ja ragulkaga vehkima? EPL 13.09.2008

vad,» kinnitas ta ausa näoga. Vene Kindralstaabi juhi sõnad, et Venemaa tuleb taastada 1913. aasta piirides (st. Eesti Venemaa osana), lükkab selle jutu küll ümber.

Paistab aga, et Kremli sõnu ja lubadusi tagasi tõmmata jäädakse ikka ja jälle uskuma ning konformistlik Lääs uinub taas oma roosamannalistes unistustes partnerlusest ja heanaaberlikest suhetest Venemaaga. Mart Laar ütles Poolas Krynica majandusfoorumil Euroopa tulevikust rääkides, et Moskva agressioon Gruusia vastu on siiski mõjunud Euroopale äratuskellana. Euroopa on Laari sõnul mõistnud, et passiivsus oma naabruskonnas läheb kallimaks maksma kui aktiivne tegevus. Laar ütles ka, et Euroopa saab olla edukas vaid oma väärtustele tuginedes ning neid kaitstes. «Gruusias toimuv on näidanud, et vähemalt Venemaa suhtes pole mõtet arutada, kas parema tulemuse temaga suhtlemisel annab väärtuspõhine välispoliitika või nn. reaalpoliitika. Reaalpoliitika Moskva suhtes lihtsalt ei tööta nii nagu varem diktatuurriikides, nähakse Kremlis selles nõrkuse ilmingut.»[1]

Venemaa on tervet maailma tabanud majanduslanguse ning nafta- ja gaasihindade järsu kukkumise tõttu täna üliraskes olukorras ja sügavas, üha süvenevas majanduskriisis. Aastaid justkui küllusesarvest voolanud naftaraha on suurelt osalt mõttetult raisatud või kõikevalitseva FSB korruptiivse klanni poolt kõrvaldatud. Kui Venemaa on sunnitud pöörama tähelepanu oma kasvavatele siseprobleemidele ja -võitlusele pole ta ehk suuteline oma agressioone väljapoole suunama. Teisalt on aga Venemaa läbi aegade oma siseprobleeme üritanud just nimelt väliskonfliktide loomisega varjata.

Rahutust Venemaaga piirnevates riikides peaks esile kutsuma Kremli kuulutatud õigus ennetava löögi andmiseks teistele riikidele. Kaitseminister Sergei Ivanovi selgituste kohaselt võib vägivaldne sekkumine teiste riikide asjadesse toimuda kolmel juhul: kui naaberriigi territooriumilt lähtub mingi oht Venemaale; kui rikutakse Vene kodanike õigusi ja vabadusi; kui naaberriigis on ebastabiilsuse oht ja keskvõim pole suuteline kontrollima oma territooriumi. Öeldust pole raske mõista, et ettekääne jõu kasutamiseks on vajadusel üpriski kergesti leitav. Eesmärgiks on taastada Venemaa kui tugeva majanduse ja tsentraliseeritud võimuga, võimsate relvajõududega suurriik, mis oleks võimeline nn. multipolaarse maailma teooria kohaselt võrdselt teiste suurriikidega kaasa rääkima maailma probleemide lahendamisel. Vene poliitikud isegi ei varja, et järgneva arenguetapi eesmärgid

1. Laar Poolas: Moskva agressioon on mõjunud Euroopale äratuskellana, 13. september 2008 EPLO

näevad ette Venemaa mõjusfääri taastamise kõikides tema jaoks geostrateegilise huvi objektideks olevates regioonides, eelkõige aga endise NSV Liidu aladel.[1]

Selle lihtsustamiseks on Venemaa asunud oma imperialistlikule sõjalisele doktriinile looma nn. legaalset alust. 10.08.2009 esitas president Dmitri Medvedev, kes juba varemgi on rõhutanud Venemaa suveräänset õigust kaitsta oma huve ja kaasmaalasi, Riigiduumale riigikaitlseseaduse paranduse, mis loob «õigusliku» mehhanismi relvajõudude kasutamiseks väljaspool Venemaad. Kaitseminister Anatoli Serdjukov selgitas ajakirjanikele, et kõrgem ülemjuhataja peab saama võimaluse suunata relvajõudusid operatiivselt väljapoole Vene Föderatsiooni piire, kui seda nõuab Venemaa ja tema kodanike huvide kaitse.- 09.11.2009 võeti nimetatud seadus vastu. Nüüd võib Venemaa Eestisse oma relvajõud tuua, kui Eesti kasutab siinsete Vene kodanike vastu oma relvajõude, ähvardas Vene Riigiduuma väliskomisjoni juht Konstantin Kossatšov.[3]

Oma vägede kasutamist välisriikide territooriumil seadustava Venemaa käitumises polevat midagi erakordset, leidis aga Eesti välisminister Urmas Paet.[1] Tõtt-öelda on see üsna hämmastav avaldus, seda enam, et mujal Baltikumis nõnda naiivsed ei olda. Endine Leedu president Vytautas Landsbergis ütles, et niisugune samm annab tunnistust Vene poliitika agressiivsemaks muutumisest ning «meenutab kangesti natsi-Saksamaa printsiipi, mille järgi oli neil õigus sekkuda igas piirkonnas, kus elas kas või üks sakslane». «See peab kõiki naabreid murelikuks tegema,» hoiatas Landsbergis.[5]

Siinkohal võiks meenutada, et Venemaa ei ole Balti riikidele pakkunud heade naabrussuhete märgiks sõprus- ja koostöölepingu sõlmimist, nagu see sõlmiti Soomega peale NSV Liidu lagunemist. Vasallidega, eriti eksvasallidega ei semutseta.

Õnneks ei ole olukord Eestis ega meie geograafiline asukoht (kuigi siingi pole midagi hõisata) võrreldav Gruusiaga, kuid alliansivälised

1. Ants Laaneots, Venemaa geopoliitilised huvid Baltikumis 17.03.2004 http://www. virumaa.ee/discuss/msgReader$5881
2. Venemaa seadustab vägede kasutamise võõral territooriumil, 10.08.2009 Postimees, Interfax / BNS
3. Kossatšov: Loodan, et Eesti ei kasuta relvajõude Venemaa kodanike vastu, 11.11.2009 Eesti Päevaleht
4. Spetsialistid peavad Venemaa sissetungi-eelnõu deklaratiivseks, 12.08.2009 Postimees
5. Leedus nähakse Venemaal kavandatavas seaduses sõjaohtu, 13.08.2009 Postimees / BNS

riigid on kahtlemata reaalses ja tõsises ohus. Tänu Eesti NATO liikmelisusele ei ole meie naabril võimalik Carl von Clausewitzi õpetust ehk sõda poliitika jätkuna, Eestis sellise kergusega kasutada. Kui kergeks või raskeks see osutub, see sõltub aga eeskätt meist endist. Meie valmisolekusl panustada kaitseeelarvesse, et tõsta Eesti kaitsevõimet ja loomulikult meie endi kaitsetahtest.

Grupp ERL ja TRPS esindajaid piketil Vene saatkonna ees. Vasakult A.F. Suurkask, T. Madisson, A.Põder, S.H. Vihmar, H. Põlluaas ja M. Helme

Me varjame pettust valedega ja valed saavad tõeks ja pettus ei ole enam pettus. Ta ei ole enam vahend, ta on institutisoon; võimu kuritarvitamine on lakanud olemast ainult ajutine kõrvaltee...

Manes Spcrber, Austria psühholoog ja kirjanik

UUE PIIRILEPINGU PÕHJENDUSTEST

Kuigi meil armastatakse rõhutada demokraatia ja kodanikuühiskonna tähtsusest, ei ole Eestile niivõrd olulise teema nagu uue riigipiiri kehtestamine ja territoriaalsed loovutused, arutelusse kodanikkonda kaasatud. Petserimaa ja Narva-taguse aladest ilmajäämist on riigiesindajate poolt käsitletud vaid pinnapealselt ja tendentslikult. Isegi Riigikogus on antud teemat arutatud möödaminnes vaid mõnel korral, justkui teise- või kolmandajärgulisena ning peamine küsimus, kas Eestil on uut piirilepingut vaja, on jäänud käsitlemata. Käsitlemata on jäetud ka eetlilised, moraalsed, psühholoogilised, majanduslikud, inimõiguslikud ja muud piiritemaatikaga kaasnevad aspektid. Piirilepingu vajalikkuse poolt antud selgitused on ühekülgsed ja stereotüüpsed. Püütakse jätta mulje, justkui oleks avalik debatt siiski toimunud ning valitsevad ringkonnad järgivadki rahva tahet.

Rahvaküsitlusi võib läbi viia üsnagi tühiste asjade puhul. Miks aga nii olulises küsimuses nagu riigipiir referendumit välditakse, eriti kui Põhiseadus seda nõuab? Väide, nagu Põhiseaduse järgi ei tohiks rahvas kaasa rääkida välispoliitilistes küsimustes, on laest võetud. Milleks korraldati siis Euroliidu referendum? Pealegi pole riigipiir ja meile kuuluvate maade loovutamise küsimus sugugi vaid välispoliitiline probleem — see on täpselt sama palju ka sisepoliitiline küsimus. Riigikogu ei ole julgenud antud küsimuses referendumit välja kuulutada. Kui aga

vaadata praeguste ja varasemate võimulolijate sofistlikke ja irratsionaalseid põhjendusi uue lepingu vajalikkusest, siis selgub ka põhjus.

Aastatel 1996-1999, mil valmistati ette EV ja VF vahelistel läbirääkimistel uue piirilepingu teksti, toodi põhiargumendina esile, et ilma ei pääse Eesti ei Euroopa Liidu ega ka NATO liikmeks. Kui tõesti oleks ühel kaalukausil olnud Eesti riikluse ja rahva ellujäämine, teisel anastatud alad, nagu väideti, oleks loovutamispoliitika olnud õigustatud. Kuid see ei olnud sugugi nii.

Ühena esimestest tuli üheksakümnendate keskpaigas nimetatud väitega välja tollane välisminister T. H. Ilves, esinedes 1996. aasta detsembris Riigikogu ees.[1] Ta kinnitas, et juhul kui piirilepingut ei sõlmita, lükkub meie Euroopa Liidu ja NATO liikmelisus edasi vähemalt 15 aastat. Selline perspektiiv tundus Venemaa ähvarduste taustal hirmuäratav. Väidet asuti aktiivselt ekspluateerima ka teiste poliitikute poolt, ning pole imestada, et osa rahvast isegi aktsepteeris riigi julgeolekukaalutlustel tehtava territoriaalse loovutuse vajalikkust. Seda enam, et Euroopa Liitu väideti pakkuvat lisaks poliitilisele ja majanduslikule toele ka sõjalist garantiid ja kaitset Venemaa vastu.

Nagu nüüd teame, olid eelpooltoodud väited pehmelt öeldes petlikud. Juba 1997. aasta juulis teatas Euroopa Komisjon otsusest tunnistada liitumiskõlblikuks kuus riiki, neist ainsa Balti riigina Eesti. Mõlema organisatsiooni liikmekssaamine venis aastaid, kuid ei NATO ega EL-i liikmelisuse küsimust seotud kunagi uue piirilepingu sõlmimise vajadusega. Sellele vaatamata jätkas Toompea vastavat retoorikat veel aastaid.

Ameerika Ühendriikide ja Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi vahel 16.01.1998 sõlmitud Partnerluse Hartas, deklareeris USA, et ei ole kunagi tunnustanud Eesti, Läti ja Leedu sunniviisilist inkorporeerimist Nõukogude Liidu koosseisu 1940. aastal, vaid vaatleb nende riiklust katkematuna sõltumatuse väljakuulutamisest alates. «Ameerika Ühendriikidel on tõeline, sügav ja kestev huvi Eesti, Läti ja Leedu sõltumatuse, suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse ning julgeoleku vastu, mis «Euro-Atlantilises ühenduses on jagamatu.»[2] USA-Balti harta põhieesmärgid, v.a. territoriaalse terviklikkuse tagamine, saavutati 2004. aastal, mil Balti riigid liitusid NATO-ga. See aspekt vaikiti Eesli, Läti ja Leedu presidentide (Ilves, Zatlers, Adamkus) ühisavalduses USA-Balti harta 10. aastapäeval 2008. aastal targu maha — Balti presi-

1. Riigikogu stsenogramm 05.12.1996
2. http://vpl992-206l.vpk.ee/est/ateated/AmetlikTeade.asp?ID = 8182

dendid ei meenutanud oma riikide territoriaalset terviklikkust enam ühegi sõnaga.[1]

NATO poolt 1999. aastal Eestile esitatud *The Membership Action Plan* ehk MAP sätestas küll soovi näha oma liikmetena vaid korrastatud piiridega riike, et vältida potentsiaalseid konfliktiallikaid[2], kuid teatavasti täitis kõik vajalikud kriteeriumid juba 1990-ndate alguses sätestatud Eesti-Vene ajutine kontroll- ehk majanduspiir. NATO küsimuse sidumine meie poliitikute poolt uue piirilepingu sõlmimisega oli meelevaldne ja paikapidamatu.

Vaatame, kuidas ja kas lahtised piiriküsimused mõjutasid teiste maade liitumist EL-ga, et saaksime tõmmata paralleele Eestiga. Euroopa Liidu eelkäija Söe- ja Teraseühenduse üks asutajamaa oli Lääne-Saksa, kelle terve idapiir oli konfliktide allikaks Nõukogude Liiduga. Selle tuntuim sümbol oli kurikuulus Berliini müür, millega NSVL oli jaganud Saksamaa pealinna kaheks. Iirimaa ja Suurbritannia liitusid probleemideta Euroopa Liiduks muutunud organisatsiooniga 01.01.1973, kuigi Põhja-Iirimaa positsioon oli küsitav ja nendevahel toimuvat polnud võimalik isegi mitte rahuks nimetada. Kreeka sai EL-i kümnendaks liikmeks hoolimata veel tänagi Küprosel käivast teravast piirikonfliktist Türgiga. Rumeenia ja Ungari vahel on territoriaalsed vastuolud Transilvaania pärast, mis on Rumeenia alluvuses jne. FBI *Factbookl* andmetel on isegi Soomel piirikonflikt Venemaaga, tõsi küll kodanikeühenduste tasandil. Nagu näeme, ei takistanud konfliktid ja piiritülid Euroopa Liidu laienemisel teisi ja ei takistanud seda ka Eesti puhul.

Hindrek Lootus, Tallinna Ülikooli Euroopa õpingute lektor on märkinud, et: «Kas kogemata või meelega on jäetud kõrvale tõsiasi, et koos Eestiga ühines 2004. aastal Euroopa Liiduga riik, mis ei vastanud just nendele tingimustele (territoriaalne terviklikkus ja lahendatud vastuolud ning territoriaalvaidlused naaberriikidega). Tegemist on Küprosega, mis on juba üle 30 aasta olnud lõhestatud kahe kogukonna vahel ning kus rahvusvaheliselt tunnustatud valitsus kontrollib *de facto* napilt 2/3 riigi territooriumist.»'

Stsenaariumi, mille puhul Eesti ja Läti oleksid territoriaalsete nõuete ülevalhoidmise tõttu jäetud 2004. aasta laienemisringist välja ning ülejäänud kandidaatriigid oleks vastu võetud, ei saa realistlikuks ega

1. http://www.president.cc/ct/amctitegevus/avaldused.php?gid= 106692
2. The Membership Action Plan, http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb030103.htm
3. Hindrek Lootus, Küprose probleem ja Eesti-Vene piirileping Euroopa Liiduga ühinemise taustal, Riigikogu toimetised, nr. 14, 2006

tõsiseltvõetavaks pidada. Eesti positsioon laienemise tehniliste nõuete täitmisel oli eriti 1990. aastate keskpaigas tunduvalt parem kui mitmel teisel kandidaatriigil (Lätit kõrvale jättes edestati kindlalt Leedut ja Slovakkiat, mitmes aspektis ka Poolat). Peale selle oli Eestil ja Lätil Euroopa Liiduga ühinemise protsessis mitu tugevat toetajat, näiteks Rootsi ja Taani, Eesti puhul eriti Soome, kes oleksid suure tõenäosusega jätkuvalt toetanud Eesti ja Läti liitumist perse — ka siis, kui viimased ei oleks oma õigusjärgse idapiiri taotlemisest taganenud. *Last but not least* olnuks Eestil ja Lätil kohe argumendiks võtta Küprose kaasus: «Miks meid jäetakse välja, kui oluliselt keerukamas ja ka vaieldavamas olukorras Küpros võetakse Euroopa Liitu vastu?»'

Lootuse hinnangul oleks Euroopa Liit suutnud avaldada hoopis Venemaale survet, et viimane oleks nõustunud Eesti-Vene piiri osas mingigi kompromissvariandiga. Eriti kui see piirijoon ei oleks jooksnud Irboska tagant, vaid näiteks mõned kilomeetrid Eesti NSV piirist ida pool, haarates endasse enamiku setu külasid, mis praegu on jäänud Venemaa territooriumile. Euroopa Liidu huvi selles küsimuses seisnenuks eelkõige Eesti idapiiri kui oma tulevase välispiiri stabiliseerimises ja legaliseerimises. «Seega, kui Euroopa Liidu poolne surve oli tõepoolest peamine, mis sundis Eestit õigusjärgse idapiiri taotlemisest loobuma ja aktsepteerima *de facto* toimivat piiri, sai see surve tol ajal olla ikkagi ainult kaudne ja mitteformaalne. Ilmselt oli siin tegemist Eesti poliitikute pingutusega olla igaks juhuks «usklikuni kui paavst ise» ning likvideerida võimalikud vaidlusküsimused ja probleemid Eesti ja Euroopa Liidu suhetes juba enne, kui need oleksid võinud saada komistuskiviks suhete arendamisel.»[2]

Euroopa Liit seadis 1993. aastal nn. Kopenhageni laienemiskriteeriumid, mida täiendati 1995. aastal Madridis. Need on täpsed nõuded, mis kehtivad ühtemoodi kõigile riikidele ning selle juurde ei kuulu mingeid salajasi lisatingimusi või piiranguid. Ka piiriküsimused ei kuulu nende tingimuste hulka. Kõik see ei olnud saladuseks meie riigitegelastele, kellele ka peaminister Laar Riigikogus kinnitas, et tegelikult ei mõjutagi piiriküsimus Eesti saamist EL-i liikmeks.[5] Seda andestamatumad on sellelaadsed väited ja demagoogia, mida Eesti üldsusele esitati.

Siiski oli Ilvese ja teiste poliitikute paikapidamatust väitest kõigele vaatamata isegi täiesti ootamatut ja puhtpraktilist kasu — isegi Venemaa jäi seda desinformatsiooni uskuma. 26-27.06.1994 Moskvas pee-

1. Ibidem
2. Ibidem
3. IX Riigikogu Stenogramm, IV Istungjärk, 04.12. 2000

tud Eesti-Vene kõnelustel ütles Vene asevälisminister Krõlov otsesõnu, et Eestil on Euroopa Liitu pürgimisel piirilepingut vaja.[1] Võib arvata, et Venemaa, lootes takistada meie pääsu EL-i ja NATO-sse, keeldus just seetõttu aastaid uut piirilepingut allkirjastamast.

T. H. Ilvese väited läksid eelpoolmainitud kõnes, milles ta püüdis piirilepingu sõlmimise vajadust põhjendada, ülimalt luululisteks: «Vormiliselt on uus piirileping Eestile leping Venemaaga. Sisuliselt on ta meile lepinguks iseendaga. Leping, millega me lõpuks üheselt määrame oma kuuluvuse kas Läände või Itta. Sest selge piir on täna olemas Eesti ja Lääne vahel, kuid puudub Eesti ja Ida vahel — kuidas käsite maailmal meid mõista?» Kahetsusväärne, kui välisministril, kes peaks selliseid küsimusi maailmale selgitama, puudub endal elementaarnegi arusaam, kas Eesti kuulub läände või itta ja ainsa vahendina selguse saamiseks näeb Eesti territoriaalse terviklikkuse lõhkumist ja seaduslikest piiridest loobumist. Väide nagu määraks uus, ida survel sõlmitud piirileping meie kuuluvuse läände, on naeruväärne. Kas Tartu Rahu määras meid siis itta? Alistudes Venemaale niivõrd olulises riigi suveräänsust puudutavas küsimuses määrame hoopis sellega ennast itta ja Vene (lähivälismaa) mõjusfääri kuuluvaks. Ilves lõpetas oma kõne pateetiliselt: «Veel kord — kõik mida teeme ja otsustame, teeme Eesti rahva ja iseenda, mitte kellegi teise jaoks.» Kas ikka on nii? Jaoks ehk küll, kuid kas ka kasuks?

Martin Helme kirjutas: «Kes vähegi viitsib meenutada, mäletab, kuidas kõik euroentusiastid eesotsas praeguse presidendiga kinnitasid nagu ühest suust, et peale liitumist lahenevad meie probleemid Venemaaga iseenesest, sest pole enam Eesti-Vene suhteid, on Euroopa-Vene suhted. Nii vaatamegi juba aastaid ammuli sui Brüsseli poole, oodates sealt häid soovitusi, mis meie suhted Moskvaga «iseenesest» ära normaliseeriks. Et Eesti-Vene suhted jäid endiselt halvaks või tegelikult lausa järsult halvenesid, muudeti plaati ja nüüd räägivad kõik iseenesliku suhete paranemise endised advokaadid, et võluvits peitub ELi ühtses välispoliitikas — vaat siis saab kõik korda, kui Saksa-Prantsuse-Itaalia hakkavad Eesti eest idasuhteid ajama. Uskumatu küll, isegi pronksiöö ei suutnud inimesi üles äratada taolisest pettekujutlusest.»[2]

On tähelepanuvääriv, et sellesama NATO ja Euroopa Liidu vankri ette rakendati veel teisigi «hobuseid». Riigikogu võttis näiteks 2001. aastal vastu Isamaaliidu algatatud eelnõu, millega jäeti Riigikogu ja kohalike omavalitsuste valimiste seadusest välja saadikukandidaatide

1. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 604
2. Martin Helme, Mida teha meie piirileppega? 23.07.2008 SL Õhtuleht

eesti keele oskuse nõue.[1] Eelnõu kaitsnud peaminister Laar ja tollane välisminister Ilves viitasid mitmetes esinemises, et keelenõuete sätte väljajätmine valimisseadusest aitab soodsalt kaasa Eesti taotlustele saada NATO ja ELi liikmeks.[2] Keelenõuete tühistamise poolt hääletas Riigikogus 55 saadikut, vastu oli 21 ja üks jäi erapooletuks. Eelnõu pooldas enamik Isamaaliidu, Reformierakonna ja Mõõdukate (Ilvese erakond, nüüd sotsid) saadikuid. Keelenõuete kaotamist nõudis Venemaa, tuues selle ja venelaste nn. inimõiguste küsimused tingimuseks piirilepingu (mida Eestil vajagi pole) allkirjastamisel. Olgu öeldud, et ei NATO, ega EL-ga liitumisega ei olnud sellel sammul mingit seost. Keelepoliitika on valdkond, mis kuulub ELi liikmesriikide pädevusse, st. selles kuulub otsustusõigus liikmesriikidele, mitte Euroopa Komisjonile.

Enne piirilepingu allkirjastamist Moskvas ja selle ratifitseerimist kerkis põhiargumendina üles tänapäeva poliitilistele realiteetidele rõhumine. Reformierakondlane Mait Klaasen väitis, et piirilepingu allkirjastamine tähendab tunnistamist, et: «...Eestil puudub XXI sajandi alguses igasugune võimalus leppida Venemaaga kokku Tartu Rahu aegse piiri taastamine. Peame leppima sellega, et ajalugu on Eesti jaoks president Bushi tsiteerides «kibe-magus».[3] Rein Taagepera teatas, et: «Väikesel riigil pole rohkemaks jõudu ega suurel riigil suuremeelsust. Kas maksab siiski kuulutada, et kui pulgad läinud, mingu ka trumm? Et kui tervet Setumaad ei saa, siis jätame ebakindlasse asendisse ka terve Eesti koos läänepoolse Setumaaga.»[4] Mihkel Mutt kirjutas, et: «Eesti teeb õigesti, kui alla kirjutab. Näib, et Vene-suunalisel tegutsemisel on ainult kaks võimalikku tagajärge. Kas miski mängitakse maha ja loovutatakse midagi vastu saamata või siis minnakse partneriga varasemast veel rohkem riidu. Mis mõte sel on? Ja piirilepingu sõlmimine täna annab meile paar protsenti turvalisust juurde.»[5] Sarnaseid väiteid on palju. Psühholoogid nimetaks sellist fatalistlikku käitumist ilmselt mitte reaalpoliitikaks vaid pigem russofoobseks alaväärsuskompleksiks, millest on vaid üks samm Stockholmi sündroomini.

1. Ilmar Tomusk, Riigikeele oskuse nõudest rahvaesindajaile ja selle kaotamisest. — Keel ja poliitika. Artikleid ja ettekandeid aastaist 1996-2003. Tallinn 2002, lk 102-127.
2. SL Õhtuleht, 20.11.2001
3. Me ei tagane Tartu rahust, SL Õhtuleht 18.05.2005
4. Rein Taagepera, Iseseisvusmanifest ja Eesti piirid, Eesti Päevaleht 23.05.2005
5. Mihkel Mutt, Miks on Eestil vaja piirilepingut? Eesti Päevaleht 18.05.2005

Oleks nn. realiteetidega arvestatud 1918-ndal aastal, oleks Eesti Vabariik sündimata jäänud. Kas oskas keegi nendest tänase «reaalpoliitika» viljelejatest veel 80-ndatel, olles ise Kommunistliku Partei aktivist, Eesti peatsest vabanemisest unistadagi. Vastupidi, siis olid nende poliitilised realiteedid hoopis teistsugused ja nad rääkisid sotsialismi eelistest ja kommunismi vältimatust võidust. Ometi varises just kommunistlik süsteem ja juba 1993. aastaks oli Euroopas tervelt 13 riiki rohkem kui 1989. aastal (kui Taga-Kaukaasia riigid kaasa arvata).

IVkiailma viivad edasi just nimelt unistused, teostamatutena näivad ideed ja eesmärgid. Meil levinud ja levitatav fatalistlik suhtumine — mis läinud, see läinud ja selle kaitseks esitatavad valed viivad vaid hukatusse. Reaalpoliitika võib teatud hetkedel küll möödapääsmatuks osutuda, kui sellega kaasas käivaid valesid aga ka ise uskuma jäädakse, astutakse väga ohtlikule teele. Reaalpoliitikale on käesolevas raamatus pühendatud terve peatükk.

Olles välisminister, kinnitas Rein Lang 2005. aasta alguses Kuku raadios, et ilma uue piirilepinguta ei teadvat NATO lennukid oma lennuala Eesti õhuruumi turvamisel (.s/c7). Sellest väitest haarasid kinni ka mitmed riigikogulased. Justkui ei oleks ajutine kontrolljoon Eesti ja Venemaa vahel täpselt fikseeritud ja justkui kõrgeltkvalifitseeritud NATO piloodid ei suudaks oma tehnilisel tipptasemel olevate hävitajatega õhus isegi orienteeruda. Kahtlemata inetu avaldus meie partnerite suhtes, kelle abile me sõjalise kriisi puhkedes lootma peame.

Vastuseks kodanike ja kodanikeühenduste nõuetele siduda piirilepinguga okupatsioonikahjude ja tasuta orjatöö kompensatsiooni, presidendi auraha ja palju muid küsimusi, väideti, et piirilepingule lisatingimuste seadmist oleks väga raske seletada meie partneritele Euroopa Liidus ja NATO-s. Ivari Padari sõnul poleks lepingu sõlmimise ülesütlemine ning uute kõneluste alustamine mõistlik, sest Eesti taotlusi ei mõistetaks. «Vene välisministeerium mängiks selle väga efektselt meie vastu välja,» ütles Padar. Kui Eesti hakkaks Tartu rahu järgseid alasid nüüd tagasi nõudma, jääks Eestist tema sõnul jonnija mulje.[1]

Kas tõesti on oma seaduslike õiguste ja huvide eest seismine jonnimine? Ja kui on, siis tulebki jonnida! Kõvasti ja järelejätmatult! Küllap meie partnerid mõistaks meie õigustatud nõudmisi — mis partnerid nad muidu on. Ja pealegi, oma rahva huvide eest seismise pärast ei tohiks küll ükski poliitik piinlikkust tunda. Ometi tunnevad selle pärast piinlikust teisedki poliitikud. Tollase peaminister Partsi meelest kõlanuks sellised üleskutsed kummaliselt ning ka Riigikogu väliskomisjon

1. Ivari Padar, Võrumaa teataja 06.01.2005

oli lisatingimuste seadmiste vastu. Kummaliselt kõlab hoopis see, et mingeid tingimusi ei ole seatud.

Leedu seim võttis näiteks 2000. aastal vastu seaduse, mille kohaselt peab valitsus alustama Venemaaga okupatsioonikahjude hüvitamise osas läbirääkimisi ning teavitama sellest ÜRO-d, Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liitu. Venemaa on seni küll keeldunud Leeduga selleteemalisi läbirääkimisi pidamast, kuid Leedu ei kavatse oma nõuetest loobuda. «Kompensatsiooni maksmise küsimus on kaasaegse Venemaa proovikivi....Selleks on vaja aega ja kannatust. Seda meil on,» kinnitas Leedu peaminister Andrius Kubilius 2009. aastal.[1] Meie oleme aga valmis lisaks kompensatsiooninõuetest loobumisele tegema enneolematult suuri järele- ja ära andmisi midagi vastu soovimata. Miks ei võiks meilgi kannatust olla?

T.H. lves, Euroopa Parlamendi Väliskomisjoni aseesimees, Eesti varasem kahekordne välisminister hoiatas: «Kui tahame olla Euroopa Liidus tõsiseltvõetavad, siis teeksime selle [ratifitseerimise] rahulikult ära, kui aga hakkame jupsima, siis muutume raskesti mõistetavaks.» Ta lisas, ei kui Eesti ei taha olla ühe küsimuse riik, siis me ei hakka [Venemaalt] emotsionaalset kättemaksu otsima, mille peale euroliidus kõik ohkaksid, vaataksid lakke ja raputaksid pead: jälle nad tahavad mingit oma Vene asja ajada.[2]

Ainsa Toompeal esindatud parteina oli Isamaaliit seda meelt, et mõnevõrra võiks siiski, Ilvese sõnu kasutades, jupsida ja et piirilepinguga ei tohiks kiirustada ning sellega tulnuks siduda ka rida tingimusi. Territoriaalseid loovutusi ei vastustanud aga nemadki ning loovutused merepiiri osas on ellu viidud IL-i eestvedamisel. Isamaaliiduga koos nõudis ka Res Publica ühepoolse deklaratsiooni lisamist ratifitseerimisseadusele, mis piirilepingut ennast ei muutnud.

On selge, et kui tänase Eesti näol on tegemist 1918. aastal välja kuulutatud Eesti Vabariigi õigusjärglasega, siis oleks piirilepingu sõlmimisel pidanud lähtuma ainult Tartu rahulepingujärgsete piiride taastamisest ja kompensatsiooni nõudmisest. Kui neist nõuetest vahepal ka loobuti, ei olnuks hiljem sugugi raske selgitada, ei vaatamata Eesti vastutulekutele ja lahkele valmisolekule ei ole just Venemaa soovinud aastate jooksul piirilepingut ratifitseerida — nüüdseks on olukord loomulikult kardinaalselt muutunud. Seda enam, et just Venemaa on see, kes siiani ainsana on lisatingimusi esitanud.

1. Leedu: okupatsioonihüvitised on Venemaa proovikivi, www.DELFI.ee, 22.05 2009

2. Ilves soovitab piirileppe kiiresti kinnitada, Eesti Päevaleht 23.05.2005

«Lähtudes sellest, et uue piirilepingu koostamise alguses olnud heanaaberlik suhe on Venemaa poolsete, järjest intensiivsemaks muutunud aluseta süüdistuste näol olematuks muutunud, on Riigikogul täielik õigus mais 2005 sõlmitud lepingu ratifitseerimine denonsseerida,» arvas Harri Kivilo.' «Selline toiming on meie põhiseaduse preambuli ¿11^61 riigile isegi kohustuslik. Ei saa ju rahvuse ja kultuuri üle aegade püsima jäämist tagatuks pidada lihtsalt sellepärast, et mõlema riigi presidendid said põgusalt kohtuda.»

Kristiina Ojuland väitis, et: «Loobumine juba parafeeritud piirilepingu tekstist paiskaks meid tagasi varasemasse ebamäärasusse.»[2] Huvitav, mida ta mõtles varasema ebamäärasuse all? Varem oli selge, et Venemaa on okupeerinud ja annekteerinud osa Eesti territooriumist, oli selge, et Tartu rahuleping kehtib. «Tänu» uuele piirilepingule ja ära andmist propageerivatele poliitikutele on olukord just täna ebamäärane. Just piirilepingu denonsseerimine teeks asja taas klaariks. Täna ei ole Eestil veel sugugi hilja piirilepingu tühistamiseks.

Tartu Rahu aastapäevakõnes Tartus 02.02.2005 väitis tollane peaminister Juhan Parts, et ajutisele kontrolljoonele tuginedes olevat raske Eestile kindlat tulevikku üles ehitada. Ometi oleme seda kõige kiuste varsti juba kakskümmend aastat edukalt teinud, ilma et see meid vähimalgi määral takistanud oleks või praegugi takistaks. Lisaks ütles ta, et piirileppega määratleme territooriumi, kus kehtib Eesti võim ja avaldas lootust, et peale Eesti alade loovutamist annab Venemaa need kunagi Eestile tagasi. Usun, et sellised väited kommentaare ei vajagi. Mis käest võetud, seda võib jälle tagasi saada, kuid mis ise käest antud, seda enam tagasi ei saa. 2009. aasta Tartu Rahu aastapäevakõnes ei pühendanud president Ilves mitte ühtegi sõna Tartu rahulepingujärgsetele piiridele.

Kaudselt on vihjatud ka lääne survele. Piirivalve 80-nda aastapäeva kõnes 20.10.2002 tunnistas välisminister Kristiina Ojuland, et: «Üks valdkond, mis on Euroopa Liidu jaoks oluline ja milles oodatakse meie poolset initsiatiivi on Euroopa Liidu uus välispiir, mis 2004. aasta jaanuariks peaks jõudma idas Narva linnani».[3] Ehkki Euroopa Liit on korduvalt kinnitanud, et tegemist on Eesti-Vene kahepoolse küsimusega

1. Harri Kivilo, Pall iseseisvuse väravas, TMS 16.07.2008
2. Rahvuslik Koguja Nr. 1 (34) Põllumeeste Kogu ja Tartu Rahvuslaste Klubi väljaanne, Veebruar 2005
3. Kristiina Ojuland, Eesti piirivalve Euroopa Liidu julgeolekupoliitika komponendina, kõne E.esli Piirivalve 80. aastapäeval, 29.10 2002, EVM arhiiv

on kuluaarides Eestile avaldatatud survet lepliku ja järelandliku poliitika suunas.

Hindrek Lootus, Tallinna Ülikooli Euroopa õpingute lektor on tõdenud, et kahtlemata ongi üks suuremaid ebamäärasusi teema käsitlemisel seotud küsimusega, kas ja kui palju avaldas Euroopa Liit enne nn. Tarandi initsiatiivi Eestile survet, et see loobuks oma õigusjärgse idapiiri taotlemisest. Tagantjärele on seda raske, kui mitte võimatu hinnata. Leidub viiteid, et surve oli, ent viited on enamasti piisavalt üldsõnalised, juhtimata tähelepanu ühelegi allikale. See on arusaadav, sest võimalikud «soovitused» loobuda territoriaalsetest pretensioonidest idanaabri suhtes tehti tõenäoliselt eelkõige Eesti ja Euroopa Liidu kõrgete poliitikute vaheliste mitteformaalsete ja/või isiklike jutuajamiste käigus, mida ei dokumenteeritud ega stenografeeritud. Ka asjakohased kirjalikud dokumendid, kui neid üldse oli, võivad olla kuulutatud konfidentsiaalseks ja seega pole analüüsiks kättesaadavad. Kõnealune surve oli eelkõige kaudne ja nii-öelda retooriline, sest piiriküsimused ei kuulu Euroopa Liidu, vaid liikmesriikide kompetentsi.[1]

Oulu Ülikooli Ida-Euroopa ajaloodotsent Kari Alenius ei usu, et EL avaldas meile tugevat survet, kuid nendib, et Balti riigid soovisid EL-ile meeldida. Kuigi leping üksi ei paranda veel suhteid, oleks Aleniuse sõnul nii Soomele kui ka kõigile teistele EL-i riikidele piirilepingu sõlmimine siiski suureks kergenduseks.[2]

Teatud, mitmelt poolt lähtuva konfidentsiaalse surve olemasolu kinnitas ka Saksa suursaadik Eestis Henning von Wistinghausen, kuid tõdes samas, et Eesti sai EL ja NATO liikmeks, sest «oli oma hea tahte tõeastamiseks teinud kõik võimaliku».[3] Avalikkusele ja meie pressi pärimistele on EL ametlikud esindajad igatahes korduvalt kinnitanud, et piiriteema on delikaatne ja rangelt Eesti-Vene kahepoolne küsimus. Suurbritannia (Euroopa Liidu eesistuja juulist detsembrini 2005) välisminister Jack Straw on oma esinemistes Eesti-Vene piirilepingu teemadel olnud äärmiselt ettevaatlik. Ta on nimetanud teemat eelkõige Eesti ja Venemaa kahepoolseks küsimuseks, millele Euroopa Liit ei soovi suurt tähelepanu tõmmata.[4]

1. Hindrek Lootus, Küprose probleem ja Eesti-Vene piirileping Euroopa Liiduga uhinemise taustal, Riigikogu toimetised, nr.14, 2006
2. Katariina Vuori, Kaleva, 19.05.2005
3. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 554
1. Vahur Made, Eesti-Vene piirileping Euroopa Liidu ja Venemaa suhete kontekstis, http://edk.edu.ee/default.asp?object_id=6&id=38&site_id=l

Märksa avameelsem oli aga Rootsi Välisministeeriumi Baltikumi nõunik Lars Peter Freden, kes tunnistas, et okupatsiooniaastatel ENSV-d tunnustanud Rootsi sekkus 1994. aastal aktiivselt taasiseseisvunud Eesti-Vene piiriläbirääkimistesse.[1] Moskva suhtus sellesse positiivselt, sest teadis, et Eesti ja Läti juhid kuulavad rootslasi.[2] Venelaste heameel oli mõistetav, sest oli ju peaminister Carl Bildt teatanud oma Sankt-Peterburi visiidil Kozõrevile, et «Rootsi seisukoht on, et piir peab kulgema seal, kus see kulgeb ja seda ei tohi muuta.»[3] Et Rootsi ei toetanud naasmist sõdadevahelistc piiride juurde Eesti/Läti ja Venemaa vahel, seda kinnitas Bildt juba oma Baltikumi-kõnes Riksdagis 02.04.1992. Ja kõigis oma kontaktides Eesti juhtidega tavatses ta hoiatada neid liiga jõulise käitumise eest piiriküsimuses.[4] Freden kirjutas: «Väga vähestele meie seas mahtus pähe mõte, et kõige realistlikumaks võiks osutuda idealism — usk sellesse, et ka meie lähipiirkonnas võivad võita niisugused mõisted nagu hea ja õige.»[5]

Kuna surve avaldamine, eriti niivõrd tundlikul teemal, käib risti vastu kõigile rahvusvahelistele konventsioonidele ja lepetele on käsitletav kui meie siseasjadesse sekkumine, rikkudes jämedalt eesti rahva enesemääramisõigust, siis valjusti ega ametlikult sellest loomulikult ei kõneldud ega kõneleta tänagi. Teema on konfidentsiaalne. Euroopa Komisjoni kõrge esindaja Henrik Hololei kinnitusel olevat aga koridorivestlused palju olulisemad kui ametlikud jutuajamised.[6]

Olgu lääne suhtumine milline tahes, kuidas saakski lääs legaalsete piiride taastamist avalikult toetada, kui Venemaa nõudmisi toetatakse meie endi poliitikute poolt mitte ainult kohalikul vaid ka rahvusvahelistel foorumitel. Ning kui meile tänagi avaldatakse survet Läänest, siis tuleks sügavalt järele mõelda, kas meieni jõudnud loovutusi soovitav Lääne hääl ei ole tegelikult mitte hoopis ümberpööratud, Läänest kostev Moskva hääle kaja? Näeme ju Nord Streami näite varal, kuidas Lääne tipppoliitikud osutuvad üksteise järel kõrgelt kinnimakstud Kremli hääletorudeks.

Isegi Toomas Hendrik Ilves on tõdenud, et Lääs on muutunud. «Külma sõja manilik vastasseis rüütas poliitikud ja poliitika kõlbelisse korsetti. Nüüd on külma sõja ajastu kõlbeline ja poliitiline selgus

1. Lars Peter Freden, Tagasitulekud, Rootsi julgeolekupoliitika ja Balti riikide iseseisvuse uus algus 1991-1994, Tallinn 2009, lk. 333
2. Ibidem, lk. 348
3. Ibidem, lk. 301
4. Ibidem, lk. 288
5. Ibidem, lk. 352
0. Tarand: Lang tegi, kuid Paet ässitas, www.DELFI.ee 28.09.2009

haihtunud. Tänapäeval võib inimesi avalikult ja häbitult ära osta, mis külma sõja ajal oli vähemalt valitsusjuhtide ja kõrgemate poliitikute tasandil mõeldamatu. Kuid täna on mõnele need miljardid naftadollarid, mida toodavad riigile kuuluvad Gazprom ja Rosneft lihtsalt liiga suur ahvatlus. Külma sõja ajal võisime kõnelda riigireetmisest, täna on see kõigest kuldvasikas, mis avab pärast riigiteenistust igati hea võimaluse korralikku raha teenida. Lühidalt öeldes tähendavad hiiglaslikud summad Lääne poliitikute võimalikuks äraostmiseks ning külma sõja ideoloogilise lahkjoone kadumine, et me ei saa enam eeldada, et Euroopa juhtide sammudes avalduks vähemalt teatud poliitiline ühtsus.»[1] Ei saa ka eeldada, et käitumises meie suhtes juhindutaks universaalsest väärtustest, õiglusest või omakasupüüdmatusest.

Kolmnurga Eesti-Euroopa-Venemaa tähtsus kasvab meie jaoks pidevalt, kuid «Venemaa» mõiste on Eestis ja Euroopas erineva tähendusega. Meie jaoks seostub see eeskätt eksistentsialismiga, meie rahva ja riigi ellujäämisküsimusega, Euroopas aga energiaga, mille defitsiidi tõttu Lääne sõltuvus Venemaast järjest kasvab. On selgelt näha, et toetudes idasuhetes Läänele, jääme kaotajaks, sest suuresti Venemaa lõa otsas olevad eurooplased teadvustavad energiaprobleemi, kuid meie tegelikku suveräänsust ja rahvuslikke püüdlusi EL-s, multikultuurses rahvaste Paabelis, ei aktsepteerita.

Piirilepe kätkeb aga veel ühte sümboolse tähtsusega asjaolu, mille Brüssel on kahe silma vahele jätnud: koos Eestiga (ja Lätiga) kahaneb ka Euroopa Liit. Euroopa meedia on jätnud ääremaal toimunud piiriõgvenduste tähenduse märkamata, kuid seda võib tõlgendada kui nõrkuse märki, mis võib olla tunnistuseks Euroopa Liidu hiilgeaegade lõppemisest enne, kui need üldse algasid.

On kardetud, et Eesti piiride taastamine paneks doominoklotsidena varisema ka teised Euroopas 11 Maailmasõja järel mõõgaga tõmmatud piirid (Poola, Saksa, Tšehhi, Ungari jne), mis omakorda paneks vankuma kogu Euroopa ülesehituse. See on üledramatiseeritud lähenemine probleemile ning suuremalt osalt asjatu kartus, sest Euroopa riikide piirid on paika pandud vastavate riikidevaheliste lepingutega ning üldiselt (mõningate eranditega eeskätt uustekkeliste riikide poolt) puudub soov piire muuta. Eesti ja Läti vägivaldselt muudetud piirid Venemaaga on ainsad, mida ei pandud paika ei Pariisi rahukonverentsil 1947. aastal ega ühegi rahvusvahelise lepinguga ka kunagi hiljem. 1997. aastal Triestes, Itaalias, loodud rahvusvaheline Euroopa Pagulaste ja Küüdita-

I. Toomas Hendrik Ilves Külma sõja järgse ajastu lõpp, Diplomaatia nr 49-50, ()ktoober 2007

tude Liit {*European Union of Exiled andExpelledPeople, EUEEP),* mille asutamiskongressi delegaat käesolevate ridade autor Henn Põlluaas koos Vello Salo ja Enn Tarveliga Eestist oli ning mis esindab enam kui 19 miljonil euroopa pagulast ja represseeritut, ei pea oma esmaseks eesmärgiks endiste piiride taastamist Euroopas. Sõltumata sellest, et suurem osa neist pagulastest (sakslased, poolakad, ungarlased jne) tekkisid just nimelt riigipiiride vägivaldse muutmiste tagajärjel peale II Maailmasõda.

Raamatu autor (vasakul) Trieste Deklaratsiooni allkirjastamas 31.03.07

Riigipiirid Euroopas ei ole enam ülepääsmatud lõhed, mis eraldavad raudse eesriidena üht maad teisest. Liidu tegevuse pearõhk on ülekohtu heastamise/kompenseerimise nõudmine süülisriikidelt ning eeskätt omandisuhete taastamine ja korrastamine. Neis põhimõtetes ollakse terves Euroopas ühel meelel, küll puudub sarnane arusaam asjadest aga Venemaal. See on ka üks põhjus, miks ollakse mõistvad meie regiooni piiriprobleemide suhtes ning avaldatakse toetust ja solidaarsust Tartu Rahu piiride taastamisele. Teisiti ei ole Venemaa ja tema piiririikide Eesti, Läti ja Soome lahendamata omandiprobleeme võimalik lahendada. Venemaa on ju korduvalt keeldunud tagastamast tema poolt okupeeritud ja annekteeritud aladel olevat vara nende õigetele

omanikele. Eesti peaks rahvuasvahelist toetust ja EUEEP-ga koostöös tekkivaid võimalusi ära kasutama.

Meie olukord on muust Euroopasl oluliselt erinev juba seetõttu, et piirimuudatust tahetakse legaliseerida alles nüüd ja see puudutab vaid meid ja Venemaad (kes ei ole Euroopa Liidu liikmesmaa) ning kelle kogu arusaamine ja praktika omandi- ja inimõigustest on täiesti erinev. Doominoklotsi hirm on reaalne vaid Venemaa anastuslike piiride puhul, kes teab, et järelandmine ühes piiriküsimuses vallandaks uued nõuded mujal.

Ära andmise põhjenduste otsimisel on viidatud tõigale, et Eesti on tänaseks ühinenud Helsingi Euroopa julgeoleku- ja koostöö-nõupidamise lõppaktiga, mis põlistas sõjajärgsed piirid Euroopas. Eesti ei omavat seetõttu enam õigust oma endistele, seaduslikele piiridele. Seda tõlgendust kaitses näiteks Riigikogu väliskomisjoni ekskommunistist esimees, keskerekondlane Enn Eesmaa.[1] Samuti Enn Soosaar, kes tõi rahvusvahelise huvipuuduse ja isegi mõnetise vastumeelsuse põhjusena antud küsimusega tegelemisel asjaolu, et «35 riiki leppisid 1975. aasta Helsingi lõppaktis kokku, et Teise maailmasõja järgseid piire Euroopas ei muudeta. Eestile ei olnud mingit soovi teha eritingimusi».[2] Tegemist on juba Nõukogude Liidu propaganda poolt levitatud tendentsliku valeinformatsiooni ja demagoogiaga, mida kasutasid nii Venemaa esindajad piiriläbirääkimistel[3] kui ka meie enda loovutuspoliitikat ajavad tegelased.

Esiteks räägitakse Helsingi lõppaktis ainult piiride vägivaldsest muutmisest (mis kinnitab hoopis ENSV stalinlike ja vägivaldselt pealesurutud piiride ebaseaduslikkust), mitte piiride muutumatusest. Kokkuleppel ja seadusi järgides võib piire alati muuta. Teiseks, Eesti riik ei eksisteerinud sel ajal *de facto* ning seetõttu, kui Eesmaal ja Soosaarel olekski õigus, sai küsimus puudutada ainult tänaseks lagunenud ja ajalooekraanilt kadunud Nõukogude Liidu välispiire, mida ei ole kuidagi võimalik mittelegaalse Eesti NSV maismaapiiridega samastada.

Ainuke rahvusvahelise õiguse alusel fikseeritud Eesti piir on Tartu Rahu piir ja järelikult ei luba Helsingi konventsioon just nimelt selle ühepoolset muutmist. Samuti ei tohi unustada, et USA, Suurbritannia ja teised lääneriigid esitasid samaaegselt ka avalduse, mille järgi Helsingi lõppakt ei muutnud ega mõjutanud tõsiasja, et Balti riigid olid

I Enn Eesmaa autorile kohtumisel TRPS esindajatega, 11.05.2005
2. Soosaar Enn, Eesti asja arutusi, lk. 226
3. Kiin Saadjärv,Venemaa piiriläbirääkimistel kasutatavatest argumentidest ja põhjendustest 1991. aasta järel, TÜ magistritöö, Tartu 2008, lk. 44

Nõukogude Liidu poolt ebaseaduslikult okupeeritud ja annekteeritud. Nüüdseks on Euroopas muutunud nii mitmedki piirid, riike on kadunud ja tekkinud uusi. Eesmaa ja Soosaare loogikat järgides tuleks vist taastada näiteks ka Saksa Demokraatlik Vabariik, Tšehhoslovakkia ja Jugoslaavia, NSV Liidust rääkimata. Samasuguste eksitavate väidete esitajaid leidub aga teisigi.

Harri Kivilo on püüdnud olukorda selgitada Riigikogu liikmetele saadetud kirjas (28.07.08), kus ta kirjutas: «Riigivõimu esindajad ja peavoolu meedia on korduvalt kinnitanud, et Eesti peab sõlmima Venemaaga uue riigipiiri lepingu, sest aastal 1975 lepiti Helsingis kokku et «sõjajärgseid riikide piire ei või ühepoolselt muuta». Kuna Helsingi Kokkuleppes *(Conference of Security and Co-operation in Europe Final Act Helsinki* 1975) mõistet «sõjajärgne» ei ole kasutatud, siis tuleb järeldada, et meil polnud uut lepingut vaja. Võimatu on oletada, et Riigikogu, Valitsuse ministrid ja kõik kolm Vabariigi presidenti (ükskõik millises ametis nad uue lepingu koostamisele asumise ajal ka ei olnud) ning peavoolu meedia ei teadnud, et Helsingi Kokkuleppe allkirjastasid konverentsil «osalenud riikide kõrged esindajad» (The High Representatives of the participating States), kes nõustusid omavahelistes suhetes täitma mitmeid kohustusi, kaasa arvatud riigipiire vägivaldselt mitte muuta. Eesti, Läti ja Leedu kõrged esindajad pole toda dokumenti allkirjastanud, sest aastal 1975 selliste nimedega riike Helsingi konverentsil osalevate riikide *participating States)* seas ei olnud. Oli küll Nõukogude Liit (CSCE looja), mille läänepoolne piir asus joonel, kus olid paiknenud okupeeritud Eesti, Läti ja Leedu läänepoolsed piirid. Aastal 1991 pidid Eesti riigivõimu esindajad ja nõustajad teadma, et Helsingi Kokkuleppe põhjal ei hakata Läänes arvama, et Vene Föderatsiooni piir peab jääma sinna, kuhu Nõukogude Liit oli selle oma okupatsiooni käigus nihutanud. Miks aga Eesti nõustus jätma Eesti ja Vene Föderatsiooni vahelise piiri sinna, kuhu Nõukogude Liit oli selle «sõjajärgselt» pannud, on ülimalt hämmastamapanev — ükskõik, kas seda tingis naiivne sõprade usaldamine või edevus olla sõpradega võrdselt tunnustatud riigimees.»[1]

Märkimisväärne on ka asjaolu, et kui Riigikogu väliskomisjoni esimees Enn Eesmaa üritas meie territoriaalseid loovutusi «õigustada», tõlgendades Helsingi lõppakti sätteid vääralt, siis Eesti Välisministeerium toetus 1994. aasta noodis, millega protesteeriti Venemaa ühepoolse Eesti-Vene riigipiiri mahamärkimise üle, sellesama Helsingi konwulsiooni õigele tähendusele, mis võimaldab piire muuta vaid

1. Kirja **kuupi**.......utori valduses.

rahumeelsete kokkulepete teel. Noodis rõhutati, et Venemaa omavoliline tegevus Eesti-Vene kontrolljoonel rikkus lõppakti Artikkel V-te ja kahjustas riikidevahelise vaidluste rahumeelse lahendamise printsiipi.[1] Tegelased meie poliitilisel parnassil võiksid arusaamisele jõuda, et nõukogudelikud väärkäsitlused jäägu ikka nõukogude aega.

Tihti on argumendiks olnud eestlaste hirmutamine lisanduvate venelastega, kes Eesti üle ujutaks. Kord räägitakse 60 000 inimesest, kord 100 000-st ja rohkemgi. Akadeemik Endel Lippmaagi on kinnitanud, et tema ei soovi näha Petseri ja Petserimaa tagasisaamisega lisanduvat sadat tuhandet venelast, kellele peaks automaatselt Eesti kodakondsuse andma.[2] Nagu näha on suudetud ära eksitada auväärseid akadeemikuidki, mis siis lihtinimestest rääkida. Esiteks reguleerib kodakondsuse saamist seadus, automaatselt ei saa seda kellelegi anda. Teiseks on üsna lihtne arvudes näidata, et väited meie demograafilise tasakaalu halvenemise kohta nende pooltühjade alade arvelt on vaid demagoogia ja desinformatsioon, mis pole argumendina arvestatavgi.

Tegelikult oleks piiride taastamisel juurdelisanduvate inimeste arv suhteliselt väike ja valdav osa nendest on hoopistükis Eesti kodanikud. Arvud varieeruvad veidi erinevates allikates, kuid suurusjärk on sama. Petserimaal elab umbes 26 000 inimest, kinnitas Eesti Aeg.[2] Venemaa Pihkva oblasti Föderaalse Julgeolekuameti (FSB) piirivalvevalitsuse ülema Ivan Bobrjaškovi andmetel on Petserimaa elanikest üle 10 000 Eesti kodanikud.' Kõige värskemad andmed pärinevad Novaja Gazeta avaldatud pikas reportaažis Eesti kodakondsust omavatest Petseri elanikest, milles kirjutati, et FSB andmeil elab Petseri rajoonis 25 000 inimest, kellest tervelt 10 000-15 000 on Eesti kodanikud.[5]

Allesjäänud ca. 10 000-st Vene kodanikust ca. 5000 olevat sõjaväelased ja piirivalvurid, kes Vene statistika kohaselt loetakse kohaliku elanikkonna hulka ja kes loomulikult Eestisse üle ei tule. Ülejäänud 5000-ndest inimsest valdav enamik on vanainimesed ja pensionärid, sest noored on läinud ära suurlinnadesse. Pensionit maksaks neile edasi Venemaa, Eestile sellest mingit lisakoormust ei tekiks. Samas tuleb arvestada sellega, et paljud neist ei ole kindlasti nõus Eesti meepottide juurde tulema ja lahkuvad Venemaale. Seega ei ole Petserimaa

1. Riin Saadjärv,Venemaa piiriläbirääkimistel kasutatavatest argumentidest ja põhjendustest 1991. aasta järel, TÜ magistritöö, Tartu **2008,** lk. **44**
2. E. Lippmaa TRPS liikmele Liane Konts'ile **10.06.2006**
3. Eesti Aeg **10.03.1993**
1. 20.05.2008 www.delfi.ee
5. 19.08.2009 Novaja Gazeta

tagasisaamises mitte midagi ohtlikku. Meile vaid maalitakse sellest pilti kui katastroofilisest muulasteuputusest.

Sama on olukord ka Narva jõe taga, kus suure metropoli Peterburi lähedus on mõjunud ümbritsevatele maapiirkondadele tühjendavalt ja laastavalt. Sealt lisanduks vaid mõned tuhanded, sest peale kiratseva ja rahvast tühjenenud Jaanilinna on muu asustus minimaalne. Juurdetulijaid oleks kokkuvõttes märksa vähem kui neid, kellele valitsus on mõne aastaga Eesti kodakondsust lausa kandikul jaganud või neist, keda abiellumiste ja nn. perekondade ühinemise sildi all Eestisse lastakse. Kõrge keskmise ea tõttu väheneks lisandujate arv üsna kiiresti.

Tegelikult kaasneb kõige sellega hoopiski üks teine probleem. Novaja Gazeta artiklis viidati FSB Pihkva osakonna viimasele Moskvasse esitatud raportile, mis kinnitas, et kohalike elanike topeltkodakondsus õhutavat Venemaa riiklikku terviklikkust. «Teise, Eesti kodakondsuse olemasolu Venemaa kodanikel ja seda, et paljudel neist on maa-üksusi Petseri rajoonis, võivad Eesti võimud ära kasutada Eestiga ühinemise referendumi korraldamiseks,» seisab raportis.[1] Probleem seisneb selles, et Eesti riik on valmis unustama tervelt viisteist tuhat oma kodanikku ja ei tee midagi, et neid tuua tagasi Eesti rüppe. Miks ei rõhu Eesti oma kodanike õigustele ja ei nõua isegi mitte referandumi korraldamist, mida Venemaa nii väga kardab? Loomulikult peaks selles referendumis olema õigus osaleda ka setudel, kes elavad siinpool kontrolljoont. Kokkuvõttes ei oleks sellisel referendumil õiguslikku jõudu, kuid see näitaks selgelt kohaliku rahva suhtumist territoriaalse kuuluvuse küsimusse.

«Ma pole nõus nende inimestega, kes ütlevad, et piirileping toob Setomaa inimestele probleeme. Vastupidi, piirileping võimaldab hakata otsustavalt setode probleeme lahendama. Lõpuks ometi.» kinnitas Andrus Ansip 2005. aastal.[2]

Mingit setode probleemide lahendamist ei ole toimunud ega toimu ilma Tartu Rahu piiride taastamiseta. Toimub, kuid stalinlikul meetodil — pole inimest, pole probleemi. Seda näitas ka Riigikogus enne uue piirilepingu sõlmimist peetud pinnapealne ja sisutühi debatt.

Eesti riigi kodanike ilmajätmine oma kodudest, küladest, maadest ja samuti tuhandete Vene võimu represseerida jäetud Petserimaa Eesti kodanike hülgamine ei avalda kindlasti positiivset mõju inimeste suhtumisele oma riiki. Ma ei ole kuulnud, et Eesti oleks protesteerinud, ei Eesli kodanikel puudub pärimisõigus oma sealsele varale, või kui

1. Ibideiu
2. Piirilepe tool) sellidele selgust, Eesti Päevaleht 19.05.2005

Petserimaal paigaldati riiklikesse taksodesse sildid, et välismaalasi ei teenindata. Kuna muid välismaalasi «pärapõrgus» asuvas Petseris ei käigi, puudutab diskrimineeriv keeld otseselt eestlasi. Eesti ei ole kaitsnud oma sealseid kodanikke, keda 1. aprillil 2007 tabas diskrimineeriv «aprillinali». Alates sellest päevast ei lasta neil enam Petseri turul oma põllusaadustega kaubelda.[1] Eesti ei võtnud midagi ette, kui Petseri koolis kaotati eestikeelne õpe, kui Venemaa laiendas piiritsooni kuni 30 kilomeetrini ja teatas kavatsusest asustada Petserimaa Donimaa kasakatega.[2]

Nüüd on jõutud isegi niikaugele, et Pihkva oblasti administratsioon toetas terrorismivastase komisjoni etepanekut nõuda tavalise liinibussi pileti ostjatelt isikut tõendava dokumendi esitamist. Pihkva oblasti riikliku transpordi- ja sidekomitee esimees Dmitri Razumov põhjendas seda vajadusega tagada «riiklik julgeolek ja reisijate turvalisus», vahendas Informpskov.ru. Eesti kodanikud on ikka hirmuäratav ohuallikas küll, et selliste drastiliste sammude peale välja minnakse. «Meie ühiskonnas on inimesi, kes ei ole õiguskaitseorganitega sõbralikes suhetes, ja pealegi on meie territoorium piiriäärne,» ütles Razumov. «Seda tehakse korralike kodanike turvalisuse huvides, aga mitte selleks, et kontrollida, kes kuhu sõitis.»[2] Ilmselt ei kuulu Eesti kodanikud vene ametivõimude silmis korralike inimeste kategooriasse.

«Petserimaa ja Narva-taguse ala küsimus pole ainult kahes maalapis, vaid mitmekümnes tuhandes Eesti Vabariigi kodanikus, kelle saatus Venemaad ei liiguta, kuid kellele ka Eesti eelistab selja keerata. Nad on tavalised kodanikud, kelle jaoks on see küsimus isiklik: kas piirileping ehitab müüri nende sünnikodu ja Eesti riigi vahele,» kirjutas Heiki Suurkask.[1]

Ei ole vahet kumbal poolel piiri nad elavad. Mitmete poliitikute väljendatud lootus sõlmida lihtsustatud viisakord setodele (leping seda muuseas ei käsitle) ei korva maade ja kodude kaotust, ei korva diasporaad, mille ohvriks setod on langenud. Lihtsustatud korda pole tänaseni. «Ja praegult on ka paljudel setudel selline tunne, et tuleb võtta «hall pass» ja loobuda Eesti kodakondsusest, et saaks vabalt liikuda

1. 15.05.2007 SL Õhtuleht
2. Infoagentuur Interfax, BNS 28.02.2006
3. Heikki Aasaru, Pihkva oblastis peab bussipiletit ostes passi näitama, uudised. err.ee 16.10.2009
4. Heiki Suurkask, Hääletu alistumine II ehk Preambul pole provokatsioon, Eesli Päevaleht 31.10.2008

oma esivanemate maal,» ütles seto päritolu ettevõtja, Seto Kongressi Vanematekoja liige Lembit Lennuk.[1]

Võimalikud kompensatsioonid siinpool kontrolljoont elavatele setodele, mida valitsus peale lepingu allkirjastamist Moskvas välja pakkus, oleks olnud omakorda ülekohus teiselpool elavate setode ja ülejäänud Eesti kodanike suhtes, kes oleks sunnitud riigi tegematajätmise kinni maksma, sest Venemaalt ju kahjutasu ei nõuta. Tänaseks on selge, et isegi see pakkumine oli sisutühi, sellega taheti vaid setode vastupuiklemisi uuele piirileppele vaigistada.

Kuigi Eesti ei ole astunud ühtegi konkreetset ja arvestatavat sammu enda ega oma kodanike kaitseks ega sekku Venemaa «siseasjadesse» meie enda seaduslikul territooriumil, süüdistatakse meid ikka. Viidates Eesti kodakondsusega isikutele ja nende lastele Eesti kodakondsuse andmisele, ütles Pihkva oblasti FSB piirivalvevalitsuse ülem Ivan Bobrjaškov: «Eesti võimude poolt Petseri rajooni suhtes läbiviidav poliitika on hoovaks, mille abil Eesti võimud ja valitsusvälised radikaalsed struktuurid, kes toetuvad sellistele kodanikele, saavad teostada oma majandusliku ning poliitilise ekspansiooni realiseerimist Vene Föderatsiooni territooriumil.» Toompealt vastas tema sõnadele vaid tühi kaja, kuigi Bobrjaškov lubas hakata diskrimineerima sealseid Eesti kodanikke, keelates neil töötamise vastutavatel ametikohtadel.[2]

Asjaolu, et vägivaldse deporteerimise ja koloniseerimise tagajärjel ei vasta piir enam varasemale etnilisele asustusele, kvalifitseeritakse rahvusvahelise õiguse järgi genotsiidiks ning see ei ole põhjus oma maa-aladest loobumiseks. Kas järgmisena anname ära Narva, Sillamäe, Kohtla-Järve ja isegi Tallinna, nagu vene šovinistlikud äärmuslased on nõudnud? Nagu Venemaa nõudis juba Tartu Rahu sõlmimisel? Kust jookseb järelandmiste piir? Annad kuradile sõrme, võtab terve käe.

Tihti kumab kõige tagant lihtsalt hirm Venemaa ees. Tegemist on russofoobiaga selle sõna tegelikus tähenduses. Leitakse, et on ohtlik ja mõttetu ärritada Vene karu, lihtsam on talle järgi anda, et mitte anda Venemaale põhjust vihastamiseks ning meie ründamiseks. Mis oleks aga saanud juhtuda, kui uut piirilepingut poleks sõlmitud või kui selle tegemisel oleks arvestatud ka Eesti soovidega? Kas Venemaa oleks meile sõja kuulutanud? Loomulikult mitte! Mitte midagi poleks juhtunud, kuid see on «saladus», mida rahvale ei soovita avaldada. Küll teame me aga hästi, mis juhtub, kui Venemaale üha järgi anda.

1. Tõnu Kalveti intervjuu L. Lennukiga Nõmme Raadios, «Rahvuslaste pooltund» 01.12.2008
2. 20.05.2008 DELFI

Toon siinkohal ära ühe anonüümseks jäänud kommenteerija sõnad 31.10.2008 Eesti Päevalehest. Ta kirjutab: «Arutame siis edasi. Utreerimine tavaliselt aitab: ärgem ärritagem Venemaad. Teeme kõik Vene tahtmise järgi. Loobume Tartu Rahust. Võtame vene keele teiseks riigikeeleks. Tunnistame siin elavate vene kodanike õigust kodanikuõigustele. Arvestame Venemaa huve valitsuse koostamisel. Ei relvastu. Astume välja NATO-st ja EU-st. Tulemus? ... Püüame käituda suveräänse riigina. Hoiame kinni Tartu Rahust. Arendame sõjaväge, et oma sõltumatust vajaduse korral relvaga kaitsta. Valime hoolikalt kodakondsust saavaid isikuid. Otsustame ise, mis hea ja mis halb. Kuulame ära muulased, kuid otsustame ise, kas ja millisel moel neid eelistame. Riigikukutajad saadame kas välja või paneme vangi. Tulemus?» Vist pole vaja nende kahe väljapakutud tee lõpptulemust välja tuua. Lugeja mõistab isegi, milline neist on ummiktee.

Mõnikord on öeldud, et kõik see on ju vana asi, mis sellest enam rääkida. Üks vene rahvatarkuski ütleb, et «mida noorena varastad, seda vanana omad.» Arvamus, et kui miski on piisavalt kaua sinu käes, siis muutub see sinu omaks on nihilism. Kui aga ohver kinnitab sama, siis on asi enam kui tragikoomiline.

Piirilepingut õigustavatest «põhjendustest» võiks veel mainida korduvalt kõlanud lubadust, et piirileping avab tee Venemaa turule. See oleks eriti tähtis Eesti põllumeestele, kuid ka kõigile teistele eksportööridele. Suurettevõtjate Assotsiatsioon on aastaid Kremli eest lobitööd leinud, et Eesti kõiges järeleandlikum oleks. Avatud turg on aga kõigest hoolimata soovunelmaks jäänudki. Reaalsuseks on olnud hoopis lopelttollid Eesti kaupadele, Soome lahes Karjala ja Ingerimaa kallastele juba üheksakümnendatest aastatest ehitatavad ülisuured kauba- ja naftasadamad, et transiiti Eestist ümber suunata, hullumeelsed tollijärjekorrad piiril, iga veidikese aja tagant lahvatavad boikoti- ja propagandakampaaniad Eesti toodete vastu jne. Ükski normaalne inimene ei saa kõiges selles näha heanaaberlike suhete ja majandussidemete parandamise eesmärgil tehtavaid samme.

Respublikaan Marko Pomerants «hiilgas» piirilepingu ratifitseerimisel Riigikogus 20.05.2005, väites, et: «Ilma kinnitatud ja piiritletud territooriumita ei ole võimalik iseseisvast riigist rääkida.» Alles uus piirileping (ehk oma territooriumist loobumine) tegevat Eestist riigi. Kas seni siis Eesti riiki olemas ei olnudki? Maret Maripuu leidis, ei piirilepingu

sõlmimine näitab, kas me suudame olla suured ja käituda riigina.[1] Sarnasel viisil «suureks» saades, muutub meie riik aga õige tibatillukeseks. Lõpuks pole oma suuruse näitamiseks enam millestki loobuda.

Ja laias laastus ongi põhjenduste osas kõik. Valitsused ja nimed muutuvad, põhjendused ja argumendid kõlavad aga aastast aastasse täpselt sama stereotüüpselt ja ehholaalialikult kui varem. Tõtt-öelda on neid argumente piinlik lugeda. Üks kahest — kas poliitikud peavad rahvast äärmiselt rumalaks või on nad seda ise, et sääraste väidetega julgevad välja tulla. Lugematutes sõnavõttudes rõhutatakse uue piirilepingu vajalikkust ja kasulikkust Eestile, räägitakse suhete justkui imetabasest paranemisest, kuid ka parimal tahtmisel ei ole võimalik leida sellele allaheitlikule ja tasuta ära andmisele loogilisi ja sisulisi põhjendusi. Ja seda ainult ühel põhjusel. Neid lihtsalt ei olegi olemas.

Piirilepingu vajalikkuse põhjendustega seoses meenub mulle üks vana sõdurinali, kus hädavaresest reamees vabandab ohvitseri ees: «Põhjust ei ole, kuid seletuse leian alati!» Ka meie riigitegelastcl on kõikvõimalikud seletused alati varnast võtta, tegelikku põhjust loovutustele aga pole.

Selliste argumentidega või õigemini nende puudumise tõttu ei saagi valitsus ega riigikogu algatada piiriküsimuses avalikku debatti ega referendumit. Seda enam, et selle tulemuste eiramisel tuleks Riigikogul vastavalt Põhiseadusele laiali minna. Sestap tuligi otsus vastu võtta kitsas «omameeste» ringis. Selline tegutsemine meenutab kangesti Pätsi vaikivat ajastut, kui rahvas oli avalikult kuulutatud «haigeks», kellel arusaam asjadest puudub ja kelle eest seetõttu otsustada tuli. Veelgi vähem, kui üldse, arvestati rahva tahtega järgnevatel okupatsiooniaastatel, kui iseseisvast mõtlemisi ja otsustamist polnud vaja ka Eesti kommunistlikul nomenklatuuril. Seesama truult Moskva sõna kuulanud NLKP-KGB nomenklatuur on ka täna võimul. Kuulekus võõrsilt tulnud ettekirjutustesse on säilinud, suhtumine rahvasse on samaks jäänud, mõistust, au ja südametunnistust ei ole aga juurde tulnud.

Nende vastu, kes asju õigete nimedega kutsuvad, on sisuliste argumentide puudusel käiku lastud vanad, äraproovitud propagandavõtted — siltide külgekleepimine ja naeruvääristamine. Vastaspoole argumentide ja küsimuse absurdiks pööramine — *reductio ad absurdum* — on juba Vana-Rooma senatist tuntud, maailma demagoogiakullavaramusse kuuluv võte, millega arendatakse teemat kuni see muutub jaburaks. Näiteks: «Kas on Eestis üks mõistlik inimene, kes usub, et tänapäeva poliitilises reaalsuses on see (Tartu Rahu piir — H.R) taastatav?» tegi imestunud nägu J. Parts.[1] «Kui räägime Narva taguste alade ja Petserimaa tagasisaamisest, küsin, et kas peame Venemaale kallale minema», küsis Villu Reiljan, püüdes rahulepingu kaitsjatest teha hoopis arutuid sõjaõhutajaid. Sama taktikat kasutavad ka teised. Siim Kallas näiteks kirjutas: «Milline piirileping võiks saada Eesti parlamendiliikmete üksmeelse toetuse? Kindlasti selline, millega Eesti lisab oma Tartu rahu järgsele territooriumile mõned (sajad) ruutkilomeetrid. Sellise lepingu saab Eesti siis, kui Venemaa tuumasõjas kaotajaks jääb ja Eesti satub olema võitjate poolel.»[2]...meil pole piirilepingut ja Gruusias toimunut võib analüüsida ka sellest vaatenurgast, mis võib juhtuda, kui mõned provokaatorid kutsuvad üles Petserimaad tagasi vallutama,» hirmutas Tiit Vähi rahvast tulihingeliste olematute vallutusplaanidega.[2]

1. X Riigikogu stenogramm, V istungijärk, 15.06.2005

Ükski terve mõistusega inimene ei mõtle sõjalisel teel probleemi lahendada ja Venemaad rünnata nagu Reiljan, Kallas ja Vähi probleemilt tähelepanu kõrvale juhtides väidavad. Kui me toore jõu vastu ei saa, ei tähenda see, et me peaksime õigluse ja oma õigused maha salgama. Et diskrediteerida neid, kes õigust ja õiglust tähtsaks peavad, püütakse Tartu rahulepingujärgsete piiride taastamist soovivaid patrioote tituleerida rahvusäärmuslasteks, marurahvuslasteks, russofoobideks, minevikus kinniolevateks, reaalsustaju kaotanud tühikargajateks jne.

Ka Pärnu Postimees pahandas piirilepingu vastastega: «Pole mõtet vassida, et Eestile pole vaja piirilepet Venemaaga, kuigi ajuti püütakse asja kujutada vastupidiselt, nagu oleks suurem häda idanaabril. Eesti tegemisi jälgib Euroopa Liit, sest õigupoolest pole kunagi varem olnud olukorda, kus osa euroliidu piirist olnuks lepingulise katteta.»[1] Esiteks on Euroopas lepingulise katteta piire küll, kuid selleks ei ole mitte Eesti-Vene piir — meil on piirileping olemas 1920. aastast ning teiseks ei selgu ei kõnealusest ega ühestki teisest kirjutisest, miks meil siis ikka on vaja uut piirilepet Venemaaga.

Nüüdseks on pea kõik uue piirilepingu pooldajad sunnitud tunnistama, et piirilepet vajab vaid Venemaa, mitte Eesti, kuid see ei ole sugugi vähendanud nende indu loobuda Petserimaast ja Narva jõe tagustest aladest. Ratifitseerimisseaduse preambula ümber aeg-ajalt käivituv kemplus on vaid katse tähelepanu kõrvalejuhtimiseks asja olemuselt, et tegemist on Eesti riigi lammutamise ja kahjustamisega.

1. Parts peab Petserimaa kaotust paratamatuks, EPLO 24.022005
2. Ester Šenk, Peategelane, Siim Kallase rollid, 2001, lk. 196
:S. Tiit Vähi, Soovitaksin Eesti poliitikutel natuke vait olla 11.08.2008 Postimees
4. Kalev Vilgats, Piirilepe patiseisus, Pärnu Postimees 17.06.2005

See, et Venemaa piirilepingu ümber jätkuvalt tembutab, on andnud ära andjatele justkui uue ja võimsa argumendi, millega püütakse endale isamaalist võltsoreooli luua — kui Venemaa on piirilepingu ratifitseerimise vastu, siis järelikult on loovutus meile kasulik ja me võitleme kui lõvid nii idas kui läänes, et sundida Kremlit uut piirilepingut ratifitseerima.

Okupeeritud Petserimaa. Pererahvast pole enam. Taluvärav Rääpstova

See inimene, kes kodu kalliks ja armsaks ei pea,
ah, selle inimesega on üks hale lugu.

Carl Robert Jakobson

KAS PIIRILEPING ANNAB MEILE MIDAGI?

Kuna võimulolijad juba aastaid aktsepteeritavaid selgitusi anda ei ole suutnud, vaadelgem siis, kas uus piirileping näiteks poliitilises või mõnes muus valdkonnas Eestile midagi pakuks. Majanduslikust kasust ei räägi isegi idameelsed mitte, kuid ka kahjudest nad targu vaikivad. Püüan anda ka sellest põgusa ülevaate.

Kõige olulisem aspekt uue piirilepinguga seoses on Eesti suhted Venemaaga, mille paranemist on lubatud kõigi uut piirilepingut propageerivate poliitikute poolt. Selle teema võttis uuesti üles president T. H. Ilves peale Hantõ-Mansiiskis käiku 2008. aastal, kus talle said osaks mitmed alandavad mõnitused. Peale kohtumist Vene presidendi Dmitri Medvedeviga, tegi Ilves koju tagasi saabudes ootamatu avalduse, väites, et meie «eesmärk on saada piirilepe» Venemaaga ning tema kaotaks preambulast «asjatu» viite Tartu rahuleppele, mille vastu ta on olnud juba algselt, sest see «on nii selge signaal, l—j et Eesti-Vene suhete paranemine sõltub just Eesti parlamendist.»[1]

Huvitav on, et Ilves, kes on ka ise väitnud, et Venemaa ei ole usaldusväärne, et Venemaa valetab ja petab, usub äkki, kui talle öeldakse, et suhted sõltuvad Eestist. Mida talle veel öeldi? Kuigi Toompeal ollakse juba aastaid täies valmiduses piirileping allkirjastada, ei ole Moskva oma püsivalt vaenulikku käitumist Eesti suhtes karvavõrdki muutnud.

1. 01.07.2008 Aktuaalsele Kaamerale antud intervjuu

Korduvad järelandmised on viinud vaid uutele nõudmistele ja jätkuvatele pahatahtlikele propagandarünnakutele Eesti suhtes, mille järgi Eesti on profašistlik, russofoobne, venelaste õigusi ahistav ebademokraatlik riik.

Vaatame, kuidas läks meie lõunanaabril, kes Vene survel loobus kõigist nõuetest ja deklaratsioonidest ning kelle samamoodi äraandlik piirileping on mõlemapoolselt ratifitseeritud. Vahetult peale Läti-Vene uue piirilepingu jõustumist mõnitas Vene meedia lätlasi nii kuidas jõudis. Läti saigi oma Abrene asemel «surnud eesli kõrvad» kirjutasid näiteks veneärileht Vzgliad ja Moskovskij Komsomolets, viidates Pütini ülbele ja ebaviisakale ütlusele, mille kohaselt «surnud eesel näeb ennem oma kõrvu kui Läti Abrenet».[1] Juba järgmine päev sellest, kui suhted justkui imeväel pidanuks paranema, alustas Venemaa uue vihase propagandarünnakuga Läti vastu seoses väidetava venelaste diskrimineerimisega. Vene riigiduuma üritas jätta isegi muljet, et hoopis Venemaa on see, kes tegi piirilepingu ratifitseerimisega Lätile suure teene. «Miks me teeme Lätile sellise järeleandmise, ootamata vene elanikkonna apartheidi probleemi lahendamist?» muretses kommunistist parlamendi liige Pjotr Svetšnikov, kes ei saanud vist üldse aru, kes kellele järelandmisi tegi.[2] Valede ja vaenuliku demagoogia tulv jätkub tänaseni, vähimaidki märke muutusest või Läti-Vene suhete paranemisest ei ole.

David Vsevilov lahkas Eesti-Vene suhteid ja järelandmispoliitika tagajärgi kokkukuivanud transiidi taustal, milleks Venemaa on teinud juba aastaid ettevalmistusi. Ta tõdes, et: « ... tõesti on ju igati loogiline, et iga kummardus ja järeleandmine Venemaa suunal (mis ei tähenda, nagu peaks idanaabriga suheldes tegema perioodiliselt lollusi) toob endaga kaasa transiidivoogude mõningase suurenemise. ... Kuid lõpptulemus on siin samuti ümmargune null. Kuna mõne aja möödudes pärast kõigi Venemaa soovide täitmist kaob, utreeritult öeldes, riikidevaheline transiit sootuks. Ning alles jäävad vaid kaubavood ühe riigi piirides. Mida tõenäoliselt ei hakka korraldama kaugeltki mitte siinsed, vaid hoopis teised ärimehed».[3]

Vaid naiivsed või pahatahtlikud inimesed võivad väita, nagu paraneks suhted Venemaaga meiepoolsete järelandmiste või vastutulekute korral. Ei ole vähimatki alust loota, et uue piirilepingu jõustudes midagi muutuks. Ei võtnud Venemaa oma vaenutuure maha siis, kui Kallas

1. Intervjuu Komsomolskaja Pravdas 23.05.2005
2. Eesti Päevaleht Online 06.07.2007
3. David Vsevilov, Nii- ja naapidi loogikast, Eesti Ekspress, Areen 06.11.2008

lepingu parafeeris ega siis, kui Paet Moskvas alla kirjutas. Preambulat ei olnud Riigikogu siis ju veel ratifitseerimisseadusele lisanud ja kõik oli läinud täpselt Vene soovide kohaselt. See ei lugenud. On selge, et allaheitlikkusest ei ole kasu — Eesti-Vene suhete paranemine ei sõltu Eestist. Eesti peab suhetes Venemaaga hakkama käituma iseseisva riigina, selle asemel, et alandlikult vaikides lahti ütelda kõikide riikide suveräänse võrdsuse printsiibist. Meie poliitikute käitumine piirilepingu küsimuses meenutab Neville Chamberlaini tegevust 1938. aastal Münchenis, kui ta järeleandmistega Adolf Hitlerile lootis asjatult sõda ära hoida.

Paul A. Goble, kes tervitas piirilepingu allkirjastamist, kui Venemaa võimaluse kadumist selle varjus veel midagi Eestile peale suruda, rõhutas samas, et piirileping ei too Eesti-Vene suhetesse tegelikku ja loodetud pingeleevendust: «Aga on tõsine oht, et nii mõnigi võib nüüd arvata, et piirileping, viimane suur siht, mille Eesti liidrid seadsid endale enam kui kümme aastat tagasi, et Eesti saaks endale normaalse riigi staatuse, tähendab Moskva ja Tallinna vaheliste harmooniliste suhete algust. Ükskõik kui kena see mõte ka ei oleks, sellist asja ei juhtu.»[1] Goble'il on õigus. Suhted ei ole peale alandava lepingu allkirjastamist paranenud. Miks peaksime piirilepingu sõlmima, kui sellest vähimatki kasu ei ole?

Isegi Siim Kallas, piirilepingu üks sõlmijatest, on öelnud: «Hakkasin meenutama, kas on üldse mingit sõbralikku sammu, mida Venemaa on Eesti Vabariigi suhtes astunud lihtsalt niisama, sümpaatia ülesnäitamiseks Eesti Vabariigi ja eesti rahva vastu? Ei tulnud meelde. Kui keegi teist teab mõnda sellist, andku teada. Aga ärge kirjutage asjust, mida Venemaa on teinud rahvusvahelise surve mõjul, nagu näiteks vägede väljaviimine. Ärge kirjutage asjust, mida Venemaa on teinud oma kaasmaalaste toetamiseks, sest sellel on tihti Eesti-vastane iseloom.»[2]

Asja absurdne pool on selles, et kogu heade suhete küsimus on pea peale pööratud. Eesti on vägivaldse okupatsiooni, annektsiooni ja repressioonide ohver, Venemaa on kurjategija. See on ümberlükkamatu fakt, hoolimata sellest, et paljude poliitikute arsenali on võetud retooriline «tüdimus ohvrijuttudest», nõue «minevikust üle saada» ja vajadus «leppida ajalooga». Kas tõesti peab eeldama, et olukorra lahendus ehk head suhted peituvad selles, kui läbipekstu ja vägistatu, kelle pere on maha löödud ning kodutalu ja maad ära võetud, kinnitab vabatahtlikult, et kingib kogu oma allesjäänud varanatukese kurjategi-

1. Paul A. Goble: Riigipiirid ja piiririigid, 26.05.2005 Eesti Päevaleht
2. Siim Kallas, Vene kaart on euroväitluses õigustatud, EPL Online, 15.08.2003

jale, loobub süüdistustest ning kuulutab veel takkajärgi, et peab teda oma heaks sõbraks ja partneriks? See ei ole normaalne!

Andestamine oleks muidugi inimlik ja kristlik, kuid andestamine eeldab eelkõige kahetsust. Venemaa ja need, kes Eesti rahva vastu suunatud kuritegudes süüdi või kaassüüdlased on, ei ole iial kahetsust avaldanud ega ka andestust palunud. Vastupidi, eitatakse ja leitakse isegi õigustusi oma kuritegudele ja süüdistatakse meid endid. Kahetsuseta andestamise nõudmine ei ole isegi mitte kristlik.

Soome ortodoksi kiriku peapiiskop Leo ütles, kui temalt küsiti, kas soomlased on Stalinile ja Nõukogude Liidule andestanud: «Kui me räägime inimestest, siis ei või heaks kiita vaiba alla pühkimist, vägisi ja kunstlikku unustamist. Südames ei saa niisama andestada. See tähendaks inimlikult võttes üsna pinnapealset suhtumist ja karjalased ega ka soomlased ei ole nii pinnapealsed. Kui räägitakse andeksandmisest, siis juba seegi on andeksandmine, et me suudame rääkida ilma vihata, et me ei lähe ülekohut raevus kätte maksma».'

Ega eestlasedki nii pinnapealsed ei ole. Me mäletame kõike ja kõiki, kes on hukkunud ja kannatanud selle pärast, et nad on olnud eestlased, et nad oma lähedasi, oma rahvast ja isamaad on armastanud. Ühepoolne andestamine on võimatu, see oleks hoopis halekartlik unustamine ja kurjategija karistamatuse tunde takkaõhutamine! Milleks üldse on olemas ja järgitakse seadusi ja õigusprintsiipe? Ehk peaks siiski kurjategija olema see, kes kogu südamest peab vabandama ja tagastama meile meie maad, et mingisugunegi suhete paranemine ja elementaarnegi usaldus kõne alla tuleks?

Mart Helme, EV suursaadik Vene Föderatsioonis 1995-1999, kirjutas Vene Föderatsiooni suursaadikule Eestis, Nikolai Uspenskile: «Seitseteist aastat «uut» Venemaad ja taasiseseisvunud Eestit on piisavalt pikk periood, et anda meie kahepoolsetele suhetele objektiivne hinnang. See, mida me näeme, on väikese Eesti uskumatu suuremeelsus meie rahvale loendamatuid kannatusi põhjustanud Venemaa suhtes ja suure Venemaa mõistusevastaselt väiklane kius oma kunagise ohvri suhtes. Venemaa on selgelt asunud positsioonile, kus lugupidav suhtumine väikeriikidesse näib käivat tema au pihta. Eestil on suurepärased suhted kõigi oma naabritega, välja arvatud Venemaa. Venemaal seevastu on lisaks Eestile halvad (või vähemalt keerulised) suhted erandi-tult kõigi oma naabritega. Kas tõesti on selleski süüdi Eesti valitsus ja mingi müstiline «halb kliima»? Moskvas on aeg mõista, et tema suhted Eesti (ja teiste Balti riikidega) on ülejäänud maailma silmis lakmustest,

1. Karclia Klubi Nr. 7, August 2005

mis näitab, kui kaugele on Venemaa valmis minema oma imperialistliku minevikuga lõpparvet tehes. Siiani midagi julgustavat näha ei ole. Ja sellest on kahju. Eelkõige Venemaa enda, vene rahva pärast».'

Piiriküsimuse enda kasuks lahendamisega ei taotle Venemaa mitte suhete parandamist, mis ei ole kunagi olnudki nende eesmärk, ega ka mitte olukorra stabiliseerimist. Vastupidi, käsikäes propaganda ja siinse viienda kolonni ülesässitamisega kasutatakse seda vaid hüppelauana edastisteks Eestit ohustavateks sammudeks. Kui keegi meie poliitikutest kuulutab Venemaa meie sõltumatusele ja iseseisvusele sõbralikuks, siis ta petab kas ennast või teisi.

Igor Gräzini sõnul loodavad inimesed sellele, et kui nad on venelaste suhtes kenad, siis tingimata on venelased nende suhtes kenad. «Aga lõppkokkuvõttes lõpetas Vares Barbarus kuuliga peas ja kõik Neeme Ruusid ja kõik need langesid oma meeste käe läbi. See on lihtsalt naiivne,» sõnas Gräzin. Mida peaks Eesti tegema? «Eesti peab oma pretensioonid veel selgemalt lauale panema,» ütles Gräzin, kes rahvuselt venelasena tunneb nende hingeelu kahtlemata hästi.-'

«Eesti poliitikuid vaevab lääne kolleegidega sarnaselt mõttekramp, mille kohaselt on head suhted Venemaaga a) millegipärast hirmus vajalikud, b) sõltuvad läänest, mitte Kremlist, c) on saavutatavad vaid järeleandmiste ja enese huvide vastase käitumisega. Kõik kolm punkti on paraku väärad. Kui lääne ullikeste ja kasulike idiootide puhul on utoopiline mõtlemine veel kuidagigi vabandatav, siis eestlastel peaks olema vastav elukogemus, mis mainitud punktide rumalust kinnitavad,» kirjutas Martin Helme.''

Ka NATO või Euroopa Liidu suunal ei ole mingeid muutusi seoses piirilepinguga oodata. Eesti on edukalt täitnud kõik vajalikud poliitilised, sotsiaalsed ja majanduslikud liitumistingimused ning saanud nende organisatsioonide täieõiguslikuks liikmeks. Kuna tänane ajutine kontrolljoon peab ja funktsioneerib normaalselt, ei nõudnud isegi Schengeni viisaruumiga ühinemine loobumist oma seaduslikest õigustest ja territooriumist. Juhul kui meie lääne sõbrad on meilt nõudnud uue piirilepingu sõlmimist, et Venemaal poleks vaja tunda piinlikkust omavolilise piiri nihutamise pärast, siis meie sõbrad kas ei saanud aru, mida Venemaa sellega tegelikult soovis või olid meile tehtud soovitused hoopis sõpradele endile kasulikud. Kolmanda võimalusena ker-

1. Avalik kiri Vene Föderatsiooni suursaadikule Eestis, hr Nikolai Uspenskile, 13.02.2008 DELFI
2. Igor Gräzin, Lipponen «paneb Schröderit», 15.08.2008 Arileht.ee
3. Mida teha meie piirileppega? 23.07.2008 SL Õhtuleht

kib esile, et nad ei olegi meie sõbrad. Oleme ausalt Euroopa Liitu ja NATO-sse saanud ning oma liikmekohustused täitnud. Seega on meil õigus jätta täitmata kõik soovitused, mis võiksid nüüd või hiljem meile kahjulikuks osutuda. Kui Toompeal ja Kadriorus hakataks oma rahva soove võõraste tarkusest tähtsamaks pidama, saaksime veelgi paremini hakkama.

Põhjendatud territoriaalseid nõudmisi Venemaale on peale Eesti mitmetel riikidel, kuid see ei ole mingilgi määral mõjutanud nende suhteid teiste riikide või rahvusvaheliste organisatsioonidega. Miks peaks see Eesti suhtes teisiti olema? Olen seisukohal, et Eesti loobumine enda õigustest loob Eestist ainult kuvandi kui kapitulantlikusl, teiste poolt kergelt mõjutatavast ja enda huvide eest mitteseisvast riigist, isegi kui see soovitus tuleks lääne poolt. Eriti seoses NATO-ga on rõhutatud, et Eesti peab olema valmis igas olukorras ennast ja teisi kaitsma, k.a. diplomaatiliste vahenditega, selleks, et saaksime omakorda loota teiste allianssi liikmete abile. Praegune käitumine saadab aga meie partneritele just vastupidise signaali. Signaali allaheitlikust ja eneseväärikuseta riigist, kelle peale ei saa kindel olla. Võib-olla seetõttu ei ole USA valmis tarnima Eestile ka kõige moodsamat sõjatehnikat isegi juhul kui me raha leiaks?

Mitte asjata ei nõudnud Eesti Tartu Rahu kõnelustel piiri viimist võimalikult itta. Seda tehti julgeolekukaalutustel, sest piiri paiknemise küsimus oli kõigile muudele aspektidele lisaks ka puhtsõjalise tähtsusega. See võimaldas tekitada teatud puhvertsooni, kus vastupanu idasuunalt lähtuvale agressioonile oleks alanud olulistest sõlmpunktidest nii kaugel kui võimalik. Riigikaitse Nõukogus 1936. a. 22. oktoobril esinedes kinnitas Eesti Sõjavägede ülemjuhata .1. Laidoner: «Sõja puhkedes ei tohi meil aga juttugi olla taganemisest, vaid meie peame vastu panema riigi piiridel. Meie ei tohi vastast lasta üle Narva jõe ega ära anda Petseri kõrgustikkude joont. Parem kaitse on löökide andmine vastasele igal võimalikul juhul ja kohal».[1] Laidoneri sõnastatud printsiip pädeb ka tänapäeval. Narva jõgi ja Petseri kõrgustik kui looduslikud kaitseliinid ei ole kaotanud oma strateegilist tähtsust, kuigi teatud, juba aastaid Eesti kaitsevõime arengut pärssinud tegelased püüavad väita justkui tänapäeval puuduvat sellistel asjaoludel tähendus ja uus piirileping pigem tõstab kui vähendab meie julgeolekut.

See väide ei pea paika, eriti nii ahne naabri ja nii väikese territooriumiga riigi puhul nagu Eesti. Moodne hävituslennuk sööstab üle puhvertsooni hetkega ja ka üle terve Eesti loetud minutitega, kuid pelgalt õhurünnakute ja ülekaalu saavutamisega õhus (mis tuleb vaenlasele piisava ja efektiivse õhutõrjevõimekuse loomisega võimatuks või äärmisel juhul võimalikult raskeks teha) ei võideta isegi tänapäeval mitte ühtegi sõda. Sõja võitmiseks, riigi vallutamiseks ja eeskätt selle hoidmiseks ja kontrolli saavutamiseks, peab agressorriik paratamatult kohale saatma ka oma maaväed. Vastavaid näiteid on maailma lähiajaloost võtta küllaga. Venemaal ei ole tarvis mitte segipommitatud, kuid vallutamata Eestit, vaid kontrolli meie territooriumi, infrastruktuuri, sadamate, raudtee jne. üle. Tal on vaja sõjaväebaase ja «akent Euroopasse» — nagu juba viimased kolmsada aastat, mil Venemaa gepopliitilised eesmärgid on püsinud muutumatutena.

1. ERA. 988-1-3. L 42, Riigikaitse Nõukogu protokoll nr 17, koosolekust 22.10.1936.

Tanki-, jalaväe- ja muudel sõjaväekolonnidel kulub puhvertsoonist läbitungimiseks ja Narva jõe liinile jõudmiseks hulk aega ja vaeva, olles seotud suurte materjaal- ja inimkaotustega. Sama pädeb Petserimaal. Rünnak on alati märksa kaotusterohkem kui kaitse, eriti siis, kui kaitse toimib, teed ja sillad on mineeritud ning vaenlane peab ka esmase kaitseliini taga olema valvel alaliste rünnakute tõttu. Sellisel juhul toimub edasiliikumine suurte raskustega ja teosammul või pannakse see kõige positiivsemal juhul kuni NATO liitlasvägede saabumiseni seisma. Kui me omame tõsiseltvõetavat esmast kaitsevõimekust ja suudame vaenlast tõrjuda, peaks NATO sõjaline sekkumine olema kindlustatud. Millal ja mil viisil NATO aga juba vallutatud maale appi tõttaks, on paraku raske ennustada. Võimalik, et ainult diplomaatilisel teel.

Seetõttu on riigikaitse seisukohalt väga suur ja oluline vahe, kas vastupanu osutatakse ja alustatakse alles pealinna ja teiste tähtsate punktide läheduses, olles ilma jäänud tagalast ja reservidest või varem ja hoopis kaugemal idas. See on vaieldamatult üks aspekt, millest otseselt sõltub meie esmase iseseisva vastupanu kestvus ja riigi julgeolek. Selles asjas ei ole võrreldes eelmiste sõdadega mitte midagi muutunud. Petserimaa ja Narva tagused alad võimaldaksid meil end märksa paremini kaitsta ja edukalt vaenlast tõrjuda eeskätt maastikuliste tingimuste poolest. Piisab, kui meenutada II Maailmasõja pea üheksa kuud kestnud edukaid kaitselahinguid ülekaaluka Punaarmee vastu. Meie ära antavad piirialad kujutavad iseenesest looduslikke kaitsetsoone idast lähtuvate rünnakute vastu. Kuigi me oleme väike, saame me olla, õigemini peame olema, piisavalt okkalised, et Vene karu meid alla kugistada ei tahaks või peale ei astuks. Kokkuvõttes kahjustab uus piirileping vaieldamatult Eesti kaitsevõimet ja rahvuslikku julgeolekut.

Uus piirilepe seab teatud mõttes tegelikult kahtluse alla kogu NATO ja Euroopa Liidu senise idasuunalise välispoliitika. Läti-Vene uue piirileppe jõusseastumine näitas ja lõi pretsedendi, et EL ja NATO liikmesriikide piirid on ühepoolselt Venemaa kasuks muudetavad. NSVL ajal teostatud piirimuutuste seadustamine EL ja NATO liikmesriikide poolt võimaldavad väita, et neis riikides peavad järgnema täiendavad muudatused nüüd ka teistes küsimustes, näiteks kodakondsuse- ja keeleseaduste vallas. NATO tõsiseltvõetavus ja tegevusväli aheneb, oht Eesti iseseisvusele kasvab. Järeleandmine Venemaale ei too kahju ainult meile vaid maksab ennast varem või hiljem kurjalt kätte ka tervele Euroopale ja demokraatlikule maailmale.

Lääneriigid ja Euroopa Liit on nõukogude okupatsiooni ja terroriteod avalikult hukka mõistnud ning selgelt avaldanud oma toetust Baltimaadele kui kommunistliku diktatuuri ohvritele, nõudes ka Venemaalt selle tunnistamist. Me peaksime seda ära kasutama. Sisepoliitiliselt põhjustab uue piirilepingu sõlmimine riigi suhtes niigi kõikuma löönud usalduse jätkuvat langust. Avalikku arvamust eirav käitumine kasvatab võõristust veelgi. Riigi ja rahva võõrandumise tendentsi, mida kajastavad ilmekalt mitmed arvamusküsitlused, tõi esile ka president Arnold Rüütel oma Eesti Vabariigi aastapäeva kõnes 2004.

Kokkuvõttes tuleb tõdeda, et ükski välja öeldud või ka kuluaariväitlustes esitatud argument uue piirileppe sõlmimise vajadusest ja kasulikkusest ei pea vett. See, nagu oleks too ajutine ja pealesunnitud piir meil ühepoolselt juba kehtivaks tunnistatud, sarnaneb lapseliku argumendiga: «aga sa ju lubasid...». Valitsuse üheks kohustuseks ja ülesandeks riigi poliitika elluviimisel ongi arvestada muutuvaid olukordi ja tegutseda sellele vastavalt. Valed ja põhiseadusevastased otsused ei ole siduvad ja praegu tuleks need lihtviisil tühistada.

Et toimuvate sündmuste tegelikke telgitaguseid läbi näha, tuleb lähtuda juba Vana-Rooma jurisprudentsist pärinevast küsimusest: CUI BONO — kellele see on kasulik? Ei ole kahtlustki, et Eesti riigile on uus piirileping kõike muud kui kasulik. Võitjaks pooleks, nii poliitiliselt kui majanduslikult, on ainult Moskva. Diplomaatiast, võidust või kahepoolsetest kompromissidest ei ole siin võimalik rääkida. See tekitab aga õigustatud kahtlusi Eesti-poolsete läbirääkijate ja otsustajate tegelike motiivide üle. Eelpooltoodu on vaid väike osa kõigist probleemidest ja kahjuks tuleb nentida, et meie endi valitsus on osa nendest probleemidest.

1981. aastal ilmunud Võõrsõnade Leksikonist võib leida järgmise sõna: *kapitulatsioon* — allaandmine, (sõjaline) alistumine; ebavõrdne leping, mille on peale surunud kapitalistlik riik mingile poolkoloniaalsele, sõltuvale riigile, tagades enesele mitmesugused eesõigused. Miks siis keerutada ja mitte otse öelda, millega piirilepingu näol on tegemist? Eriti hull on asjaolu, et kõik toimub jällegi «vabatahtlikult».

Ja kui siis mees selle lipu maha peaks viskama, muutugu lipp madu-ussiks tema jalgade ees — ning surgu see mees selle ussi salvamise kätte, surgu kihvtituse surma!

pastor Rudolf Gottfricd Kallas, tulevase Eesti lipu õnnistamisel 4. juuni 1884

PIIRILEPINGU TEGELIK HIND

Ando Leps on kirjutanud: «Igal maatükil, igal ruutkilomeetril on oma hind, sest tegemist on Eesti Vabariigi omandiga, tema territooriumiga, eestimaalaste ja nende varaga. Lugupeetud Eestimaa äraandjad — Eesti Vabariik ei ole teie omand vaid kogu Eesti rahva kui suveräänі omand».[1] Kuigi oleme juba harjunud ka ilma annekteeritud territooriumita hakkama saama, on 2339 ruutkilomeetrit ehk 5,2% territooriumist sellele vaatamata Eesti jaoks ikkagi aukartustäratav suurus.

Kui arvestaksime maa ühe ruutmeetri hinnaks tagasihoidlikult 50 krooni, tuleks ainuüksi maa hinnaks kolossaalne summa — 116 950 000 000 (sada kuusteist miljardit üheksasada viiskümmend miljonit) krooni. Tegelik hind on aga oluliselt suurem. Kui vaadata praeguse kontrolljoone ehk nn. piiriga külgnevate valdade maade ja kruntide müügihindu, siis kõiguvad hinnad sõltuvalt asukohast vahemikus 100-300 krooni ruutmeeter. Seega tuleks antud summat korrutada vähemalt kolmega.

Siia juurde tuleks arvestada seadusevastaselt võõrandatud kinnisvara, ettevõtted, kasvav mets, kalavarud ning maavarad (klaasiliiv, tellise- ja keraamikasavi, kips ja põlevkivi), mille koguväärtus on tohutu ja siinkirjutajale raske, kui mitte võimatu rahaliselt hinnata. Riigil peaks

1. Ando Leps, Kes on Eestimaa mahamüüjad?, Ohtuleht 12.02.2005

see aga võimalik olema, sest kinnisturaamatud ja muud omandidokumendid ning maavarasid/loodusrikkusi puudutavad uuringud on ju olemas. Lisaks sisaldub põlevkivis uraanist rikas diktüoneemakilt, mis varustaks Eestit tuumakütusega ilmselt sajanditeks.

Ainuüksi põlevkivi on Narva tagusel okupeeritud Eesti alal umbes 400 milj. tonni.[1] Võrdluseks: riigile kuuluva AS Eesti Põlevkivi aastane põlevkivitoodang ulatub 14 miljoni tonnini ning käive ligi kahe miljardi kroonini.[2] Seda aluseks võttes oleks loovutatava maavara ligikaudne väärtus töötlemata kujul minimaalselt ca. 60 miljardit krooni. Töödeldud kujul: erinevad kemikaalid, põlevkiviõli, uraan, muldmetallid jne. kasvab selle hinnalise tooraine hind enam kui kümneid kordi. Venemaa kolossaalsete maapõuevaradega võrreldes on see muidugi kui tilk merre, kuid Eesti jaoks on on see tilk suur kui meri.

Kahtlemata ei tohi unustada ka maade, kinnisvara ja ettevõtete mittekasutamisest omanikele ja Eesti riigile ca. 70 aasta jooksul tekitatud majanduskahju. Rääkides kinnisvarast, siis vastavalt rahvusvahelisele õigusele on eestlased endiselt anastatud aladele jäänud vara omanikud, sest nad ei ole omandiõigust vabatahtlikult loovutanud ning mingit sundlunastamist ei ole toimunud. Nende omand on jäänud okupeeritud aladele ja okupantriik ei ole seda hüvitanud. Eesti riik maksis omanikele küll teatud kompensatsiooni EVP-des, kuid see ei katnud kaugeltki kaotatu tegelikku väärtust ning mitte ükski kompensatsiooni saaja ei loobunud EVP-de vastu enda omandist. Sellist notariaalset tehingut ei tehtud ega eeldatudki. Riik maksis seega justkui omamoodi sotsiaal- ja eluasemetoetuse või kahjutasu taolist hüvitist aastate eest, mil on olnud võimatu enda omandit kasutada ja hallata. Omandusõiguse üleminek eeldaks tahtlikku loovutust ja seaduslikku protseduuri sundlunastuse kaudu ning täielikku kompensatsiooni vara tegelikus väärtuses. Venemaa ei ole seda maksnud, Eesti riigil puudub selleks kohustus enne, kui uus piirileping on jõustunud. Seejärel on Eesti loovutanud, rikkudes teadlikult nii Eesti kui rahvusvahelisi seadusi, Eesti kodanike vara võõrriigile ning on kohustatud kompenseerima selle õigetele omanikele. Kahju, mis selle läbi riigile tekitatakse, on kolossaalne. Kes vastutab?

1. E. Reinsalu, Mis oli Eesti Vabariigil Narva jõe taga?, 24.93.1990 Päevaleht
2. Eesti Põlevkivi koduleht: http://www.ep.ee/?id=l 100, 2009

Priit Pärna tänagi aktuaalne hoolimatust kujutav karikatuur aastast 1987

Eestile oluline ja strateegiliselt ülitähtis on ka Narva jõe hüdroenergeetiline potentsiaal. Eesti on sunnitud elektrienergia tootmiseks põletama kallist põlevkivi, samal ajal kui Venemaa jahvatab Narva jõel ammendamatut ja peaaegu tasuta elektrienergiat, millega saaks katta suurema osa Eesti energiavajadusest. Muuseas, Tartu rahulepinguga andis Eesti küll Venemaale õiguse toota elektrit Narva jõel, kuid seda ainult eraldi kokkulepitava tasu eest. Eesti ei ole sellest rahast (järjekordsed saamata miljardid) näinud mitte sentigi ja pole sentigi küsinudki, küll peab aga rahvas kergitama kukrut järjest tõusva põlevkivi- ja nn. rohelise elektri eest.

Veel hullem on asjaolu, et uue piirilepinguga jäetakse Venemaa poolele ka Narva veehoidla tammid ja lüüsid, mis annab Venemaale võimaluse kontrollida kogu Eesti energiatootmist ja -varustust. Narva soojuselektrijaamad, kus toodetakse 90% riigi elektrienergiast, saavad oma jahutusvee Narva veehoidlast ning piisab vaid lüüside avamisest ja veepinna alandamisest paarikümne sentimeetri võrra, kui elektrijaamad seiskuvad ning terve Eesti jääb elektrienergiata. Piiriläbirääkimistel ei pööratud nendele küsimustele vähimatki tähelepanu ning mingeid veekasutuskokkuleppeid ei sõlmitud.

«Narva veehoidla tühjaks laskmine ei oleks Vene poolele kasulik», kinnitas Eesti-Vene piiriveekogude kaitse ja kasutamise ühiskomisjoni kuuluv keskkonnaministeeriumi asekantsler Harry Liiv, püüdes vähendada või olematuks teha lüüside Vene poolele jätmisega kaasnevaid ohtusid. «Kui idanaaber veehoidla tühjaks laseks, jääks seisma Narva elektrijaam,» väitis ta.[1] Esiteks ei seisku Narva hüdroelektrijaam veel paarikümne sentimeetrise veetaseme languse juures. Küll seiskuks aga Balti elektrijaam ja selle mõju Eestile oleks katastroofiline. Võimaliku konfliktisituatsiooni puhul seisneks just selles Venemaa kasu. Teiseks, Venemaa kahjule apelleeruva väite paikapidavus on nullilähedane, sest isegi kui hüdroelektrijaam seiskuks, siis arvestades teisi regioonis paiknevaid võimsamaid (ka aatomi) elektrijaamu, oleks Venemaale tekkiv kahju marginaalne. Pealegi ei lähe kahjud ja kaotused Venemaale korda, ei ole kunagi läinud. Peaasi, et eesmärk saavutatakse. Külma sõja taasvallandamine ning tervele maailmale vastandumine ei takistanud teda Gruusiasse tungimast. Läänemere põhja rajatava gaasitrassi kordades suurem maksumus võrreldes maale rajatava trassiga ja Läänemere maade rahvaste vastuseis ei mõjuta Venemaa otsust, kui eesmärgina sirendab Läänemere muutmine oma siseveekoguks ja militaarplatsdarmiks. Näiteid, mille kohaselt Venemaa ei lähtu mitte ratsionaalsetest kaalutlustest vaid imperialistlikest ambitsioonidest, võib tuua lõpmatult, neid näeb igapäevastes uudistes üha kasvaval määral. Kui vaja, siis laseb ta ise tammi õhku, süüdistab selles Eestit ja tuleb väidetavaid terroriste tankidega otsima.

Ei ole vist vaja üksikasjalikult kirjeldada katastroofi, mis vallanduks Eestis Narva veehoidla lüüside avamise tagajärjel. Meisse varjamatu vaenuga suhtuva riigi kätte anti kolossaalne relv, millega saab soovi korral, ilma sõjalise jõuta, vaid paari käeliigutusega paralüseerida terve Eesti — pimendada kogu maa, peatada ettevõtted, tehased, tööstuse, haiglad, info- ja sidesüsteemid, raudtee, lennunduse, jätta kütteta kümned tuhanded kodud ja ametiasutused, tekitada totaalsed liiklusummikud, paanika ja segaduse. Tagajärgede kirjeldamiseks kuluks lehekülgi ja sellest tulenevate kahjude rahaline mõõtmine on võimatu.

Tehtud samm ohustab ja kahjustab otseselt nii Eesti majandust kui rahvuslikku julgeolekut ning ei ole kuidagi kvalifitseeritav kui riigi huvides lehtud otsus. Isegi huumoriga võttes ja olukorda kuulsa New Yorki suure pimendusega võrreldes (mille tagajärjel sündis üheksa kuud hiljem rekordarv lapsi) ei ole siin midagi naljakat. Normaalses riigis oleks riigi kogu ener-

I. Keskkonnaametnik: Narva veehoidla tühjaks laskmine kahjustaks ka Venemaad ennast, 02.09.2008 Postimees

giavarustuse või selle stabiilsusegi kahtluse alla paneva lepingu kaalumine mõeldamatu, meil kirjeldatakse aga selle sõlmimist kui suurt võitu! Sõjaseisukorras ei hakataks sellise teo, mida võib vaadelda kui kuritahtlikku sabotaaži ja riigireetmist, kordasaatjatele ilmselt tribunali aega raiskamagi.

Trivimi Velliste kirjutas kuu aega peale piirilepingu allakirjutamist Moskvas ja kaks päeva enne selle ratifitseerimist Riigikogus, et: «Isamaaliit ei nõustu sellega, et piirilepingust saab Petserimaa Jalta. Isamaaliit ei lepi sellega, et Narva veehoidla võtmed visatakse naabritele ja kogu Eesti varustamine elektriga jäetakse Narva-taguse Ülemiste vanakese meelevalda». Väga õige seisukoht, kuid ta jätkab: «Küsitakse, miks Isamaaliit ei peatanud lepingu valmimist, kui see oli talle vastuvõetamatu. Vastus on: riigi institutsionaalsest järjepidevusest tulenevalt ei saa lihtsalt niisama pooleliolevat protsessi peatada».[1]

Kahjuks on tegemist vaid tühja jutuga, sest riigi kõrgeimad institutsioonid (Eesti Kongress, Ülemnõukogu ja Riigikogu) olid 90-ndate alguses üheselt otsustanud Tartu Rahu piiride taastamise, mitte neist loobumise. Riigi institutsionaalsest järjepidevusest tulenevalt oleks pidanud just poolelioleva läbirääkimisprotsessi peatama, mitte seda otsitud põhjendustel jätkama. Velliste tunnistab isegi, et: «niisama oluline kui küsimus riigiõiguslikest eeltingimustest on küsimus poliitilisest olukorrast. Eesti-Vene suhete olukord aastal 2005 pole kaugeltki enam see, mis ta oli aastal 1995. Kui Jeltsini Venemaa puhul oli nii meil kui meie liitlastel Läänes põhjendatud lootusi, et Venemaa on asunud demokraatia teele, siis praegu — kümme aastat hiljem — on need lootused ammu kustunud. Kui Jeltsin suutis vabandust paluda Varssavilt, Prahalt ja Budapestilt, siis Pütini suu Tallinna, Riia ja Vilniuse koha pealt pole mitte lihtsalt lukus, vaid sellest lendub «surnud eeslite kõrvu».»[2] Isamaaliit oli võimul ka 1999-2002 (peaminister Mart Laar, välisminister T. H. Ilves), kui ei olnud enam mingeid kahtlusi Venemaa suundumuste suhtes. Siis oleks olnud võimalus peatada «Petserimaa Jalta». Kuid selleks ei teinud Isamaliit ei siis ega muul ajal midagi. Ei teinud ükski teine võimu- ja suurerakond samuti, kuid nemad ei ehtinud ennast ka mitte «rahvusliku erakonna» sulgedega. Peale ühinemist Res Publicaga kadus uue IRL-i nime eest sõna rahvuslik vaikselt ära.

Kohtla-Järve Viru Keemia Grupp kavatseb rajada põlevkivitöötlemiskompleksi rafineerimistehase, mis võimaldaks töödelda aastas kuni 700 000 tonni põlevkiviõli — s.o lähedane kogus Eestis tarbitavale

1. Trivimi Velliste, Piirilepinguga ei tohiks kiirustada. Pärnu Postimees, 18.06.2005
2. Ibidem

diislikütusele. EAS toetas 8 milj. krooniga rakendusuuringut vajaliku tehnoloogia väljatöötamiseks. Tehase peamine toodang on Euro V diislikütus kuni 500 000 tonni ja ülejäänud osas nafta rafineerimistehastele kõlbulik bensiin. Sellise tehase rajamine ei eelda drastilisi muudatusi põlevkivitööstuses ega kaevemahtude kasvu. Kuni 700 000 tonni põlevkiviõli tootmiseks kulub 5-6 miljonit tonni põlevkivi, riiklik arengukava näeb ette kuni 15 miljoni tonni kaevandamist.[1] On elementaarne, et põlevkivi põletamine elektrijaamades väheneb ja õlitootmise osa suureneb. Säästva arengu ja keskkonnakasutuse seisukohalt ongi mõistlik toota samas suurusjärgus tarbimisega. Võttes aluseks VKG arvutusi, siis võimaldaks Narva-tagune ja Venemaale tasuta ära antav 400 miljonit tonni põlevkivi toota 56 miljardit liitrit diiselkütust, mis teeks meid sõltumatuks välismaisest kütusest ja täidaks Eesti vajaduse tervelt kolmveerand sajandiks. Tänastes hindades teeks see pea triljon ehk tuhat miljardit krooni. Raske uskuda, et see kõik on meie valitsevatele ringkondalele teadmata. Ometi seatakse meie rahvuslik julgeolek energeetilisest sõltumatusest loobumisega löögi alla.

«Kujunenud rahvusvahelises olukorras on riigi energeetilise sõltumatuse tagamine esmatähtis ülesanne. Igale vähegi mõtlevale inimesele peaks olema selge, et lähiaastatel on meie päästerõngaks vaid põlevkivienergeetika. Just tänu põlevkivile vabanes Vabadussõjast räsitud Eesti kiiresti välismaisest kütusesõltuvusest. Edu tagas eeskätt põlevkiviõli, millest ligi pool läks ekspordiks, sealhulgas Soome, Rootsi, Norrasse, Leetu, Lätisse, Saksamaale ja Belgiasse. Eksporditi ka bensiini ja teisi põlevkivisaadusi, kusjuures Eesti bensiin oli välismaisest kolmandiku võrra odavam. Kodumaise bensiiniga sõitsid autod ja lendasid lennukid. Kütteõliga köeti vedureid, sõjalaevu, vabrikuid ja elamute keskkütet. Juba 1924. aastal pandi Tallinna elektrijaam põlevkiviküttele, Tallinna gaasivabrikust aga saadi põlevkivist valgustusgaasi. Raske on põlevkivi osa ülehinnata ka meie iseseisvuse taastamise keerukatel aastatel, mil olime Venemaa majandusblokaadi haardes. Just tänu stabiilsele põlevkivienergeetikale on Eesti seisund elektri lootmise ja jaotamise osas seni olnud hea,» kirjutas akadeemik Anto Raukas.[2] Meie aga loovutame Venemaale meid välismaisest energiast sõltumatuks tegeva Narva jõe ja põlevkivi? Teeme ennast vabatahtlikult Venemaa sõltlaseks?

Kontrolljoon, mida piirina seadustada püütakse, ei võta meilt ära mitte ainult tükki maad koos Petseri linnaga, see võtab meilt ära üli-

1. Jaanus Purga, Põlevkiviõlist kütus sobib paaki, 26.08.2009 aripaev.ee
2. Anto Raukas, Energeetikast ja piirilepingust, 18.08.2007 EPL

olulise raudteesõlmpunkti (mille asendamiseks Koidula piiripunkti ja raudlecsõlmega kulutatakse miljard krooni) ja jagab Narva linna kaheks. Lisaks sellele läbib Petserimaad Peterburi-Riia maantee, mis on ida-lääne transiidi suhtes ülioluline magistraal. Sellest loobumisega jääme ilma märkimisväärselt suurtest transiidimaksudest.

Petseri klooster kolmekümnendatel aastatel

Keegi ei ole rahvale selgitanud, miks on meile kasulik loobuda õigusest saada tulu Petseri ja Jaanilinna tähtsateks turismikeskusteks arendamisest. Piisab, kui lausuda vaid kaks märksõna — unikaalne Petseri klooster ja Ivan Julma käsul ehitatud võimas Jaanikindlus, mis tigeda härjana põrnitseb üle Narva jõe uhket ja siredat Hermanni kindlust. Euroopa eelposti. See on koht, kus ida ja lääs kohtuvad kõige silmatorkavamal viisil. Mõlemad võiksid olla meile võimsaks turismimagnetiks. Muuseas, Petseri klooster valiti 2007. aastal Venemaa seitsme ime hulka.[1] Miks ei võiks ta olla Eesti ime?

Vaid Eesti territooriumil paiknemine päästis 14. sajandil asutatud kloostri barbaarsest hävitamisest, mis sai osaks valdavale enamusele Venemaa kloostritest ja kirikutest 1920-30-ndatel aastatel, mil neid lasti õhku, tehti lautadeks, laohooneteks, jne. Seda on konfidentsiaalselt tunnistanud isegi Vene asepeaminister Kozõrev. Nimelt ütles ta Carl

1. Hando Rudi, Petseri klooster jõudis Venemaa seitsme ime sekka, Postimees 01.10.2007

Bildti visiidi ajal Sankl-Peterburgi 05.05.1994, et «tuleb tunnistada, see ei ole protokolli jaoks, see õigeusu klooster, üks vene kultuuri aardeid, pääses Stalini-aegsest hävitustööst just seetõttu, et see asus alal, mis sõdadevahelisel ajal kuulus Eestile.»[1] Selle eest tänu väljendada peetakse aga ilmselt üleliigseks.

Jaanilinna kindlus teisel pool Narva jõge

Turismimagnet võiks olla ka Soome lahe ja Peipsi järve vaheline veetee, mida tõkestab 1957. aastal Narva kosel Jaanilinna poolsele kaldale ehitatud venelaste Ivangorodi hüdroelektrijaam ja pürikupitsate paiknemine jõel. Narva kosk oli kunagi Euroopa veerohkeim juga. Praegu pole väikelaevade ja jahtide sõitmine Soome lahest Peipsi järvele enam võimalik just sellesama hüdroelektrijaama tõttu, mis jättis kunagi aktiivses kasutuses olnud jõesängi kuivaks ning suunas kogu vee Vene poolel olevasse uude sängi. Kuna lüüse pole veepuuduse tõttu võimalik ehitada, võime vaid unistada turistidest, kes võiksid oma purje- ja mootorjahtidega sõita Soome lahelt piki Narva jõge Peipsi järvele, sealt Emajõge mööda Tartusse ja Võrtsjärvele. Edasi fantaseerides oleks võimalik teatud süvendustööde teostamise järel liikuda juba ka Põltsamaale ja isegi Viljandisse. See oleks ülihuvitav ja uudne turismimarsruut, mis laiendaks oluliselt maksejõuliste välisturistide arvu.

1. Lars Peter Freden, Tagasitulekud, Rootsi julgeolekupoliitika ja Balti riikide iseseisvuse uus algus 1991-1994, Tallinn 2009. lk. 301

Valitsus võiks kokku arvestada, kui suur sissetulek Eesti ettevõtjatel ja riigil sellise suurepärase võimaluse ära andmise tõttu saamata jääb.

Lisan siia väljavõtte Urmo Soonvaldi intervjuust Urmas Paetiga. Küsimus: «Välisminister Urmas Paet ei taha öelda, kas täna sõlmitavate Eesti-Vene piirilepetega on suuremaks võitjaks eestlased või venelased. Aga praeguste piirilepingutega anname ära jupikese Eestimaad!» Vastus: «Kui faktidest rääkida, siis ära me ei anna midagi. Enam-vähem tänased piirid on Eestis alates Teise maailmasõja lõpust ja 1991. aasta taasiseseisvumisest».[1] Pange tähele! Paeti väitel me ei annagi midagi ära!? Kas saab veel küünilisemalt vastata?

Kas võimulolijad on kõik uue piirilepingu sõlmimisega kaasnevad kahjud kokku arvestanud? Summad tulevad kolossaalsed. Kellel soovi, võib ise arvutada, mitmesaja aasta Eesti riigieelarve kõigest sellest kokku tuleb. Võrdluseks võiks meenutada, et näiteks 2009. aasta ränga majanduskriisi üleelamiseks pidi valitsus tegema eelarvekärpeid ca. 10 miljardi krooni ulatuses. Peenraha, võrreldes sellega, mida Venemaale kingitakse. Ja moraalsest kahjust ma ei ole veel isegi rääkinudki.

Pehmelt öeldes kohatu tundub see tasuta äraandmiskihk ka kõigi muude Venemaaga lahendamist ootavate küsimuste taustal. Venemaa ei ole siiani tunnistanud Eesti okupeerimist, genotsiidi ega vabandanud tehtud kurja eest. Heastamata on kõik Eestile tekitatud okupatsioonikahjud, sh. majanduskahju, loodusreostus, kompensatsioonid inimeste küüditamise ja kasutamise eest orjatööl jne. Tagastamata on Tartu Ülikooli varad, mida Venemaa lubas teha juba Tartu rahulepingus ja Eesti Presidendi ametiraha, mida hoitakse Kremli Relvapalatis ning mille tagastamiseks puuduvat «juriidiline protseduur».

Kas kõik see ei oleks pidanud olema samuti üheks läbirääkimistega nõustumise ja heanaaberlike suhete loomise aluseks? Näiteks Leedu president Adamkus on kinnitanud: «Me ei loobu oma nõudmisest, mille kohaselt Nõukogude okupatsiooni tunnistataks ja jätkame selle tagajärjel tehtud kahjude korvamise nõudmist.»[2] Okupatsioonide Repressiivpoliitika Uurimise Riikliku Komisjoni andmetel ulatuvad Eesti okupatsioonikahjude summad sadadesse miljarditesse kroonidesse.[2] Nii Nõukogude Liit-Venemaa kui ka Eesti Vabariik 1992. aastal on allkirjastanud rahvusvahelise inimsoovastaste kuritegude aegumatuse konventsiooni ja see kohustab meid Venemaale kahjunõudeid esitama. Saksamaa on maksnud oma sõjaaegsete pattude heastamiseks õige-

1. Õhtuleht 18.05.2005
2. Postimees 07.01.2008, Interfax
3. Valge raamat, 2005, lk. 125 -151

tele ja isegi võltskannatanutele juba sadu miljoneid eurosid, Venemaa mitte sentigi. Miks Eesti, erinevalt näiteks Leedust, midagi ei nõua?

Kui piirilepingu sõlmimine oligi mingitel «konfidentsiaalsetel» ja «institutsionaalsest järjepidevusest tulenevatel põhjustel» vajalik, miks pidi Eesti siis tegema veel muidki järelandmisi, mida Venemaa sidus piirilepinguga — loobuma dekoloniseerimisest, sõlmima juulilepingud, lihtsustama kodakondsus- ja keeleseadust, andma valimisõiguse Vene kodanikele jne? Venemaa oli ju nõutava piiri juba omavoliliselt maha märkinud. Kui tegemist oleks ühekordse juhusliku episoodiga võiks rääkida ehk rumalusest. Kui «rumalus» on muutunud aga süsteemseks, terendub selle tagant juba kellegi tarkus.

Piiriläbirääkimised kuulutati konfidentsiaalseteks — see tähendab usalduslikuks, salajasteks. Kas tulebki seda sõna mõista kui usalduslikkust, kui salajast, või on sellele sõnale antud mingi uus tähendus? Kui seda tuleb mõista usalduslikkusena, siis kes keda usaldab? Kas meie delegatsioon Venemaad või eesti rahvas delegatsiooni, imestas dr. Olaf Imelik.[1]

Nagu mc näeme, ei võida Eesti uue piirilepingu sõlmimisest midagi. Hoopis vastupidi. Kas Eesti on tõesti nii rikas, et võiksime selle kõik, mille eest meie isad ja vanaisad on võidelnud ja verd valanud, ära anda maavaradelt ühele maailma rikkaimale riigile, kelle kohta parimagi tahte puhul ei saa öelda, et tegemist oleks meile sõbraliku riigiga? Vastutades ka oma laste ja järeltulevate põlvede ees ei ole meil selleks vähimatki õigust!

1. Olaf Imelik, Konfidentsiaalne piir, Postimees 13.02.1997

Mida jõurikkamalt ja edukamalt rahvas ise korraldab oma kaitse ja ülesehitamise tööd, seda rohkem suudavad ka välisesindajad ära teha välise sümpaatia, abi ja toetuse hankimiseks

EW Välisdelegatsiooni märgukiri

ÕIGUS JA ÕIGLUS EKSISTEERIB

«Suuri sõnu võib teha, aga ainult siis, kui me suudame nende realiseerumisse uskuda. Või vähemalt neist unistada,» ütles minister Juhan Parts Tartu Rahu aastapäeval 2005, pidades Petserimaa kaotust paratamatuks.[1] Välisminister Raul Mälk ütles 1998. aastal Riigikogus peetud kõnes, et rahvuslike huvide kaitsel tuleb välispoliitikas teha valik soovide ja võimaluste vahel ning siseminister Lagle Parek on kinnitanud, et Eestil pole midagi teha, jõule vastu ei saa.[2] Nende sõnad näitavad valitsuste täielikku resigneerumust ja käegalöömist riigi ja rahva huvide eest seismisel. On ülimalt kahetsusväärna, et meie juhtidel pole usku õiglusesse, oma rahvasse ja riiki ning nähtavasti puudub võime sellest isegi unistada. Mulle tundubki, et usu ja lootuse puudumine ongi üks tänapäeva Eesti suuremaid hädasid.

Korduvalt nii võõraste kui omade poolt petetud eestlastel võib olla jäänud mulje, et maailmas ei olegi enam õiglust ning toetuda ega lootagi pole enam millelegi. Päris nii see siiski ei ole. Isegi jõule saab hea nõuga vastu ning allaheitlikkus ei ole ammugi õige valik.

Totalitaarsed režiimid ja nende kuriteod on rahvusvahelises plaanis hukka mõistetud. Ma ei hakka siinkohal peatuma EL ja OSCE mitmetel resolutsioonidel, mis nõuavad tehtud ülekohtu heastamist. Toon siin-

1. Parts peab Petserimaa kaotust paratamatuks, EPLO 24.022005
2. Riin Saadjärv, Venemaa piiriläbirääkimistel... lk 76

kohal eeskujuks Eestis ilmselt vähetuntud näite mujalt maailmast, mis käsitleb ühe kunagise okupantriigi hea tahte väljendust ja püüdu tehtut heastada ning mõned Euroopa Inimõiguste kohtu pretsedendid. Samuti ühe Eestis täielikult mahavaikitud ÜRO resolutsiooni, mis kaitseb kõigi pagulaste ja küüditatute õigusi oma varale.

Itaalia ja Liibüa on juba pikemat aega pidanud läbirääkimisi kunagise koloniaalaja kahjude ja kannatuste kompenseerimise üle. Liibüa süüdistas Itaaliat tuhandete inimeste küüditamises ja tapmistes. 2008. aasta suvel saavutasid Itaalia peaminister Silvio Berlusconi ja Liibüa juht Muammar Gaddafi üksteisemõistmise ning sõlmisid maadevahelise sõpruse- ja koostöölepingu, mille kohaselt hüvitab Itaalia Liibüale koloniaalajastul tehtud ülekohtu ja maksab meie mõistes tohutu suure kompensatsiooni, mis on u. 140 miljonit eurot (üle kahe miljardi krooni) aastas järgmise 25 aasta jooksul. Üldsumma teeb kokku üle 3,5 miljardi euro (u. 55 miljardit krooni).[1] Kokkuleppe kohaselt ehitatakse Liibüasse uusi teid, makstakse sõjaveteranidele rindepensioni, toetatakse haridust ja õppureid, tugevdatakse kontrollsüsteemi immigratsiooni tõkestamiseks jne. Hea tahte märgina andis Berlusconi Liibüale tagasi ka kauni ja ülihinnalise keskaegse Veenuse skulptuuri, mille itaalased olid 1913. aastal ära viinud. Kus on aga Eestil saadaolevad okupatsioonikompensatsioonid, kus on Tartu Ülikooli ära viidud varad? Miks meie riigijuhid kuulutavad, et Eesti ei nõua Venemaalt okupatsioonikahjude kompenseerimist ega isegi seaduslike piiride taastamist?

Viimaste uudiste põhjal asub Venemaa, rikkudes inimõiguste deklaratsiooni, mille põhjal eraomand on püha ja puutumatu, Petserimaal inimestelt ära võtma «üleliigset» maad.[2] Pihkva oblasti prokuratuur *(sic!)* piiras nimelt lubatud maa eraomandi 10-le hektarile. Vaatamata jätkuvale annektsioonile ei ole rahvusvahelise õiguse põhjal omandisuhted muutunud. Miks ei kaitse Eesti oma kodanike huvisid? Maa kuulub ju endiselt eestlastest omanikele, nii neile, kes seal elavad, mujale siirdunuile või sundsiirdatuile. Ja ka nende järeltulijatele. Mitte kellelgi ei ole voli seda ära võtta või kuulutada üleliigseks.

Samal seisukohal on ka Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK), käsitledes omandit, mis okupatsiooni ja annektsiooni tõttu on õigusjärgsetelt omanikelt võõrandatud, on kättesaamatu või mida ei ole võimalik hallata. Näiteks mõistis EIK aprillis 2008 Türgi riigi maksma 835 000.- eurot küprosekreeklasest pagulasele John Demadeselle selle eest, et ta

1. Suomen YleisradioYLE TV-uudised 30.08.2008
2. Pihkvamaal hakatakse inimestelt «liigset» maad ära võtma. EPLO 25.09.2008

Türgi annektsiooni tõttu ci olnud saanud kasutada oma seaduslikku omandit.[1] Seda otsust tuleb vaadelda kui õigustloovat pretsedenti. EIK otsus kinnitas veelkord üheselt ja täiesti selgelt, et omandiõigused ei muutu seoses võimu muutustega.

See tähendab aga, et ka Eesti riik peaks oma kodanike õiguste kaitseks asjasse sekkuma, on ju Petserimaale ja Narva jõe tagustele aladele jäänud kümnete tuhandete eestlaste vara. Vähimatki märki selles suunas ei ole aga kahjuks näha. Kõiki, kellel enda omandit ei ole Venemaa süül võimalik hallata, peaksid ise asja kätte võtma ja kahjutasunõuetega Euroopa Inimõiguste Kohtu poole pöörduma. Kremlile tuleks odavam anastatud alad tagasi anda, kui sellist kompensatsiooni maksta.

Eestlased ei ole venelaste käe läbi kannatanud mitte ainult materiaalses mõttes. Süütuid inimesi on kümnete tuhandete inimeste kaupa arreteeritud, küüditatud, vangilaagritesse topitud, piinatud ja külmavereliselt mõrvatud. Ka see ootab heastamist ja kompenseerimist. Euroopa Inimõiguste Kohus Strasbourg'is otsustas näiteks, et Venemaa peab maksma 176 744 eurot (2 757 000 krooni) kompensatsiooni 2002.-2005. aastal Tšetšeenias kaduma läinud nelja inimese sugulastele. Kohus otsustas, et Vene võimud on rikkunud mitmeid Euroopa inimõiguste konventsiooni artikleid, mis puudutavad õigust elule, piinamise ja alandamise keelamist, õigust vabadusele ja turvalisusele ning õigust seaduse kaitsele. Kompensatsioonisumma sisaldas endas 140 000 eurot moraalsete kahjude eest, 17 000 eurot materiaalsete kahjude eest ning 19 744 eurot kohtukulude eest.[2] Ei jää märkamata, et venelaste vägivallas kannatanud inimeste elu hinnati üheksa korda odavamaks, kui kreeklase moraalne ja majanduslik kahju, kuid kohtuotsus on samm edasi sellegipoolest. Huvitav, millal otsustatakse välja mõista kompensatsioon kommunistlikes repressioonides kannatanud ja kadunud eestlastele?

Veel üks Eestis arusaamatute] põhjustel mahavaikitud asjaolu, mis toetab Eestit ja eesti kodanikke oma õiguste eest seismisel on ÜRO Inimõiguste Kaitse ja Arendamise alakomisjoni poolt 11.08.2005 Šveitsis heaks kiidetud uus globaalse tähtsusega rahvusvaheline norm — nn. Pinheiro printsiip (Resolutsioon 2005/21): «United Nations Principles on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons» ehk «ÜRO põhimõtted pagulaste ja küüditatute eluasemete ja omandi kohta».[1]

1. EIT määrusi Turkin maksarnaan suuren vahingonkorvauksen kyproksen kerikkakaiselle pakolaiselle, 28.04.2008 Pro Karelia ry; http://prokarelia.net/fi/?x=artikkeli&article_id = 1556&author= 10
2. Venemaa peab tšetšeenidele hüvitist maksma, 26.02.2009, www.DELFI.ee, Reuters

Pinheiro printsiip (Brasiilia professor Pinheiro oli dokumendi autor) on lihtne. Iga riik (k.a. Venemaa) peab võimaldama kõigile põgenikele ja küüditatutele ning nende järeltulijatele oma kodudesse naasmise ning tagastama neile ükskõik mis põhjusel äravõetud omandi — maad, kinnisvara, võimalusel ka vallasvara jne. Mingeid lisatingimusi ei tohi seada. Seda ei või takistada ka riigi pärandiseadused. Juhul kui tagastamine tõesti ei ole võimalik (vara on hävinenud või sellel on uus heauskne omanik), tuleb omand täies mahus kompenseerida. Antud ÜRO põhimõtted soosivad aga siiski inimeste tagasitulekut ja omandi tagastamist.

Samad õigused on kõigil põgenikel, küüditatutel ja nende järeltulijatel, sõltumata sellest, kas nad siirdusid mujale ise. Seda isegi juhul, kui nad ametlikult ei vasta põgeniku või küüditatu definitsioonile. Tähtis on see, et nad on meelevaldselt kistud eemale või sunnitud lahkuma oma kodudest, maadest ja püsivast elukohast. Ajaliselt ei ole resolutsioon mitte millegagi piiratud. Omandiõigus on püha ja säilib läbi aegade muutumatult, seda kinnitab ka ÜRO Inimõiguste Deklaratsioon.

Eestile kuuluvate Petserimaa ja Narva taguste alade elanikud käivad resolutsiooni alla, täpselt nagu Soome Karjala ja Läti Abrene pagulased. Venemaa on kohustatud tegema kõik, et tagastada okupeeritud ja annekteeritud aladel asuv omand nende õigetele ja seaduslikele omanikele. Enda vara peaksid tagasi nõudma kõik inimesed, keda antud teema puudutab ning selles peab neid igati aitama ka Eesti riik. Sõjaeelsest ajast on Vene poolele jäänud varasid, mis Eesti seaduste järgi kuuluksid tagastamisele või kompenseerimisele kolmandikul Eesti poolel küsitletutest.[2]

Ent Eesti Välisministeeriumi, valitsuse ega Riigikogu koduleheküljedelt ei leidu sellele resolutsioonile mitte ühtegi viidet, mitte keegi ei teavita kodanikke nende õigustest ja võimalustest. Ka meie ajakirjandusest ei leidu selle kohta mitte ühtegi rida, see teema ilmselgelt ei huvita neid.

1. http://prokarelia.net/fi/?x=artikkeli&article_id= 1706&author= 10
http://prokarelia.net/fi/?x=artikkeli&article id = 1707&author= 10
2. Indrek .lääts, Seto-liikumine ja Eesti-Vene piiriprobleemid Setomaal. Ettekanne konverentsil «Kodumaa ja kodupaik: eestlaste territoriaalne identiteet», Kogumik :Eestlane ja tema maa, Tall. 2000, lk. 219

Nii ei jäägi muud üle kui et rahvas peab ise endale abi ja toetust hankima. Ajalugu on näidanud, et tulevik on julgete päralt ja «unistajaid», kes tõe ja õigluse võitu usuvad, Maarjamaal veel leidub. Rahvusvahelised konventsioonid ja õigus on tugi, millele toetumine on Eestis ära unustatud. Eelpoolmainitud Euroopa Pagulaste ja Küüditatute Liit (European Union of Exiled and Expelled People), kuhu kuulub kodanikeühendusi pea kõigist Euroopa riikidest on seadnud oma eesmärgiks just nimetatud printsiipide elluviimise koostöös riikide valitsuste ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. Inimesed ja nende organisatsioonid (Seto Kongress jne.), keda probleem puudutab, peaksid ka ise oluliselt rohkem aktiivsust üles näitama.

TRPS-i konverentsil Tartu Rahu ja tänapäev. Keskel Kaljo Mätik ja Mart Niklus, esiplaanil Ilmar Vananurm

Karda Jumalat, räägi tõtt, talita õiglaselt ja ära pelga kedagi!

Kiri Tallinna Raekoja seinalt XV saj.

PROPAGANDA- JA INFOSÕDA

Nõukogude Liidu varisemisega lõppes ideoloogiline sõda. Kuid eksivad need, kes arvavad, et sellega saabus rahu. Ideoloogiline sõda on asendunud info- ja propagandasõjaga, milles Nõukogude Liidu õigusjärglane Venemaa on üle võtnud kogu endise valede ja võltsingute arsenali ning kasutab seda veelgi suurema eduga. Kui Nõukogude sotsiaalteaduse peamiseks ülesandeks oli tõestada, et kommunismi võit on vältimatu, siis needsamad «teadlased» toetavad praegu võimueliidi kontseptsioone. Ilmuvad õpikud, mis räägivad «suveräänsest demokraatiast», Stalinist kui «efektiivsest mänedžerist» ja Venemaa «erilisest missioonist». Aastakümnetepikkuse «teadusetegemise» kiuste Nõukogude Liit lagunes. Kuid leninismi teoreetikud ega selle pooldajad pole oma vigu tunnistanud. Propaganda- ja infosõda on tänapäeva meedia arengu ja interneti tulekuga saanud märksa suurema tähenduse ja mõju, kui eelmise külma sõja ajal ning just viimaste aastatega on see märkimisväärselt hoogustunud.

Eesti ei saavat propagandasõjas Venemaale vastu, see sõda olla nii ehk teisiti kaotatud, kaebavad pessimistid. See ei pea paika. Kaotajaks võib nimetada seda, kes on küll vapralt võidelnud, kuid siiski osutunud vastasest nõrgemaks. Eesti pole Venemaa vastu propagandasõda pidanudki, vaid on pea kõikidele idast tulnud valedele andnud vaikimisega oma nõusoleku. Eesti ei ole mitte aus kaotaja vaid käitub pigem kui allaheitlik alistuja. Kunagine soomepoiss, teoloogiadoktor Vello Salo

ütles EV 90. juubeliaasta Võidupüha jumalateenistusel Pirital: «Võita saavad ainult võitlejad.»

«Me oleme alla jäänud propagandasõjas ja seda ainult meie enda loiduse ja passiivsuse tõttu. Meil ei ole selgelt välja joonistunud ja reljeefset välispoliitilist missiooni,» tunnistas ka Juhan Parts Riigikogus.[1] Mitte midagi selle loiduse ja passiivsuse murdmiseks aga ei tehta.

Tõde, õiglus ja muidugi ka rahvusvaheline õigus on vaieldamatult meie pool, kuid ometi jätkub juba aastaid kestnud vaikimine Venemaa vaenulikele ja üliägedatele propagandarünnakutele, mille kohaselt väike fašistlik Eesti, Venemaa vaenlane nr. 1 terves maailmas[2], kellele polevat võõras ükski surmapatt, olevat üks hirmuäratavamaid paariariike ja jõhkraim venelaste diskrimineerija kogu maailmas. Apartheidlik riik, kellel on ülekohtused territoriaalsed nõudmised Venemaa suhtes ja kellel on häbematust süüdistada NSV Liitu enese okupeerimises, genotsiidis ja kommunismikuritegudes ning kes alatult võltsib ja väänab ajalugu. Kaugeltki tähendusetu ei ole ka Moskva poolt kasutatav termin «endine Nõukogude Liidu vabariik» ja «lähivälismaa», mis justkui annaks Kremlile õiguse sekkuda meie siseasjadesse.

«Tõepoolest, Venemaa propagandamasin, mis päevast päeva ja aastast aastasse ühte ja sedasama müüti levitab, on oma eesmärgi saavutanud. Isegi neegrid Lõuna-Aafrika Vabariigis küsivad Eesti ajakirjanikelt: «Miks eestlased venelasi diskrimineerivad?»» kirjutas Marianne Mikko.[3]

Iseloomulik on, et samal ajal, kui Moskva on oma rahva identiteedi alustalaks muutnud fašismi üle saavutatud suure võidu, kopeerivad Putin & Co oma tegevuses üsna täpselt Hitlerit. Õigemini on asi kahepoolne. Saksa ajaloolane Ernst Nolte on kinnitanud, et bolševism on fašismi algvorm ja Auschwiz vaid Gulagi jäljendus. Igatahes oli ja on mõlema propaganda üles ehitatud ühtemoodi ning Kremli tegevus on siseriiklikult tulemuslik olnud — Moskva kooliõpilaste seas 2000. aasta kevadel läbiviidud küsitlus näitas, et enam kui pooled neist pooldasid Vene impeeriumi taastamist kas revolutsioonile eelnenud või Nõukogude Liidu aegsetes piirides. Nad ei ole kuulnudki, et nõukogude aeg oli algusest lõpuni üks kolossaalne inimsusevastane kuritegu. Aastal 2007 viisid vene sotsioloogid läbi küsitluse, millele vastanutest ca 90% noori vanuses 18-24 aastat ei suutnud nimetada ühegi tuntud vene ini-

1. Riigikogu VIII Istungjärk, 07. 12.2006
2. Levada uurimiskeskuse küsitluse järgi 2007. aastal, 01.06.2007 Postimees online
3. Marianne Mikko 13.08.1993 Eesti Ekspressi

mese nime, kes stalinlike repressioonide aegu sai kannatada või hukkus.[1] Alles ründasid selliselt üleskasvatatud noored Naši ridades Eesti saatkonda, homme juhivad nad Venemaad...

«Kaasaegses diplomaatias pole just tavaline, et üks riik teist nii küüniliselt alandab ja solvab. Venemaal teatakse hästi, milline on 1939. aasta ja järgnenu suhtes Eesti seisukoht, rahvusvaheline hinnang, õiguslik taust ja ajalooline tegelikkus. Kui Venemaa seda sisetarbeks ignoreerib, on see taunitav. Kui Venemaa panustab sellele rahvusvahelises suhtlemises, on see jõhker imperialistlik surve. Millele Venemaa praegu õieti loodab?» küsis Mart Nutt.[2]

Sama aktuaalne on küsimus, millele Eesti praegu loodab? On ju selge, et keeldumisega tunnistada Eesti okupeerimist ja väites, et Eesti astus NSV Liitu omal soovil, tahab Venemaa muuhulgas näidata, et stalinlikud piirimuutused olid igati legitiimsed — tehti need ju «elanikkonna palvel» ja ENSV võimuorganite osalusel. See on infosõda. Valede ümberlükkamiseks poleks rohkemat tarviski kui näidata tervele maailmale, et Venemaa okupeerib tänaseni 5,2% Eesti territooriumist. Teha selgitustööd. Seda aga ei tehta. Propagandavallas oleme endiselt 1939-ndas aastas.

Miks Venemaa meid nii vihkab? Oleme koos oma saatusekaaslaste Läti ja Leeduga Euroopa ühed väikseimad riigid, kes mingitki reaalset ohtu Venemaale ju ei kujuta. Vastus on lihtne, see peitub minevikus ja meie rahvaste kustumatus vabadusepüüdluses. Suutsime me ju hiiglasele tuua häbiväärse kaotuse Vabadussõjas ja meie okupeerimine tõi Euroopast raudse eesriide taha kaasa teadmised demokraatia ja parlamentarismi kohta. Just siit hakkas levima ja jõudis Vaikse ookeani kallastele pisik, mis nakatas Venemaa mitmeparteisüsteemi, vabaturumajandusse ja inimõigustesse. Just meie teadmised ja mälestused oli «mürk», mille allaneelamine pani varisema Nõukogude Liidu — savijalgadel kolossi, mis oli kokku liidetud valede, pettuste ja toore vägivallaga. Just meie rahvaste vangistamine ja küüditamine oli see, mis selle «mürgi» raudteid, justkui vereringet pidi, üle terve Nõukogude Liidu laiali kandis. Just meie iseseisvuse väljakuulutamine sai sündmuseks, mis vallandas NSV Liidu kokkuvarisemise doominoefekti. Meie oleme need, kes Vene impeeriumile surmakella lõid, need, kelle olemasolu tänaseni neile kibedat tõde meenutab.

1. Dmitri Medvedev, Mälestus rahvuslikest tragöödiatest on sama püha kui mälestus võitudest, 30.10.2009, http://blog.kremlin.ru/post/35/transcript
2. Mart Nutt, Üheksanda mai pakikesediplomaatia, Sirp 28.01.2005

Mart Laar on märkinud, et üks asi, millega Venemaa aktiivselt tegeleb, on just ajalugu. «On näha, kuivõrd teravalt nad seda teemat oma kohtumistel läänega tõstatavad ja seda siis oma pressile tutvustavad, ning ka summade eraldamist ja ka raamatute ilmumist Venemaal — see, tundub mulle, jääb pikemaks ajaks. Eesti peaks seda väga tähelepanelikult jälgima ja ükskord ometi võtma ette põhjalikuma reageerimise. Välisministeerium saab sellest aru, kuid tegemist pole asjaga, millega peaks ainult üks ministeerium tegelema. Infosõja pidamine on ministeeriumideülene asi.»[1] Tundub aga, et Välisministeerium ei saa aru. Asekantsler Harri Tiido, kes esindab selles asjas valitsusele tüüpilist seisukohta, ei pea vajalikuks, et Eesti riik peaks tormama sellistes raamatutes öeldut ümber lükkama. «Usun, et välisministeeriumi tasandil on võib-olla raske või isegi mõttetu liiga palju askeldada,» arvas Tiido.[2] Arusaamatu, et Eesti keeldub võtmast eeskuju Venemaast, kellel psühholoogilise- ja propagandasõja kogemused kordades suuremad on. Eesti lepib vastu igasugust loogikat peksupoisi rolliga.

Vastupidiselt Eestile mõistetakse Moskvas väga hästi, et igasugune väiksemgi läbimurre Ida- ja Kesk-Euroopa tõese lähiajaloo laiemal mõistmisel murendab oluliselt Venemaa positsiooni ja identiteedilugu. Seepärast on arusaadav, miks korraldati 2008. aasta 12. veebruaril Venemaa Välisministeeriumis salajane ümarlaud teemal» Vastutegevus Venemaa kahjuks ajaloo võltsimisele — üleriikliku tähtsusega küsimus»[2] ning president Medvedev lõi 15.05.2009 komisjoni, mis peab seisma vastu «Venemaa huve kahjustavale ajaloo võltsimisele». Selle 28 liikmest vaid kolme-nelja võib nimetada ajaloolasteks, ülejäänud on enamjaolt ametnikud ja riigiduuma liikmed. Komisjoni kuuluvad ka FSB, välisluure, armee ja julgeolekunõukogu esindajad. See annab selge tunnistuse, millist «tõde» komisjon peab kaitsma.[1] Tegeliku tõe väljaütlemine aga krirninaliseeriti ning seda isegi Venemaa piiride taga.

Riigiduumas peetud ümarlaual, kus vaagiti Eesti ja Läti seisukohti, et inimsusevastaseid kuritegusid sooritanud punapartisanid tuleb kohtu alla anda, nõudsid poliitikud ja ajaloolased, et nende riikide valitsust tuleks jõulisemalt survestada. Riigiduuma SRÜ ja kaasmaalaste

1. Mart Laar, Presidendi soovitud piirilepingu preambuli arutelu ei tule, EPL 21,07.2008
2. Eesti ja vene noored tõlgendavad ajaloosündmusi erinevalt, uudised.err.ee 20.08.2009
3. Marko Mihkelson, Saatuserõngas Venemaa — püüd mõista mõistmatut. Diplomaatia, märts 2008.
4. Jaanus Piirsalu, President Medvedev käsib võidelda «õige» ajaloo eest. Eesti Päevaleht 21.05.2009

komitee esimees Aleksei Ostrovski teatas, et «Vaja on astuda otsustavamaid samme selle nimel, et karistada Eesti ja Läti kuritegelikke režiime, kes jätkavad Adolf Hitleri fašistlikku poliitikat. Karistama ei hakka meie, vaid järgmised põlvkonnad».[1] Järgmised põlvkonnad on aga üles kasvatatud jäägitus veendumuses, et Eesti on apartheidlik ja kuritegelik riik ning eestlased fašistlikud venelasteahistajad, kellega tuleb kiiremas korras arved klaarida. Karistamine on auasi ja kohustuslik, sest nn. kaasmaalaste kaitsmise nõue on Vene konstitutsiooni sisse kirjutatud.

Vene piirivalve vaatlustorn Piusa jõel, Petseri lähedal. Foto on tehtud praeguse piirijõe Eesti-poolselt kaldalt

«Õiget» ajalugu kirjeldavaid üllitisi ilmub Venemaal üha kiirenevas tempos. Toon mõned näited. MRP sõlmimise 70. aastapäeva eel avaldas Vene välisluureteenistus (SVR) propagandistliku dokumentide kogumiku «Baltikum ja geopoliitika 1935-1945», mille pani kokku teenistuse erukindralmajor Lev Sotskov. Sotskovi sõnul olid Baltimaad 1930-ndate lõpus üks NSV Liidu julgeoleku tagamise võtmeküsimusi. «Austria ja Tšehhimaa järel oli selge, et Baltimaadest saab Hitleri järg-

1. Krister Paris, Vene poliitikud: Baltimaade valitsusi peab rohkem survestama, uudised.err.ee, 27.10.2009

mine platsdarm,» ütles Sotskov pressikonverentsil. Selle vältimiseks õnnestus NSV Liidul «kokku leppida Baltimaadesse piiratud väekontingendi paigutamine». See oli rohkem psühholoogiline võit ja mingit NSV Liidu okupatsiooni Baltimaades 1940. aastal polevat olnud. «1940. aastal algasid Baltimaades vasakliikumise protsessid. Moraalne-psühholoogiline mõju oli selleks NSV Liidust, seda jah,» ütles Sotskov. «Aga valimised olid vabad ja võitsid antifašistid. 1940. aastal olid valimised Baltimaades vabamad ja demokraatlikumad kui need valimised, mis on viimase kümne aasta jooksul Baltimaades toimunud, kuna enamus elanikke pole saanud valida.»'

Vene Teaduste Akadeemia Sotsioloogia Instituut ja Majanduse Instituut üllitasid hiljuti Moskvas ühisel jõul Renald Simonjani monograafia «Russia and Baltic Countries». Selle tiraaž on ette nähtud levitamiseks lääne ülikoolides ja poliitilise eliidi hulgas. Balti riikides kirjastaja väitel see müügile ei tule. Raamatu lk. 159 väidetakse, et «Kirde-Eesti elanikkond koosneb 95 protsendi ulatuses venelastest, kes elavad tihedalt teineteise kõrval. See pole üllatav. See osa Venemaast loovutati Eestile 1920. aasta lepinguga.» Valede kasutamist vene propagandas üldistanud Julia Latõnina on öelnud, et vale tõhusus peitub tema lühiduses. Sellega on monograafias kenasti toime tuldud. Raamat püüab tekitada muljet, justkui vene asustus pole mitte nõukogudeaegse ümberrahvastamise tulemus, vaid on pärit juba tsaariajast. Tegelikult kuulus praegune Ida-Virumaa Eestimaa kubermangu koosseisu, mitte polnud Venemaa kui sellise administratiivüksuste osa. Narvas oli näiteks 1913. aastal eestlasi 58,1% (täna ca 6% — H.P) ning maakondades ulatub eestlaste osakaal tänagi 80%-ni. Sillamäe ja Kohtla-Järve linnu polnud olemaski. Need migratsioonipumbad moodustati alles pärast viimast sõda.[2]

Venemaa on kuulutanud tõe valeks ja vastupidi. Siinjuures on drastiline see, et Venemaal polegi enam tegelikult, millele toetuda või mille poole tagasi pöörduda. Ta on ise viskunud valede ja vägivalla oravarattasse, mis üha kiireneva tempoga keerleb. Ainus rahulik hetk, mil sealt välja oleks pääsenud, Nõukogude impeeriumi lagunemine, lasti käest. Tänane Venemaa juhtkond teab ülihästi, et valitsedes ja muutes minevikku valitsetakse ja muudetakse ka tulevikku. Siit ka meie lõppematud süüdistamised natsismis ja fašismis.

1. Jaanus Piirsalu, Kremli teine mees: Eesti tahab endiselt Petserit ja Jaanilinna, 21.08.2009 Eesti Päevaleht

2. Juhan Sillaste, Eestilgi on oma Krimm, 17.08.2009 TMS

Politoloog Iivi Masso on selle kohta meenutanud: «Fašism» on ehk kulunuim poliitilis-ideoloogiline lööksõna. See on kannatanud juba aastakümneid tähendusekaotuse all seoses termini kasutamisega propaganda eesmärgil või lihtsalt igasuguste poliitiliste vaenlaste tembeldamiseks. Vanematele ja ajalugu tundvatele eestlastele on hästi teada Nõukogude propagandasse okupatsiooni algaegadel ilmunud «fašismi» sõna: fašistideks sõimati kõike ja kõiki, kel oli midagi tegemist iseseisva Eesti ning selle institutsioonidega. Üldistatult käis termin eesti rahvusest inimeste kohta. See tähendus jäi oma elu elama. Kui jagasime 1980-ndate lõpul õega Kaukaasias suusainstruktoritena töötades tuba Moskvast pärit eakama kolleegiga, pani proua pahaks mitte ainult seda, et suhtlesime kohalike balkaari rahvusest inimestega, vaid ka seda, et rääkisime omavahel «fašistide keelt». «Mestnõi» (kohalik) ja «fašist» olid võrdväärsed sõimusõnad.»' Kahtlemata on see vägagi tuttav kõigile nõukogude aja üle elanud eestlastele.

Propaganda on kunst panna inimesed mingi eesmärgi nimel uskuma seda, mida tahetakse. Propaganda peamine mõjujõud on see, et osa sellest filtreerub inimeste teadvusse. Lääne inimesed, kes on harjunud avalikku sõnasse teatud, kohati pimeda usaldusega suhtuma, ei suuda mõista, et propaganda võib algusest lõpuni koosneda valedest. Seetõttu ci ole tänapäeva infosõjas vaikimine ja vaenlase vaenulikele rünnakutele mittevastamine mitte väärikas, uhke ja üllas moraalne üleolek temast, nagu meil väidetakse ja millest on tehtud Eesti ametlik käitumisstrateegia, vaid alistumine ja kaotus. Mitte lihtsalt relvade langetamine, vaid nende andmine vaenlase kätte. Tekkinud vaikuse ja vaakumi täidab vastane silmapilkselt oma informatsiooni ja oma propagandaga ning levinud valet ümber lükata on juba oluliselt raskem kui tõde levitada. Valefaktide, demagoogia ja laimu kvantiteet läheb varem või hiljem üle kvaliteediks, see on vaid aja küsimus, ehk kui valet piisavalt kaua korrata, muutub see kuulaja jaoks tõeks. Eriti kui see, kelle vastu infosõda peetakse, valet ja demagoogiat ümber ei lükka. Vaikimine on nõusolek — ka seda teadsid meie esivanemad juba ammu.

Panen siia stiilinäiteks ühe Vene libauudise, mille edastas meile inlöprtaal Delfi: «Diversantide maalt eemalepeletamiseks saadab organisatsioon «Peterburi kommunistid» rühma vabatahtlikke NATO riikide piiridele. Sellise otsuse võttis vastu Venemaa Kommunistliku Partei keskkomitee, teatab organisatsiooni kodulehekülg. Viidates seltsimees Tomas K-le, teatab kodulehekülg, et Eesti-Vene piirilõigus, Narova piir-

I. Iivi Masso, Fašism kui propaganda tööriist, EPL 19. veebruar 2009

konnas pole välistatud parunite, mõisnike ja SS-i ohvitseride järeltulijatest koosnevate diversioonigruppide saatmine Venemaale. Kommunistlikud eriüksuslased hakkavad abistama piirivalvureid riigipiiri kaitsel ja NATO saadetud diversantide vastu võitlemisel. Vene kommunistide andmeil on nad saanud teateid «nõukogude inimestelt, kes ägavad Balti riikides fašismi ikke all», et NATO luureteenistused kavatsevad lähiajal piiril pingeid tekitada. «Peterburi kommunistid» on üks kuuest parteist, kellel lubati osaleda selleaastastel kohalikel valimistel...»[1]

Loomulikult paneb see jaburus vaid õlgu kehitama ja kogu lugu on meie silmis ülimalt naeruväärne, täpselt nagu septembris 2008 levitatud uudis kahes Kirde-Eesti talus Eesti NSV taasväljakuulutamise kohta[2] ja lugematud muud valed ja libauudised. Kuid seda ei ole need idapiiri taga. Valdav enamik sealsetest inimestest (ja isegi siinelavatest venelastest) usuvad ja võtavad sellist jampsi täiesti tõsiselt. On ju Venemaal elatud tänaseks juba pea 100 aastat totaalses infoblokaadis.

Vale asemel kasutatakse tänapäeva infosõjas mõisteid propaganda ja desinformatsioon. Maailm külvatakse valedega sedavõrd üle, et ta haruldast tõde, mida mõnikord kogemata serveeritakse, võtab samuti valena. Suurima heateo teeb see, kes vabastab maailma propagandavaledest ja avab inimeste silmad.

Selles sõjas võiks aga ka väike ja vaene Eesti olla suur, tugev ja võitmatu. Miks me seda siis ei ole? Oleme ju riik, kes tiigrihüppeid teeb ja kübersõja eesliinil asub. Internet on odav ja katab kogu maailma. Ressursipuudus ei saa põhjuseks olla. Miks me ei korda samapalju tõtt, kui vaenlane jõuab valetada? Või veelgi rohkem? Objektiivse info levitamine ja rünnakute tõrjumine on vaid üks osa infosõjast. Üha olulisemaks muutub rünnakute eennetamine ja ise ründamine. Miks me anname vaikimisega trumbid vaenlase kätte? Kommunikatsioonispetsialist Jüri Estam kinnitab, et: «Hullumeelne on olla vait situatsioonis, kus Venemaa arendab jõulist informatsioonisõda meie vastu» ning leiab, et: «Venemaa rünnakud tuleb Venemaa vastu pöörata, nii nagu osavad aasia võitlussportlased kasutavad vastase rünnakut tema vastu ehk enese kasuks. On vaja proaktiivset Eesti sõnumite platformi, millede levitamise moe, vormi ja aja üle me ise otsustame».[2]

Aprillisündmused meil ja Gruusia sõda on näidanud infosõja suurt mõju maailma avaliku arvamuse kujundamisel. Venemaa suutis info-

1. www.DELFI.ee, 24. august 2007
2. http://www.kplo.ru/index.php?option = comcontent&task=view&id = 612&Itemid = 5
3. Jüri Estam: Uued lahingud infosõjas, www.DELFI.ee, 12.06.2009

kandjad küberrünnakutega rivist välja viia ja terve maailma täita enda valeliku informatsiooniga. Gruusia kogus ennast ruttu ning neutraliseeris inforünnaku. Pronksmässu ajal oli Eesti Gruusiast tunduvalt käpardlikum. Ka Mart Laar ütles, et Eesti peab Gruusia kogemusest õppima ning looma endale viivitamatull riiklikud struktuurid inforünnakute ennetamiseks ning tõrjumiseks. «Infosõjas on riikide suurusel väiksem roll, rohkem loeb kiirus ja leidlikkus.»[1] Eesti vajaks mingit info- ja propagandaameti sarnast riiklikku PR asutust, mis asendaks või koordineeriks praegust iga ministeeriumi juures olevate avalike suhete osakondade tööd. Pronksiöö näitas, et senine killustatud struktuur ei suutnud oma ülesannetega toime tulla.

Kui peetakse üleliigseks oma riigi maine, au ja tõe kaitsmist ning sisendatakse, et ärgem olgem minevikus kinni, ärgem tõstatagem Vene küsimust Euroopa ja maailma foorumitel, et meid ühe teema riigiks ei peetaks, kui Eesti venekeelses meedias lastakse takistamatult vaenulikku propagandat teha, kui Notšnoi Dozoril lastakse kakskeelsuse ja Kirde-Eesti autonoomia jaoks allkirju koguda isegi Tammsaare pargis, kas saab siis veel oodata, et needsamad poliitikud riigi terviklikkuse eest seisaks? PhDr. Toomas Varrak küsib: «Kas tuleb siis imestada, et uusasukatel 1980. aastate lõpul tekkinud hämar arusaamine, et midagi on viltu nende õigusliku seisundiga Eestis, on asendunud pea üksmeelse seisukohaga, et mingit okupatsiooni ega vägivaldset liitmist pole olnud, ühes sellest tuleneva arusaamisega, et Eesti on fašistlik riik, kes ei austa inimõigusi, diskrimineerib vähemusi ja teotab nende mälestusmärke.»[2]

Propagandasõda käib igal tasandil ning kõige hullem on see, et teine rinne jookseb meie endi vahel, siinsamas Eestis. Ja mitte ainult eestlaste ja võõrameelsete muulaste, vaid ka eestlaste vahel, ulatudes kõige kõrgemate võimukoridorideni välja. Kommunistliku Partei ja kommunistliku režiimi kuritegude hukkamõistmisest Riigikogu poolt ma juba rääkisin, kuid märgiline on see, et Riigikogu polnud tervelt kümne aasta jooksul peale taasiseseisvumist võimeline seda otsust vastu võtma. Isegi 1941. aasta suurküüditamise 60 aastapäeva eel summutati otsustamine vaidlustesse ning Riigikogu läks hoopiski ära suvepuhkusele. Tugevasti lahjendatud deklaratsioon võeti vastu alles aasta aega hiljem, 2002 ja selles rõhutatakse süü individuaalsust. See

1. Mart Laar, Eesti peab looma võimekuse infosõja pidamiseks, 18.08.2008 EPL
2. Toomas Varrak, Demokraatlik poliitika ja demokraatia Eestis 1991-2007, 1/2008 Tuna

on õige, süü on individuaalne, kuid me peame küsima — mis siis õieti oli elukutseliste kommunistide ehk parteiametnike töö ENSV-s? Kas tõesti peame me neid tänama helge tuleviku ehitamises või hoopis maailma suurima vangilaagri rajamises ja selle üle valvamises? Kas kollektiivset süüd ei olnudki? Tõe otsimine ja vastutuse nõudmine on kuulutatud aga nõiajahiks. Ka see on osa infosõjast, kuid kelle eesmärke see õieti teenib?

Hea, et deklaratsioon üldse vastu võeti. Mehi, kes Teises maailmasõjas Eesti vabaduse eest ja bolševismi vastu võitlesid ning neidsamu Eesti alasid kaitsesid, mida tänased riigijuhid ära anda tahavad, ei julgeta tänaseni Venemaa propagandarünnakute hirmus ametlikult tunnustada. Küsitluste järgi peab 86% eesti rahvast neid oma kangelasteks[1] ning ei ole vähimatki põhjust, miks riik peaks häbenema nende kangelaslikku võitlust. «Tänu» oma riigijuhtide allaheitlikkusele 1939/40 võideldi küll võõras mundris, kuid ainsaks sihiks oli Eesti Vabariigi vabaduse ja iseseisvuse taastamine. Pea üheksa kuu jooksul, mil vaenlane Eesti rinnetel verest tühjaks jooksis, liikus rinne mujal Euroopas edasi rohkem kui tuhat kilomeetrit. Sinimäed jäidki vaenlase poolt vallutamata. Need mehed tuleb võrdsustada Vabadussõja sangaritega. Võidupüha kõnes 2008 hüppas president Ilves aga Vabadussõjalt tänapäeva missioonidele üle, justkui II MS ja sellejärgset vabadusvõitlust ei oleks eksisteerinudki, justkui poleks Eesti rahvuslikud jõud ja valitsusringkonnad (peaminister Uluots presidendi ülesannetes ja Otto Tiefi valitsus) kutsunud rahvast üles võitlusele idavaenlase vastu. Eesti valitsevad ringkonnad hoiavad vabadusvõitlejate üritustest ja aastapäevadest kui ohtlikust nakkusallikast eemale. Soome, kes meie meestega ühel ja samal poolel sõdis, ei näe oma veteranide tunnustamises aga mitte mingisugust probleemi.

14. juunil 2005. aastal kirjutas Venemaa välisministeerium ühes oma memos Riigiduuma saadikutele: «Tõsiselt murettekitavad on baltlaste katsed internatsionaliseerida «Nõukogude okupatsiooni teema», saavutada ajaloo ja Teise maailmasõja tulemuste revideerimine ning selle alusel esitada meile ajalooline nõue maksta välja kompensatsioon.» Edasi kirjutati memos, kuidas ja mille abil võidelda sellise «laiaulatusliku poliitilis-propagandistliku rünnaku» vastu. «Erilist tähelepanu tuleb pöörata baltlaste liini diskrediteerimisele läbi Waffen-SS diviisi eestlastest ja lätlastest leegionäride mälestuse heroiseerimise taunimise, Leedu politseipataljonide ja metsavendade, Balti riikidest pärit kollaborantide ja fašistidele kaasaaitajate tegevuse paljastamise.» Selleks vastutegevuseks on rakendatud kogu Venemaa diplomaatiline arsenal rahvusvahelistest organisatsioonidest kuni kahepoolsete suheteni välja. Eriti oluliseks peetakse aga koostöö aktiveerimist kõikvõimalike juudiorganisatsioonidega.[1]

1. Postimees 04.09.2004

Selle asemel, et tunnustada eestlaste vaprust II Maailmasõja lahingutes ja nende ennastsalgavat võitlust Eesti vabaduse eest, mille üle iga rahvus õigustatult uhke oleks, seostatakse meie vabadusvõitlus Eesti riigivõimu võltshäbeliku vaikimisega eestlastele võõra natsiideoloogiaga, täpselt nagu Venemaa seda soovibki. Vabadusvõitlejate ausammas Lihulas kuulutati Juhan Partsi valitsuse poolt natsiausambaks (kuigi semiootiline ekspertiis ei leidnud sellel mingeid natsitunnuseid) ja võeti oma rahva vastu vägivalda kasutades maha. Aastaid on korrutatud valet, et meie «sõbrad» ei mõistvat meid ja on lastud Venemaal vabalt oma vaenulikke valesid levitada ja meie rahvast mustata, ilma et oleks püütudki meie sõpru valgustada. Vabadusvõitleja mõistegi taheti kaitseminister Jürgen Ligi, õnneks läbikukkunud eelnõuga diskrediteerida, tunnistades selleks igaühe, kes ise tahab — ka okupandid ja kommunistid. Isegi kodanikuõigus ja -kohustus oma riiki kaitsta on kapitalistideks kehastunud ekskommunistlike riigitegelaste meelest mõttetu ning ajateenistuse ärakaotamine mõlgub neil jätkuvalt meeles.

Kas alanduste ja enesealandamiste jada peab tõestama, et väikerahvas polegi omariikluseks ega oma huvide eest seismiseks võimeline? Vaikimine, alistumine, Eesti rahvuslikest huvidest taganemine ning poliitikute petlikud argumendid ja õigustused ongi juba oma jäljed jätnud. Paljud segadusseaetud inimesed küsivadki juba, kas meil seda Tartu Rahu piiri vaja on? Ei saa ju nõuda inimestelt, et nad igas küsimuses olulist ja piisavat informatsiooni omaks (eriti kui neile seda ei anta) ning asjatundlikkust üles näitaks, et nad piiride nihutamise propagandavõsa taha peitunud poliitikus vaenulikku pommipanijat näha suudaks. Või et nad ilma ausa ja objektiivse selgituseta võiksid otsustada, kas enesekindlalt kõnelevate poliitikute jutul on ka alust või meelitatakse neid sellega ennast hoopis õhku laskma.

Üks tähtsaid psühholoogilise sõja propagandistlikke võtteid on nn. ühtsust lõhestav propaganda ehk püüe vastandada vaenlase ridades üksikuid inimgruppe üksteisele, et nad kaotaksid usu võidusse, ühisrinne laguneks ja demoraliseeritud vastane oleks valimis vastupanuta kapituleeruma. Piirilepingu juhtum on selle klassikaline näide.

Juba nõukogude ajal määratleti psühholoogilist sõda mõjutussüsteemina, mis on suunatud peamiselt inimeste teadvusele läbi ühis-

I. Marko Mihkelson, Saatuserõngas Venemaa — püüd mõista mõistmatut, Diplomaatia, märts 2008.

kondliku psühholoogia prisma. See on keeruline tegevussüsteem (psühholoogiline diversioon, kuulujutud, võltsingud, dcsinformatsioon, ähvardused, sõjalise võimsuse demonstratsioon jne.), mille eesmärgiks on nõrgendada vaenlase vaimset ja materiaalset võimsust. Psühholoogilises sõjas on peamiseks vahendiks sugestioon ja pidev mõjutamine.'

Ajaloolane Vello Helk kirjutas: «Üsna tihti kasutatud ladinakeelne väljend *repetitio est mater studiorurn,* eesti keeles — kordamine on tarkuse ema — ajendab juurdlema. Loomulikult on kordamine kasulik, kui selle kaudu tahetakse omandada tarkust, laiendada silmaringi. Kahjuks saab aga selle positiivset tähendust kuritarvitada, muuta negatiivseks. See kehtib näiteks propaganda ajupesu puhul, mille mõjuvamaks relvaks on väsimatu valede kordamine, nii et need pikapeale varjutavad tõe. Nii võiks seda väljendit ka sõnastada: *repetitio estpater stultitiae* — kordamine on rumaluse isa. Sellele süsteemile oli rajatud Nõukogude Liit, mis on küll varisenud, aga mille ajupesu tulemused elavad veel edasi ka paljude eestlaste teadvuses. Sama taktikat on hakanud taaskasutama tema järglane Venemaa, nii et kadumise asemel on valede kordamine hakanud tugevnema, mis mõjutab eriti Eestis elavaid venelasi, iiga ka vahepeal valede paljastamist näinud sama taustaga eestlasi.»[2]

Selgelt nähtav on Eesti taasvallutamine meie sisepoliitikasse sekkumise abil, angažeerides meie seast neid, kes teevad vastupropagandat igale sammule, mis vähendaks idanaabri mõjuvõimu siin. Näiteks pronksiöö eelselt aktiviseerunud nn. punaprofessorid ja sotsiaalteadlased, Venemaaga tihedaid ärisidemeid omava ringkonna jätkuv kremlimeelne surve ning loomulikult aastaid piiriloovutusi propageerinud ajakirjanikud-poliitikud. Demoraliseeriva propagandaga on ju alati segadust ja ülejooksikuid püütud tekitada. Üheks sellise tegevuse eesmärgiks on ka rahvuslustest patriootide diskrediteerimine, kes on territoriaalsete loovutuste ja muude Eestit kahjustavate sammude vastu ning püüd näidata neid äärmuslastest riigikukutajatena ja vastupidi: tegelikku Eesti-vaenulikku tegevust ainuvõimaliku ja patriootlikuna kujutada.

Välise infosõja sisesfääri ülekandmisest ja selles allaandmisest on heaks näiteks Eesti euromündi kavandi ümber toimunud manipulatsioonid. Mingil põhjusel oli lõppvooru lastud kaks äravahetamiseni

1. Ralf Mikenberg. Ideoloogiline võitlus ja psühholoogiline sõda, Tallinn 1985, lk. 38
2. Vello Helk, Kas kordamine on tarkuse ema? Eesti Elu 27.00.2008 Toronto

sarnast Eesti vapi ja kolme lõviga kavandit, millel oli omavahel vaid minimaalseid erinevusi (lõvi küünte pikkus, laka kohevus jne). Eesti euromündi kavandi võitja selgus telefonihääletusel 15.12.2004. Õige ja ülekaalukas võitja oli tegelikult Eesti vapi ja kolme lõviga töö, kuid lõvidega rahale antud hääled jagunesid nende kahe vahel ära. Nii kuulutatigi napilt võitjaks Eesti kontuuriga münt, mille autoriks oli Lembit Lõhmus. Kavandil oli Eesti kontuur igati korrektne, järgitud oli Tartu rahulepingu järgset seaduslikku riigipiiri. Sellega oleks võinud veel leppida.

Kuid peale hääletust ja võitja selgumist, tegi Eesti kujund kavandil valitsuse nõudel läbi üllatava metamorfoosi. Tartu rahulepingujärgse piiriga Eesti kontuurist sai mündil Stalini poolt vägivaldselt muudetud mittelegaalne ENSV kontuur. Venemaa poolt okupeeritud ja annekteeritud alad haihtusid justkui imeväel. Selline münt ei ole võistlusel osalenud, sellise mündi poolt ei ole mitte ühtegi häält antud. Esimesena pööras niündivõistluse lõpptulemuse võltsimisele tähelepanu tuntud metallikunstnik Enn Johannes. 11.03.2006 tegi Tartu Rahu Põlistamise Selts valitsusele avalduse, milles mõistis hukka Eesti euromündi kavandite võistlusel toimunud manipuleerimised ja võidukavandi tagaselja muutmise, millega Eesti riigi Tartu rahulepingu järgne riigi konluur asendati ENSV kontuuriga, kuid valitsus ei vaevunud protestile isegi vastama.

Tartu rahulepingut ei ole tühistatud, selles kokkulepitud piir on Eesti seaduslik riigipiir ka täna. Kuna see on kinnitatud Põhiseaduses, siis on euromündi ümber toimunut võimalik iseloomustada ainult kui põhiseadusevastast, jõhkrat ja küünilist pettust. Teisalt on tegemist järjekordse kapitulatsiooniga ning avaliku arvamuse mõjutamisega Venemaale sobivas suunas. Siinkohal võiks lugeja meenutada, millist Eesti kaarti ta näeb näiteks televisiooni, ajalehtede ja interneti ilmaennusluste juures? Kiis õiget, Tartu Rahuga paika pandut või st£ilinlikku ENSV kaarti? Internetist on pea võimatu leida Eesti Tartu Rahu põhist kaarti. Sellist, kus meilt anastatud alad peale märgitud oleks. Kõikjal ilutseb vaid Eesti Vabariigi kaardiks transformeerunud ENSV kaart. Vähesed märkasid, et isegi Vabadussõja Võidumonumendi ristile kavandasid selle autorid algselt mitte mõõka hoidva käe, nagu Vabadusristil, vaid Eesti kontuuri. Ja mitte Tartu rahulepingujärgse, vaid stalinliku ENSV kontuuri, millel pole Vabadussõjaga vähimatki seost. Õnneks suutis vabadusvõitlejate, Vabadussõja Monumendi Sihtasutuse jt. kodanikeorganisatsioonide jõuline sekkumine võidukavandisse muutuse tuua.

Vabadussõja Võidumonumendi kavand ENSV kontuuriga

Kaardil olev informatsioon töötab inimeste riikliku ja rahvusliku eneseteadvuse toetajana, andes võimaluse seostada ja samastada ennast teatud territooriumi ja riigiga. Rahva suhe tema ajalooliselt tunnustatud territooriumiga on üheks rahvust defineerivaks iseloomuomaduseks. Seetõttu mängivad territoorium ja riigipiir olulist rolli riikide identiteedi kujunemisel, eriti siis, kui suured muutused riigi ja rahvuse olekus on toonud kaasa vajaduse selle tugevdamiseks. Mittelegaalse ENSV kaardi näitamine päevast-päeva on kõige ehtsam eestlaste identiteeti laostav ajupesu, rahva psühholoogiline töötlemine, kustutamaks inimeste mälust tegeliku Eesti Vabariigi territooriumi ja piiri ning koos sellega ka kommunistide ja Venemaa vägivalda selle riigi ja rahva kallal. Mentaalse sideme katkestamine territooriumi ja rahva vahel ja uute väärseoste tekitamine teenib otseselt meie vaenlaste huve, kurioosne on aga, et sellega tegeleme meie ise. Et muuta riigi ajaloo käiku, tuleb esmalt likvideerida tänased sümbolid ja iidolid, muuta minevikku ja selle olemust. Kõlab ju Orwellilik-Putinlik ütlus, et kes valitseb minevikku, see valitseb olevikku, kes valitseb olevikku, see valitseb tulevikku.

Venemaa üritab nii sisemaiselt kui väljaspool tekitada/süvendada kuvandit, et endised okupeeritud alad: Eesti, Läti, Leedu, Ukraina ja Moldova kuuluvad Venemaale. Tänaseni trükitakse maakaarte, kus lähiriigid on märgitud Venemaa koosseisu kuuluvatena.[1] Nii justkui peabki olema — Eesti valitsus ei ole selles asjas protesti avaldanud.

Kas lugeja teab, et alates 1997. aastast kirjutatakse kõigile okupeeritud Eesti aladel sündinud Eesti riigi kodanikele, kes saavad uue passi — sünnikoht Venemaa?! Isegi kui isik on sündinud enne sõda ja nime-

1. Hanneli Ruudi, Idanaabri kaartidel kuulub Eesti jätkuvalt Venemaa koosseisu, 07.08.2008 Postimees

tatud alade anastamist. Sellised järelandmised ja absurdile lähenevad sammud panevad mõtlema, et mitte ainult infosõda, vaid ka kogu võitluse tulemus Eesti riigi ja rahva eksistentsi eest on juba ette kavandatud. Eesti juhtivad poliitikud loovutavad ühe positsiooni teise järel ilma vähimagi võitluseta. Valitsus pole suutnud ega suudagi selgitada, miks on uut piirilepingut vaja ja miks peab selle sõlmima. Kus on järele- ja äraandmiste piir?

«Eeltöö selles osas on, nagu Venemaa puhul sageli, väga hästi ja pika aja jooksul ka tehtud. Balti riigid on muudetud vana Euroopa jaoks tülikaks, nende demokraatia ja legitiimsus on propagandasõjas suuresti diskrediteeritud. Ka sisepoliitiliselt on Venemaa suutnud Balti riikides saavutada märkimisväärselt mõjukad positsioonid, eriti Lätis, mis tänu siseriiklikule kaosele ning absoluutsele korrumpeeritusele on juba praegu samahästi kui Venemaa mõjualune riik,» kirjutas Mart Helme, osundades, et Balti riigid on ta Venemaa järgmine rindelõik ehk huvipiirkond, kus nõutakse Läänelt järeleandmisi — meid endid selle juures asjast kõrvale jättes.[1]

Infosõjast rääkides ei saa mööda minna ka siinsele viiendale kolonnile suunatud Kremli ässitavast propagandast ja desinformatsioonist, mis on infosõja oluline osa ja ületanud juba igasuguse lubatavuse piiri. Vihkamisest, šovinismist, ksenofoobiast, lausvaledest ja pooltõdedest kubisevad Venemaa telekanalid levitavad seda Eestis kaabeltelevisiooni ja satelliitide kaudu iga päev 24 tundi ööpäevas. Kaabel-TV on esindatud kümnete venekeelsete programmidega, mis Eesti-vaenulikku meelsust kohalike venelaste hulgas arendavad ja meie raamatuletid on lookas samalaadse venekeelse kirjanduse ja ajakirjanduse all. Eesti ega Lääne infokanaleid praktiliselt ei jälgita, siinsed migrandid on valdavalt Moskva inföväljas ja omavad hoopis teistsugust meelsust kui Eestis elav võõramaalane või kodanik omada võiks.

Paraku «eelistab teoreetiline ja praktiline lõimumistöö, mida meil riigi ja kodanikuühenduste tasandil tehakse, pigem pimesikku mängida. Tehakse nägu, et vene marurahvuslus ei ole Eestis probleem. Suurvene šovinism ei ole anakronism 21. sajandil. Naiivne arvata, et selle siirdeid ei ole jõudnud Eestisse,» on tõdenud ka Enn Soosaar.[2] Isegi kui inimene algselt ja teadlikult ei ole Eesti-vaenulik, siis lõppude-lõpuks hakkab massimeediast tulev infovoog teda alateadlikult mõjutama. Erinevad küsitlused ja suhtumismonitooringud näitavad seda hästi.

1. Mart Helme, Bukaresti alasti tõde, Delfi 07.04.2008
2. Enn Soosaar, Patriotism šovinismi soustis, Postimees.ee 22.12.2008

Eesti riikliku julgeoleku huvides tuleks riigil astuda kardinaalseid samme Venemaa väärinfo piiramiseks. Pronksiöö organiseerijate kohtuprotsessil tuli väga ilmekalt esile, kuivõrd tõhusalt ja operatiivselt kasutati Vene meediat ässitustööks, mässule üleskutsumiseks, teadete levitamiseks ja kremlimeelsete venelaste kokkukutsumiseks Tõnismäele ehk ninameeste sõnul mobiliseerimiseks.[1] Tuleb takistada vaenu õhutavate telekanalite transmissiooni ning sisse seada kontroll ka Eesti venekeelse ajakirjanduse üle, millel oli väga suur roll pronksimässu õhutamisel. Sellise tegevuse takistamise näol ei ole tegemist mitte sõnavabaduse piiramisega vaid Venemaalt lähtuva otseselt Eesti-vaenuliku propaganda ja õõnestustöö takistamisega, milleks omab õigust iga suveräänne riik, kaasa arvatud Eesti.

Ivan Makarov, Raadio 4 vastutav toimetaja, imestas, kuidas riik tolereerib olukorda, kus vene telekanalid röögivad üle maailma: te olete fašistid ja ainult fašismiga tegeletegi, et Eesti riik on mäda ja maailma peavalu ja et teie vanemate küüditamine ja mahalaskmine oli üks õige tegu... Ta jätkas: «Mina isiklikult ei arva, et tsiviliseeritud inimese tundemärk on piiramatu pahatahtlikkuse vabaduse austamine. Kui keegi solvab, laimab inimest või tuleb talle kogunisti kallale, siis tuleb sekkuda. Loomulikult võid sa hiljem hoopis ise süüdi jääda, kui kaabakal on hea advokaat ja tema ohver kardab tema vastu tunnistada. See õigusemõistmise süsteem on ju üks kummaline nähtus: võib näiteks pealinna avalikult ja organiseeritult segi peksta ja paljaks varastada, kuid hiljem selgub, et süüdi oli hoopis politsei [—] Ja nüüd me ei teagi täpselt, mis asi see oligi. Erinevalt Venemaa telekanalitest, kes paiskavad teile õhuaknasse «absoluutse tõe» nagu Molotovi kokteilipudeli.» Makarov rõhutas, et riigis peaksid kehtima seadused. Meil on keelatud alkoholireklaam televisioonis päise päeva ajal, lasteporno ja ka rahvusvaenu õhutamine. Kui mõni telekanal hakkaks tegema tubakale reklaami või näitama paljaid lapsi, siis läheks see kinni. Kuid kui välismaine telekanal õhutab regulaarselt rahvusvaenu kõige perverssemal moel, kusjuures mitte ainult eestlaste suhtes, siis meie seadused ei tööta ja isegi Põhiseadus lülitub välja. «Kas pole asi seaduste valikulises täitmises? Et seda seadust me täidame ja toda seadust me ei täida? Kes on seaduste täitmise ja mittetäitmise üle otsustaja? Kas ei oleks viimane aeg loobuda täiesti mõttetu võõramaise poliitilise reklaami ülekandmisest Eesti vastutusalal?» küsis Makarov.[2]

1. http://black.delfi.ee/~klaabu/Harju_maakohtu_otsus.pdf
2. Ivan Makarov: RTR-i probleemiga tegelegu Riisalu, 29.07.2009 uudis.err.ee

Peale 2007. aasta Venemaa instseneeritud aprillimässu tegi Kristiina Ojuland ajakirjanduses vastava ettepaneku, mispeale vasakpoolsed ja multikulturistid tõstsid lärmi sõnavabadusest ja tsensuuri kehtestamisest. Ojuland kinnitas, et meil on vaenuliku info levitamise takistamiseks: «... piisav seaduslik baas alates Euroopa Nõukogu piiriülese televisiooni konventsioonist, millega Venemaa ei ole liitunud, ja lõpetades elektroonilise side seadusega. Kuna Venemaa ei ole nimetatud konventsiooniga liitunud, siis ei ole Eestil ka rahvusvahelist kohustust Venemaalt tulevaid programme edastada. Eriti veel, kui need kubisevad Eesti vastu suunatud saadetest. ...Eeskuju võime võtta mõnest Euroopa Liidu riigist, näiteks Prantsusmaast, kes nimelt sulges Eutelsat 1 kaudu levinud äärmusislami kanalid Al Manari ja Sahar 1, mille kaudu õhutati Läänt ja USA-d vihkama».[1] Tänane olukord nõuab sellesse küsimusse täie tõsidusega suhtumist.

«Tegelikult ei kannata sõnavabadus Eestis karva võrra, kui siin lõpeb ära võõrriigi kahjulik õõnestustöö. Küllap hakkavad siinsed venelased aeglaselt ning vastumeelselt, aga lõpuks ikkagi vaatama muid kanaleid, kaasa arvatud olemasolevaid Eesti omi. Ning aeglaselt ja vastumeelselt nihkuvad samasse maailma nagu eestlased. Need, kes seda ei taha või ei suuda, saavad ju alati meelepärase telemaastikuga riiki kolida. Ei maksa elada illusioonides: pärast aprillimässu ja Georgia sõda on selge, et Venemaa on kõigi oma naabrite jaoks reaalne, vahetu ja eksistentsiaalne julgeolekuoht. Jätkata praegust isetekitatud kaitsetust vene propaganda suhtes on riigi julgeolekule ja Eesti püsimisele vältimatult eluohtlik. Riiklike venekeelsete kanalite loomine ei vähenda seda ohtu mitte millegagi, küll aga lagundab veelgi meie niigi nõrka vastupanuvõimet vene propagandale,» kirjutas Martin Helme.[2]

Integratsiooniprogrammi varjus eestlasi uusvenestama asunud rahvastikuministri büroost (mille ülesanded on nüüd eri ministeeriumite vahel ära jagatud) kõlanud üleskutsed luua venekeelseid tele- ja raadiokanaleid, toetada venekeelset ajakirjandust muulaste Lääne inforuumi integreerimiseks, mõjuvad tegelikult vastupidiselt. Esiteks vähendatakse sellega venelaste niigi olematut vajadust ja motivatsiooni eesti keele õppimiseks ja kasutamiseks. Sellega kasvab automaatselt surve teise riigikeele kehtestamiseks, sest kui riik loob ise, toetab ja laiendab võõrkeele kasutusala, siis kaovad ka igasugused loogilised põhjendused, miks sellele võõrkeelele ei võiks anda riigikeele staatust. Teiseks näitavad küsitlused, et Eesti infokanaleid venelaste poolt (ka venekeelseid

1. Kristiina Ojuland, Moodne sõda ja tema relvad, 18.05.2007 Ärileht
2. Martin Helme, Võitlus vene südame pärast, SL Õhtuleht 01.09.2008

ETV saateid ja uudiseid) ei jälgita ega usuta. Märksa tulemusrikkam ja võrreldamatult odavam on lõpetada vene propaganda edastamine kaabellevis. Kes väga soovib edaspidi jälgida vene infokanaleid, hangib endale satelliitvastuvõtja, mille vaatamine tuleks aga kõrgelt maksustada. Seeläbi oleks enamik muulasi sunnitud ümber orienteeruma ja sisenema Eesti infovälja, mille isegi passivne jälgimine mõjub positiivselt nii nende meelele kui eesti keele oskusele.

Läti on selles valdkonnas teinud juba esimesi samme — Seimile esitati eelnõu Vene telekanalite transleerimise keelustamiseks.[1] Ukraina, kes on korduvalt kaevanud Vene kanalite kallutatud kajastuse üle oma riigi ning teiste endiste idabloki riikide suhtes, keelas 01.11.2008 nelja suure Vene telakanali näitamise oma kaabellevis.[2] Vene kanalite edastamine on keelatud ka Gruusias. Prantsusmaast juba rääkisime ja selliseid näiteid on veelgi. Nagu näha, ei oleks Eesti vastav käitumine isegi mitte pretsedentiloov vaid täiesti mõistetav ja aksepteeritav ka rahvusvahelise üldsuse poolt.

Venelaste lojaalset ja ennast Eestiga samastavat, integreerunud poolt tuleb loomulikult toetada ja võimaluste piires ka angažeerida. Sellega peaks kaasnema aga ebalojaalse poole sihikindel ja karm survestamine. Põhimõtet jaga ja valitse ei tohi ära unustada (Balti riikide suhtes järgib Venemaa just sedasama taktikat). Igasugune separatismist rääkimine tuleb kuulutada riigivastaseks kuriteoks, kommunismi ja kommunistlike repressioonide õigustamine ja okupatsiooni eitamine tuleks kriminaliseerida nagu mitmetele tsiviliseeritud riikidele omane on ning vastavalt Eurokonventsiooni art. 16-le tuleks piirata välismaalaste poliitilist tegevust. Kui me oleksime suur ja väljakujunenud heaoluühiskond, siis võiks selliseid meetmeid pidada ehk ülepingutatuteks. Kuid meil on ebanormaalne imperialistlik naaber ja maailma mastaabis enneolematult suur okupantriigi poolt siia jäetud võõrpäritolu elanikkond, kelle käitumine on Kremli õõnestustegevuse ja propaganda tõttu ääretult ebastabiilne ja mitteratsionaalne. Oma julgeoleku huvides on Eesti sunnitud mingeidki samme ette võtma, enne kui on hilja.

Kommunistliku Nõukogude Liidu vastu leppimatu USA president Ronald Reagan algatas kaheksakümnendate aastate alguses ideoloogilise sõja kampaania, ristides Nõukogude Liidu «kurjuse impeeriumiks» (evil empire), mille juhid olid võtnud endale õiguse sooritada mis tahes kuritegusid, valetada ja võltsida, et kommunistlik revolutsioon haaraks terve maailma. Ükski lääne juht ei olnud vähemalt paarkümmend aastat kasutanud Nõukogude vastasmängijate kohta avalikult nii otseseid väljendeid. Ajal, kui ida ja lääne vahel püüti kramplikult luua töökindlaid ja heanaaberlikke suhteid ning püüti näilise rahu nimel silmad venelaste arrogantsuse suhtes kinni pigistada, peeti seda sobimatuks. «Kurjuse impeerium» kinnistus sellele vaatamata rahvusvahelises poliitilises sõnavaras kiiresti ja sama kindlalt nagu kunagi varem Churchilli legendaarses Fultoni kõnes välja öeldud väljend «raudne eesriie».

1. Lätis käidi välja idee keelustada Vene telekanalid, Postimees.ee 02.09.2008
2. Ukraina lubab lõpetada Vene telekanlite näitamise, Postimees.ee. 01.11.2008

Meeleavaldus Vene saatkonna ees 05.09.2009

Venemaa on naasnud endistele Nõukogude Liidu poolt sissekäidud radadele, õigustab stalinismi- ja kommunismikuritegusid, võltsib ja valetab, eemaldub üha enam demokraatiast ja kujutab üha suuremat ohtu oma naabritele ja Euroopale ning pürgib agressiivse poliitika ja relvadetäristamisega taas maailmahegemoonia poole.

Kuigi Gruusia konflikt oleks pidanud avama Lääne silmad Venemaa suhtes, leidub Euroopas endistviisi poliitikuid ja riigipäid, kes pigistavad silmad kinni ja püüavad suukorvistada kommunismiikke alt vabanenud riike, kes julgevad Venemaa suhtes tõele näkku vaadata ja seda ka välja ütelda. Meil asus Keskerakond eesotsas Edgar Savisaarega agressoril õigustama ja kaitsma ning taunis Eesti selja sirguajamist ning toetusavaldusi Gruusia territoriaalse terviklikkuse kaitseks. Kas poleks nüüd aeg lõpetada allaheitlik vaikimine ja võtta propaganda-

sõja ohjad enda kätte ja anda marutuld igast torust, et lõppeksid kord need rünnakud meie iseseisvuse vastu ja alatud süüdistused ja valed Eesti ja eestlaste kohta. Üsna paslik oleks võtta Venemaa suhtes taas kasutusele seesama, kord varem ennast juba suurepäraselt õigustanud nimetus — kurjuse impeerium. Venemaa on selle nime «auga» välja teeninud. Venemaa ongi kurjuse impeerium.

Pole suuremat õnnetust kui see, et inimene hakkab kartma tõde, mis võib teda paljastada.

Blaisc Pascal

KIRDE-EESTI ERALDAMINE EHK VEEL UUEM PIIR

Juba 1980-ndate lõpus kavandas Moskvasse Kirde-Eestis Hiina eeskujul nn. vabamajandustsooni. Sinna kuulunuks suured tööstuskeskused Narva, Sillamäe ja Kohtla-Järve, kus elanikkond koosnes sissetoodud venelastest ning oli märkimisväärses koguses loodusvarasid. Oli selge, et tegemist oli katsega viia see piirkond keskvõimu otsekontrolli alla.[1] Samuti on üsna tõenäoline, et kavatsus anda piirkond Nõukogude Liidu otsealluvusse peitis endas soovi nihutada loodav vabamajandustsoon Vene NFSV koosseisu. Olid ju sellised kavad Venemaal juba Tartu rahulepingu sõlmimisel. Õnneks ei jõutud vabamajandustsooni enne NSV Liidu lagunemist ellu viia. Vastasel juhul ei jookseks kontrolljoon täna isegi mitte Narva jõel vaid tükk maad lääne pool.

On raske kokku lugeda sõnavõtte, milles on avaldatud veendumust, et Eesti seaduslik idapiir vajab korrigeerimist ja vastavusse viimist praeguse kontrolljoonega. See on nn. ametliku Eesti seisukoht olnud üle kümne aasta. Selle aja jooksul on ilmunud aga ka märksa äärmuslikemaid artikleid ning venelaste poolt on esitatud ähvardusi ja ultimaatumeid, milles on nõutud Ida-Virumaa autonoomia rajamist, iseseisvumist või Eesti idapiiri tagasitõmbamist kontrolljoonest veelgi kaugemale läände ja Venemaa poolt Kirde-Eestis vägivaldse genotsiidipoliitikaga loodud uue etnilise olukorra aksepteerimist.

1. Arnold Rüütel, Tuleviku taassünd, 2001, lk. 83-84

Nii deklareeriti näiteks 16.11.1989 Tallinna Linnahalli juures bolševistliku revolutsiooni aastapäeval punalippude all korraldatud vene Interrinde miitingul, et terve Kirde-Eesti peab eraldatama Eestist ning selle baasil tuleb luua autonoomne Vene NSV vabariik.[1] Kohal oli ligi 30 000 inimest. Meeleolu oli sõjakas, maha karjuti ja vilistati iga väiksemgi katse eesti keeles rääkida. Lisaks Kirde-Eesti eraldamisele Eestist nõuti ka 16. novembri otsuste ja keeleseaduse tühistamist, sini-must-valge riigilipu mahavõtmist Pika Hermanni tipust, selle asendamist punalipuga jne. Nagu hilisemad sündmused näitasid, jäi idee Kirde-Eesti eraldumisest püsima.

Arnold Rüütel on iseloomustanud Interrinnet järgmiselt: «Interrinne, mille tegevust suunati Moskvast kohalike esindajate kaudu, oli instrumendiks, mille abil püüti riigi jõustruktuure kasutamata ja nõukogudeliku demokraatiakäsituse põhimõtetel hoida Eestis toimuvaid protsesse impeeriumile vastuvõetavates raamides.» Rüütel jätkas: « ... tänapäeval on üldse raske ette kujutada neid tegelikke ohte, mis meie jõudu koguvat vabadusliikumist, seega kogu rahvast tollal ähvardasid ja kuidas need ohte kätkevad mehhanismid toimisid. Mulle meenuvad mitmed juhud, kui alles n.ö. sündinud faktina, mõnikord ka tagantjärgi selgus, et Tallinnas oli käinud mõni tähtis tegelane NLKP Keskkomiteest, enamasti selle jõustruktuuride tööd koordineerivast nn. orgosakonnast. Mõnikord ilmnes, et isegi toonase EKP Keskomitee büroo paljud liikmed ei teadnud seda, millest rääkisid ja kellega kohtusid Moskvast tulnud kõrged külalised Keskkomitee hotellis või mõnes liidutehases. Teadsime, et neile olid tihti siinseteks partneriteks Interrinde suunajad-ideoloogid Panfilov, Kogan, Jarovoi ja teised.»[2] Kas pole see tuttav tegevusmall ka tänases Eestis? Täna on Kremli partneriteks Klenski, Reva, Sirõk jt. impeeriumimeelsed vene šovinistid.

Kuid Interrinde separatistlike taotlustega läksid kaasa ka mitmed eestlased. Juba sama aasta kevadel oli jurist Tõnu Korda avaldanud artikli, milles heitis Eesti territoriaalse puutumatuse üle parda, leides, et Kirde-Eesti eraldumine muust Eestist on täiesti võimalik ja Eestile vahest isegi kasulik. Korda artikkel tekitas paksu pahameelt ning autor ruttas kinnitama, et ta üritas sellega näidata vaid Kirde-Eesti eraldumise absurdsust.[2] Olgu mainitud, et separatistlikke vaateid esitanud Korda oli hilisem VIII Riigikogu ning selle õigus- ja riigikaitsekomisjoni liige.

1. XX sajandi kroonika, IV osa, Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2007, lk. 225
Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eesti. Eesti iseseisvuse taassünd 10X0 1001, Tall. 1996, lk. 479
Ihidcm, lk.518

Mida enam areneS eestlaste vabadusliikumine, seda kõvemini kostis impeeriumimeelsete venelaste nõue Kirde-Eesti eraldumiseks. Interrinne korraldas streike raudteel, lennuväljadel ja sadamates, et sundida eestlasi taganema oma vabadusesoovidest. ENSV Ülemnõukogu Presiidium teatas 31.01.1990, et soov luua Kirde-Eestis iseseisev riik on lubamatu ja kujutab endast katset koloniseerida osa Eesti territooriumist ja põlistada annektsioon. Sellest hoolimata peatasid Narva, Sillamäe ja Kohtla-Järve linnanõukogud Kirde-Eestis Eesti Vabariigi seaduste toimimise ning koos Interrindega moodustati Nõukogude võimu ja kodanike kaitse komitee. Kavas oli kuulutada 26.05.1990 Kohtla-Järvel Kirde-Eesti rahvasaadikute kongressil Moldova Dnestriäärse vabariigi eeskujul välja Kirde-Eesti Nõukogude Vabariik. Eesti valitsus astus vastusamme, mille tulemusel Interrinde plaanid luhtusid.[1]

11.12.1990 kuulutati Narva linnavõimude poolt, et linn koos kogu linnale allutatud territooriumiga kavatseb jääda Nõukogude Liidu, mitte Eesti Vabariigi koosseisu. Teatati, et linna staatust võib otsustada vaid nende endi poolt läbiviidav referendum.[2] Kuna Narva elanikkonnast 98% moodustasid sissesõitnud hilismigrandid, siis poleks olnud raske referendumi tulemust ette ennustada.

Oige pea, 1991. aasta kevadtalvel tõstis majanduse arengu ja inimõiguste kaitsmise sildi all Narva vabamajanduspiirkonna idee uuesti üles Edgar Savisaar. Tema valitsus esitas 13.02.1991 «lootuses vähendada Kirde-Eestis kasvavaid pingeid» ettepaneku vabamajandustsooni loomiseks. Ülemnõukogus võitlesid selle kava eest tuliselt vene saadikuterühmad, enamus rahvarindelasi ja sotsiaaldemokraate, teised poliitilised jõud nägid mängu aga läbi.[3] Akadeemik Endel Lippmaa kinnitas, et tegelikult on valitsuse kava taga N. Liidu juhtkonna soov Eestit kindlalt enda külge siduda: «Nii tohutute järelandmisteni, mida näevad ette Narva tsoon [—] me minna ei saa. See annaks käest ära juba nii palju, et iseseisvast Eesti riigist oleks üldse raske rääkida kellelgi teisel peale tema juhtide». Lippmaa avaldas veendumust, et sellega kavatsetakse lisaks Narvale anda Venemaa kontrolli alla ka elektrijaamad ja põlevkivibassein. «Kuidas Eesti edasi elaks, kui talt on võetud maavarad ja energeetika (põlevkivi), pool fosforiidist, rauamaak, sadatnakohad ja veel muudki?»[1] Vastuseis oli ülitugev ka rahva seas ning asi

1. lbidem, lk. 246
2. Päevaleht, 1990. nr. 264
:t. Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eesti, Tallinn 1996, lk. 795, 796
1. Endel Lippmaa, 08.05.1991 Kodumaa

päädis umbusaldusavaldusega Savisaare vastu, mis kukkus läbi tänu vene saadikutele, kes avaldusele alla ei kirjutanud.

23.07.1991 toimus Narvas Linnavolikogu erakorraline istung, kuhu oodati ka valitsusjuhti Edgar Savisaart, kes siiski, kartes ilmselt eestlaste reaktsiooni, kohale ei läinud. Teda asendas samuti Narva vabamajandustsooni loomise eest võitlev rahvussuhete minister Artur Kuznetsov. Istungil tehti teatavaks, et Kohtla-Järve, Sillamäe ja Narva volikogu on koostanud pöördumise Rüütli ja Savisaare poole, milles öeldakse: «Piirkonna elanike seas muutub üha populaarsemaks Narva-äärse Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi loomise ja Vene NFSV-ga liitumise idee. Kolme linna volikogu esimehed teevad pingete maandamiseks seetõttu ettepaneku anda Kirde-Eestile eristaatus, mis lubaks kasutada Eesti seadusi regiooni omapära arvestades.» Narva linnavolikogu esimehe Vladimir Tšuikini väitel polnud see ultimaatum, vaid ettepanek. Ta ütles: «Valitsus peab tõsiselt arvestama ideega kokku kutsuda kolme Kirde-Eesti linna volikogude ühisistung. Selle otsus võib üsna karmiks kujuneda».[1]

Enne kolme linna ühisvolikogu istungit aga algas ja lõppes läbikukkumisega putšikatse Moskvas ning Eesti kuulutas end iseseisvaks. See mõjus korraks kui sahmakas külma vett siinsetele impeeriumeelsetele ning tegi ka lõpu Savisaare Narva vabamajandustsooni loomisele.

Eesti-Vene riiklike läbirääkimiste Vene degegatsiooni juhi Vassili Svirini kohtumisel venelaste esindajatega Tallinnas 22.06.1992 nõuti jälle üksmeelselt, et Tartu rahulepinguga kehtestatud piiri ei tohi mitte mingil juhul tunnustada ega isegi mitte nn. administratiivpiiri. Riigipiir peab kulgema vastavalt praegusele etnilisele piirile.[2] Eesti taasiseseisvumise ajal 1990-ndate alguses kõlas siinse viienda kolonni ja nende esivõitleja Interrinde suust korduvalt nõudeid Kirde-Eesti eraldumisest või autonoomia loomiseks.

Siin olevate Vene erusõjaväelaste juhtimisel ja Moskva toel moodustati Interrinde relvastatud võitlussalkasid, kes olid valmis esimese Kremli käeviipe peale välja astuma. Jaan Kaplinski, tollane Riigikogu saadik, kirjutas oma päevikus: «Eile oli kohtumine kommunistidega (EDTP). Neid oli vaid neli — Tammaru, Nikiforov, Grigorjan ja veel üks venelane. Veendusin, et selles parteis on praegu vist kõige intelligentsemad inimesed. Arutasime põhimiselt Eesti tulevikku rahvussuhete aspektist. Tammaru juurde oli tulnd keegi venelane, kes öeld, et neil

1. Mart Laat, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eestio, Tallinn 1996, lk. 801
2. T. Tambi, «Vene küsimus» läbirääkimiste kuluaarides, 23.07.1992 Rahva Hääl

on organisatsioon ja nad on valmis tegutsema. Ka relvastatult, ka võimalike ohvritega. Tunnen, et mina ei ole see inimene, kes sellest Pareki poistele (KAPO-le — H.P.) teatab...»[1] Asi on ikka hull küll, kui isegi Riigikogu liige ei suvatse võõramaalaste poolt loodud relvastatud ja Eesti-vaenulike võitlussalkade kavadest Kaitsepolitseid teavitada. Sellised inimesed tegid aga otsuseid Eesti riigi nimel ja võtsid vastu seadusi...

16.-17.07.1993 korraldasid eestivaenulikud vene jõud Narvas ja Sillamäel (linnapead Vladimir Tšuikin ja Aleksander Maksimenko) ebaseadusliku referendumi rahvusterritoriaalse autonoomia küsimuses. Narva linnavolikogu esimehe Vladimir Tšuikini sõnul olevat venelased teinud juba liialt palju järelandmisi ja rohkem taganeda ei ole võimalik, Kirde-Eestis tuleb välja kuulutada autonoomia. Olukord oli ärev ka seetõttu, et Eestist polnud Vene okupatsioonivägesid veel välja viidud ja samalaadne autonoomia väljakuulutamine ning selle relvaga kaitsmine oli Moldova ja Gruusia näitel juba toimunud. Samal ajal asus Venemaa vastavalt Karaganovi doktriinile deklareerima ka Vene vägede kasutamise võimalust oma kaasmaalaste kaitseks. Tšuikin teatas, et hääletamisest võttis osa 52,3% inimestest, kellest 97,2% pooldas autonoomiat. Valitsuse vaatlejate hinnangul oli osalemisprotsent 44 ja kogu protseduur ulatuslik pettus.

Valitsus ei kinnitanud referendumi tulemust venelaste pahameelele vaatamata, väites, et see ei olnud demokraatlik (olevat veetud sisse hääletajaid Venemaalt) ja mitterepresentatiivsed (referendumil osales alla 5% valijaskonnast) ning Põhiseaduse §2 ei luba Eestis mingit autonoomiat. Tuginedes Põhiseaduse §2 ja §152 lõige 2, esitas õiguskantsler 20.07.1993 Riigikohtule taotluse, milles tegi ettepaneku tunnistada Narva ja Sillamäe linnavolikogude otsused kehtetuks. Õiguskantsler põhjendas oma taotlusi seisukohaga, et Põhiseaduse § 2 «Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik. Eesti on riiklikult korralduselt ühtne riik, mille territooriumi haldusjaotuse sätestab seadus» ei näe ette rahvuslik-territoriaalset autonoomiat Eesti Vabariigi koosseisus, mistõttu referendumis formuleeritud küsimused on vastuolus Põhiseadusega ning «Riigikohus tunnistab kehtetuks mis lahes seaduse või õigusakti, kui see on vastuolus Põhiseaduse sätte või mõttega».[2]

Referendum tühistati. Tähelepanu tasuks pöörata aga sellele, et Riigikohus ei puudutanud tollal ega viidanud ka oma otsuses kordagi

1. Jaan Kaplinski 7. III 1993 Riigikogu päevik http://jaan.kaplinski.com/ncw/riigikogu.html
2.15 kaasast, Tallinn 2008, lk. 17; http://wwvv.oiguskantsler.ee/public/resources/editor/File/15 kaasust.pdf

EV Põhiseaduse § 2-le, mis ütleb sõna-sõnalt, et «Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik». Riigikohus tunnistas referendumid küll õigustühiseks, kuid millegipärast ei tuginenud õiguskantsleri poolt esitatud Põhiseaduse sätetele, vaid hoopis asjaolule, et omavalitustel ei ole õigust rahvahääletuste korraldamiseks.[1] Justkui ei olekski olnud tegemist Eesti Vabariigi ühtsuse ja terviklikkuse vastu suunatud sammuga. Referendumil räägiti autonoomiast, kuid selle kaugem eesmärk ehk separatism oli selge ka kõige fantaasiavaesemale inimesele. Riigikohus jättis kasutamata võimaluse luua pretsedent Eesti territoriaalse terviklikkuse puutumatuse küsimuses. Kerkib küsimus, kas see võis olla seotud käimasolevate piiriläbirääkimistega?

Teisest küljest ei olnud tegemist isegi mitte eesti separatistide, vaid võõrriigi kodanike sekkumisega Eesti siseasjadesse ja nende poolt läbiviidud riigivastase lõhestustegevusega. 1993. aastal omas Eestis elavatest asustuskolonistides Eesti kodakondsust vaid mõni protsent. Loomulik oleks olnud õigusorganite karm reageerimine toimunule ja Eesti-vastase elemendi elamislubade tühistamine. Selle asemel aga asus valitsus, eriti Tiit Vähi peaministriksoleku ajal, otsima nende poolehoidu Eesti kodakondsuse jagamise teel. Peaminister Mart Laari kohtus Tšuikini ja Maksimenkoga ning tunnistas, et idavirumaalased on jäänud valitsuse tähelepanu alt välja ja lubas, et mittekodanikud, kellel on alaline elamisluba, vanemad kui 18-aastased ja kes on elanud antud omavalitsuses üle 5 aasta, võivad kohalikel omavalitsuste valimistel (KOV) hääletada. Riigikogu andiski elamisloaga Eestis elavatele välismaalastele valimis- ja kandideerimisõiguse ning sellel põhimõttel korraldati juba esimesed KOV-i valimised 1993. aasta oktoobris. Näiteks tänast Tallinna valitseb Edgar Savisaar ja Keskerakond just nimelt vene kodanike häältega. See on järjekordne põhjendamatu ja Eestit kahjustav samm, millist näiteks meie lõunanaaber Läti ei ole tänaseni astunud.

1993. aastal kinnitas Indrek Tarand, tollane Eesti valitsuse eriesindaja Kirde-Eestis, et Narva linnanõukogu esimees Vladimir Tšuikin on talle korduvalt rääkinud kohalike inimeste tahtest kangesti relvi haarata.[2] Kuna Eestis viibis ka Vene sõjavägi, oli veriste kokkupõrgete puhkemise oht üsna reaalne. Viienda kolonni käes oli märkimisväärne kogus relvi, nii et valitsus oli sunnitud saatma elektrijaamade kaitseks

1. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kohtukolleegiumi 06.09.1993 otsus nr 3, jõustumiskuupäev 06.09.1993
2. Indrek Tarand, Narvas kummardatakse veel teisi jumalaid, Postimees 30.08.1993

Narvasse eriüksuse. Kokkuvõttes suutis eestlaste külmaverelisus ja enesevalitsemise säilitamine vältida olukorda, kus oleks tekkinud Osseetia sarnane kriisikolle, rnis ilmselt oleks tekkinud, kui Moskval oleks õnnestunud saavutada Narvas nn. Kirde-Eesti autonoomia väljakuulutamine. See aga ei õigusta Eesti-vaenuliku kontingendi tolereerimist ja järeleandlikkust neile.

«Paraku ei võimaldanud kaks mõjurit korralikku pedagoogikat harrastada. Need olid nii Euroopa Nõukogu ja OSCE kujundatud hoiakud kui ka Ida-Viru venelaste halvasti maskeeritud soov kukutada koostöös Moskva tagurlastega Eesti Vabariik vähemalt oma regioonis. Euroopa ülepingutatud tähelepanu potentsiaalselt lahvatava kriisi ja võimaliku verevalamise suhtes sundis Eesti valitsust ja eriti president Lennart Merit astuma teistsuguseid samme. See omakorda julgustas iseseisvuse vastaseid üha šarmantsematele sammudele oma piinatud vähemuse rolli etendamisel. [—] Kuna narvitjaanidel ja sillamäelastel oli varuks vaid suure vennasrahva keel ja meel, siis nende protest maailma meediaväljaanneteni eriti ei ulatunud...[—] Mõistagi võiksin ma 15 aasta taguseid sündmusi kirjeldada ka dramaatilisemas võtmes, rääkida kasakatest Ivangorodis, võimalikest relvarühmitustest linnas, Juri Mišini propagandatööst. Või tollase kaitsepolitseijuhi Jüri Pihli õpetusest, kuidas pommikahtluse korral autoga kohalt võtta (juhiuks peab lahti olema!), maffiast ja raskustest sidega. Narvalaste õpitud abituse sündroomist ja paljust muust. Aga ma ei räägi sellest täna...»[1]

Ometi kõik, kes Eestiga 1990-ndate alguses suhtlesid, ei arvanud siiski, et Narva olukord ähvardas vägivallapuhangutega. Vene vägede väljaviimise töörühma nõustanud ameeriklane Paul A. Goble ütles, et Kirde-Eesti lahkulöömine ei olnud Vene poliitikute üksmeelne soov. «Nad teadsid, et kui Tallinn lubaks (Kirde Eestil lahku lüüa), siis langeks etniliste venelaste suhtarv ülejäänud (Eesti) riigis nii madalale, et (Venemaa) mõju osutuks minimaalseks.»[2]

Sestap tekitas referendum Venemaal huvitava reaktsiooni. Kirde-Eestis levisid kuulujutud, et kui Narvas keegi Eesti seadusi ei tunnista, ei hakka eestlased selle linna pärast rohkem maad jagama, vaid leevad talle lihtsalt ettepaneku astuda uuesti rublatsooni. Moskvasse jõudis Narva ära andmise kuulujutt ilmselt Tallinna venekeelsete ajalehtede vahendusel, põhjustades seal paanilise kätega vehkimise, et Venemaa ei soovi Narvat oma koosseisu isegi siis, kui referendumil

1. Indrek Tarand, Võta naine, kui võimalik, Narvast...(R. Valgre), 16.07. 2008 Kosti Päevaleht
2. Drew Wilson, Auk, 2008, lk. 333

tõepoolest mingi rahvuslik-territoriaalset autonoomiat pooldava tulemuseni peaks jõutama.

Peale Goble'i toodud põhjenduse sundisid Venemaad Narva ja Sillamäe suhtes tagasi tõmbuma eeskätt siiski Lääneriikide surve vene vägede väljaviimiseks Eestist ja USA Kongressis vastu võetud nn. Byrd'i parandus, mille järgi USA lõpetanuks Venemaale igasuguse majandusabi andmise, kui Vene väed ei lahku ja muidugi Venemaa enda sisevastuolud. Ära ei tohi unustada ka seda, et järgmisel aastal (1994) pidi ees seisma Venemaa vastuvõtmine Euroopa Nõukogusse ning Moskva juhtkond mõistis, et Eesti-vastaste pingete üleskruvimine ei olnud talle endale kasulik. Ähmiga ei taibanud Vene välisministeerium isegi selgitada, kas Narva äraandmine on Eesti ametlik seisukoht. Selle asemel lasti infovalitsuse juhatajal teha kähku avaldus, et Venemaa on siiski huvitatud Eesti territoriaalse terviklikkuse säilitamisest. Nimetatud kinnituse väärtust tõstab kindlasti asjaolu, et Vene pool tegi selle puhtalt oma algatusel, ilma et keegi oleks temalt midagi küsinud.[1] Küsimusi tekitab vaid see, miks ei kasutanud Eesti valitsus erakordselt soodsat momenti ära Eesti huvide kaitseks ja ei nõudnud Kremlilt oma sõnade tõestamist, ehk siis vägede väljaviimist ka Petserimaalt ja Narva jõe tagustelt aladelt.

(Ulataval kombel toetasid Ida-Virumaa eraldumist nõudvaid venelasi erinevatel põhjustel ka mitmed eestlased. Näiteks keegi Kaljo Kägi kirjutas Päevalehes, et «Eestil ei ole vaja võtta oma koosseisu teiste riikide kodanikega asustatud maid» ja arvas, et «Narva elanike taotlused tuleb rahuldada ja anda linn liitmiseks Venemaaga ning võtta see küsimus Venemaaga peetavate läbirääkimiste kavva.»[2] Samas ei pidanud Kägi arutamisväärsekski, et nimetatud teiste riikide kodanikud on asustatud siia vastu Eesti rahva ja riigi tahet, ning et teiste riikide kodanikel ei ole rahvusvahelise õiguse järgi mitte ühelgi maal, ka Eestis, vähimatki õigust nõuda ei autonoomiat, eraldumist ega mitte midagi sellist (näiteks valimisõigust), mis väljub nende välismaalase staatuse raamidest.

Ajaleht «Eesti Aeg» kirjutas, et Narva linna läänepiiri kujunemine Eesti-Vene piiriks tõkestaks Narva kui tsiviilgarnisoni staabi Eesti-vastase tegevuse. Seda nii elektrijaamade töö mõjutamise kaudu kui ka pretensioonide äralangemisega Ida-Virumaa vaimse liidri kohale. Narva kui Venemaa linn vajab Eesti toidulauda. Narvaga suhtlemine toimuks võrdsete partnerite vahel, rahumeelselt ja vastastikuste pre-

1. Ivar Kostabi, Meie mängumaa pole samuti piiritu, Postimees 24.07.1993
2. Kaljo Kägi, 19.11.1993, Päevaleht

tensioonideta teineteist allutada. Praeguse Eesti jõud ei ole piisavad, et võtta enda vastutusele Lääne-Ida valveposti taastamine Narvas. Selle territooriumiosa tõsimeelse «tagasivõtmise» ja Tartu rahuga määratud piiride lähtepunktiks võtmise küsimused on Venemaaga läbirääkimistel eestivaenulike jõudude uus mängumaa.[1]

Kirde-Eestist oli valimis loobuma näiteks Jaan Kaplinski ja isegi Jüri Eshim, kes ütles ühes intervjuus: «Kus on programmid Ida-Virumaa taasasustamiseks eestlastega? Petseri suudeti omal ajal riigiteenistujate ümberasustamisega teha Eesti linnaks. Kui meil nüüd puudub tahe kasvõi osaliselt eestistada Ida-Virumaad, siis paljast nostalgiast pole mõtet sealseid linnu tagasi võtta. Loovutame siis lihtsalt Narva ja Sillamäe venelastele, las nad muutuvad tähtsuseta, virelevaiks Vene provintsideks. Mina tõmbaksin piiri pool kilomeetrit Sillamäe linnast eemale».[2]

Üldiselt põhjendatigi Kirde-Eestist loobumist asjaoluga, et sellega vabaneksime suurest hulgast venelastest. Idee oli küll ilus, kuid läbimõtlematu. Kogu Eesti energiatootmine, selle ja keemiatööstuse tooraine (põlevkivi), suurem osa tööstusest jne., paikneb Ida-Virumaal. Nendest loobumine oleks tähendanud Eestile kohest majanduslikku ja energeetilist krahhi. Loomulikult on see ka peamine põhjus, miks Venemaa on soovinud nimetatud alasid endale krabada — see lahendaks paljud Leningradi oblasti probleemid (kasutati ju Leningradis aastakümneid Eesti põlevkivist toodetud gaasi ja elektrit) ning ruineeriks Eesti korralikult ära. Selliste ettepanekute järgimine ei tule kõne allagi, pealegi oleks see samm täpselt samamoodi Põhiseadusevastane, nagu Petrserimaast ja Narva tagustest aladest loobumine.

Tõmmates Eestist paralleele Tšehhoslovakkia ja Poola sakslastega asustatud alade ülevõtmisele Hitleri poolt, kirjutas Andrei Hvostov, et: «Eesti Vabariik ajab praegu iseendale haua kaevamise poliitikat. Siin elavate venelaste poolehoid tuleks saavutada ükskõik mis hinnaga, kuid paraku pole see EV poliitika kõige tugevam külg... Leppimatute isamaalaste nõudlus Petserile ja Narva tagustele aladele tähendab seda, et Eesti soovib oma Sudeedimaad.»[3] Ilmselt pidas ta selle all silmas peale Teist maailmasõda Sudeedimaal tšehhide poolt korraldatud tapatalguid sealsete saksa põliselanike kallal. Kas sellise saatusega ähvardab ta eestlasi Kirde-Eestis? Ja teadagi, mida tähendab venelaste poolehoiu saavutamine iga hinna eest — esialgu kodakondsuse null-

1. Ago Teder, Võib-olla tuleks Narva ära anda, Eesti Aeg 15.04.1992
2. Ivo Karlep, Miljoni eesti kodaniku mehisus ongi Eesti, 17.11.1993 Eesti Aeg
3. Andrei Hvostov, 25.11.1993, Postimees

varianti, vene keelt riigikeeleks, viisavabadust Venemaaga, siis aga NATOst väljaastumist, liitumist SRÜ-ga jne. Selline poliitika ei ole Hvostovi meelest haua kaevamine EV-le?

Raul Pettäi kirjutas, et «...piiriküsimuse rahulik lahendamine on Eesti Vabariigi edaspidise normaalse arengu ja stabiilsuse alus» ning Esmajoones tuleks Tartu rahulepingust lähtudes luua Eesti ja Vene vahele uus etniline piir, mis arvestaks algelanike rahvusliku kuuluvusega nii palju, kui vähegi võimalik».[1] Kuidas on võimalik luua uus piir lähtudes Tartu rahulepingust, seda tühistamata, jättis Pettäi targu täpsustamata.

Enda poolt vägivaldselt loodud uuele etnilisele situatsioonile on rõhunud korduvalt ka Venemaa, õigustades sellega küll okupeeritud alade anastamist, küll vajadust tõmmata piir vastavalt «tänapäeva realiteetidele».

Kuid Venemaa, vene ekstremistid ja loovutusideed toetanud üksikud eestlased ei olnud üksi. Kaudselt avaldasid toetust nõuetele kuulutada Ida-Eesti aladel välja autonoomia või liita need alad üleüldse Venemaaga ka siin inimõiguste täitmist monitoorinud lääne «sõbrad», kes püüdsid õigustada nendel aladel muutunud elanikkonna rahvuslikku koostist ja olukorda. 14.03.1994 saatis näiteks OSCE vähemusrahvaste ülemkomissari van der Stoeli asemik Eestis tollasele OSCE esimehele raporti nr. 55, milles väitis, et Kirde-Eesti eestlaste praeguse olukorra nimetamine nende inimõiguste rikkumiseks on «hämamine» *(confusing)* ning et Ida-Virumaa otsekui iseeneslik «tühjenemine rahvastikust» olevat olnud lihtsalt «Teise maailmasõja tagajärg», kusjuures «vene töölised täitsid tekkinud vaakumi» *(sic!).* Eesti ajakirjanduse kriitikat vene propagandast mõjustatud OSCE missiooni aadressil seletas ta «ikka veel ülekaalus oleva nõukoguliku mõtteviisi jääkidega», mis kõlas antud kontekstis eriti kummalisena. Seega, vene rahvastik Ida-Eestis olevat normaalne, järelikult võib arvata, et normaalne oleks ka autonoomia või täielik eraldumine Eestist.

Eesti «vabastamisele» kutsus üles Vene Vabastusliikumine (Russkoje Osvobotitelnoje Dviženie Estonii, RODE), kes levitas lendlehti, milles kutsus Vene impeeriumi venelastest ja ka eestlastest alamaid senisest aktiivsemale tegevusele reeturite vastu. Vene impeeriumi vaenlaseks tituleeriti Eesti president, Riigikogu liikmed jne. ning ka nemad varustati lendlehtetega. KAPO peadirektori Jüri Pihli sõnul on «kaitsepolitsei teadlik end RODE-ks nimetavast rühmitusest ja selle

1. Raul Pettäi, Vaba Eesti Sõna, New York, 13.04.1994

taga olevatest isikutest. [—] Samas leiab KAPO, et nende tegevuses pole veel selliseid kuriteotunnuseid, mille puhul kriminaalasja algatamine oleks hädavajalik».[1] Huvitav, kas selline mõiste kui preventatiivne tegevus on tuttav või ärgataksegi meil alles siis, kui maja on maha põletatud. Kuna RODE puhul oli tegu vene rahvusest isikutega, siis ilmselt tuli võimudel lihtsalt julgusest puudu. Riigikukutajatest välismaalaste korralekutsumine oleks ju Kremli poolt tõstatanud järjekordse lärmi venelaste diskrimineerimisest ja represseerimisest.

Kõiki vene ekstremistide ähvardusi, avaldusi ja nõudmisi ei ole võimalik üles lugeda, kuid üldiselt on Põhja-Eestis nõutud enam-vähem sarnast piirikulgemist, mida Vene delegatsioon esitas Vabadussõja rahuläbirääkimistel 08.12.1919 aastal — piir jookseks Kunda kandist Tudulinnani, kuid on esitatud ka märksa jõhkramaid nõudmisi.

Vene asevälisminister Sergei Ivanov on näiteks kuulutanud terve Eesti Venemaa osaks öeldes: «Ei saa okupeerida seda, mis kuulub meile»[2] Nendest sõnadest õhkub lausa jäist ja surmatoovat impeeriumimeelsust — tõrksad eestlased ei taha mõista, et nad elavad siin, «polistel vene aladel» üksnes venelaste armust. Selliseid avaldusi on vene poliitikute poolt tehtud palju. Vene kommunistide liider Gennadi Zjuganov ütles, et: «Eesti kirdeosas kompaktselt koos elavad venelased, ukrainlased, valgevenelased, kelle osakaal ületab 80% sealsest elanikkonnast, võivad ühel päeval hääletada Venemaaga liitumise poolt. Neil on selleks juriidiliste ja rahvusvaheliste normide kohaselt õigus». Asjaolu, et tegemist on lähiminevikus Eestisse asunud kolonistidega või et Eestil riigina on õigus territoriaalsele puutumatusele ja terviklikkusele, ei lähe sellele mõtteviisile korda.[2]

1. Rriigikogulane sai ähvarduskirja, Sõnumileht 12.09.1997
2. Sergei Ivanov; Venemaa põlisalade kohta, Postimees 24.05.2005
3. Toomas Varrak, Eesti Välispoliitika filosoofiast? III, Kaitse Kodu nr. 6, 2007

Impeeriumimeelsete venelaste identiteedikandja — Tõnismäe pronksokupant

2007. aasta kevadel aktiviseerusid Eesti-vastased rünnakud eriti. Venekeelses internetis ja käest-kätte levitati Vene Vastupanuarmee «Kolõvan» üleskutset terrorisõjaks Eesti vastu. Ähvardati, et: «Kui 3. maiks 2007 Eesti võimud ei anna kodanikuõigusi tervele Eesti elanikkonnale ega muuda ära me rahva vastase kultuurilise genotsiidi poliitikat, siis me läheme üle relvastatud võitlusele. 9. maisi saab alguspäev me sõjale kuritegeliku Eesti valitsuse vastu. Ja siis on me sihiks juba sõltumatu vene riigi loomine Eesti territooriumil, kus me lapsed saavad vabaduse ja õiguse olla venelased». Kutsuti üles «andma lööke kõikidele side-, elektri-, gaasi- ja bcnsiinivarustussüsteemidele, raudteeühendusele, õhuvedudele, suurte linnade veevarustusele. Põlema lähevad nende majad ja omand, kes on seadnud ennast venelastest ülemaks...». Venemaa valitsuselt ja presidendilt nõuti Eestis elavate vendade ja õdede «kaitseks» Vene vägede sisseviimist Eestisse.[1] Ilmselt eeldati, et NATO ei julge toimuvasse sekkuda, kartes Kolmanda maailmasõja puhkemist.

1. Vene Vastupanuarmee «Kolõvan» pöördumine 28.04.2007, tõlge T. Käivet; Kanal 2 «Reporter» 29.03.2007

Kolõvani terroristid ei jäänud üksi. Samasisulisi üleskutseid kõlas nii siinsete impeeriumimeelsete venelaste kui piiritaguste suust. Näiteks esines tuntud vene kirjanik Aleksandr Prohhanov Vene televisiooni RTVl New Yorgi kanalis ja kutsus Eestimaa venelasi üles suurele ülestõusule. Samas soovitas ta ja pidas koheselt vajalikuks vallutada Narva linn.[1] Loomulikult õigustas Prohhanov Molotov-Ribbentropi pakti, eitas Eesti okupeerimist ja sõimas eestlasi fašistideks. Sarnaseid avaldusi ja Eesti-vaenulikke artikleid üllitati sadade kaupa. Mainin vaid, et mitte ühtegi Eestis resideeruvat isikut, kes selliste riigivastaste üleskutsete levitamisega tegelesid, ei ole Eesti õiguskaitseorganite poolt mitte kunagi vastutusele võetud.

Venelane suhtub respektiga võõrastesse ja välismaalastesse, eriti, kui need näitavad üles jõudu ja põhimõttekindlust, kuid mitte juba kord alistatud rahvastesse. Eestlased, lätlased, leedukad, marid, tšetšeenid, grusiinid, jne., ei ole nende käsitluses suveräänsed rahvad, vaid kuuluvad venelaste maailmavaate põhjal ilma igasuguste reservatsioonideta igavesti neile. Ja kui Kremlil õnnestub vahepeal iseseisvunud «kadunud pojad» jälle tagasi võtta, siis ei käituta nendega Piiblis (Luuka 15.11) kirjeldatud viisil, vaid kui reeturiga, kelle palk on teadagi mis — surm. Vene «batjuška-isake» ei verista poja tagasisaamise puhul mitte nuumvasika, nagu lääne-kristlikus kultuuriruumis tehtaks, vaid kadunud poja enda. Oleme seda lähiajaloos juba korduval! kogenud — aastatel 1940-41 ja uuesti alates 1944. aastast. Sellest peaks piisama ilma, et kaugemat minevikku tarvitseks meenutada.

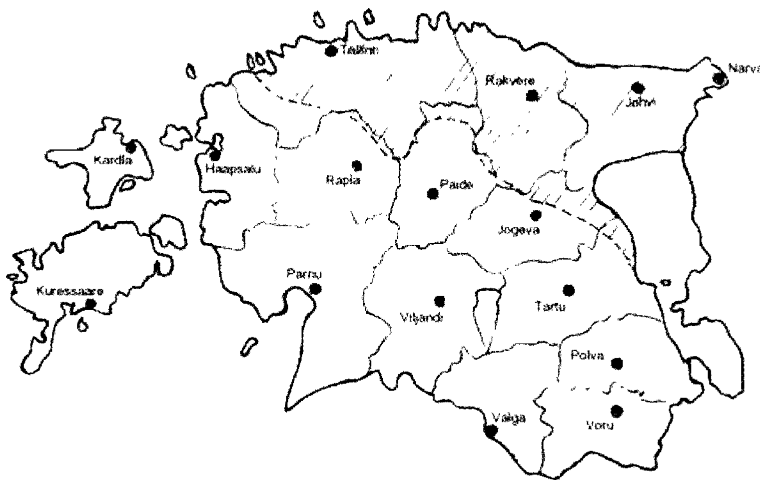
Ajakirjanik Ene Poil kirjeldas, kuidas ta käis Moskvas ajuloputusel ehk kuulamas naaberriigi Venemaa ametlikke seisukohti iseenda, maailma ja ka Eesti kohta.[2] Poliitikute, ekspertide, ärimeeste ja politoloogide käest kuuldu oli ühene: Venemaa on võimas ja õiglane, oleme naabrid ja kui te tahate (normaalselt) edasi elada, siis peate täitma meie nõudmisi, kinnitati iga päev kolmeteistkümnele Eesti, Läti ja Leedu ajakirjanikule. Enda sõnul järgmine president Vladimir Zirinovski tõotas, et sureme külma kätte (ei anta meile kütet) ja et iial ei sõlmita piirilepinguid, sest elame polistel Vene aladel. Eestile lubas ta armulikult jätta siiski Tallinna ja Pärnu.

Pronksokupandiga seotud provokatsioonide korraldamise läbi ja ühe pronksiöö mässu organiseerijana tuntuks saanud Vene äärmuslikšovinistliku organisatsiooni Öise Vahtkonna kodulehel avaldati 2008. aasta veebruaris vene rühmituse Loodearmee Uus Põlvkond poolt

1. EE online 02.05.2007
2. Ene Poil, Kuidas ma käisin Moskvas ajuloputusel, 06.07.2007 EPL

allkirjastatud avaldus. Selle kohaselt andvat Kosovo iseseisvuse väljakuulutamine ja selle tunnustamine teiste riikide poolt Eesti venelastele võimaluse ja õiguse kuulutada välja sõltumatu riik Kirde-Eestis.[1] Kosovo pretsedendi kohaselt olevat Kirde-Eestis iseseisva riigi väljakuulutamiseks järgmised alused: venelased on Kirde-Eestis enamusrahvus; erinevalt Kosovo albaanlastest, kellel on õigus territoriaalsele omavalitsusele, emakeelsele haridusele jne, olevat venelased Eestis ilmajäetud kõigist poliitilistest ja kodanikuõigustest; Kosovo alale, mis on muistne Serbia maa, tulid albaanlased alles XX sajandi keskel, kuid Narva jõe ja Peipsi järve ääres on venelased elanud sajandeid.

Öine Vahtkond kahetses oma avalduses, et päris lähiajal Eestis selliseid arenguid ette näha ei ole, sest siinsete venelaste eneseteadvus ei ole veel nii kõrge, kuid ähvardas, et: «muutub elu, muutuvad Euroopa kaardid ja ei ole teada, kuhu viib see kiirelt käest karanud protsess.» Avaldusega koos levitatud kaardil oli kolmandik Eesti riigist, kogu ala Põhja-Eestis kuni Paldiski linnani, Tallinn kaasa arvatud ja sealt diagonaalis alla poole Peipsi järveni kuulutatud venelaste maaks.

Vene ektremisti, internats Oleg Mazorovi poolt TV-le näidatud kaart

Eesti iseseisvust ja territoriaalset ühtsust õõnestavaid Vene äärmuslasi toetas kiirelt Venemaa presidendiks kandideeriva Liberaaldemokraatliku partei esimees Vladimir Žirinovski, kes kinnitas, et Baltikumi ve-

1. 17.02.2008 Delfi

nelastel olevat õigus Kosovo eeskujul luua oma — Russkaja Pribaltika — riik. «Eestis elavatel venelastel on palju suurem õigus luua oma väikeriik kui Kosovo albaanlastel,» kinnitas Žirinovski ajakirjanikele. «Kosovo tulem annab teatud innustust Transnistriale, Abhaasiale, Lõuna-Osseetiale, Mägi-Karabahhile, ja teiste seas ka Eesti venelastele». Žirinovski arvates olevat venelastel täielik õigus Vene vabariigi loomiseks Eestis, nagu näiteks Serbia riik Bosnias ja Hertsegoviina koosseisus. «Võib ka nõuda Eestist eraldumist ja liitumist Pihkva oblastiga või luua eraldiseisev Vene vabariik,» lubas liberaaldemokraatide juht lahkelt.[1]

Venekeelne internet on tänagi täis kommentaare, milles nõutakse Kirde-Eesti autonoomiat või eraldumist. Notšnoi Dozor algatas sügisel 2008 koguni avaliku küsitluse antud teemal. Kuid sellest hiljem. Keskendume hetkeks nende protsesside tagamaadele, ajaloole ja õiguslikele alustele.

Asjaolu, et vägivaldse deporteerimise ja koloniseerimise tagajärjel ei vasta seaduslik Tartu Rahu piir enam varasemale etnilisele asustusele, ei anna Venemaale mitte mingit õigust nõuda uute riigipiiride määramist ega meie poliitikutele mingit põhjust loobuda Eesti riigi maaaladest. Eesti territooriumil sõjajärgselt teostatud pogrommid, etniline puhastus ja läbiviidud rahvastikumuutused kvalifitseeritakse rahvusvahelise õiguse järgi genotsiidiks ning see, koos Genfi konventsiooni ja teiste rahvusvahelise õiguse aktidega, annab hoopis Eestile aluse nõuda okupatsioonikahjude kompenseerimist Venemaalt ja siinsete asustuskolonistide repatrieerimist.

Näiteks Haagi 1907.a. konventsioon sätestab, et okupeeriv riik ei tohi okupeeritud territooriumil muuta seal kehtinud seadusi ning et okupeeriv riik ei tohi okupeeritud territooriumil eraomandit natsionaliseerida. Genfi 1949.a. konventsioon, millega on liitunud nii Venemaa kui Eesti, sätestas üheselt, et okupeeriv riik ei tohi okupeeritud territooriumi asustada oma kodanikega. Seesama konventsioon kohustab okupatsiooni lõppedes okupeerivat riiki ära viima lisaks vägedele ka kõik oma sissetoodud tsiviilisikud. Seda aga ei tehtud. Kõik see puudutab otseselt mitte ainult tänast vähem või rohkem Eesti kontrolli all olevat ala, vaid ka okupeeritud Petserimaad ja Narva jõe taguseid alasid.

Kõik Eestisse genotsiidi läbiviimise eesmärgil elama suunatud venelased ei pruukinud kohe muidugi lõppeesmärki otseselt ehk teadagi. Kahtlemata olid nad aga vägagi teadlikud suurtest eelisõigustest, mis venelastele avanesid ning eestlaste jõhkrast diskrimineerimisest igas eluvaldkonnas, millega nad seda igati normaalseks pidades rõõm-

1.20.02.2008 Delfi

sasti kaasa läksid. Kuulutati ju vene rahva ülemaksolekut, kõigi rahvaste ühtesulatamise (venestamise) kava ja ühtse nõukogude (loe vene) rahva tekkimise vajalikkust ja vältimatust täiesti avalikult. 1988. aastal kogusid sisserännanud vene asustuskolonistid üle kolmesaja tuhande allkirja eesti keele kaitse seaduse vastu. Ometi ei nõudnud see seadus kõigilt venelastelt isegi mitte eesti keele oskamist (algtasemel ainult teenindussfääris) ja garanteeris venelastele õiguse nõuda eestlastelt vene keele kasutamist.[1] Tundub, et tänagi on vene ja venestunud immigrantidele antud õigus tunda end teise rahvuse kodus peremehena ja see on palju tähtsam kui põlisrahvuse õigus end säilitada ja kaitsta. Nii ongi venelaste huvi eesti keele ja kultuuri vastu palju väiksem eestlaste huvist teda orjastanud rahva keele ja kultuuri vastu.

Venestamispoliitikat ellu viies asustati Eestisse sadu tuhandeid vene immigrante, nende seas hulgaliselt kriminaalkurjategijaid, kellel pärast karistusaja äraistumist oli keelatud elada Leningradis ja muudes suuremates Venemaa linnades. Mis viga oli tulla, kui küüditatute ja arreteeritute kenad ja sisustatud kodud ning Venemaal ennenägematu heaolu ootas justkui kandikul ees. Esimese sõjajärgse viie aastaga andis loomulik iive rahva juurdekasvust vaid 2%, ülejäänud 98% tuli otse Moskva rongi pealt.

Kirde-Eestisse rajati Sillamäe linn, kus asus ülisalajane uraanirikastamise tehas, mis teenindas Nõukogude Liidu tuumarelvastuse arsenali. Eestlastele oli sissepääs linna suletud. Ei lastud neid, vähesed erandid välja arvata, venelaste poolt hävitatud ja uuesti ehitatavasse Narvagi. Kogu elanikkond ja tööjõud toodi Venemaalt. Veel üks selline linn oli näiteks okastraataia ja püssimeestega ümbritsetud militaarbaasiks muudetud Paldiski, mis enne sõda oli kaunis ja populaarne suvituslinnake. Sellest sai hiiglaslik sõjaväeosa, hiljem tuumaallveelaevade baas ja -koolituskeskus. Ka Kunda ja Kohtla-Järve muudeti venelaste tsitadellideks. Tallinnas kasvatati nende osakaalu kiiresti. Loodusteaduses kutsutakse sellist olukorda võõrliigi invasiooniks põlisliikide areaali.

Kui aastal 1939 oli Eestis eestlasi üle 90 %, siis 1989-ndal vaid u. 60%. Eesti 32 linnast oli saavutatud muulaste ülekaal 11 linnas, kaasa arvatud pealinn Tallinn. Neis linnades elas kokku 711 0.35 inimest (peaaegu pool kogu Eesti elanikkonnast), kellest eestlasi oli vaid 36,7%. Eriti masendav olukord oli loodud Ida-Virumaal, kus 221 111 elaniku hulgas oli ainult 18,4% eestlasi (peamiselt maaelanikkond). Narvas oli ainult 1,5 protsenti eestlasi. Tänaseks on olukord vaid veidi parem. Mõnevõrra muulasi küll lahkus peale NSV Liidu lagunemist, kuid perekondade

1. Kaarel Haav, Rein Ruutsoo, Eesti rahvas ja stalinlus, Tallinn 1990, lk, 127

ühinemise ja äriks muudetud abiellumiste sildi all jätkub peatumatu ja massiline venelaste sissevool — tuhandeid inimesi aastas. Kirde-Eestis ei ole eestlaste olukord paranenud — nad on sunnitud rääkima ja igapäevaseid asju ajama endiselt vene keeles. Põlisrahvas on omaenese kodumaal ja riigis diskrimineeritud!

Lätis on olukord veelgi drastilisem, sest seal on lätlaste osakaal jõhkra venestamisprotsessi käigus langetatud 82-lt protsendilt 52-le. Pealinnas Riias on vaid iga kolmas elanik lätlane, suuruselt teises linnas Daugavpilsis kõigest iga kaheksas.

Tegemist ei ole mitte ainult pelgalt arvude ja protsentidega statistikas, vaid Eesti ja Läti jaoks otseselt elementaarse ellujäämise küsimuse ja terava poliitilise probleemiga, mis ci ole oma teravust kaotanud ka tänapäeval, sest Moskva kasutab oma meelega siia jäetud inimesi ehk nn. viiendat kolonni aktiivselt ära eestivaenulikus tegevuses.

13.01.1992 teatas Vene Föderatsioon ametlikult, et ta on endise NSV Liidu õiguslikult identne järglasriik. Kõik NSV Liidu kodanikud kuulutati Vene Föderatsiooni kodanikeks. Seega on olemas igati seaduslik ja õiguslik alus nõuda Vene Föderatsioonilt kõikide NSV Liidu poolt Eestile ning teistele riikidele okupeerimise ja annekteerimise, massirepressioonide ja genotsiidi eest tekitatud kahjude korvamist. See lahendas ka nn. kodakondsuseta isikute küsimuse Balti riikides. Kõik, kellel oli NSV Liidu kodakondsus, said automaatselt, juhul kui nad oma keeldumisest ei teatanud, endale Venemaa kodakondsuse. Venemaa kuulutas selleks isegi kindla kuupäeva. Ometigi käsitletakse tänaseni Eesti ametivõimude poolt nimetatud isikuid, kes ei ole endale Eesti kodakondsust taotlenud, millegipärast kui kodakondsuseta isikuid.

Washington Post'i välistoimetaja Lee Hockstader analüüsis 1996. aasta kevadel avaldatud artiklis olukorda Eestis ning tõdes, et «Venemaa keeldub Tartu rahulepingut tunnustamast, kartes sellega ametlikult möönda, et nõukogude okupatsioon oli ebaseaduslik ja venelaste sisseränne illegaalne ning et küüditamised ja hukkamised olid kuriteod».[1] Sedasama on tunnistanud ka mitmed vene enda poliitikauurijad.

Tulles tagasi, 2008. aasta alguses Notšnoi Dozori (Öise Vahtkonna) kodulehel tehtud ükeskutse juurde kuulutada Eesti territoriaalset terviklikkust lõhkudes välja separatislik autonoomia osal Eesti territooriumil, siis pole kahtlustki, et sellise avalduse teinud organisatsiooni näol on tegemist põhiseadusliku korra vastase ühendusega..KAPO kinnitas juba 2006. aastal, et Öise Vahtkonna näol on tegemist Moskva loodud

I. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, lk. 330

õõnestusorganisatsiooni Konstitutsioonierakonna käepikendusega.[1] Imestama paneb aga võimude reaktsioon või õigemini igasuguse reaktsiooni puudumine. Üleskutsete levitajate juht, vana interrindelane Oleg Morozov on Vene kodanik. Selle asemel, et põhiseadusliku korra vastasel! aktivistilt elamisluba ära võtta ja ta riigist välja saata, kutsuti nende ettevõtmisele tähelepanu mitte pöörama.

Venekeelses internetis levitatav plakat: «Tapa eestlast, päästa maailm fašismist»

Ainus, kes reageeris teravalt vene äärmuslaste üleskutsele oli raamatu autori juhitud Eesti Rahvuslik Liikumine. ERL avaldas 18.02.2008 pressiteate, milles öedi, et: «ERL mõistab hukka kõik katsed lõhkuda Eesti territoriaalset ühtsust ning nõuab karme meetmeid Öise Vahtkonna ja selle liikmete vastu. Nõuame kõigi vene õõnestusorganisatsioonide sundlikvideerimist ning nende liikmete karistamist Eesti elamislubade ja naturalisatsiooni teel saadud kodakondsuse tühistamise ja Eestist välja saatmise näol. [—) Eesti Vabariigi iseseisvuse, suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud õõnestustegevus on absoluutselt lubamatu. ERL on varem hoiatanud ja hoiatab taas, et Eesti kohtusüsteem ja valitsus tekitavad vene äärmuslastes karistamatuse

1. KAPO aastaraamat 2006

tunde, koheldes nende rünnakuid Eesti ja eestlaste vastu siidkinnastes. [—] Nüüd on asutud lõhkuma Eesti territoriaalset terviklikkust ja ühtlasi meie põhiseaduslikku korda — Eesti Põhiseadus sätestab, et Eesti territoorium on ühtne ja jagamatu. Iga riigi kohus on kaitsta iseennast ja oma kodanikke. Jättes vene äärmuslased Eesti riigi ja rahva vastu suunatud tegevuse eest ka seekord sisuliselt karistuseta, demonstreerib Eesti riigivõim oma suutmatust või tahtmatust täita talle pandud kohustusi. Kui valitud riigitegelased ei saa põhiseaduse ja põlisrahva huvide kaitsmisega hakkama, siis peab eesti rahvas nende ülesanded enda kätte võtma».[1] Kahjuks vaikiti see avaldus meedia poolt maha.

Kaitsepolitsei (KAPO) kinnitas, et Öise Vahtkonna tegevust küll jälgitakse, kuid nende avaldust siiski tõsiseltvõetavaks riigivastasuseks ei peeta. Riigikogulane Sven Mikser pidas Notšnoi Dozori avaldust isegi Eestis valitseva mõtte ja sõnavabaduse väljenduseks, justkui tähendaks sõnavabadus kõikelubatavust ja õigust riigivastaseks ja vaenulikuks tegevuseks. Paljud poliitikud, sealhulgas justiitsminister Lang keeldusid aga üleüldse kommenteerimast. Kuid leidus siiski poliitikuid, kes olid teisel seisukohal: «Kuna see seltskond istub otsapidi kohtu all ja on seotud eelnevate provokatsioonidega, siis selle seltskonna puhul ei ole absoluutselt mingit kahtlust — tegemist on riigi- ja põhiseadusevastase tegevusega,» rääkis endine Eesti suursaadik Moskvas Mart Helme. IRL-i Rahvuslaste Ühenduse esimees Tarmo Kruusimäe rõhutas, et tegemist on selgelt põhiseadusevastase tegevusega.[2]

Kummastav on KAPO, kelle esmaseks ülesandeks on «riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse kaitse», kõigutamatu ükskõiksus ja passiivsus vene õõnestusorganisatsioonide suhtes ning seisukoht, et riigivastasus võib olla tõsine ja mittetõsine. Ometi on Eesti Vabariigi põhiseadusliku riigikorra muutmiskatse (siia alla kuulub ka Eesti territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud tegevus) Karistusmäärustiku järgi kõige puhtakujulisem kriminaalkuritegu: § 233 «Välismaalase poolt Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu suunatud vägivallata tegevuse eest, kui puudub käesoleva seadustiku § 231 /—/ süüteokoosseis, karistatakse kahe kuni kümneaastase vangistusega» (§ 231 sätestab põhiseadusliku korra vägivaldse muutmise). Territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud tegevus kuulub samuti sinna alla. Autori arusaamist mööda riigivastane kas ollakse või mitte. Neutraalsus riigivastasuse suhtes ei saa kõne alla tulla, sest see tähendab ju samuti sisuliselt riigivastasust.

1. http://www.rahvuslikliikumine.ee/index.php
2. TV2, uudistesaade Reporter 18.02.2008

Kohtla-Järve linna portaalis korraldati venelaste poolt koheselt internetiküsitlus, mille hääletajatest 46,15 % soovisid Eestist täielikult eraldunud ja iseseisvat Ida-Virumaad, 20,88 % nõudsid laialdast autonoomiat, 18,68 % jätnuks kõik nii nagu on ning 14,29 % eralduks Eestist ja liituks Vene Föderatsiooni koosseisu.[1] Avalikult hääletada julgesid küll vähesed, kuid sellele vaatamata näitab see Eesti-vaenulike tendentside püsimist ning tulevikus üleskerkivate võimalike konfliktide allikat.

02.12.2007 toimunud Venemaa valimised andsid jälle tõestust Eestis elavate venelaste meelsuse kohta. Eestis elab ca 114 000 registreeritud Vene kodanikku, valimas käis neist 24 000. 81% Eestis Vene duumat valinutest hääletas ühtse Venemaa poolt. Seda on 17% rohkem kui Venemaa enda tulemustes. .Järelikult kiidavad nad Pütini partei Elesti-vaenuliku poliitika ja seisukohad heaks. Avatud Ühiskonna Instituudi uurimuse kohaselt meeldib Eestis elavatele vene noortele, kui Venemaa poliitikud kutsuvad neid kaasmaalasteks. Nad seostavad end Venemaaga, mitte Eestiga, kuigi on siin sündinud ja üles kasvanud.[2] Loomulikult ei ole see kellelegi üllatus, sest ilma igasuguste uuringuteta oli venelaste ja Venemaa side ja meelsus näha pronksiöö märatsemiste aegu. Veri on paksem kui vesi. Lisaks kõigele kasvab aastast-aastasse venelaste arv, kelle meelest Venemaa vabastas, mitte ei okupeerinud Eesti ning ühe nende samade vene koolinoorte seas läbiviidud küsitluse järgi ei pea nad Eesti riigi sümboleid — lippu ja vappi, mitte millekski.

1986. aastal läbiviidud eestlaste ja venelaste rahvusteadvuse empiirilise uurimuse järgi iseloomustas kõiki eestlasi (v.a. 3% assimileerunuid) tugev seos oma maa ja rahvaga, sügav huvi tema ajaloo, kultuuri ja keele vastu, soov elada oma kodumaal, rahvuskaaslaste keskel, sügav mure rahvuse üha halveneva olukorra pärast. Kõigi nende omaduste poolest vastandusid eestlased vene immigrantide üldmassile, kes ei hooli oma maast ja rahvast ega ka eestlastest ja Eestimaast, nad ei arvesta ühegi rahvusega, nad seostavad end ühtse nõukogude rahvamassiga, kelle kodumaaks on kogu impeerium kus keskvõimu ametnikud lubavad neil peremehetseda ükskõik millise rahvuse kodus, nad vihkavad neid rahvusi, kellele see ei meeldi.[3] 1989. aasta «Mainori» küsitluse andmeil oli iseseisva Eesti riigi pooldajaid venelaste seas vaid viis protsenti.[4] Viimaste aastate sündmused ja tänased

1. http://forum.k-jarve.ee/index.php?showtopic = 7436&hl =
2. TV3, «Seitsmesed uudised» 29.06.2008
3. Kaarel Haav, Rein Ruutsoo, Eesti rahvas ja stalinlus, Tallinn 1990, lk. 116
4. Ibidem, lk. 119

uuringud näitavad, et venelaste hoiakud ei ole muutunud kui siis selles suhtes, et endise Nõukogude Liidu asemel nähakse oma nn. koduimpeeriumina Vene Föderatsiooni. Kuid see on ainult formaalne, mitte sisuline erinevus.

14.08.2008 korraldas juba tuttav Eesti-vaenulik vene organisatsioon Öine Vahtkond eesotsas Dmitri Linteri ja Maksim Revaga Venemaa saatkonna ees meeleavalduse Venemaa toetuseks Gruusia-vastases agressioonis. Kirde-Eestile viitava loosungiga «Eesti venelastel on samuti õigus enesemääramisele», rünnati Eesti territoriaalset terviklikkust. Ürituse alguses tuli saatkonnahoonest välja ka Venemaa suursaadik Eestis Nikolai Uspenski, kes tänas Öise Vahtkonna liikmeid ja ütles: «Soovin teile edu, jõudu, mehisust ja tervist ... Me ei jäta omasid kunagi hätta. Arvan, et on aeg ka siin sellest aru saada».[1] Ei ole vaja kübetki fantaasial, et aru saada nendes sõnades peituval ähvardust Eestile ja omade ehk «kaasmaalaste» tagantõhutamist uutele vägitegudele.

Venemaa riigiduuma väliskomisjoni esimehe Konstantin Kossatšovi arvates saab Eesti-Vene suhteid kardinaalselt parandada ainult Eesti järjekordne järeleandmine — kodakondsuse nullvariandi kehtestamine. «Eesti poliitikat saavad muuta ainult Eesti elanikud,» kinnitas ta.[2] Me teame väga hästi, milline Eesti poliitika peale nullvariandi kehtestamist venelastest kodanike tahtel välja hakkaks nägema. Isegi kui Eestile jäetaksegi mingisugune teatav «iseseisvus», ci räägitaks piirilepingus enam mitte ENSV piiridest, vaid nihutatakse see ilmselt Kundast lääne poole, võib-olla aga lausa nii kaugele kui Notšnoi Dozori aktivistid unistavad.

Pehmelt öeldes on vastutustundetu soovida Eesti ühiskonda «integreerida» ja kodakondsust anda isikutele, kes peavad Eesti riigi taastamist oma inimõiguste rikkumiseks ja olles pideva ühiskondliku ja poliitilise ebakindluse allikaks, esindavad siin Vene-Nõukogude koloniaalpoliitika järjepidevust. Näiteks koos nn. kodakondsusetu Maksim Revaga pronksöö korraldamises süüdistatavatena kohtu alla antud Oise Vahtkonna liikmetel Dmitri Linteril, Dimitri Klenskil ja Mark Sirõkil on kõigil Eesti kodakondsus. Kas pelgalt kodakondsuse andmisega muutuvad ebalojaalsed isikud ka tegelikult Eesti kodanikeks? Paraku liiguvad meie riigijuhid oma kodakondsuspoliitikas just Kremli poolt näidatud teed. Jõuline kodakondsuse jagamise kampaania, mis hoogustus 2008. aasta septembris, järgib täpselt Karaganovi doktriini eesmärke.

I. IS.08.2008www.Delfi.ee
Kossatšov: suhteid parandaks passide jagamine, www.DELFl.ee 02.11.2008

Tuntud vabadusvõitleja Mart Niklus kommenteeris Kremli nõudeid järgmiselt: «Järjekordne näide sellest, kuidas nn. laulva revolutsiooni aegse poliitilise trallitamise, lullilöömise ja isamaalise ilutsemise mõrudad viljad on eesti rahval nüüd käes. Eesti Vabariik oleks teiste okupatsioonist (Norra, Taani jt.) või koloniaalorjusest (India, Indoneesia, Alžeeria jt.) vabanenud riikide eeskujul tulnud kohe desovetiseerida, dekoloniseerida ja derussifitseerida, kommunistlikud riigireeturid ja inimsusevastased kurjategijad ilma viivituseta kohtu alla anda — mitte aga piirduda üksnes siltide ja värvide väljavahetamisega, sauluste muutumisega paulusteks. Praegu on nn. mitte-eestlaste integreerimise suitsukatte varjus üle mindud okupatsiooni ja kolonisatsiooni põlistamisele, mille osadeks on ka kodakondsuse nn. nullvarianl ja teise riigikeele kasutuselevõtmine. Mida rohkem idanaabrile järele antakse, seda nõudlikumaks ja jultunumaks see muutub. Erandiks pole ka sovetiajal Eestisse introdutseeritud ning pärast nn taasiseseisvumist siia jäetud «venekeelne elanikkond». Miks ometi see «elanikkond» ei soovi järgida iidol Pütini üleskutset oma uute passidega oma ajaloolisele kodumaale tagasi kolida? Seal ei nõua neilt ju keegi eesti keele oskust või Eesti Vabariigi seaduste austamist.[1]

«...venelaste jultunud ja nahhaalsed provokatsioonid (—] tuletasid meelde seda, mis sai kristallselgeks juba aprillimässu päevil: Venemaa esimene valik on oma viienda kolonni abil korraldada õõnestustegevust, kui see ei õnnestu, siis kasutatakse viiendat kolonni ära ettekäändeks kasutada jõudu otse,» kirjutas TMS vene äärmuslaste kohta ja tegi ettepaneku: «Asume juba aegsasti seda tsiviilgarnisoni likvideerima neid tagasi saates sinna mülkasse, mida nad nimetavad Venemaaks ja mille nad on kokku varastanud väikerahvaid tappes».[2]

Ka Gruusias toimunud Vene Föderatsiooni «rahuvalvamise» õigeks pidamine suure osa siinsete venelaste poolt näitab, et Eestis elamine pole mõjutanud neid karvavõrdki eestimeelselt või läänelikult mõtlema. Põhjuseks on Venemaa inforuumis elamine ja tõsiasi, et Eestisse asunud venelased pole mitte poliitilised pagulased, kellelt võiks oodata autoritaarse Venemaa vastast toimimist, vaid okupeeriva riigi asustuskolonistid ja nende järeltulijad, kes igatsevad oma riigi endise suuruse ja võimsuse taastamist. Jutt, et neid kasutati ära, et nad ise seda ei teadnud jne. on üdini naiivne. Kelle poolt hääletavad siinsed Vene kodanikud? Eesti-vaenulike ebademokraatlike Vene parteide poolt. Eesti keele põlgamine (mitteõppimine ja -kasutamine), eestlaste halvusta-

1. Mart Niklus, e-kiri 02.11.2008, autori valduses
2. Terve Mõistuse Sündikaat, juhtkiri 11.08.2008

mine (piisab mõnele vene internetifoorumile pilgu viskamisest), rõõmustamine Moskva poolt väljakuulutatud kaasmaalase seisundi üle, aprillimäss, suhtumine Eesti okupcerimisse, jne. näitavad, et suur osa viiendast kolonnist on valmis oma poolelijäänud missiooni jätkama. Rõõmuga. Meie rõõmuks on siiski olemas ka täiesti arvestatav hulk Eestile lojaalseid venelasi.

2008. aasta hilissügisel alustas kremlimeelne liikumine Öine Vahtkond pealinnas, Kohtla-Järvel, Sillamäel, Narvas jne. venelaste seas küsitluslehtede jagamise kampaaniat. Üks küsimus puudutas vene autonoomiat Kirde-Eestis, ülejäänud teist riigikeelt, nullkodakondsust, venekeelset kooliharidust jm. Liikumine korraldas Tallinnas ja Ida-Virumaa linnades selleks ka avalikke üritusi. Öine Vahtkond teatas oma kodulehel, et küsitluse eesmärk olevat koguda arvamusi «mitmetes võtmeküsimustes» umbes 100 000 inimeselt ning esitada seejärel küsitluse tulemustest lähtudes ettepanekuid Eesti ja Venemaa valitsusele ning Euroopa Liidule. Öise Vahtkonna esindaja Aleksandr Korobovi sõnul oli liikumisel kavas korjata allkirju 2-3 kuud.'

Selles asjas olevat valmis mindama ka Brüsselisse ja Euroopa Kohtusse välja. On selge, et sellise tegevuse eesmärgiks ei ole Eesti elu edendamine vaid hoopis sisemise stabiilsuse lõhkumine ja eelduste loomine Venemaa tegevuseks *äia* Lõuna-Osseetia. Tegemist otsese võõrriigi katsega oma kodanike ja nn. kaasmaalaste vahendusel sekkuda EV siseasjadesse. Vene asja ajamiseks kandideerisid vene šovinistid ka 2009. aasta Euroopa Parlamendi valimistel Eestis. Õnneks ei saanud nad selleks piisavalt hääli, vastupidiselt Lätile, kust valiti Europarlamenti kaks Läti-vaenulikku venelast.

Öine Vahtkond peaks Eesti-vaenulikkuse ja pronksiöö organiseerimise tõttu olema juba ammu laiali saadetud, kuid ei ole. Kaitsepolitsei laseb põhiseaduslikku korda õõnestaval organisatsioonil ja isikutel rahulikult edasi tegutseda, KAPO jälgivat olukorda. Vene šovinistidel lasti lakistamatult allkirju koguda isegi Tammsaare pargis Tallinna kesklinnas.

Valitsus ilmselt arvab, et vahtkondlased tüdinevad ära ja lõpetavad oma tegevuse. Kuid miks peaksid Eesti riikluse hävingust huvitatud tegelased oma tegevusest loobuma kui nad võivad selle juures nautida täielikku karistamatust? Mõisteti ju aprillimässajate ninamehedki kohlus õigeks, sest süüdistuses selgelt väljatoodud organiseerimistegevuses ci näinud kohus organiseerimist ja ND juhtides liidreid. Juba koh-

I. Öine Vahtkond kogub arvamusi vene autonoomia kotita, Postimees.ee, BNS 10.11.2008

tust võidukalt väljudes teatasid nad, et Eestit ootavad ees rasked ajad.[1] Seda enam, et eestivastane tegevus kujutab endast Venemaa rahalise toetuse näol neile ka väga head sissetulekuallikat? Tegemist on elukutseliste riigikukutajatega. Mis siis, kui vahtkondlased suudavad oma ürituse edukalt lõpetada ja küsitleda umbes 100 000 venekeelset elanikku?» küsis Tiit Madisson. «Saades oma küsimustele meelepärased vastused, kuulutataksegi rahva soovidele tuginedes Ida-Virumaal välja autonoomia, valitakse võimuorganid jne. Kuidas käitub meie valitsus siis? Kardan, et siis on juba hilja, sest siis tuleks massiliseks muutunud separatistlik liikumine maha suruda jõuga. Kui praegu kardetakse teistele hoiatuseks riigist välja saata mõnda õõnestustegevusega hõivatud Vene kodanikust aktivisti, siis on äärmiselt naiivne arvata, et võimud on hiljem suutelised veelgi radikaalsemateks sammudeks, kui väljasaatmistest lahvatanud leegi summutamiseks ei piisa».[2]

Olemasolevad Eesti seadused ja isegi Eurokonventsiooni artikkel 16 lubab riigil piirata või vajadusel täielikult keelata igasuguse välismaalaste poliitilise tegevuse, eriti kui see vaenulik ja riigivastane on. Miks seda ei tehta? Theodore Roosevelt ütles 1907. aastal, et: «Meil on ruumi vaid ühe lipu — Ameerika lipu jaoks ...meil on ruumi vaid ühe keele — inglise keele jaoks ...meil on ruumi vaid ühe lojaalsuse — ja see on lojaalsuse jaoks Ameerikale.» Täpselt sama peab kehtima ka Eesti Vabariigis — meil saab olla vaid üks lipp — sini-must-valge lipp, üks riigikeel — eesti keel ja lojaalsus ainult Eesti riigile. Muu ei tule kõne allagi!

Siin laiutavatele vaenulikele võõrriigi kodanikele tuleb anda teada, et nagu teisteski riikides (näiteid võib leida igast ilmakaarest), ei taluta enam mittekodanike osalemist katsetes mõjutada EV riiklikku korda, osaleda poliitilistes aktsioonides EV-s ja lõhkuda meie territoriaalset terviklikkust.

See on teema, millele tuleb jätkuvalt tähelepanu pöörata ja millega tuleb tegeleda, selle asemel pea jaanalinnu kombel liiva sisse peita. Probleemid ei kao, kui neid eitatakse ja ei lahene, kui Eesti ja eestlased lõputuid järelandmisi teevad. Ega asjata ei öelda, et õnnetus käib rumalate järel. Kõik Eesti riikluse ja territoriaalse terviklikkuse lõhkumise katsed tuleb juba eos nurjata, seda enam, et nende ja soovimatuse taga toimuvat takistada, on selgelt näha Kremli karvast kätt ja otsest pahatahtlikkust.

1. Mart Laar: karistamatus tõukab äärmusi tagant, www.DELFI.ee 05.01 2009
2. Tiit Madisson, Riiklust ohustab Stenbocki maja ja Toompuiestee seltskonna kuritegelik ignorantsus, TMS 28.11.2008

Noored rahvuslased meeleavaldusel Toompeal nõudmas Põhiseaduse ja Eesti huvide järgimist

Tõde on alati tõde ja kuri on alati kuri. Ainult arutu inimene võib kurja tehes kinnitada, et teeb seda headel eesmärkidel.

John Ruskin

EESTI MEREPIIR SOOME LAHES

ÜRO 1982. aaasta mereõiguse konventsiooni (Eesti ühines Konventsiooniga 2005.a.) artiklist 3 tulenevalt on kõigil mereäärsetel riikidel võõrandamatu õigus kehtestada oma territoriaalmere ulatuseks 12 meremiili rannast, saartest või kõige kaugematest rahnudest. Vastavalt rahvusvahelisele mereõigusele on merepiiri kulgemise ja kauguse kehtestamine riigi ühepoolne otsus, mis ei vaja mingeid kooskõlastusi ega läbirääkimisi. Piisab vaid teiste riikide teavitamisest. ÜRO konventsiooni artikli 2 järgi kuulub igale riigile suveräänsus oma territoriaalmerel, selle põhjas ja selle kohal asuvas õhuruumis ehk teisisõnu, täielik õigus otsustada, mis tema piiridesse jäävas alas toimub.

Eesti ja Soome on teineteisele nii lähedal, et mõlema territoriaalmered kattuvad. ÜRO mereõiguse konventsiooni artikkel 15 lahendab olukorra niimoodi, et sellisel puhul jookseb piir täpselt keskel, kahe maa mediaanjoonel. Kus lõpeb Eesti piir, seal algab Soome piir ning nende vahel rahvusvaheline eikellegimeri puudub.

Enne Teist maailmasõda oli Eesti territoriaalmere ulatuseks ca 4 meremiili, kohati vähemgi. Nõukogude okupatsiooni ajal seda laiendati ning Soome lahel oligi Nõukogude Liidu ja Soome merepiir mediaanehk keskjoonel. Eesti taasiseseisvudes otsustati riiklikest huvidest lähtudes viia merepiir kooskõlla ÜRO mereõiguse konventsiooniga ning otsustati jättagi see mediaanjoonele. 27.08.1992. aastal võttis Eesti valitsus vastu määruse, millega kehtestati Eesti territoriaalvete ulatuseks

12 meremiili. Eesti-Soome merepiir kinnitati Soome lahe mediaanjoonele. See oli ülitähtis samm, mis suurendas Eesti ja Soome julgeolekut ning andis võimaluse kontrollida, mis toimub nende rannikute vahetus läheduses ja Soome lahes tervikuna.

Juba järgmise päeva õhtul protesteeris Eesti suursaadik Soomes, Lennart Meri, oma volitusi ületades Tallinnas peetud pressikonverentsil 12 meremiili üle. Tollane presidendikandidaat avaldas kahtlust, kas Eesti on võimeline oma piiri kontrollima ja süüdistas valitsust ebaprofessionaalsuses. Meri väitis, et otsuse tegemiseks puudusid valitsusel kooskõlastused naaberriikidega (tegelikult piisab vaid naabrite teavitamisest — H.P.), et otsusest ei olnud teadlikud Eesti saatkond Helsingis ega ka Eesti välisministeerium. Saadiku arvates piisanuks neljast meremiilist.[1]

Valitsus vastas endise välisministri Lennart Meri avaldusele pressiteenistuse avaldusega (29.08.1992), milles väljendati sügavat hämmeldust ja rõhutati, et suursaadiku avaldus on vastuolus tema diplomaatilise funktsiooniga. Merile pandi süüks faktide meelevaldset tõlgendamist ja teatati, et 12 meremiilist on räägitud Soome Vabariigi esindajatega ning loomulikult oli sellest teadlik ka Välisministeerium eesotsas välisminister Jaan Manitskiga. Presidendikandidaat Merile soovitati teha vahet valimiskampaania ja Eesti Vabariigi esindamise vahel — või siis otsustada, kellena ta esineb.

Suursaadik Meri ei olnud üksi oma arusaamatu ja põhjendamatu vastuseisuga Eesti huve võimalikult hästi kaitsvale merepiirile Soome lahes. 06. oktoobril 1992 vannutati Lennart Meri Eesti presidendiks ning neli päeva hiljem tuli võimule Isamaliidu juhitav valitsus eesotsas peaminister Mart Laariga. Välisministriks sai Trivimi Velliste. Uuel valitsusel oli uus ja Eesti huvide taustal arusaamatu seisukoht — Eesti merepiir tuleb Soome lahe keskjoonelt tagasi tõmmata ning selle nimel asuti koheselt tegutsema. Riigikogu menetlusse anti vastav eelnõu.

Toimunu tagamaade kirjeldamisel on üks ühine joon Eesti-Vene maismaapiiri looga. Nimelt kinnitas riigikogu liige Igor Gräzin, kes esilas 2007.a. kevadel Riigikogu menetlusse eelnõu taastada Eesti merepiir Soome lahe mediaanjoonel autorile, et valitsuse ja välisministeeriumi protokollid, mis käsitlesid kirjeldatud merepiiri äraandmisprotsessi arutelusid ja otsuseid, on salapärasel kombel arhiividest kadunud.[2]

Küll on aga olemas mõned Riigikogu istungite stenogrammid, kust loon väljavõtte merealapiiride seaduse eelnõu esimeselt lugemiselt,

1. 29.08.1992 Postimees
2. kohtumisel ERL juhatusega, Toompeal 2007.

mis annab ülihea pildi valitsuse põhjendustest (või õigemini põhjenduste puudumisest) loobuda ÜRO Mereõiguse konventsioonis sätestatud õigusest määrata Eesti merepiir Soome lahe keskjoonele ja tekitada sinna selle asemel rahvusvahelised veed.

VII RIIGIKOGU STENOGRAMM, II ISTUNGJÄRK, 21. jaanuar 1993.'

Eelnõud tutvustas ja kaitses tollane välisminister **Trivimi Velliste,** kes ütles: «Üldjuhul sätestab see eelnõu teatavasti, et Eesti territoriaalmeri on 12 miili laiune. ...käesolev seadus /teeb/ Soome lahes piirangu. Piirang seisneb selles, et Eesti territoriaalmeri läheb lähtejoonest võimalikult kaugele, kuni 12 miilini välja, kui see on võimalik, kuid ei lähe kusagil kaugemale kui kolm miili Soome lahe keskjoonest, mis on ühtlasi Eesti ja Soome majandusvööndi piir. Ja peale selle teeb seadus veel ühe piirangu: nendes kohtades, kus rahvusvaheline laevatee on keskjoonest lõuna pool, hoidub Eesti territoriaalmeri veel ühe miili kaugusele laevatee servas!.... Ma olen kindlalt veendunud, et merealapiiride seaduse vastuvõtmine Riigikogus suure häälteenamusega mõjub Eesti välispoliitilisele prestiižile väga kasulikult. Lõputud ja tühjad vaidlused tühiste üksikasjade üle mõjuvad aga Eesti prestiižile kindlasti kahjulikult.

Kalev Kukk: Te panite ette teha teatavaid mööndusi rahvusvaheliste laevateede puhul Soome lahes, ei mitte muuta Soome lahte nii-öelda Eesti-Soome siseasjaks. Kuidas on lood Taani väinadega, kas Taani väinad on täna Rootsi-Taani siseasi, nende territoriaalmeri, või jäävad Taani väinasid läbivad rahvusvahelised laevateed rahvusvahelistesse vetesse?

T. Velliste: Taani väinad on tunduvalt kitsamad kui Soome laht oma kõige kitsamas kohas ja seal ei ole mitte mingisugust teist võimalust. Loomulikult puutuvad Taani väinades territoriaalmered kokku, kuid Taani väinades on täpselt samasugune läbisõidukanal, nagu on see, millest meie räägime. Peale selle on ka Irbeni väin niisugune väin, mis on kitsam kui 24 meremiili. Nii et kui Eesti ja Läti mõlemad kehtestavad oma territoriaalmereks 12 meremiili, siis on ka Irbeni väin suletud, mis ei tähenda, et sinna ei saa sisse sõita. Asi ei ole mitte selles, et meie ei saaks või ei võiks õiguslikult sulgeda Soome lahte, me võime seda teha. Ma rõhutan, see on meiepoolne vabatahtlik piirang. Kõik, mis on õiguslikult võimalik, ei pruugi olla alati tark. See on täiesti vabatahtlik piirang.

1. http://web.riigikogu.ee/ems/stcnograms/l993/03/(93031007.htm

Katrin Linde: Kas te võiksite mulle öelda, millal läbisõidukanal Taani väinadesse tehti? Möödunud nädalal seda seal veel ei olnud.

T. Velliste: Laevasõidukanalid on olemas, see on kehtestatud Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni (IMO) poolt. Need kanalid on olemas juba aastakümneid.

Kalev Kukk: Te ei vastanud minu küsimusele. Ma küsisin teie käest, kas Taani väinasid läbivad rahvusvahelised laevateed jäävad rahvusvahelistesse vetesse või on nad Rootsi-Taani territoriaalvetes. Ma ei vaidle sellele vastu, et rahvusvahelised laevateed ei või läbida üksikute riikide territoriaalvett, aga ma ikkagi küsin, kas Taani väinasid läbivad rahvusvahelised laevateed jäävad rahvusvahelistesse vetesse või nende riikide territoriaalvetesse.

T. Velliste: Ma arvan, et vastasin sellele küsimusele. Nad ei jää rahvusvahelistesse vetesse.

Toomas Alatalu: Ühiskomisjoni istungil te rääkisite, et sellest, et Eesti võtaks vähem, on huvitatud Soome. Ma küsiksin siiski üle, kelle huvides me praegu tegutseme. Kas see on Eesti täiesti vabatahtlik tegevus või avaldab keegi meile survet?

T. Velliste: Ma ei saa küll hästi aru teie küsimusest, aga surveavalduse kohta niipalju, et survet ei ole meile keegi avaldanud.

Jaak Roosaare: Kas peale selle, et laevakaptenid ei suuda rahvusvahelisest laevateest, mis on piisavalt lai, selle piirides läbi sõita, on veel mingi põhjendus, miks me loobume vabatahtlikult sellest 1 miilist ega vii territoriaalmerd laevasõidutee piirini?

T. Velliste: Ei, mingisugust õiguslikku tarvet selle piirangu järele ei ole, see on jällegi ühepoolne vabatahtlik piirang lihtsalt selleks, et hoiduda minemast otse laevateeni, jätta üks varumiil. See on umbes nii, nagu maanteel jäetakse maanteeperve ja kraavi vahele tavaliselt 1 meeter. Mingisugust formaalset tarvidust siin ei ole ja juriidiliselt ei ole see ka kohustuslik, see on täiesti vabatahtlik poliitiline enesepiirang.

Jüri Toomepuu: Kui ma uurisin teie poolt pakutud merepiiri kaali ja võrdlesin seda Nõukogude Liidu merekaardiga, kus on märgitud Nõukogude Liidule sõjaliselt tähtsad alad, siis on ilmselge, et kõik need õgvendused, mis teie sõnade järgi on tehtud rahvusvahelise meresõidu huvides, on tegelikult tehtud hoopis selleks, et jätta meile vaenulike elementide huvides veeriiki sõjalise agressiooni jaoks vajalikke merealasid. Minu küsimus teile: miks töötate teie, kes te olete andnud Iruudusvande Eesti Vabariigile, teise riigi huvides?

T. Velliste: Kuna ma nägin teie küsimust ette, siis ma esitasin ametliku järelepärimise Eesti Kaitsejõudude Peastaabile ja sain sealt kirjali-

ku vastuse, et peastaabil ei ole mingeid andmeid teie nimetatud kahjulike elementide veealuste baaside kohta nendes kohtades, millest te räägite.

Olav Anton: Ühes vastuses te ütlesite, et see on enesepiirang, see on otsustatud ning ka poliitiliselt otsustatud. Ma küsiksin, kes otsustas ja milline poliitiline jõud otsustas seda enesepiirangut rakendada enne, kui parlament on oma otsuse teinud?

T. Velliste: Ma räägin ainult valitsuse otsusest eelnõu kohta. Valitsus loomulikult otsustas, kui ta eelnõu koostas.

Kalle Kulbok: Võib-olla käsitles härra Toomepuu veidi ekslikult neid strateegilisi piirkondi, mis mitmesuguste riikide allveelaevadel võivad meie lähinaabruses olla. Jutt on ikka niisugusest merepõhjast, mis sobib allveelaevadelt rakettide laskmiseks jne. Ma toon näiteks rajooni nr. 211 Tallinna lähistel, mis jääb praegu valitsuse poolt esitatud piiri küllaltki vahetusse lähedusse. Kahjuks ei ole mõõtkava, ma ei saanudki täpselt välja mõõta, kas see on sees või väljas. Kui palju on üldse praegu selliseid strateegilisi piirkondi, Vene sõjaväekaartidel märgistatud rajoone, mis jäävad väljapoole meie territoriaalvett, kuid 12 miili piirkonna sisse?

T. Velliste: Ma kordan veel. Eesti Kaitsejõudude Peastaabi ülem Laaneots on ametlikult ja kirjalikult teatanud, et peastaap ei tea mitte ühestki sellisest objektist.

Peeter Lorents: Mul on küsimus, mille ma esitasin teile juba kahe komisjoni ühisistungi ajal. Minu ees on koopia 21. novembri «Päevalehest», kus tsiteeritakse Trivimi Vellistet järgmisel viisil: «Eesti välisminister kinnitas, et 4-miilist territoriaalvett on 12-miilisest tunduvalt odavam ja lihtsam valvata.» Ja nüüd eriti tähelepanu. «Ka valitsuse arvates peaks Eesti territoriaalvete laius olema 4 meremiili.» Minu küsimus: mis tingis seisuga 21. november 1992 teie sellist laadi avalduse ja kas vastab tõele selles avalduses esitatu, et ka valitsuse arvates oli lugu nii?

T. Velliste: Kõigepealt on jutt Soome lahe kontekstisl, ma ei ole mitte kunagi rääkinud sellest, et merepiir peab olema alati kõikjal üks. Jutt on alati olnud Soome lahe kontekstist ja ma kordan veel kord, et praegusegi lahenduse puhul on merepiir ühes kohas isegi 3,6 miili. Sel ajal ma esindasin valitsust välisministrina ja see oli minu kui välisministri arvamus. Ministri arvamus on mingil määral ka valitsuse arvamus.

Jaak Roosaare: Ma täiesti mõistan, et me võime mitmel põhjusel vabatahtlikult piirata territoriaalmere laiust. Mu küsimus on, mis on need põhjused ja põhjendused, miks valitsus vabatahtlikult soovitab

mitte minna rahvusvahelise laevateeni välja, vaid jääda sealt 1 miil kaugemale.

T. Velliste: Põhjusi on kahesuguseid. Me ei näe mingisugust põhjust, miks minna kaugemale. Kui me sellist põhjust näeksime, siis jah, aga me ei näe seda põhjust. Teine põhjus on loomulikult puhtpraktiline, millest ma olen ka varem rääkinud. Ma olen sügavalt veendunud, et juba selle merepiiri valvamisega, mille me praegu kehtestame, tekib väga suuri raskusi.

Katrin Linde: Kui Taani ja Rootsi territoriaalmere piirid puutuvad kokku ja sealt on võimalik takistamatult rahvusvaheliste eeskirjade kohaselt läbi sõita, miks ei oleks see siis võimalik Soome lahes?

T. Velliste: Loomulikult on see võimalik.

Peeter Lorents: Te olete väga paljudele küsimustele jätnud vastamata, delegeerides küsimuse kuhugi mujale või öeldes midagi hoopis mõistetamatut. Mitmes küsimuses, mille esitajad on tuginenud heale ja paikapidavale informatsioonile, on sisaldunud mõte, et territoriaalmeri ei ole mitte mingisuguste rahvusvaheliste sätete järgi segav faktor rahumeelsele läbisõidule ei kauba-, sõja- ja reisilaevadele ega muudele alustele. Täpselt samamoodi ei saaks rahumeelsele läbisõidule takistuseks olla ka Eesti territoriaalmeri. Millest on tingitud teie eriline agarus, et tõmmata meie territooriumi osa, milleks territoriaalmeri on, kõigepealt mediaanist 3 miili tagasi, siis mingisuguse teeperve näol 1 meremiil jne.? Millest on tingitud teiepoolne agarus rahvusvaheliste sätete valguses, mis määratlevad rahumeelsele läbisõidule mittetakistuseks oleva territoriaalvee?

T. Velliste: Ma vastan teile veel kord. **Ei ole mitte mingisugust õiguslikku piirangut, ei ole mitte mingisuguseid õiguslikke tegureid, mis meid selleks sunnivad. Kordan, me teeme seda vabatahtlikult** oma otsusega ja lähtume ennekõike sümmeetriaprintsiibist, millest ma olen täna rääkinud. **See on meie vaba valik ja see on kõik.»**

PROTOKOLLI VÄLJAVÕTTE LÕPP.

Seda laadi arutelud saatsid Eesti merepiiri määramist Soome lahes. Ma arvan, et intelligentsele lugejale ei ole tarvidust välisministri (ja valitsuse) seisukohti ning vastuseid kommenteerida, sest ütles ta ju otse välja, et piiri tagasitõmbamiseks ei ole olemas mitte mingeid põhjusi, ei mingeid õiguslikke tegureid. Ei mingeid! Ometi seda siiski tehti ja piiriepopöa jätkus täistuuridel.

06.04.1993 tehti Eesti valitsuse poolt Soomele ettepanek tõmmata mõlema riigi territoriaalmere piir tagasi, et Soome lahe keskele tekiks

«vaba läbipääs». Loomulikult leidis harjunult Kremli poole kummardav Soome valitsus, et ettepanek on suurepärane ning nõustus sellega kahel käel, kuigi see tekitas sealpool lahte sama suurt vastuseisu kui Eestiski. Et tegemist oli kahtlemata Moskva huvide ja kulissidetaguse initsiatiiviga, siis ei kulutatud aruteludeks aega. 4. mail 1994 saatis Soome Välisministeerium Eesti Suursaatkonnale Helsingis diplomaatilise noodi nr. 11990 (vt. LISA 5. lk. 514), millega teatati, et Soome Valitsus on antud ettepaneku heaks kiitnud.

Meenutagem siinkohal legendaarse Soome diplomaadi Max Jakobsoni poolt tõdetut: «Mõned kõrgel kohal olevad isikud — mõjuagendid — on ühel või teisel põhjusel Nõukogude Liidu kontrolli all... Vahel nad isegi ei tea, et neid ära kasutatakse. Nõukogude Liidul on õnnestunud sokutada selliseid isikuid haldusasutustesse ja valitsusse. Nende arv on küllaltki suur, neid on igasugustel kohtadel valitsuses ja ühiskondlikes organisatsioonides».[1] On selge, et ega NSV Liidu õigusjärglase Vene FV käitumismallid oma eeskujust ja eelkäijast erine. Ei Soomes ega ammugi ka Eestis. Parimaks tõendiks sellest on 22.09.2008 arreteeritud Kaitseministeeriumi kõrge ametniku, julgeolekuosakonna ülema, riigisaladuste kaitsega tegelenud Hermann Simmi paljastamine Vene spiooni ja mõjuagendina.[2] Kuipalju neid on aga veel?

Soome Eduskunta ratifitseeris lepingu 03.03.1995 ning see jõustus 30.07.1995. Eesti Riigikogu ratifitseeris lepingu 10.03.1993 ja lükkas vaid kahe enamhäälega (36-38) tagasi eelnõu kõikjal 12 meremiilise territoriaalvee kehtestamiseks. Vastu võeti eelnõu, mille lisas kehtestati Soome lahes uued tingimused — vabatahtlikud piirangud.

Meie naabritel Lätil, Leedul, Rootsil, Poolal jne. on kehtestatud 12-meremiilised territoriaalveed. Meil seda enam ei ole. Täna on Eesti territoriaalmere laius Soome lahe keskosa piirkonnas 200 km ulatuses oluliselt vähem kui 12 meremiili (3 kuni 6,6 meremiili võrra). Seetõttu moodustub antud piirkonnas territoriaalmere välispiiri ja Soome lahe keskjoone ehk mediaani vahele ulatuslik mereala (ca. 1250 km²), mis territoriaalmere asemel on majandusvööndi staatuses. Mediaanpiir on nimetatud majanduspiiriks (tuttav väljend Eesti-Vene maismaapiiri juurest).

Julgeolekupoliitilisest aspektist muutus senine olukord kardinaalselt. ÜRO mereõiguse konventsioon sätestab, et territoriaalmeres sõitvatel tsiviilalustel on liikumine vaba, rahumeelselt läbi sõitvad võõrriigi

1. Max Jakobson XX sajandi lõpparve, 2005, lk. 530
2. Urmas Jaagant, Merilin Kruuse, Vahistati riigireetmises kahtlustatav endine kõrge riigiametnik, 22.09.2008 EPL

sõjalaevad peavad aga selle eelnevalt registreerima ning allveesõidukid peavad liikuma vee pinnal heisatud lipuga, et nad oleks visuaalselt tuvastatavad. Sõjalaevad peavad territoriaalvetest peatumatult ja kiirelt läbi sõitma, peatuda võib ainult hädaolukorras või rannikuriigi loal. Soome lahe keskosas need nõuded aga enam ei päde.

Kui territoriaalmeres on võõraste sõjalaevade liikumine piiratud ning võimalik vaid rannikuriigi poolt lubatud koridoris ja loa olemasolu korral, siis majandusvööndi puhul võib iga riigi sõjalaev tulla rahulikult meie territoriaalmere piiri taha, jääda ankrusse, viia siin läbi uuringuid, sõjaväeõppusi või elektronluuret jne. ning meie ei saa midagi teha. Territoriaalmeres on rannikuriigil õigus kohustada kõiki veeliiklejaid navigeerima ainult selleks ettenähtud laevateedel (Konventsiooni art. 22). Majandusvööndis on võõrriikide sõjalaevade sõit aga vaba, nad võivad sõita vee peal või vee all — nii kuidas soovivad. Selle asemel, et kontrollida võõrlaevastike liikumist ja tegutsemist meie vetes, piirasime meie iseend — vabatahtlikult.

Lisaks tuleb meeles pidada, et territoriaalmere kohal olev õhuruum on samuti riigi omandus ja kontrolli all, sealt läbisõit on reeglina tasuline ja selleks on nõutav luba. Majandusvööndis piiranguid ega tasusid ei ole ning ka võõrriigi sõjalennukitel on vaba voli lennata. Piltlikult öeldes võivad vaenlase laevad ja lennukid tulla nüüd takistamatult peaaegu Toompea külje alla. Mõni aasta tagasi nii juhtuski, kui Vene hävitajad meie õhuruumi tungisid ja Vene allveelaevu Naissaare all nähti.

Merepiiriga on lahutamatult seotud ka meresõidu ohutuse küsimus. Oma territoriaalmeres võib Eesti ise kehtestada laevaliikluse skeemi, määrates, millistes kanalites ja millistes suundades sõidetakse ning kus asuvad liikumiseks keelatud alad. Majandusvööndis peab aga teistele laevadele kohustuslikuks tehtava liikluseraldusskeemi kooskõlastama lMO'ga (Rahvusvaheline Mereorganisatsioon). Oluline on ka, et territoriaalmeres võib välismaa laevade suhtes teostada kriminaaljurisdiktsiooni, vajadusel näiteks laevu arestida või kurjategijaid kinni pidada. Majandusvööndis Eestil seda õigust ei ole.

Need on vaid mõned aspektid, kuid siia lisanduvad veel keskkonnakaitse küsimused. Territoriaalmeres on merekeskkonna kaitseks ja säilitamiseks rannikuriigil palju suuremad võimalused. Täpselt sama lugu on kalapüügi ja kalakaitse erinevusega territoriaalvetes ja majandusvöötmes.

On olemas selline üllas leping nagu Läänemere kaitsekonventsioon e. Espoo konventsioon. Ainus Läänemereriik, kes sellega ühinenud pole, on Venemaa. Rannajoon on neil lühike, kuid see ei takista

Venemaad olemast Läänemere suurimaid reostajaid. Meenutagem rahvusvahelist kokkulepet kasutada Läänemeres ainult kahepõhjalisi naftatankereid, mida Venemaa ei täida või kaheksa miljoni elanikuga Peterburi reovete Soome lahte laskmist. Soovist keskkonnakaitsekuludest ja vastutusest kõrvale hiilida keeldubki Venemaa konventsiooniga ühinemast. Ei ole mingit meetodit sundida Venemaad kasutama naftavedudel kahepõhjalisi tankereid — väljaarvatud juhul, kui Soome laht oleks Eesti-Soome territoriaalmeri. Nüüd peame aga võimaliku ökokatastroofi puhul kogu hävingu ja selle likvideerimise kulud enda peale võtma, sest ega nafta rahvusvahelistesse vetesse jää. See jõuab meie ja Soome rannikule. Paraku ei ole Soome laht enam meie territoriaalmeri ja meie sõna ei maksa seal «tänu» vabatahtlikule enesepiirangule midagi. Kui meie veed ulatuks mediaanjooneni, oleks meil keskonnakaitselistel põhjustel võimalik keelustada ühepõhjaliste tankerite üha kasvav liiklus Soome lahes. Eeltoodu põhjal tuleb konstateerida, et nurjanduslikke, poliitilisi, riigikaitselisi, ökoloogilisi jm. aspekte arvestades on äärmiselt oluline, et Eesti territoriaalmere ulatus oleks maksimaalne.

Palju on imestatud, mis põhjusel Eesti sellise irratsionaalse sammu ette võttis. Igor Gräzin põhjendas asja järgmiselt: «Idee oli selles, et annetada Venemaale vaba ja kontrollimatu läbisõit Soome lahe keskelt. Kasutan sõna «annetada» sellepärast, et: (a) Venemaa seda «läbipääsu» ei küsinud (sest lihtsalt normaalne, rahumeelne läbisõit ilma mistahes sigatsemisteta oli tal õiguse järgi niigi olemas — Konventsiooni art 17); (b) miskit seletust Eesti territooriumist loobumisele pole asjaosalised andnud ja (c) ei Eesti ega Soome pole selle priitahtliku loovutuse eest mitte kunagi mitte midagi vastu saanud (isegi mitte Presidendi ametiraha!)».'

Postimehes kirjutas ta: «Olen nonde aegade kohta küsinud vaat' et kõigilt, kes asjaga kursis võiksid olla, aga ühest vastust pole saanud... Ainus seletus, mis 1993. a. võis olla, peaks olema kuidagi seotud Vene sõjalaevastiku huvidega...»[2]

Käesoleva uurimuse autor on samuti hoolikalt otsinud ja küsinud, kuid ei ole leidnud ühtegi argumenteeritud ega mõistlikku põhjendust, miks pidi Eesti ühepoolselt ja vabatahtlikul! tegema sellise riikliku julgeolekut ohustava ning majandust ja keskkonda kahjustava algatuse. Gräzini selgitustega võib ainult nõustuda. Samas on kindel, et kulissidetagust survet Venemaa avaldas, kuid kui suurt ja kellele konkreet-

1. Igor Gräzin, Eesti suveräniteet, 15.04.07 Postimees
2. Igor Gräzin, Merepiir, 14.05.2007 Postimees

selt, seda ilmselt veel niipea teada ei saa. Võime vaid oletada ja teha järeldusi jälgides toimunut. Asjaosalised loomulikult vaikivad ning üks territoriaalmeres! loobumise vaieldamatu Eesti-poolne initsiaator, Lennart Meri, on tänaseks lahkunud.

Et selles asjas tollal endistviisi finlandiseerunud Soome lobbytööd tegi ja aktiivselt Moskva huve kaitses, andis lisaks Alatalu väitele tunnistust piiri tagasitõmbamisega rahul olev .laan Kaplinski, kes kirjutas oma veebipäevikus, et «ei poolda siin opos. seisukohti, kuna mind on Soome poolt hoiatatud...»[1] Nagu me näeme, ei olnud otsustamise juures määravad mitte Eesti huvid ega argumendid vaid hoopis riigikogulas(t)e allumine erinevatele surveavaldustele.

Lorentsi, Toomepuu ja Lippmaa, kelle selja taga oli ka kogu Keskfraktsioon, hoiatusi Keri sügavikku ära kasutavale Venemaa allveelaevastikule tegevusvabaduse andmise eest naeruvääristas Kaplinski scifi'ks[2], nagu välisminister Vellistegi oli seda arrogantselt teinud. Selline silmade kinnipigistamine on imestamapanev, sest ei olnud ju kellelegi teadmata vene allveelaevade ringiuitamine Läänemere riikide vetes. Rootsi oli nendega püsti hädas juba ammu. 1981. aastal jäi Nõukogude Whiskey-klassi allveelaev Rootsi saarestikus koguni karile kinni. Rootsi välisminister Bildt pidas allveelaevade sissetungi teemat ülimalt oluliseks, sellest räägiti jõuliselt Jeltsiniga ka tema 1994. aasta Moskva visiidi ajal. Soome peaminister Esko Aho tunnistas intervjuus, et vene allveelaevad kimbutavad isegi neid.[2] Eesti parlament ja valitsus pidas aga samal ajal kõike seda naeruväärseks ja kuulutas meie julgeolekut ohustava teema lihtsalt ulmeks (.s/c/)-

Võib oletada, et merepiiri tagasitõmbamisele avaldas tollel hetkel teatud mõju ka parasjagu toimuv kriisis ja rahahädas vaevleva Vene allveelaevade mahaparseldarnine kolmanda maailma paariariikidele, mida püüti teoks teha ülimalt salaja. Näiteks 1993. aastal NATO merejõudude Läänemere manöövrite ajal avastati Taani Bornholmi saare ja Rootsi vahel iraanlaste juhitud Vene Kilo-klassi allveelaev, mis oli teel Kesk-Idasse. Jeltsin pidi taluma USA ägedaid süüdistusi paariariikide relvastamise pärast, kuid sellest hoolimata käis 1994. aastal allveelaevade müük täie hooga. Kaheksa aastaga kahanes Venemaa allveelaevastik 186-lt laevalt 99-le. Klientideks olid Iraan, Tšiili, Hiina, Liibüa, India, Alžeeria, Põhja-Korea, Pakistan jne. Ehkki ametlikult kin-

1. Jaan Kaplinski, Riigikogu päevik 15.111.1993, http://jaan.kaplinski.com/new/riigikogu.html
2. Ibidem 13.03.1993
3. Drew Wilson, Auk, 2008, lk.108

nitati vastupidist, läksid allveelaevad sellegipoolest uutele omanikele, isegi eraisikutele, tehinguid varjati sõjasaladuse looriga.[1] Et Peterburist järgmine «kaubasaadetis» avamerele saata, pidi Kreml saama kindluse, et allveelaevade liiklus toimub varjatult ja allveelaevad saavad vee all Soome lahest ja Läänemerest välja hiilida. Selleks tuli aga Eesti ja Soome merepiirid tagasi tõmmata. Kõrvalpõikena võib mainida, et parvlaeva Estonia traagilist hukku uurinud Drew Wilson on 27.09.1994 toimunud katastroofi ühe hüpoteesina püstitanud ka kokkupõrkevõimaluse just mõne sellise Peterburist öö varjus Iraani, Põhja-Koreasse, Liibüasse, Pakistani või mujale hiiliva kogemusteta meeskonnaga mehitatud allveelaevaga.[2]

Ainuke kasusaaja merepiiride tagasitõmbamisest oli ja on ilma igasuguste kahtlusteta «Soome lahe porilombis» istuv Venemaa. Eestil ja Soomel selleks mingeid praktilisi huve, ammugi vajadusi polnud. Eks selles porilompi suletuses oligi tegelik põhjus, täpselt nagu 1939/40. aastal.

Kuigi Riigikogus oli Velliste tunnistanud, et mingeid takistusi vabale läbipääsule pole olemas, põhjendati Eesti noodis Soomele merepiiride tagasitõmbamist just nimelt vajadusega tagada «vaba läbipääs» Soome lahel. Kuna ÜRO 1982. aasta mereõiguse konventsiooni järgi on tsiviilalustel läbipääs niigi vaba kõigist sarnastes! territoriaalvetest (näit. Bosporuse väin, Gibraltar, Taani väinad jne.), siis sai see tähendada ainult Eesti võimude sügavat muret ja hoolitsust Venemaa sõjalaevastiku läbipääsu ja eeskätt just selle salajase liikumisvõime pärast. Soome ida poole kummardama harjunud poliitikud, kes ilmselt samasugust muret tundsid, ei vaevunud nendele vasturääkivustele tähelepanu pöörama.

Tollane välisminister Trivimi Velliste on ka tagantjärgi ägedalt üritanud mediaanpiirist loobumist õigustada, kuid tagajärjetult — asi sellest selgemaks ei ole saanud. Toon ühe tema artikli siinkohal kärbetega ära, et lugeja saaks «objektiivsetest põhjendustest» parema ülevaate:

«Minu hea endine kolleeg, politoloog Toomas Alatalu kirjutas 25. septembri Pärnu Postimehes («Euroopa toru ja kahe mehe torud», lk. 7) Nord Streami gaasijuhtmega seonduvast. Muu hulgas väidab ta, et 1992.-1993. aastal «president Lennart Meri algatusel ja Mart Laari ning Trivimi Velliste korraldatuna tõmmati Soome lahes Eesti merepiiri tagasi kalda poole selleks, et tekitada keset lahte tühimik». Siin on kahjuks tegemist lugeja (arvatavasti tahtmatu) eksitamisega.

1. Ibidem, lk. 109-111
2. Ibidem, lk. 114

Alatalu asetab end selle väitega ühele pulgale nn. Rahvusliku Liikumisega, mis leiab, et Eesti merepiir peab kulgema piki Soome lahe keskjoont. «Rahvuslaste» viga seisneb selles, et nad unustavad: Eesti Vabariik pole Nõukogude Liidu õigusjärglane. Eesti Vabariik pole Nõukogude Liidust eraldunud vaid Nõukogude okupatsioonivõim lahkus Eesti Vabariigist. Pole sugugi juhus, et VII riigikogu (esimene sõjajärgne) võttis esimese dokumendina 7. oktoobril 1992 vastu deklaratsiooni põhiseadusliku riigivõimu taastamisest, mille keskne sõnum kõlab: sõjaeelne ja nüüdne Eesti Vabariik on õigussubjektina samane. Teisisõnu, praegune Eesti Vabariik pole mitte sõjaeelse õigusjärglane (nagu vahel kiputakse ütlema), vaid ongi sama Eesti Vabariik, mis on riigiõiguslikult katkematult kestnud kõik need aastakümned. Kui aga Eesti Vabariik on katkematult kestnud, siis on ta seda teinud oma seaduslikes piirides, nagu need olid okupeerimise eel. Eesti sõjaeelne territoriaalmeri oli kõigest nelja meremiili laiune — selline oli toonane üldine tava. Ja 1992. aastal ei saanud meie merepiir kuidagi hüpata 12 meremiili kaugusele, et sealt siis väidetavalt tagasi tõmbuda. Küll aga oli imperialistlik Nõukogude Liit kuulutanud 12 miilist territoriaalmerd. «Rahvuslaste» loogika meenutab rosinasaia söömist: kui rosinad on magusad, tuleb need pintslisse pista, kui aga hapud — järele jätta. Just nii on neil lugu Eesti riigipiiriga. Idapiiril nõuavad nad, nui neljaks, Tartu rahu piiri rakendamist. Venelaste piirinihutamine on neile arusaadavalt vastuvõtmatu. Põhjapiiril aga — ennäe imet! — pole õiguslikul järjepidevusel mitte mingit tähtsust. Sest rosinad on magusad — venelased nihutasid ju piiri õiges suunas, soomlastele nina alla. Nüüd koguni enam ei küsita, kas venelaste asi on nihutada Eesti piiri!» (Artikli lõpp)[1]

Velliste seisukoht Eesti Vabariigi kontinuiteedi kohta on paikapidav ja õige, kuid merepiiri kohta pehmelt öeldes kummaline, sest antud kontekstis ei ole oluline mitte see, kas venelased okupatsiooniajal nihutasid merepiiri, vaid see, et seda tegi Eesti Vabariik 1992. aastal, lähtudes Eesti riiklikest huvidest. Pealegi ei ole praegune merepiir, mida Velliste kirglikult kaitseb, kaugeltki sama, mis oli enne Teist Maailmasõda ja ainuüksi see fakt kummutab kõik tema väited.

Ka EV Põhiseadus tehti uus. Miks ei võiks siis merepiirgi olla selline nagu riigi huvid seda tegelikult eeldavad? Kogu Velliste artikkel on keerutav ja demagoogiline ning ühtegi aktsepteeritavat põhjendust siit ei leia. Kohatu ja arusaamatu on ka Eesti Rahvusliku Liikumise ja teisle rahvuslaste ründamine selletõttu, et need lähtuvad Eesti huvidest ja soovivad Eestile magusaid, mitte hapusid viinamarju, mida tänu

1. trivimi Velliste, Riigipiir kui rosinasai, 04.10.2007 Pärnu Postimees

Vclliste tegevusele oleme sunnitud krimpsus näoga välja kannatama, oodates, millal üha tihenev reisi, kauba ja ühepõhjaliste vene naftatankerite kontrollimatu liiklus või Nord Streami gaasitrassi ehitamine meie vetesse ükokatastroofi toob. Aga eks paljasta see ju ründaja enda «rahvuslikkust» ja tema motiive. Huvitav, mis on juhtunud Muinsuskaitseliikumise asutaja, Kodanike Komiteede loomise initsiaatori, Põhiseaduse Assamblee liikme, Vabadusvõitlejate tunnustamise eest seisja ja kunagise rahvuslasega?

Samalaadsete väidetega tuli välja ka isamaaliitlane Jaanus Betlem (Riigikogu liige 1992-1999), kes püüdis jätta muljet justkui ÜRO mereõiguse konventsiooni ei olekski olemas ning justkui piir ei olekski juba 50 aastat olnud Soome lahe mediaanjoonel, ilma, et see vähimaidki probleeme või liikumistakistusi oleks tekitanud.

Betlem kirjutas: «Nimelt ei tohi ükski riik ega riigid koostöös tegutseda nii, et nad sulgevad või takistavad rahvusvahelist laevaliiklust. Juhul kui Eesti ja Soome mereala puutuksid keset Soome lahte kokku, tuleks kas Eestil või Soomel tagada kõigi Peterburi kurseerivate laevade vaba läbipääs omaenda territoriaalvetest. 90-ndatel oli Soome sellele otsustavalt vastu ning nad teatasid sellest oma kirjas meie välisministeeriumile. Kui laevadele on juba antud õigus siseneda riigi territoriaalvetesse, siis ei saa nendele niisama kehtestada mingit üht ainuvõimalikku liikumistrassi. Sellega kaasneb nende laevade õigus siseneda vajadusel Eesti (või Soome) sadamatesse... Veelgi keerukamaks läheb võõraste sõjalaevade eskortimine ja nende läbilubamine. Meil pole võimalust sulgeda Vene sõjalaevu vaid Kroonlinna basseini ning sel juhul sõidaksid nemadki alatihti läbi meie territoriaalvete. Nagu iga lugeja taipab, oleks see lausa pöörane olukord!... Vaatamata kaasajal valitsevatele vaba mereliikluse põhimõtetele, peab iga riik siiski olema suuteline oma territoriaalmere ala kontrollima, valvama ja vajadusel kaitsma. Vastasel korral puudub merepiiril sügavam tähendus. Osundatud põhjustel lükkas Riigikogu pärast põhjalikku kaalumist ja diskussiooni laiema territoriaalmere idee tagasi. Naissaare all ja Eesti loodenurgas on merepiir maismaale suhteliselt lähedal just seetõttu, et mitte katta Eesti territoriaalveega sealtkaudu kulgevat tiheda liiklusega veeteed, mille trass on kujundatud navigeerimistingimusi arvestavalt».[1]

Väljamõeldud argumentidega võib edukalt püüda neid, kes ei ole kursis rahvusvaheliste konventsioonide, praktika ja ajalooga, kuid tegelikult näitavad taolised sõnavõtud tõeste ja Eesti seisukohalt vastu-

1. Jaanus liotlem, Merepiiri Trooja hobune» Maaleht 05.01.2006

võetavate põhjenduste puudumist. Kuna kogu diskussiooni merepiiri teemal ei ole võimalik ära tuua, piirdun vaid mõnede näidetega.

«1993. aastal lõid Mart Laar, Trivimi Velliste ja Lennart Meri — loodan, et lihtsalt tahtmatult ja Soomet pimesi kopeerides — eeldused selleks, ei Soome lahte saaks tulema Pütini poolt lubatud allveelaevastik, tuumarektorite katsetused, ülirasked ja -ohtlikud naftatankerid ja Schröderi gaasitoru,» kirjutas Igor Gräzin oma blogis 20.10.1993.'

Ando Leps, õigusteaduste doktor, kinnitas, et mingeid õigustusi äraandmisele pole ning tegemist on teadliku Eesti riigi huvide kahjustamisega: «Eesti piirialade mahaparseldamine sai alguse Lennart Meri presidendiks oleku ajal ja tema otsesel osavõtul. Algas see meie saarte äraandmisega Soome lahes; koos Trivimi Vellistega Eestile kahjuliku nelja meremiili laiuse rannariba kehtestamise katses Soome lahes, ei Vene allveelaevad saaksid ses lahes vabalt tiirutada; Moskvas Vene presidendi Boriss Jeltsiniga ilmselt oma elu päästmiseks allkirjastatud Eestile alandlikud ja äärmiselt kahjulikud juulilepped 1994. aastal (lätlastel ei olnud Vene vägede äraminekuks vaja mingisuguseid alandavaid leppeid, olgugi et nende riigis asus Riia sõjaväeringkonna staap, kellele allusid ka Eestis paiknevad Nõukogude väed); Ruhnu saare juures väga kalarikaste merealade äraandmine Lätile, jne. Kõik need tehingud on vastuolus Tartu rahulepinguga ja EV põhiseadusega. Räägitakse, et Meril oli võimalus saada presidendiks ja president olla ainult kaitsepolitsei juhtkonna tegevusetuse tõttu.»-

Nord Stream, Läänemere gaasitrass

Läänemeri, mille kallastel me elame, omandab üha suuremat osakaalu meie ja meie lähinaabrite tegevuses. Osalt on see tingitud meie enda arengust, osalt naaberriikide, eeskätt Venemaa kasvavast huvist Läänemere vastu. Surve Läänemerele, eriti Soome lahele, kasvab jätkuvalt ning selle tähtsust võib vabalt võrrelda Gibraltari või Hormuzi väinaga.

2005. aastal sõlmisid Venemaa ja Saksamaa kokkuleppe, mille kohaselt rajatakse Läänemere põhja gaasijuhe. Väidetavalt kogu Euroopa hüvanguks, tegelikult jääks gaas Saksamaale. Venemaa tegevus Läänemerel intensiivistus ja seda ka Eesti territoriaalvetes, kus Vene merelaevastiku uurimislaev ilma loata töid alustas. Naaberriike, keda

1. Merepiir, http://igor-arvab.blogspot.com/2007/10/merepiir-1993a-miks-kingili-eesti-merd.html
2. Ando Leps, Kes on Eestimaa mahamüüjad? Õhtuleht, 12.02.2005

toruprojekt puudutab, ei kavatsetudki projekteerimis- ega otsustusprotsessi kaasata, selle asemel rünnati hoopis Eesti-Soome elektrikaabli projekti Soome lahel, mis sai venelaste ägeda kriitika osaliseks. Ühtlasi hoogustas Venemaa oma Soome lahe hiiglaslike nafta ja söesadamate ehitamist ning käivitas eeskätt sõjalisest seisukohast olulise praamiühenduse oma hambuni relvastatud enklaavi Kaliningradiga.

Läänemeri on õrn ökoloogiline süsteem ja juba ilma gaasitrassita olukorras, kus erinevate saastete ja eeskätt väetiste merresattumise tagajärjel on suur osa süvamereelust välja surnud. Venemaa ei ole ratifitseerinud Espoo Konventsiooni, seega ei võta Vene riik Gazpromi enamusaktsionärina endale mingit vastutust Nord Streami gaasijuhtme avarii või muu keskkonnakahju korral. Venemaa ei ole ainsa Läänemereriigina teinud õieti midagi selleks, et panna piiri tema edasisele reostumisele. Trassi teele jäävate miinide lõhkamisel paisatakse üles ka kümneid tuhandeid tonne põhjasetetetteid, millega vabanevad neisse sadestunud dioksiinid, Tšernobõli radioaktiivsed saasted jne. Ja kui gaasitrassi ehitamisel jäävadki ette kümned tuhanded Teise maailmasõja järel Läänemerre uputatud mürgitünnid, millede uputamiskohti venelased ei vaevunud kaardistamagi, ei lase suur ja avar vene hing end sellest tõenäoliselt häiridagi. Tegijal ikka juhtub, mis sest, et kogu Läänemeri aastakümneteks surnumereks muutuda võib. Sellel, et meie ja hulk muid rahvaid mere kaldal elame ja paljud siit oma elatise saavad, ei lasta segada oma «ülimate» eesmärkide elluviimisel.

Venemaad ei saa võtta euroopalike mallide järgi. Ainult Venemaa võib ehitada majanduslikult ebarentaabli gaasitrassi merre, kui tal gaasi, mida selles transportida, tegelikult ei olegi ning kui maapealse toru ehitamine ja ekspluatatsioon on võrreldamatult kergem ja odavam. Ainult Venemaa võib olla arrogantselt üleolev keskonnaohtude ja teiste riikide avaliku arvamuse suhtes. Lääneriikide silmade avamine nõuab aktiivset välispoliitikat ja selgitustööd, mitte algatusvõimetut nõustumist kõigega mida meile soovitatakse ükskõik kas idast või läänest.

Majandustegevuse kõrval pürgib Venemaa suurendama oma poliitilist mõju Läänemerel ja tagama selle tõsiseltvõetavust ja koos gaasijuhtmega on see tõsine julgeolekuoht Eestile. Nagu teada, on Venemaa juba käivitanud uue relvastusprogrammi, mille käigus kavatsetakse oluliselt kasvatada Balti mere laevastikku ja tuuakse siia lisaks kümme uuema põlvkonna diisel-elektrilist Lada-klassi allveelaeva. Pealveelaevastikku täiendatakse uute Stealth tehnoloogial põhinevate Steregushy-klassi korvettidega, mis on võimelised ründama pealvee-, allvee-, ranniku- ja õhusihtmärke ning mis on varustatud ka mitmeotstarbeliste

helikopteritega. Venemaa lähinaabritel Soomel, Eestil, Lätil ja Leedul ei ole võrdluseks ühtegi allveelaeva, peale mõne haruldase muuseumieksponaadi, mis isegi vett ei pea. Juba peetakse läbirääkimist, et osta Parantsusmaalt moodne Mistral klassi dessantaev, mis võtab peale kuni 900 meest 13-30 helikopterit, 16 tanki jne. ning kavatsetakse litsentsi alusel neid ise veel juurde ehitada. Vene mereväe juhataja Vladimir Võssotski sõnul oleks Vene laevastik seda tüüpi alusega suutnud Gruusias oma ülesande täita 26 tunni asemel 40 minutiga.[1]

Venemaa presidendi Vladimir Pütini ja mereväe ülema admiral Vladimir Masorini sõnul on energia turvalisuse tagamine prioriteediks number üks ning need laevad hakkavad «kaitsma» nafta- ja gaasitransporti Läänemerel. Eesti Kaitseväe juhataja Ants Laaneots ütles Reservohvitseride Kogu sümpoosionil esinedes, et mõistmaks milliseid julgeolekuohte see Eestile kaasa toob, tuleb heita pilk vaid korraks kaardile.[2]

Lisaks on antud käsk moodustada samal eesmärgil Gazpromi eriarmee. Venemaa on deklareerinud, et ta omab õigust terrorismivastases sõjas rünnata ükskõik kus asuvaid sihtmärke. Samuti olevat tal ka ainuõigus määrata, millises tegevuses nähakse terrorismi ning mis on ohuks Venemaale ja nn. kaasmaalastele välismaal, kelle huve neil olevat õigus ja kohustus kaitsta.

Seega võtab Venemaa endale «legitiimse» õiguse rünnata ükskõik millisel ettekäändel ükskõik millist riiki ja torujuhtme «ohutuse kaitsmine», mida käsitletakse oma välisterritooriumina, annab ettekäändeid juurdegi. Seega oleme me olukorras, kus Venemaa on esitanud naaberriikidele varjatud sõjalise ähvarduse ning gaasitrassi ehitamisega üritab luua Balti riikidele sisuliselt mereblokaadi platsdarmi. Lõikab ju gaasitrassi «kaitsev» Baltimere laevastik meid vajadusel ära nii Skandinaaviast kui ka Lääne-Euroopast ning Skandinaaviamaad omakorda Kesk- ja Ida-Euroopast.

Fantaseerime veidi. Kujutagem näiteks olukorda mõnel külmal talvel, kui Euroopa toasoojus tuleb Nord Streamist ja Venemaa osa EL gaasivarustuses on kasvanud juba 75%-ni. Selline olukord saabub prognooside järgi 2015 aastaks.[2] Mingid terroristid on aga väidetavalt häirinud trassi funktsioneerimist ja gaasikraanid keeratakse Venemaa-poolsest ot-

1 Raul Sulbi, Kelam hoiatab NATO sõjatehnoloogia müümise eest, Postimees 23.11.09

2. Kärt Anvelt, Gaasijuhe on oht Eesti julgeolekule Eesti Päevaleht 28.06.2007

3. Alpo Juntunen dots, Venäjän paluu suurvallaksi, Soome Sotaveteraaniliito seminar, Tuusula, Maanpuolustuskorkeakoulu strategian laitos 12.10.2009

sast kinni. Saksa ja teistele Euroopa sõpradele peab gaasitarnete turvalisuse ja jätkumise garanteerima iga hinna eest, muidu tabab neid tõeline katastroof. Venemaa on korduvalt kuulutanud omavat suveräänset õigust astuda terrorismiohule vastu kõige karmimate meetmetega kõikjal terves maailmas ja anda vajadusel esmane löök, ka Eestile. Nii saadabki Vene Föderatsioon oma sõja- ja dessantlaevastiku Eesti vetesse otsima terroriste ja hävitama nende relvastatud grupeeringuid, sest luureandmete põhjal olevat rünnakud gaasitrassi vastu lähtunud ja juhitud just siit. Kinnitamata kuid see-eest «usaldusväärsetel» andmetel olevat antud terroriaktiga seotud isegi Eesti valitsuse ja kaitseväe ringkonnad. On ju Eesti vastustanud nii torujuhet kui ka Venemaad ennast juba algusest peale. Seega tuleb kord majja lüüa terves Eestis, et vältida taoliste terrorirünnakute kordumist (ja muidugi nn. kaasmaalaste diskrimineerimist ja tagakiusamist, kes «juhuslikult» samal ajal on algatanud massikorratused, nõudes valitsuse väljavahetamist Vene-sõbralikuma vastu ja Venemaa kaitset paluvad). Kuidas reageerib lääs? Vene energiast sõltuvaks muudetud Euroopale, kelle olemasolevad gaasivarud sulavad külmade ilmade jätkudes kevadise lumena, on energiatarnete jätkumine sõna otsese mõttes elu ja surma küsimus. Eesti riik seda ei ole.... See stsenaarium on absurdne ja ebareaalne, ütlete? Ka aurik Metallisti põhjalaskmine, Mainila lasud, pronksimäss ja Gruusia ründamine olid absurdsed ja ebareaalsed...

Vägisi tekib soov tõmmata paralleele Teise Maailmasõja eelsetele sündmustele 1939-1940, mis Balti riikide suhtes algasid käegakatsutavalt just mereblokaadist ning Venemaa tegi kõik endast oleneva, et Euroopas sõda vallandada. Täna sõda veel karta pole, kuid mis juhtub homme, me ei tea. Vene sõjalaevastik suudab märksa tõhusamalt tegutseda kui toona ning kujutab endast julgeolekuriski tervele Euroopale. Venemaa kaotas oma võimsa militaarplatsdarmi endise sotsialismileeri maades, nüüd tahab ta need asendada uuenenud sõjalaevastikuga ja leida põhjendust selle püsivale lokatsioonile terves Läänemeres. Lisaks tasub siinkohal meenutada, et Venemaa on ühepoolselt taganenud Euroopa tavarelvastuse piiramise kokkuleppest.

Rootsi, Eesti ja mitmete muude maade kaitseeksperdid on korduvalt viidanud veel mitmetele sõjalistele aspektidele, mis ohustavad otseselt kõigi Läänemeremaade julgeolekut.[1] Gaasitrass, paigutades sinna moodsaima luuretehnika, on otseselt kasutatav sõjalistel eesmärkidel, paljastamaks vaenlase allvee- ja pealveelaevu, häirimaks nende kommunikatsioonisüsteeme jne. Vaid Soome on järjekindlalt sulgenud

1. Kärt Anvclt, Gaasijuhe on oht Eesti julgeolekule Eesti Päevaleht 28.06.2007

silmad julgeolekuaspektide ees, kuid üha enam kostuvad sealgi hääled, mis nõuavad nende arvessevõtmist.

Kogu küsimus ongi tegelikult selles, milline on selle löögirusika paigutamise eesmärk Läänemerre ning millise seisukoha võtame meie ja teised Läänemereriigid. Kas Eesti jääb kõrvalt seisjana vaatama, kuidas meisse varjamatu vaenuga suhtuv riik võtab endale peremeherolli meie vetes või astume selle takistamiseks konkreetseid samme?

Nord Streami gaasitrassi rajamine on vaieldamatult Läänemere vallutamise, militariseerimi.se ja Venemaa sisemereks muutmise protsessi ettekääne, mitte eesmärk iseenesest. Ainuüksi gaasitrassi olemasolu muudab Vene relvajõudude kohaloleku ja Läänemere, sh. Soome lahe kontrolli all hoidmise Kremli meelest «legitiimseks». Kõik eelpoolkirjeldatu on olnud võimalik «tänu» Eesti ja Soome merepiiride tagasitõmbamisele üheksakümnendate alguses.

Merepiiri taastamisest

Kõige lihtsam ja efektiivsem viis tõrjuda gaasitrassi ja sellega kaasneva vene armaada tulekut meie vetesse ja Läänemerre on viia Eesti merepiir tagasi sinna, kus ta rahvusvahelise õiguse kohaselt olla võiks ja Kesti majandus- ja julgeolekupoliitilises aspektis olema peaks — 12 meremiili kaugusele, Soome lahe mediaanjoonele. Sinna, kus ta ka enne ühepoolset ja täiesti põhjendamatut tagasitõmbamist 1994-ndal aastal asus. Kui ka Soome, kes meie eeskuju järgis, sama teeks, saaksime me otsustada, mis Soome lahes, meie territoriaalvetes toimub. Mitte kellelgil ei oleks legitiimset õigust ega võimalust tegutseda siin meid häirival või ohustaval viisil. On arusaadav, et ükski suveräänne riik ei soovi, et võõrad sõjalaevad tema territooriumi vahetus läheduses takistamatult seilaksid ja toimetaksid. Lisaks on muidugi tõsiseks kaalukeeleks ka keskonna- ja majandusküsimused. Kahjuks on aga soomlastel veel väike NSV Liit peas, nagu on tõdenud soome ajaloolane Seppo Zettenberg ja tundub, et ega meiegi sellest vabanenud pole, sest merepiiri tagasilükkamiseks puudub poliitiline tahe.

2005. aastal tegid Tartu Ülikooli õigusinstituudi direktor, mereõiguse professor Heiki Lindpere, Eesti Entsüklopeediakirjastuse juhatuse esimees Hardo Aasmäe, riigikogulased Igor Gräzin ja Juhan Parts ajakirjanduses avalduse[1], et Eesti peaks nihutama oma territoriaalmere välispiiri Soome lahes kolme miili võrra ehk Soome ja Eesti ranniku vahelise keskjooneni, st. jooneni, milleni Eesti õiguspärane mereterri-

I. Eesti merepiiri tuleb nihutada , 28.12.2005 Eesti Päevaleht

toorium võiks ulatuda. «See tähendaks 1993. aastal võetud merealapiiri seaduse paragrahviga 6 kehtestatud 12 meremiili laiuse territoriaalmere eranditut kohaldamist Eesti rannikumeres. Selle seaduse lisas 2 realiseeritud vabatahtlik keskjoonest taandumine põhjustas loobumist reast olulistest, rannikuriigile omastest õigustest ning kuuluks tühistamisele,» seisis avalduses. Üheks ettepaneku põhjuseks oli soov astuda vastu Vene-Saksa gaasijuhtme rajamisega Läänemerre ja Soome lahte kaasnevatele julgeoleku- ja keskkonnariskidele.

Heiki Lindpere sõnul peaks Eesti oma merepiiri Soome lahe keskele nihutama just nimelt riigi julgeoleku pärast. «1993. aasta märtsis, kui küsimust riigikogus arutati, ei esitatud tõsiseltvõetavaid põhjusi, miks piiriga vabatahtlikult taandutakse. Kas teie loobuks kinnistu puhul ilma mingi erilise põhjuseta tuhandest ruutmeetrist naabri kasuks? Ei loobuks ju. Toonane välisminister (Trivimi Velliste — H.P.) ütles ka, et see on vabatahtlik poliitiline enesepiirang.» Küsimusele, miks ikkagi toona otsustati, et territoriaalvete piir ei ulatu lahe keskele välja, vastas Lindpere: «Võib-olla arvati, et me pole võimelised merd kontrollima, kuid praegu pole selleks takistusi. Nihutamise soov on suunatud tulevikku, et tühistada vabatahtlik enesepiirang. Meil ei ole põhjust loobuda merterritooriumist, mis õigusega kuulub meile. See on meie sõnum. Lisaks teadmisele, et oleme saanud selle, mis õigusega meie oma. [—] tegelikult ei ole küsimus selles, et Eesti teeks midagi Venemaa vastu. Meil on ju mereala piiride seadusega kehtestatud reegel, et Eesti territoriaalmeri on 12 meremiili lai. Aga seadusetekstist ei loe kuidagi välja, et Soome lahes on tehtud erand ja on vabatahtlik taandumine. Seaduse lisas on näha, et oleme keskjoonest, kuhu meil oleks õigus joon viia, millegipärast taandunud. Nüüd ei oleks muud vaja kui seadusemuudatus teha ja esitada koordinaadid keskjoone järgi. See ei oleks üllatus ka teistele riikidele, kui Eesti kasutab temale antud õigust.»[1]

Kuidas reageeris valitsus ettepanekule? Midagi üllatuslikku ei toimunud. Eesti Välisministeerium kinnitas, et merepiiride laiendamisele praegu ei mõelda. Soome Välisministeerium kinnitas, et neil ei ole piiride laiendamisest juttu olnud. «Ma ei pea seda võimalust mõistlikuks, sest praegused majandusvööndid ja territoriaalveed on olnud kaksteist aastat ja olemasolev süsteem on ennast hästi õigustanud,» ütles Eesti maismaapiiridest mittehooliv välisminister Urmas Paet. Põhjendusena tõi ta välja seisukoha, mille järgi Vene-Saksa gaasijuhe, mille ehitamist Eesti poolne piiri liigutamine takistada võiks, kulgeb nagunii Soome majandustsoonis ja seega ei ole Eesti poolsel aktsioonil sündmuste

1. Õigusprofessor soosib Eesti merepiiri nihutamist, 29.12.2005 EPL

käigule märkimisväärset mõju. Küll möönis Paet, et viimasel kohtumisel Soome kolleegiga puudutati seda teemat põgusalt. «Ei paistnud, et neil selles osas mingi huvi oleks,» lisas Paet.[1]

Paetile sekundeeris kohe Eesti välispoliitika üks juhtfiguure, endine välisminister ja europarlamendi saadik, praegune president, sotsiaademokraat Toomas Hendrik Ilves, kes avaldas kartust, et meie sammud merepiiri nihutamisel võiksid asjast halvasti informeeritud lääne inimestele jätta mulje, nagu meil ikkagi oleks naabritele territoriaalseid pretensioone. Ilvesele võiks meenutada, et europarlamenti minnes oli üheks tema lubaduseks just see, et ta selgitab seal otse ja adekvaatselt meie probleeme ning teiseks, kui nimetada meie territoriaalseteks pretensioonideks seda, et me soovime õigustatult saada tagasi enda (mitte võõraid) seaduslikke alasid, siis jah — meil on territoriaalseid pretensioone. Kas tõesti see, kui Eesti seisaks oma õiguste eest, kompromiteerib meid või teeb eestlasi mingil kombel teistest halvemaks? Vastupidi — just see, et me seisame enda huvide eest, teeb meid tõsiseltvõetavaks.

Merepiiri tagasi nihutamise hindas sama päeva (29.12.2007) TV3 uudistes võimatuks ka peaminister Andrus Ansip, kes nentis juba äraleierdatud mantrat korrates, et piiride nihutamisega võivad läbi Eesti territoriaalvete hakata liikuma Vene sõjalaevad, kuna piiride nihutamisest hoolimata peab Eesti igal juhul tagama naaberriigi vaba pääsu merele. Mis sellest halvemaks muutuks ja mil kombel see merepiiri Soome lahe mediaanjoonele viimist takistaks, sellest ta loomulikult vaikis.

Merepiiri õgvendajatele oponeeris teravalt Jüri Toomepuu (riigikogu liige 1992-1995), kes kinnitas, et: «Eesti julgeolekut on oluliselt kahjustanud Lennart Meri ja kunagise välisministri Trivimi Velliste mahitatud järeleandmised Venemaa nõuetele, mille alusel kehtestati rahvusvahelist tava eirates meie mere laiuseks Keri saare läheduses 3,6 miili. See jättis vaenlase kasutusse sealses merepõhjas asuvad Vene allveelaevade kommunikatsioonivahendid. Selline merepiir ohustab meie julgeolekut veelgi enam nüüd, kui on kavas paigutada merre Vene-Saksa gaasitorud. Kaitseuuringute Keskuse ohuanalüüs leiab, et gaasitoru turvamise ettekäändel on Venemaa juba asunud oma Balti mere laevastikku oluliselt suurendama. Musta stsenaariumi käivitamisel võime tulevikus jääda mereväe rünnakute ja mereblokaadi ohvriks. On ülim aeg allaandjate väärteod tühistada ja taastada Eesli territoriaalmere laiuseks 12 miili, nagu see kehtis enne 1993. aas-

1. Eesti Päevaleht 29.12.2005

ta väärtegu».[1] Juba 1993. aastal olid Jüri Toomepuu, Endel Lippmaa ja Peeter Lorents nende riigikogu saadikute esireas, kes nõudsid piiri Soome lahe mediaanjoonele jätmist.

22.02.2007 andis Igor Gräzin riigikogu menetlusse territoriaalmere seaduse, mis soovis kehtestada Eesti territoriaalmere laiuseks 12 meremiili, viia territoriaalmere lähtejoon ja sellest tulenevad merealapiirid vastavusse reaalse situatsiooniga, viia Eesti merepiir naaberriikidega vastavusse rahvusvaheliste kokkulepetega ja sätestada erivöönd ning kehtestada selle piir. Eelnõu Eesti territoriaalmerest oli põhimõtteliselt samasugune, kui 10. märtsil 1993 esitatud eelnõu, mis kukkus riigikogu menetlusest kahe häälega välja. Selle tulemusena andis Eesti toona ühepoolses korras ära 3 miili laiuse riba oma territoriaalmerest. «Viimasel ajal on aga Soome lahega toimunud rida sündmusi, mis sunnivad meid toonast otsust teise pilguga vaatama,» lausus Gräzin viidates võimalikele tankeriõnnetustele ja kavandatavale Venc-Saksa gaasijuhtmele.[2] Vaid merepiiri nihutamine võimaldaks Eestil olukorda enda huvides kontrollida ja ka olulist majanduslikku kasu saada enda territoriaalvetes toimuvalt.

Seoses riigikogu volituste lõppemisega langes eelnõu menetlusest välja. Aprilli algul andis Gräzin eelnõu, millega kehtestataks Eesti territoriaalmere laiuseks 12 meremiili, teist korda, uue riigikogu menetlusse. Reformierakonna juhitud valitsus otsustas aga reformierakondlasest riigikogu liikme esitatud eelnõu mitte toetada.'

Kahjuks mõtles ka Gräzin ümber ja võttis oma eelnõu varsti tagasi andes üsna segasevõitu selgituse, mille kohaselt merepiiri nihutamine vastavalt ÜRO mereõiguse konventsioonile olevat Euroopa solidaarsust ja ühtsusl riivav samm. Mis eelnõu tagasivõtmise tegelik põhjus oli, jäägu lugeja enda arvata: «Raudsoldati, küberrünnakute ja Eesti saatkonna vastase territoriaalse agressiooni aegu olid meiega koos rindejoonel Euroopa Liit ja NATO ning nad käitusid silmapilkugi kõhklemata ja üksmeelselt. Samas väljendab Venemaa soovi käituda kõigiga halvasti, aga teha seda igaühega meist ükshaaval. Sellepärast oleks täna Eesti mis tahes ühepoolne ja ühe mehe algatatud akt merepiiri koheseks muutmiseks soodus Venemaa Euroopa-vastasele poliitikale, sh. Euroopale tundlikus energeetikavallas. Seda rõõmu me Peipsi taha

1. Jüri toomepuu, Lahendused Eesti riigikaitsetu.se probleemile, Kultuur & Elu 4/2006
2. 22.02.2007 Delfi
3. Gräzini merepiiri nihutamise kava ei leidnud valitsuses toetust, Postimees 10.05.2007

lubada ei saa. Ühesõnaga, liikugu merepiiri teema ülespoole, valitsuskoalitsiooni, nagu lubatud. Ja et valitsus saaks probleeme rahulikult ja suurelt lahendada siin ja Brüsselis, võtan ma seaduseelnõu 3 tagasi. [—1 Ühesõnaga, küsimus on selles: kui me kunagi vajasime Euroopa Liitu nagu kala vihmavarju, siga sadulat ja vanker viiendat ratast, siis praegu peame olema meie Euroopa Liidu ühtsuse liidrid ja seda eeskätt energeetikaküsimuste tõttu, sest see, mis sealt Peipsi tagant tulema hakkab, ei ole kambakese avantüristide kallaletung Eesti saadikule, vaid sõjalis-tööstusliku ja energeetilise kompleksi viimane meeleheitlik samm säilitada veel natukenegi talle ajaloost eraldatud aega. Ja selle ühtsuse nimel ma võtsingi selle eelnõu tagasi.»[1] Eelnõu võeti maha ning ma ei eksi, kui väidan, et vastupidiselt Gräzini väitele andis just see Peipsi tagusele sõjalis-tööstuslikule ja energeetilisele kompleksile aega ja võimalust oma võrke edasi punuda.

Ohtlikule olukorrale otsustas avalikkuse tähelepanu pöörata Eesti Rahvuslik Liikumine. ERL-i poolt 17.08.2007 Rahvusraamatukogus korraldatud Saksa-Vene gaasitrassi teemalisel rahvusvahelisel konverentsil «Nord Stream Nord DreanViks» mõisteti resoluutselt hukka Venemaa katsed muuta Läänemeri gaasitrassi varjus oma sisemereks ja militaarplatsdarmiks ning võeti vastu deklaratsioon, milles pöörduti kõigi Läänemeremaade ja EL poole ning kutsuti neid üles resoluutselt vastustama Vene-Saksa gaasitrassi rajamist. Võeti vastu ka otsus nõuda Eesti-Soome merepiiri viimist Soome lahe mediaanjoonele.

Konverents sai suure meediatähelepanu osaliseks ning sellest algatatuna algas laiem gaasitrassiteemaline diskussioon avalikkuses. Konverentsil tuli trassi suhtes resoluutselt eitava seisukohaga välja ka Eesti Teaduste Akadeemia gaasitrassi teemaline uurimiskomisjon. Nende töö kokkuvõtte esitas konverentsil akadeemik Endel Lippmaa, kes oli ka uurimiskomisjoni juht. Konverentsil esinesid ka külalised Soomest, Lätist ja Leedust.

Valitsus ei suutnud pikka aega otsustada. Mart Laari sõnul oli välisminister Paet teadmata põhjustel asunud toruprojekti toetama, põhjendades seda asjaoluga, et «Eestil ei jää muud üle»[2] ning oli valmis kirjutanud juba nii jaatava kui eitava vastuse. Avalikkuse surve suutis seekord avaldada positiivset mõju. ERL-i poolt algatatud ja pikettidega võimendatud protsess päädis valitsuse poolt Nord Streamile merepõhja uuringuloa taotluse äraütlemisega.

1. Xl Riigikogu I istungjärgu stenogramm 11.06.2007
2. Laar: Paeti tahtmine tooks Eestile suured probleemid, EPLO, 15.09.07

Gaasitrassi uuringuloa äraütlemisel 20.09.2007 kinnitas peaminister Andrus Ansip AK reporterile, et Eesti võib tahta oma merepiiri Soome lahel taastada. Nord Streami palve tagasi lükkamise otsuses seisab, et Eesti keeldus palvet täitmast, kuna mandrilaval puurimistöid eeldavad uuringud annavad teavet Eesti loodusvarade mahu ja nende kasutamise võimaluste kohta.[1] 2009. aasta sügisel tegi ka Riigikogu pöördumise, milles mõisteti gaasitoru rajamine hukka, pöörates tähelepanu eeskätt kaasnevatele keskonnariskidele.

Üks lahing võideti, kuid sõda kestab. Venemaa ei ole oma plaanidest loobunud ja ei hooli Läänemerd ümbritsevate rahvaste vastuseisust ega isegi sellest, et trassi ehitusmaksumus on tänaseks kerkinud mitmekordseks — algselt 2-4 miljardilt dollarilt pea 10-le. Maatrassi maksumus tuleks võrdluseks ca. 2 miljardit dollarit. Nagu juba öeldud, Moskva tegelik eesmärk ei ole ainult majanduslik, vaid gaasiprojekti varjus sõjalise hegemoonia saavutamine Läänemerel.

Merepiiri mahamärkimine Soome lahe mediaanjoonel

«Hiljuti tehti Tallinnas (ERL korraldatud konverents Nord Stream Nord Dreamiks — H.R) konstruktiivne ettepanek, et tuleks panna ka Eesti ja Soome merealade piirile, merepõhja Eesti ja Soome lipud. Laseme merepõhja, nagu põhjanabal seda tehti, ja ongi kõik korras. Kõik kuulub Eestile ja Soomele. Merepiiri lepingut muuta pole vaja, sest Venemaa on ise näidanud, et sellise aktiga saab kõik paika panna, on ju nii?» kinnitas akadeemik Endel Lippmaa intervjuus[2], viidates Venemaa aktsioonile, millega viidi Vene Födetatsiooni lipp Põhjanaba alla merepõhja ja kuulutati merealad kuni Põhjanabani Venemaa territooriumiks.

Tõepoolest, konverentsil «Nord-Stream Nord DreanViks» Soome osavõtjate poolt tehtud ettepanek mediaanpiiri tähistamiseks langes viljakasse mulda ning Eesti Rahvuslik Liikumine koostöös Tartu Rahu Põlistamise Seltsiga asusid tegutsema. Kõige parema pildi mereaktsioonist annab ehk ülevaatlik artikkel, mille raamatu autor kirjutas, kuid mis jäeti peavoolu meedia poolt avaldamata. Toon selle siinkohal tervikuna ära:

«ERL märkis maha Oige merepiiri». «Eesti Rahvuslik Liikumine märkis kolmapäeval, 26. septembril 2007 Soome rahvuslaste ja Tartu

1. Uuringuloa ametlik keeldumisotsus, Ärileht.ee 20.09.2007; http://www.arileht.ee/artikkel/400799
2. 20.09.2007 Eesti Ekspress

Rahu Põlistamise Seltsiga (TRPS) korraldatud ühisaktsioonis Soome lahe keskel Helsingi-Tallinna joonel maha Eesti õige merepiiri. ERL on seisukohal, et praegune vähendatud merepiir on Eesti huvisid kahjustav ning kõigele lisaks kehtestatud Eesti põhiseadust rikkudes.

Eesti põhjapoolne merepiir oli kuni 1993. aastani maksimaalsel rahvusvahelise õigusega lubatud joonel, puutudes Soome lahe keskjoonel kokku Soome merepiiriga. Lennart Meri initsiatiivil tõmbas kumbki riik oma piiri vabatahtlikult kolme miili võrra kalda poole, luues Soome lahe keskele neutraalse veekoridori.

Oluline on märkida kahte asja. Esiteks muudeti piiri ebaseaduslikult, teiseks on Eesti territooriumi põhjendamatu vähendamine rahvuslike huvide kahjustamine. Neutraalse vee koridorist saab kasu ainult meie suhtes vaenulik Venemaa, kes on olukorda juba gaasitrassi küsimuses või siis oma sõjalaevade liigutamisel Soome lahes meie kahjuks ka kasutanud ja teeb seda kahtlemata tulevikuski.

Merepiiriga on täpselt nii, nagu meie maismaapiiriga. Venemaa on ainus, kes on võitnud Eesti riigijuhtide vabatahtlikust loobumisest Tartu rahulepingujärgsetest piiridest. Ka sellele põhiseadusevastasele ja kahjulikule sammule ei ole olemas õigustust ja kõik toodud põhjendused on kas ebapiisavad või valed. Õnneks ei ole Venemaa uut piirilepingut veel ratifitseerinud, seega on meil veel lootust seaduse ja õigluse taastamisele.

Tuleme aga tagasi Rahvusliku Liikumise aktsiooni juurde. Henn Põlluaasa ettevõtmisel roostevabast terasest valmistatud ning Eesti ja Soome lippude värvides ja -kujulised piirimärgid lasti pidulikult hümnihelide saatel põhja täpselt Soome lahe mediaanjoonel Tallinna ja Helsingi vahel, koordinaatidega 59°50' põhjalaiust ja 24°49' idapikkust. Meresügavust on seal ca 75 meetrit. Kui keegi neid ei puutu (kes muu saaks seda teha, kui Vene allveelaevad), siis säravad Eesti-Soome piirimärgid seal uhkesti veel ka tuhandete aastate pärast.

Merepiiri aktsioon 26.09.2007. Esiplaanil Jussi Liikonen ja Reutersi operaator, taga vasakult Martin Helme (kaameraga), istuvad (ees) Ove Võsu, Alar Ehala, Henn Põlluaas, Jüri Böhm ja Ene-Liine Kess

Piirimärkide verelaskmisel pidas kõne idee algataja soomlane Jussi Liikonen (Suomen Karjalan Pakolaiset Ry), kes oma algatusega tuli välja ERL-i korraldatud gaasitrassiteemalisel rahvusvahelisel konverentsil Rahvusraamatukogus 1 7. augustil 2007. Liikonen rõhutas, e(merepiir tõmmati nii Soome kui Eesti poolelt tagasi ilma igasuguse avaliku aruteluta ja võimudepoolsete põhjendusteta. «Kas sellega on Soomele tõusnud mingit kasu, kui loobuti rahvuslikust eesõigusest? Või oli tegemist vabatahtliku sunniga?» küsis Liikonen oma kõnes. Ta rõhutas, et tekkinud neutraalset tsooni kuritarvitab nime poolest Šveitsis asuv, tegelikult aga Venemaale kuuluv Nord Streami nimeline firma. ERL juht ja TRPS aseesimees Henn Põlluaas rõhutas oma kõnes kasvavaid julgeolekuprobleeme ja -riske ning vajadust merepiiri ennistamiseks. Kui riik ei suuda või ei taha täita oma ülesandeid, siis peavad kodanikud selle enda kätte võtma. Merepiiri mahamärkimise aktsioon oligi suurepärane näide piirideülesest koostööst ja kodanikualgatusest.

Nagu mainitud, võtsid aktsoonist Eesti poolelt osa ERL ja Tartu Rahu Põlistamise Selts. Soome poolelt Aluepalautus, Suomen Karjalan Pakolaiset ja Pro Karelia. Kõik nimetatud põhjanaabri kodanikeühendused seisavad Soome Tartu Rahuga paikapandud piiride taastamise eest ning nõuavad Venemaa poolt anastatud 12% Soome territoorium tagastamist. Soomlased saabusid kohale merekaatriga, meie kauni purjejahiga «Emily». Ilm oli sügise kohta suurepärane, päikest oleks ehk rohkem võinud olla. Kohal oli mitmeid ajakirjanikke ning isegi Reutersi võttegrupp.

Eesti Rahvuslik Liikumine ja TRPS on seisukohal, et Eesti peab oma merepiiri taas lükkama maksimaalsele lubatud joonele Soome lahe keskel, kaotades ära neutraalsed veed. Loodame, et meie valitsus ja Riigikogu leiavad endas lõpuks sedavõrd eestimeelsust, et astuda järgmine samm gaasitrassile «El» ütlemiseks ning järgides Eesti huve, viivad ka merepiiri nihutamise Soome lahe keskjoonele ellu. Me ei saa lasta endale vaenulikel riikidel end ohustada ja takistamatult tegutseda meile kuuluvates vetes. Eesti peab taastama kõik enda piirid vastavalt rahvuslikele huvidele ja rahvusvahelisele õigusele.» (artikli lõpp)

Uudistes näitas toimunud aktsiooni vaid Kanal Kaks. Ajalehed kajastasid toimunut põgusalt vaid oma internetilehtedel, keskendudes peamiselt tühisele arusaamatusele piirivalvega. Väga laialdast kajastust ei leidnud aktsioon ka Soomes. Sellest on muidugi kahju, oli ju tegemisi tähendusrikka ja sümboolse toiminguga. Ometi on kogu üritus saanud laialdase kõnepinna ja heakskiidu osaliseks nn. rohujuuretasandil.

Teel merepiirile. Martin Helme purjejahi Emily dekil, paremal Eesti-Soome merepiiri tähised

Martin Helme, üks aktsioonil osalenutest ERL-i juhatuse liikmetest, kirjutas samal teemal artikli TMS-s, milles ta rõhutas, et: «... selles ju lõpuks küsimus ongi: meie meri, meie maa. Miks me peaks jalatäiestki vabatahtlikult loobuma? Eriti veel, kui see loobumine teenib ainult ühe riigi — meie põlisvaenlase — huve?! Ei peagi. Ei tohigi. Soome laht peab jälle saama ainult Eestile ja Soomele, mingit neutraalvett pole seal vaja. Kuni valitsus ja riigikogu sellest aru ei saa, jätkab ERL teemale tähelepanu tõmbamist ning võimurite tagant utsitamist. See on meie kodanikukohus, mida täidame rõõmuga.»[1]

Rahvuslaste aktsioon sai loomulikult koheselt teatud ringkondade rünnakute osaliseks. Nii kirjutas näiteks Mart Ummelas minnes otsese vassimise peale välja: «Vaatasin ühe kommertstelejaama uudistesaatest, kuidas paaditäis Eesti rahvuslasi käis Soome lahe keskjoonel põhja laskmas Eesti lipuvärvides eset, millega tähistati enda arust kohta, kus võiks olla Eesti ja Soome vaheline merepiir, kui mõlemad riigid otsustaksid taganeda oma aastatetagusest kokkuleppest jätta lahe keskosasse üsna kitsas faarvaater rahvusvahelise meresõidu tarvis. Neile olid vastu sõitnud Soome rahvuslased, ei teha sama Soome lipuga. Öeldi otse välja, et merepiiri nihutamine tagasi lahe keskossa teeniks eesmärki sulgeda Soome laht vabale laevaliiklusele Venemaa sadamaisse.»[2] Ummelas kinnitas, et juba niigi ksenofoobne rahvuslus viib klaustrofoobilisse kitsarinnaliste eelarvamuste ja anakronismide maailma. Eesti rahvuslased olevat skinheadlikud ksenofoobid, pommiähvardiijad ja banaalsete aktsioonide läbiviijad, kes ei rikasta meie rahvuslust, vaid hoopis hävitavad seda. Nagu artikli pealkirigi väitis, olevat eestlus foobia (s/c/), mis saavat saatuslikuks nii riigile kui rahvale.

Kellelgi peale Ummelase ei ole pähegi tulnud sulgeda laevaliiklust! Jälle üks ehtnõukogudelikus traditsioonis paskvill, mis kommenteerimist ei väärikski, kuid artiklis esitatud rahvusluse kitsarinnalise ründamise ja mahategemise tõttu avaldas siinkirjutaja siiski vastulause. Lisaks merepiiri aktsiooni puudutavate alusetute ja absurdsete väidete ümberlükkamisele selgitasin, mida kujutab endast rahvuslus kui selline: «See on mõtteviis, mis lähtub kõigis küsimustes rahva ja riigi huvidest, pidades silmas rahvust kui orgaanilist, vaimset ja kultuurilist ühendust. Rahvuslus nõuab, et kõigil ühiskonnaelu tasanditel soodustataks seda, mis tuleb kasuks rahvuse igakülgsele arengule. Rõhutatakse eestlaste ühtekuuluvust ning eripära. Kõige selle tagamiseks on

1. Martin Helme, Meresõit on merevõit, TMS 28.09.2007
2. Mart Ummelas, Eestlus kui foobia, 08.10.2007 Maaleht

loodud Eesti riik, mille Põhiseaduse preambula kinnitab — Eesti riigi eesmärk on tagada «eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade». Kuigi meile sisendatakse, et Eesti peab olema multikultuurne ja multinatsionaalne riik, kinnitab Põhiseadus üheselt, et Eesti on rahvusriik.... Mitte eestlus ei ole foobia, vaid [—1 just estofoobia on see, mis võib saada saatuslikuks nii riigile kui rahvale.»[1]

Merepiiri küsimus on nii mere- kui õhutransiidi maksude kaudu lahutamatult seotud ka majandusega ja riigi sissetulekutega. Igor Gräzin, kes seda teemat on korduval! puudutanud, kirjutas: «Loodus pole meile miskit erilist andnud peale selle maalapikese ja soolase meretilga, mida me peame omaks ja mis rahvusvahelise õiguse ja isegi Vene juristide arvamuse järgi kuulub meile. Kui me praeguses majandusolukorras räägime vajadusest suurendada eksporti, siis peab sinna hulka käima ka meie territooriumi läbiva transiidikoridori eksport. Aga selleks on vaja mereterritoorium korda teha. Ja tõsta piir sinna, kus ta 1993. aastal rahulikult ka oli. Muide, transiidikoridoril on eksportkaubana see eelis, cl ta ei maksa midagi ei rahaliselt ega poliitiliselt, aga toob kümneid miljoneid sisse (pool miljardit kohe ja siis vähemalt 200 miljoni kaupa igal aastal) ja millalgi ka miljardeid, mida meie silmad küll veel ei näe. Aga null-investeeringu kohta pole see teps mitte paha tootlus.»[2] Kas on olemas mingi põhjus peale «vabatahtliku piirangu», miks riik peaks loobuma sadade miljonite kroonide suurusest stabiilselt kasvavast igaaastasest sissetulekust? Kas on tõesti Eesti huvides teha Venemaale ja Gazpromile sellist kingitust?

08.11.2007 tegi Eesti Demokraatlik Rahvuslike Jõudude Koostöökoda avalduse, milles, toetudes rahvusvahelisele õigusele ja Eesti riiklikele huvidele, nõuti merepiiri viimist Soome lahe keskjoonele. EDRJ Koostöökoda tegi valitsusele ja Riigikogule ettepaneku koostada Eesti Vabariigi merepiiri ennistamise eelnõu ja võtta see vastu veel käesoleva 2007. aasta jooksul, (vt. LISA 8, lk. 526)

Aastakümneid on räägitud ja aeg-ajalt isegi orienteeruvaid arvestusi ja plaanegi tehtud Tallinna ja Helsingi vahelise merealuse tunneli ehitamiseks. Juttu on olnud nii rongi- kui autotunnelist, mis kiirendaks ja lihtsustaks oluliselt maadevahelist ühendusepidamist, reisimist ja eelkõige kaubavahetust. Olulise eelisena on tunnelil nähtud ka äärmiselt tihedaks muutunud laevaliikluse vähendamist, mis on eriti tähtis võimalike keskkonakatastroofide ärahoidmiseks Soome lahel. Vene-Saksa gaasitoru tõmbab muidugi nendele kavadele, ükskõik, millal

I Henn Põlluaas, Saatuslik estofoobia, 16.10. 2007 Maaleht
?.. Igor Gräzin, «Nord» küll, aga «Stream»?, 05.09.2008 SL Õhtuleht

need siis kunagi ka teoks oleks saanud, kriipsu peale või siis muudab nende teostamise oluliselt keerukamaks.

Kui Eesti teataks Soomele, et Eesti ennistab oma merepiiri, siis vastavalt kokkuleppele jääks 12 kuu pärast Soome lahte kohati ainult 3 meremiili laiune eikellelegi kuuluv tsoon. Kui ka Soome taastaks oma merepiiri, siis ei oleks Soome lahes Eesti ja Soome piiride kokkupuutekohade vahel rahvusvahelistest vetest tilkagi. Kui nii Eesti kui Soome otsustaksid, et me laiendame oma merepiire rahvusvahelise õigusega lubatud maksimumini, siis ei veeta gaasitoru läbi Soome lahe ilma, et see teeniks Eesti, Soome ja meie partnerite huvisid. Oma huvi defineeriksime aga meie ise, on see siis raha, gaas, naftatooted, lepingud, deklaratsioonid, lubadused või mis iganes. Oma territoriaalvetes otsustame ja määrame me ise.

Seoses merepiiriga tuleb pöörata tähelepanu ka Riigikogu otsuse legitiimsusele. Nagu me teame, oli dokumendiks, millega nimetatud territoriaalmere loovutus lehti (ja mis hiljem fikseeriti ka mitmes järgnevas aktis) Eesti ja Soome vahel sõlmitud leping, mis vormistati 04.05.1994. aastal riikidevahelise nootide vahetusena, ilma selleta, et vastav territooriumi muutus oleks läbinud Riigikogu hääletuse nii, nagu seda nõuab EV Põhiseaduse §121: «Riigikogu ratifitseerib...Eesti Vabariigi lepingud, mis muudavad riigipiire». Riigikogu õigust ratifitseerida lepinguid, mis muudavad riigipiire, täpsustab §122, mille teine lõige ütleb: «Eesti riigipiire muutvate lepingute ratifitseerimiseks on nõutav Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline häälteenamus.» Teatavasti võeti konkreetne Riigikogu otsus vastu mitte kahekolmandikulise vaid lihthäälteenamusega (38 poolt, 36 vastu). Sellega on rikutud mõlemat eelpoolmainitud Põhiseaduse paragrahvi ja seetõttu on Riigikogu otsus õigustühine selle vastuvõtmise hetkest alates. Eesti praegune tagasitõmmatud merepiir Soome lahes on Põhiseadusevastane ja mittelegitiimne.

Merepiiri taastamiseks ja legaliseerimiseks, mis on Eesti võõrandamatu ja suveräänne õigus, pole muud vaja teha, kui tühistada seaduse lisa, millega sätestati territoriaalvete tagasitõmbamine ja kinnitada piirikoordinaadid Soome lahe keskjoone järgi. .la teavitada sellest Soomet. Nii lihtne see ongi.

Tuntud vabadusvõitleja Mart Niklus aga kahtleb, kas meie riigijuhid on selleks võimelised. Ta kirjutas: «Kui Venemaa kogu Balti mere sõjalaevastik ilmuks ühel päeval Eesti vetesse, küllap see siis meie professionaalsete ajudeloputajate ja arvamusliidrite arusaama kohasel! aitaks vähendada kahe riigi vahelisi pingeid ning arendada Eesti-Vene

dialoogi veel ühe senisest veelgi uuema ja Eestile «soodsama» piirilepingu sõlmimiseks.»[1]

Siinkohal tuleb ära märkida veel üks järjekordne kurioossne lugu, millele avalikkus on üllatavalt vähe tähelepanu pööranud ja mille muudab eriti kõnekaks jus! käesoleva peatükki temaatika. Justiitsminister Rein Lang tuli välja ettepanekuga, et Eesti riik peaks loobuma veel 45 protsendist oma territooriumist ehk omandiõigusest tervele territoriaalmerele ja ka sisemerele: Peipsi järve Eestis paiknevale osale, Võrtsjärvele, Emajõele, Väike-Emajõele, Narva, Nasva ja Kasari jõgedele, jne. Nimetatud ala moodustab kokku üle 38 000 ruutkilomeetri (võrdluseks, Eesti maismaaterritoorium on ca. 45 000 ruutkilomeetrit).[2] Kas tegemist on järjekordse trivimivellistelikult põhjendamatu «vabatahtliku enesepiiramisega»?

Soome kaevandusseadus versus Nord Stream

Kuna gaasitrassi teema ei ole selle raamatu uurimisaine, siis üksikasjalikumalt ma sellel ei peatu. Ära märkimist väärib aga asjaolu, et ambitsioonikas torujuhtmeafäär põrkus ootamatule takistusele Soomes. Rühm ettevõtjaid tegi augustis 2008 Soome Kaevandamisseaduse põhjal kaevandushõivamise avalduse Soome lahel, et takistada Venemaad Soome julgeolukut ja keskkonda ohustavat gaasitrassi rajada. Valdus kulgeb 50 m laiuselt ja 17 km pikkuselt Helsingist Tallinna suunas.'

Kaevandushõive on Lapi kullapalaviku aegadesse ulatuv omapärane nn. igamehe õigus, mida Eesti seadused ette ei näe. Nimelt võib iga Soome (nüüd ka EL kodanik) hõivata mingi ala ja kuulutada selle enda valduseks, et uurida seal võimalike maavarade olemasolu. Seadus ei eelda, et seal oleks reaalselt maavarasid — piisab oletusest. Samuti ei tee seadus vahet maismaal ega veekogudel. Seadus keelab igasuguse kolmanda osapoole ehitustegevuse nimetatud alal. Kaevandushõive teeb võimatuks Nord Streami gaasitrassi ehitamise, sest nimetatud alast ei või seda hõivajate loata läbi viia.

Ettevõtjaid esindav jurist Silvennoinen ütles: «Nord-Stream tahab tugevama õigusega vallutada kogu Läänemere. [—] Hõive on taeva kingitus Soome ametnikele. Riigijuhid peavad kaevandushõivamist

1. Mart Nikluse e-kiri 28.12.2008. Autori valduses.
2. Riik loobub justiitsministri survel ligi poolest oma territooriumist, 19.03.2009 Kosti Ekspress
'.t. Kaivosvaltaus pvsävttää Nord-Streamin meriputken, vvvvvv.prokarelia.net 03.10.2008

toetama, sest see annab neile võimaluse pesta asjast käed puhtaks. Kui aga asi lahendatakse Kaevandusseaduse vastaselt ja avaldus lükatakse tagasi, on otsustetegcmine finlandisecrunud.»[1]

Kohus määraski 100 000 euro suuruse trahvi, mille ähvardusel keelati hõivealal sõjaaegsete miinide lõhkamist, et gaasitrassi tee nendest puhastada. Gasprom pakkus Soome ettevõtjatele raha, et need oma kaevandusõigusest loobuks. Vastuses lubati kaevandusõigusest loobuda vaid juhul kui Venemaa tagastab soomlastele anastatud Karjala.

Vaevalt Venemaa vastuseisu tõttu oma plaane peatab ning tundubki, et taas saab Kreml alati kompromissialtilt Euroopa Liidult järjekordse võidu. Üks Läänemereriik teise järel andis survele järele. Oktoobri lõpus, novembri alguses 2009 andsid Taani, Rootsi ja Soome valitsused Gazpromile loa Nord Streami gaasijuhtme ehitamiseks. Soome valitsus eiras sellega kohtu määrust, kuid kohus, täites ilmselgelt poliitilist tellimust, tühistas oma eelneva otsuse. Kuidas Nord Streamiga kokkuvõttes läheb, näitab tulevik.

I Helsingin Sanomat 12.10.2008

Tõerääkimine pole mitte niivõrd tahtejõu kui harjumuse asi ja ma ei arva, et võib asjatuks pidada mis tahes juhtumit, mis aitab kaasa selle harjumuse ilmnemisele ja kujunemisele.

Marcus Aurelius

«KILUSÕDA» LÄTIGA

Paradoksaalsel kombel ei ole Venemaa ainus, kellega taasiseseisvunud Eestil piiriküsimuses «kana kitkuda» on olnud. Juba 90-ndate algusest peale vaidlesid Eesti ja Läti, kellele kuuluvad kalarikkad piirkonnad Ruhnu saare ümbruses. «Kanaks», kes selle vaidluse tulemusel kitkuda sai, osutus Eesti.

Mäletatavasti oli Lätil Ruhnu suhtes pretensioone juba esimese Vabariigi aegu, mil ilma ühegi saareta naaberriik nõudis Läti rannikule lähemal kui Eestile paiknevat Ruhnut endale. Asi lahenes siiski saareelanike seas tehtud referendumi tulemusel, milles valdav enamus ruhnulastest valis kuulumise Eesti Vabariigi alla. Nii hästi ei läinud aga Eesti lõunapiiril, kus Valga linn poolitati «tänu» inglaste vahendustegevusele peale Eesti-Läti vastastikust ähvardavat relvadetäristamist.

Enne Teist maailmasõda kehtis Liivi lahel Venemaa Ajutise Valitsuse poolt tõmmatud merepiir, mida *de facto* tunnistati ja mida nii Eesti kui Läti enne Teist maailmasõda oma kaartidel kasutasid. Nüüd kehtestas Läti ühepoolse määrusega ajutise kalanduspiiri Liivi lahes, mis ületas kohati Eesti kehtestatud piiri 4-18 meremiili võrra. Läti otsus oli tingitud oma kalapüügilaevastiku huvide kaitsmisest, sest räime kudemisalad asusid just Ruhnu saare läheduses. Läti oli seisukohal, et kõnealused tnerealad Ruhnu saare lähistel kuuluvad neile. Eesti, kes luges neid enda territoriaalveteks, oli võtnud 10.03.1993 vastu merepiiride seadu-

se, kus territoriaalmere laiuseks kinnitati 12 meremiili (suurte eranditega).

Kahe naaberriigi suhted pingestusid ning «kilusõda», nagu see rahvasuus ristiti, kestis vahelduva pingega mitu aastat. Eesti sõjaalused ajasid lätlaste kalalaevu vaidlusaluselt alalt minema, Läti ähvardas omakorda saata sõjalaevad enda kalureid kaitsma. Lahendust konfliktile ei näinud tulevat. 1995. aastal vaidlused siiski raugesid, sest räimed, ilmselt kemplusest tüdinenult, Ruhnu alla ei tulnudki.

1996. aasta 14. aprillil teatasid Eesti peaminister Tiit Vähi ja Läti peaminister Andris Škele Balti riikide ja Põhjamaade riikide ühisel kongressil Vilniuses, et kalasõjas on saavutatud «vaherahu». Valitsuse pressiesindaja teatas, et vastavalt kokkuleppele tohivad Läti kalurid nüüdsest kalastada Ruhnu juures, Eesti territoriaalvetes, kuid Läti sõjalaevad ei tohi siseneda 12 miili laiusesse alasse. Olukord rahunes.

Maikuus toimusid aga peaministrite vahel uued, ametlikud ja üsna pingelised läbirääkimised, milles sõlmiti uus nn. kompromisskokkulepe ja kanti see kaardile. Eesti loovutas ühe osa oma senisest seaduspärasest tcrritoriaalveest Ruhnu ja Läti vahel, umbes 500 ruutkilomeetrit, Hiiumaa suuruse tüki, Lätile. Samuti anti ära kõik õigused merepõhjale ja selle majanduslikuks kasutamiseks. 12.07.1996 allkirjastasid mõlema maa peaministrid Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vahelise lepingu merepiiri kehtestamisest Liivi lahes, Kura kurgus ja Läänemeres.

Saavutatud kokkuleppega olid rahul muidugi Läti, kuid ka enamvähem kõik Riigikogus esindatud Eesti erakonnad, kes olid valmis ilma pikemate vaidlusteta loovutusliku piirilepingu kinnitama. Toon siinkohal ära Riigikogu 22. augusti 1996 istungi stenogrammist lühendatult mõned sõnavõtud:

A. Leps ja **T. Kauba** avaldasid imestust, et Riigikogu Väliskomisjon ei olegi näinud lepingut, millele peaministrid allkirja andsid.

E. Tamm, Väliskomisjoni esimees, vastas: Me teame, millele on alla kirjutatud, aga me tõepoolest ei ole pidanud vajalikuks uurida üksikasjalikult läbirääkimiste delegatsiooni töödokumentc. Lihtsalt ei ole Riigikogu ülesanne teha ekspertiisi, sest me ei ole sellel alal parimad asjatundjad Eestis ega rahvusvahelises ulatuses ammugi mitte. Me oleme ikkagi Eesli riigi parlamendi liikmed ja meie roll on selles, kas me usaldame meie poolt määratud valitsust, tema poolt tehtud samme. Meil ei tekkinud kahtlusi, et siin oleks Eesti riigile tekitatud kahju.

A. Liiv: Kalurid ... soovisid teada täpselt, kas väliskomisjon on tuttav ekspertiisiandmetega, kui palju Eesti kalurid kaotavad kalapüügivõimaiusi. Kas on selliseid olemas või mitte? Neid ei huvita niivõrd ajalooline piiri tõmbamine, vaid kalavarude, ressursside ekspertiishinnang. Kas komisjon on näinud seda või ei? Kas jah või ei ainult.

E. Tamm vastas: Jah, komisjon on saanud Eesti Kalurite Liidult nende ekspertiisidokumente. Kuid oleme kindlalt seda meelt, et kaluritel oli võib-olla kõige parem situatsioon, kui Eesti ja Läti kuulusid Nõukogude Liitu, kus neid kvoote Balti mere basseinis jagati Moskva ametkonna kaudu. Siis oli tõepoolest meie kaluritel võimalik minna hoopis kaugemale. Nüüd, kui Eesti ja Läti on rahvusvahelise õiguse subjektid, peame ka nendena käituma ja mõlemal riigil peab olema selge, kus on tema jurisdiktsioonile alluv territoorium ka merel. Tõepoolest on see situatsioon, kus teatud kalurite grupihuvi peab olema allutatud Eesti riikluse üldistele huvidele.

Enn Tarto: Vabariiklaste ja Konservatiivide Rahvaerakonna volikogu arutas Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vahelise lepingu «Merepiiri kehtestamisest Liivi lahes, Kura kurgus ja Läänemeres» ratifitseerimise seadust päris põhjalikult Sinisalus 11. augustil 1996. Me olime üldiselt seda meelt, et kõnesolev ratifitseerimise seadus ei ole Eestile kasulik. Eesti kalurite pretensioonid on põhjendatud. Territoriaalmere piir ei ole veetud nii, nagu oleks võib-olla mõistlik, nagu oleks olnud Eestile kasulik. Ometi eestlastel on vanasõna, et targem annab järele. Nüüd me teame, et Eesti poolel ei ole tahet, et Eesti, Läti, Leedu astuksid agressorile ühiselt vastu. Viimane nädal veenis meid selles. Välisministri härra Kallase avaldustest sai see selgeks. Samuti ei ole ühise kaitse kohta kolmepoolset lepet. Eesti, Läti, Leedu koostöö on hädavajalik. Lähtudes eelkõige meie ühistest julgeolekukaalutlustest, ma arvan, et peaksime selle seaduse täna Riigikogus ratifitseerima.

Ando Leps: Ma tahan veel alguses puudutada natukene härra Tamme ja ütelda talle, et ei saa elus ainult veereda, vahest tuleb püsti ka ikka käia. Ma ütleksin niimoodi, et mulle tundub päris kindlasti, et Läti pool on meid üle mänginud, nii nagu juulilepetega Vene pool mängis meid üle, me oleme järjest kaotajad, me ei oska oma asju ajada. Tuleb välja, et Välisministeerium on väga nõrk, ka Välisministeeriumi juristid ilmselt on nõrgad. Ja ma tahaksin ikkagi teada: esiteks, milliste dokumentide alusel ja millise kaardi alusel see lepe kahe peaministri vahel on sõlmitud? Teiseks, kas Eesti pool annab ära tõesti 500 ruutkilomeetrit merepinda ja meresügavust? Kolmandaks, ma tahan teada, kas tõesti on kalameestele see leping ikkagi kahjulik? Ja veel neljas moment. Kuidas on ikkagi olukord Eesti julgeolekuga seal selles meresopis? Kui need asjad on korrektselt ja täpselt ära selgitatud, esma-

joones see, et see leping ei ole kahjulik Eesti riigile ja rahvale, siis olen ma selle ratifitseerimisega nõus. Kui aga seda tõestada ei suudeta, siis ei saa ma mitte kuidagi sellega nõus olla.

Toomas Alatalu: ...praegu on siin korduvalt tuletatud meelde mingisuguse 500 ruutkilomeetri probleemi, aga ma tuletan teile meelde, et see probleem ju tegelikult pandi paika Eesti poolt 1992. ja 1993. aastal. Siis, kui ühel mehel tekkis idee, mis hiljem ka Riigikogus seaduseks vormistati, tõmmata Eesti merepiir Soome lahes tagasi. Ma lihtsalt tuletan teile meelde, et me ju tegelikult Soome lahes andsime ära. Esimese ropsuga olime valmis ära andma ligi 16 000 ruutkilomeetrit ja sellest me eriti ei teinud probleemi - pärast Riigikogu küll lükkas seda piiri uuesti natukene põhja poole. Nüüd me teeme sellesama käiguga ühenduses tekkinud 500 ruutkilomeetrist probleemi. Natuke tuleks ikka mastaapide peale mõelda. Tõesti jääb niisugune mulje, et me julgeme näidata ennast kõvade meestena ainult ühe naabri suhtes ja muudel juhtudel oleme täiesti vait.

L. Vahtre: Oleme korduvalt kuulnud väidet, et vaidlusaluse lepingu kohaselt annab Eesti ära sadu ruutkilomeetreid oma territooriumi. Loomulikult on siis kangesti uhke lepingule vastu hakata, see avaldab kindlasti muljet valijalegi. Mõistagi on ainsaks alternatiiviks lepingu ratifitseerimisele jätta ta ratifitseerimata. See tähendaks, et kõik, kes salajas põlgavad Baltimaade rahvaid ja nende visa soovi olla iseseisvad, jätkavad meie hurjutamist rahvusvahelise avalikkuse ees, tõkestavad lahendamata piiriküsimuse ettekäändel meie taotlusi integreeruda läänemaailma poliitilistesse ja sõjalistesse struktuuridesse ning maalivad meist pilte, mis on parimal juhul naeruväärsed. Me küsime endalt, kas saanuks paremat piiri? Võib-olla. Aga keegi, kes pole pidanud lätlastega läbirääkimisi, ei tea seda. Seda on tõestanud meie praegune peaminister Tiit Vähi, kes võimule saades enesekindlalt teatas, et lepingu sõlmimine Lätiga on sama lihtne kui klaas absinti juua. Vabandust, härra Vähi mõtte edasiandmiseks kasutasin Alexandre Dumas' (vanema) sõnu. Nüüd on härra Vähile selgeks saanud, aga mõnele tema koalitsioonikaaslasele vist mitte, et need läbirääkimised pole mingi lust ega lillepidu, vaid töö, mille eest peaks inimesele õigust öelda tasuta piima antama. Nii et kes nuriseb Eesti elu üle, sellele palun tasuta ekskursioon Valgevenesse, kes nuriseb piiri üle, see läbirääkimisi pidama. Isamaaliidu fraktsioon on seisukohal, et leping on kritiseeritav, eriti mis puudutab seda kuulsat teravnurka, millest jääb tõesti mulje, ei selle lähedal on ohtlik seilata, piiri ots võib paadi sisse augu torgata. Aga me pole ka kindlad, et olnuks võimalik saada paremat. Lätlased on ju inimesed nagu meiegi. Ruhnu saar on nende hinge kriipinud juba üle 70 aasta, nüüd siis kriibib meie hinge ja

laevapardaid too teravnurk. Isamaaliit ei tervita saavutatud kokkulepet sugugi palavalt ega isegi mitte soojalt. Paraku tundub, et lepingu ratifitseerimata jätmine oleks veel halvem. Niisiis tüüpiline valik väga halva ja lihtsalt halva vahel. Sellises olukorras populistlikku trummi põristada ja kõlavalt «ei» öelda on tegelikult vastutuse eest kõrvalehoidmine. Mul on tõesti raske kuulata kurtmisi justkui äraantud merealade pärast nende poliitikute suust, kes 1990. ja 1991. aastal olid nõus majandusautonoomia sildi all ära andma terve Kirde-Eesti. Kust see patriotism siis nüüd äkki tuli? Kas sellest, et interliikumise jõhkardite asemel seisavad nüüd vastaspoolel tsiviliseeritud ja suhteliselt vähesearvulised lõunanaabrid? Mis kasu on sellisest pseudopatriotismist? Ma palun Riigikogu kuulata piirikriitikat ükskõik kelle suust, aga mitte Edgar Savisaare ja tema mõttekaaslaste suust. Ja lõpphääletuse eel palun mõelge peale valijate ka Eesti riigi kui terviku peale. Järeldus ja otsus võib ju olla erinev, aga siis on see tulnud vähemalt õigest lähtepunktist. Ma väga loodan, et me ei lähe Euroopasse üle Läti, nagu soovitas härra Alatalu. Läheme ikka koos Lätiga - meil läheb teda veel vaja.

A. Tarand: Selline piiri märkimatus ei takista loomulikult mereõiguse konventsioonist lähtumist ja see oli Läti peaministri Gailisega ka juba enne Vähi ametisse astumist kokku lepitud. Kuigi Vähi seda, tõsi küll, kritiseeris esialgu, aga pärast luges läbi ja ütles, et kõik oli õige. Lõpuks Alatalule, et lääne propaganda ei tee meist seni välja, ükskõik mis asja me lätlastega positiivselt lahendame. Ainuke värk oleks olnud kalasõda pidada, Riia alla üritada tungida, siis äratame me maailmas tähelepanu. See pisike nägin, mis eelmisel aastal Riia lahel käis või Liivi lahel, ei äratanud maailmas mingit tähelepanu. Me ei ole registreeritud seitsme tähtsama kalasõja hulka. Nii et sellega ma tahan öelda seda, et kriitika on mõnevõrra naeruväärne. Ja nagu varem, kinnitavad Mõõdukad ka siitsamast, et ülem küsimus on Lätiga piiri reguleerimine ja Mõõdukad hääletavad ratifitseerimise poolt.

T. Kauba: (—] Kui ei ole eelnenud tõsist arutelu laiemas ringis, rahva hulgas või vähemalt laias ekspertide ringis, kuidas me saame riigipiiri muutmise või ka kehtestamise küsimusi nii lihtsalt arutada. Ja lõppkokkuvõttes ma küsiksin retooriliselt: kui palju me veel peame oma piire muutma ükskõik millises suunas, selleks et Euroopa ei saaks meid kritiseerida. See Euroopa, kuhu me väidetavalt nii kiiresti läheme, kuid minu arvates tegelikult juba ammu oleme.»

PROTOKOLLI LÕPP.

Eesti Rahvuslik Eduerakond ja Kalurite Liit kutsusid Riigikogu üles Eesti-Läti merepiirilepingut kui Eestile kahjulikku mitte ratifitseerima. Postimees kirjutas, et piirileping on Eestile ebasoodne ja kinnitas, et ükskõik kui suur loovutatav ala on, poliitikutel, valitsusel ega Riigikogul ei ole õigust seda ära kinkida.[1] Demokraatlikes maades on selline asi põhiseadusega keelatud ja vastava kohtu poolt valvatud. Kuid protestid ei aidanud. Väidetavalt olevat äraandmine Eestile kasulik ja ainus võimalus. Lauri Vahtre üritas isegi antud lepet õigustada väitega, et muidu ei pääse Eesti EL ja NATO liikmeks.

Riigikogu ratifitseeris lepingu ära augustis 1996. Mingil arutelu riigi huvide või majanduslike kalkulatsioonide üle ei toimunud. Kohal oli 84 Riigikogu liiget, seaduse vastuvõtmise poolt oli 80 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletuid sellele ei olnud.[2]

Lätil jätkusid merepiiri vaidlused Leeduga, kus küsimuse all olid kahe riigi vahelised merealad, kus arvati leiduvat naftat. Leedul olid omakorda päevakorras piiriküsimused sõja lõpul «ajutiselt» venelaste kontrolli alla antud Köningsbergi ehk Kaliningradiga.

Käesolevate ridade autorile, nagu ilmselt paljudele, on jäänud tänaseni arusaamatuks, miks pidi Eesti loobuma oma eriti kalarikkast alast Ruhnu saare juures koos kõigi õigustega, selle asemel, et hea naabrina jätta läti kaluritele kontrollitud võimalus nendes vetes kalastamiseks, nagu 1996. aasta kevadel kokku oli lepitud. Miks pidi Eesti tegema jälle ühe järjekordse ära andmise midagi vastu saamata. Kas on olemas mingeidki kalkulatsioone, kui palju Eesti kaotas ainuüksi kalapüügiõigusest loobumisega? Mingeid vettpidavaid ja objektiivseid põhjusi territoriaalmere äraandmisele ju tegelikult ei olnud. See, et Läti on meie naaber, liitlane ja sõbralik riik ei saa olla põhjenduseks pöördumatutele loovutustele ning Eesti territoriaalse terviklikkuse ja huvide rikkumisele.

1. Allaandmine Liivi lahel, 22. 08.1996 Postimees
2. VIII Riigikogu stenogramm, Erakorraline istung, 22. august 1996

Kommunismi hukkamõistmine on tänapäeval kujunenud otsekui mingiks moeasjaks. Kui paljudele aga tuleb pähe, et hukka mõista ja kohtu alla anda tuleks lähimineviku kommunismiehitajaid endid?

Mart Niklus

SUUR METAMORFOOS

«20. augusti 1991. iseseisvusotsusega me pesime oma hingelt 1939-40. aasta argpüksliku alistumise häbi. Me raputasime oma sunduslikult küürult maha mineviku kibeduste taaga ning saime selja normaalselt sirgu ajada. Võiduga, mis meie ja teiste alistatud rahvaste mitme aasta pikkust võitlust kroonis ning mida kaunistas punakoletise upakilevajumise nägemise rõõm, ei taastanud me üksnes oma iseseisvuse, vaid saime ka iseendiks,» on öelnud Heinz Valk.[1]

Neile sõnadele kirjutan ma suurima rõõmuga lausa kahel käel alla. Me kahtlemata soovisime ja unistasime, et nii läheks, korraks see oligi nii — me olime taas uhke, vaba ja sirgeselgne rahvas ja riik, kuid tänane reaalsus on kahjuks veidi teistsugune. Kuna kommunistliku maailmasüsteemi varing tuli ootamatult ja nagu iseenesest, loodeti, et nagu iseenesest tuleb tagasi ka too vana, unistustes idealiseeritud ja armas Eesti. Nüüd näeme, mis tuli «nagu iseeenesest» — endiste okupatsiooniaegsete tegelaste edasivalitsemine ja endiste valede siirdamine praegusele põlvkonnale.

See selgitab, miks alates taasiseseisvumisest on meie riigijuhtide tegevust tihti raske mõista ja seletada Eesti huvide eest seismisega. Sellega ei lähe kokku Eesti poolt pikki aastaid tehtud ühepoolsed, Ve-

I Heinz Valk, Priiuse aastapäeval, Eesti Ekspress, Areen 21.08.2008

nemaale meelepärased järelandmised: vastu Eesti rahva ja riigi tahet sissetoodud venelaste staatuse määramine ja nende siiajätmine (meenutagem kasvõi Prantsusmaa ja Suurbritannia kodanike kolooniatest repatrieerumist); keele- ja kodakondsusseaduse nõuete jätkuv lahjendamine, miljardiväärtuses õigeusu kiriku kinnisvarade ja maade Moskvale kinkimine, Eestile kuulunud ja ainult tänu sellele säilinud Petseri kloostri ülihinnaliste vanade raamatute kogu Venemaale andmine, Tartu rahulepingujärgsetest Eesti territooriumist ja senisest merepiirist loobumine; vene vägede väljaviimise ehk juulilepingute sõlmimine, mis päädis kahekümne tuhandete okupatsioonisõduri sh. peaaegu kahe tuhande KGB ja GRU ohvitseri siiajätmisega koos perekondadega; mõttetu kõigega leppimine ja viletsaima Euroopa Liidu liitumislepingu sõlmimine; nõustumine allutada Eesti Vabariigi põhiseadus Euroopa Liidu omale ehk Lissaboni leppele ja anda pea kõigis olulistes valdkondades täielik otsustusõigus Brüsselile; omavalitsustasandil valimis- ja kandideerimissõiguse andmine kõigile siinelavatele mittekodanikele ehk välismaalastele; valitsuse poolt koostatud integratsiooni- ehk sisuliselt uusvenestamisprogramm, millega kehtestatakse hiilivalt kakskeelsus; kodakondsuse lihtsustatud jagamine nn. kodakondsuseta isikutele (rahvusvahelise seaduse järgi *de facto* Venemaa kodanikele) hoolimata nende meelsusest ja lojaalsusest, millega vähendatakse eestlaste enda otsustusõigust omaenda kodumaal; jne. Kaitseväe ja Kaitseliidu ehk Eesti kaitsevõime arendamisele kodaratesse loobitud lugematutest kaigastest ei hakka siinkohal rääkimagi.

Lahkeks vastutasuks lugematutele suurtele ja väikestele järelandmistele on Eesti Venemaalt saanud topelttollid, rikkalikult uusi, taevani jaburaid ja alusetuid süüdistusi, nõudmisi ja vaenulikke propagandarünnakuid, mida oleme oma väljakuulutatud Venemaa «positiivse hõlvamise» käigus ikka ja jälle uute järelandmistega näiliselt lepitada püüdnud. Loomulikult asjata. Nokk kinni, saba lahti...

Kõike seda on tehtud ja tehakse, ilma, ei meie piiridele oleks kogunenud hambuni relvastatud ja ähvardavad võõrväed, kes oleks valmis rünnakule asuma niipea, kui Eesti keelduks eelpooltoodud, meile vaieldamatult kahjulikke otsuseid vastu võtmast. Selliste otsuste tegemine toimub «vabatahtlikult», ilma vähimagi avaliku aruteluta, eirates meie rahvuslikke ja riiklikke huve. «Eesti välispoliitika põhiprobleemi lahendamise asemel (suhete korraldamine Venemaaga õiguslikel alustel) põlistati Nõukogude agressioonist tekitatud probleemid kahe

riigi suhetes ning anti Venemaale võimalus kasutada neid Eestile surve avaldamiseks,» tõdes Toomas Varrak.[1]

Need Eesti riigi seisukohalt irratsionaalsed teod on tihti ilmselgelt põhinenud teiste, nii ida kui ka lääne, soovitustel. Hetkekski ei ole suvatsetud kuulata rahva häält ega peatutud arupidamiseks, kas kõik nõuandjad ikka meie tõelised sõbrad on ja kas sellest Eestile ka vähimatki kasu tõuseb. Eriti pädeb see lääne soovituste kohta, mille suhtes meie otsustajaid lausa pimedus tabanud on. Ometi võib isegi asjassepuutumatu isik hoomata, et algselt kannavad ka paljud lääne soovitused Kremli pitsatit. Ei ole ju kellelegi saladuseks, et KGB oli suutnud infiltreeruda kõigisse suurematesse maailmaorganisatsioonidesse ja riikidesse ning tema tänapäeva järglase FSB võimalused ja võimekus on oluliselt suuremad. Eraldi mainimist ei vääri vist tõik, ei tõenäoliselt saavad osa meie tänastest riigitegelastest endiselt oma juhised Kremlist.

Ei kadunud ju KGB, tema mõju ega sidemed 1991. aastal kuhugi, punane vennaskond vaid transformeerus — politruki kirsasaapad ja Kommunistliku Partei juhtiv töö vahetati viisaka ülikonna ja mõne KGB rahadega organiseeritud erakonna liikmepileti vastu.

12.09.1991 andis Rahvusliku Kaitsealgatuskesku.se juhataja kolonel Kalle Eller EV eksiilvalitsuse president vabariigi presidendi ülesannetes Heinrich Mark'ile ülevaate olukorrast Eestis. Sealt loeme: Võimulolev (Edgar Savisaare — H.R) valitsus. Tundub olevat selge, et selles tegeletakse praegu ennekõike enda võimu kindlustamisega. On ilmne, et toimib salakokkulepe KGB-ga. Valitsus manööverdas oskuslikult, et KGB struktuuri ei lammutataks ja vastutasuks nimetab viimase sisuliselt ümber ja kasutab ära omaenda huvides. Seejuures ei hooli valitsus põrmugi sellest, et samal ajal säilib Moskva kontroll Eestis asuva KGB ja selle kaudu kogu Eesti ühiskonna üle.»[2]

1992. aasta 10. juulil kirjutas Eesti Ekspress, et vastupidiselt Kaitsepolitsei direktori Jüri Pihli kinnitustele, et «meil on ametis üksnes tehnikaspetsialistid ja mitte ühtegi KGB operatiivtöötajat» («Postimees», 22. juuni 1992), koosneb Kaitsepolitsei nimekiri peaasjalikult KGB 7. osakonna (salajane osakond, mis tegeles operatiivtööga) professionaalidest. Ühtekokku sisaldas nimekiri 15 nime, neist 11 tiitliga «7. osakonna luuraja», st. inimene, kelle erialaks pole mitte tehnika, vaid ka operatiivne jälgimis- ja jälitustöö. «Tehnikaspetse» oli nimekirjas vaid kolm ja needki liialt kõrge auastmega selleks, et olla lihtsalt pealtkuulamissüsteemide

1. Toomas Varrak, Eesti Välispoliitika filosoofiast III, Kaitse Kodu nr. 6; 2007
2. Tõotan Ustavaks jääda, Eesti Vabariigi valitus 1940-1992, Tartu 2004, lk 1437

õlitajad ja puhastajad.[1] Tiit Madissoni väitel, kes tollal siseministeeriumi referendina töötas, hakati «endisi «kagebiite» «organisse» tööle värbama Mart Laari isamaaliseks kutsutud valitususe ajal, mil siseministri koht kuulus ERSP-le (Parek, Ärike). KGB-s töötamisest tehti Kaitsepolitseis riiklik saladus, millest üldsus ei tohtinud midagi teada. Ka KAPO ülema Jüri Pihli enda nõukogudeaegne Leningradi operatiivtöö erikoolis õppimine ja karjäär ENSV Siseministeeriumi hotell Viru eriosakonna ülemana ja mitmed hilisemad asjaolud on tekitanud sügavaid kahtlusi. Enn Tarto, kaitsepolitsei kontrollimise komisjoni esimehe sõnul määrati Pihl julgeolekule nii tähtsa struktuuri etteotsa täiesti kontrollimatult.[2]

Tooksin siia lõigu Pulitzeri preemia laureaadi Anne Applebaumi raamatust «Gulag»: «Endiste kommunistide võim ja mineviku ebapiisav käsitlemine postkommunistlikus maailmas ei ole kokkusattumus. Otse öeldes on endistel kommunistidel selge huvi minevikku varjata: see määrib neid, õõnestab nende jalgealust, kahjustab nende reformaatorimainet, isegi kui neil mineviku kuritegudes isiklikult mingit osa ei olnud.»

Eesti on ühes paadis Venemaa, Ukraina ja Valgevenega, kus ei ole midagi tehtud KGB ja teiste repressiivorganite kaastöötajate avalikustamiseks ja endise kommunistliku nomenklatuuri takistamiseks juhtivatele ja valitavatele kohtadele saamisel. Kõigis teistes Kesk- ja Ida-Euroopa maades on teatud tõkendid ja avalikustamine kasutusele võetud ja läbi viidud. Meil vaid püstitati loosung «Plats puhtaks», kuid mingit platsipuhastust ja muutust kõrgemal tasandil ei toimunud, isikuandmete kaitse sildi all on arhiivides selliste isikute tegevuse ja tausta uuriminegi võimatuks tehtud. See on tänaseni üheks meie ühiskonda normaalse arengu teelt kõrvalekallutavaks põhjuseks.

Jaak Allik, kes kuulus ka ise nõukogude nomenklatuuri, on öelnud: «Nii näiteks on Isamaa noored juhid korduvalt kirjutanud, kuidas Lennart Meri olevat puhastanud välisministeeriumi endisest nomenklatuurist. Nad ilmselt ei teagi, et härrad Liimets, Müllerson ja Tihane, kes ministeeriumi juhtkonda tööle võeti, kuulusid oma endiste ametikohtade järgi koguni NLKP Keskkomitee arvestuslikku nomenklatuuri, kuhu jõudis eestlasi suhteliselt vähe.» Ilmselt tajus Allik juba tol ajal, 1992, et kommunistid jäävad kapitalistideks ümberkehastunult võimule. Lepassalu tõdes: «Niisiis, Lennart tegi näo, et vihkab N nomenklatuuri. Kuigi ta ise sinna kuulus ja ühtlasi hoolitses, et välisministeerium tema ministriks oleku ajal jätluvalt N nomenklatuuri kontrolli all püsiks.»[2]

1. KGB pealtkuulajad Kaitsepolitseis palgal, EE 09.05.2009
2. Tiit Madisson, Riigipööraja märkmik, Lihula 1999, lk. 157-163
3. Virkko Lepassalu, Süümepiinadeta, Tallinn 2005, lk. 136

Eesti rahvusest agendid ja kollaboraatorid ei vajanud, nagu muulased, Eesti kodakonsuse andmist, seega puudus ekstra kontroll nende seotuse kohta luure- ja repressiivorganitega. 1995. aastal kehtestati kohustus end vabatahtlikult üles anda, kuid üleskutseks see jäigi. Riigi Teatajas on avalikustatud vaid väheseid marginaalseid nimesid, samas kui KGB agente ja kaastöötajaid arvatakse olevat (kümneid)tuhandcid. 1. aprillile 1996 määratud tähtajaks teatas KAPO-le enda seotusest võõrriikide julgeolekuteenistustega, peamiselt KGB-ga, kokku 1153 inimest. Erinevate andmete järgi oli okupatsiooniaegses KGB-s umbes 1000 ohvitseri ja 20 000 usaldusisikut.' Mis tõsiseltvõetavast taustakontrollist saab üldse rääkida, kui KGB arhiivid lasti Edgar Savisaare teadmisel, kes KGB «likvideerimist» korraldas, ära viia.

Moskva augustiputši läbikukkumisele järgnenud segaduses avanes ootamatult soodne võimalus KGB arhiivide kättesaamiseks. Kaitseliit tegi 22. augustil 1991 Eesti Vabariigi Erakorralisele Kaitsenõukogule ettepaneku võtta üle kõik KGB osakonnad, k.a. peastaap Pagari tänaval. Kaitsenõukogu (Arnold Rüütel, Edgar Savisaar ja Ülo Nugis — H.P.) lükkas ettepaneku aga millegipärast tagasi.[2] Kuigi Leedus ja Lätis oli asi ära tehtud, oli ainus Kaitsekomitee liige kes toetas KGB ülevõtmist Ülo Nugis.[2] Varsti peale seda, septembris 1991, kirjutas tollane peaminister Savisaar Moskvas alla protokolli KGB tegevuse peatamise kohta. Huvitav on see, et kui kõik teised endised liiduvabariigid likvideerisid KGB, siis Eesti ainult peatas. Moskvas tunti sellise sõnastuse üle väga head meelt...'

Kohalikud kaastöötajad ja agendid saavad vaid läbi raskuste ilmsiks tulla. KGB võttis Eestist lahkudes endaga kaasa enamiku materjalidest ja dokumentidest, mis olid kaasaegsete jaoks vähegi valgustkartvad. Tõsi küll, see protsess olevat hakanud juba laulva revolutsiooni ajal 1980. aastate lõpul ning olevat suures osas 1991. aasta augustiks lõpule viidud, kuid dokumentide hulk, mida oleks saanud üle võtta, oli sellest hoolimata aukartustäratav. Hilisem KGB likvideerimiskomisjon, mida juhtis Hardo Aasmäe ja kus osalesid mitteametlikult ka Savisaarele alluva eriteenistuse juhid Jaan Toots ja Kalle Klandorf, tegi siiajäänust valiku, mis dokumendid Arhiiviametile üle anda. Teine osa pandi autole ja viidi minema, teadmata kuhu.[5] Teadmata on nii nende dokumentide saatus kui see, kas ja kuidas neid kasutatakse. Heaks näiteks tagajärgedest on Tiit Made kaasus, keda süütõendite puudumisel oldi sunnitud õigeks mõistma, kuigi oli täielik põhjus oletada, et sellisel kohal (Rootsi saatkonnas) töötamise eelduseks pidi olema koostöö KGB-ga.

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, 2001, lk. 337
2. Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eesti, Tallinn 1996, lk. 819
3. Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eesti, Tallinn 1996, lk. 769
4. Ibidem, lk. 824.
5. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, 2001, lk. 298

Veel elusolevate ja toimivate agentide ja nn. koputajate toimikute äraviimine oli KGB seisukohast arusaadav ja mõistetav. Igasugustele agentidele (nii reakoputajatele kui ka värvatud võõrriigi ametnikele) kinnitatakse alati, et nende tegevusest ei saa teada mitte keegi ja seda püütakse võimaluste piires ka tagada. Kui KGB oleks Nõukogude Liidu lagunedes oma kaastöötajate toimikud siia jätnud, siis poleks tulevikus ilmselt mitte keegi enam soovinud ühegi Vene luureorganisatsiooni jaoks tööle hakata, viidates tuhandetele eestimaalastele, kes «saatuse hooleks jäeti».

Eesti võimudele anti üle vaid 87 000 KGB väljasõidutoimikut (sügisel 1991j, mis vedelesid poolteist aastat registreerimata Politseiameti (endise KGB) keldris Pagari tänaval. Väljasõidutoimikud avati nende isikute kohta, kes soovisid reisida välismaale. Kui toimikuid lõpuks siseminister Pareki korraldusel registreerima hakati, selgus, et neist oli alles vaid 48 846. Kaitsepolitsei avastas 1993. aastal, et Politseiameti vene rahvusest töötajad hävitasid (toimetasid kõrvale? -H.P.) toimikuid, kuid mitte kedagi vastutusele ei võetud.[1] Tiit Madisson kirjutas, et on alust arvata, et Jüri Pihli juhitud ametkond jättis «põnevamad» toimikud arvele võtmata/

Lennart Meri presidendivannet andmas 06.10.1992.a

1. Postimees, 20.05.1997
2. Tiit Madisson, Riigipööraja märkmik, Lihula 1999, lk. 165

See, et toimikute äraviimist ja kadumist takistada ei püütud, kõneleb juba iseenese eest. Isegi Riigikogu liikmetele sätestatud süümevande kontroll puudus, mille heaks näiteks oli Lennart Meri (väidetav agent Nikolajevi) juhtum, kui leiti, et pole olemas pädevat tasandit, kes asja uuriks ja otsustaks. Tema süümevande vaidlustasid 17.09.1996 tollased riigikogu liikmed Jüri Estam ja Villu Müüripeal seoses Meri esitatud aruannetega VEKSA-le, mis oli teatavasti KGB allorganisatsioon. Oli ka teisi süüdistusi, kuid Linnakohus teatas, et küsimus ei kuulu nende pädevusse ja Riigikohus eesotsas sovetiaja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna partorgi Rait Marustega ei võtnud asja arutuselegi. Põhjenduseks toodi, et süümevande vaidlustamise kord kuulub sätestamisele Riigikogus, kuid parlament pole seda teinud ja nii ei saavatki Meri vastu süüdistust esitada. See jokkskeem päästis Meri ebameeldivustest.

Süümevanne oli sisuliselt, Põhiseaduse kommenteeritud väljaande järgi tsensus, st. võimutõke nende vastu, kes end omal ajal määrisid koostööga Eestit anastanud repressiivinstantsidega. Süümevande pidid peale Vabariigi Presidendi, samuti Riigikogusse või kohaliku omavalitsuse volikogusse kandideerijate andma ka kõik isikud, kes taotlesid peaministri, ministri, Riigikohtu esimehe, Riigikohtu liikme, kohtuniku, õiguskantsleri, riigikontrolöri, Eesti Panga presidendi, kaitseväe juhataja või ülemjuhataja või mis tahes muud valimise või nimetamise alusel täidetavat ametikohta riigi- või kohaliku omavalitsuse organis. Ka prokurörid pidid andma süümevande. Neist inimestest paljud jäävad veel üsna kauaks süümevande alusel saadud kohale. Süümevande vaidlustamise võimalus Riigiprokuratuuril aga puuduvat. Kuidas nii? Vaat sellepärast, et süümevande andmise kohustus kestis kuni 31. detsembrini 2000, nagu kirjutas sovetliku võõrrežiimi süüdistaja ametit pidanud riigiprokurör Jaan Naaber, kes nüüd riigiprokurörina jätkab meie Riigiprokuratuuri järelevalve *(sic!)* osakonnas. «Järelikult muutus [—] seadus süümevande andmise korra kohta alates 1. jaanuarist 2001 sisuliselt kehtetuks ning Riigiprokuratuuril puudub käesoleval ajal igasugune seaduslik alus kontrollida või anda hinnanguid ükskõik kelle võimaliku süümevande andmise korra rikkumise kohta,»väitis Naaber.' Ei pea olema jurist, et näha väite paikapidamatust. Miski ei takista kontrollimast, kas süümevannet rikuti seaduse kehtimise ajal, kuid sarnane suhtumine selgitab kollaborantide jätkuvat edasitegutsemist meie riigi võimukoridorides.

Alates 2001. aastast Riigikogu ja valitsuse liikmetelt süümevande andmist selle kohta, et ta «ei ole olnud Eestit okupeerinud riikide jul-

I. Holger Kaljulaid, Süümest Eestis 21. sajandi alguses, TMS 25. 11.2009

geolekuorganite või relvajõudude luure või vastuluure teenistuses ega agent ega ole osalenud kodanike jälitamisel ja represseerimisel nende poliitiliste veendumiste, ebalojaalsuse, klassikuuluvuse või Eesti vabariigi riigi- või kaitseteenistuses olemise eest» (EV Põhiseaduse rakendamise seadus $6), enam ei nõuta.

ENSV KGB esimehe Rein Sillari sõnul soodustas süümevanne valevandumist, sest: «neid inimesi on väga vähe, kes saaksid seda kontrollida» ja «on mõttetu oodata, et endised julgeolekutöötajad hakkaksid agente avalikustama.» «Agent oli meil pühamast püham. Isegi kui leiduks mõni endine kaadriohvitser, kes on nõus avalikustama agentide nimesid, ei ole tal millegagi võimalik oma sõnu tõestada».[1]

Ühe saladuse hoidmise meetmena käskis Sillari 1990-ndate alguses põletada ja hävitada suure osa tollal veel Tallinnas olnud KGB toimikutest. Tema sõnul võivad inimesed näiteks riigireetmises kahtlustatava Herman Simmi puhul (kes andis süümevande 05.10.1992 — H.P.) spekuleerida tema sidemete kohta KGB-ga, kuid tõde ei saa laiem avalikkus kunagi teada, sest kõik dokumendid peaksid olema hävitatud.[2] Simm igatahes tunnistas, et ta oli KGB agent juba nõukogude ajast alates ning teda survestas SRV, ähvardades teda paljastada, kui ta keeldub koostööst.[2] Kas aga kõik dokumendid hävitatud on või saab neid veel santaažiks kasutada, seda me ei tea. Igatahes on selge, et inimesed pole eriteenistuste poolt värvatud mitte lihtsalt selleks, et neid kõrgele kohale ja võimule upitada ning seal hoida. Inimesi valvatakse selleks, et nad teeneid osutaksid. Ja mida kõrgemale kedagi upitada õnnestub, seda suuremaid teeneid temalt ka nõutakse.

«Ei ole välistatud ka selline võimalus, et juhul, kui riigipöördekatse Moskvas oleks teoks saanud, oleks ka Eesti NSV ajal kompartei nomenklatuuri kuuluv Lennart Meri, ajaleht Molodjož Estonii andmetel agendinimega Nikolajev, võinud saada Eesti NSV valitsejaks. Muide, Meri augustiputši ajal Eestis ei viibinud. (Ta viibis Soomes, mis külma sõja ajal oli nii Vene kui lääne välisluurete üks aktiivsemaid tegutsemispaiku — H.P.). Olen kuulnud mitmest allikast, et nendel Eesti riigile ja rahvale nii ärevatel aegadel oli Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadik ja NSV Liidu kindral Zijautin Abdurahmanov rääkinud ühes seltskonnas, et juhul, kui Moskva tagurlike poliitikute riigipöördekatse oleks õnnestunud, siis Eesti NSV-d pidid hakkama asehalduritena juhtima Siim

1. Ibidem, lk. 217
2. Mirko Ojakivi, Sillar: tc ei saa kunagi teada, kas Simm oli KGB-s, Eesti Päevaleht Online 24.09.2008
3. Priit Hõbemägi, KGB agendid meie keskel, Eesti Ekspress 27.11.2008

Kallas ja Tõnu Laak. Täna on endine kompartei nomenklatuuri kuulunud Kallas tänu sobingule ekspeaminister Juhan Partsiga Brüsselis tähtis euroametnik. Laak on aga edukas ärimees,» kinnitas Ando Leps.'

Meri ja Kallas on igatahes mõlemad nii kõrgetele kohtadele kui ka võimule saanud, paljalt sellest aga näpuga näitamiseks ei piisa ja käesoleva raamatu eesmärk ei olegi konkreetsete isikute tausta väljaselgitamine. Inimeste teod räägivad iseenese eest. ENSV asehalduriteks on aga eri autorite poolt välja pakutud ka mitmeid teisi nimesid, nagu Edgar Savisaar, Jaak Allik jne. Putšiaegses olukorras, kus Tallinn oli Nõukogude sõjalaevastiku tihedas mereblokaadis, andis Savisaare, ilma igasuguste takistuste ja sekeldusteta jõudmine Stocholmist mootorjahiga Tallinna üksjagu mõtlemisainet. Olgu sellega kuidas on, kuid Arnold Rüütel on korduvalt kinnitanud teadvat õiget nime, kuid keeldub seda järjekindlalt paljastamast. Nimetatud isik olevat tänagi poliitikas tegev ja kõrgel positsioonil *(sic!).* Rüütli väitel sai ta asehalduri nime teada Jeltsinilt. Ka Lennart Meri keeldus seda nime avalikustamast.[2] Ülo Nugis on samuti enda sõnul teadlik, kuid peab versiooni mitteusutavaks: «Aga kurat seda teab, võib-olla profid on asja nii peenelt ära teinud, et minusuguse mehe hallollus ei võta neid valgeid kohti kinni. [—] Päris kindlasti on meil selle lühikese aja jooksul asju, millest ei jää jälgi mitte kusagile mujale kui kaks-kolm meest räägivad omavahel.» [2]

Täit tõtt teab ilmselt vaid kitsas ringkond ning endalt püüab kahtluse kõrvale juhtida igaüks. Kindel on aga see, et kõnealuse isiku tegutsemine Eesti poliitikas ei ole kantud mitte Eesti huvidest — nagu ka tema nime varjamine. Paneb mõtlema, miks õiguskaitseorganid lubavad selle isiku nime varjamist ja kaitsmist ning tema edasist tegutsemist poliitikuna kõrgel positsioonil?

Võiks meenutada KGB kindrali Rein Sillari vastust Sirje Endre intervjuuküsimusele, miks KGB toimikuid Eestile ei loovutatud, Eestile oleks toimikuid vaja, muidu pääsevad kagebeelased võimule. Sillar vastas avameelselt: milleks teile toimikud, nad on juba võimul (.s/c/).[1] Tartu KGB julgeolekukapten Viktor Kozlovi sõnul oli KGB-ga rohkem või vähem seotud tervelt 90% Ülemnõukogu saadikutest/'

1. Ando Leps, Putš ja Eesti troika, 24.08.2005 SL Õhtuleht
2. Urmo Soonvald, Jeltsini ja Rüütli saladus, SL Õhtuleht 19.08.2005
3. Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eesti, Tallinn 1996, lk. 769
4. Virkko Lepassalu, Süümepiinadeta, Tallinn 2005, lk. 140
5. Eesti Aeg 01.04.1992

Riigipöörde eelproovi ehk pronksiöö ajal arutati ajakirjanduses meie riigistruktuuride ustavuse üle: «Kuivõrd usaldusväärne on siseministeeriumi ametnikkond? Ministeeriumi ja tema allstruktuure on kogu iseseisvusaja juhtinud paljude erakondade määratud usaldusisikud. Ministeeriumis on piisavalt mis tahes toetajaid, kes on esmaselt ustavad parteile ja alles siis riigile. Info lekkimise juhtumite poolest väga kõrgel tasemel on Eesti lähiminevik rikas. Loomulikult on nii siseministeeriumi kui ka kaitseministeeriumi ametnike seas välisluure esindajaid. Kui siia lisada veel nüüdisaegsed pealtkuulamisvõimalused, siis näeme, ei asjast huvitatud pooltel on suured tegutsemisvõimalused. Ja tänapäeval saab raha eest ju nii mõndagi.»[1]

N. Liidu lagunemine surus vasakpoolsed mõneks ajaks kaitsesse. Algul püüti end päästa mantlivahetuse ja vaikimisega, aga aegamööda tundsid nad end taas üsna kindlalt ja hakkasid võimu poole pürima. Kõige ilmekam on see Saksamaal, kus endised Stasi agendid poliitikas nii avalikult kui kulisside taga, eriti majanduskriisi taustal, üha suuremat poliitilist rolli mängivad ja on pääsenud koguni liiduriikide juhtkonda.[2]

Hermann Simmi juhtum tõestas taas, et meie riigistruktuurides on kõige kõrgeimal tasandil vaenulike välisriikide agente. Me ei tea, kui palju neid on, teame aga seda, ei piits, präänik ja santaaž on tänapäeva maailmas täpselt sama efektiivsed kuuleka käitumise motivaatorid kui eelmistel sajanditel ning võim ja materiaalsed hüved on paljudele märksa olulisemad kui aated ja kohusetunne. Hermann Simmi väitel olevat pooled Riigikogu liikmed seotud KGB-ga, nagu temagi.[2]

Taasiseseisvumise järel loodeti siiralt, et mineviku varjud kaovad vabaduse päikesepaistes. Kuid varjud ei kao ja KGB kummitab meid veel kaua. Me ei saa rääkida ka endistele KGB agentidele andestamisest — kuidirs võib andestada neile, kes ei ole oma tegusid kahetsenud? Eesti võimudel puudub julgus ja ilmselt ka tahe avalikustada endised KGB agendid ning soov selle teemaga tõsiselt tegeleda. Neis hoiakutes peab paratamatult tulema muutus, sest muidu jäämegi tulevikuta mineviku pantvangideks.

Kuna endised KGB (ja tänased FSB) agendid jäävadki ilmselt tuvastamata, siis tuleks seda enam tähelepanu pöörata aktiivsetele, Kommunistliku Partei valitavatel, vastutavatel ja palgalistel kohtadel

1. SL Õhtuleht 27. aprill 2007
2. Vello Helk, Kommentaar: Teise maailmasõja järelkajasid, Eesti Elu, 25.09.200!)
3. Dokumentaalfilm «Riigireetur» ETV 21.11.2009

töötanud kollaborantidele, kelle süü isamaa ees ei ole sugugi väiksem. Tänapäeval on Eestis kombeks kommuniste ja nende ideoloogial tugevalt alahinnates näha kõige süüdlasena KGB-d, kuid ometi oli KGB käsutäitja ja kompartei ainuvõimu kindlustamise vahend. Kõige taga olid kommunistid. Riiki ja tervet vägivallaaparaati juhtis ja suunas Kommunistlik Partei — «meie ajastu mõistus, au ja südametunnistus», nagu kõlas kommunistide küüniline loosung. NLKP ja KGB olid üks ja lahutamatu tervik.

Eesti ajakirjandus teeb näo, nagu vastaks tõele võimulolevate endiste tippkommunistide väited, et KGB kommunistide seast agente ei värvanud ja Isamaaliit räägib muinasjuttu, nagu oleks eksisteerinud mingi vaikiv kokkulepe kommunistidega: meie teid ei puutu ja teie võimule ei pürgi. Et see pelk muinasjutt on, näitab asjaolu, et tippkommunistid kuulusid kohe algusest peale takistamatult kõikide parteide ja valitsuste tippudesse ja riigikogusse, olles niipalju võimul, kui see üleüldse võimalik oli ja on. Näiteks Tiit Vähi, kelle peaministriksoleku ajal parafeeriti 1996. aastal piirileping, valitsuse 15 ministrist oli tervelt 14 endised kommunistid (k.a. pea- ja välisminister). Kits kärneriks, öeldakse selle kohta.

Visa on kaduma ka arusaam, et kui tippkommunistide kohtadel poleks olnud eestlasi, oleks need asendatud venelastega ja asi oleks olnud hullem. Mina väidan vastupidist. Eestlasest kollaborant on alati hullem kui vallutaja ise, sest tema püüdlikkus valitsejale meele järele olla ületab kohati terve mõistuse piiri. Nii on ka täna, mil sageli Euroopa Liidu soovitusi vormitakse seadusteks, kusjuures omalt poolt lisatakse veel vürtsi juurde, et seadus krehvtiseni saaks ja endal vähem vastutust oleks.[1] «Tahame seda või mitte, aga kommunismi küsimus on meie jaoks võitlus ajaloo pärast ja õigus ajaloos toimunut õiglaselt hinnata. See on eksistentsiaalse kaaluga küsimus,» on kinnitanud Andres Herkel.[2]

Kui keegi näeks veidi vaeva ja hakkaks kõigi valitsuste ja riigikogu koosseisude ekskommunistidest liikmete nimesid punaseks värvima, tuleb nimekiri ehmatavalt punane. Tean, sest olen seda teinud. Ainus raskus nimekirja koostamisel oli selles, et 99% saadikutest on oma ametlikes elulookirjeldustes selle «ebaolulise» seiga jätnud targu märkimata. Kokkuvõttes võib öelda, et u. 80% nõukogudejärgse aja Eesti peaministritest, u. 50% ministritest, u. 40% riigikogulastest ja kaks kolmandikku presidentidest on endised kommunistid.

1. Aivar Koitla, Rahvarindest kui Eesti «vabastajast», www.DELFI.ee 22.08.2009
2. Herkel: Hinnang kommunismile on eksistentsiaalne küsimus EPL 09.12.2008

See on hämmastavalt suur protsent, sest parteilaste osakaal eestlaste hulgas jäi kuni okupatsiooniaja lõpuni u. 5-6 % piiridesse (võrdluseks: Rumeenias oli parteilasi ligi 20%, Tšehhoslovakkias 14%, Poolas 12%, Ungaris 10%). Eestis oli kommunistlik partei võõrkehaks rahva ihus ja võõra repressiiwõimu esindajaks ning jäi selleks kuni Nõukogude Liidu kokkuvarisemiseni. Tõsi, valdav enamik kommunistidest astusid partei liikmeks mitmesugustel, tavaliselt tööalastel või olmelistel põhjustel (autoostuluba, turismireisid, eripoed jne.) ning kui nad just milleski, mida kuriteo või genotsiidina eesti rahva vastu võiks kvalifitseerida, isiklikult pole osalenud, siis ei saa neid õieti süüdistada. Kui, siis käegalöömises, mugandumises ja selgrootuses. Neid võib vaadelda kui olukorra ohvreid, sest normaalses ühiskonnas poleks neist valdav enamik kommunistlikku parteisse iial astunud.

Juhtivale tööle ja valitavatele kohtadele Kommunistlikus Parteis ei sunnitud aga mitte kedagi. See oli kollaboraatorite vabatahtlik samm ja valik ning see eristab nad tavakommunistidest ja rahvast kõrge müüriga. Teravik on suunatud just selliste, põhimõtteid ja aateid mittemillekski pidavate inimeste vastu. Just sellistele inimestele peaks olema välistatud töötamine riigile olulistel ja määrava tähtsusega kohtadel, kuid laulva revolutsiooni käigus suutsid tippkommunistid ja kommunistlik nomenklatuur operatiivselt ja ette planeeritult värvi muuta ning ümber kehastuda.

Eesti «laulva revolutsiooni» ehk veretu vabanemise õnnetus ongi see, et plats jäi puhtaks löömata, palju probleeme jäi lahendamata ning need lohisevad meiega tänaseni kaasa, mõjutades meie igapäevaelu ja riigi käekäiku. Tõelised kollaborandid moodustasid vaid tühise osa komparteisse kuulunuist, kuid just need inimesed viisid ellu partei eestivaenulikku poliitikat ja tundub, et teevad seda ka täna. Nemad teadsid salajaste paberite sisu, Kremli satraapide jõhkraid venestamisplaane, soovi muuta Eesti NSV autonoomseks piirkonnaks, jne. Kuid see ei takistanud neid selles süsteemis töötamast ja seda ülistamast. Isegi kui nad tegutsesid käsutäitjaina, langeb neile kaasvastutus sovetivõimu tegude eest. Nad teadsid, mida tegid ja mida tehti. Ei ole kuulnud, et keegi neist oleks avalikult kahetsenud enda kuulumist komparteisse kelle juhtimisel süütuid inimesi piinati, vägistati, küüditati Siberisse ja tapeti kümnete miljonite kaupa.

«Kas õnnestub noori ühendada sotsialismiideaalide nimel või saavad nende seast täiendust pimedad ja purustavad jõud, see küsimus otsustatakse 1980. aastatel,» kuulutas kommunist ja ENSV Plaanikomitee esimees Edgar Savisaar oma sotsialismipaatosest pakatavas

raamatus «Võitlus noorsoo pärast» veel 1987. aastal. Õnneks see tal ei õnnestunud, kuid «pimedaid ja purustavaid» jõude kartis Savisaar sedavõrd, et kui talle, juba vabadusvõitlejaks ümberkehastunult, esitati disainer Avo Ermelilt tellitud Rahvarinde logo kavand, mille taust oli kujundatud Eesti rahvusvärvides, sattus ta raevu ja hakkas näost punasena hüsteeriliselt karjuma: «See on provokatsioon! Mingi sini-must-valge ei tule kõne allagi!»[1]

Toon veel ühe juhusliku näite Savisaare aatekaaslase ja kunagise nomenklatuurikommunisti käekäigust Eesti Vabariigis. Selleks on keskerakondlane Ain Seppik, nõukogude okupatsioonivõimude prokurör ja kohtunik, kes saatis koostöös KGB-ga 1985. aastal trellide taha «nõukogude võimu solvanud» koolipoisid ning sulges vaimuhaiglasse teisitimõtleja. Temast sai «10 miljoni dollari mehe», samuti ekskommunisti Siim Kallase valitsuse siseminister. Just Kallase valitsuse ajal võeti Pärnus maha bolševismi vastu võidelnute mälestusmärk, mis Lihulas püstitati ning Juhan Partsi valitsuse ajal rahva vastu vägivalda kasutades uuesti maha võeti. Neid, kes Seppiku punast minevikku meenutada julgesid, süüdistas ta nõiajahis ja ühiskonna lõhestamises.[2] Tallinna volikogus olles kaitses Seppik 2007. aastal vapralt avalikkuse pahameele ja tagasiastumisnõuete eest kriminaalkorras kuus korda ning haldus- ja väärteo asjus vähemalt kaheksa korda kohtulikult karistatud Rene Reinmanni, kellest Keskerakonna toel oli saanud Põhja-Tallinna halduskogu liige, linnavolikogu liige, korrakaitsekomisjoni liige, linnavarakomisjoni aseesimees, keskkonnakomisjoni liige, suurettevõtte Tallinna Soojus nõukogu liige ja Keskerakonna fraktsiooni liige.[3] Täna on Seppik Riigikogu liige, Riigikogu Keskerakonna fraktsiooni esimees ning Riigikogu põhiseaduskomisjoni ja julgeolekuasutuste erikomisjoni liige — üks nendest, kes peaks jälgima Riigikogu otsuste Põhiseadusele vastavust ning kureerima KAPO ja teiste julgeolekuasutuste tööd ...

Siinkohal oleks ilmselt taas paslik meenutada KGB kindrali Rein Sillari eelpooltoodud sõnu. Muuseas, Seppiku veneaegseid kolleege, kes samuti agaralt nõukogude võimu vastaseid represseerisid, on täna veel mitmeid samal tööl. Näiteks Tallinna Ringkonnakohtus töötav Jüri Paap, kes paar aastat tagasi esitati isegi Eesti Vabariigi teenetemärgi saamiseks, juristina tegutsev Erich Vallimäe — Jüri Kuke, Ain Aitsami ja Mart Nikluse represseerija, jne. Tänaseks on neil olemas ka «väärikas» järelkasv. Loetlen kaks nimedegruppi: Tiit Madisson, Aleksander

1. Avo Ermel autorile 1988.a.
2. Ain Seppiku lahkumine, 06.02.2003 Maaleht
3. Keskerakond sokutas retsi Tallinna volikokku, Postimees 12.07.2007

Einseln, Jüri Estam, Jüri Liim... ja Dimitri Klenski, Dmitri Linter, Maksim Reva, Mark Sirõk... Meenutades nimetatute tegusid ja karistusi, pole raske taibata, missugusest parteist või koolkonnast suur osa meie õigusemõistjatest või õiguskaitseorganite töötajatest pärineb. Tõdemus sovetiseerimise nähtamatust, kuid selgelt tuntavast mõjust, mis on haaranud õiguskaitse valdkonda Eesti Vabariigis, on hirmutav.

Kommunistlikku nomenklatuuri kuulunute ennastõigustavatel juttudel enda varjatud rahvuslusest ja süsteemi seestpoolt õõnestamisest puudub kate. Selle uskujad võiks küsida, kuidas valvas ja ülitõhus KGB laskis ENSV-s juhtpositsioonile inimesed, kes nagu nende endi jutust on selgunud, olid suurimad isamaalased ja kommunismivaenlased? Inimesed, kes sinisilmselt lootsid parteis midagi Eesti heaks ära teha, pidid peatselt tõdema, et nad muutusid tähtsusetuiks mutrikesteks ülivõimsas masinavärgis ja ühtlasi vene genotsiidipoliitika elluviijaiks omaenda rahva vastu. Eestimaa Kommunistlik Partei ja selle funktsionäärid täitsid Moskva isandate käske alati eeskujulikult ja innukalt ning ei ole mingit alust arvata, et isikliku kasu saamise nimel või surve all ei ole nüüdseks jälle Eesti võimustruktuurid enda kätte haaranud endised kommunistid selleks valmis ka tänapäeval.

T. H. Ilves küsis: «Oleme ise korduvalt nentinud Venemaa kohta: kuni ta ei tunnista oma ajalugu ja teistele tehtud ülekohut, siis pole ka oodata, et ta muutub demokraatlikuks ja euroopalikuks riigiks. Aga kas see ei kehti ka meie endi kohta? Kas on ikka nii, et vaid NSVL-i järeltulija peab vastutama, aga seda riiki ainuvalitsenud kompartei liikmed on vastutusest vabastatud tänu sellele, et nad on eesti soost? El Moskvas töötanud venelasest NLKP funktsionäär on süüdi eestlastele tehtud ülekohtus ja venestamispoliitikas ning et Vene riik peab vabandama, aga Tallinna või Tartu kõrgem aparatšik on vastutusest vaba? Kas ka rajooni parteisekretär, keskkomitee liige, komsomolijuht, ülikooli partorg kannab ENSV demokraatiavastase tegevuse eest vastutust?»[1]

20.06.2006 esitas kodanik Reedik Piibe riiklikul Täna Otsustan Mina ehk TOM veebilehel ettepaneku keelustada tippkommunistide kandideerimine kõrgetele, suurt vastutust nõudvatele riiklikele ametikohtadele. Nüüdseks likvideeritud, kuid algselt kõlavalt reklaamitud kodanikualgatuse portaalil leidsid positiivse lahenduse vaid mõned üksikud ettepanekud. 18. juunil antud vastuses teatas Justiitsministeerium, et ei toeta ettepanekut, sest see olevat vastuolus Eesti Vabariigi Põhiseaduse mitmete oluliste põhimõtetega. Tegu olevat isikutega, kes on andnud suure panuse Eesti Vabariigi taasiseseisvumisele ning

1. Sirp 17. III 2006

kes teevad ka tänapäeval tänuväärt tegusid vabariigi hüvanguks (s/c/). Juba sõna «tippkommunistid» kasutamine oli Justiitsministeeriumile kimbatust tekitav. See vahetati nii vastuse pealkirjas kui tekstis sõnaga «isikud». Justiitsministeerium väitis, et tippkommunistide puhul olevat tegu ebamääraselt piiritletud isikute ringiga. «Kas saame eeldada, et kõik ENSV-s kõrgetel ametikohtadel töötajad olid tingimata kommunistlike vaadete pooldajad?», küsis vastusele alla kirjutanud asekantsler Urmas Volens justkui oleks sellel tähtsust. Kollaborism ja äraandmine jäävad sõltumata põhjustest või vaadetest alati ja ikka kollaborismiks ja ärandmiseks. Avalikkuse nõue kõlas ka seekord kurtidele kõrvadele.

Kui kollaborantidele seatud piirangud kõigis endise sotsialismileeri riikides enam ei toimigi, on need vähemalt enamikes olemas olnud ning kollaborandid ja kaastöölised on avalikkuse ette toodud. Meil on aga lustratsiooni takistamiseks seatud arhiividesse tõkendid selliste isikute toimikutega tutvumiseks, kuna need sisaldavat isiklikke andmeid.

Vastupidiselt Lätile, kus on näiteks süüdi mõistetud kompartei esimees Alfreds Rubiks, KGB ülem Alfons Noviks ja valitsusest on sunnitud lahkuma mitmeid KGB kaastöötajaid, pole Eestis selliste tegelaste paljastamise ja karistamisega tegeletud — see olevat nõiajaht. Leedus sunniti 2004. aastal isegi president Rolandas Paksas ametist tagasi astuma, sest teda süüdistati kontaktide omamises Vene salateenistusega ning Venemaaga seotud majandushuvides. Meil oli aga presidendiks endine Kommunistliku Partei esimees, kellele vormiliselt allus terve ENSV KGB. Nimetatud ametikohale ei saanud ta mitte ilusate silmade või sirgete püksiviikide pärast. Sellised tegelased on Eestis karistamatust nautinud ning isegi punastel massimõrtsukatel Vassili Riisil ja Idel Jakobsonil lasti rahulikult vanaduspõlve nautida ja õigete meestena surra. Arnold Meri kaasusega, kes aktiivselt ja takistamatult jätkas oma Eesti-vaenulikku tegevust, venitati tahtlikult tervelt 16 aastat ja loomulikult lõppes see samamoodi.

Pärast Teist maailmasõda ei antud Saksa okupatsiooni kollaborantidele Euroopas mingit armu. Esimese maailmasõja kangelane marssal Petain, kes pärast Pariisi langemist 1944 sõlmis sakslastega vaherahu ning oli Vichy valitsuse juhiks, mõisteti esialgu surma, seejärel muudeti surmaotsus eluaegseks vangistuseks. Norras hukati Vidkun Quisling, kellelt pärineb kollaborantide ühisnimetus: kvislingid. Taanis arreteeriti ja anti peale Saksamaa kapitulatsiooni kohtu alla paljud koostööd teinud isikud jne. Eestis naudivad kommunistliku režiimi kollaborandid aga täielikku karistamatust.

Teadaolevate kurja teinud eesti kommunistlike kollaborantide ja vene okupantide jätmine ilma karistuseta ei ole millegagi põhjendatud. Selline praktika tähendab rahva õigusteadvuse ja õiglustunde laostamist. Genotsiidikuriteod eesti rahva vastu jätkusid kuni vene okupatsiooni lõppemiseni ja kui need jäetakse karistamata, siis ei ole mõtet kõnelda ka õigusriigist. Jälgides tänaste võimulolijate «integratsioonitegevust», mis üha enam suundub sisserännanute positsioonide kindlustamise ja eestlaste kui kodanike ja põlisrahva õiguste kitsendamise teed, tuleb tõdeda kommunistliku genotsiidipoliitika jätkumist tänases Eesti Vabariigis. Internatsionaliseerimine on asendunud multikultuuristamisega. Uus vorm, endine sisu.

Vabadusvõitleja ja kunagine poliitvang Mart Niklus küsis sügavalt nördinult: «Miks siis ikka veel välditakse uurimast lähimineviku kommunismiehitajate endi kuritegusid (näiteks Jüri Kuke juhtum jt.)? Kui midagi muud enam teha ei osata, võetagu uurimise alla kas või praeguste nn. antifašistide üha kasvav laiutamine Eestis, Lätis, Soomes jm. — mis tegelikult pole ju midagi muud kui kommunismi taassünd renoveeritud kujul.»[1]

Aastaid on kodanikeorganisatsioonid rääkinud Nürnberg II läbiviimise vajadusest. Tegemist ei ole «nõiajahiga». «Nõiajahi» hirm, mis on tegelikult põhjendamatu, on samuti nõukoguliku suhtumise näide. Ei mõisteta, et me elame nüüd demokraatlikus maailmas ja et isegi see maailm on sõjajärgsest ajast saadik põhjalikult muutunud. Ausa kohtupidamise vankumatu nõue koos süütuse eeldamise reegliga on «nõiajahid» võimatuks muutnud, on kinnitanud ka Enn Sarv.[2] Kahjuks on aga õiglane kohtupidamine vist võimatuks muutunud. Seda näitavad erinevad küüditajate ja pronksmässu kohtufarsid, mida õigusemõistmiseks ei saa parimalgi juhul nimetada.

Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituudi teadur Aare Laid kuulutas üheksakümnendate keskel: «Praegu räägivad mitmed parteikesed täishäälel dekoloniseerimisest, aatelisest eestlusest, ajaloolisest või rahvusvahelisest õigusest ja sellega sarnastest asjadest. Ainult keegi ei näita veenvalt, kuidas väljapakutav on praktiliselt realiseeritav. Leitakse, et eeltoodud argumendid peaksid nagu iseendast lahendama Eesti probleemid.»[3] Seda müüti on korrutatud aastast aastasse tänaseni välja, õigustamaks Eestis elluviidavat kapitulatsioonipoliitikat ja okupatsiooni põlistamist. See peaks ilmselt siis vastukaaluks nagu

1. Mart Niklus, kiri autorile 23.03.2009
2. Enn Sarv, Õiguse vastu ei saa ükski, Tartu 1997
3. 25.01.1995 Eesti Päevaleht

iseenesest lahendama kõik Eesti probleemid. Et see sugugi nii ei ole, teame ja oleme kõik näinud. Praktilisi ja reaalseid lahendeid on rahvuslike ringkondade poolt pakutud korduvalt, kahjuks on aga mainitud müüdi levitajail puudunud tahe nimetatud lahendeid kuulda võtta või neid publitseerida ja diskussiooni algatada. Mugavam on väita, et tänapäeva «realiteedid» on määravad.

Ekskommunistide ja KGB/FSB agentide teema on raamatus teravalt üles tõstetud seetõttu, et piiriküsimuse näol on tegemist valdkonnaga, mis on olnud teravalt Venemaa huviorbiidis. Just endiste seltsimeeste kaudu on olnud idanaabril hea piiriläbirääkimisi mõjutada ja kontrollida, et saavutada endale meelepärane tulemus. Kaitsepolitsei kinnitab, et: «Iseloomuliku tendentsina on Eestis olnud pidevalt märgatav vaenulike eriteenistuste soov mõjutada ühelt poolt Eesti riigi otsuseid, poliitilisi seisukohti ja avalikku arvamust, teiselt poolt aga muude riikide seisukohti ja arvamust Eesti suhtes. Kõnealust mõjutegevust püütakse teostada nii Eesti kontaktide kui ka rahvusvaheliste institutsioonide kui ka teiste riikide kaudu. Idanaabri eriteenistuste aktiivse luure- ja mõjutustegevuse põhiobjektiks 2006. aastal oli ennekõike siinne vene elanikkond, ent püüti mõjutada ka erinevaid Eesti poliitikuid, ärimehi ja arvamusliidreid ning viimaste kaudu Eesti sisepoliitikat tervikuna. Esines ka katseid mõjutada või koguni survestada Eesti sise- ja välispoliitikat Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste organisatsioonide ning nendesse kuuluvate riikide poliitiliste ringkondade kaudu».[1] Loomulikult ei olnud 2006. aasta kuidagi erinev sellele eelnenud või järgnenud aastatest, samad tendentsid on esile toodud ka teiste aastate ülevaadetes.

Julgeolekuekspert Hannes Kondi kinnitusel on Eestis olemas palju Venemaa jaoks usaldusväärseid isikuid, nagu näiteks poliitikud, omavalitsustegelased, ärimehed ja arvamusliidrid, kelle kaudu idanaaber saab oma eesmärke saavutada.[2] Isegi Siim Kallas, kes ilmselt teab millest ta räägib, on tunnistanud (tõsi küll teises kontekstis), et «Eesti poliitikas on poliitiline šantaaž levinud nähtus».[3]

Probleem on liialt tõsine, et lasta seda vaiba alla pühkida. «Eesti Ekspress» edastas «Washington Posfi» informatsiooni, et Nõukogude Liidu KGB ülem Krjutškov andis Poola endiste agentide kohta välja salajase käskkirja, milles nähti ette nende agentide šantažeerimist,

1. KAPO aastaraamat 2006, ptk. Vastuluure.
2. Ekspert soovitab Öise Vahtkonna asemel tegelda riigi julgeolekuga, Postimees.ee 25.11.2008
3. Ester Šank, Peategelane, 2001, lk. 201

kes on loobunud koostööst KGBga.[1] Ei ole vähimatki alust arvata, et KGB/FSB oleks oma Eestis olevad endised agendid ja kaastöötajad ära unustanud ja rahule jätnud. Teatavasti on sellest seltskonnast võimalik lahkuda vaid jalad ees. Nagu näha, on Venemaa lähivälismaa poliitika suurepäraselt õnnestunud. See ei oleks võimalik ilma siinsete abilisteta.

New-York Times kirjutas, et vene luurevõrgustikud elavad edasi terves regioonis ja seda isegi kõige kõrgemal tasemel. See on tõsine märk tänapäeva maailm tegelikust olukorrast. Ajal, mil Lääne-Euroopa silmad olid suunatud Lähis-Ida ja Aasia poole, ehitas Venemaa üles efektiivse süsteemi. Venemaa muidugi eitab selliseid väiteid, samuti nagu seotust Simmigagi.[2]

Edastan siin remargina ühe «originaalse» mõtteavalduse kunagiselt peaministri nõunikult Raivo Palmarult, milles ta avaldas pahameelt «sallimatust ja klassivõitlust levitava» ajaloolase ja filosoofiadoktori Hain Rebase kohta, kes pidas teda «ekslikult» endiseks tippkommunistiks. Palmaru kinnitas, et «teatavasti nimetatakse kommunistiks isikut, kes usub Marxi majandusteooriasse ja püüab maailma Lenini ja Stalini õpetuse kohaselt ümber kujundada.»[3] Kui nii, siis olen olnud tõesti ülekohtune oma süüdistustes ja Eestis ei ole olnud tõesti mitte ühtegi tipp- või nomenklatuurikommunisti, tavakommunistidest rääkimata. Kui oligi, siis mõni üksik ullikene. Ei uskunud ju kommunismi mitte ükski terve mõistusega inimene, kellel vähegi võimalik oli nõukogude reaalsust oma silmadega näha ja kogeda. Kuidas aga siis nimetada neid poliitikuid, kes tollal kommunismi kiites võõrast võimu teenisid ja nüüd end eestimeelsetena näidata püüavad? Ehk saaksime selgust, kui kummaliselt hästiinformeeritud Palmaru vastaks ise oma sellessamas artiklis esitatud küsimusele: «Mida teab Rebane näiteks sellest, et veel 1991. aasta suvel oli vähemalt viiekümnel Eestis elaval isikul taskus ümbrik, mis tuli avada X — päeval? [—] või KGB mõju kindlustamisest iseseisvas Eestis, sealhulgas vaba ajakirjanduse kaudu?»

Loomulikult muudavad inimesed meelt, loomulikult on kollaboraatoreid kes on jäädavalt selja pööranud oma kahetsusväärsele minevikule. Kuid kas saame kõigi suhtes sellele kindlad olla? Inglise keeles on sõna meelemuutuse üks vaste «change of heart», tõlkes südame muutmine. Kui paljud inimesed suudavad oma südant muuta? Kas siit

1. KGB vandenõu Poolas, 03.05.1991 Eesti Ekspress
2. Ellen Barry, Estonia Spy Case Ratties Nerves at NATO, New York Times. 25.12.2008
3. Eesti Päevaleht 16.10.1997

ei tulenegi ehk vanasõna, mille järgi hunt vaatab ikka metsa poole. Südant ei saa ju käskida. Nii ongi paljud eilsed bolševikud-kommunistid-stalinistid transformeerunud tänasteks «antifašistideks» ning venestamise ehk internatsionaliseerimise kavad on asendunud multikultuursuse sisseviimisega.

Ei ole kuritegu olla endine kommunist, kuid on kuritegu teenida tänases Eestis oma endisi isandaid. Samuti uusi, kui need asuvad väljaspool Eestil ja eesti huve. Meie suurim probleem on olnud, et me ei tea, kes on kes. Piiriküsimusel on vähemalt üks hea külg — nüüd me teame, kes lähevad ajalukku Eesti ära andjatena ja ühele pulgale 1940. aasta juunikommunistidega ja keda me peame silmas pidama, et idanaaber ei saaks meid meie endi kaasabil, näiliselt demokraatlikult ja rahulikul teel, uuesti alistada.

Eesti ja Läti alade okupatsioonivastane meeleavaldus Värska vallamaja ees aastal 1999

Pacta sunt servanda! Lepinguid tuleb täita!

Vana-Rooma maksiim

TARTU RAHULEPING — KEHTIV VÕI KEHTETU?

Nii nagu uue piirilepingu teema tõstatab hulgaliselt küsimusi, nii tekitab erimeelsust ka sellega lahutamatult seotud Tartu rahulepingu jätkuva kehtivuse ja Eesti juriidilise järjepidavuse teema. Seda tõsi küll ainult seoses meie idanaabriga. Meil, teistel riikidel ja rahvusvahelistel organisatsioonidel kahtlusi pole.

Saksa suursaadik Henning von Wistinghausen on näiteks kinnitanud, et Bonni rahvusvahelise õiguse asjatundjate arvates tuleb lähtuda Tartu rahulepingu kestmisest.[1] Tartu rahuleping on võetud ÜRO kehtivate rahvusvaheliste lepingute registrisse nr. 11LTS29 all ning seda ei ole kunagi ametlikult tühistatud ega kehtetuks tunnistatud.

Ajaloolane Küllo Arjakas kirjutas: «11 maailmasõja järel rõhutati Eesti NSV-s Tartu Rahu kui ..rahuliku kooseksisteerimise esimest lepingut, seda ohtralt Lenini tsitaatidega toetades. Ühes Daniil Rudnevi artiklite kogumikus (ilmus küll pseudonüümi Jaan Sepp nime all 1947a.) mõeldi üks sobilik Lenini tsitaat koguni välja. Lenini tsitaatide skaala oli lai, alates heast lepingust Nõukogude Venemaale kuni hingetõmbeajani. 1980. aastate lõpul, uuel ärkamis- ning laulva revolutsiooni ajal, aktualiseerusid Tartu rahuleping ning 1920. a riigipiir uuesti. Nüüd tulid esile uued rõhuasetused: ajaloolise lepingu tähistamine 2. veebruaril 1988 Tartus päädis plastkilpide ja koertega miilitsaahelikuga ning miitinguliste takistamisega — midagi sellist polnud Eesti NSV-s nähtud.

1. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 554

Lepingu enda osas rõhutati kõigepealt 1920 aasta Tartu rahu kui kahe lepingupartneri kompromissi. 1989-1990 a. poliitilises retoorikas muutus kompromissi rõhuasetus, asendudes nüüd Tartu rahulepingu kui ühe alusega, mis lubab Eestit (Baltimaid) käsitada teistel alustel kui ülejäänud NSV Liidu liiduvabariike. 1989-1991 a. propagandaheitlustes rõhutati taas Tartu Rahu artiklit II, st. enesemääramise õigust, Venemaa tunnustust Eesti riigile, loobumist suveräänõigustest jms.»[1]

Muutunud tingimustes formuleeris NSV Liidu uue seisukoha NSVL TA Riigi ja Õiguse Instituudi teaduslik peaspetsialist, õigusteaduse doktor Jelena Ussenko: «Eesti astus 1940.a NSV Liitu ja sellest hetkest kaotas juriidilise jõu ka Tartu leping. See läks ajalukku.»[2]

Kuid ka meil on üles kerkinud isikuid: Eero Medijainen, Heiki Lindpere, Olaf Mertelsmann, kes sünkroonis Venemaa avaldustega on tulnud välja väidetega, justkui oleks Tartu rahuleping täna kehtetu ja vaid ajalooline sündmus.[2] Milline on aga tegelikkus?

Eesti taasiseseisvumise hetkel tunnustasid Eesti iseseisvust niihästi Nõukogude Liit kui ka Vene Föderatsioon. Eesti riigi järjepidevuse kinnitamise asjus jäid nende seisukohad aga tõesti mõnevõrra ebamääraseks ja otseselt Tartu Rahu ei mainitud. Seda ei teinud aga ka ükski muu riik, sest taastunnustamise (mitte lihtsalt tunnustamise) fakt iseenesest andis jätkuva tunnustuse ka Tartu rahulepingule.

Vene Föderatsioon tunnustas president Boris Jeltsini isikus juba 7 kuud enne Eesti iseseisvuse taastamist, 12. jaanuaril 1991 sõlmitud Vene NFSV ja Eesti Vabariigi riikidevaheliste suhete aluste lepingus kõiki Eesti riigi järjepidevust kinnitavaid juriidilisi fakte, sealhulgas Tartu rahulepingut. Leping mainib alusdokumentidena Eesti NSV Ülemnõukogu 1990. aasta 30. märtsi otsust Eesti riiklikust staatusest ja üleminekuperioodist ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1990. aasta 7. augusti otsust Eesti Vabariigi ja NSV Liidu suhete kohta. Nimetatud otsused sätestasid Eesti Vabariigi järjekestvuse, Eesti seisundi okupeeritud riigina ja Nõukogude korra õigustühisuse Eestis, samuti põhimõtte, et Nõukogude Liiduga suhete korraldamise aluseks tuleb võtta Tartu rahuleping koos Ülemnõukogu otsustega hinnanguist 1940. aasta sündmustele ja üleminekuperioodist.

Nõukogude Liit tunnustas Eesti iseseisvust 6. septembril 1991 märkides, et võtab arvesse ajaloolist ja poliitilist olukorda enne Eesti ühinemist NSV Liiduga. Ehkki selline sõnastus ei väljenda otsest nõustumist

1. Küllo Arjakas,Tartu Rahu piiritulbad, Diplomaatia nr.54, veebruar 2008
2. Õhtuleht, 21. märts 1990
.'i. Eesti Päevaleht 02.02.2005; jne

Eesti riigi järjepidevusega, kuid ammugi mitte selle eitamist, võib väita, et Nõukogude Liit on Eesti Vabariigi juriidilist järjepidevust, seega ka Tartu rahulepingu kehtivust tunnustanud kaudselt. Vene Föderatsioon kuulutas ennast varsti ametlikult NSV Liidu juriidiliseks õigusjärglaseks.

24. augustil 1991 andis Venemaa president Jeltsin välja seadluse, millega ta tunnustas Eesti Vabariiki «ühenduses» Eesti Ülemnõukogu 20. augusti otsusega Eesti riiklikust iseseisvusest. See ei ole jälle otsene tunnustus järjepidevusele, kuid nõustumine järjepidevuse väitega ehk kaudne tunnustus on selge. Seadluses viidatud Eesti Ülemnõukogu otsus ju kinnitab ammuaegset riiklikku iseseisvust, pealegi «arvestades 1990. aasta 30. märtsi otsust Eesti riiklikust staatusest». Viimane aga väidab otse, et Eesti Vabariigi olemasolu *de jure* ei ole katkenud.

Aaastate jooksul on mitmed Vene Föderatsiooni valitsuse esindajad teinud avaldusi, mis on Eesti riigi järjepidevust ja Tartu rahulepingu kehtimist eitanud, kuid seni on neil avaldustel õigusjõud kas üldse puudunud või olnud madalam presidendi seadluse omast. 05.05.1992 teatasid Venemaa esindajad, et Venemaa ei tunnista Tartu rahulepingu järgset piiri, vaid ainult seda, mis oli Eesti ja Venemaa vahel Eesti-Vene suhete aluste lepingu allakirjutamise ajal 12.01.1991. aastal, ehk siis stalinlikku ja ebaseaduslikku ENSV piiri. Siin kavaldas Venemaa ennast veidi üle, sest nimetatud leping tunnistas kaudselt Tartu rahulepingut ja järelikult ka sellega sätestatud piire.

Ajakirjanduses vilksatanud informatsiooni järgi on Moskva esindajad pakkunud välja ka üsna kummalisi tõlgendusi alates sellest, et kogu tollane Venemaa, eesotsas V.I.Leniniga oli kriminaalne jõuk kuni selleni, et Ülevenemaaline Kesktäitevkomitee olevat Tartu Rahu ratifitseerimisel 04.02.1920 rikkunud Venemaa konstitutsiooni ja seadusi ning Tartu Rahu polevat seepärast juriidiliselt kunagi kehtinudki.[1] Näiteks ENPA mitteliikmesriikide komitee väljasõiduistungil Pihkvas väideti venelste poolt, et Tartu rahu piir on kaabakliku tehingu tagajärg: bolševikud kinkisid Petserimaa Eestile selle eest, et eestlased desarmeerisid Judenitši armee.[2]

Ka Venemaa tipp-poliitik Konstantin Kossatšov kinnitas Tallinna Ülikoolis peetud kõnes, et Tartu Rahu ei kehti. «Tinglikult rääkides on teie jaoks absoluutse tähendusega 2. veebruar 1920. aastal, mil sõlmiti Tartu Rahu. Tegelikult oli see allkirjastatud ebaseadusliku bolševistliku

1. K. Kilgats, Eesti-Vene läbirääkimised lähevad vaevaliselt, 04.06.1992 Postimees
2. Mati Hint, Reis Peterburist Petserisse, Riigikogu toimetised nr. 12, 2005

valitsusega ja ajal, kui territoorium polnud kontrolli all ning oldi valmis andma mida iganes, et võimu säilitada. Nad olid valmis igasuguste otsusteni minema. Kui Eesti räägib näiteks, et kokkulepe Nõukogude Liiduga 1939. aasta septembris oli Eestile peale sunnitud, olen sellega täiesti nõus. Aga vaatame Tartu Rahu Venemaa jaoks? Kas see polnud mitte juhuslikult Venemaale peale sunnitud? Ilmselt samuti oli. Räägimegi siis, kes ja kunas mida tegi.»[1] Kossatšov unustas targu ära, et tema mainitud 1939. aasta baaside lepingus kinnitas Venemaa Tartu Rahu kehtivust, lubas austada Eesti suveräänsust ja mitte sekkuda Eesti siseasjadesse ja poliitilisse riigikorraldusse.

Ei Molotovi noot 16.06.1940 ega Narvas järgmisel päeval Laidoneri poolt allkirjastanud nn. kapitulatsiooniakt (kui Punaarmee oli juba Eestisse sisse marssinud) sisaldanud ühtegi sõna Eesti ja NSV Liidu vahel sõlmitud lepingute ülesütlemisest. Ei taganemisest 1920. aasta Tartu rahulepingust, 1932. aasta mittekallaletungilepingust ega 1939. aastal sõlmitud vastastikuse abistamise paktist ehk baaside lepingust. Mõlemas viimatimainitud lepingus viidati otseselt Tartu rahulepingule. Kuna ametlikult ei ole Eesti ja Venemaa vahel sõjaseisukorda ega sõda olnud, siis kehtib Tartu rahuleping edasi. Mingit kehtivusaega sellele sätestatud ei ole.

Tartu Rahu eitamine «...annab aluse põhimõttelise kaebuse tõstatamiseks mingi rahvusvahelise organi ees, et Venemaaga on üldse võimatu heanaaberlikke suhteid rajada: Vene Föderatsioon nõuab Eestilt mitmesuguseid ühepoolseid vastutulekuid, kuid ise ei täida ainsat lepingut, mille alusel saaks muudes küsimustes läbirääkimisi pidada,» arvab õigusteadlane Enn Sarv. «Suhetes Venemaaga on praegu põhiküsimuseks kujunenud 1920. aasta Tartu rahulepingu kehtivuse tunnustamine. See on tegelikult ebaprobleem, sest niisugust tunnustamist pole üldsegi vaja: leping kehtib [—j. Tõsi, Vene Föderatsiooni riigiduuma võttis lepingu tühistamise vahepeal päevakorda, kuid loobus, sest tühistamisega oleks rikutud rahvusvahelist õigust ja pealegi oleks see tähendanud omaksvõttu, et tühistamise hetkel leping kehtis. Pärast seda on Vene valitsuse esindajad püüdnud rõhuda väitele, et Tartu rahuleping kaotas juriidilise jõu Eesti Vabariigi kadumise tõttu, kui see «ühines» Nõukogude Liiduga.»[2]

«Asja tuum on selles, et piirilepingu sõlmimist pole juriidiliselt võimalik lahutada Eesti Vabariigi rahvusvahelis-õigusliku staatuse prob-

1. 22.02.2005 Postimees
2. Enn Sarv, Õiguse vastu ei saa ükski, Eesti taotlused ja rahvusvaheline õigus, Tartu 1997, pt.8.3

leemidest. Vene pool on selle hästi ära tabanud.» ütles Tartu ülikooli rahvusvahelise õiguse dotsent Lauri Mälksoo.[1] Õigusjärglusest loobudes kaotaks Tartu rahuleping automaatselt oma kehtivuse ja ka vastupidi.

Tartu rahulepingu tunnustamise küsimus on ajanud tagajalgadele ka siinseid vene koloniste. Vene Kodanike Tallinna Liit (VKTL) kutsus 1994. aastal Vene valitsust üles 1920 aasta Tartu rahulepingut mitte tunnustama, sest see kinnistaks liidu arvates Eesti venekeelse elanikkonna «diskrimineerimist». Avalduses märgiti, et Tartu rahulepingu tunnustamine Venemaa poolt tähendaks restitutsiooni põhimõtte omaksvõtmist, mille järgi poliitilisi ja kodanikuõigusi saaksid vaid Eesti kodanike järglased. Avalduse edastas BNS-ile organisatsiooni liige Oleg Morozov, kes tänaseni on aktiivne Eesti iseseisvuse vastane. «Seega tunnistaks Venemaa seaduspäraseks olukorra, kus kolmandik Eesti endistest kodanikest jääks ilma oma senistest poliitilistest õigustest. Samuti tähendaks see, et Venemaa tunnistab õigeks Tartu rahulepingu sätte selle kohta, et kõik Vene kodanikud peavad aasta jooksul pärast Vene kodakondsuse saamist Eesti territooriumilt lahkuma,» märgiti avalduses."

Venemaa keeldumine Tartu rahulepingu taastunnustamisest tähendab keeldumist tunnustada eesti rahva enesemääramisõigust, järelikult on tegemist ähvardusega ehk, kui soovite, isegi kaudse agressiooniga. Vahekordades meid vahetpidamata ründava idanaabriga ei tule kõne allagi, et me võiksime oma vabaduskirjast ja oma riigi sünnitunnistusest ning selle kõige olulisemast osast, artiklist II loobuda.

Kõik ei saa sellest siiski aru. President Toomas Hendrik Ilves teatas: «Et Eestit esimesena tunnnustanud Nõukogude Venemaa õigusjärglane täna Tartu Rahu ei tunnista, on meie iseolemise ja välissuhtluse seisukohalt tähtsusetu.»[3] Kas ikka on? Küsimus on riigi järjepidevuses ja eksistentsis. Selles, kas oleme ENSV või Eesti Vabariigi õigusjärglane. Tartu rahulepingu kehtimajäämise kindlustasid pärast Pätsi kõik Eesti riigivõimu kandjad alati esmajärjekorras. Kui taasiseseisvunud Eesti riigi valitsus loobuks tänapäeval Tartu rahulepingust, mis on meile nii soodne ja mille eest on nii palju verd valatud või loobuks selle lepingu kehtivuse rõhutamisest, siis oleks see üsna rumal tegu.[4]

1. Lauri Mälksoo, Tartu rahuleping: kehtiv või kehtetu? EPL 02.07.2005
2. Vene Kodanike Tallinna Liit kutsub Venemaad Tartu rahulepingut mitte tunnistama, Õhtuleht» 21.12.1994, BNS
3. Kõne Tartu rahulepingu sõlmimise aastapäeval Vanemuise kontserdimajas Tartus, ERR 02.02.2008
4. Enn Sarv, Eesti Vabariigi Rahvuskomitee (EVR), loeng ajalooõpetajaile 7.jaanuaril 2005

Piirilepingu ratifitseerimisseadusele lisatud preambula on küll õige nõrk ja pigem hüpoteetiline kaitse, kuid see ütleb, et vaatamata uuele piirile on Eesti Tartu Rahu järgne riik, mitte uustekkeline nn. kolmas Eesti riik nagu Venemaa meid käsitleb. Kahjuks on see aga vaid ühepoolne deklaratsioon. Andes Venemaale Tartu Rahu küsimuses järele, nõustume me Venemaa seisukohaga. Uus piir tähendab sisuliselt uut riiki.

Sellega ongi seletatavad Venemaa kangekaelsed kinnitused Tartu rahulepingu mittekehtivuse teemadel. Ometi pole Venemaa lepingut ametlikult tühiseks kuulutanud ja ei saakski seda teha, sest rahulepingu tühistamisest teatamine tähendaks ju sisuliselt sõjakuulutamist Eestile. Rahvusvaheline leping, iseäranis rahuleping, tähendab riigi kindlat sidumist, millest saab taganeda vaid rangelt piiratud erijuhtudel.[1] Niivõrd radikaalse sammu astumiseks puudub aga isegi Venemaal julgus ja tahe. Venemaa tegelik mõte on panna Eesti Vabariik ise loobuma esmalt Tartu Rahust ja seeläbi riikliku järjepidevuse nõudest ja selles küsimuses on ta oma järjepidevuses olnud väga edukas.

Enn Sarv kirjutab: «Tartu rahuleping ise ei näe ette ühtki lepingu lõppemise, selle tühistamise (ehk denonsseerimise) ega sellest väljumise võimalust, järelikult võib see kõik aset leida ainuüksi Rahvusvahelise lepingute õiguse Viini konventsiooni alusel. Seal (art. 56.1) on aga selgesti öeldud, et kui ei ole kindlaks tehtud, et lepinguosalised kavatsesid lubada tühistamise või väljumise võimalust, või kui see õigus ei tulene lepingu iseloomust, siis leping ei kuulu tühistamisele ja sellest väljumine on keelatud. Viini konventsioon tunnistab lubamatuks ka Vene väite, nagu oleks Tartu rahuleping lõppenud Eesti Vabariigi kadumise tõttu. Seda väidet võib Viini konventsiooni terminites tõlgendada, esiteks, kui viidet lepingu täitmise võimatusele vajaliku objekti (Eesti Vabariigi) pöördumatu kadumise või hävimise tõttu (Viini konventsiooni art. 61), ja teiseks, kui viidet lepingu kohustuslikkust tinginud asjaolude põhjalikule muutumisele (Viini konventsiooni art. 62). Viini konventsioon aga sätestab ühemõtteliselt, et kui lepingu täitmise võimatus või asjaolude põhjalik muutumine on lepinguosalise poolt lepingukohustuse või muu rahvusvahelise kohustuse rikkumise tagajärg, siis sellel lepinguosalisel ei ole õigust viidata neile alustele lepingu lõppemise või sellest väljumise põhjendusena (art. 61.2 ja art. 62.2b). Peale selle on asjaolude põhjalikule muutumisele viitamine keelatud

1. Enn Sarv, Tartu rahulepingu tagamaad, Kultuur ja Elu 1/2005

juhtudel, kui leping kehtestab piiri (art. 62.2a). Tartu rahuleping oli aga ühtlasi piirileping.»[1]

Järelikult on kõik Vene väited tõlgendatavad üldise lepinguõiguse rikkumise katsena. Kui me aga ise oleme nõus Tartu rahulepingu kahtluse alla panema, ei kaitse eelpooltoodud Viini konventsioon meid enam sugugi.

Lauri Mälksoo on jaganud Tartu rahulepingu kehtivuse tinglikult kolme faasi.- Arvan, et jaotus on korrektne ja sellega võib nõustuda, kuid lisaksin omaltpoolt veel neljanda faasi:

1. faas 1920-1940,

Il .faas 1940-1990 keskpaik

lll.faas 1990 keskpaik - 2005

IV.faas 2005 -

Püüan faase täpsustada ja anda neile kõigile ka vastava omapoolse selgituse.

1. Esimene faas oli 1920-1940 kuni Eesti okupeerimise ja ¿rnnekteerimiseni Nõukogude Liidu poolt. Tolleaegse Tartu rahulepingu kehtivus, vaatamata Nõukogude Liidu poolsele rikkumisele, on väljaspool kahtlust.

28. septembril 1939, kui sõlmiti Eesti Vabariigi ja NSV Liidu vaheline vastastikuse abistamise pakt (nn. baaside leping), olid mõlemad lepinguosalised rahvusvaheliselt tunnustatud riigid ja Rahvasteliidu liikmed. Baaside lepingus oli muu hulgas öeldud järgmist: «Eesti Vabariigi President ühelt poolt, ja NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium teiselt poolt, juhitud sihist arendada sõbralikke vahekordi, mis kindlaks määratud rahulepinguga 2. veebruarist 1920. ja rajatud rippumatu riikluse tunnustamisele ja mittevahelesegamisele teise Lepinguosalise siseasjadesse; tunnustades, et rahuleping 2. veebruarist 1920. ning mittekallaletungi ja tülide rahulisel teel lahendamise leping 4. maist 1932 on endiselt nende vastastikuste suhete ja kohustuste kindlaks aluseks, [— Seega kinnitas 28. septembril 1939 allakirjutatud lepingu teine osapool Venemaa Tartu rahulepingu kehtivust.

Rahvusvaheline õigus on käsitlenud sõdu ja rahulepinguid nii, et rahuleping riikide vahel kehtib nii kaua, kuni nende riikide vahel pole

1. Enn Sarv, Õiguse vastu ei saa ükski, Eesti taotlused ja rahvusvaheline õigus, Tartu 1997

2. Lauri Mälksoo, Tartu rahuleping: kehtiv või kehtetu? EPL 02.07.2005

3. Kaido Jaanson, Saatuseaastad*1939-1940.Tallinn «Olion» 1990, lk. 11

olnud uut sõda või vastu võetud uut lepingut, mis eelmise annulleerib. Vaatamata sellele, et Eesti okupeeriti ja annekteeriti 1940. aastal Venemaa poolt, pole Eesti Vabariik ametlikult olnud sõjaseisukorras Venemaaga. Kumbki pool ei ole teisele sõjakuulutust esitanud, kummagi riigi sõjajõud ei ole teise poolega sõdinud.

Eesti diplomaat Aleksander Warma on sõjajärgsetes kirjutistes väitnud, et just soov Tartu rahulepingu kehtivust mitte kahjustada olnud põhjuseks, miks pärast Nõukogude Liidult ultimaatumi saamist juunis 1940 ei lastud tekkida sõjaseisukorral. Valtsuse istungi protokollide kohaselt Tartu rahulepingu jõussejätmise teemadel tollal siiski ei arutatud ega ole mingite juriidiliste konstruktsioonide tekitamist mainitud ka asjaomaste poolt väljaantud memuaarides. Tegemist on ilmse tagantjärgi tarkusega, kuid olgu sellega kuidas on, vastu ei hakatud ja ühtegi pauku, vastupidiselt Jaan Tõnissoni ettepanekule, ei tehtud. Leping jäi püsima. Kui 1940. aastal oleks Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vahel puhkenud sõda, oleks Tartu rahuleping automaatselt tühistunud. Venemaa väide, justkui oleks Tartu rahuleping kaotanud oma jõu 1940. aastal, Eesti liitmisel NSV Liiduga, on paikapidamatu.

Riikide vahel sõlmitud lepingud on faktid ja lepingupooltele siduvad, kui neid ei ole denonseeritud. Ka siis, kui need reaalpoliitikaga kokku ei lähe.

II. Tartu rahulepingu kehtivuse teine faas oli 1940. aastast kuni Eesti valitsuse põhiseadusevastase otsuseni tunnustada uue piirilepingu sõlmimisega Vene poolt 1944/45 ühepoolselt muudetud stalinlikku ENSV piiri.

Enamiku sellest perioodist (kuni 1991) oli Eesti Vabariik õigusvastaselt annekteeritud, kuid jätkas vastavalt rahvusvahelisele õigusele koos kõigi sõjaeelsete lepingutega *de jure* eksisteerimist. Seetõttu ei pea paika Venemaa väide, et Rahuleping olla kehtetu, sest Eesti riik olevat 1940 lakanud olemast ja temaga koos ka sõlmitud lepingud. Eesti riik ei lakanud eksisteerimast, küll on aga kehtetud kõik vahepealsed ebaseadusliku ENSV ja Nõukogude Liidu poolt läbiviidud piirimuudatused, mis on õigustühiseks kuulutatud ka Eesti Ülemnõukogu poolt.

Kuigi eesti sõdurid võitlesid II Maailmasõja käigus bolševistliku vallutaja vastu ning tegid seda peaminister presidendi ülesannetes Jüri I lluotsa ja varivalitsuse ülesandeid täitva Eesti Vabariigi Rahvuskomitee (EVR) üleskutsel, ei saa seda formaaljuriidiliselt vaadelda Eesti Vabariigi — Nõukogude Liidu sõjana. Eesti oli okupeeritud Saksamaa poolt ning paratamatuse sunnil pidid eestlased võitlema oma vabadu-

se eest võõras, Saksa mundris. Ka 1944. aasta septembripäevadel, mil Otto Tiefi valitsus kuulutas üürikeseks ajaks välja Eesti Vabariigi, ei kuulutanud Nõukogude Liii Eestile sõda ega vastupidi.

Eesti kuulutati taasiseseisvudes 1918. aastal loodud Eesti Vabariigi juriidiliseks õigusjärglaseks ning kõik maailma riigid taastunnustasid teda 20. veebruaril 1920 sõlmitud Tartu rahulepingujärgsetes, rahvusvaheliselt tunnustatud, seaduslikes piirides.

III. Kolmanda faasi alguspunktiks oli valitsuse (Mälksoo järgi 1990-ndate keskel, kuid minu hinnangul kohaselt pigem juba üsna kohe peale taasiseseisvumist) rahva selja taga tehtud põhiseadusevastane otsus tunnustada Nõukogude *fait accompWd* ja loobuda Tartu rahulepingus sätestatud piiride tagasinõudmisest. Avalikuks sai see taotlus 1994. aastal peaminister A. Tarandi suu läbi ning kinnitati 1996. aastal Petroskois, kus välisministrid Kallas ja Primakovi parafeerisid uue piirilepingu. Kolmas, ära andmist ettevalmistav faas kestis kuni uue piirilepingu allkirjastamiseni Moskviis ja selle ratifitseerimiseni Riigikogu poolt.

IV. Neljas ja Eesti saatuse suhtes fataalne faas algas piirilepingu allkirjastamisest valitsuse poolt ja ratifitseerimisest Riigikogus 2005. aastal.

Erinevalt 1939. aasta baaside lepingust, milles oli otsene viide Tartu Rahule, uues piirilepingus sellist viidet ei ole. On olemas vaid üsna udune Riigikogu poolt, mitte lepingule vaid ratifitseerimisseadusele lisatud preambul. Piirilepingus Tartu Rahule viitamisest loobumise seletuseks tuldi valitsusringkondade poolt välja väitega, et tegemist olevat vaid tehnilise leppega, mis muudab vaid lepingu piire puudutavat osa. Nii lihtne see tegelikult ei ole — uue piirilepingu jõustumine tähendaks Tartu rahulepingu tühistamist, loobumist selles sätestatud piiridest ja Venemaa lubadusest tunnustada igaveseks Eesti iseseisvust.

See asjaolu võimaldaks Venemaa juhtkonnal käsitleda Eesti Vabariiki mitte kui eelmise Vabariigi õigusjärgsusel põhinevat vaid kui 1991. aastal loodud, NSV Liidu lagunemisel ENSV-st sündinud uustekkelist riiki koos kõige sellest tulenevaga. Uustekkeline riik tähendab rahvusvahelise õiguse järgi, et Eesti peaks automaatselt, ilma igasuguste eeltingimusteta (keeleoskus, lojaalsus jne.) enda kodanikeks kuulutama kõik ENSV territooriumil elanud inimesed, kes seda soovivad, andma neile valitsemisõiguse ning muutma loomulikult Põhiseadust, eriti selle preambulat, kus räägitakse Eesti rahva kustumatust enesemääramisõigusest ja riigi eesmärgist tagada eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade. Oleks ju Eesti sellest hetkest automaatselt mul-

tikultuurne riik. Pole kahtlustki, et peatselt kehtestataks kakskeelsus ja vaadataks üle Eesti kuulumine NATO-sse. Arutuse alla tuleks kindlasti kuulumine SRÜ koosseisu. Venemaa saab täieliku õiguse väidetes, et ta ei ole kunagi Eestit okupeerinud ning okupatsioonikahjude kompensatsiooni küsimust ei oleks võimalik enam kunagi üles tõsta. Tõenäoliselt nõutaks, et peaksime Venemaale veel mingeid Nõukogude Liidu aegseid väidetavaid «võlgasid» maksma ja koguni osa tema välisvõlast enda õlule võtma.

Lausrumalus oleks Venemaale kõik need argumendid ise Tartu Rahust loobumisega kätte mängida. Toompeal on aru saadud, et avalikult Tartu rahulepingu kehtivuse tühistamisl ei saa Eesti endale lubada ja sellepärast tema kehtivust korrutataksegi. See ei takista poliitikuid aga sellest mööda hiilimast, nagu piirilepinguga on juhtunud.

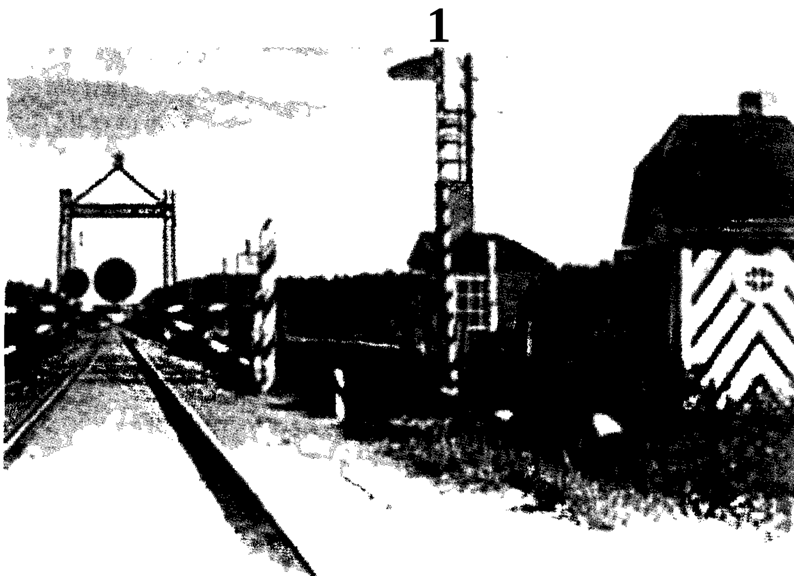
Kui Eesti sõlmib Venemaaga uue piirilepingu ja seal ei mainita Tartu rahulepingut, siis kaotab viimane kehtivuse. Eesti küll sõlmis sellise lepingu, kuid Venemaa ei ole seda ratifitseerinud ning võttis lepingult oma allkirja tagasi — leping ei jõustunud. Sellega lõppes Mälksoo pakutud kolmas faas, kuid Tartu rahuleping oma kehtivust siiski ei kaotanud. Alanud on neljas faas, kus meid ähvardavad kolmanda faasi juures väljatoodud ohud.

TÜ lähiajaloo professor Eero Medijainen, kes on väitnud, et Tartu rahuleping ei kehti, kuna Eesti ise olla seda rikkunud, kirjutas ometi: «Teine võimalus tuleb samuti arvesse — teatada ühepoolselt (riigikogus või ka rahvahääletusel), et vähemalt rahulepingu teine artikkel jääb alati ja igavesti püsima. Usun, et juriidiliselt on võimalik nii sättida, et Tartu rahulepingust jääb kehtima vaid üks artikkel, mis kantakse edasi uue piirilepingu teksti.»[1]

Olgu siin siis veel kord eraldi välja toodud Rahulepingu üks olulisemaid punkte, artikkel II, millega Venemaa kinnitab: *«Eesti riigi rippumatust ja iseseisvust, loobudes vabatahtlikult ning igaveseks ajaks kõigist suverään-õigustest, mis olid Venemaal Eesti rahva ja maa kohta maksvusel olnud riigiõiguslise korra, kui ka rahvusvaheliste lepingute põhjal, mis nüüd siin tähendatud mõttes edaspidisteks aegadeks maksvuse kaotavad» }*

Paraku on meie piiriläbirääkijad ja poliitilised otsustajad loobunud Tartu rahulepingu mainimisest piirilepingus täielikult, andes Venemaale võimaluse peale lepingu mõlemapoolset ratifitseerimist esitada hoopis ise Eestile nõudmisi.

1. Eero Medijainen, Sellest, mida ei olnud: Eesti erapooletusest, EPL 14.02.2005
2. Eesti Vabadussõda 1918-1920, kd.II, Tallinn 1939, lk. 491

Eesti-Vene piir Petserimaal 1939.a

Nõustudes kustutama väga olulise osa Tartu rahulepingust ning ilmselt teades, et Venemaaga heanaaberlike suhete loomiseks on vaja veel teisigi Kremli soove rahuldada, pidas õiguskantsler Allar Jõks vajalikuks uue piirilepingu seletuskirjas väita, et «nimetatud leping muudab kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse §-ga 122 osaliselt 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepingu artikli III lõikes 1 määratud riigipiiri joont, ei mõjuta ülejäänud lepingul ega määra piirilepingutega mitteseotud kahepoolsete küsimuste käsitlemist.»

Täpselt sama tekst on Riigikogu pooli vastu võetud piirilepingu ratifitseerimisseaduse preambulas: «...silmas pidades, et käesoleva seaduse S-s 1 nimetatud leping muudab kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse §-ga 122 osalisell 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepingu artikli III lõikes 1 määratud riigipiiri joont, ei mõjuta ülejäänud lepingut ega määra piirilepingutega mitteseotud kahepoolsete küsimuste käsitlemist...» Ilus, kuid sisutühi tekst, sest tahtes muuta ahulepingus määratud riigipiiri joont, peaks muutma ka Põhiseadust, kus see on sätestatud, kuid seda ei ole tehtud.

Poliitikateaduste doktor Toomas Varrak on kirjutanud, et kui Eesti sõlmis piirilepingu, milles Tartu Rahu ei nimetata ja mis asendab rahulepingu III artikli uue lepinguga, on problemaatiline, kas rahuleping

tervikuna enam kehtib või mitte. Väikeriigi ühepoolsete deklaratsioonide kaal selles küsimuses on väike. Venemaa on teatanud, et Tartu rahulepingul on üksned ajaloolise dokumendi väärtus. Uue piirilepingu sõlmimine on igatahes argument selle väite kasuks.'

Preambula, kus kaudselt ja uduselt viidatakse Tartu rahulepingule, lisamine ratifitseerimisseadusele ei muuda tegelikult lepingu sisu ega olemust, sest tegemist on lepinguvälise ühepoolse deklaratsiooniga, mis teisele osapoolele siduv ei ole. Ometi on nii mõnedki poliitikud ja ajaloolasedki väitnud, et sellest piisab. Kahtlen siiski ja ühinen pigem nende asjatundjate arvamusega, kes on seisukohal, et oleme vaid ühe sammu kaugusel kuristikust. Niipea, kui Venemaa Riigiduuma ratifitseerib Eesti-Vene uue piirilepingu, on liisk langenud. Sisemas arvan siiski, et Tartu rahuleping jääb kehtima ning selle seisukoha kinnituseks on olemas hoopiski teised argumendid — rikkudes Põhiseadust on uus piirileping juba sõlmimise hetkest õigustühine.

Samas on huvitav tõdeda, et oma keeldumisega ratifitseerida piirileping põhjusel, et eestlased viitavad (ratifitseerimisseaduse preambula kaudu) Tartu rahulepingule ja väites, et see võimaldab Eestil esitada hiljem Venemaale territoriaalseid pretensioone, tunnustab Venemaa tegelikult Tartu rahulepingu jätkuvat kehtimist. Ka ajalooteadlane Vello Helk leiab, et preambula viidetes näeb Moskva Tartu Rahu kehtivuse ja okupatsiooni tunnistamise nõuet, millest Putin ei taha kuuldagi. Selle reageeringuga annab Vanemaa aga vastu tahtmist just ise vajaliku tunnustuse.[2] Seega on meil mõeldamatu loobuda preambulast, nagu Venemaa ja teatud Eesti poliitikud nõuavad. Selle sammu pärastine tõlgendamine sisaldab ohtu meie enesemääratlusele, on tõdenud ka Eiki Berg, Tartu Ülikooli politoloogiaprofessor.[3]

Asjal on ka omamoodi irooniline pöördpool: Tartu rahuleping oli rahvusvaheline sünnitunnistus mitte ainult Eesti Vabariigile vaid ka VSFNV-le, keda riigina keegi ei tunnustanud. Alles Eesti Vabariigi tunnustus 1920. aastal tegi Venemaast õigusliku subjekti. Tartu rahulepingu tühiseks kuulutamisega seab Venemaa kahtluse alla ka iseenda riikliku olemasolu õiguslikud alused.

Siinkirjutaja on seisukohal, et lepingu näol on tegemist terviktekstiga ja ei ole võimalik rääkida selle osalisest kehtimisest. Lepinguid kas täidetakse või mitte, nad kas kehtivad või mitte, vahepealset olekut ei ole. Kui, siis ainult poolte kokkuleppel, kuid uus piirileping ei sätesta

1. Toomas Varrak, Eesti välispoliitika filosoofia III, Kaitse Kodu 6/2007, lk. 23
2. Vello Helk, Piirilepingu probleemidest, Vaba Eesti Sõna, New-York 08.07.2005
3. Eiki Berg, Milleks meile idapiir ja ilma lepinguta? EPL 21.09.2007

Tartu rahulepingu ühegi osa kehtivust. Tõsi, ühegi tavalepingu ühe sätte rikkumine ei muuda seda kohe õigustühiseks. Toimub lihtsalt rikkumine, mille vältimiseks on sätestatud kindlad sanktsioonid. Antud juhul pole aga tegemist lihtsalt mõne tavalepingu sätte ühepoolse ajutise rikkumisega vaid rahulepingu kõige olulisema artikkel II mõlemapoolse teadliku rikkumisega ja sellest tuleneva lepingu annulleerumisega. Loobub ju Eesti vabatahtlikult igaveseks ajaks saadud suveräänõigusest Eesti rahva ja maa kui terviku kohta, tänapäevasemalt öeldes: enesemääramisõigusest omaenese tervikterritooriumil ning loovutab selle Venemaale, taastades Tartu rahulepingueelse olukorra.

Rahvusvahelises õiguses ei pruugi lepingud alati alluda samale loogikale kui siseriiklikud võlaõiguslikud lepingud. Varasemad pretsedendid, riikide tahe, head tavad ja kombed loovad iga aktsiooniga ise uul õigust ja regulatsiooni, niisamuti ka uue piirilepingu juhtum. Põhimõtteliselt on asi nii, et kui lepingus (Tartu rahulepingus) ei ole näidatud konkreetset tähtaega, mil see täidetud saab või pole see seotud mingi saabuva tingimusega, kui sellest ei saa välja lugeda põhjust, miks see jätkuda ei võiks, siis jätkab leping toimimist kestvuslepinguna. Kas reaalselt on lepingut täidetud või selle täitmist nõutud, ei oma suurt tähtsust. Muidugi ei saa nõuda asju, mis objektiivselt on emma — kumma poole jaoks täidetamtu või mis on vastuolus seaduste või heade kommetega. Uus leping, kui see reguleerib sisuliselt samu küsimusi, lõpetab põhimõtteliselt vana kehtivuse. (Siin võib asi siiski taanduda tõlgendamisele mittekattuvates osades. Pooltel on laiad tõlgendamisvõimalused ja argumentatsioon on otsustava tähtsusega.) Meil on õnneks võimalik toetuda nii enda kui lääne õigusspetsialistidele, kelle seisukoht on üks — Tartu rahuleping veel kehtib. Kuni me ise seda enesenääramisõigusest loobumisega omaenese territooriumil kehtetuks ei tunnista.

Teatud poliitikud, hoolimata oma retoorikast, et järgitakse Eesti huve ning rahuleping jääb kehtima, teevad kõik selle tühistamiseks. Uue piirilepingu ratifitseerimine Riigikogus oli Põhiseaduse rikkumine, mida olen põhjalikult kajastanud ka eraldi peatükis.

Kas need poliitikud mõistavad oma tegude tagajärgi ja moraalset tähendust? Tartu Rahu oli ju eeskätt rahuleping. Meie riigitegelased võiks Venemaalt ja ka iseeneselt küsida, mis saab, kui Venemaa ei tunnista Tartu Rahu ja ka meie selle kehtivuse uue piirilepingu sõlmimisega kahtluse alla seame? Kas formaal-juriidiliselt taastub Venemaa ja Eesti vahel sõjaseisukord? Tuletagem meelde, mida Tartu rahulepingu kõige tähtsam artikkel I kuulutas: «Selle rahulepingu jõusse astumise

päevast arvates lõpeb lepinguosaliste vahel sõja seisukord.»[1] Me ei ole vist ikka nii suured ja tugevad, et võiksime Venemaaga ignorantselt sõjaseisukorras olla nagu Jaapan.

Petseri linna piiril

1. Eesti Vabadussõda 1918-1920, kd.11, Tallinn 1939. lk. 491

Ka oma rahvas on realiteet ja tema meeleolude ja mõtetega arvestamine on samuti reaalpoliitika.

J. K. Paasikivi, Soome president

REAALPOLIITIKA JA RAHVUSLIKUD HUVID

Reaalpoliitika tähendab tegelikku olukorda ehk nn. realiteete arvestavat ja sellega kooskõlas olevat praktilist tegutsemisviisi. On loomulik, et poliitika peab tuginema realiteetidele ning olema teostatav ja praktiline. Ratsionaalne tegutsemine eeldab korrastatud arusaamu iga nähtuse põhjustest ja tagajärgedest. Ometi võib reaalpoliitika muutuda iseenese antiteesiks. Oht peitub nimelt poliitiliste otsutajate võimes hinnata realiteete objektiivselt ning nende ebaadekvaatsuses, tahtes ja motiivides rakendada õiget tegutsemisviisi. Piirilepingu puhul on objektiivsuse ja adekvaatsuse puudujääk ilmselge — see võib olla põhjustatud võimest realiteete hinnata, kuid ka otsustajate motiividest. Tuleb tõdeda, et poliitilise ladviku poolt läbiviidav reaalpoliitika on muutunud Eesti riigi suhtes liialtki tihti destruktiivseks ja ohtlikuks.

Võimu juures olijad püüavad oma näiliselt rahvuslikule retoorikale ja Venemaa suhtes tõrjuvale hoiakule vaatamata talle meelepärased olla. Selleks kutsuti ka läänemaad ja diplomaadid appi, et need aitaks Eesti territoriaalkingitust (Petserimaa ja Narva tagused alad) eesti rahvale ja kiusu pärast vastupunnivale Kremlile suupärasemaks teha ja üle anda. Ei saa ju Moskva oma «väärikust» kaotamata näidata, kui väga meelepärane see kingitus talle tegelikult on. Võimalik, et Kreml ootab hoopis terve «piruka» kättesaamist, mis sellest ühest väikesest viilust ikka võtta?

On see meie poliitikute lihtsameelne reaalpoliitika või *experimenturn crucis* — otsustav katse, kui kaugele võib ja saab veel Eesti huvide ja väärtuspõhiste seisukohtade eiramisega minna? Nagu näitas isegi Eesti Põhiseaduse ja riikliku iseseisvuse matusekellad kõlama pannud Lissaboni leppe ratifitseerimine, ei ole võimalikel järeleandmistel piiri. Peale kunagiste sihtide seadmist ja nende osalist saavutamist puudub Eestil oma välispoliitika.

«Kahjuks on Eesti suutlikkus rahvusvahelist vastutust kanda tublisti langenud. Põhjuseks on crakonnalojaalsuse eelistamine asjatundlikele inimestele. Riigikogu komisjonide esimeesteks on tõusnud uued Kalininid, kelle juurest niidid jooksevad otse poliitbüroosse,» oli sunnitud tunnistama isegi Lennart Meri.[1]

Reaalpoliitikutele see, et territooriumite loovutamine Eestile kahjulik, Põhiseadusega vastuolus ja rahvale vastuvõetamatu on, ei loe. Riigikogu Väliskomisjon kinnitas Mihkelsoni suu läbi, et polevatki üldse tähtis, kellele piirileping kasulik on (.s/c/) jne. Kuid eks ütles juba Žirinovski: «Teie saatust ma ei kadestaks...Teile tundub, et te olete iseseisvad...Samas peaks olema selge, et Venemaa ei kasuta otserünnakut Balti riikide vallutamiseks.»[2] See annab Žirinovski ütlusele ka teise dimensiooni ja peaks lugejagi mõtlikuks tegema.

«Aeg oleks lõpetada oma välispoliitika andmine nende kätte, kes on alati meile kahjulikku joont ajanud ja asuda oma huvide eest ise seisma. Piirilepe, veelgi tähtsamalt aga piirileppe lähtekohaks olev Tartu Rahu on siin ideoloogiliselt kandvas rollis. Selle asemel, et arutada tõsimeeli järjekordsete järeleandmiste iile, peaks Eesti poliitiline juhtkond välja käima uue idapoliitika, mis on agressiivne ja laiahaardeline. Venelased on iga järeleandmise eest meid premeerinud uute ja veel nahaalsemate nõudmistega. Järelikult on leplikuse ja hea tahte näitamine meie jaoks kontraproduktiivne, tagasi joonestuslaua taha», kirjutas Martin Helme.[2]

Tundub, et Eesti on oma nn. reaalpoliitikaga muutumas maailma silmis naeruväärse, allaheitliku ja kõigega nõus oleva maa sünonüümiks. Sedamoodi jätkates jätame finlandiseerumise mõiste juba varsti selja taha. Estlandiseerumine — eks kõla see kaunilt! Oleme ju nõus iga väite, ettepaneku või nõudmisega, mis tuleb ükspuha kas idasl või läänest, nimetades seda uhkelt reaalpoliitiikaks. Ehk nagu nentis Jaak

1. Eesti Päevaleht Online 19.05.2005
2. Postimees 26.04.1996
3. Martin Helme, Mida teha meie piirileppega? 23.07.2008 SL Õhtuleht

Valge: «Hoolimata oma hiljutisest vabanemisest on Eesti arglik ja pragmaatiline, et mitte üöelda— küüniline ja pugev».[1]

Riigikogu poolt aegajalt uuendatav ja heaks kiidetav dokument: «Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused» (JPA)[2] sätestab meie riigi julgeolekupoliitika eesmärgi. Sealt loeme: «Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on säilitada Eesti iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus.» Lugesin seda suure huviga ja mõtlesin selle dokumendi või õigemini Eesti riigi unikaalsusele. Mitte kusagil mujal maailmas ei pürgi ükski riik säilitama oma territoriaalset terviklikkust vaid osal enda terrritooriumil. Ometi elame just sellises riigis, kes kuulutab end vapralt oma iseseisvuse, territooriumi, korra ja turvalisuse eest võitlevaks, samas pigistab aga silmad kinni fakti eest, et Venemaa rikub jätkuvalt meie territoriaalset terviklikkust. Käsitlus, et andes ära osa riigi maa-alast ja legaliseerides okupatsiooni ja annektsiooni, taastame Eesti territoriaalse terviklikkuse ja kaitseme oma julgeolekut on enneolematu. Sellise originaalse «reaalpoliitilise» lähenemise eest vääriks nii mõnedki tegelased Guinnessi rekordite raamatusse kandmist.

«Allkirjastamist ootav piirileping Venemaaga valmis seitsme aasta jooksul enam kui viis aastat tagasi, kajastades viimasel poolsajandil maailmas kujunenud realiteete,» väitis president Arnold Rüütel.[2] Vastates küsimusele: «Aga meilt ju võeti see maa ära! See on paljude sünnimaa, mille nimel on mehed verd valanud ja oma elu andnud,» kinnitas Urmas Paet 09. mai intervjuus Riias: «Tulebki ausalt öelda, ei selline ongi reaalsus Eesti suhetes naabritega.» [1] Tundub, nagu oleks Thucydiedese sõnad «Tugev teeb, mida soovib ja nõrk kannatab, nii nagu peab,» Eesti motoks tõstetud.

Tegelikult on mõiste «reaalpoliitika» reaalsuses tihtipeale vaid vahend halva mängu juurde hea näo tegemiseks. Reaalpoliitikast rääkides tuleks heita pilk ajalukku. Ka 1939. aastal sattusid Eesti ja teiste piiririikide valitsused raske valiku ette, kas kaitsta oma suveräänseid õigusi või alistuda Venemaa survele. Peale Soome valisid kõik Balti riigid lühinägeliku pragmatismi tõttu alistumise. Mitte seetõttu, et rahval ega kaitseväel poleks olnud valmisolekut ja tahet end kaitsta — usk ja valmisolek puudus ainult valitseval ringkonnal. See, mida Nõukogude Vene režiim meile tõi, oli õigusriigi õudne ja hirmuäratav vastand, selle

1. ERSP aeg, 2008, lk.523
2. Kinnitatud Riigikogu 16.06.2004 otsusega (RT1 2004, 49, 344)
3. Arnold Rüütel, Eesti Vabariigi aastapäevakõne Estonias 24.02.2005.
4. Õhtuleht 18.05.2005

põrgulik antitees. Aasta hiljem, kui algas rahva omaalgatuslik vastupanu — Suvesõda, oli täiesti selge, et Eestil oleks tulnud lähtuda poliitika loogikast mitte, näilisest momendi otstarbekusest. See tähendab, et olukorras, kus riigile esitatatakse jõu ähvardusel või ka ilma, põhjendamatuid ja riigi suveräänsust riivavaid nõudmisi, on ainsaks poliitiliseks imperatiiviks vastu hakata.

Agressorile vastu hakanud Soome kaotas suhtarvudes kümme korda vähem inimesi kui Eesti kommunistlike repressioonide tulemusel. Tegemist oli teistpidise reaalsusega, millesse meie reaalpoliitikud ei uskunud. See peaks mõtlema panema, kas silmade kinnipigistamise ja alandliku alistumisega on võimalik hoiduda suurematest kaotustest ja kannatustest. Vabatahtlikult ei tohi kunagi alistuda. Võitlus olemasolu ja oma õiguste eest peab olema riiklik imperatiiv. Nn. Paeti-Putini sobing ei ole aga midagi muud kui kapitulatsioon rahu ajal. Mille nimel? Naiivne on loota, et kui me karule enda küljest tüki anname ja tal veremaitse juba suus on, kaob tal himu juurde saada.

«Ameeriklasena mäletan selgesti aega, mil ma esimest korda kuulsin mõistet «reaalpoliitika». See oli umbes 35 aastat tagasi, nõukogude võimu kõrgajal. Mõiste «reaalpoliitika» võttis kasutusele Otto von Bismarck, kes pidas sellega silmas poliitilisi otsuseid, mis põhinesid n.-ö. praktilistel kaalutlustel. Kuid kontekst, milles see mõiste võeti kasutusele USA-s 1960. aastatel, oli väga nõrk ettekääne õigustamaks Balti riikide ja teiste Ida-Euroopa riikide okupatsiooni. Reaalpoliitikaga selgitati, miks tuli Saksamaa jagada kaheks ja Berliin jagada kommunistlikuks Berliiniks ja veel kolmeks eritsooniks. Tagantjärele hinnates olid need ju tegelikult kohutavad repressioonid, mida reaalpoliitika mõistega taheti õigustada. Et sellised asjad üldse toimusid, on kujuteldamatu tragöödia neile, kes seda ei pidanud ise läbi elama (ja ma kardan, et kõik see pole tänini päriselt mõistetav ka neile, kes selle üle elasid).», kirjutas Jack H. Walters, Lõuna-Florida Ülikooli professor, kutsudes eestlasi üles piirilepet mitte sõlmima. Ta imestades, «kuidas te ometi võite lihtsalt anda ära viis protsenti oma taevalikust maast, alistudes sellega maailma ajaloo ühele kõige julmemale ja mõrvarlikumale režiimile?»[1] Minul sellele küsimusele küll vastust ei ole.

Sellisest «reaalpoliitikast» johtuvalt ongi meie rahvuslike huvide määratlemisega Eesti taasiseseisvumisest alates tegelenud rohkem teised kui meie ise. Ja seda loomulikult enda, mitte meie vaatenurgast ja huvidest lähtuvalt. Kas seetõttu saab tänast olukorda enam täielikuks iseseisvuseks nimetadagi? Kui jah, siis on iseseisvuse mõiste väga

1. Õhtuleht 08.06.2005

devalveerunud. Oleme ju peale EL liitumist ja eriti Lissaboni leppe ehk Euroopa Liidu Põhiseaduse ratifitseerimist reaalsuses vaid Brüsselile otsustusõiguse loovutanud kohaliku omavalitsuse õigustes olev osariik. Meie enda Põhiseadus ei oma Brüsseli otsuste kõrval väärtust, sest tema ülimuslikkus kõigi muude dokumentide ees tühistati meie endi riigikogu otsusel. Siinkohal võib meenutada uuema aja inglaste anekdooti, kui meie välisministriks oli Kristiina Ojuland. Küsimus: kes on blond ja kõigega nõus? Vastus: Eesti välisminister.

Laskumata arutelusse Euroopa Liiduga kaasneva hea ja halva üle tuleb siiski küsida: Kas tõesti teab ja kaitseb Brüssel ühe tillukese rahva riiklikke huve paremini kui meie ise? Kas tõesti huvitab kedagi Euroopa Liidu otsustamisprotsessis sellest vaid 0,07% omava kauge ja tähtsusetu provintsi tahe? Vaid siis, kui see langeb kokku suurte ja vägevate soovidega.

Soome professor Jarmo Virmavirta soovitas, et Eestil tuleks luua Venemaaga heanaaberlikke suhteid ja selleks kasutada eeskujuna just kunagist Soome presidenti Urho Kaleva Kekkoneni, ehk siis võtta suhetes Venemaaga eeskuju soometumisest.[1] Soometumise eeskuju peaks Eestile tähendama ka pragmaatilisi majandussuhteid Venemaaga. Virmavirta ei ole samas nõuandeid jagades kirjutanud, kuidas suur idanaaber hoolitses selle eest, et Soome presidendiks oleks Nõukogude Liidule meelepärane riigijuht, ning ajakirjanduses hoolitses enesetsensuur, et kirjutised oleks «poliitiliselt korrektsed». Kuidas soometunud ehk finlandiseerunud poliitikud ja ajakirjanikud käisid juba poolavalikult Nõukogude Liidu saatkonnas kõrgete KGB ametnike juures suuniseid ja raha saamas ning kuidas Soome pragmaatiliselt Venemaale soodsaid otsuseid vastu võttis. Tõmmates Soomest paralleele Eestisse, on aga selge, et Eesti soometus juba ammu enne kui lahke soovitaja oma nõuandeid pakkuda taipas.

Soome ise asus nn. reaalpoliitika teele president Paasikivi juhatusel sõjajärgses olukorras, kui Soomet kontrollis ja dikteeris olukorda Järelvalvekomisjon eesotsas A. Ždanoviga. Eestlastele oli Ždanov riigikukutamise lavastajana tuttav juba 1940. aastast. Paasikivi tunnistas poliitilisteks prioriteetideks vaid Soome ja Nõukogude Liidu head suhted. Paasikivi rõhutas Nõukogude Liidu «legitiimsete huvide» arvestamise olulisust Soome jaoks. Oluline oli panna ka rahvas mõtlema uue malli järgi ning Paasikivi toonitas oma esinemistes järjepidevalt kuivõrd tähtis on uute poliitiliste realiteetide heakskiitmine. Ka meedia raken-

1. Postimees 10.01.2005

dati karmide meetmetega sama eesmärgi elluviimiseks.[1] Paasikivi liini võttis üle president Kekkonen, kes viis finlandiseerumise äärmuseni, muutes selle innukaks Moskva poole kummardamiseks ja sissejuurdunud enesekontrolliks, mis ei ole tänaseni päriselt kadunud.

Poliitikute motiivid ja moraal, uasaldusväärsus ja siirus kuuluvad riigielu igaveste teemade hulka. Hästi illustreerib seda Henry Kissingeri Harvardi Ülikoolis kaitstud väitekiri, kus käsitletakse Austria keisririigi kantsleri Metternichi poliitikat Napoleoni sõdade ajal. Kissinger kirjutas: «Metternich ajas poliitikat, mida nimetaksime tänapäeval kollaboratsionalismiks. See on poliitika, mis põhjustab erilisi sisepingeid, sest seda ei saa kunagi põhjendada tema tõelistele ajenditele viidates. Tema edukus sõltub sellest, kui usutav on tema siirus...»[2]

.lutt tänapäeva realiteetidest, mis justkui nõuaksid enda legaalsetest õigustest loobumist ei pea paika. Eesti ei saa endale juba ainuüksi sellepärast soomelikku finlandiseerunud Vene-poliitikat lubada, et Vene Föderatsiooni jaoks pole meie Soome ning tegelikult on maailmas väljakujunenud realiteedid hoopis teistsugused. Mitte kunagi varem ei ole meie positsioon olnud poliitiliselt ja õiguslikult tugevam kui nüüd, peale taasiseseisvumist. Mitte kunagi ei ole meil olnud niipalju mõttekaaskasi ja liitlasi, kes võiksid meid toetada, kui me ise seda vaid tahaksime. Venemaa agressioon Gruusia vastu tugevdas meie positsioone ja maailma hukkamõistu riikide suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse lõhkumise vastu veelgi. Kuid poliitikute poolt deklareeritakse meie rahvuslikeks huvideks võõrvallutaja agressiooni, okupatsiooni ja annektsiooni seadustamine. Reaalpoliitikute väited, nagu maailmas valitsev reaalsus ehk olud ei lubaks teisiti käituda ega teistsuguseid otsuseid ja valikuid teha, on puhtakujuline oportunism.

Meie välispoliitika paradoks seisnebki selles, et ise pragmaatilist reaalpoliitikat ajades loodame meie suhtes rakendatava poliitika väärtustepõhisusele, eriti meie liitlaste poolt, kes peaksid meid kaitstes meie rahvuslikud huvid enda omadest ettepoole seadma. Kui meie enda välispoliitika on juba kord pragmaatiline reaalpoliitika, kas siis on põhjust eeldada, et meie liitlased käituksid kuidagi teisiti?

T. Varrak kirjutas: «Pragmaatilisele välispoliitikale pandi nurgakivi (Lennart Meri sõlmitud — H.P.) nn. juulilepetega 1994. aastal [—j. Need muutsid Tartu rahulepingu kehtivuse Eesti-Vene suhete alusena ebamääraseks ja vaieldavaks. Ühtlasi devalveeriti Eesti Ülemnõukogu otsused, millega mõisteti hukka ja tunnistati õigustühiseks 1940. aas-

1. Jorma Kallenautio, Suomi katsoi eteensä, Helsinki 1985, lk. 262-263
2. Max Jakobson, XX sajandi lõpparve, 2005, lk. 413

tal toimunud sotsiaalpoliitilised ja majanduslikud ümberkorraldused ning Eesti liitmine NL-ga, sh. ka otsus Eesti idapiiri muutmise kohta 1944. aastal. Juulilepingute allkirjastamise järel ei olnud enam põhjust küsida, kuidas võõrriigi väed olid ilmunud Eestisse, milline oli nende siinviibimise õiguslik alus, nõuda kahjutasu nende tekitatud keskkonnakahjustuste eest jne. Lepingutega kaotasid need asjaolud õigusliku tähtsuse ja poliitilise aktuaalsuse ning vajusid minevikku. Ühes sellega ka kõik teised probleemid, mida viiskümmend nõukogude aastat olid Eestile tekitanud. Vähe sellest, lepingute tagajärjel muutunud õiguslik situatsioon kahe riigi suhetes andis initsiatiivi Venemaale, võimaluse kasutada neidsamu probleeme nüüd juba Eesti poliitiliseks ründamiseks inimõiguste, kodakondsuse, hariduspoliitika, Saksa mundris võidelnud eesti sõdurite, piiriküsimuse ning isegi Tartu rahulepingu mainimise puhul riigisisestes poliitilistes dokumentides. (—] Lõplikult andis Eesti aktiivse välispoliitika olulised argumendid käest sellega, et nõustus sõlmima uut piirilepingut. Piirileping annab Venemaale täiendava võimaluse sekkuda Eesti siseasjadesse ja nõuda soovi korral koguni Eesti Põhiseaduse muutmist.»[1]

Pragmaatilise poliitika/poliitikute tõttu on Eesti loobunud välispoliitika õiguslikest alustest ja loovutanud poliitilise initsiatiivi Venemaale. Tänu sellele on tänaseks Eesti ja Venemaa osad jälle vahetunud. Kui peale taasiseseisvumist oli NSV Liit rahvusvahelisel areenil Eesti suhtes kaitseseisukorras, siis nüüd ei suuda Eesti end Venemaa propagandarünnakute ja alusetute süüdistuste suhtes isegi kaitsta. Suutmata tõrjuda pidevaid poliitilisi rünnakuid on Eesti taandunud ja loovutanud järkjärgult peaaegu kõik õiguslikud positsioonid, millel püsides saavutati varasemad võidud. Selline kapitulantlik tee ei ole jätkusuutlik.

«Olukord, kus sõjalise jõu kasutamine on õigusvastane, kuid vallutatud territooriumi omastamine agressori pooli (annektsioon) võib olla seaduslik, on täiesti ebaloogiline. Milleks peaks siis keelustama agressiooni, kui agressor teab, et tema agressiooni lõppeesmärk — võõra territooriumi omastamine — võib siiski osutuda õiguspäraseks? Mis tähendus oleks üldse rahvusvahelisel õigusnormil, mis keelustab jõu kasutamise, kuid lubab nautida selle vilju?» küsib Lauri Mälksoo.[2]

Ometi pole meie poliitikute aruteludes ega tegevuses väärtuspõhisusel ja õiguslikel alustel enam kohta. Maksavad vaid pragmaatilised kaalutlused. Eesti välisminister Toomas Hendrik Ilves väitis TÜ aula-

1. Toomas Varrak, Eesti välispoliitika filosoofia I, Kaitse Kodu 4/2007, lk. 19
2. Nõukogude annektsioon ja riigi järjepidevus: Eesti, Läti ja Leedu rahvusvahelises õiguses 1900.a.-1991.a. ja pärast 1991.a. Tartu 2005

loengus 1998. aasta aprillis, et «Õigusega pole meie piirkonnas välispoliitikal mingit pistmist.»[1] Sellised seisukohad on vaid ettekäändeks aadete, poliitilise tahte ja meelekindluse puudumisele või selle nõrkusele. Tark poliitik peab ju ometigi teadma, et loobumine õiguslikest argumentidest ja vabatahtlik alistumine on poliitika antitees. Juhindumine vaid poliitilisest otstarbekusest õõnestab poliitilise eliidi sidemeid rahvaga ja lõppkokkuvõttes ka otsustajate meelekindlust raskete valikute, st. imperatiivi ees tingimusteta kaitsta riiki ja selle huve. Selline poliitika on kapitulantlik ja rumal.

Soome filosoofiaprofessor akadeemik Oiva Ketonen on kirjutanud: «Kui indiviidil või rahval tuleb nt. kaitsta oma vabadust, siis ei saa moraalselt õigustatud usk vabaduse säilimisse põhineda piisava põhjenduse kaalutlustel, vaid kohustusel, mis on vabaduseusus endas.»[2] Ketonen rõhutab sellega, et vabciduse, iseseisvuse ja riigi huvide kaitsmine on tähtsam kui nn. reaalpoliitiliselt «arukas» käitumine. Küsimus on just nimelt väärtustes ja nende valikus. Õigus ja õiglus on aga paljude poliitikute arvates paraku väärtusena väärtusetud.

Kahtlemata mängivad meil viljeldavas «reaalpoliitikas» suurt rolli ka spetsiifilised Eesti olud ehk välispäritolu isikute osakaal Eestis, mis on ükskõik millise Euroopa maaga võrreldes kordades suurem. Lisaks sellele ei sarnane siinsete muulaste maailmavaade reeglina põlisrahva omaga. Ei ole ju valdav osa venelasi siia sattunud mitte emigrantide ega pagulastena vaid Nõukogude võimu kuulekate tööriistadena. Kuid Eestis on neile antud hääleõigus ja meie poliitikud jahivad nüüg ka nende hääli. Venemaale järelandmiste tegemine mõjub migrantide silmis positiivsena. Võim on olulisem kui väärtused ja rahvuslikud huvid.

Ühed riiki kooshoiavad tegurid on idee ja identiteet. Riikluse idee väljendub rahvusluses ja poliitilises ideoloogias. Nende ohustamine ja kahjustamine viib riigi stabiilsuse ja julgeoleku kadumiseni, pikemas perspektiivis riigi kadumiseni. Nõusolekuga loobuda okupeeritud ala dest ja Tartu rahulepingust laseb eesti poliitiline ladvik ohustada nii Eesti riigi ideed kui ka identiteeti.

1985. aastal kirjutas kadunud flaami filosoof Lode Claes (1913-1997) oma raamatus De Afwezige Meerdeheid (Enamuse puudumine), et ilma identiteedita ja tõelise rahvusliku tunnetuseta ei saagi olla demokraatiat ja moraali.

1. Ilves, Toomas Henrik, Eesti välispoliitika minevik, olevik, tulevik: Aulaloeng 30. aprill 1998. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
2. Oiva Ketonen, Eurooppalaisen ihmisen maailmankatsomus. Helsinki 1961.

Meie rahvuslike huvide tegelik määratlemine tähendaks ausa vastuse andmist küsimusele: millised on vältimatud tingimused tagamaks eesti rahva identiteet, hüvang, areng, demokraatia, vabadus ja turvalisus? Kuidas tagada Põhiseaduse preambulas toodud Eesti riikluse põhimõtete ja eesmärkide täitmine? See on riigi otsene ülesanne, mitte rahvuslaste eralõbu. Välispoliitikas tähendab see selgelt väärtuspõhiselt seatud sihte ja resursside optimaalset rakendamist, et luua rahvusvahelised suhted ja tingimused, mis vastaks kõige paremini eelpoolnimetatud (EV Põhiseadusest tulenevale) eesmärgile.

Tõsiseltvõetiiv diskussioon rahvuslike huvide teemal on Eestis olematu. Diskussiooni ei ole tegelikult olnud alates 1934. aastast kui Päts-Laidoner presidendivalimiste hävitavat kaotust ennetades riigipöörde sooritasid ja vaikiva ajastu lõid. Nõukogude võim kasutas väga mõjuvaid veenmisvahendeid — lihtsamal juhtumil priiküüti külmale maale, keerukamal juhul kuklalasku. Õnneks on kõik see minevik. Kuid ka tänaseid valitsevaid ringkondi ei huvita diskussioon rahvaga, või õigemini peetakse seda globaalse multikultuursuse propageerimise ja pealesurumise taustal lausa kahjulikuks. Olgem ausad — ka rahvas ise ei ole veel aru saanud, et tema õigus ja kohustus on endaga arvestamist ja diskussiooni nõuda.

Millal kasutas mõni Eesti tippoliitikutest väljendit rahvuslikud huvid? Ei tulegi meelde, igatahes mitte selle tegelikus tähenduses. Eesti ametlikus poliitikas puudub elementaarne arusaam, et rahvuslike huvide kaitsmise näol on tegu iseseisva riigi lahutamatu ülesande ja funktsiooniga. Imperatiiviga, mis on vältimatult vajalik rahvuse ja riigi tulevikutunnetuseks ja ühiskonna motivatsiooniks. Selle puudumine seab suure kahtluse alla meie jätkusuutlikkuse.

«Eesti riik ei takista küll praegu otse eesti rahva arengut nagu seda tegid Tsaari-Venemaa või sovetiriik, ent ta ei aita ka sellele rohkem kaasa kui näiteks omaaegne Liivi orduriik või omaegne Rootsi kuningriik, lastes samuti vaid Eesti väikesel ülakihil mugavalt elada ja rikastuda,» on tõdenud ajaloodoktor Jaak Valge.[1]

Arusaadavalt sõnastatud eesmärkide puudumisel ei saa rääkida Eesti riigi mõtestatud sise- ja välispoliitikast vaid poliitikute elitaarsetest hetkemeeleoludest, isiklikest ambitsioonides! ning välissurvest mõjutatud rahvusvahelisest suhtlemises! ja järelandmistest riigi jätkusuutlikkuse arvel. Edasiviiva korrastatuse ja arengu asemel on tegemist hävitava ja suunatud destruktiivsusega. Halvemal juhul viib selline po-

1. Jaak Valge, Eesti riik ja Eesti rahvas, ettekanne konverentsil «Tartu Rahu ja tänapäev» 01.02.2008

lutika väljaspoolt manipuleeritava ja kontrollitava marionettriigini. Kui kaugel me sellest oleme?

Teatavasti soovib energianäljas Euroliit sõlmida uue koostöö ja partnerluslepingu Venemaaga. Nimetatud leping tooks kahe osapoole vahel kaasa ka viisavabaduse. Isegi Gruusia agressioon ei ole seda kava edasi lükanud. Üheks eelduseks sellele oleks tõenäoliselt Euroopa Liidu piiri paikapanek. See tähendab mõlemapoolset suuremat survet Eestile ja ilmselt piirilepingu preambulast loobumist, kuigi EL kinnitab, et see on vaid Eesti ja Vene kahepoolne probleem.

Viisavabadus Venemaaga on Eesti vaatvevinklist kõike muud kui positiivne. See võimaldaks Eesti üle ujutada illegaalsete immigrantidega idast. Kui me ei ole võimelised lahendama muulastega seotud probleeme täna, mil kontrolljoon toimib, siis ei ole vähimatki lootust, et seda tulevikus ja märksa hullema stsenaariumi puhul teha suudaksime. Et eestlastest kergesti vähemusrahvas omaenda kodumaal saada võib ja Eesti sellise sulandamise käigus sootuks ära sulab, ei huvita kedagi. Ka mitte meie presidenti. Olles Tartu Rahu aastapäevakõnes teinud maaniulatuva reveransi Venemaale, teatas Eesti Vabariigi president T. H. Ilves iga-aastasel julgeolekukonverentsil Münchenis (10.02.08), et Venemaa integreerimist Euroopasse tuleb jätkata.

Ammu oleks Läänel (ja ka Eestil) aeg avada oma silmad ning mõista, et Venemaa ei ole Euroopa riik, et seal ei kehti euroopalikud aru saamad, väärtused ega maailmavaade. Euroopalik õigusruum seal ei kehti, sest lepingud ei ole Venemaal täitmiseks, vaid vahendid eesmaigi saavutamisel. Need heidetakse kõrvale niipea kui võimalik. Venemaad ei saa võtta euroopalike mallide järgi. Kui Euroopa petab end Venemaa osas edaspidigi soovkujutelmadega idademokraatiast, mis kaugeltki tegelikkusele ei vasta, seab ta sügavasse ohtu enda tuleviku ja kinnistab ka Venemaa süvenevaid stalinistlikke varjukülgi.

«Kuid kas viisavabadus on ikka Venemaa tegelik eesmärk, mitte mõeldud Euroopa eksitamiseks?» kahtleb ka Mart Nutt nagu käesoleva raamatu autorgi Venemaa kavatsustes.[1]

Kui Eestile kahjulik ja ennasthävitav piirileping omab tõesti Euroopa Liidule sedavõrd suurt tähtsust nagu meie riigijuhid väid.ivad, siis oleks ju enam kui asjakohane, kui Euroopa Liit kompenseeriks Eestile ja Eesti kodanikele osaks saava ülekohtu ning sadadesse miljarditesse kroonidesse küündiva majandusliku kahju, mis tuleneb Venemaa poolt okupeeritud ja inkorporeeritud aladele jäävast maa, maavarade, metsa, kinnisvara, hüdroenergeetilise potentsiaali ja muu tegelikust

1. Mart Nutt, Üheksanda mai pakikesediplomaatia, Sirp 28.01.2005

väärtusest. See oleks õiglane, sest miks peaks Eesti ennast ühepoolselt ohvriks tooma Euroopa Liidu ambitsioonide ja piiri jaoks?

Arvestades poliitiliste realiteetidega, peaks Eesti oma kogemustest lähtudes meeles pidama ka seda, et Lääs pole valmis ohverdama oma huvisid Eesti kasuks, vaid asetab ettepoole oma erahuvid Venemaaga. Ei maksa ülehinnata Lääne demokraatiat ja solidaarsust, see esineb paraadmundris vaid peokõnedes. Mäletame veel hästi Prantsuse presidendi nähvatust, et väikeriigid pidagu suu kinni. Sellest johtuv järeldus peaks olema tema antud soovitusele just vastupidine.

Ph. Dr. Toomas Varrak jätkab, et: «Pragmaatikale Eesti poliitikas pani alguse kadunud president Lennart Meri oma (kuri)kuulsate juulilepingutega. Need esimesel pilgul ainult riikidevahelisi suhteid puudutavad lepingud omasid aga hoopis kaugemale ulatuvaid tagajärgi. Nii ei ole kahtlust, et pronkssõduri ümberpaigutamisest tingitud aprillikuised rahutused ei olnud ebapiisava integratsioonipoliitika tagajärg, vaid president Lennart Meri poolt maha pandud Venemaa poliitika seaduspärane vili. Selle poliitika sisemise loogika praktiline tagajärg. (Nagu ka uue piirilepingu sõlmimine — H.P.) See oli järelandmise loogika. Aga mitte järelandmine materiaalsele jõule, vaid moraalsele ja vaimsele jõule. Asjaolu, et see jõud tugines valedele ja õiguslikule vassimisele, ei oma siinkohal tähtsust, aga annab järelandmistele kirbe maigu. Sõlmides kokkuleppeid Venemaa seatud tingimustel, anname omapoolse kinnituse Venemaa argumentide tõeväärtusele.»[1]

Ka meie tänane president T. H. Ilves on reaalpoliitilisel järelandmiskursil. Ta soovitab näiteks Lääne ja Venemaa suhetes eirata Venemaa retoorikat, opositsioonirühmade diskrimineerimist ja ajakirjanduse riiklikku kontrolli. Tuleks loobuda nurisemisest lääneliku demokraatia puudumise pärast Venemaal, sest Lääs ei suuda midagi muuta. Pole lootagi, et Venemaal saabuks ajakirjandusvabadus või tuleksid ausad valimised, ning seega polevat mõtet muretseda. Ilvese sõnul tuleb Venemaasse suhtuda «heasoovliku hoolimatusega.»[2] Reaalselt mõtlevale inimesele on selge, kuhu tegelikult viib selline silmade kinnipigistamine ja kõikelubavuspoliitika Venemaa puhul. Õnneks ei sõltu Eesti poliitikas presidendist otseselt kuigipalju, kuid ta esindab juhtivate ringkondade suundumusi ning kahtlemata mõjutab neid (ja ka rahva arvamust) omapoolselt. Meenutagem või tema initsiatiivil üleskerki-

1. Toomas Varrak, Demokraatlik poliitika ja demokraatia Eestis 1991-1007, 1/2008 Tuna
2. T.H.IIves, 12.10.07 Sirp, Diplomaatia

nud ratifitseerimisseaduse preambulast loobumise teemat «suhete soojendamise» sildi all.

Suursaadik Mart Helme on öelnud: «Oleme olukorras, kus poliitika — eelkõige välispoliitika — on muutunud liiga tõsiseks asjaks, et jätta see üksnes poliitikutele. Kui poliitikud ei suuda, ei taha, ei oska riigi huve kaitsta, peab seda tegema rahvas. Ent kas rahvas suudab, tahab ja oskab?»[1]

Helmel on õigus. 29.01.2008 ütles üks hästituntud reformierakondlasest Riigikogu liige kohtumisel Eesti Rahvusliku Liikumise juhatuse liikmete Ene Kessi, Alar Ehala ja Henn Põlluaas'iga Toompea lossis, et: «Eesti eksisteerib maksimaalselt veel 20-30 aastat. Tuleb seda aega ära kasutada, võtta mis võtta annab, elada võimalikult hästi ja mitte tegeleda igasuguste jamadega nagu Tartu Rahu piiride küsimus jne., millega teie tegelete.» Kui poliitikud on sellised, siis rahval ei jäägi muud üle. Ta lihtsalt peab suutma, tahtma ja oskama riigi huve kaitsta. See näitab, et Eesti valitsevad ringkonnad vajavad hädasti nii mentaalset kui isikkoosseisu muutmist.

Kui Toompea valitsus ja Riigikogu seda ei tee ning ei astu piirilepingu suhtes samme Eesti rahva ja riigi huvides kaitseks, siis on Eesti Vabariigi Valitsus eksiilis andnud rahvale vaba volituse tegutseda, kuulutades, et: «Eesti rahval on õigus kõigi võimalike vahenditega nõuda okupatsiooni lõpetamist, okupatsioonivägede ja -organite Eesti territooriumilt lahkumist.»[2]

1. Terve Mõistuse Sündikaal 30.12.2007
2. Eesti Vabariigi Valitsus eksiilis «Läkitus kaasmaalastele Eesti Vabariigi 72. aastapäeval», veebruar 1990, Kogumik Tõotan ustavaks jääda...

Lõppude lõpuks saavutavad inimesed ikkagi ainult seda, mida nad on endale eesmärgiks seadnud. Seepärast tulebki valida ülevaimad eesmärgid.

H. Thorcau

PIIRILÄBIRÄÄKIMISED 1991-1996

Piiriküsimuste konfidentsiaalseks kuulutamisega ja juurdepääsupiirangute kehtestamisega dokumentidele on tehtud piiriläbirääkimistest üksikasjalise ülevaate andmine ülimalt keeruliseks. Kodanikud ei teadnud kuni lepingu allkirjastamiseni ja ratifitseerimiseni selle sisu. Korduvalt rõhutati, et piirileping ei kuulu avalikustamisele enne 1. jaanuari 2006 ja põhjendati seda «rahvusvahelise tavaga».[1]

Piirilepinguga seonduv on salastatud tänagi. Otseste allikate puudumise tõttu tuli paratamatult kasutada kaudseid allikaid, see teeb aga ülevaate saamise mõnevõrra lünklikuks ja ebapiisavaks. Ometi avaneb siit pilt, kuidas samm-sammult loobuti Eesti ametlikest positsioonidest ja seisukohtadest ning Tartu Rahu piiride taastamise läbirääkimised muutusid okupatsiooni ja territoriaalsete anastustega leppimiseks, nende seadustamiseks ja õigustamiseks.

Selgitamaks, millele tuginedes jõuti Toompeal arusaamisele, et Eestil puudub kehtiv piirileping Venemaaga ja miks üldse asuti arutama Eesti ja Venemaa vahelise uue riigipiiri küsimusi, palus hr. Harri Kivilo 18.08.2008 Välisministeeriumile esitatud teabenõudes loetleda dokumendid, mis õigustasid valitsust uut Eesti-Vene riigipiiri lepingut sõlmima. Välisministeeriumi Pressi- ja infoosakond vastas e-maili teel 28.08.2008 lakooniliselt: «Eesti Vabariigi valitsus ei ole otsustanud, et

1. Hendrik Roonemaa, Parts pooldab piirileppe avalikustamist, 14.02.2005 Postimees

Eesti Vabariigil puudub kehtiv riigipiiri leping. Tartu rahulepingut mainivad ka 90-ndate alguse dokumendid.»[1]

Vastusele lisatud dokumendid olid igati asjakohased ja koos vastusega võimaldasid järeldada, et 1990. aastate alguses ei olnud riigivõimu esindajatel ametlikult kavas mingit osa Tartu rahulepingus määratud Eesti Vabariigi territooriumist Venemaale loovutada. Tollaste otsustajate hinnangul oli Eesti-Vene riigipiiri paiknemine piisavalt ja täiesti pädevalt määratud Tartu rahulepinguga. Samale järelepärimisele õiguskantslerilt saabus põiklev vastus: «Teie pöördumisest nähtub, et soovite õiguskantslerilt selgitusi Eesti ja Venemaa riigipiiri küsimuses. Õiguskantsleri pädevuses ei ole aga anda vastavaid selgitusi.»[2] Targemat vastust ei ole saanud ka käesolevate ridade autor.

Seega jääbki meil teadmata, mille põhjal, milliste ja kelle volitustega asuti Eesti valitsuse poolt Venemaaga territoriaalloovutuslikesse läbirääkimistesse.

Läbirääkimiste lähtealused

Nagu Välisministeerium kinnitas, oli Eesti taasiseseisvumise alguses kindlalt kaardistanud oma seisukohad ja legaalse idapiiri asukoha. Tartu rahuleping loeti kehtivaks ning ainsaks seaduslikuks ja ainuvõimalikuks Eesti-Vene riigipiiriks oli kuulutatud Tartu Rahu piir, mis oli kinnitatud rahva tahtel ka uues Põhiseaduses. Sellest lähtumine oli kõigi valitsuste, Riigikogu koosseisude ja poliitikute kõrvalekaldumatu kohustus. Seega — alates eespool nimetatud otsuste ja seaduste vastuvõtmisest ei saanud olla mingit põhjust uue riigipiiri kehtestamiseks ja läbirääkimiste pidamiseks teistsuguselt seisukohalt kui Tartu Rahu piiride taastamine.

Millised olid Venemaa seisukohad? Üsna jäigad. Venemaa on jäi jekindlalt eitanud Eesti riikliku järjepidevuse põhimõtet ning vaatleb tänagi Eestit kui 1991. aastal Nõukogude Liidust lahkulöömise teel tekkinud uut riiki, millel ei ole õigust viidata 1920.aasta Tartu rahule pingule, kuivõrd see ei saa olla 1991. aastal tekkinud riigi riikluse .ilu seks.[2] Venemaa territoriaalse identiteedi küsimust mõjutasid taas esile kerkinud või tekkinud piirivaidlused vanade naabrite ja iseseisvuse taastanud naaberriikidega. Kõiki (taas)puhkenud vaidlusi iseloouuis-

1. H. Kivilo kiri autorile 02.09.2008
2. Alo Heinsalu, Õiguskantsleri büroo direktori kiri, nr 14-1/081500 OO8O0544, 19.09.2008
3. Border Taiks Problems — Estonian TV 24.11.1995

tas Venemaa täielik eitus vastaspoole nende argumentide suhtes, mis olid seotud pretendeerimisega teatud Venemaa või Nõukogude Liidu poolt omastatud territooriumile, kuivõrd Moskva arvates võis iga selline järelandmine ühes piirkonnas tuua kaasa uued nõudmised teiste naaberriikide poolt.[1] Lisaks kõigele tulid pooled läbirääkimistele põhimõtteliselt erineva arusaamaga: kui Venemaa arvates võis ta «emamaana» lahkujale tingimusi esitada, siis Eesti ja Läti poole seisukohalt oli tegemist iseseisvate riikidega, kelle suveräänsust oli naaberriigi poolt nende siseasjadesse sekkumisega rikutud.[2]

Venemaal on tänaseni hulganisti lahendamata piiri- ja eriti just lahtisi merepiiriküsimusi ning võib peaaegu kindlalt väita, et Venemaal on piirivaidlusi olnud kõigi oma naabritega. Alates 1991. aastast on Nõukogude Liidu alal käimas 73 Venemaaga otseselt seotud territoriaalset vaidlust.[2] Piiri Eesti ja Lätiga Pihkva oblastis kujutas Venemaa välja kujunenud ja ajaloolisena, mistõttu see vaidluste alla ei kuuluvatki, «kuivõrd Petscri on alati olnud Venemaa territoorium».'

Kokkuvõttes oli Venenura tegevus piiriläbirääkimistel lihtne ja selge — lähtuti otseselt enda rahvuslikest huvidest ehk siis nendeks kuulutatud suurriiklikest ja geopoliitilistest imperialistlikest ambitsioonidest.. Märksõnadeks olid strateegilised väärtused, nagu ülevõim regioonis, julgeolek, pääs merele, territoriaalne terviklikkus, kuid ka juurdepääs maavaradele ja ressurssidele, majanduslik kasu jne. Eesmärgile jõudmiseks kasutati kõiki võimalikke vahendeid — desinformatsiooni, demagoogiat, ähvardusi, ajalootõlgendamist, viienda kolonni ärakasutamist, rahvus-, inimõiguse- jm. küsimusi. Kuivõrd ka äraostmist ja šantaaži, mis tõhusate vahenditena on alati Kremli lemmikarsenali kuulunud, seda me ei tea. Võime vaid sündmuste loogikat jälgides seda oletada. Kas tema käitumine rahvusvahelise õigusega kokku sobib, Kremlit ei huvita, vähemalt retoorikas tehakse kõik sellega vastavuses. Esmatähtis oli eesmärgi saavutamine ja selles oldi vägagi sihikindlad ja edukad.

Rootsi Välisministeeriumi Baltikumi nõunik Lars Peter Freden on analüüsinud Eesti-Vene läbirääkimisi. Tema sõnul andsid Balti-Vene läbirääkimised «täieliku ülevaate klassikalisest nõuk/vene läbirääkimimismetoodikast. Läbirääkimiste üheks eriti sageli esinevaks tunnusjooneks oli ähvardamine iseendaga. See seisnes selles, et maailm

1. Riin Saadjärv, Venemaa piiriläbirääkimistel argumentidest ja põhjendustest 1991. aasta järel, magistritöö, Tartu 1 Uikool 2008
2. Ibidem, lk. 72
3. Peter Baev, Old and new border problems in Russias's Security Policy in T. Forsberg, p. 92
4. Estonia Claims Russian Distriot as its Territory — Radio Moscow 10.06.1992

peab Venemaad ohtlikuks. Lähtekohaks on see, et Vene poliitiline süsteem on ebastabiilne ja seepärast tuleb teda kohelda eriti ettevaatlikult. See olevat justkui kõigi asjassepuutuvate poolte huvides, kaasa arvatud läbirääkimiste vastaspool.» [—] Freden ütles, et «vahel olid baltlased ehk üsna ülbed, nad käitusid moel, mis ärritas venelast asjatult» [—], samas tunnistas, et «baltlased teadsid liigagi hästi, kellega neil on tegemisi ja mõistsid, et ainus, mis toimib, on väga kindel hoiak, mis vahel piirneb häbematusega (.lust selline oli venelaste läbirääkimistepidamise komme).» [—1 Ebameeldiva paljastusena mõjub aga Fredeni väide, et «ei Eesti ega Läti valitsus hellitanud — see sai tasapisi selgeks — tegelikult mingeid lootusi vaidlusaluste piirkondade Venemaa tahte vastaseks tagasisaamiseks. Tallinn andis pikapeale Moskvale sellise signaali. [—] Eesti välispoliitiline juhtkond andis meile vähehaaval üha detailsemat informatsiooni oma tegelike läbirääkimispositsioonide kohta.» [—] Kokkuvõtvalt on Freden iseoomustanud Eesti välispoliitikat kui «käpardlikku».' Et ta seda ka Venemaa kohta ütles, ei pehmenda sugugi meile antud hinnangut.

Jüri Luik, kes oli läbirääkimistega seotud ja 1994. aasta suvel välisministri ametis, tunnistas 2009. aastal avalikult, et piiriküsimus tundunud neile lihtsalt ülejõukäiv ja seda isegi siis, kui 1990. aastate alguses oleks Venemaaga piirilepingu osas võetud Tartu rahulepingu järgse piiri tunnustamise asemel suund, millega oleks võinud Eestile tagasi saada mõningaidki külasid Setumaal. Eesmärgiks võeti vaid üks konkreetne asi — Vene vägede väljasaamine.[2] Paistab, et seda iga hinna eest ja kõigele muule, ka. territoriaalsele terviklikkusele, käega lüües. Luige avaldus tunnistab Rootsi diplomaadi väited õigeks — Eesti pool ei suhtunud piiriläbirääkimistesse juba algusest peale tõsiselt ning kapitulatsioon oli ette programmeeritud.

Ettekujutuse tollasest kõrgemate ringkondade üldisest meeleolust ja võitlustahtest annab ka sõjaajaloolase Mati Õuna meenutus: «1991, Eesti Vabariik oli juba välja kuulutatud. Eesti Vabariigi Kaitseministeeriumis, kus ka minul oli au töötada, kutsutakse mind ühel päeval hr. kantsleri juurde nõupidamisele. Nõu peeti selle üle, kui kaua peaks Eesti vabariiki kaitsma? Hr. kantsler ja teised kõrgemad ametnikud arvasid, et Eesti Vabariiki peaks kaitsma umbes kaks päeva. Miks kaks päeva? Aga sellepärast, et kahe päevaga saab Eesti eliit (Eesti jaguneb

1. Lars Peter Freden, Tagasitulekud, Rootsi julgeolekupoliitika ja Balti riikide iseseisvuse uus algus 1991-1994» Tallinn 2009, lk.345, 349, 350, 287,345
2. Raul Sulbi, Luik: sõjaväepensionärid oli ainus Eestile kasulik kompromiss, 30.08.2009 Postimees

eliidiks ja pööbliks, ka mina olen pööbli esindaja) põgeneda. Muidugi hr. kantsleri ajalooteadmine oli natukene vähene selles mõttes, et aastal 1940 algas agressioon peale õhublokaadiga, just sellepärast, et eliit ei saaks põgeneda. Tõepoolest, kahepäevane tärmin pandi seal paika, mida ülejäänud seltskond siin pärast seda teeb, see on nende asi.»[1] On selge, et sellise suhtumise juures ei omanud printsipiaalset tähtsust ükski iseseisvust ja riiklust puudutav küsimus, liiatigi see, kus peaks asuma õige riigipiir.

Välisminister Raul Mälk kinnitas 1998. aasta novembris Riigikogus peetud kõnes, et välispoliitikas tuleb teha vahet soovide ja võimaluste vahel. On selge, et eestlaste iseenese tupikussemängimist ja machiavellilike printsiipide tunnustamist (kellel jõud, sellel õigus), tajusid ka venelased. Kõik see tegi omakorda raskemaks või lausa võimatukski meie seisukohti kasvõi kompromissideni läbi suruda. Ometi oli Eesti taasiseseisvumine meile endile elavaks tõestuseks, et nii see ei ole sugugi ning õigus käib, vähemalt rahuajal, jõust üle.

Eesti valitsevate ringkondade ja läbirääkijate tegevus polnud ei eesmärgipärane ega üheselt seletatav. Üheski küsimuses ei omatud lõpuni püsivaid ja printsipiaalseid seisukohti, läbirääkijad ja otsustajad tegutsesid omapäi ja omavoliliselt, hoolimata seadustest ja ette antud kõrgeimatest juhistest. Kõige hämmastavam on, et vastaspoolt teavitati korduvalt ette kavatsustest teha järelandmisi, mingitki koostööd ei tehtud samade probleemidega võitleva Lätiga ja ei üritatudki Läänt meiega ühtsesse rindesse saada.

Eelpooltoodud tunnistused annavad kahtlemata kogu piirikõneluste protsessile ja sellega seotud isikutele teatud varjundi. Vaadates juba alguses meie endi poolt läbikukkumisele määratud «läbirääkimiste» lõpptulemust, võib vaid kahetsusega nentida, et vastupidiselt Venemaale ei peetud Eesti rahvuslikke ega riiklike huve selles protsessis piisavalt tähtsaks, et nende eest tulemuslikult võidelda. Kivi tuleb visata ka kõigi nende organite ja isikute kapsaaeda, kelle ülesandeks oli jälgida ja kontrollida valitsuse ja läbirääkijate tegevust. Riigikogu ja tema valis- ja põhiseaduskomisjoni ei huvitanud toimuv, veel vähem selle takistamine, kuigi vastupidiselt rahvast ei olnud protsess nende eest salastatud. Vastupidi — valitsuste ja õiguskantsleritega koos püüti tegevusele ja tegemata jätmistele õigustusi leida. Kogu selle protsessi tulemus on meil teada, vaadakem nüüd, kuidas kõik toimus.

1. Mati Õun, Alternatiividest Eesti 20. sajandi ajaloos, http://www.hot.ee/wliit/tekst 4.html

"'Näed nüüd, On ju N, Li idus **hea elada!"**

Läbirääkimised algavad

23.08.1990 toimus Moskvas Kremli Suures palees Eesti ja Nõukogude Liidu läbirääkimiste esimene voor. Mitme läbirääkimisvooru tulemus seisnes vaid selles, et Eesti NSV asemel hakkas Nõukogude pool kasutama nimekuju Eesti. Vastuolude telje läbirääkimistel moodustas küsimus Eesti riikluse järjepidevusest ja 1940. aastal kehtima pandud Eesti riiklust määravate aktide õiguslikust siduvusest. Sellest tulenevalt oleks automaatselt antud hinnang kõigile Eestit puudutavatele õigusaktidele pärast 1940. aasta juunit, kaasaarvatud Eesti-Vene püri asukohta sätestavatele dokumentidele.[1]

1. Heiki Samel, Piirialad Eesti-Vene konsulaarsuhetes 1991-2002, lõputöö lähiajaloost, Tartu Ülikool. 2003, lk. 29

Juba läbirääkimiste alguses, 25.08.1990, teatas VNFV esindaja F. Šelov-Kovedajev, et Tartu Rahu meenutamine lepingus «asetaks kõik pooled keerulisse olukorda», et too leping oli «pealesunnitud» ja nüüd ei olda huvitatud, et «need põhimõtted toimiksid ka täna».[1] Läbirääkimistest ei tulnud midagi välja, sest NSVL pool teatas, et läbi räägitakse vaid riikidega. Samuti ei soovitud midagi kuulda Eesti iseseisvumisest.

Uue olukorra lõi 12.06.1990 Vene NFSV riikliku suveräänsusdeklaratsiooni väljakuulutamine, mis tähendas, et Eesti sai varsti läbirääkimisteks uue partneri, kuigi laias perspektiivis ei saa teisiti, kui panna lihtsalt võrdusmärk Venemaa ja NSV Liidu vahele. Seda enam, et Vene Föderatsioon kuulutas ennast NSV Liidu juriidiliseks õigujärglaseks.

Eesti Ülemnõukogu võttis 22.10.1990 siseturu kaitseks vastu nn. majanduspiiri seaduse. See ei kirjeldanud kontrollitava piirijoone asukohta, täpselt määrati vaid kontrollpunktid, mis paigutati vastavalt maastikulistele eelistustele — sildadele, teede ristmikele jne. Osad «piiripunktid» asusid ENSV-VFSNV administratiivjoonest isegi mitu kilomeetrit Eesti sees. Edgar Savisaare juhitud valitsus asus energiliselt piirivalvet ja piirikontrolli looma, justkui olekski tegemist uue ja kokkulepitud riikidevahelise riigipiiriga, kuigi ei olnud selge, millist joont kontrollida üldse tuleks. Interrinne ja Narva linnanõukogu protesteerisid igasuguse piiri sulgemise vastu.

Nii Ülemnõukogu kui Eesti Kongress olid deklareerinud, et kummagi poliitilise tegevuse aluseks on Eesti Vabariigi taastamine Tartu rahulepingu piirides. Majanduspiiri sisseseadmine lahknes sellelt joonelt. Edgar Savisaare valitsuse arusaamad piirist, piiri asukohast ja riigiõiguslikust rollist üldse läksid samuti sellest lahku. Lisaks nendele eriarusaamistele, erinesid Savisaare poliitilised vaated Eesti Kongressi seisukohtadest oluliselt. 01.11.1990 tegi Eesti Komitee avalduse, milles teatas, et ei usalda Savisaare valitsuse senist tegevust.[2]

12.01.1991 kirjutati Moskvas Vene NFSV ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogude esimeeste Boris Jeltsini ja Arnold Rüütli poolt alla riikidevaheliste suhete lepingule. Eesti Kongressi liige Ahti Mänd on hinnanud seda järgmiselt: «Lepingus Eesti okupeeritud staatus endastmõista fikseeritud ei olnud ega puudutatud ka Tartu rahulepingut — tunnustati teineteist kui suveräänseid Nõukogude Sotsialistlikke Vabariike. Lepingu artikkel VI ütles üksüheselt mõistetavalt lahtiTartu rahulepingust: «Kõrged lepingupooled austavad vastavalt Euroopa julgeoleku- ja koostöönõupidamise põhimõtetele teineteise õigust territoriaalsele terviklikkusele. Vene Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi ja Eesti Vabariigi riigipiiri režiim määratakse kindlaks erilepinguga.» Okupatsiooni kinnistamise huve teenis ka lepingu artikkel III, mille järgi le-

1. 30.08.1990 Rahva Hääl
2. Rahva Hääl 02.11.1990

pingupooled eitasid õigusjärgse Eesti Vabariigi kodanikkonna olemasolu ja käsitasid eranditult kõiki Eestis elavaid inimesi NSV Liidu kodanikena: «Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik ja Eesti Vabariik võtavad endale vastastikku kohustuse tagada isikutele, kes käesoleva lepingu allakirjutamise hetkel elavad Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi territooriumil või Eesti Vabariigi territooriumil ning on praegu NSV Liidu kodanikud, õiguse säilitada või saada Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi või Eesti Vabariigi kodakondsus vastavalt nende vabale tahteavaldusele.» Leping ratifitseeriti Eesti NSV ÜN 12. koosseisu poolt 15. jaanuaril 1991 ja oli 1918.a.loodud Eesti Vabariigi suhtes endastmõista samamoodi õigustühine nagu kõik eelnevadki 50 aasta jooksul liiduvabariikide omavaheliste suhete reguleerimise lepingud mistahes valdkonnas. Juriidiliselt oli tegemist okupatsiooni teostava keskvõimu ja okupatsiooni teostava kohaliku haldusorgani omavahelise leppega.'

Eesti Komitee teatas 14.02.1991. otsuses, et lepingu artikkel VI ohustab Eesti territoriaalset terviklikkust ja artikkel III on vastuolus 1949. aasta Genfi konventsiooniga okupeeritud maa-alade kohta ning kuulutas Eesti-Vene riikide vahelise lepingu õigustühiseks ja kehtetuks selle sõlmimise hetkest alates.[2]

Arnold Rüütel ajas kindlat joont, milles Tartu Rahu piiridel ei olnud oma kohta. Rüütli enda kinnitusel õnnestus tal Vene presidendi Boris Jeltsiniga kokku leppida Eesti-Vene pürlküsimus Kagu-Eestis ja Narva piirkonnas. «Tülikūsimuse lahendasime nii, et setude ajalooline asuala jäänuks meie poolele. See oleks olnud õiglane lahendus. Jõudsime ka kokkuleppele, et Vene ohvitserid ja nende perekonnaliikmed lahkuvad tingimusteta, kuid mitme aasta jooksul ning rahulikult Eestist. Kuid edaspidi tõstatati Vene poolelt küsimused hoopr. teistsugusel kujul, ei suudetud saavutatud kokkuleppeid kinnistada. See koik on meie vahekorda mitmeti komplitseerlnud, mida kasutasid ära erinev.id poliitilised jõud oma riikide sisemises poliitilises kemplemises.»[3] Kuigi vana sõna ütleb, et parem pool muna käes, näitab Rüütli väide, nagu ka raamatus eelnevalt välja toodud asjaolud, et ta oli Tartu Rahu piiride taastamise vastu algusest peale ning ta astus ka konkreetseid samme Eesti alade loovutamiseks Venemaale. Põrgutee on alati kaetud «heade» kavatsustega.

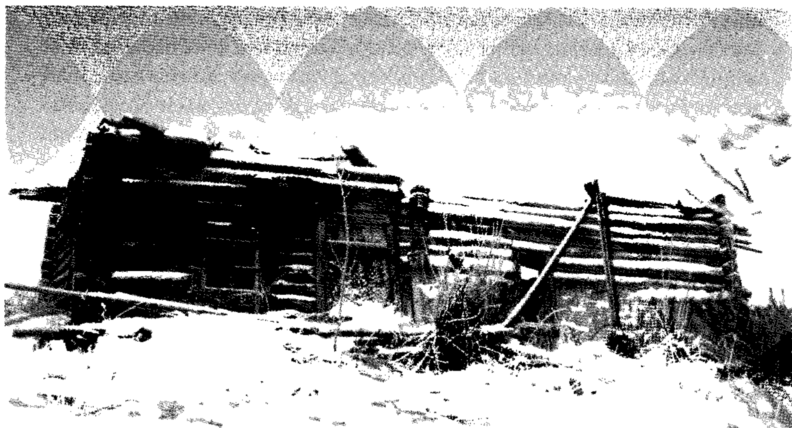
2005. aastal süüdistas Rüütel Isamaaliidu valitsust eesotsas Mart Laariga ja toonast presidenti Lennart Merit selle Eestile «soodsa» piirilepi>< nurjamises. Laar ütles, et ta oli presidendi intervjuud kuulates häin mekkinud: «Isamaa valitsus ei jõudnudki piirilepete ajamiseni. Koonderakonna ja Maarahva Ühenduse valitsus oli see, kes kirjutas lepetele alla. Sel ajal oli Rüütel ka valitsuskoalitsioonis. Mulle tundub, et lal on

1. Ahti Mänd, Valega ei saa taastada Eesti Vabariiki, käsikiri CD-1, 2005
2. Rahvusraamatukogu arhiiv, f.2, n.l.s 144,1.204
3. Postimees 13.06.1996

lihtsalt piinlik sellepärast, mis ta tegi siis ja mida nüüd nende piirilepingutega seoses. Mina kuulsin esimest korda seda juttu Jeltsiniga kohtumisest 1994. aastal, kui ma õigesti mäletan, ja vähemalt mulle ei ole mitte mingeid dokumente selle kohta üle antud,» täpsustas Laar. «Ei saa ju olla nii, et keegi läheb, lepib midagi kokku ja välisministeeriumi ühtegi jälge ei jää.»[1] Et paljudest asjadest ühtegi jälge ei jää, nägime juba eelmistest peatükkidest.

Kaitseliit tähistab Eesti piire

Rahva surve ja lootus Tartu Rahu piiride taastamiseks oli suur. 01.09.1990 viis Kaitseliit Kalle Elleri algatusel läbi Eesti Vabariigi seaduslike, Tartu rahulepingu järgse piiri ja piiripunktide sümboolse tähistamise aktsiooni ehk laiendatud staabiõppuse «Riigipiir». Kell viis öösel võtsid kaitseliitlased sisse positsioonid Eesti Vabariigi seaduslikul riigipiiril, järgides Tartu rahu-ja Eesti-Läti piirileppeid. Ingerimaale, praeguse Komarovka küla lähistele Tallinn-Peterburi maanteele paigaldatati neli piiriposti ja tõkkepuud. Eesti riigipiiril lehvis üle aastakümnele pikkuse vahe jälle sini-must-valge lipp. Petserimaal kukkus üritus kahjuks läbi, kuna Venemaa oli selle takistamiseks kohale saatnud Pihkva dessantväelased. Läbi pääsesid vaid üksikud luurajad. Ajakirjandus toetas piiritähistamise aktsiooni üsnagi üksmeelselt.

Okupeeritud Petserimaa. Varemed Talka külas

1. President Rüütel heitis Laarile ja Merile ette Eestile soodsa piirileppe nurja mist, 30.06.2005 SL Ohtuleht

Tartu rahulepingujärgse riigipiiri tähistamine Kaitseliidu poolt Komarovkas 01.09.1990

Lasen piiril toimunust jutustada aktsioonil osalenud Saue kaitseliitlasel Matti Nappusel: «Saabusime Leningradi oblastisse Komarovka külla kella kuue ajal õhtul. Teadsime vaid kaardi järg, kus piir umbes kulges. Pöördusime kohalike elanike poole, kes olid nõus näitama. Tõenduseks leidsime vanu piiripostide aluseid. Kohalikud suhtusid meisse hästi. Vanad inimesed meenutasid endise Eesti Vabariigi elu, kuidas nad eestlastega hästi läbi said. Öö veetsime telkides. Hommikul vara hakkasime tegutsema. Kaevasime sügavad augud maantee ja raudtee äärde, paigutasime sümboolsed piiripostid ja tõkkepuu, mis hommikul teiseltpoolt Narvat kohale olid toodud. Siis hakkasid meisl edasi-tagasi mööda sõitma miilitsaautod, kuid ükski ei peatunud. Endise Eesti riigipiiri sümboolset piirivalvet alustasime kell 6.30 sini-must-valge lipu kõrval ühe kilomeetri pikkusel lõigul maantee ja raudtee vahel. Meid oli 199 meest ja kolm naist. Sauelt oli teisigi mehi. Vanast piiripunktist läbi sõitvad autobussid ja Moskva rong andsid sireeniga au. Kui oli lõppenud piiri mälestusvalve tund, kogunesime maantee äärde rivisse. Sel momendil sõitis kohale must Volga, millest väljusid Kingissepa Rahvasaadikute Nõukogu esimees V. Gustav ja Täitevkomitee esimees A. Gribkov koos kolme saatjaga. Nende suust kostis küsimus: «Kes on teie hulgast organisaator?» Vastasime, et oleme omavahel võrdsed. Päriti, miks me siin oleme ja milleks panime piiritulba. Meie vastus oli —

A ,

siit läks läbi Eesti Vabariigi piir ja meie tahame seda kohta sümboolselt tähistada. Küsiti, kust tuli korraldus, kas Tallinnast. Meie mehed vastasid jaatavalt. Mõttevahetus lõppes kiiresti. Jätsime kättpidi sõbralikus toonis hüvasti. Asusime kodu poole. Narva sisse sõites oli parempoolsel vallipealsel iga kümne meetri järel kaitseliitlane, sini-must-valge lipp lehvis rivi alguses. Aktsiooni läbiteinuna nimetaksin ma selle väikeseks Hirvepargiks.»[1]

Tartu Rahu piiride tähistamine äratas laialdast tähelepanu, mispeale Eesti NSV Ülemnõukogu (Arnold Rüütel) ja valitsus (Edgar Savisaar), idaminister Endel Lippmaa ja Ülemnõukogu saadik Marju Lauristin mõistsid selle teravalt hukka ning nimetasid aktsiooni Kaitseliidu omavoliks ja provokatsiooniks, millega valitsusel pole mingit pistmist. Narva, Sillamäe, Kohtla-Järve, lvangorodi, Slantsõ ja Kingissepa internatsid kasutasid kõrgemalt poolt saadud toetust kohe ära ja hoogustasid Eesti-vastast agitatsiooni.[2] Selle taustal oli provokatiivne nimetada pigem Eesti riigipiiride tähistamist Kaitseliidu poolt provokatsiooniks. Tegemist oli ju õige ja seadusliku Eesti Vabariigi piiriga, mille taastamine oli kuulutatud ametlikuks poliitikaks.

Küsitavaks jääb ka rea kokkulepete allkirjastamine Eesti Vabariigi nimel valitsusjuht Edgar Savisaare poolt Venemaa oblastite juhtidega. 14. septembril 1990.a. Leningradis sõlmitud Eesti Vabariigi Valitsuse ning Leningradi Linna Rahvasaadikute Nõukogu ja Leningradi oblasti Rahvasaadikute Nõukogu po liitilise, majandusliku, sotsiaalse ja kultuurialase koostöö põhikokkuleppe §1 sätestas, et pooled hakkavad pidama muuhulgas konsultatsioone poliitilistes küsimustes, §12.1 sätestas, et pooled peavad otstarbekaks välja töötada ja võtta vastu kolmepoolne erikokkulepe Leningradi oblasti ja Eesti Vabariigi majanduspiiri staatuse kohta, §15 märgiti, et pooled peavad vajalikuks avada 1991 a. 1. jaanuariks Eesti alaline esindus Leningradis ja Leningradi linna Rahvasaadikute Nõukogu Täitevkomitee alaline esindus Tallinnas. Selle ja mitmete teiste Venemaa oblastitega sõlmitud paljuski analoogiliste kokkulepete sisu ja vormi kokku võttes jääb üle ainult nentida, et Eesti valitsusjuht võrdsustas Eesti riikliku staatuse Venemaa oblastite omaga.' Kui meenutame Savisaare seisukohti, mille järgi Eesti taotles mitte iseseisvust, vaid isemajandamist NSV Liidu piires, kodakondsuse nullvariandi nõudmist vene asustus kolonistidele jne. siis ei pane miski imestama.

1. Matti Nappus, Kuidas me 1. septembril 1990. aastal Komarovkas käisime. Saue Sõna 12.08.2005
2. XX sajandi kroonika, IV osa, Entsüklopeediakirjastus 2007, lk. 256
3. Heiki Samel, Piirialad Eesti-Vene konsulaarsuhetes 1991-2002, lõputöö lähiajaloost, Tartu Ülikool 2003, lk. 30

Eestlased nõuavad õigeid piire, venelased ründavad piiripunkte

Eesti territoriaalne terviklikkus leidis toetust ka välismaalt. 07.03.1991 kinnitas USA välisminister James Baker Moskvas, et Ameerika Ühendriigid ei ole iial tunnistanud Nõukogude Liitu ja nüüd Vene Föderatsiooni muudes, kui 1939. aasta piirides. Seega tunnistasid Ameerika Ühendriigid tänaseni Eesti ja ka Soome 1920. aastal Tartu rahulepinguga paika pandud piire Venemaiiga kui ainuõigeid ja seaduslikke. Samuti Läti riigipiiri.

21.04.1991 pöördusid Petserimaa elanikud palvekirjaga Ülemnõukogu esirme he Arnold Rüütli poole: «Meie, Petserimaal elavad Eesti Vabariigi kodanikud nõuame: 1) et Eesti Ülemnõukogu kuulutaks esimese sammuna õigustühiseks 18. jaan. 1945.a. Eesti NSV Ülemnõukogu presiidiumi poolt vastu võetud seaduse, millega loovutati suurem osa Petseri maakonnast Vene NFSV-le; 2) et Eesti Ülemnõukogu pöördukas taotlusega NSV Liidu Ülemnõukogu poole, et see tühistaks 23. augustil 1944.a. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi poolt vastu võetud otsuse Petserimaa liitumise kohta Pihkva oblasti külge.»[1]

Justkui vastuseks ründasid ja rüüstasid OMON-i relvastatud jõugud korduvalt olemasolevaid piiripunkte. Piirivalvureid peksti ja sõimati ning lõhuti piiripunktide sisemust. 19.05 1991 ründasid NSVL Siseministeeriumi erimiilitsaüksused Luhamaa piiripunkti, kaks päeva hiljem Murati piiripunkti. Relvastamata piirivalvurid peksti läbi. 23. mail sõitsid Luhamaa piiripunkti juurde kuus autot hambuni relvastatud OMON-i «mustade barettidega» ilmse kavatsusega rünnata piiripunkti nagu varem. Nähes seekord vastas automaatidega relvastatud politseid pöördusid nad siiski tagasi. Eesti ei olnud ainus, kes rünnaku alla sattus. Mai lõpus rünnati ja põletati maha Leedu ja Läti piiril 16 piiripunkti 78-st. Piiriteenistuse töötajaid peksti ja mõnitati, kaks neist tapeti. Balti Riikide Nõukogu pöördus välisriikide poole, et taunitaks ründeid Eesti, Läti ja Leedu piiripunktidele, kuid 14.06.1991 avasid Nõukogude armee sõdurid taas automaatidest ja kuulipildujatest tule Ikla piiripunktile ja süütasid selle põlema.[2] Kõige sellega püüti hirmutada ja takistada Balti riike liikumast iseseisvuse taastamise teed. Gorbatšov astus kindlalt vastu igasugusele Nõukogude Liidu ühtsuse killustamisele.

1. Petserimaa elanike pöördumine Eesti vabariigi Ülemnõukogu esimehe Arnold Rüütli poole, 23.04.1991 Postimees
2. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, 2001, lk. 165

Edaspidi hoidus NL sellistest intsidentidest, kuid pinged majanduspiiri ümber teravnesid siseriiklikult, sest selles nähti märki loobumisest Tartu rahulepingujärgse piiri taastamisest. Toimusid mitmed meeleavaldused, mis viisid koos Eesti Komitee poolt avaldatud survega lõpuks Ülemnõukogu otsuseni tühistada Venemaa poolt läbiviidud ebaseaduslikud piirimuutused. Tundub aga, et rahva kahtlustused ci olnud sugugi põhjendamatud, sest kõigest sellest hoolimata võttis Migratsiooniamet oma ametlikus dokumentatsioonis ajutise majanduspiiri asemel kasutusele hoopis mõiste «Eesti Vabariigi piir» püüdes justkui seadustada ENSV piire.[1]

26.06.1991 alustas vastavalt valitsuse otsusele tööd Narva tollipunkt. 02. juulil võttis Narva linnavalitsus vastu otsuse piiripunkt likvideerida, astudes sellega avalikult vastu Eesti keskvõimudele.Tollimeestele anti käsk vabastada ruumid ja Narva politseiprefekt käskis politseil lõpetada tollipunktide kaitsmise. Seepeale avas Tolliamet «liikuva» piiripunkti Narva ja Sillamäe vahel, mis kutsus Narvas esile impeeriumimeelsete Kirde-Eesti linnade ühismiitingu, kus nõuti tollipunkti töö lõpetamist ja «Narva blokaadi» peatamist. Nn. korrakaiseliidu salgad hakkasid provotseerivalt segama tollipunkti tööd ning siseminister Olev Laanjärv likvideeriski 17.07.1991 neile järgi andes tollipunkti.[2] See näitas selget võimetust kontrollida toimuvat ja Eesti territooriumi.

Ka eesmärki, kaitsta Eesti siseturgu, majanduspiir ei täitnud. Piirkondades, kus olid kontrollpunktid, algas kontrollimatu salakaubavedu läbi metsade. Uusi teid, kus liikusid pikad autokolonnid, tekkis lausa üleöö.[3]

Riiklike läbirääkimiste algus

Lääs avaldas okupatsiooni lõpetamiseks Balti riikides ja vastavate läbirääkimiste algatamiseks teatud survet. Mitte millekski kohustavat, kuid siiski. 15.07.1991 algas Londonis «suure seitsmiku» konverents, milles osalesid Suurbritannia, USA, Knada, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia ja Jaapani esindajad. Väljaspool ametlikku päevakorda esitas N. Liidu president Gorbatšov maailma tippseitsmiku juhtidele soovi saada 250 miljardit dollarit laenu N. Liidu majanduse ülesehitamiseks. Laenu andmisesse suhtuti jahedalt, kuid lubati abi turumajanduse organiseerimiseks ja tehnoloogilist toetust energia ja toiduainetega varustamiseks. Samas deklareeriti, et seitsme riigi juhid eeldavad, et läbirääkimised Balti riikide ja N. Liidu vahel aitavad kaasa Balti rahvaste legitiimsete õiguste taastamisele.[1]

1. Eesti Vabariigi piiri ületamise juhend. Kinnitatud Eesti migratsiooniameti käskkirjaga 1. juunist 1992. a., nr. 14. KMA arhiiv
2. Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teiene Eesti, Tallinn 1996, lk. 800
3. Postimees, 08.11.1998

31.07.1991 allkirjastasid Gorbatšov ja George Bush Kremlis START kokkuleppe, mis nägi ette strateegiliste tuumajõudude vähendamist kolmandiku võrra. Bush toonitas tippkohtumisel Gorbatšovile, et Nõukogude Liidul tuleks lahti öelda Stalini ajastu ühest kõige alatumast ja valguskartvamast leheküljest, et Balti riigid saaks tagasi oma vabaduse. Samuti tuleks tagastada Jaapanile Kuriili saared, mis N. Liit okupeeris Teise maailmasõja ajal.[2]

26.08.1991 teatas Venemaa TASSi vahendusel levitatud avalduses, et jätab endale õiguse revideerida oma piire Nõukogude Liidust lahkuvate vabariikidega st. ka Balti riikidega.

29. augustil kirjutati Eesti valitsuse ja NSVL Balti püriringkonna ülema Vassili Gaponenko poolt alla kokkuleppele, mille kohaselt hakkavad Eesti rannajoont ja maismaapiiri valvama pariteetsel alusel nii NSVL piirivalveväed kui Eesti piiriteenistus. Septembri alguses alustati ühistööd Tallinna lennujaamas ja sadamates.[3]

Sisepoliitiline olukord Nõukogude Liidus ja Balti riikide vabanemispürgimused viisid lõpuks nii kaugele, et 10.11.1991 algas NSV Liidu ja Eesti riiklike läbirääkimiste esimene etapp. NL delegatsiooni juhtis NL presidendi poliitilise nõukogu liige Anatoli Sobtšak, delegatsiooni kuulusid veel kaks kõrgemat sõjaväelast ja KGB esindaja. Eesti delegatsiooni juhtis Edgar Savisaar. Kohtumine oli konfidentsiaalne, seal lepiti kokku valdkonnad, milles läbirääkimisi peetakse. Sinna kuulusid ka riigipiir ja piirirežiim. Nõukogude pool teatas, et piiride muutmine ei kuulu selle delegatsiooni pädevusse.[4]

See jäi ka viimaseks läbirääkimiseks NSV Liiduga. 21.12.1991 lakkas NSVL olemast. 31.detsembril kuulutas Vene NFSV ennast Nõukogude Liidu õigusjärglaseks. Venemaa päris kõik endise liidu ja selle lagunemisega seotud probleemid. Eesti puhul oli prioriteetseks lahendust vajavaks probleemiks siinviibivate endise NSV Liidu vägede väljaviimine.

Uute läbirääkimiste algus oli üsna paljutõotav. 1. veebruaril 1992. a. saabus Eestisse Vene Föderatsiooni riiklik delegatsioon eesotsas

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, 2001, lk. 167
2. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, 2001, lk. 167
3. Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eesti, Tallinn 1996, lk.821
4. Estonia and Russia, Estonians and Russians: a dialogue. (Edaspidi: Estonia and Russia). Ed. P. Vares, Tallinn, 1998. lk. 19

asepeaminister Sergei Šahraiga, kellele oli Venemaa presidendi poolt tehtud ülesandeks pidada Eestiga läbirääkimisi sõjaliste küsimuste lahendamiseks ja vägede väljaviimiseks Eesti territooriumilt. Ametlikus pressiteates kohtumisest Eesti valitsuse ja Ülemnõukogu esindajatega on kirjas, et Vene pool rõhutas, et relvajõudude väljaviimise küsimus lahendatakse Eesti Vabariigi iseseisvust ja riiklikku suveräänsust täiel määral arvestades ning rangelt jälgides Eesti Vabariigi seadusi ja Eesti-Vene kokkuleppeid.[1]

14.04.1992 algas esimene Eesti-Vene läbirääkimiste voor Pärnus. Eesti delegatsiooni juhtis Uno Veering. **1992. aastast kuni 1994. aasta lõpuni käsitleti Eesti ja Venemaa vahelise riigipiiriga seotud küsimusi riiklike läbirääkimiste piiri töögrupis. Selles jõuti küllaltki kaugele merepiiriga seotud küsimuste käsitlemisel, kuid maismaapiiri osas ei saavutatud praktiliselt mingeid tulemusi.**

05.05.1992 teatasid Venemaa esindajad, et Venemaa ei tunnista Tartu rahulepingu järgset püri, vaid ainult seda, mis oli Eesti ja Venemaa vahel Eesti-Vene suhete aluste lepingu allakirjutamise ajal 12.01.1991. aastal ehk siis stalinlikku ja ebaseaduslikku ENSV piiri.

Riikidevaheline õhkkond pingestus Kremli venitamise ja vastuseisu tõttu viia Eestist välja oma vägesid. Kremlile tekitas omakorda pahameelt Eesti kodakondsusseadus, millega kuulutati kodanikeks vaid õigusjärgsed kodanikud, mis vähendas Venemaa võimalusi Eesti asjadesse sekkumisel ning uue Põhiseaduse vastuvõtmine, mille üle otsustamises ei saanud osaleda eesti kodakondsuseta vene immigrandid. Naturalisatsiooniprotsessi pikkus välistas ka nende võimaluse osaleda ees seisvatel Eesti riigivõimuorganite valimistel. Läbirääkimistel jõuti ühisele meelele vaid selles, et mõisted administratiivpiir ja riigipiir on eri asjad. Vene pool teatas, et riigipiiri kulgemise arutamiseks ei ole neil volitusi, selleks on vaja kõrgemat poliitilist otsust.[2]

31.05-01.06.1992 kohtusid läbirääkimistel õiguslike küsimustega tegelevad eksperdid. Endel Lippmaa ja Sergei Karevi juhitud delegatsioonid pidid selgitama missugused Eesti ja Venemaa vahelised lepingud üleüldse kehtivad. Paraku jäädi ka selles küsimuses diameetraalselt vastupidistele seisukohtade-

1. Soobšenije dlja petshati o vstretshe gosudarstvennoi delegatsii Rossiskoi Federatsii s rukovoditeljami verhovonogo soveta i pravitelstva Estonskoi Respuhliki. // Vnešnaja politika Rossii. Zbornik dokumentov 1990-1992. Moskva, 1990. Str. 231.
2. Rahva Hääl. 07.05.1992.

le. Eesti positsioon oli endiselt, et tuleb lähtuda 1920. a. Tartu rahulepingust, Vene pool aga pidas seda lepingut mittekehtivaks Eesti NSV Liidu koosseisu astumise hetkest ning lähtus suhete reguleerimisel 1991. a. riikidevaheliste suhete lepingust.

Ummikseis ja valmisolek järelandmisteks

Kuna kahepoolsed läbirääkimised olid jõudnud ummikseisu, hakkasid mõlemad pooled läbirääkimiste asemel üha rohkem kasutama rahvusvahelist survet. Vene Ülemnõukogu tegi ettepaneku 1991.a. Eestiga sõlmitud riikidevaheliste suhete lepingu kehtivuse ajutiseks peatamiseks, kuna Eesti võimud esitavad «nõudmisi Vene territooriumile ja tegutsevad õigusvastaselt.»[1] Eesti Vabariigi Välisministeerium tegi vastuavalduse, milles lükkas kõik Venemaa esitatud süüdistused tagasi. Ühtlasi märgiti, et «Eesti Välisministeerium tõlgendab Vene Föderatsiooni Ülemnõukogu otsust kui otsest püüdu halvendada vahetult läbirääkimiste eel kahe riigi suhteid ning asuda Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni riiklikel läbirääkimistel jõupositsioonidele.»[2]

Vene Välisministeerium reageeris teravalt uue Põhiseaduse vastuvõtmisele, mis kinnitas Eesti piiri kulgemise Venemaaga piki Tartu rahuga määratud joont ning esitas 17. juulil 1992. a. järjekordse noodi Eesti Moskva saatkonda. Noodis protesteeriti Eesti põhiseaduse 8 122 vastu, milles on kindlaks määratud Eesti-Vene riigipiir.[2] Eesti Välisministeeriumi vastunoodis hinnati Eesti-Vene seadusliku riigipiiri mittetunnustamist Venemaa poolt kui «Eesti territoriaalse terviklikkuse mitteaustamist ning territoriaalsete nõudmiste esitamist» ning Eesti Välisministeerium kinnitas, et ei näe edaspidi võimalust laskuda diskussioonidesse teemadel, mis puudutavad Eesti Vabariigi põhiseadust».[4]

Läbirääkimiste käigus kinnitas Vene erivolitustega suursaadik Vassili Svirin korduvalt, et Venemaa ei tunnusta 1920. aasta Tartu rahulepingut, kuna see olevat kaotanud kehtivuse 1940. aastal, mil Eesti lakkas olemast iseseisev rahvusvahelise õiguse subjekt. Eesti-Vene praeguseks riigipiiriks pidas Venemaa Vene NFSV ja Eesti NSV vahelist administratiivjoont. Narva-tagused alad ja Petserimaa kuulunud Eestile teatud mõttes juhuslikult. Need alad polnud kunagi kuulunud isegi

1. E. Mattiisen. Eesti-Vene piir. As Ilo. Tallinn, 1993. Lk. 115
2. Postimees. 20.07.1992.
3. Rahva Hääl. 18.07.1992.
1. Kristina Kallas, Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni riikidevahelised läbirääkimised aastatel 1990-1994, TÜ peaseminaritöö, Tartu 2000, lk. 46; Postimees. 19.08.1992.

mitte Eestimaa kubermangule, mis oli kuni 1917. aastani Vene impeeriumi osa. Ta ei tunnistanud, et Eestile soodsat Tartu rahulepingut ei taheta tunnistada ka sel põhjusel, et see sõlmiti impeeriumi «nõrkusehetkel». Venemaa asevälisminister V. Tšurkin teatas vahetult enne ühte järjekordsel läbirääkimiste vooru, et Venemaa seisukohast ei eksisteeri 1920. a. sõlmitud Tartu rahulepingut üldse.[1]

04.11.1992 võttis Vene Ülemnõukogu vastu otsuse, millega kehtestati Eesti-Vene vastava lepingu sõlmimiseni praegusele halduspilriie õigusliku riigipiiri staatus, millega määrati kindlaks ka piiri(tsooni)režüm?

01.12.1992 määrati Venemaaga peetavate läbirääkimiste juhiks välisministeeriumi poliitikaosakonna juhataja ehk «portfellita» minister Jüri Luik, kes jätkas seda ka siis, kui temast sai päris minister. Alates 1994. oli pealäbirääkijaks Raul Mälk.

Jaanuari keskel 1993 toimunud järjekordsel kõneluste voorul ei jõutud üksmeelele pea mitte üheski küsimuses. Vene delegatsiooni juht V. Svirin esines terava avaldusega, teatades, et Venemaa hindab Eesti nõuet lähtuda 1920. a. Tartu rahulepinguga kehtestatud piirist territoriaalse pretensioonina.'

Riigikogu väliskomisjoni esimees Vello Saatpalu kohtus seejärel Moskvas 27. jaanuaril 1993.a. Venemaa Ülemnõukogu rahvusvaheliste suhete ja välismajandussidemete komitee esimehe Jevgeni Ambratsumoviga arutarnaks piiriprobleemi lahendamise võimalikkust. Kohtumine olevat toimunud Eesti poole ettepanekul sooviga kaasa aidata riikidevahelistele läbirääkimistele. V. Saatpalu teatas kohtumisel, et juhul, kui Venemaa siiski tunnistab 1920. a. Tartu rahulepingut, on Eesti valmis minema riikidevahelistel läbirääkimistel tõsistele kompromissidele ning ei ole välistatud, et on nõus muutma ka Tartu Rahu järgset piiri.[1]

On selgusetu, kas valmisolek muuta Tartu Rahu järgset piiri tulenes valitsusest, Riigikogu väliskomisjonist, läbirääkimisdelegatsioonilt või oli tegu Saatpalu enda algatusega. Igatahes teatas Vello Saatpalu, minnes vastuollu riiklike suuniste ja Eesti territoriaalse terviklikkuse

1. Rossija i Estonija. Presskonlerentsija VI.T.šurkina. // Diplomaticheski Vestnik. 1993. 13-14. lk. 20.
2. E. Mattiisen. Eesti-Vene piir. As Ho. Tallinn, 1993. lk. 115
3. Kristina Kallas. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni riikidevahelised läbirääkimised aastatel 1990-1994, TÜ peaseminaritöö, Tartu 2000, lk.57; Postimees, 16.01.1993
4. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni suhetest. Riigikogu väliskomisjoni ettekanne Riigikogus. 02.06.1994.

põhimõttega, et: «Juhul kui Venemaa tunnistab 1920. aasta Tartu rahulepingut, on Eesti valmis minema riikidevahelistel läbirääkimistel tõsistele kompromissidele.» Saatpalu ei välistanud, et Eesti võib sel juhul muuta ka Tartu rahulepingu järgset riigipiiri. «Nimetatud rahulepingu tunnustamine ei pea toimuma poliitilise avalduse vormis, piisab kui Vene pool lähtub Eestiga peetavatel läbirääkimistel selle lepingu sätetest,» leidis Saatpalu.[1] Kuid mingite kokkulepeteni ei jõutud.

Piiriküsimused kerkisid teravalt esile läbirääkimiste IX. voorus 2.-5. märtsini 1993. a. Lohusalus. Vene pool teatas, et ei näe Tartu rahulepingu tunnustamises mingit mõtet, kuna on olemas Eesti ja Venemaa suhete aluste leping, mis ongi moderniseeritud Tartu rahuleping. «See on ainus leping, mida tunnustame ja millele ehitame kõik oma suhted,» teatas V. Svirin.[2] Eesti delegatsiooni liige Ago Tüman leidis, et Vene delegatsioonil ei olnud volitusi seisukohtade muutmiseks piiriküsimuses. Selle kohta oli tehtud kõrgem poliitiline otsus ja seetõttu ei saanud delegatsioonid antud küsimuses kokkuleppele jõuda.[2]

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei ja Eesti Ettevõtjate Erakond tegid ettepaneku katkestada läbirääkimised Venemaaga juhul, kui aprillikuus toimuvas voorus ei õnnestu kokku leppida vägede lahkumise kuupäevas.[4] Eesti delegtsiooni juht Jüri Luik aga leidis, et ainuüksi see on positiivne, et kohtumised dialoogi hoidmiseks toimuvad.

Venemaa ähvardab

Olukord kahe riigi vahelistes suhetes hakkas muutuma kriitiliseks. Vene Välisministeerium andis 18.06.1993 Eesti saadikule Moskvas Jüri Kahnile üle avalduse seoses «Eesti Vabariigi poolt põhjustatud Eesti-Vene suhete teravnemisega», milles väideti, et Eesti Vabariigi seadused olevat diskrimineeriva iseloomuga ning Eesti Vabariigi tegevus ajutiselt Eestis viibivate sõjaväelaste ja venekeelse elanikkonna suhtes on tinginud olukorra, mis «on väljunud normaalsuse raamidest. Kõik see toimub ajal, mil Eesti delegatsiooni seisukohad läbirääkimistel Venemaaga jäigastuvad, reanimeeritakse territoriaalseid pretensioone Vene maade suhtes ning tihenevad Eesti juhtkonna ebasõbralikud

1. BNS 28.01.1993; Eesti võib minna kompromissile riigipiiri küsimuses? Raln.i Hääl» 28.01.1993
2. Postimees. 06.03.1993.
3. Rahva Hääl. 04.03.1993.
4. Kristina Kallas. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni riikidevahelised läbn.u-kimised aastatel 1990-1994, TÜ peaseminaritöö, Tartu 2000, lk.60; Rahva ll.iäl 22.03.1993

avaldused Venemaa suhtes.» Eestit toetavaid riike süüdistati silmade sulgemises «agressiivsete natsionalismiilmingute puhul».[1] Veel ei oldud jõutud fašistiretoorikani, mis täna ilmestab pea igat Kremli Eestit puudutavat avaldust.

Avalduse tekst edastati ka CSCE liikmesriikide välisministritele ning levitati ÜRO-s ja Euroopa Nõukogus. Samal päeval esines Venemaa asevälisminister Vitali Tšurkin ka Moskva raadios, öeldes, et olukord Vene-Eesti suhetes on selgelt halvenemas ja Vene pool «valmistab ette paketti tõsistest diplomaatilistest, poliitilistest ja võibolla mitte ainul! poliitilistest abinõudest Eesti suhtes».- Ei pea omama just väga suurt fantaasiat, et mõista millised võivad olla Kremli «mitte ainult poliitilised» abinõud olukorras, kus tema okupatsiooniväed on juba riigis sees.

12.07.1993 tegi Venemaa Ülemnõukogu Presiidium presidendile ja valitsusele ettepaneku denonsseerida Eesti ja Lätiga 1920. a. sõlmitud rahulepingud seoses nende riikide territoriaalsete pretensioonidega Venemaale. Eesti välisministeerium reageeris sellele 13. juulil teatades, et vaatleb seda sammu kui ohtlikku katset destabiliseerida kahe riigi suhteid.[5]

A. Kozõrev teatas kirjas Eesti tollasele välisministrile T. Vellistele, et Eesti-Vene suhetes oli lähenetud piirile, millest üleastumise korral võib puhkeda tõsine konflikt. Kirjas kinnitati veelkord, et Venemaa ei jää seekord vaid diplomaatiliste mõjutusmeetmete juurde. Konkreetselt teisi meetmeid siiski ei nimetatud.[1] Eesti Vabariigi Välisministeerium koostas juhised, kuidas poliitikud ja diplomaadid Eestis ja väljaspool peaksid käituma selles kujunenud situatsioonis — tuli jätkata selgitustööd ning mitte vastata Venemaa avaldustele, mis «oma sisult ja toonilt väljuvad rahvusvahelistes suhetes omaks võetud käitumisnormidest.»"'

Kozõrevi sõnavõtule reageeriti teravalt nii Eestis kui ka välismaal. USA Riigidepartemang teatas, et Venemaa välisministri poolt rõhutatav sõjalise kohaloleku vajadus Baltikumis ja teistes endise NSV JL.II-

1. Ibidem lk. 63
2. Ibidem lk. 63; Venemaa ametlike esindajate valitud ähvardusi eriti Eestist vägede väljaviimise tingimuste kohta. Eesti Vabariigi Välisministeeriumi poliitika planeerimise rühm. Lühikommentaar 6-94/EWM/PPR:ST. 30.03.1994, lk.1
3. Kristina Kallas. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni riikidevahelised läbirääkimised aastatel 1990-1994, TÜ peaseminaritöö, Tartu 2000, lk.60
1 Ciospodinu Trivimi Velliste, ministru inostrannõh del Estonskoi Respubliki. **Mosk**\a, 22.07.1993.
5. **llle\.i.i<le** Eesti-Vene suhetest. Juuli, 1993. lk. 5.

du vabariikides on vastuolus rahvusvahelise õiguse normidega, mis ei luba oma strateegiliste huvide kaitsmist sõjaväe hoidmisega teise riigi territooriumil ilma viimase nõusolekuta.[1] A. Kozõrevi avaldused panid Välisministeeriumi tõsiselt kahtlema Venemaa soovis arendada Balti riikidega võrdväärset ja heanaaberlikku poliitikat.[2] Teravate protestidega esinesid ka Läti ja Leedu.

Sidusterritooriumid v. Tartu Rahu

Eesti pool tegi 1993. aastal läbirääkimistel surnud punktist ülesaamiseks ettepaneku, et piirialade elanike liikumise hõlbustamine lahendataks sama hea tava järgi nagu juba aastaid jõus olnud Soome ja Venemaa lepingus. Seepeale müristas Venemaa välisminister: «Eesti ei ole Soome, me ei pea Eestit Soomeks, me ei suhtu nüüd ega hakka kunagi suhtuma Eestisse nagu Soomesse ja me ka ei tee Eestiga selliseid lepinguid nagu Soomega.»[1]

Ilmselt mõjus kõik see Eesti poolele, kelle sihi- ja järjekindlus oli kõikuma löödud, ehmatavalt ning läbirääkimistel nõustuti Eestile mittesobivate ja kahjulike ettepanekutega — näiteks Venemaa ja Eesti piirideta ja ühishalduse all olevate alade ehk nn. sidusterritooriumitega.

Endel Lippmaa kirjutas: «Möödunud (1992. aasta — H.R) suvel juhatas Eesti-Vene piiriläbirääkimiste töörühma Trivimi Velliste. Tema rühm esitas läbirääkimisi juhatanud riigisekretär Uno Veeringule sidusterritooriumide elukorralduse kokkuleppe, mis paraku siis kohe ka parafeeriti (25.05.1993 — H.R). Hiljem võttis Eesti delegatsioon selle kokkuleppe ühepoolselt tagasi. Ja oli ka põhjust. See lepe kuulutas ju ühishaldamisega «sidusterritooriumideks» suure osa Eestist, nimelt Põlva, Võru ja Ida-Viru maakonna tervenisti, lisaks Petserimaa Petseri rajooni nime all, Jaanilinna Ivangorodi nime all. Narva linna ja lähisvälismaast veel Kingissepa ja Slantsõ rajooni. Kogu selles tsoonis olnuks püsielanikel, samuti Eestis või Venemaal lähimaid sugulasi või kinnisvara omavatel isikutel üle piiri liiklemine sisuliselt vaba. Toiduainete, ehitusmaterjalide ja paljugi muu kohta puudus isegi tollipiir. Sidusterritooriumi elukorraldust pidi juhtima segakomisjon ning territooriumi

1. Rahva Hääl. 20.01.1994.
2. Eesti Vabariigi Välisministeeriumi avaldus seoses Venemaa välisministri Andrei Kozõrevi esinemisega 18. jaanuaril 1994. a. Eesti Vabariigi Välisministeeriumi pressiteade. 19.01.1994.
3. Jarmo Mäkelä, Tähelepanekuid ohtlikest tõsiasjadest, 04.06.2009 Postimees, Apu 2009. Nr. 21

põhjaosas olid ette nähtud ühine meditsiiniabi, kommunaalvõrgud ja transport, isegi õiguskaitseorganid pidid tegutsema koostöös. Kaduma pidid nii riigi- kui ka majanduspiir. Et Vene poolel oli dokumentide salastamist vähem kui Eestis, asuski Leningradi rahvasaadikute nõukogu abinõusid tarvitusele võtma. Leningradi oblastinõukogu otsusega nr. 220 28. oktoobrist 1992 kehtestati Jaanilinnas ning Kingissepa ja Slantsõ rajoonis piiritsoon koos meile hästi tuttava tsoonirežiimiga.»[1]

Eesti-Vene läbirääkimiste töörühma poolt koostatud dokumendil oli loomulikult märge ei kuulu avaldamisele, mistõttu seda täpselt refereerida ei ole võimalik.

Projekti teema esimesena üles võtnud Arvo Junti ütles pressikonverentsil: «Kuigi oleme põhiseaduslikult deklareerinud, et Eesti riigi piir lähtub Tartu rahulepinguga sätestatust, siis selle kokkuleppega fikseeriksime, et nimetatud piirkonnad on vaidlusalused. Teda täiendas Andra Veidemann: «Selgub, et Põhiseaduses kinnitatud Tartu Rahu pole enam ühelegi läbirääkijale kohustuslik. Kui juba kord on järeleandmisi tehtud, siis tulevikku silmas pidades on ainuvõimalik tee saavutada neis küsimustes ühiskondlik kokkulepe. Alles pärast seda võime minna läbirääkimiste uude vooru. Praeguste sammudega aga jätame maha isegi praegu kehtiva administratiivpiiri, mis siin veel Tartu järgsest piirist rääkida.»-

Sama meelt oli ka Ants Erm, kes Riigikogus ütles: «Nüüd natuke veel Eesti-Vene lepingutest. Tuletan meelde, et need on esitatud, need on alla kirjutatud parlamendilt luba küsimata. Nüüd on valitsus küll esitanud ekspertiisi, kuid [—] ma üldse kahtlen, kas Eestis leidub juristi, kes sooviks end diskvalifitseerida positiivse hinnangu andmisega nii nõrgale tekstile, sest juriidiliselt need tekstid on tõesti nõrgad. Ometi on valitsus asunud neid täitma. Ütlen veel niipalju, et [—] minu arust on Eesti välispoliitika praegu amoraalne.»' Ja amoraalseks see jäigi.

Kust jookseb mõistlik piir?

1993. aastal võeti Venemaal vastu ka uus konstitutsioon, mille S67 sätestas riigipiiri ühepoolselt *status quo* põhimõttel Eesti NSV-Vene NSV joonele.

Kas sellest tingitud lootusetusetundest või muudest asjaoludest tingituna tulid Vello Saatpaluga sarnaste ettepanekutega välja ka teised.

1. Endel Lippmaa, Kas teemegi Eesti-Vene ühistsooni? Postimees» 29.05.1993
2. Oleme Tartu rahulepingust loobumas? 04.06.1993 Rahva Hääl
3. VII Riigikogu stenogramm, V Istungijärk, 10.03.1993, Vaba mikrofon

Näiteks tuntud esseist ja kolumnist Enn Soosaar soovitas, et Eesti pool võiks algatada läbirääkimisi konkreetsetel tingimustel, kus: «...Venemaa tunnistab Tartu Rahu piiri ja Eesti loobub samal ajal Venemaa kasuks nendest Narva tagustest ja Petserimaa aladest, mis on valdavalt asustatud venelastega. Tingimuseks tuleb seada tingimata seegi, et praeguse nn. majanduspiiri asemele tõmmataks Eestile vastuvõetavam ja mõistlikum piir, mis arvestaks külade rahvuslikku koosseisu, olmasolevat maanteede ning raudteede võrku, geograafilisi tingimusi ja muud samataolist.»[1] Arvestatavaid selgitusi, miks peaks arvestama vägivaldselt muudetud demograafilist olukorda ja loobuma osast Eesti territooriumist ei toodud, kuid kõigi selliste avaldustega mõjutati avalikku arvamust Tartu Rahu piiridest loobumise suunal.

Rootsi diplomaat Freden meenutab, et eestlased olnuks rahul kui Moskva «kasvõi viieks minutiks» kinnitaks Tartu Rahu kehtivust, et vahetult seejärel sõlmida uus leping, milles Eesti loobub oma nõudmistest Petserija Ivangorodi piirkonnale.[2] *Sellised seisukohad ei olnud aga rahvale vastuvõetavad ning näiteks* Värskas 09.10.1993 toimunud III Seto Kongressil nõuti otsustavalt Tartu Rahu piiride taastamist. Läkituses Boris Jeltsinile paluti taastada 1944. aasta eelne piir ja juhiti tähelepanu Eesti Vabariigi kodanike omandile Petseri rajoonis.[3]

Mati Hindi sõnul olevat olnud kompromisslahenduse leidmine Venemaaga võimalik. «Mart Laari valitsusel kui esimesel taasiseseisvunud Eesti valitsusel oleks olnud võimalik haarata initsiatiiv piirikompromissi saavutamiseks. Seda oleks tulnud teha kohe — 1992. aasta lõpus või 1993. aasta alguses. Kohtusin noil aastatel korduvalt Galina Starovoitovaga, kes oli president Jeltsini nõunik rahvus- ja piiriküsimustes. Tundsin seda demokraatlikku, Baltimaade iseseisvumisse eriti soosivalt suhtunud sotsioloogist poliitikut juba aastaid, olime teineteise olemasolust teadlikud 1987. aastast peale, sest Galina Starovoitova oli üks esimesi prominentseid vene sotsioloogе ja ühiskonnategelasi, kes minu algatatud kakskeelestamisvastases diskussioonis kohe ja väga selgelt valis poole — venestamise ja kakskeelestamise vastu. Kõigil meie erinevatel kohtumistel Soomes, Viinis ja Peterburis toimunud inimõiguskonverentsidel rääkisime ka Eesti-Vene piirist kui Eesti ja Venemaa vahel lahendamata probleemist. Galina Starovoitova sõnum oli väga selge: Eesti saab kõik, kui ta ei nõua võimatut. Võimatu — see on

1. Enn Soosaar, Idapiir ootab arukat kompromissi, Postmees 10.06.1993
2. Lars Peter Freden, Tagasitulekud, Tallinn 2009, lk. 302
3. Kalle Lõuna, Petserimaa,Petserimaa integreerimine Eesti Vabariiki 1920-1940, lk. 130

Irboska. Kui te nõuate Irboskat, ei saa te midagi.»[1] Venemaa käitumise taustal tundub aga, et tegemisi oli ilmselt vaid Starovoitova isikliku seisukohaga.

Läbirääkimised takerduvad jälle

Jüri Luik

Raul Mälk

18.01.1994.a. kasvas suur rahvusvaheline skandaal Venemaa välisministri A. Kozõrevi esinemisest Moskvas SRÜ ja Balti riikide suhtes läbiviidava poliitika alasel nõupidamisel, kus ta esitas arvamuse, et Venemaal pole tarvis lahkuda piirkondadest, mis olid sajandeid Venemaa huvisfääris ning tuleb hoopis leida tasakaal vägede väljaviimise ja sõjalise kohaloleku vahel/ Siin oli selgeil nähtav viide Venemaal vastuvõetud imperialistlikule Karaganovi doktriinile.

Järgnevates läbirääkimiste voorudes oli jätkuvalt peaküsimuseks Vene vägede väljaviimise teema. Eesti tegi ettepaneku arutada piiriküsimust Haagi Rahvusvahelises Kohtus, kuid Venemaa sellega ei

1. Mati Hint, Riigikogu toimetised, nr. 12, 2005
2. Venemaa ametlike esindajate valitud ähvardusi eriti Eestist vägede väljaviimise tingimuste kohta. Eesti Vabariigi Välisministeeriumi poliitika planeerimise rühm. Lühikommentaar 6-94/EWM/PPR:ST. 30.03.1994, lk.4

nõustunud.[1] Lisaks tegi valitsus ettepaneku arutada seda nn. Balladuri plaani ehk Euroopa Stabiilsuse Pakti raames, kuid Vene välisminister Andrei Kozõrev lükkas ka selle tagasi.[2] Probleem oli selles, et Euroopa kohtus saab asju arutada vaid mõlema poole nõusolekul. Eesti ei saanud küsimust üksi tõstatada.

08.02.1994 teatas Venemaa Välisministeerium taas, et üksnes diplomaatilised abinõud ei ole küllaldased, et luua korrektseid ja heanaaberlikke suhteid Venemaa ja Eesti vahel. Kõik teavad millised on mittediplomaatilised abinõud. Tegemist oli sisulise ähvardusega. Loomulikult polnud Venemaal kavatsust sõjaväega «korda majja» hakata looma, kuid surve avaldamiseks kasutati kõiki vahendeid.

Hämmastav on tõsiasi, et vaatamata sellele, et läbirääkimisi oli peetud mitu aastat, puudus valitsusel tegelikult ülevaade riigis toimuva kohta. 8. veebruaril oli kaitseminister Hain Rebas Vene sõjaväelaste arvuks Eestis nimetanud üle 9000, 17. veebruaril aga juba umbes 15 000.[3] See arv ei puudutanud varem demobiliseeritud ja jätkuvalt demobiliseeritavaid isikuid, kes siia elama jäid. Esitatud suurusjärk oli võrreldes nõukogude ajal Eestis lokaliseerunud ca 120 000 punaarmeelasega hoopis teine. Kas tõesti oli selleks hetkeks välja viidud juba enam kui sada tuhat sõdurit?

07.04.1994, jooksidki riikidevahelised läbirääkimised Moskvas taas ummikusse.[4] Eesti delegatsiooni vastutav sekretär Ago Tüman ütles 18. vooru tulemusi kommenteerides: «...kõik see näitab, et delegatsioonide sõjaliste töörühmade tegevus on perspektiivitu. Mulle on arusaamatu, mida me arutame ja milleks me kohtume.»[5]

Sama puudutas ka piiriküsimuste töögruppi, mille tegevus oli niigi vene vägede väljaviimise küsimuste taustal varjusurmas. Kumbki pool jäi oma seisukohtade juurde, Eesti juba vankudes. Venemaa nõudis stalinliku ENSV piiri tunnistamist legaalseks Eesti-Vene riigipiiriks (selle läbi ka okupatsiooni ja annektsiooni legaliseerimist), Eesti oli Tartu rahulepingujärgsetel positsioonidel. Veel.

Välisminister Luik tavatses oma Rootsi kolleegidele kurta, et peab «kõik ise tegema.» Peale Raul Mälgu ei olnud tal nõunikku ega sekretariaati, kes oleks aidanud läbirääkimispositsioone välja töötada.[6]

1. VII Riigikogu stenogrammid, IV istungijärk, 12.09.1994, lk. 18
2. Riin Saadjärv... Tartu Ülikool 2008, lk. 64
3. Eesti Ekspress», 16. september 1994, A12
4. BNS-27, 07.04.1994
5. Heiki Samel, Piirialad Eesti-Vene konsulaarsuhetcs 1991-2002, lõputöö lähiajaloost, lk. 60, Tartu Ülikool, 2003
6. Lars Peter Freden, Tagasitulekud, Tallinn 2009, lk. 335

Läbirääkimiste poliitiline juhtimine oli nõrk, sest läbirääkimised olid valitsuses ja parlamendis vaidluste objektiks. Tagajärg oli, et ametnik Raul Mälgul tuli vahel omal käel teha riigi nimel kaugeleulatuvaid otsuseid.[1] Lugejal on ehk huvitav teada, et lisaks Tartu Ülikooli majandusmatemaatiku erialale on Raul Mälk aastatel 1983-1985 täiendanud haridust Leningradi Kõrgemas Parteikoolis ja kuulunud NLKP ridadesse aastani 1990. Enne diplomaadikarjääri Eesti Vabariigi Välisministeeriumis töötas ta Eesti Raadio välisuudiste toimetuses ja ENSV Ülemnõukogu esimehe Arnold Rüütli kantseleis.[2]

17.05.1994 kuulutas president Meri diplomaatilisele korpusele korraldatud vastuvõtul, pöördudes Vene suursaadiku Trofimovi poole: *«Estonia is willing to let mosl retired Russian officers stay in our country* — Eesti on valmis jätma enamiku pensionile saadetud Vene ohvitseridest meie maale.» Need sõnad kutsusid avalikkuses esile raevukaid proteste. Mart Laar ja Ülo Nugis tegid avalduse, milles teatasid, et tegemist oli Meri isikliku arvamusega. Merit aga see vihastas, sest tegemist olevat olnud tema esimese Välisministeeriumiga kooskõlastatud kõnega.[2]

Venemaa märgib riigipiiri ühepoolselt maha

Boris Jeltsin andis 18.06.1994 ukaasi nr. 1275, milles otsustati Vene ja Eesti piir ühepoolselt maha märkida asukohas, kus see asus ENSV ajal. Tööde lõppkuupäevaks oli planeeritud 31.12.1994.[1] Peaminister Mart Laar protesteeris ja Eesti Välisministeerium deklareeris 12.08.1994, et ainus dokument, mis sätestab Eesti ja Venemaa vahelise piiri on Tartu rahuleping, sest Eesti okupeerimine NSV Liidu poolt ei mõjutanud selle lepingu kehtimist.' Vene Föderatsiooni Välisministeeriumi vastuavalduses teatati, et Venemaa ei kavatse Eestiga piiriküsimuses läbirääkimisi pidama hakata, kuna «Eesti ja Venemaa vahelise piiri määras kindlaks kahe riigi vaheline leping Eesti iseseisvumisel 1991. aastal».[1]'

Vähem kui kaks nädalat peale Jeltsini ukaasi (30.06.1994) võeti Eesti Riigikogus vastu riigipiiri ja piirivalveseadus, milles veelkordselt sätestati Eesti-Vene riigipiiriks Tartu Rahu piir. Selle §2. Eesti riigipiir,

1. Ibidem, lk. 298
2. http://kultuur.elu.ee/ke489_hirvepark.htm
3. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 510
4. Granitsa. Vestnik Informatsiji 1994, lk.l
5. EV Välisministeeriumi pressiteade 12.08.2004
6. Rahva Hääl. 05.07.1994.

punkt 2. määrab: «Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega.» President kuulutas seaduse välja 13.07.1994.[1]

Sügiseks oli Venemaa, vaatamata Eesti ametlikult protestinoodile, milles viidati Helsingi 1975. aasta lõppaktis sätestatule, et keelatud on kõik meetmed, mis võivad takistada probleemide rahumeelset lahendamist[2] ja teiste riikide hukkamõistule vale piiri maha märkinud. Venemaa enda retoorika järgi lähtus ta alati ja kõiges rahvusvahelisest õigusest.

Kuigi Põhiseadus garanteerib vaba liikumise Eesti territooriumil, takistab seda „Seto müür" - Vene Föderatsiooni piir

Märgitud piirijoon tähistati Venemaa piiridel kehtivate piirimärkidega (piiripunkti geodeetiline tsenter ja sellest 2,5-3 m kaugusel Vene piiritulp), metsas raiuti 20 m laiune piirisiht (piiririba). Kohati tõkestati piiririba okastraadiga. Piiripunktidele ja piiritulpadele määrati geodeetilised koordinaadid. Piiri märkimisega kaasnes ka piirivalveks vajalike infrastruktuuride arendamine. Seega tekitati suhteliselt lühikese ajaga endise suure Petserimaa külade vahele «raudse eesriide» traditsioonidele ja nõuetele vastav kaitseliin, mida asusid valvama mõlema riigi

1. Riigi Teataja 1994. 54.902
2. Riin Saadjärv... Tartu Ülikool 2008, lk.44

piirivalvurid. Vene piirivalve üritas tähistada ka ajutise kontrolljoone piirilõike Peipsi järvel ja Narva veehoidlas, kuid see ebaõnnestus. Kopteriga paigaldatud poid ei sattunud kavandatud punktidesse, pealegi puudusid õiged (kooskõlastatud) koordinaadid — need selgusid hiljem läbirääkimiste käigus.[1] Nagu lugeja võib arvata, ei kattunud kooskõlastatud koordinaadid enam Tartu rahulepingu järgsete Riigipiiriraamatu andmetega, v.a. 16 km pikkune lõik Lämmijärvel.

Kõik siiski venelaste aktsioonide vastu ei olnud. Vene omavolil oli pooldajaid isegi valitsuses. Taani välisministrer Niels Helveg Petersen kinnitas 14.-18. septembril Taanis, Nyborgis toimunud Läänemeremaade liberaalsete ja keskparteide majandus- ja poliitikaalasel koostöökonverentsil, et ta oli vestelnud Eesti valitsuse esindajatega, kes ei ole pidanud vajalikuks avaldada protesti Venemaa ühepoolse piiri mahamärkimise vastu.[2] Kes valitsusest sellise poliitilise kahepaiksusega tegeles, Petersen ei täpsustanud.

nmut

Meri ja Jeltsin allkirjastavad 26.07.94 vaid vene keeles sõlmitud nn. juulilepinguid. Meri selja taga välisminister Luik

1. Heiki Potter. Eesti-Vene piirilepingust. Kaitse Kodu 3/2005, lk 35
2. Postimees 21.09.1994

Juulilepingute sõlmimine

Mida aeg edasi, seda suuremaks oli muutunud rahvusvaheline surve Venemaale vägede lõpliku väljaviimise osas Eestist ja Lätist. Vaatamata Venemaa sihikindlatele katsetele siduda see küsimus väidetava inimõiguste rikkumisega neis riikides, ei pooldanud lääneriigid probleemi sellist lahendamist ning Venemaa oli sunnitud tasapisi sellele järgi andma. Kõikidel lääneriikide liidrite kohtumisel puudutati Vene armee lahkumise küsimust. CSCE, USA Riigidepartmang, Suurbritannia ja Põhjamaade ministrid jne., esitasid korduvalt 1994. aasta esimesel poolel Venemaale vastavasisulisi nõudmisi.[1] Vene pool teatas järgnevatel läbirääkimistel Eesti delegatsioonile, ei ei tea sellistest avaldustest mitte midagi[2] ning jätkas oma alusetuid süüdistusi, kuid samaaegsel! vähendati siiski siin dislotseeruvaid vägesid.

Hoolimata Kremli räigest retoorikast ja ähvardustest, et vägede väljaviimine peatatakse, teatas Eesti piirivalve, et vene vägede lahkumine siiski toimub. Piirivalve arvates oli Venemaa sunnitud oma väeosad suve lõpuks Eestist välja viima, kuna nad ei olnud lihtsalt enam võimelised talve siin üle elama.[2] Elektri- ja küttearveid ei suudetud maksta, puudus oli rahast, toiduainetest ning mootorikütustest. Kõik, mis oli ripakil, varastati sõjaväeosadest nii sõdurite kui ka ohvitseride poolt ning müüdi mustal turul maha.

Eesti poliitikas oli aga muutunud esmatähtsaks võidujooks kuulsuse nimel, mille saab endale Vene vägede «väljaajaja» Eestist. Sellele juba toimuvale protsessile toodi ohvriks kõik muu. Ka Eestile õiglasem piir.

Selle nimel kandis usinalt oma kõrrekesi, kui mitte palke, Tartu Rahu piiridest loobumise «pessa» president Lennart Meri. 26.07.1994 sõitis ta ootamatult visiidile Moskvasse. Saabumisel ei koheldud Eesti delegatsiooni rahvusvaheliste tavade kohaselt. Justkui alandamaks eestlasi, oli president Meri vastuvõtjaks keegi teisejärguline tegelane!

Meri kohtus Kremlis Vene presidendi Boriss Jeltsiniga ja allkirjastas, omamata volitusi, Eestile ülikahjulike tingimustega nn. juulilepingud. Juulilepingutega sätestati Vene vägede lahkumise tingimused Eestist. Leping võimaldas erru saata kõik siin teenivad tegewäelased ja välja viia vaid sümboolse väeüksuse — **paljud väeosad lahkusid siit üksnes kirjade järgi, sest põhiosa nende ohitseridest ja ajateenijatest**

1. Kristina Kallas, Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni riikidevahelised läbirääkimised aastatel 1990-1994, TÜ peaseminaritöö, Tartu 2000, lk. 74
2. Rahva Hääl 07.04.1994
3. Kristina Kallas, Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni riikidevahelised läbirääkimised aastatel 1990-1994, TÜ peaseminaritöö, Tartu 2000

jäid demobiliseeritutena Eestisse. Sellega võimaldati Venemaal siia jätta enam kui 10 000 parimas eas ja väljaõpetatud «sõjaväeveterani» (kellest üle 2000 olid KGB ja sõjaväeluure ohvitserid) koos perekondadega. Kokku ca. 40 000 inimest. Pretsedenditult anti neile kõik poliitilised ja sotsiaalsed tagatised, mis reeglina kuuluvad vaid riigikodanikele. Erusõjaväelased olid oluline osa süsteemse viienda kolonni loomisel.[1] **Lennart Meri kinnitas hiljem vähimagi süümepiinata, et 2550-le Venemaa eruohvitserile, kellest 1800 on võitlusvõimelised, on antud isegi Eesti Vabariigi kodakondsus.[2] Kui paljudel on see nüüd ja milline on nende «ausate riigikodanike» lojaalsus?**

Sellega aidati teoks teha 1992. aastal avalikustatud Venemaa Kaitseministeeriumi kava viia Eestist välja üksnes sõjaväe rasketehnika, isikkoosseis aga dislotseerida ümber n.ö. Kaitseliidu põhimõttel, kus iga võitleja elab oma kodus.[2] Siinkohal võiks meenutada, et alles loomisjärgus Eesti Kaitsevägi koosnes samal ajal vaid mõnest tuhandest käsirelvadega varustatud mehest, reservi polnud veel jõutud luua.

Lepingus ei lähtutud Eesti territooriumi määratlemisel mitte Tartu Rahust, nagu vaevalt kuu aega tagasi vastuvõetud Riigipiiri seadus sätestas ja mille president ise oli vastavalt reglemendile välja kuulutanud. Lähtuti stalinlikust ENSV piirist ehk ENSV-Vene NFSV vahel 12. jaanuaril 1991 sõlmitud riikidevaheliste suhete aluste lepingust, mille Eesti Komitee (eesti rahva kõrgeim esinduskogu) oli juba õigustühiseks kuulutanud. President ei pidanud Narva taguseid alasid ja Petserimaad seletamatul kombel Eesti Vabariigi territooriumiks, kust Vene väed peaksid lahkuma. See, kõike muud kui riigimehelik samm, aitas kahtlemata põlistada okupatsiooni ja annektsiooni osal Eestist.

Vägede väljaviimise lepingu koostasid välisministrid Luik ja Kozõrev küsides formuleeringutes nõu samal ajal viinavõtvatelt presidentidelt Merilt ja Jeltsinilt. Meri väitis hiljem, et «üksikuid kontekstist väljarebitud lauseid on ju peaaegu võimatu hinnata, aga me vaatasime Jeltsiniga teineteise otsa ja tegime näo, et saame nendest aru.» Pärast rääkis Jeltsin pressikonverentsil «kahest targast presidendist.»[4]

Samal ajal, kui juulileppeid Kremlis allkirjastati, kinnitas ilmselt teadmatuses olev peaminister Mart Laar Riigikogus, et mingeid lepinguid Moskvas ei sõlmita. Meriga Moskvas olev välisminister Jüri Luik kinnitas telefonitsi, et president ei tagane Eesti ametlikust hoiakust.

1. Boris Resnov, Eesti rahva lühiajalugu, Vancouver-Tartu 2001, lk.381
2. Postimees 30.12.1994
3. Argumento i Faktõ, 1992.a. nr. 49-50
4. Lars Peter Freden, Tagasitulekud, Tallinn 2009, lk. 330

Eestisse saabus informatsioon rahva, valitsuse ja Riigikogu selja taga sõlmitud sobingust alles läbi Soome televisiooni õhtuste uudiste.

Vene väed lahkusid riburada juba kõikjalt, nii Ida-Euroopast kui juba ka Eestist, kus nad poleks raha ja varustuse puudusel suutnud kaua vastu pidada. Rahvusvaheline surve Venemaale oli ülisuur. USA *Kongress oli vastu võtnud nn. Byrdl paranduse, mis deklareeris, et USA lõpetab Venemaale igasuguse majandusabi, kui Vene väed ei lahku Eestist kiireimas korras.* Saksa liidukantsler ja teised Lääne juhid mõjutasid Jeltsinit isiklikult, jne. Venemaa enda sisepoliitiline olukord oli äärmiselt sassis. Eesti ei pidanuks tegema mitte ühtegi lepingus sätestatud vabatahtlikest «kingitustest». Väide, et Vene väed oleks jäänud ainsa riigina Euroopas Eestisse, ei kannata kriitikat. «Meri nõustus reeturlikult selliste tingimustega, mis pikemas perspektiivis seavad kogu Eesti riigi ja rahva säilimise kahtluse alla», kinnitas Ahti Mänd.[1] President Meri aga teatas, et Eesti oleks olnud sunnitud välja astuma Euroopast kui mandrilt, kui ta ei oleks läinud Venemaaga vägede väljaviimise ja sõjaväepensionäride sotisaalkaitse lepinguid alla kirjutama.[2]

Uuringufirma Emor küsitlus näitas, et Vene vägede väljaviimist pooldas eestlastest 82% küsitletutest ja nn. sõjaväepensionäride siiajätmist koos peredega pooldas vaid 22%.[3] Seega oli terve ühiskond valdava häälteenamusega mõistnud Meri kokkulepped hukka. 21. augustil võttis 15 erakonna ja organisatsiooni ümarlaud vastu resolutsiooni, milles tehti Riigikogule ettepanek need lepingud tühistada.[4]

Riigikogu opositsioonis oleva Koonderakonna esimees Tiit Vähi ütles, et tema erakond ei saa nõustuda 26.juulil Moskvas sõlmitud lepingutega mitmel põhjusel. «Kõigepealt ei välista need, et Vene vägesid siin augusti jooksul laiali (erru ja reservi) ei saadeta. Teiseks saab Paldiski ja Skrunda vahele teatud võrdusjoone tõmmata. Kolmandaks annab sõjaväepensionäre puudutava lepingu 8. punkt Vene sõjaväepensionäridele korterite erastamisel rohkem õigusi, kui on eestlastel, sest lubab arvestada N. armees ja sellega võrdsustatud ametites teenimise ja töötamise aega.

Kuna KGB ja GRU tegevust puudutavaid dokumente pole Eestis, on Eestil võimatu tõestada ühe või teise inimese teenimist neis organeis. Järelikult puudub võimalus keelduda elamisloa andmisest isegi siis, kui me teame, et inimene teenis neis organeis. President ületas

1. Ahti Mänd, Valedega ei taasta Vabariiki, käsikiri CD-1, 2005
2. Rahva Hääl. 28.07.1994.
3. Postimees 26.07.1995
4. XX sajandi krooniks, IV osa, Entsüklopeediakirjastus 2007, lk. 375

oma volitusi. Kuna aga mõlemad lepingud võtavad Eesti riigile teatud varalisi kohustusi, tuleb need Riigikogus ratifitseerida. Ma loodan, et Riigikogu kaitseb Eesti riigi ja rahva huve.»[1]

Koonderakondlane, akadeemik Endel Lippmaa, kes oli resoluutselt juulilepete vastu, märkis, et juulilepinguid on vaja Venemaale, mitte Eestile, ning selleks, et neid saaks ratifitseerida, ei tohi need olla Põhiseaduse vastased. «Rahvusvahelised lepingud on küll ülimuslikud riigisiseste lepingute suhtes, kuid nad ei ole kunagi üheski riigis ülimuslikud Põhiseaduse suhetes, ja kuna praegu on olemas karjuv vastuolu Põhiseaduse ja president Lennart Meri poolt allakirjutatud juulilepingute osas, on vaja kindlasti piirilepingut,» märkis Lippmaa. Ta lisas, et juulilepinguid ei saa seaduslikult ratifitseerida, sõlmimata eelnevalt Venemaaga piirilepingut, ja märkis, et «minu arvates ongi praegune kiirustamine tingitud sellest, et Venemaa nõuab lepingute ratifitseerimist, ja et seda ei saaks Riigikogus blokeerida puht Põhiseadusliku argumentatsiooniga, tahetaksegi kibekiiresti sõlmida piirileping.»[2]

Kriitikute üheks oluliseks argumendid oli lisaks, et juulilepped tunnistasid Vene okupatsiooni Eestis algusest peale olematuks ja nende järgi pole tulevikus enam võimalik nõuda Venemaalt okupatsioonikahjude heastamist, sest lepinguga seadustati Vene vägede siinviibimine. Lisaks loobuti lepingus ka okupatsioonikahjude korvamise nõudest.

Enamik okupatsioonivägedest lahkub

Augustis 1994 lahkusidki Vene Föderatsiooni okupatsiooniväed suuremast osast Eestist, jättes maha oma viienda kolonni, purustatud ja rüüstatud sõjiiväebaasid, lagunenud piirivalvekordonid ja jälgimistornid, rängalt ja hoolimatult saastatud looduse ning okastraataedade ja ülesküntud piiriribadega piiratud rannad. Lõpuks ometi, peale viitkümmet aastat, oli meri meile, eestlastele jälle avatud, kuid vastavalt Meri-Jeltsini juulilepingutele jäi 5,2 protsenti Eesti territooriumist endiselt okupeerituks ja annekteerituks. Vene väed ei lahkunud Petserimaalt ja Narva jõe tagustelt aladelt. Sellele vaatamata kuulutasid teatud ringkonnad II Maailmasõja ja okupatsiooni meie jaoks nüüdsest lõppenuks.

Nagu võis kuulda Ott Kooli raadioreportaažist põhjarannikul asuva Vergi piirivalvekordoni üleandmisel (mis toimus juba varem) soovitas sealne ülemus eestlastel nende endi poolt äralagastatud hooned

1. Eesti Sõnumid» 28.07.1994
2. ETA 22.12.1994

korda teha, sest nemad ei lähe kaugele ega kauaks. Vaid Narva jõe taha.[1] Paljutähendav ütlus, mis viitas selgelt tagasitulekumeeleoludele okupatsiooniarmees. Huvitav, mida räägitakse vene lihtsõduritele? Et nad tulevad vabastajatena tagasi nagu 1939. aastal, oma maale, mis ajutiselt on hõivatud mingisuguse fašistliku Eesti poolt?

Toomas Varraku hinnangul oli «nii kiire lahkumine pärast lepingu allkirjastamist selge märk, et Venemaa oli vägede väljaviimiseks juba ammu valmis, kuid kasutas läbirääkimisi edukalt poliitiliseks väljapressimiseks, selleks, et luua õiguslikud eeldused rollide vahetuseks ja instrumendi loomiseks, millega oleks võimalik avaldada sisepoliitilist survet Eestile, st. arvuka venekeelse ja -meelse uusasukate kogukonna säilitamiseks Eestis.»[2] Vene väed lahkusid juba ilma lepingutetagi. Seda, et väljaviimine jätkus ja oli «iga päev näha», tunnistas isegi lepingute sõlmimist tagant torkinud Saksa suursaadik Henning von Wistinghausen.[3]

Juulilepingute sõlmimine põhjustas Eestis terava sisepoliitilise kriisi, mis kestis peaaegu poolteist aastat, kuni nende ratifitseerimiseni Riigikogu poolt 1995. aasta detsembris. Lepinguid kritiseerides söandasid vähesed avalikult tunnistada, et Eesti ei olnud juulilepingute sõlmimise ajal veel vaba ja iseseisev riik, sest Eestis viibisid endiselt okupeeriva riigi sõjajõud. Teatavasti on rahvusvahelise õiguse järgi okupeeriva riigi ja okupeeritud riigi vahelised kokkulepped kehtetud. Seda ei söandanud tunnistada isegi Eesti 15 erakonna esindajad, kes oma avalduses nõudsid lepingute denonsseerimist. Vähesed, kes seda fakti rõhutasid. Üheks oli näiteks Hellar Grabbi, tuntud pagulaseestlasest ajakirjanik ja toimetaja.[1]

1994. aasta suvel välisministri ametis olnud Jüri Luik väitis hiljem, et Vene vägede väljaviimise puhul oli sõjaväepensionäride lepe riikidevaheliste! kõnelustel ainus Eestile kasulikuna tundunud kompromiss. Piiriküsimus tundunud lihtsalt ülejõukäiv. Eesmärgiks võeti ainult üks asi — Vene vägede väljasaamine.[2] Nähtavasti ükskõik mis hinnaga. 29.08.1994 toimunud pressikonverentsil ütles Luik, et Venemaaga peetavate läbirääkimiste ajal olevat olnud «absoluutselt otsustav» roll

1. Peeter Tooming, Mälestus vene piirivalvest, «Kultuur ja Elu» nr. 11/1992
2. Toomas Varrak, Eesti välispoliitika filosoofiast I, Kaitse Kodu 4/2007, lk. 19
3. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 524
4. Eesti Sõnumid 09.08.1994
5. Raul Sulbi, Luik: sõjaväepensionärid oli ainus Eestile kasulik kompromiss, 30.08.2009 Postimees

Rootsil,[1] kes, nagu eespool on välja toodud, avaldas Moskva heakskiidul Eesti poliitilisele juhtkonnale survet järelandlikuse suunas.

Vägede väljaviimine toimus üldiselt rahulikult, rahutust tekitas vaid tähelepanek, et üsna suur osa vene sõjaväelasi jäeti lihtsalt Eestisse maha. Kuivõrd nad ei olnud erru või nooruse tõttu pensionile saadetud, oli tegemist selge lepingurikkumisega.[2] Kremli poolt esitatud sõjaväepensionäride nimekirjad vaadati üle ning mõnedel kästi lahkuda. Osa neist seda ei teinud, kuid Eesti võimud vaatasid sellele läbi sõrmede, lastes neil siia jääda.[3] Seega oli «ainukesel kasulikul» kompromissil hoopis vastupidine tulemus oodatule. Lisaks puudub Kodakondsus- ja migratsiooniametil veel tänagi ülevaade sellest, kui palju elab Eestis nõukogude ehk Vene kodanikest illegaale, kes ennast välismaalastena registreerinud ei ole.

ENPA väljasõiduistung

23.-27. oktooberil 1994 toimus Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee (ENPA) mitteliikmesriikide komitee väljasõiduistung: Peterburi-Pihkva-Irboska-Venemaa-Eesti piir-Petseri. Istung oli mõeldud eelkõige Venemaa liikmekssaamise taotluse põhjalikumaks kaalumiseks. Sellest andis ülevaate Eestit esindanud Riigikogu liige, Tallinna Ülikooli emeriitprofessor Mati Hint aruandes, mis oli mõeldud teadmiseks Riigikogu juhatusele, väliskomisjonile, Välisministeeriumile ja Vabariigi Valitsusele. Edastan siin selle lühikokkuvõtte.[4]

Komitee oli kohal esinduslikus koosseisus: David Atkinson (komitee esimees, Inglismaa), Albert Pfuhl (Saksamaa), Jean Seitlinger (Prantsusmaa), Wilfred Böhm (Saksamaa), Mme Josette Durrieu (Prantsusmaa), Gyula Hegyi (Ungari), Hanneke Gelderblom-Lankhout (Haagi linnapea), Mati Hint (Eesti), Vytautas Landsbergis (Leedu), Hanne Severinsen (Taani), Kyösti Toivonen (Soome) jt. Väljasõiduistungist võtsid osa ka liikmesust taotlevate riikide esindajad, kellel oli komitees erikülalise staatus. Eesti-Vene piiriküsimuse tõttu pakkus see väljasõiduistung erilist huvi endise Jugoslaavia järeltulija riikidele.

Vene pool püüdis Venemaa ENPA liikmekssaamise probleemide istungit pöörata Eesti probleemide arutamiseks. Parlamendifraktsioo-

1. Lars Peter Freden, Tagasitulekud, Tallinn 2009, lk. 335
2. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 525
3. Lars Peter Freden, Tagasitulekud, Tallinn 2009, lk. 332
4. Mati Hint, Reis Peterburist Petserisse, Riigikogu toimetised nr. 12, 2005

nide esindajatega korraldatud kohtumisel prevaleerisid kommunistid (Gennadi Zjuganov) ja nende liitlased, kes ajasid oma joru lähivälismaal pantvangideks sattunud venelastest. Venemaa Riigiduuma spiiker Ivan Rõbkin pidas kõne, milles teatas, et monoetniliste riikide loomise taotlused Venemaa naabruses ei ole Venemaale aktsepteeritavad. Hindi hinnangul oli tunda, et venelased valmistavad psühholoogiliselt ette pinda Nõukogude Liidu taastamiseks endistes piirides, esialgu konföderatsioonina.

Föderatsiooninõukogu liikme ja Pihkva kuberneri Vladislav Tumanovi juhitud ümarlaual Pihkvas rõhutati Petseri venelisust ja piiriprobleemi naeruväärsust (Tumanov tegi faktivigu). Lubati, et komitee saab ise veenduda, et Petseri on Venemaa ja mitte Eesti. Eesti-Vene piiripunkti suurejooneline väljaehitamine Venemaa poolt jättis paljudele ENPA komitee liikmetele aga väga irriteeriva mulje. Hint leidis, et Venemaa saavutas selle demonstreerimisega Atkinsoni komitee suhtumises loodetule risti vastupidise tulemuse.

Mati Hint esines vastukõnega, milles väljendas Eesti valmisolekut möönduste tegemiseks ning taganemiseks Tartu rahu piirist: «Probleem on selles, et praegusel piiril puudub legaalne alus. Ainus legaalne Eesti-Vene piirileping on Tartu rahuleping, mida aga Vene pool enam ei tunnusta. Seega vajavad Eesti ja Venemaa uut piirilepingut, mida mõlemad tunnustaksid. Uus piirileping saab sündida üksnes läbirääkimiste teel, kuid läbirääkimised eeldavad teatud hea tahte samme Venemaa poolt. Nendeks hea tahte sammudeks oleksid Eesti ja teiste Balti riikide okupeerimise tunnustamine 1940. aastal ning sellest tulenevalt praeguse piiri legaalse staatuse puudumise tunnustamine, sest praegune piir tõmmati 1945 a. okupeeriva riigi poolt ajal, mil okupeeriv riik pani Eestis toime kõige jõhkramaid repressioone. Nende hea tahte sammude astumise järel ei näe ma mingeid takistusi piiriläbirääkimiste alustamiseks, kusjuures ma möönan, et tulemuseks võib olla kompromiss või peaks olema kompromiss, mida on võimalik aktsepteerida mõlemal poolel. Tõeline kompromiss oleks mõlema poole lootus.»[1]

David Atkinson kinnitas, et vajaduse korral on ta valmis läbirääkimisi vahendama. Tumanov tänas ja venelaste hulgas oli kuulda repliike nagu «tema järgi eestlased ei nõuagi kogu territooriumi tingimusteta tagastamist?», «see on uus seisukoht» jms.

Hint kirjutas: «Kodus: Presidendi juures Kadriorus 3 tundi: ka Andres Tarand (peaminister) ja üks Välisministeeriumi Venemaaga tegelev kõrgdiplomaat. Üldiselt oli see minu monoloog, sest olin väga veendu-

1. Ibidem

nud oma informatsiooni olulisuses. Meri suitsetas kolm tundi vahetpidamata ja ütles ainult mõne mittemidagiütleva sügavmõttelisuse, teisigi repliike oli vähe. Hiljem sain ma muidugi aru, et Andres Tarand ja Lennart Meri olid Petserist ja idapoolsetest Setumaa küladest juba loobunud, mida kinnitas välisminister Siim Kallase avaldus Petroskois 1995. aasta lõpus.»

Sellel ainulaadsel võimalusel lastigi surra. Toomas Alatalu kirjutas 2005. aastal: «Tuletaksin meelde veel ühte käest antud lõngaotsa: 1994. aastal saavutas Euroopa Nõukogu Parlamentaarsesse Assambleesse kuulunud Mati Hint selle, et ENPA delegatsioon külastas Petserimaad ja seal vastuvõetud dokument nägi ette ENPA vahendust Eesti-Venemaa piiriprobleemis. Huvitaval kombel ei hakanud ükski Riigikogu järgmise koosseisu kuuest esindajast ENPA-s edasi ajama professori algatatut.»[1]

Tarand teatab valmisolekust loobuda Eesti aladest

Boris Jeltsin

Andres Tarand

Selle asemel, et nõuda Vene vägede lahkumist tervelt Eesti Vabariigi territooriumill ja pöörata jätkuvale okupatsioonile maailma üldsuse tähelepanu, kinnitas vaid kuu aega ametis olnud peaminister Andres Tarand üllatuslikult 18.12.1994 Soomes, et «Eesti on valmis alustama läbirääkimisi Eesti-Vene piiri korrigeerimiseks, kui Venemaa tunnus-

1. Alatalu. Toomas. Hilinenult Eesti-Vene piirilepingust. Pärnu Postimees 26.02.2005

tab Tartu rahulepingut kui Eesti riigi sünnilepingut rahvusvahelises mõttes.»[1]

Mõni päev peale Tarandi avaldust, 21.12.1994 tõi Postimees ära EMOR'i avaliku arvamuse küsitluse tulemused, mille järgi toetas ja tunnustas suurem osa eestlasi Tartu Rahuga sätestatud piire.

Tarandil ei olnud volitusi ega õigust minna mööda riigi ametlikust seisukohast ja Põhiseadusest. Avaldus tähendas loobumist Setumaast ja Narva jõe tagustest aladest hetkel, kui Eesti piiriseaduse vastuvõtmisest, kus veelkordselt kinnitati nende alade kuulumine Eestile, oli möödunud vähem kui kuus kuud! Samuti ei tähendanuks Tartu rahulepingu tunnustamine vaid «Eesti riigi sünnilepinguna» lepingu enda ja selle sisu tunnustamist.

Mis ajast vajavad kehtivad rahvusvahelised lepingud mingi ajavahemiku tagant uuesti tunnustamist ja selle nimel ühe osapoole loobumist teise kasuks sellessamas lepingus sätestatust? Tarandit kahtlustati ajakirjanduses niigi juba ebasoovitavates sidemetes idanaabriga ja koostöös KGB-ga.[2] Tema avaldus vaid süvendas neid kahtlusi.

Välisministeerium selgitas «nn. Tarandi algatust» järgmiselt: «Riigi välissuhtlemise dünaamika tagamiseks oli Eestil vaja astuda otsustavaid ja pragmaatilisi samme.»[3] Välissuhtlemise dünaamika huvides võiksime vist loobuda ka tervest territooriumist!

Tegelikult oli see peaminister Tarandi juba teistkordselt esitatud «otsustav ja pragmaatiline» seisukoht Eesti-Vene piiri ja Tartu rahulepingu suhtes. Esmakordeselt toimus see 17.11.1994 ajalehes «Postimees» ilmunud intervjuus, kus ta teatas, et «meie kangelasklik, ent ebapraktiline hoiak piiriküsimuscs hakkab lõppema» ja lisas, et «Eesti neid piirikupitsaid liigutama ei hakka». Sellise avalduse peale võis Kreml küll pahandada, et ta neid piirikupitsaid omal ajal märksa kaugemale ei nihutanud. Kahtlemata sai ta aga lisakindlust oma positsioonidel püsimiseks, sest Tarandi sõnum oli selge — Eesti loobub isegi kompromisslahendusest ehk Petserimaa osalisest tagasinõudmisest.

«Peaminister Andres Tarandi ettepanek sõlmida Venemaaga uus piirileping on märk teatud poliitiliste jõudude soovist saavutada võimalikult kiiresti Eesti ja Venemaa presidentide poolt alla kirjutatud juulilepingute ratifitseerimine Riigikogus,» kinnitas 22.12.1994 pressikonverentsil Koonderakonna aseesimees Endel Lippmaa. Lippmaa sõnul on

1. Õhtuleht 19.12.1994, Postimees 21.12.1994
2. Rasmus Räsaja, Teie süümevanne, härra Andres Tarand? Õhtuleht 26.10.1994
3. Välisministeeriumi pressitalitus, Eesti-Vene piiriläbirääkimised, 04.03.1999, Nr. 9-TI

juulilepinguid vaja Venemaale, mitte Eestile, ning selleks, et neid saaks ratifitseerida, ei tohi need olla Põhiseaduse vastased. «Rahvusvahelised lepingud on küll ülimuslikud riigisiseste lepingute suhtes, kuid nad ei ole kunagi üheski riigis ülimuslikud Põhiseaduse suhetes, ja kuna praegu on olemas karjuv vastuolu põhiseaduse ja president Lennart Meri poolt allakirjutatud juulilepingute osas, on vaja kindlasti piirilepingut,» märkis Lippmaa. Ta lisas, et juulilepinguid ei saa seaduslikult ratifitseerida, sõlmimata eelnevalt Venemaaga piirilepingut ja märkis, et «minu arvates ongi praegune kiirustamine tingitud sellest, et Venemaa nõuab lepingute ratifitseerimist, ja et seda ei saaks Riigikogus blokeerida puht Põhiseadusliku argumentatsiooniga, tahetaksegi kibekiiresti sõlmida piirileping.»[1]

Põhiseaduse §122 kinnitab veel tänagi, et Eesti-Vene piir on määratud Tartu rahulepinguga ja § 2 ütleb, et Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik. Seega oli president Meri tegu ja peaminister Tarandi avaldus Põhiseadusega vastuolus. Meri-.)eltsini nn. juulilepped said tohutu protesti osaliseks igal tasandil. Vastuseis oli tugev ka valitsuses, pea kõigis parteides ja Riigikogus, kuid ükshaaval vaikisid üsna kummalisel kombel kõik selle kritiseerijad, kelle sõnast midagi Toompeal olenenuks. Moskvasse viidud KGB toimikute roll, äraostmine ja santaaž selles protsessis, ei ole sugugi välistatav.

Põhiseadus kui kummipael

Muidugi oli Tarandil ka toetajaid. Õiguskantsler Eerik-Juhan Truuväli soovitas piirijoone kokku leppida nii, et vähemalt üks selle koordinaatpunkt langeks kokku Tartu rahu järgse piiriga. Eesti delegatsioonil õnnestus leppida kokku koguni kaks Tartu rahuga kattuvat piirilõiku ja kolm piiri pöördepunkti, kokku 16,8 kilomeetrit piiri Lämmijärvel.- Truuväli tõlgenduse põhjal vastab piir Põhiseadusele ja Tartu Rahule, kui tühine jupikegi endisest piirist säilib! See on väide, mis oma küünilisuses on lausa imekspandav.

Lisaks suurtele võimuparteidele deklareerisid valmisolekut Tartu rahuga sätestatud piiridest loobumiseks tänaseks poliitikaareenilt kadunud kuningriiklased, keda keegi tõsiselt ei võtnud. Üllataval kombel

1. Endel Lippmaa: Uue piirilepingu sõlmimine Venemaaga on vajalik vaid Eesti ja Venemaa vaheliste juulilepingute ratifitseerimiseks, ETA tt.KP -o-ETA-17, 22.12.1994

2. Ingvar Bärenklau, Eesti diplomaatia õppetunnid, Postimees 04.11.2006

oli ka üsna lühikese tähelennuga Rahvuslaste Keskliit (ERKL) valmis loobuma Tartu rahu piirist ning Eestile kuulunud Petserimaa ja Narvataguste alade tagasi nõudmisest Venemaalt. «Me ei toeta võõraste alade vallutusi ei endi ega teiste poolt. 1920. aasta rahulepinguga kinnitas Eesti endale maa-alasid, mis olid ingeri ja vene etnilised alad juba eelmisel aastatuhandel. Oleme valmis lahti ütlema nõuetest nendele aladele praegusel kujul,» oli kirjas ERKL programmis.' ERKL esimeheks oli Tiit Madisson, kes täna toonaseid seisukohti ei tunnusta. «Olime eksitatud väidetest, et Tartu Rahu järgsete alade tagastamisega saame juurde enam kui 100 000 uut venelast,» meenutas Madisson käesoleva raamatu autorile 2008. aasta suvel.

Akadeemik Endel Lippmaa märkis, et piiriprobleeme Venemaaga on paljudel riikidel ja kui neid pole seni suutnud lahendada sellised suurriigid nagu Saksamaa ja Jaapan, oleks väikese Eesti ponnistus selles küsimuses hetkel lihtsalt diplomaatiliselt ja välispoliitiliselt asjatundmatu. Lippmaa rõhutas, et Eesti riigipiir kulgeb seal, kus ta Tartu rahulepinguga paika pandi **ning selles küsimuses tuleb kehtestada moratoorium** nagu Jaapanil Kuriilide puhul.[2] Kahju, et Lippmaa ettepanek rakendamist ei leidnud. Moratooriumi kehtestamine oleks aktuaalne ka täna.

Territooriumite ära andmist propageeriv Koonderakonna ekskommunistist esimees Tiit Vähi väitis, et piiriküsimuses tuleb hoopis valmis olla kompromissiks. Ta lisas, et kompromissi eest tuleb midagi siiski ka vastu saada.[2] See polnud aga mõeldudki tõsiseltvõetavalt, sest samaaegselt oli riigi juhtkond loobunud juba ka sisuliselt Tartu Rahuga sätestatud piiridest — vastu võeti Eesti haldusterritoriaalse korralduse seadus, mis sätestas Eesti NSV territooriumi Eesti Vabariigi territooriumina.'

Juulilepped välissurve all

President Meri sõlmitud juulilepped said suure tähelepanu osaliseks ka välismaal. Mitmelt poolt avaldati konfidentsiaalselt survet, et Eesti ratifitseeriks lepped kiiremas korras ära. Lähtuti printsiibist, mida vä-

1. Rahvuslaste Keskliit on valmis loobuma Tartu rahu piirist, Õhtuleht 27.10.1994
2. Eesti Sõnumid 29.12.1994
3. ETV Valimisstuudio 26.01.1995
4. Eesti Sõnumid 12.01.1995

hem probleeme Venemaaga, seda parem. Eesti huvid ja territoriaalsed küsimused seati siinjuures tahaplaanile.

Eriti järjekindel oli selles suhtes Saksa suursaadik Tallinnas, Henning von Wistinghausen. 28. aprillil 1995, peaminister Tiit Vähi ametisseastumise vastuvõtul ütles ta Vähile, et Bonnis ollakse mures, et juulilepinguid ei ole ratifitseeritud ja kinnitas, et «Eestil ei ole teist valikut». 09. juunil kohtus Wistinghausen uuesti peaministriga ja rõhutas lepingu ratsifitseerime vajalikkust. Suursaadik tunnistas oma mälestustes, et «kooskõlastatult partneritega, teiste EL liikmesriikidega, olime meie «vaikset diplomaatiat» kasutades püüdnud ka eelmist valitsust mõjutada juulilepete ratifitseerimise suunas (eelnevail olid sel teemal kirju vahetanud Saksa ja Vene välisminister)».[1]

19.06.1995 esitasid Saksa, Prantsuse ja Itaalia suursaadikud Eesti valitsusele konfidentsiaalse demarši, mille võttis vastu asekantsler Raul Mälk. Esitajad ei soovinud, et Eesti avalikkus sellest informeeritud saaks. Demaršis rõhutati, et juulilepped on vaja ratifitseerida kiiresti ja ebareaalseid tingimusi esitamata. Demarš olla esitatud, et valitsus saaks argumendi Riigikogu veenmiseks. Mälk rõhutas suursaadikutele, et viimastel nädalatel on valitsus koos president Meriga alustanudki intensiivset lobitööd eeskätt Riigikogu saadikute ja väliskomisjoni liikmete seas.[2]

Kosmeetilised kompromissid

Henning von Wistinghausen on meenutanud, kuidas peaminister Vähi kinnitas talle 13.07.1995, et tema juhitud valitsus on valmis piiriküsimuses ulatuslikke järelandmisi tegema. Vähi sõnul oleval tal Gaidariga kokku lepitud komprpomiss, millega «kumbki pool maade vahetusega midagi saaks». Vähi olla näidanud suursaadikule ka konkreetset kaarti.[1]

25.07.1995 võttis Tiit Vähi valitsus (välisminister ekskommunist Riivo Sinijärv) vastu otsuse «intensiivistada Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise piirilepingu sõlmimist»[1] ning edastas venelastele piirilepingu projekti koos maakaardiga, mis oli identne Wistinghausenile näidatuga. Suursaadiku sõnul kinnitas Raul Mälk talle, et selle põhjal ei süüdistanud Vene pool enam Eestit territoriaalsete nõudmiste esita-

1. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 600-602
2. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 603
3. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 605
4. Heiki Samel, Piirialad Eesti-Vene konsulaarsuhetes 1991-2002, lõputöö lähiajaloost, lk. 87. Tartu Ülikool, 2003

mises. «Eesti lepinguprojektis sisalduv piirijoone muutus oli küll väga tagasihoidlik — ja pandagu tähele — seda nii Eesti kui Venemaa arvelt resp. mõlema kasuks,», kirjutas von Wistinghausen. Samas olla kokku lepitud ka Tartu rahulepingu kummalegi poolele vastuvõetava nimetamise osas nii, et lepingu preambulas mainitaks esimesena Tartu Rahu ja seejärel 1991. aasta Eesti-Vene lepingut.[1]

Eesti «kasuks» tehtud piirimuudatused olid vaid kosmeetilised ning Tartu rahulepingu mainimine siinjuures oli kahe otsaga asi — tehes selleks piirijoones järelandmisi, kaotas Eesti samas pinda Tartu Rahu küsimuses. Eesti avalikkust saavutatud kokkuleppest millegipärast ei teavitatud, samamoodi nagu oli vaikitud ka Rüütli väidetavast kokkuleppest Jeltsiniga. Võimalus, et Vähi ja Mälk esitasid Saksa suursaadikule desinformatsiooni on ebatõenäoline, ilmselt kardeti üldsuse pahameelt. Siinkirjutajal on teadmata, millistel asjaoludel ja kelle initsiatiivil isegi sellest nn. kompromisslahendusest, mis olevat ju mõlemat poolt rahuldanud, loobuti.

Valitsus, Välisministeerium ja Eesti-poolsed läbirääkijad taganesid samm-sammult Eesti positsioonidelt ning lähenesid üha enam Vene poole seisukohtadele. Kui 1995. aasta mais olla üritatud läbirääkimistel Venemaalt tagasi saada 500 ruutkilomeetrit, siis sama aasta augustis käis jutt veel vaid 150 ruutkilomeetrist.[2] Ekspertgruppides keskenduti maa-alade vahetamisele, mitte enam okupeeritud alade tagasisaamisele.

Vähi loobub lõplikult osast Eesti territooriumist

Venemaa venitas endiselt ja tema seisukoht püsis jäik — miks pidanukski nad järelandmistele minema, kui seda tegi Eesti, aktiivselt ja omaalgatuslikult. Vene Välisministeerium nõudis Eestilt isegi ülbelt selgitust väidete kohta nagu okupeeriks Venemaa endiselt 2000 ruutkilomeetrit Eesti territooriumist, nimetades väidet «ennekuulmatuks reaalsuse väänamiseks».[2] Nagu näha avaldas Vene retoorika meie otsustajatele sügavat mõju.

Septembri alguses teatas Henning von Wistinghausen Vähile ja Mälgule, et vastavalt Vähi soovile on Bonn lasknud oma Moskva suursaatkonnal teha Vene Välisministeeriumis piiriküsimusesl juttu ning vastuse põhjal võib piirilepingu sõlmimise väljavaateid hinnata heaks.

1. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 605
2. Heiki Samel, Piirialad Eesti-Vene konsulaarsuhetes 1991-2002, lk. 16
3. Russia Demands Clarification — ITAR-TASS. Moscow 12.10.1995

«Optimistlikuks hinnanguks andis alust Vene poole ettepanek lisada lepingu preambulisse lõik, millega tunnustati Tartu Rahu tähtsust eesti riiklusele ja Eesti-Vene suhetele.» Mälk pidanud seda oluliseks edasiminekuks, kuid kartis, et uue piiri aktsepteerimise korral peavad kriitiseerijad teda isiklikult süüdlaseks. Vähi olnud pakutud formuleeringuga nõus ja rõõmus Saksamaa toetuse üle.[1]

04.09.1995 teatas peaminister Tiit Vähi, et Eesti ei soovivatki enam Venemaalt tagasi saada Tartu Rahu järgseid alasid. Vähi tegi nimetatud avalduse töövisiidil Washingtonis, mille järgi «Eesti soovib piiriküsimuse Venemaaga lahendada Tartu rahulepingust lähtudest» ja «ei nõua territooriumi tagasi, kuid taotleb teatavaid piiri korrigeerimisi, et piiri nii Eesti kui ka Venemaa poolt valvata.»[2]

Eesti piiritulp Petserimaal, sügaval Eesti Vabariigi territooriumil

Kuidas toimub piiriküsimu.se lahendamine Tartu rahulepingust lähtudes koos samaaegse territooriumite loovutamisega ja kuidas see piiri valvata aitab, peaminister Tiit Vähi ei täpsustanud. Samuti seda, kust ja kellelt pärinevad tema volitused sellise avalduse tegemiseks. «Kõik, mis me Eestis teeme, on Põhiseaduse järgi,» kuulutas Vähi enesekindlalt.

1. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 606
2. Postimees 04.09.1995

Endine peaminister Mart Laar arvustas Vähi avaldust, öeldes, et on vale anda ühes või teises küsimuses Venemaale märku võimalikest Eesti-poolsetest järelandmistest. Ka Riigikogu väliskomisjoni liikme Tunne Kelami sõnul oli ebaotstarbekas teatada, et Eesti niikuinii loobub piiritagustest aladest. «Sel viisil ei valmistu mõistlik poliitik läbirääkimisteks Venemaaga,» leidis ta.[1] Laaril ja Kelamil oli loomulikult õigus, kuid tähelepanuvääriv on ka asjaolu, et mõlemad mõistsid hukka Venemaale järelandmistest märkuandmise, mitte järelandmised ise ja sellest tuleneva Põhiseaduse rikkumise. Ometi oli just Isamaaliit olnud üks neist, kes kunagi Riigikogu valimistel Tartu Rahu piirid kilbile tõstis.

Nagu enamikes valitsustes, oli ka nimetatud Vähi valitsuse liikmetest valdav enamik NLKP taustaga (15-st 11), sh. ka välisminister. Riigitippude passiivsus kui mitte öelda vastutöötamine Eesti huvidele, iseloomustas Eesti riigijuhtimise hetkeseisukorda ja taset. Järgmisel aastal olid tulemas presidendivalimised ning nii võimulolev, kui ka teised presidendikandidaadid ja nende erakonnad vajasid kõik valituks saamiseks Tiit Vähi rühmituse 40 häält Riigikogus. See seletab ehk nii mõndagi tollases Eesti sise- ja välispoliitikas.

Umbes sellel ajal võeti kasutusele ka desorienteeriv väide, et Eesti ja Vene vaheline piirileping kujutavat endast vaid tehnilist lepingut, kuna ta hõlmab ainult üht väikest ja tühist osa Tartu rahulepingus olevatest artiklitest. Justkui termin «tehniline lepe» võimaldaks rahulepingu rikkumist, Põhiseadusest möödahiilimist ja Eesti rahvuslikest huvidest taganemist. Iseenesest on see muidugi originaalne ja huvitav leid, mis annab tunnistust territoriaalloovutuste läbiviijate püüdest leida õigustusi oma õigustamatule tegevusele. Siinkirjutaja ei ole teiste maade kontekstis sellisele määratlusele komistanud.

13.09.1995 toimus Tallinnas Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu (ÜEKN) liikmesmaade organisatsioonide esimeeste, juhatuste ja delegatsioonide nõupidamine. Kokkutulnuid tervitasid peaminister Vähi ja peapiiskop Udo Petersoo. Nõupidamisel arutati ka piirilepingu küsimusi ja Venemaa probleemset keeldumist tunnustada Tartu Rahu. Kesknõukogu jäi erinevalt peaministrist kindlale seisukohale, et Tartu Rahust taganeda ei tohi.

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, lk 290

Riigikogu ratifitseerib juulilepingud

Nagu öeldud, vastupanu Lennart Meri juulilepetele hääbus kummalisel kombel ja neistsamadest vastuavalduse teinud erakondadest koosnev Riigikogu ratifitseeris 20.12.1995 juulilepingud peale mõningasi vaidlusi ära. Seoses sellega tehti ka avaldus, milles loodeti, et kokkulepe Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni piiri kulgemise kohta sõlmitakse lähtudes Tartu rahulepingu kehtivusest Eesti Vabariigi ühe alusdokumendina. Avalduse sõnastusest paistab, et Riigikogu, oma varasemat otsust küll muutmata, juba kahtleb oma võimetes selle otsuse juures püsida.[1]

Ratifitseerimisettepaneku tegi Tiit Vähi valitsus, kuhu kuulus euroreformiministrina ka senine lepinguvastaste juhtfiguur, akadeemik Endel Lippmaa. Akadeemik kinnitas järjekindlalt, et vägede väljaviimise leping nõuab selles peituva piiriküsimuse tõttu Riigikogu heakskiitmist kahe-kolmandikulise häälteenamusega.[2] Nagu näha oli lepingut vastustanud isikute seisukoht aasta jooksul kardinaalselt muutunud. Muutunud ei olnud aga eesti rahva seisukohad. Sõnumilehes avaldatud küsitluse andmetel mõistis 80% rahvast juulilepped hukka.'

President Arnold Rüütel on avaldanud imestust juulilepete sõlmimise ja ratifitseerimise üle. Rüütli sõnul olevat ta 1992-1993 saavutanud kokkuleppe Jeltsiniga, milles Jeltsin, «väljendas mõistmist tuhandete endise N. armee erusõjaväelaste ja sõjaväepensionäride peredega tagasipöördumise asjus. Rahvusvaheliselt toetatud repatrieerumisprogramm oleks lubanud tuhandetele erusõjaväelaste perekondadele saada rahalist tuge naasmisel Venemaale.» Rüütel oli kindel, et soovi korral oleks olnud võimalik vältida suhete äkkreguleerimist «Moskvas sõlmitud häbiväärsete juulilepetega, mis jätsid kõnealuse kontingendi koos peredega tingimusteta Eestimaale.» Samuti olevat tema ajal hakanud ilmet võtma ka Eestile Petseri kandis igati vastuvõetav riigipiiri joon. «Minul on sellest käestlastud võimalusest väga kahju. Tänane olukord Venemaal on hoopis teine. Kuid tookord oli Jeltsin valmis tõsisteks kompromissideks Eestiga,» kinnitas Rüütel.[1]

Leppe heakskiitmine Riigikogus leidis aset Siim Kallase välisministriks olles, kes toetas tuliselt lepingut, millega Eesti võttis vabatahtlikult endale kohustusi end okupeeriva riigi ees. Ratifitseerimisele järgnenud

1. loomas Varrak, Eesti välispoliitika filosoofia II, Autentese Ülikooli Toimetised 5/2007, lk. 23
2. Henning von Wistinghausen, Vabas Eestis, Tallinn 2008, lk. 601-602
3. Sõnumileht, 22.12.1995
4. Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eesti, Tallinn 1996, lk. 487

välispoliitilisel arutelul pidi aga isegi Kallas tunnistama, et tal pole võimalik osutada mitte ühelegi niisugusele punktile, kus oleksime viimase aasta jooksul saavutanud Venemaalt mingitki olulist järelandmist.' Sellised olid siis positiivse hõlvamise poliitika tulemused välisministri hinnangul aasta pärast selle konseptsiooni väljakuulutamist. Ometi nimetas lepingud allkirjastanud Lennart Meri neid ühteaegu nii «läbimurdeks Eesti-Vcne suhetes» kui kahemõtteliselt «Euroopa võiduks».[2] Ka Kallas nimetas juulileppeid hiljem «Eesti välispoliitika suurimaks saavutuseks üldse».[2]

Samal ajal rõhutas Vene Föderatsiooni Välisministeeriumi 2. Euroopa osakonna juhataja asetäitja Aleksander Udaltsov endiselt, et mingeid territooriume Venemaa ära anda ei kavatsegi ja Tartu rahulepingul on vaid ajaloolise fakti tähtsus.'

Vähe sellest, Venemaa ei lasknud okupeeritud aladele isegi Eesti valitsuse eriesindajat Petserimaal, kelle üheks ülesandeks oli Petserimaaga seotud inimeste liikumise korraldamine üle kontrolljoone. Veel aasta aega peale eriesindaja volituste lõppenuks lugemist 31.12.1996, oli näiteks eriesindaja ülesandeid täitnud Vello Lõvil Venemaale sissepääs võimatu.[5]

Piiriläbirääkimised hoogustuvad

Peale juulilepete allkirjastamist, peeti piiriläbirääkimisi riiklike delegatsioonide tasemel. 1996. aasta jaanuaris moodustati piiriläbirääkimiste pidamiseks eraldi delegatsioon välisministeeriumi toonase asekantsleri Raul Mälgu juhtimisel, kes oli algusest peale läbirääkimistel osalenud. Raul Mälk jätkas delegatsiooni juhtimist edasi ka siis, kui sai välisministriks 1999. aastal."

Delegatsioonide koosseisus moodutati lisaks poliitilise deklaratsiooni rühmale maismaa- ja merepiiri ekspertide rühmad, kelle ülesandeks sai kujundada uus riigipiir. Eesti delegatsiooni maismaapiiri ekspertide töörühma kutsuti lisaks välisministeeriumi juristidele ka kohalike võimuorganite esindajaid (Põlva maavanem, Värska vallava-

1. Toomas Varrak, Eesti välispoliitika filosoofia II, Autentese Ülikooli Toimetised 5/2007, lk. 21
2. Meri leppis Moskvas kokku, 27.07.1994 Rahva Hääl
3. Ester Šank, Peategelane, Siim Kallase rollid, 2001, lk. 197
4. V.Ivlev, Estonija i Rossija: Nulevaja otmetka, 08.11.1995 Molodjož Estonü
5. Heiki Samel, Piirialad... lk. 17
6. Välisministeeriumi pressitalitus, Eesti-Vene piiriläbirääkimised 04. märts 1999, Nr. 9-T1

nem), Piirivalveameti staabiülem ja riigi geodeesia-kartograafia spetsialiste (Piirivalveametist, Maaametist ja riigiettevõttest Eesti Kaardikeskus). Venemaa delegatsiooni ekspertideks olid lisaks välisministeeriumi ametnikele riikliku geodeesia- ja kartograafiakomitee (selle ametkonna esindaja oli ühtlasi ka delegatsiooni esindaja), armee peastaabi ja piirivalvevägede esindajad ning riigiettevõtte Aerogeodeesia vastutavad töötajad (demarkatsioonitööde tegijad aastatel 1994-95). Vene ekspertide töörühmas osalesid aktiivselt ka kohalike võimuorganite (Pihkva kubermanguvalitsuse ja Petseri rajoonivalitsuse) esindajad. Vene delegatsioon tervikuna ületas arvukuselt Eesti delegatsiooni pooleteisekordselt; maismaapiiri ekspertide rühma liikmete keskmine suhe oli 13:8.'

Tähelepanuvääriv on asjaolu, et kui Vene delegatsiooni kuulusid armee peastaabi ja piirivalvevägede esindajad, siis Eesti delegatsiooni koosseisus vastav esindatus puudus. Justkui Eesti riigi julgeoleku ja kaitse seisukohalt ei ole piiri asend, selle loogilisus ja kaitstavus üldse oluline.

Piiriületusprobleemid

Aktiivsust lihtsustatud piiriületuse suunal arendasid omaalgatuslikult kontrolljoone äärsete valdade juhid. Võru, Põlva ja Petseri rajooni vahel toimus mitmeid kohtumisi. Näiteks Räpina omavalitsustegelane ja Kodakondsus- ja Migratsiooniameti osakonnajuhataja Jüri Vaidla kohtus 10.09.1996 Petseri rajooni välissuhete juhi Issajeviga.[2] Kui Eesti taotluseks oli just piirialaga seotud inimeste piiriületusproblecmi lahendamine, siis Venemaa, sugugi mitte omakasupüüdmatuks eesmärgiks oli üleüldine piirirežiimi lihtsustamine või lõdva piiriületuskorraga võimalikult ulatusliku ala haaramine kontrolljoone ja isegi Peipsi järve ümber, ehk Ida-Eesti kaudne hõlvamine, lähtudes oma «lähivälismaa» doktriinist. Venemaa poliitika nurgakiviks oli tema erihuvide kinnistamine endistel NSVL aladel, mille jaoks taotleti energiliselt ÜRO-lt ja teistelt rahvusvahelistelt organisatsioonidelt mandaati.[2]

Millest lähtus aga Kodakondsus- ja Migratsiooniamet, mis propageeris piirialade territooriumi laiendamist ümber terve Peipsi järve? Sellega hägustati piirialade määratlemist ja komplitseeriti piirirežiimi

1. Heiki Potter, Eesti-Vene piirilepingust, Kaitse Kodu 3/2005, lk. 33
2. kiri KMA peadirektor A. Kollistile, 04.09.1996, nr. 15-8/62
3. Seregei Karaganov, Vnutrennaja borba i vnešnaja politika. Moskovskie Novosti, Nr.ll, 04.03.1993

kehtestamist majanduspiiril. Samuti raskendati piirirežiimiga lõhestatud konkreetsete territooriumitega seotud etniliste gruppide konsulaarproblcemi lahendamist. Heiki Samel kirjutab: «Jääb siiani arusaamatuks, mis oli selle initsiatiivi tagamõte — majanduslikku koostööd ei takistanud mitte viisarežiim vaid Venemaa poolt Eesti kaupadele seatud topelttollid. Suure ulatusega territooriumil ümber Peipsi järve elavatel inimestel puudus vajadus lihtsustatud piiriületuskorra järele — inimlikul tasandil puudusid kokkupuutepunktid».[1]

Narvas lubas Vene pool kohalikke venelasi lihtsustatus korras üle piiri, Petserimaal püstitas aga setodele ülepääsuks kõikvõimalikke bürokraatlikke takistusi. Sellist olukorda soodustas Eesti-Vene vahel sõlmitud lihtsustatud piiriületuse kord. Setode juhid ja ja nendega koostööd tegevad poliitilised jõud avaldasid tõsist protesti olukorra üle ning olukord ähvardas kasvada tõsiseks sisepoliitiliseks probleemiks.[2] Lisaks juhtisid Euroopa Liidu 1998/99 aasta raportid tähelepanu, et praktika, mis lubab Narva-Ivangorodi piirkonna elanikel siseneda Eestisse viisa asemel eriloaga ei ole kooskõlas EL reeglitega.[2]

Lihtsustatud piiriületuse kokkuleppe osas näitasid aktiivsust üles aga ka mitmed rahvusvahelised organisatsioonid, eriti Euroopa Julgeoleku ja Koostööorganisatsioon, Läänemeremaade koostööorganisatsioon ja Euroopa Nõukogu. Kas võib selles näha juba eelsamme Euroopa Liidu ja Venemaa vahelise viisavabaduse kehtestamisele? Kõige aktiivsem oli selles suhtes Läänemeremaade koostööorganisatsiooni inimõiguste komissar Ole Esperson, kes tegeles aktiivselt antud küsimusega ja esitas alailma järelpärimisi meie Välisministeeriumile. Vene välisminister Igor Ivanov ütles rahulolevalt, et Venemaa on üles näidanud poliitilist tarkust, kui hakkas kasutama neid hoobasid (rahvusvahelisi organisatsioone), mis Venemaa arvates võiksid anda pikaajalist efekti.'

Eesti ei kasutanud vastupidiselt Venemaale mingeid rahvusvahelisi hoobi enda huvide ajamiseks. Poliitilise tarkusena nähti nn. reaalpoliitilist järelandlikkust ja valmisolekut territoriaalseteks loovutusteks.

1. Heiki Samel, Piirialad... lk.76
2. Heiki Samel, Piirialad... lk.67
3. Ibidem lk.72
4. Igor Ivanov, Postaraemsja ne podvesti stranu, Nezavissimaja Gazata, 30.09.1998

Paigalseis

1996. aasta veebruari lõpust kuni 19. märtsini Moskvas toimunud Eesti-Vene piiriläbirääkimistel olid põhitähelepanu all maismaa ja merepiirilepingute projektid. Otsustati kohtuda ka Läti ekspertidega, et täpsustada kolme riigi piiride uut kokkupuutepunkti. Eesti tegi ettepaneku Tartu Rahu määratlemiseks lepingule lisatavas poliitilises deklaratsioonis, mis lükati tagasi. Venemaa soovis kontrolljoone muutmist Vasknarva lähedal Peipsi järvel ja Lämmijärvel, Eesti soovis endale nelja seto küla.

Washington Posfi välistoimetaja Lee Hockstader analüüsis 1996. aasta kevadel avaldatud artiklis olukorda Eestis ning tõdes, et «Venemaa keeldub Tartu rahulepingut tunnustamast, kartes sellega ametlikult möönda, et nõukogude okupatsioon oli ebaseaduslik ja venelaste sisseränne illegaalne ning et küüditamised ja hukkamised olid kuriteod.»[1] Hockstaderil oli loomulikult õigus. Seda enam tulnuks Eestil taguda rauda nende aspektide esiletoomiseks. See oleks oluliselt parandanud ja tugevdanud meie läbirääkimispositsioone.

Välisministeeriumi asekantsler ja Eesti delegatsiooni juht Raul Mälk ütles ajakirjandusele, et Eesti on läbirääkimistel sealmaal, kust enam järelandmisi teha ei saa: «Eestil on omad piirid, mille ulatuses saab manööverdada... Loomulikult tulevad need kohad varsti ette, kust Eesti ei saa enam edasi minna. Seekordne voor ei viinud meid sammugi edasi. Paigalseis tulenes Vene poolest, kes ei esitanud ühtegi uut ettepanekut.» Millegipärast arvasid Eesti otsustajad, et Tartu Rahu piirides võis manööverdada vabalt. Nüüd oli jõutud ENSV piiridele ja läbirääkijad ei saanud enam edasi minna, või õigemini rohkem taganeda.

Piisaks piiriprotokollistki

Toompeal oli neidki, kes juhtisid tähelepanu toimuva absurdsusele ja Eesti huvide kahjustamisele, kuid nad jäid hüüdja hääleks kõrbes.«Kui Eesti — Vene piirikõneluste tulemuseks jääb senine kontrolljoon, siis pole mõtet sõlmida ratifitseerimisele kuuluvat piirilepingut,» ütles Riigikogu väliskomisjoni esimees Eino Tamm, «sest et Eesti-Vene piirilepingu sõlmimine tühistab Tartu rahulepingu kui riigipiiri aluse, siis võiks Eestil olla õigem pärast tehnilise kontrolljoone- või piiriprotokollide allakirjutamist mitte sõlmida ratifitseerimisele kuuluvat piirilepingut, vaid jätta Tartu rahuleping jõusse. Eesti võiks sel juhul kuulutada,

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, lk. 330

et kontrolljoon läheb mööda neid geograafilisi punkte, mille suhtes on Venemaaga kokku lepitud.» Tamme sõnul tunnistatakse rahvusvahelise õiguse kohaselt ka piiriprotokolle: «Maailmas on palju riike, kellel pole omavahelist piirilepingut, vaid *de facto* tunnustatud joon.»[1] Olgugi see või kogemata eksimine õigete seisukohtade juurde, kuid märgiline on see sellele vaatamata. Ka Toompeal oli isikuid, kes püüdsid toimuvat õigetele radadele suunata. Olgugi, et Ando Lepsi sõnul oli Eino Tamm Eesti-Vene piirilepingu, kus Tartu rahulepingut ei märgitud, veenev pooldaja.[2]

Jüri Luik arvas, et Eesti-Vene läbirääkimiste asjas võiks pöörduda rahvusvaheliste vahendajate poole: «Eesti praegune positsioon, mis taotleb Tartu Rahu tunnustamist, on rahvusvahelise avalikkuse silmis absoluutselt vettpidav. Kui mõned Vene poliitikud teevad katse läbirääkimisi venitada, tuleks hakata otsima rahvusvahelisi vahendajaid, kes lükkaksid protsessi surnud punktist liikuma.» Eesti ei saanud aga viia Eesti — Vene piiriküsimust rahvusvahelisse kohtusse Haagis, sest Venemaa keeldus seda tegemast. Asja ei võeta Haagis üles, kui mõlemad pooled seda ei soovi.

Tallinnas toimunud Eesti-Vene piiriläbirääkimiste järjekordne voor lõppes 10.07.1996. Pooled leppisid kokku järvealade vahetamises ja arutasid järve- ja maismaapiiri joont. Eesti delegatsiooni juhi Raul Mälgu sõnul oli peaaegu valmis Soome ja Narva lahe merepiiri lepe, kooskõlastamist vajas vaid lepingu sõnastus ning piiride kolmikpunkti täpsustamine Soomega, põhimõtteliselt oli paigas ka Eesti-Vene maismaapiir.[1]

Tartu Rahu kehtivuse asjus esitas Vene delegatsiooni juht Svirin taas «tungiva palve» loobuda sellest nõudest. Svirini sõnul oli Tartu rahuleping «surnud» dokument, mida ei saa tunnustada. Vene välisministeeriumi esindajate väitel üritas Vene pool jätkuvalt töötada välja riigi- ja merealade piiri projekti vastastikku vastuvõetaval alusel: «See on aga võimalik ainult juhul, kui meie partnerid loobuvad nõudest fikseerida piirilepingus 1920. aasta Tartu rahulepingu kehtivus,» oldi kategooriline.[1]

Kahju, et sellist kategoorilisust ei leidunud Eesti läbirääkijate juures. Ometi oli meil olemas tugev toetus läänes. Kinnitas ju USA president Bill Clinton kongressmenidele saadetud kirjas 1996. aastal, seoses Ve-

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, Tartu-Vancouver 2001, lk 327
2. VIII Riigikogu, V Istungjärgu protokoll, 16.06.1997
3. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, lk. 363
4. Ibidem, lk 363

nemaa sõjalise doktriiniga, mis nägi ette Balti riikide okupeerimist ja tuumarelvade kasutamist NATO laienemise korral, et: «Ühendriikidel on otsene ja materiaalne huvi Balti riikide julgeoleku, iseseisvuse, suveräänsuse ja territooriumi terviklikkuse suhtes».[1] See jõuline ja otsekohene avaldus jäeti meil aga piirilepingu kontekstis ilma igasugusest tähelepanust.

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, lk. 316

Vahe nõrga ja võimsa, tähtsa ja tähtsusetu vahel peitub tahtejõus, otsustamisvõimes ning eesmärgis, mis on endale võetud.

T. Buxton

PIIRILÄBIRÄÄKIMISED 1996-2005

1-3.11.1996 viis turu- ja arvamusuuringute keskus EMOR läbi üleeestilise uuringu selgitamaks välja avalikku arvamust Eesti-Vene piiri võimaliku paiknemise suhtes ning pooleliolevate piiriläbirääkimiste prioriteetide suhtes. Selgus, et 46 % vastanutest leidis, et Eesti ei peaks suhete arengu nimel Venemaa ja Euroopaga loobuma Tartu rahulepinguga määratud tingimustest, 36 % leidis, et seda peaks tegema, et kiirendada piirilepingu sõlmimist, mille puudumine takistab suhete arengut Lääne ja Venemaaga. Valitsusringkondade eksitavate väidete tõttu kardeti eeskätt takistusi NATO ja EL liikmeks saamisel. Reaalseks piiriks Eesti ja Venemaa vahel pidas 30% Tartu Rahu järgset piiri, 27 % praegust kontrolljoont ning 26 % lepingu sõlmimist arvestades asustuse terviklikkust Kagu-Eestis. 17% ei omanud arvamust. 60% arvas, et kiiruse nimel ei tohiks tingimusi ohvriks tuua, 31% uskus, et olulisem on kiire lepingu sõlmimine.[1]

Kui arvestada, et 46% inimestest polnud valmis loobuma Tartu rahulepinguga määratud tingimustest ja 36% olid selleks valmis valedel eeldustel (tegelikkuses ei takistanud uue piirileppe puudumine suhteid Läänega ja selle sõlmimine ei parandanud suhteid idaga) ning 60% inimestest leidis, et igasugune kiirustamine ja Eesti-poolsetest tingimustest taganemine on lubamatu, siis pidi Eesti läbirääkimisdelegatsioonil selge olema, millised volitused nad on saanud oma rahvalt.

1.Luup nr 23, 11. nov, 1996

Ka teiste monitooringufirmade poolt läbiviidud küsitlused kinnitasid — Tartu Rahu järgne piir tuleb taastada.

Kõik see ei olnud teadmata ka Siim Kallasele, kes küsis ühes oma ajaleheartiklis retooriliselt: «Mida teha? Milleks üritada sõlmida lepingut Venemaaga, mida sinu kaasmaalased reetmiseks peavad?»[1] Ometi läks ta välja just nimelt sellele, mida ta ise reetmiseks nimetas.

Petroskois parafeeritakse Eesti-Vene piirileping

Siim Kallas **Jevgeni Primakov** **Tiit Vähi**

07.11.1996 kohtusid Eesti ja Vene välisministrid Siim Kallas ja Jevgeni Primakov, endised parteikaaslased ja seltsimehed, Petroskois. Eesti peaministrit võeti vastu kui teisejärgulist vallavanemat Vene provintsist, isegi Eesti lippu ei olnud heisatud. Toonane suursaadik Moskvas Mari Helme kirjutab oma mälestusteraamatus «Kremli tähtede all», et iseenesest oli Petroskoi kohtumise korraldus eestlastele solvitv — Põhjamaade välisministreid võeti vastu glamuurselt, Eesti delegatsiooni aga nagu talupoega, keda lubatakse külguksest mõisa kööki. Hotell, kuhu eestlased majutati, oli allpool igasugust arvestust ning mõnituste tipuks esitati Eesti delegatsioonile lahkumisel hotelliarve. Ka president Lennart Merit võeti mäletamistmööda Moskva lennujaamas, kui ta käis juulileppeid sõlmimas, vastu kui kolmandajärgulist tegelast. Kas tõesti ei saa alandustekarikas kord täis?

Siim Kallas on tagantjärgi üritanud toimunule hoopis klantsi anda öeldes, et: «...kohtumist Vene välisministri Primakoviga loen ma siis-

1. Ester Šank, Peategelane Siim Kallase rollid. 2001, lk. 196

ki ajalooliseks sündmuseks ja üheks vaieldamatult tähtsamaks sammuks Eesti välispoliitikas. Kui nüüd Meri peaks seda lugema, siis võib ta solvuda, kuid minu andmetel on alates Eesti iseseisvumisest aastal 1918 toimunud ainult üks Eesti ja Vene välisministri kahepoolne kohtumine. Ja see oli 1996. aastal Petroskois.»[1] Tegelikult on Eesti ja Vene välisministrid kohtunud korduvalt, meenutagem kasvõi Selteri kohtumist Molotoviga, mis tõi meie rahvale kaasa fataalsed tagajärjed. Antud kahepoolne kohtumine oleks võinud Kallasele uhkustamise asemel meenutada pigem just seda korda.

Alandustest hoolimata saavutas Eesti piiriläbirääkijate sõnul kohtumisel Venemaaga «eduka kompromissi», mille tulemusel jäeti piirileppe projektist välja viide Tartu rahulepingule kui Eesti riigi õigusliku järjepidevuse alusele ja viimasedki soovid Eestile kuuluvate alade tagasisaamise kohta. Siim Kallase sõnul olevat see olnud ainus võimalus piirikõneluste ummikust päästmiseks. Kallase väitel ei minevat uus piirileping vastuollu Põhiseaduse, Tartu Rahu ega ka õigusliku järjepidevusega. «Ajas ja ruumis oli see lubav kohtumine ja sisaldas mitmeid elemente, mis võimaldasid edasi minna,» märkis Kallas.[2] Oluline element, et meil juba oli kehtiv piirileping Venemaaga, millest edasi poleks pruukinud ega tohtinudki minna, vaikiti maha. Samuti ei vastanud Kallas enda küsimusele milleks ta sõlmis lepingu, mida kaasmaalased reetmiseks peavad.

Aastaid hiljem tunnistas tollane peaminister Tiit Vähi, kes sai suurepäraselt aru enda tegevuse seadusetusest avameelselt, et: «Siinkirjutaja, välisminister Siim Kallas ja piirilepingu läbirääkimiste delegatsiooni juht Raul Mälk otsustasid toona Tartu rahulepingu viitest preambulis loobuda, kui Venemaa samuti loobub nõudest viidata preambulis 1991. aasta suhete aluste lepingule. Jah, see otsus ei olnud küll lõplik loobumisotsus, sest selleks puudus meil mandaat, kuid see oli otsus mitte arutada poliitilisi deklaratsioone, vaid kontsentreeruda läbirääkimistel piiri paiknemisele. Kuid kui Kallas pakkus Petroskois Venemaa välisministrile Jevgeni Primakovile lepingut ilma preambulita, siis *de facto* oligi tehtud otsus preambulist loobuda. Sama kordas 10 aastat hiljem ka Urmas Paet välisminister Sergei Lavroviga piirilepingut allkirjastades.»[3] Pange tähele — Vähi kinnitusel oli tegemist omavoliga, välisministritel puudus selliseks ettepanekuks ja lepinguks mandaat.

1. Ester Šank, Peategelane Siim Kallase rollid, 2001, lk. 197
2. Ingvar Bärenklau, Eesti diplomaatia õppetunnid, Postimees 04.11.2006
3. Piirileping ja preambul — kas teadmatus või provokatsioon? 19.07. 2008 EPL

Vastutulek ei piirdunud mitte ainult kavatsusega loobuda Tartu Rahust, vaid Toomas Alatalu väitel andis Välisministeerium ise Moskvale võimaluse rääkida Petroskois pigem Eesti «siseprobleemidest» kui piirist, sest Tartu Rahu mainimise loobumisest teatati venelastele millegipärast juba ette.[1] Sellist käitumist ei või küll teisiti nimetada, kui Eesti positsiooni teadlikuks kahjustamiseks läbirääkimistel.

Sellise imetabase kergusega *de facto* tehtud omavoliline «kompromissotsus» tähendas järjekordset okupatsiooni põlistamise katset ja selle *de jure* tunnustamist. Nimetatud kolmikul puudus igasugune mandaat. Kuid ometi otsustasid nad Tartu rahulepingu kogu sellest tulenevaga koos neile kohustuslikuks olnud Eesti Kongressi, Ülemnõukogu ja Riigikogu otsustega prügikasti heita ning loobuda Eestile kuuluvatest aladest Venemaa kasuks. Loobuda Eesti järjepidevuse tunnustamise nõudest ja Eesti huvidest. Ja kõike seda «piirikõneluste ummikust päästmiseks»! Kuidas sellist tegu tuleks kvalifitseerida?

Kui välisminister Siim Kallas naasis Petroskoist, portfellis eelallkirjastatud Eesti-Vene piirileping, pidi ta tõrjuma süüdistusi Tartu Rahu reetmises. Ära andmist õigustanud ja Primakoviga koos suurt diplomaatilist edusammu deklareerinud välisminister Kallase sõnul olla mõlemad pooled andnud milleski järele. Milles Venemaa järeleandmine seisnes jääb selgusetuks, sest 1991.aasta suhete aluste leping oli kahe NSV Liidu liiduvabariigi vaheline leping, mis hiljem õigusjärgsuse põhimõttel taastatud Eesti Vabariiki ei kohustanud millekski. Kas Venemaa järelandmine seisnes selles, et ta kohe kogu Eestit ära ci krabanud? «Venemaa tabas meid sisuliselt taganemas, kõik järeleandmised tegime meie, nemad ei teinud mitte midagi,» kinnitas Kallase ja Vähi väited valeks ka Sven Mikser Riigikogu arutelul.[2]

Kallas tegi toona Venemaale ettepaneku kirjutada piirileping alla juba 1996. aasta detsembris Lissabonis toimunud OSCE tippkohtumisel. Venemaa andis põiklevaid vastuseid alla kirjutamise aja kohta siis ja veel järgmisedki kaheksa aastal. Vene pool üritas lepingu sõlmimist siduda nn. inimõiguste olukorraga Eestis ja püüdis venelaste «õiguste» küsimust igal võimalusel üles võtta. «Nende õiguste paranedes paranevad ka piirileppe allakirjutamise perspektiivid,» ütles Primakov.[2]

Vene riik oli seistes venelaste huvide eest Eestis valmis välja minema majandussanktsioonide ja ähvardusteni. Eesti valitsus ja parlament

1. Toomas Alatalu, Ülessoojendatud piirilepingust ja käestlastud õigest hetkest, Eestimaa Rahvaliidu 'teataja, märts 2005
2. X Riigikogu stenogramm, V Istungjärk, 7. juuni 2005
3. Russia Wont Sign Treaty— BNS News Agency 09.01.1977

ei pidanud aga Petserimaa ja Narva taguste alade ega sealsete rahvakildude, setode, vadjalaste ja ingerlaste eest seismist oluliseks, justkui ci olekski olnud tegemist Eesti riigi alade ja alamatega.

Valitsus kiidab Petroskoi lepped heaks

28.11.1996 kiitis peaminister Tiit Vähi juba uus ekskommunistlik valitsus (KMÜ +Reformierakond, 15-nest ministrist 14 endised kommunistid) uue Kallase-Primakovi piirilepingu, milles oli tolleks hetkeks loobutud ka vähimatestki eestipoolsetest tingimustest, heaks. Valitsus nõustus täielikult piiri tagasitõmbamisega praegusele ajutisele kontrolljoonele. Korraldustega nr. .931-k ja nr. 932-k kiideti ühehäälselt heaks ja kinnitati riigi- ja merepiiri lepingu eelnõud.' Mõlema korraldusega volitati Eesti Vabariigi nimel alla kirjutama minister Riivo Sinijärve. Algas riigipiiri detailne kirjeldamine ning lõpetati mõõtmised merepiiril. Valusate probleemide hulka kuulus endiselt piiriületamine, mida Vene pool tegi võimalikult raskeks.

Isamaaliidu arvates oli Eesti idapoliitika olnud liialt järeleandlik, millega anti Venemaale võimalus manipulatsioonideks. Tunne Kelam leidis, et piirilepingut ei tohiks sõlmida ülepeakaela. «Oleme jätnud väärtustamata oma kannatused ja ohvrid,» ütles ta. Leppe vastased tõmbasid paralleele Meri sõlmitud juulilepetega, millega kindlustati Vene erusõjaväelaste kohalejäämine, anti neile sotsiaalsed tagatised ning legaliseeriti nn. viies kolonn Eestis.

Esinedes Moskvas ORT telekanalis, ütles Vene Riigiduuma väliskomitec esimees Vladimir Lükin, et Eesti seisukohtade muutumine piiriküsimuses oli saanud teoks tänu Venemaa «järjekindlale, printsipiaalsele ja rahulikule välispoliitikale.» Lükin kinnitas, et tänu sellele loobus Eesti «absurditeatrist» Tartu rahulepingu tunnustamise ümber ja «idiootlikest» territoriaalsetest nõuetest Venemaa vastu (s/W) ning oli sunnitud vastu puigeldes ja oma parlamentidega vaieldes loobuma oma esialgsetest nõuetest.[2] Väide vaidlustest Eesti parlamendis on tugevalt üle pakutud. Tollast olukorda iseloomustab pigem väljend «hääletu alistumine».

Seoses uue välisminister Toomas Hendrik Ilvese ametisse astumisega 2. detsembril 1996 ja seoses Vene poole keeldumisega kirjutada lepingutele alla Lissabonis toimunud OSCE tippkohtumisel, kadus ära vajadus Sinijärve volitusi jätkata. 05.12.1996 kõneles välisminister Ilves

1. Riigi Teataja II 1996, 41, 166 jal67
2. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, lk. 383

piirilepingu teemal Riigikogus ning püüdis igati õigustada selle sõlmimist, väites, et selle sõlmimisega määratleme me enda kuulumise Euroopasse. Rahvusvahelisest õigusest ja euroopalikust õigustavast loobumine enda huvide kaitsmisel viib meid tõesti kusagile, kuid mitte Euroopasse vaid otseteed Venemaa mõjusfääri. Ometi lõpetas Ilves oma kõne sõnadega: «Veel kord — kõik mida teeme ja otsustame teeme Eesti rahva ja iseenda, mitte kellegi teise jaoks.» [1]

Edasiste läbirääkimiste sisuks sai ajutise kontrolljoone muutmine rahvusvahelistele õigusnormidele ja nõuetele vastavaks riigipiiriks.

Pikett ENSV piiri jätkumise vastu, arupärimine piiriületustingimuste kohta peaminister Mart Siimannilt 11.02.1998 Koidula piiripunktis

Piirileping rahvahääletusele?

Ühiskonnas tugevnesid hääled, mis nõudsid piirilepingu rahvahääletusele panekut. Isamaaliit esitas Riigikogule vastava eelnõu, mis 17.12.1996 toimunud Vähi valitsuse istungil lükati ühehäälse otsusega tagasi. Vabariigi Valitsuse istungi protokollist loeme: «Mitte toetada Isamaaliidu fraktsiooni algatatud Riigikogu otsuse «Rahvahääletuse (referendumi) korraldamine» eelnõu (463 OE), arvestades seda, ei valitsus on heaks kiitnud Vene Föderatsiooniga riigipiiri kohta sõlmitava lepingu eelnõu ja andnud volitused sellele allakirjutamiseks, aga samuti õiguslikke aspekte (vastuolu Põhiseadusega). Justiitsminister Paul Varulil leha valitsuse seisukoht teatavaks Riigikogu põhiseaduskomisjonile ja esitada asjakohane põhjendus.» [2]

1. Riigikogu 05.12.1996 istungi protokoll
2. Valitsuse istung 17.12.1996 nr. 82 päevakorrapunkt nr. 12/4

Sellega oli rahvas ehk põhiseaduslik «kõrgeim võim riigis» lõplikult otsustamisprotsessist eemale tõrjutud. Lepingu reaalne mittevastavus Põhiseadusele valitsust ei häirinud, Isamaaliidu eelnõu väidetav mittevastavus aga küll. Ometi ei ole piirileping ja territoriaalne loovutus vaid välispoliitiline leping, mida ei saa Põhiseaduse kohaselt rahvahääletusele panna. See on samavõrd ka sisepoliitiline küsimus.

1997. aastast alates hakati Eesti kodanikele, kes on sündinud Venemaa poolt tänaseni okupeeritud Eesti aladel — Petserimaal ja Narva jõe tagusel Eesti-Ingerimaal, uutesse isikuttõendavatesse dokumentidesse täpse sünnikoha asemel märkima Venemaa. Ka neile, kes olid sündinud juba enne sõda, iseseisvas Eesti riigis ja Eesti riigi territooriumil. Tegemist on jõhkra Põhiseaduse ja Eesti kodanike õiguste rikkumisega, sest okupatsioon ja valitsuse leppimine uue piirilepinguga, ei muuda tegelikku olukorda. Kõigi nende isikute tegelik sünnikoht oli ja on Eesti territooriumil, mitte Venemaal. Märkides nende sünnikohaks Venemaa, rikutakse Eesti riigi poolt Põhiseadust, kuid ka võltsitakse meie endi ajalugu ja solvatakse sügavalt kõigi eestlaste, eriti kõnealustel aladel sündinud isikute õiglustunnet.

02.02.1997 võeti Tartus korraldatud Tartu Rahu teemalisel konverentsil vastu deklaratsioon, milles rõhutati Tartu Rahu tähtsust Eesti omariikluse saavutamisel ja säilitamisel. «Mõistame hukka Eesti praeguse valitsuse ja Riigikogu järeleandliku ja läbimõtlernatu tegevuse välispoliitikas, mille tulemuseks on olnud üha uute nõudmiste esitamine Moskva poolt. Selline poliitika on olnud mitte üksnes otseselt kahjulik Eesti omariiklusele, vaid kujutab endast ka Põhiseaduse rikkumist ja Eesti Vabariigi reetmist,» öeldi deklaratsioonis. Sellele kirjutasid alla Eesti Rahvuslik Erakond, Põllumeeste Kogu, Eesti Rahvuslik Eduerakond, Lõuna-Eesti Kodanike Erakond, Vabariiklaste ja Konservatiivide Erakond, Eesti Vabadusvõitlejate Liit, Kooliõpilaste Vabadusvõitlejate Liit, Endiste Poliitvangide Liidu Tartu Ühendus, Soomepoisid, Endiste Metsavendade Liit, Memento ja noorteühendus Res Publica.

23.04.1997 kooskõlastastasid Eesti, Läti ja Venemaa eksperdid Pihkvas kolme piiri uue kokkupuutepunkti Pedetsi jõel, lootes sellega kiirendada Venemaa-Eesti piirileppe sõlmimist.

Venemaa oli võtnud endale juba algusest peale üsna kavala taktika ja sidus piirilepingu allkirjastamise teiste Eesti ja Venemaa vaheliste küsimuste ja probleemidega. 1998 aasta lõpul väitsid Vene Riigiduuma esindajad kohtusid Eesti Riigikogu Väliskomisjoni liikmetega, et piirilepingu ratifitseerimine seotakse «kahe maa vaheliste suhete arenguga». [1]

1. Taiks Hopefull —Tallinn, BNS 15.12.1998

Olukord kujuneski sedavõrd absurdseks, et Eesti tegi «suhete arengu» sildi all aastasl-aastasse erinevaid ühepoolseid ja kahjulikke järelandmisi, millest on pikemalt juttu teistes peatükkides. Ja kõike seda vaid selle nimel, et saaks loobuda iseenda territooriumist.

Võimuerakonnad lähevad ära andmise teele

Eesti territoriaalse terviklikkuse lõhkumine ja Eesti alade ära andmine kinnitati võimuerakondade juhtfiguuride poolt ilma aruteluta, miks üldse piirilepingut vaja peaks olema — leiti, et õiguslikult savijalgadel seisva preambula lisamine lepingule annab neile piisava rehabilitatsiooni järeltulevate põlvede ees. Seda tunnistavad Andres Herkeli sõnad, mille järgi: «... Eesti erakonnad leppisid juba 1997. aastal ühel ümarlauaprotsessil kokku, et kui piirilepped lähevad ratifitseerimisele, siis on see võimalik üksnes täiendava selgitusega, mis ratifitseerimisdokumendiga kaasneb.»[1]

Täpsemaid andmeid selle ümarlaua toimumise ja arutelude kohta ei ole autoril õnnestunud leida, kuid see selgitab, miks taganemine Põhiseadusest ja Ülemnõukogu/Riigikogu otsustest taastada Tartu rahulepinguga määratud piirid, ei tõstatanud hiljem küsimusi ega diskussioone Riigikogus. Juriidiliselt õigustühisest erakondade ümarlauast oli saanud *de faeto* Riigikogust ja kõrgeimast võimust (rahvast) veelgi kõrgem võim, kes otsustas Eesti riigile eksistentsiaalseid küsimusi, pannes sellega kahtluse alla Eesti riigi juriidilise õigusjärgsuse ja muid küsimusi. Toimunu utreerides võib väita, et mõnikümmend tuhat parteilast erinevatest erakondadest, keda juhtis vaid käputäis funktsionääre, võttis sellega pantvangi terve rahva. Siin võiks soovi korral näha ka vandenõud, millesse on haaratud nii Toompea erakondade, valitsuse kui ka Riigikogu liikmed. See on üheks märgiks riigi ülevõtmisest «demokraatlike» vahenditega, millest on käesolevas raamatus ka eraldi juttu.

Eesti Vabariik põlistab ENSV piiri

26.02.1999 kiitis uus, ekskommunisti Mart Siimanni juhitav valitsus (KMÜ+Arengupartei) omakorda heaks uue variandi tehniliselt täpsustatud ning viimistletud Eesti-Vene uue riigi- ja merepiiri lepingu eelnõu koos lisadega.

1. Riigikogu istungi protokoll 08.06.2005

5. märtsil 1999. aastal parafeeriti Sankt-Peterburgis Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline riigipiiri leping ning Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline Narva ja Soome lahe merealade piiritlemise lepingu tehniliselt täielikult viimistletud eelnõud koos kõigi lisamaterjalidega delegatsiooni juhtide tasemel. Eesti poolt oli selleks Siimanni valitsuse välisminister Raul Mälk. Vene delegatsiooni endine juht Svirin oli siirdunud erru, uueks juhiks oli määratud suursaadik Ludvig Tšižov.[1] **Mälk ja Tšižov panid oma allkirjad igale Eesti-Vene piirilepingute leheküljele ja nende juurde kuuluvatele kaartidele, tunnistades need valminuks ning seitse aastat kestnud läbirääkimised lõppenuks.** Eesti delegatsiooni olid aastate jooksul juhtinud Uno Veering, Jüri Luik ja Raul Mälk. Esimese Balti riigina ja ühtlasi esimesena endise NSV Liidu vabariikidest oli Eesti saavutanud kõigi oma naabritega kokkuleppe nii maa-, mere- kui ka õhupiiri osas. *«Võime selle tulemitega väga rahul olla,»* ütles välisminister Raul Mälk. **Tema sõnul oli märkimisväärne, et piirilepped parafeeriti juhtumisi just Stalini surma-aastapäeval.**[1] Siinkirjutajale sümboliseerib stalinliku piiri põlistamine just sellel päeval pigem Stalini ideede ja tegude jätkuvust peale tema surma. Sõjaeelse ajaga võrreldes oli uutes piirides Eesti Vabariik enam kui 2300 ruutkilomeetrit väiksem. Piir, mille venelased 1944-1947 muutsid ja 1994. aastal ühepoolselt demarkeerisid, muutus läbirääkimistel minimaalselt ja pigem idanaabri kasuks.

2000. aasta suvel ja sügisel eksisid kümned seenelised-marjulised Eesti poolelt tähistamata endiselt kontrollpiirilt nn. Vene aladele. See tekitas hulga segadust. Postimees kutsus võimuesindajaid üles «poliitilisele arukusele» ja siseminister Tarmo Loodus käskis piiri märgistada. 19. novembril kell 10.00 löödi Piusa jõe kaldaliiva esimene tahvel kirjaga «Seis! Eesti piir!».[3] Selle kuupäeva ja kellaaja peaks meelde jätma.

Kuna kõik Toompeal esindatud erakonnad olid ära andmise suhtes juba kokku leppinud, siis kõrgemalt poolt arutelu selle üle, kas piirileping vastab Põhiseadusele või mitte, kas Eestil on seda vaja või mitte, esile ei kerkinud. Avalikkust pommitati heameele avaldustega lepingu parafeerimise üle ja endistviisi laest võetud põhjendustega leppe vajalikkusest. Just nimelt korduvad kinnitused, et Eesti ei pääse piirilepinguta NATO ja EL liikmeks, mis meie rahvusliku julgeoleku tagavad (vt peatükk «Uue piirilepingu põhjendustest»), olid need, miks suur osa

1. Heiki Potter, Eesti-Vene piirilepingust, Kaitse Kodu 3/2005, lk. 36
2. Kadri Liik, Eesti-Vene piirileping ootab poliitilist otsust 06.03.1999, Postimees
3. Toomas Sildam, Eesti-Vene piirilepe sai viimaks allkirjad, 19.05.2005 Postimees

inimesi okupatsiooni *status quo* legaliseerimise vastu kõvahäälselt ei protesteerinud. Algas vaikne, mitmeid aastaid kestnud nn. positsioonisõja periood, kuid aeg ajalt kerkis piiriteema siiski ülesse. Uue piirilepingu lõplikku parafeerimise järel kinnitasid kõik järgnevad Eesti valitsused ja peavoolu poliitilised jõud oma valmisolekut leping ametlikult alla kirjutada ja ratifitseerida. Venemaal aga puudus selleks juba eespool kirjeldatud põhjustel poliitiline tahe.

Riigikogu piirilepingust

Pöörame nüüd pilgu Toompeale ja vaatame, millised olid rahvasaadikute mõtted seoses uue piirilepinguga. Selleks on raamatus ära toodud IX Riigikogu stenogramm, IV istungjärk, esmaspäev, 4. detsember 2000, Arupärimistele vastamine (vt. LISA 6, lk. 515). Välja on jäetud asjasse mittepuutuv jutt ja lõpmatud vastastikused viisakusfraasid.

Raamatu lisas ära toodud ainuke (s/c/) kord, kui Riigikogu piirilepinguga seonduvat (vähemalt viimastel aastatel) on arutanud, annab hea ülevaate, kuidas Tartu Rahust taganemine oli aksepteeritud kõigi poliitiliste jõudude poolt. Kuidas need, kes seda kaitsma oleks pidanud, õigustasid varasemate valitsuste omavoli ja Põhiseaduse rikkumist ning ka ise tõlgendasid Põhiseadust vastupidiselt selle loojate je iseenda varasemale käsitlusele. Mingeid lisakommentaare tekst ei vaja.

Venekeelne kaart vene kohanimedega.

Kuna ära andmine ja lepingute rakendamine nõudis põhjalikku tööd, hakkas Eesti valitsus selleks ka praktiliselt valmistuma ning Siim Kallase valitsuse 2. juuli 2002.a. korraldusega nr 422-k moodustati nn. asjatundjate komisjon Eesti-Vene riigipiiri küsimuste lahendamiseks.[1] Komisjoni üks peamisi ülesandeid oli valmistada ette kaardid uue Eesti-Vcne piiri demarkeerimiseks. Nagu peatükis Piirileping ja Põhiseadus on nenditud, leidis Eesti valitsus, et lisaks Põhiseadusele võib rikkuda ka Eesti Keeleseadust ja kõik lepingu juurde kuuluvad piirikaardid koostati ainult venekeelsed *(jsk!).* Vähe sellest, eestikeelsete kohanimede asemel kasutati kaardil ainult venepäraseid nimesid, püüdes ilmselt Kremli heakskiitu pälvida ja näidata, et loovutatavad alad ongi põlised vene alad.

1. RTI. 2002, 76, 1176

Välisminister Kristiina Ojuland sai enne jõule 2004 Vene välisminister Sergei Lavrovilt seitsmeleheküljelise poliitilise deklaratsiooni projekti, mis oli Venemaa poolt mõeldud avaldamiseks koos Eesti-Vene piirileppe tekstiga. Ojuland varjas seda dokumenti Riigikogu ja väidetavalt ka valitsuse liikmete eest terve kuu. 18.01.2005 avalikustas Vene välisminister Lavrov selle dokumendi ise. Väitega, et Eesti ja Vene rahvas elas rõõmsalt koos ja rahulikult lahku läks, üritati tõmmata maha meie Vabadussõda, Tartu Rahu ja Eesti esimene iseseisvusaeg. Lahkuminek ei olnud lahkuminek tegelikult ju ka 1991. aastal. Deklaratsioon eeldas, et Eesti pool annab seda dokumenti allkirjastades lubadusi, mis seavad kahtluse alla Eesti riikluse järjepidevuse.' Venelaste pakutud ühisdeklaratsioon jäeti isegi ära andmist toetavate isikute poolt kui liiall räigell tõde moonutav siiski ära.

Põllumeeste Kogu saatis 2004. aasta lõpus välisminister Kristiina Ojulandile pöördumise, milles nõuti piiriläbirääkimiste kuulutamist lõppenuks kui täiesti mõttetud ja kasutud (Vt. LISA 16, lk. 538) Ojuland vastas kirjaga Mart Niklusele 06. jaan. 2005: «Olete täiesti õigustatult juhtinud tähelepanu sellele, et piirilepingu sõlmimisega venitamine ning tema sidumine erinevate küsimustega on lubamatu. Mis puudutab Teie poolt tehtud ettepanekusse kuulutada Eesti-Vene piiriläbirääkimised lõppenuks, siis need on juba lõppenud ning Eesti on omalt poolt olnud piirilepingu sõlmimiseks valmis alates 1996. aastast, mil esimest korda parafeeriti piirileping. Teine parafeerimine koos tehniliste lisadega toimus 1999. aastal, nagu mainite seda ka oma kirjas. Loobumine juba parafeeritud piirilepingu tekstist paiskaks meid tagasi varasemasse ebamäärasusse. Vabariigi Valitsus on korduvalt rõhutanud nii kohtumistel VF'i esindajate kui ka meie partneritega ECis ning NATO's, et Eesti ja Venemaa vaheline piirileping tuleb sõlmida kiiremas korras ning miski ei õigusta sellega venitamist.» Mart Niklus kommenteeris vastust: «Mis puutub K. Ojulandi vastusesse Põllumeeste Kogu avalduse sisulisest küljest, siis kujutab see endast tüüpilist põhimõttelagedat ametniku seisukohta.»-

1. Rahvuslik Koguja Nr. 1 (34) Põllumeeste Kogu ja Tartu Rahvuslaste Klubi väljaanne, Veebruar 2005
2. Ibidem

Poliitikud tõttavad lõpetama Stalini poolt alustatut

Juhan Partsi valitsus kinnitas uue piirilepingu ehk nn. täpsustatud tehnilise leppe kõigi lisadega lõplikult ära. Ilmselgele ühiskonna vastuseisu kasvule vaatamata võttis valitsus ühehäälsel! vastu otsuse: «1. Nõustuda välisministri (Kristiina Ojuland, Reformierakond — H.P.) ettepanekuga kiita «Välissuhtlemisseaduses S 19 lõike 2 alusel heaks esitatud korralduse eelnõus nimetatud Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni piirilepingute eelnõud...»[1] Olgu siinkohal öeldud, et see tegu oli Ojulandi üks viimastest, enne kui ta suure hulga salajaseks kuulutatud riigidokurnentide ärakaotamise eest välisministri kohalt tagasi astus, et nautida Riigikogu lihtliikmena diplomaatilist puutumatust ja vältida karistust.

Kui rääkida salajastest dokumentidest, siis Raigo Sõlg on juhtinud tähelepanu ühele huvitavale tõigale. Kuigi piirileping oli tervikuna salastatud, avaldati ajakirjanduses Toomas Sildami sulest võidukas toonis teave, et maalükike nimetusega «Saatse saabas», mis oli senise kontrolljoone taha jäänud, tagastatakse Eestile.- Kirjatükk oli avaldatud kodanike rahustamiseks ja uinutamiseks, mingil võitu sellest Eestile loomulikult polnud, sest valitsus andis teisalt «vastutasuks» meie maad ka ära. Sõlg küsis: «Kuidas selline teave jõudis ajakirjandusse, kuigi kogu lepingu temaatika pidi tollal olema salastatud, ja miks üldise salastatuse foonil sellise teo toimepanemise eest kedagi vastutusele ei võetud?»'

Keskerakonna juhatus tegi avalduse, milles pidas vajalikuks sõlmida uus Eesti-Vene piirileping kahe riigi kokkuleppel sobival ajal ning praeguseks kokkulepitud kujul. «See aga tähendab Petserimaast loobumist. Läbirääkimiste käigus on Eesti järk-järgult loobunud taotlustest saavutada Eesti-Vene piir lähtuvalt 1920. aasta Tartu rahulepingu piiridest ning Tartu rahulepingu tähtsuse rõhutamisest ettevalmistatud dokumentides. Piirilepingu allakirjutamine annab Eestile juriidilise selguse meie riigipiiri, sealhulgas ka Euroopa Liidu välispiiri osas, see annaks senisest enam kindlust meie piirivalvele. Oluline on Eesti-Vene merepiiri selge määratlemine, mis jäi fikseerimata ka 1920-1930. aastatel,» teatas Keskerakond oma avalduses.[1]

Erakondade esindajad väitlesid veel veebruaris piirileppe üle Eesti Raadios, kus Res Publica esimees, peaminister Juhan Parts ütles, ei ei pea võimalikuks siduda piirilepingut Eesti- või Venemaa-poolsete lisatingimustega. Lisatingimuste vastu oli ka Riigikogu väliskomisjon.

1. Valitsuse istungi protokoll 02.02.2005 nr. 5 pkp 17
2. Toomas Sildarn, Saatse saabas tuleb Eestile tagasi. Postimees 26.01.2005
3. Raigo Sõlg, Ahvist kodanikuks ... või vastupidi, 2005, lk. 100
4. 07.02.2005 www.Dclfi.ee

Isamaaliit kinnitas, et Eesti piirilepet ei tohiks sõlmida ilma omapoolsete tingimusteta ja tegi ettepaneku kokku kutsuda uus riigikogus esindatud erakondade ümarlaud, et kujundada Venemaaga piirilepingu sõlmimises ühine seisukoht.[1]

Paraku tunduvad kõik Isamaliidu sammud propagandistlikena, sest 1999, kui nende valitsus võimul oli, ei tehtud vähimatki katset takistada kahjuliku piirilepingu sõlmimist. Ometi oli 2005. aasta alguses Isamaaliit ainuke, kes vähemalt deklaratsiooniasjagi üles võttis. Seejärel ühines nendega Res Publica. Ja see on tagantjärgi osutunud heaks, kuigi ebapiisavaks sammuks. Ainus piisav samm oleks olnud lepingu sõlmimata jätmine.

Peaminister Parts vilistatakse välja

02.02.2005 toimus järjekordne Tartu rahu aastapäeva tähistamine Tartus, Vanemuise 35 maja ees, kus leping 1920. aastal sõlmiti. Osa võtsid isegi kõrged valitsustegelased, kes viimastel aastatel ei ole suvatsenud enam kohale tulla. Ka käesoleva raamatu autor osales üritusel kõnega, nagu kõigil viimastel aastatel. Hoolimata sadade kohalolnud inimeste nõudmisest piirilepingul Venemaaga mitte sõlmida, lubas peaminister Juhan Parts selle allkirjastamist niipea kui võimalik. Tõsiseks sõnasõjaks läks pärast Partsi väidet, et peale allakirjutamist on kunagi tulevikus ehk võimalik kuidagi tõstatada Petserimaa alade tagastamise teema. Küsimusele, miks peaks kõnealused alad üldse ära andma, et neid siis tagasi hakata küsima, jättis peaminister vastamata. Küsimusele, et kui seni oleme saanud hakkama ilma piirilepinguta, siis miks nüüd sellist lepingut vaja on, vastas Parts: «Lihtsaim vastus on see, et ajutisele kontrolljoonele tuginedes on keeruline kindlat tulevikku, Eesti rahva tulevikku üles ehitada.» Rahvast sellised väited ei rahuldanud ning peaministri sõnavõtt sai vastuseks hüüded: «Maha Parts!» Inimeste meeleolu kajastasid hästi ka kaasasolnud loosungid: «Häbi Tartu rahu reetjatele», «Täna Petserimaa ja Eesti-lngeri! Homme Saare- ja Hiiumaa?», «Ka mina tahan isakoju», «Selg sirgu Venemaa ees» jne.

Samal päeval tegi Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Kogu avalduse, milles rõhutas, et meie maa on püha ja selle äraandmist «ei mõistaks ka meie esivanemad ja järeltulevad põlved. Tahame uskuda, et esivanemate põline tarkus aitab riigi võimukandjatel langetada piirilepingu osas parema otsuse.» (vt. LISA 14, lk. 536)

1. 14.02.2005 Õhtuleht

07.02.2005 ilmus Vene ajalehes Izvestija artikkel, milles tõdeti, et Venemaa ainsad tõelised piirid on 1922 aasta piirid, kui Venemaa astus Nõukogude Liitu. See sobiks hästi ka meile ja meie naabritele Lätile ja Soomele, sest kõigi kolme riigi Tartu rahulepingu järgsed piirid Venemaaga kehtivad juba 1920. aastast. Kahjuks ei ole see aga Venemaa ametlik ja valdavalt endistest kommunistidest koosneva Eesti ja Soome Kekkoneni ja Koivisto pärandil kandvate valitsuste seisukoht.

Kohtumine president Rüütliga 22.03.2005, kus presidendile antakse üle ligi 13 000 allkirjaga petitsioon uue piirilepingu vastu. Rüütel on isik. kes kinnitas nii Ülemnõukogu otsuse Tartu Rahu piiride taastamise kohta kui Riigikogu otsuse nendest loobuda

Erakondade ümarlaud

17. veebruaril 2005 toimus uus erakondade ümarlaud piirilepingu asjus, kus palju ei räägitudki. Osalenud erakondade esindajad olid seda meelt, et praegu on peamine piirilepingute allkirjastamine ja ratifitseerimine. Selle vastu olid vaid piirilepingut kritiseerivad Kristlik Rahvapartei ja Põllumeeste Kogu. Ümarlaual kinnitati, et Riigikogu peaks ratifitseerimisel tegema avalduse, milles mainitakse Tartu rahulepingu olemasolu.'

1. Toomas Alatalu, Ülessoojendatud piirilepingust ja käestlastud õigest hetkest, Eestimaa Rahvaliidu Teataja, märts 2005

Üksmeelselt toetati sedagi, et avaldus loetleb piirilepingute jõustumisega seoses tekkivaid probleeme. Viimaseid aga pole raske ette näha: teisele poole piiri jäävad Eesti kodanikud ja nende liikumisvabadus, piiri taha jääv omand jmt. Tegelikult pole isegi nüüd Eesti riigi ametiasutustel ettekujutust sellest, mida piiri taha jäänud kodanikud neilt ootavad. Hea on rääkida setode nimel, ometi peaks mõtlema panema fakt, et 2004. aastal kodumaale tagasipöördunud 32 Eesti kodanikust oli vaid üks pärit Petserimaalt. Tegelikult läks ümarlaud setodesl mööda, sest selle kokkukutsuja oli opositsiooniline Isamaaliit (loogiline olnuks, ei ümarlaua võtab kokku tollane koalitsioonivalitsus, sest siis tulnuks lauale panna ka mingi tegevuskava). Isamaaliidu eriline huvi piirilepinguid vaid põgusalt arutada tulenes paljus tõsiasjast, et nende tekst sõltus Mart Laari esimese valitsuse tegemistest ja tegematajätmistest. Meenutagem kas või 1992.-93. aasta mänge «tagasitõmmatud» merepiiriga.[1]

Isamaaliidu volikogu nõudis siiski piirileppe parafeeritud teksti avalikustamist, kuna tegu on kogu rahvast ja riiki otseselt puudutava olulise küsimusega. Nende avalduses oli kirjas, et Isamaaliidu volikogu tunneb heameelt, et kõik poliitilised erakonnad võtsid tõsiselt üleskutset osaleda Eesti-Vene piirilepingut puudutaval ümarlaual 17. veebruaril. Volikogu loodab, et Eesti rahvuslikes huvides suudetakse kokku leppida kindlates põhimõtetes, millest Eesti juhindub oma suhetes Venemaaga. Isamaaliit lähtub suhetes Venemaaga Tartu Rahu aluselt ning peab vajalikuks selle seisukoha selget rõhutamist võimalikus riigikogu avalduses või ratifitsecrimisseaduses. «Praeguses olukorras, kus Venemaa avaldab Eestile jätkuvat survet, keeldub tunnistamast Eesti annekteerimist aastal 1940 ning esitab piirilepingule lisaks täiendavaid poliitilisi tingimusi, ei näe Isamaaliit alust rutata uue piirilepingu allakirjutamisega.» «Eesti kui endast lugupidava iseseisva riigi kohus on enne piirilepingu allakirjutamist saada Venemaalt kui Nõukogude Liidu õigusjärglaselt vabandus Eesti iseseisvuse hävitamise ja rahvale okupatsiooniga tehtud kahju eest.»[2]

«Meie jaoks Tartu Rahu ei kehti!,» teatas seepeale Eestisse töövisiidile saabunud Venemaa Riigiduuma väliskomisjoni esimees Konstantin Kossatšov.[3] Venemaa korrutab seda küll järele jätmatult, kuid

1. Alatalu, Toomas, Hilinenult Eesti-Vene piirilepingust Pärnu Postimees 26.02.2005
2. Eesti Päevaleht Online 19.02.2005
3. Postimees 21.02.2005

ametlikult pole Kreml siiski Tartu Rahu tühistanud. Mingisugused kompensatsioonid ei tule nende meelest samuti kõne allagi.

04.03.2005 avaldas Välisministeerium oma kodulehel uue piirilepingu seletuskirja, lisades sellele mõnevõrra täiendavaid selgitusi ja informatsiooni. Leping ise ja selle sõlmimise käik oli olnud salastatud juba 11 aastat ning jäi salastatuks ka edasi.

Sulev Vahtre, TÜ emeriitprofessor, leidis, et: «Asjad tuleks algusest peale uuesti läbi vaadata. Mäletatavasti oli Stalinil sügisel 1944 piiri nihutamisega ülimalt kiire, kuna ta polnud kindel, kas tema lääneliitlased Eesti vallutamise heaks kiidavad, ja ta haaras nobedasti esiteks ühegi osa. Kui nüüd Venemaal on järsku kiire hakanud, võib see olla tingitud viisavabaduse soovist, aga vahest ka kartusest, et mitte ainult Eestis, vaid laiemaltki rahvusvahelises ulatuses võib tekkida põhjendatud küsimus Stalini seatud piirijoone õigustatusest. Kui europarlamendis on juba luubi alla võetud maride inimõigused, siis miks ei võida sinna haakida ka setude õigused.»[1]

Omamoodi lähenes piirilepingule Eesti Iseseisvuspartei, kelle vanematekogu teatas, et Venemaaga tuleks algatada uued läbirääkimised, et: «1. Saavutada VF kirjalik kinnitus 1920. a. piirilepinguga ühepoolselt ja igaveseks ajaks antud Eesti iseseisvuse tunnustamisele. 2. Tagasi saada Setomaa need okupeeritud alad, mis etnilise koosseisu järgi on otstarbekad.»[2] Sisuliselt kuulutati valmisolekut loobuda Tartu rahulepingust ja osast Eesti territooriumist. See tähendaks, et saavutatav uus tunnustus meie iseseisvusele ei tugineks enam Eesti Vabariigi järjepidevusel vaid oleks tunnustuseks nn. kolmandale Eestile kõigest sellest tulenevaga.

27.03.2005 toimus Tartu Ülikooli aulas traditsiooniline Jüri Kuke (1940-1981) mälestusele pühendatud Langenud Vabadusvõitleja Päeva IX konverents. Sellest osavõtjad olid seisukohal, et mingit uut piirilepingut Venemaaga Eesti ei vaja. Mis tahes uusi lepinguid on mõtet sõlmida vaid selliste riikidega, kes nendega varem sõlmitud lepinguid on austanud ja kõrvalekaldumatult täitnud. Koostati ka vastav avalik pöördumine (vt. LISA 11, lk. 532).

Ka rahvas oli endiselt teist meelt kui enamik erakondi. BNS/Faktumi uuringu järgi toetas Venemaa poolt okupeeritud Eesti alade tagasinõudmist 71% ja selle vastu oli 22% eestlastest. Mitteestlastest pooldas

1. Sulev Vahtre, Piiri muutmise lepingust, EPL 17.03.2005
2. EIP pressiteade 18.03.2005

lepingu sõlmist 75 %.[1] Küsitluses ei ole aga täpsustatud kui paljudel küsitletud muulastel oli ka Eesti kodakondsus.

«Euroopa Liidu silmes on piirilepped Venemaa ja Balti riikide «kahepoolne» probleem», kinnitas Euroopa Komisjoni pressiesindaja F. Lebail ajakirjandusele[2], tervitades piirilepingu sõlmimist, kuid andes sellega mõista, et survet Eestile lääne poolt ei avaldata ja Eesti võiks vabalt veel ümber mõtelda. EL piir ei pea sugugi mitte taanduma Narvani — Tartu rahuleping on veel kehtiv.

23.04.2005 võttis Soomepoiste Pärimusühingu üldkogu ühehäälselt vastu autori koostatud pöördumise Eesti Presidendile, Riigikogule ja Valitsusele, milles mõisteti resoluutselt hukka kavandatav uus Eesti-Vene piirileping. Pöördumises tauniti valitseva võimuladviku allaheitlikkust, rõhutati selle sammu Põhiseaduse ja Eesti huvide vastasust ning meenutati, et lepinguga seadustatakse Venemaa kuritegelik ja vägivaldne annektsioon Eesti aladel. Ajakirjandus pöördumist ei avaldanud. Riigi juhtkonnalt saadud vastus oli põiklev ja mittemidagiütlev.

Vene president Vladimir Putin kinnitas 10.05.2005 pressikonverentsil, et Eesti kuulub tegelikult Venemaale. Ta ütles: «Ma leian, et 1918. aastal, Bresti rahu tulemusel sõlmiti Venemaa ja Saksamaa vahel leping ja Venemaa andis faktiliselt osa oma alasid Saksamaa kontrolli alla. Sellega sai alguse Eesti praegune riiklus. Aga 1939. aastal sõlmiti Venemaa ja Saksamaa vahel teine leping ja Saksamaa andis Venemaale need territooriumid tagasi. 1939. aastal läksid need Nõukogude Liidu koosseisu.» Putin lisas aga armulikult, et Venemaa on valmis piirilepinguid Eesti ja Lätiga siiski alla kirjutama, kui Läti ei esita «sisu poolest idiootseid territoriaalseid nõudeid».[3] Läti oli nimelt korduvalt teatanud, et ei kavatse lõplikult loobuda Lätile kuuluvast, Venemaa poolt okupeeritud Abrene piirkonnast, Eesti oli aga oma «idiootsetest» nõuetest juba ammu loobunud.

Kommunistlikud okupatsioonid pälvivad rahvusvahelise hukkamõistu

12.05.2005 võttis Euroopa Parlament vastu II Maailmasõja resolutsiooni, mis mõistis hukka kommunistliku okupatsiooni (st. järelikult ja automaatselt ka senijätkuva okupatsiooni) Ida-Euroopa riikides: «Mõnele riigile tähendas II Maailmasõja lõppemine Nõukogude Liidu stalinistlikku

1. SL Õhtuleht 08.05.2005; BNS
2. BNS 11.05.2005
3. Komsomolskaja Gazeta 11.05.2005

türannia taastamist» ja «Kesk- ja Ida-Euroopa riigid ja rahvad võivad nüüd samuti nautida vabadust ja õigust ise määrata oma saatust pärast paljusid aastakümneid Nõukogude okupatsiooni ja kommunistliku diktatuuri». Eestis, Lätis ja Soomes aga kestab stalinlik okupatsioon osal nende riikide territooriumist edasi.

Enn Eesmaa juhitud parlamendi väliskomisjon näitas sellest hoolimata 16.05.2005 rohelist tuld Eesti-Vene piirilepingute allkirjastamisele välisminister Urmas Paeti ja ta Vene kolleeg Sergei Lavrovi poolt. Juba peaaegu kümme aastat sõlmimisvalmis Eesti-Vene piirilepingute allkirjastamist «kaitsesid» riigikogu väliskomisjonis peaminister Andrus Ansip ja välisminister Urmas Paet. Ega mingit kaitsmist tegelikult vaja polnudki, sest nagu ütles väliskomisjoni aseesimees Marko Mihkelson (Res Publica): «Ma ei tea ühtegi parlamendierakonda, kes oleks valitsuses olles vaielnud vastu piirilepingu sõlmimisele.»[1] Samas ei olnud ühelegi erakonnale lepingu mõttetus ja kahjulikkus saladuseks...

16. mail 2005 protesteerisid piirilepingu vastu kultuuritegelased. Oma pöördumises rõhutasid nad, et: «Riikidevaheline leping nõuab võrdset partnerlust, vastastikust lugupidamist ja ümberlükkamatute faktide tunnistamist. Vastasel juhul kujutab leping endast uut vägivalda, mis tulevikus tuleb omakorda heastada. Selles olukorras ei tohi Eesti piirilepingule alla kirjutada.» (vt. LISA 19, lk. 544)

Ando Leps, õigusteaduste doktor, Riigikogu eksliige, kirjutas: «Eestil pole oma välispoliitikat. Ta on nagu nöörist tõmmatav nukk. Põhiseaduse rakendamise seaduses on säte — 2000. aasta 31. detsembrini peavad presidendiks, riigikoguliikmeks, peaministriks, ministriks jne. kandideerija andma kirjaliku süümevande. Allkirju anti robinal, kuid nende tõepärasust ei kontrollinud keegi, olgugi et seda pidi tegema Kaitsepolitsei, kes seda aga mingitel enam kui kahtlastel põhjustel ei teinud. Ja nüüd olemegi olukorras, kus väidetavalt süümevande rikkujaid leidub kõikjal. Mulle on mitu tegelast ütelnud otse näkku, et kui neid, st. süümevande rikkujaid ei oleks juhtivatel ametikohtadel, kes siis Eesti riiki juhiks? Kas teiesugused? Kui 18. mail välisminister Paet viib Moskvas ellu Venemaa käsilase Meri kuratliku plaani Eesli maismaaterritooriumist 5% jumalamuidu ära anda, siis tuleb nad mõlemad anda kohtu alla, mis sellest, et üks on vana ja väsinud ning teine noor ja rumal. Lugupeetud justiitsasutused, ärge magage maha prisket suutäit!»[2]

1. Toomas Sildam, Väliskomisjon: «jah» piirilepingule 17.05.2005 Postimees
2. Ando Leps, Eesti Must Päev tulekul, Õhtuleht 16.05.2005

Kuid justiitsasutused magasid, nagu nad on maganud juba aastaid ning vaatamata rahva vastuseisule, protestimiitingutele, -kirjadele jne, tõttas Urmas Paet Kremli sõrmeviibutuse peale Moskvasse.

Paet kirjutab uuele piirilepingule alla

18. mail 2005, vähem kui nädal peale seda, kui EL mõistis hukka kommunistlikud okupatsioonid ja annektsioonid, toimus välisministrite tasemel Kremlis Eesti ja Venemaa piirilepingute allakirjutamine, millega püüti just nimelt okupatsiooni ja annektsiooni legaliseerida. Eesti poolt kirjutas alla välisminister Urmas Paet, kes samas venelaste kinnitusel lubas, omamata selleks vähimaidki volitusi, et Riigikogu ei üsa ratifitsecrimisseadusele mingit deklaratsiooni. Valitsusel või valitsuse liikmel ei ole muidugi voli ega õigust Riigikogu eest otsustada või selle nimel lubadusi anda. Vene poolt kirjutas uuele piirilepingule alla välisminister Sergei Lavrov.

Pikett Vene saatkonna ees. Nõutakse Eesti siseasjadesse sekkumise, ajaloovõltsimise ja anastatud Eesti alade okupeerimise lõpetamist

Статья 8

Вопросы, касающиеся деятельности пограничных представителей, правил водопользования, судоходства, совместной эксплуатации расположенных на границе мостов и гидротехнических сооружений, условий рыболовства, иной хозяйственной деятельности в пограничных водах и различных аспектов режима государственной границы, регулируются отдельными соглашениями.

Статья 9

Вопросы, возникающие при выполнении настоящего Договора, Стороны решают по дипломатическим каналам.

Статья 10

Настоящий Договор подлежит ратификации и вступает в силу по истечении 30 дней с даты обмена ратификационными грамотами.

Совершено в г. Москве 18 мая 2005 года в двух экземплярах, каждый на эстонском и русском языках, причем оба текста имеют одинаковую силу.

За Эстонскую Республику **За Российскую Федерацию**

Urmas Paeti ja Sergei Lavrovi poolt 18.05.2005 allkirjastatud uus Eesti-Vene piirileping

Venercuia ei olnud suvatsenud omaenese tingimuste kohaselt koostatud lepingut üheksa aasta jooksul allkirjastada. Venemaa kinnitas, et NSV Liit Eestit ei okupeerinud ja et nad ei tunnista Tartu rahulepingut. Nende aastate keslel sai Eesti NATO ja Euroopa Liidu liikmeks. Vaatamata kardinaalselt muutunud olukorrale, lepingu põhiseadusevastasusele, rahva vaieldamatule vastuseisule ja mitmekümne tuhande

kodaniku pöördumisele uus piirileping sõlmimata jätta, allkirjastati Eesti-Vene riigipiiri leping ikkagi.

Piirilepingu delimitatsioonilisteks lisadeks oli piirijoone kulgemise kirjeldus ja piirikaart. Läbirääkimiste tulemusena koostatud piirikirjelduse kohaselt osutus Eesti-Vene maismaapiiri pikkuseks 333 km, sellest Peipsi-Pihkva järvistul 126 km. Piirjoon algab Eesti-Vene-Läti riigipiiri kokkupuutepunktist (nn. kolmikpunktist) ja lõpeb Narva-.Iõesuus Eesti ja Venemaa merepiiri alguspunktis. Probleemide iseloomu ja geograafiliste tingimuste poolest jagati kirjeldatav piirijoon kolmeks lõiguks: Setumaa (kolmikpunktist Värska lahe kaldani), järvepiir ja Narva jõgi. Neist Narva jõe lõigu probleemid olid kõige tagasihoidlikumad, sest sildade ja hüdrorajatiste ühise kasutamise tingimuste kehtestamine, aga ka laevaliikluse korraldamine (piirjooneks oleva faarvaatri kasutamine) delegeeriti reguleeritavateks täiendavate lepingutega.[1]

«Kindlasti on see paljudele emotsionaalselt keeruline küsimus, ka tulevikus,» kommenteeris Paet oma sammu.[2] Ilmselt ei liikunud välisministril ükski närv peale lahtiütlemist Petserimaast ja Narva-tagustest aladest, mis enne kuulusid Eesti Vabariigi koosseisu. Peab olema julgust ja jultumust väitmaks, et tegemist on ainult emotsionaalse, mitte julgeolekualase, poliitilise, majandusliku, eetilise ega moraalse küsimusega.

Endisest Tartus tegutsenud kommunistliku partei funktsionärist peaminister Andrus Ansip nimetas tehtut «suureks võiduks». Huvitav kummale poolele ning kumbal poolel ta ise oli, et nii öelda? Eesti ei võitnud piirilepinguga ju midagi. Ometi polnud sellega lepingu ning Petseri- ja Narvamaa saatus veel määratud. Riigikogu oleks veel vabalt võinud keelduda uue piirilepingu ratifitseerimisest.

Rahvas mõistab loovutuspoliitika hukka

Samal õhtul, 18.05.2005 toimunud ETV/Foorumi küsitluse järgi nõudsid 82,5% kõigist hääletanutest Tartu Rahu järgsete piiride taastamist. Vastanuid oli üle viie ja poole tuhande, mis on mitmekordne arv võrreldes tavaliste arvamusküsitlustega. Piirilepingu sõlmimise vastu oli niivõrd suur protsent rahvast, et igas normaalses ja demokraatlikus riigis oleks selline valitsuse ja parlamendi rahva tahet eirav käitumine mõeldamatu. Eestis aga rahva tahet lihtsalt ignoreeriti.

1. Heiki Potter, Eesti-Vene piirilepingust, Kaitse kodu 3/2003, lk. 35
2. Toomas Sildam, Eesti-Vene piirilepe sai viimaks allkirjad, 19.05.2005 Postimees

Lennart Meri tegi avalduse, milles ta kinnitas, et: «...ühel või teisel viisil tähendab täna alla kirjutatud leping Tartu rahulepingu püsimist ja edasikestmist. Kaks riiki on vastastikku tunnustanud teineteise iseseisvust, puutumatust, võrdsust ja suveräänsust. [—] Kui eestlased väidavad, et ainult eestlased pidid tegema järeleandmisi, ja kui venelased väidavad, et ainult venelased pidid tegema järeleandmisi, siis see lihtsalt ei vasta tõele. Mõlemad pooled pidid teineteisele lähenema...»[1]

Tegelikult tähendab leping, vastupidiselt Meri kinnitustele, taganemist Tartu Rahust ja Venemaa vabastamisl Eesti suveräänsuse ja puutumatuse tunnustamisest igaveseks ajaks. Mis puutub järelandmistesse, siis Venemaa sai kümne aasta jooksul toimunud äraandmisprotsessi käigus märksa enam kui vaid enda ühepoolselt paika pandud stalinliku piiri ja okupandistaatusest vabastuse. Venemaa ei teinud piiriläbirääkimistel mitte ühtegi järeleandmist. Millistest Kremli järelandmistest Meri rääkis? Kas Eesti iseseisvumises! 1991. aastal kui NSVL lagunes?

20.05.2005 tegi Vene välisminister Sergei Lavrov üleoleva avalduse, milles nõudis, et Eesti Riigikogu peab piirileppe ratifitseerima tingimusteta, esimesena ja ilma mingite lisadeklaratsioonideta.[2] Vene poliitikute häbematus on hämmastav, kuid ei tohi unustada, et järelandmistele altid eesti poliitikud õhutavad ise venelasi sellisele käitumisele. Lavrovi sõnul lubanudki Paet talle, et Riigikogu mingit deklaratsiooni ei esita.

Nädal peale Paeti allkirja saamist sajatas Venemaa president Vladimir Putin, viidates Balti riikide taasiseseisvumisele, et NSV Liidu lagunemise ajal tegi Venemaa pretsedendituid territoriaalseid järelandmisi, välistamaks «Jugoslaavia stsenaariumi (verevalamise — H.R) kordumist». «Aga nüüd aetakse igasugust jama, nagu peaks keegi kellelegi viis kilomeetrit tagasi andma. See on lubamatu,» teatas Putin ja kinnitas, et Venemaa ei hakka Baltimaadega nende territoriaalsete nõudmiste üle läbirääkimisi pidama. Selliseid nõudmisi püstitades üritavad Balti riigid «rikkuda suhteid, põhjustada halba suhtumist Venemaasse». Läti soovi kohta taastada seaduslikud piirid rõvetses Putin, et «nad ei saa mitte Põtalovo (okupeeritud Abrene venekeelne nimi — H.P.) rajooni, vaid surnud eesli kõrvad» ja kinnitas, et mingisugustest naabritele tehtavatest territoriaalsetest järeleandmistest ei saa juttugi olla.[3]

1. Lennart Meri, Piirilepe tähistab Tartu rahu püsimist, EPL Online 19.05.2005
2. Lavrov: riigikogu peab piirileppe tingimusteta ratifitseerima, äripäev.ee 20.05.2005
3. Intervjuu Komsomolskaja Pravdale 2,3.05.2005

Pütini kategooriline väide, et naabritele tehtavad territoriaalsed järelandmised ei tule kõne allagi, oli ilmselgelt mõeldud hoiatuseks ka Eestile, et piirileping pikema jutu ja «jamata» ära ratifitseeritaks. Venemaa toonase presidendi Vladimir Pütini ülimalt matslik ja ebaviisakas sõnavara, mida ta tänagi kasutab Baltimaade suhtes, on diplomaatias enneolematu, olles võrdväärne ehk ainult kunagiste vulgaarbolševistlike sõnavõttude ja ähvardustega. Putin käitub nagu tõeline KGB-lasest stalinist, mida ta kahtlemata ka on.

Piirileping saab avalikuks

25.05.2005 avaldas valitsus lõpuks siiamaani rahva eest varjatud ja salajas peetud Eesti-Vene piirilepete tekstid ning saatis need Riigikogule ratifitseerimiseks. «Lepingute jõustumine parandab Eesti julgeolekul ning tugevdab riigi rahvusvahelist seisundit, samuti aitab see tõenäoliselt kaasa piiriäärsete alade arengule ja piiriülesele koostööle ning Eesti ja Venemaa suhete edasisele arengule,» teatas valitsuse kommunikatsioonibüroo.[1] Tekstis olev sõna «tõenäoliselt» ütleb tähelepanelikule lugejale ilmselt rohkem kui mistahes autoripoolne kommentaar. Kui leping ainult tõenäoliselt aitab kaasa Eesti-Vene suhete arengule, kuidas see siis väidetavalt meie julgeolekut parandab? Nagu me näinud oleme, ei parandagi.

01.06.2005 kinnitas Eestlaste Kesknõukogu Kanadas seoses uue piirilepingu allkirjastamisega, et iga võimalik tegur, mis muudaks või tühistakse Tartu rahulepingut on ohtlik Eesti Vabariigi eksistentsile.' 09.06.2006 algatati internetis allkirjade kogumine Riigikogule lähetatavale avalikule kirjale «Uut piirilepingut ei tohi ratifitseerida!». Muuhulgas kirjutas sellele alla sadu tuntuid inimesi — kirjanikke, heliloojaid, lauljaid, kunstnikke, ajakirjanikke, teadlasi, reservsõjaväelasi, poliitikuid jt. (vt. LISA 13, lk. 534)

1. Eesli Päevaleht 26.05.2005
2. Piirileppe ümarlauale EKN, Eesti Elu 02.06.2005

Tartu Rahu piiri kaitseks peetav meeleavaldus Toompeal

07.06, 08.06 ja 15.06.2005 toimusid Riigikogu piirilepingut käsitlevad istungid, mille vaid minimaalselt lühendatud protokollidega on võimalik tutvuda raamatu lisades. Ara on jäetud mõned sõnavõtud ning asjassepuutumatu jutt. Protokollid on üsna mahukad, kuid pikema kaalumise järel otsustasin nad raamatusse sisse jätta. Tõtt öelda on see üsna hämmastamapanev materjal, sest sealt selgub veel kord, kui vähe põhjendusi äraandmise poolt tegelikult olemas oli ning kuidas enam kui kümme aastat kestnud «läbirääkimistel» olid Eestile ülitähtsad ja eksistentsiaalsed küsimused hoolimatult ripakile jäetud ning kui vähe piirilepingu teemaga üldse tegeletud oli. Kui komisjonides ja valitsuses oligi midagi arutatud, siis Riigikogus sellest teadlikud ei oldud ning ilmselt ei olnud see kedagi õieti huvitanudki. Et riigi jaoks eksistentsiaalse tähtsusega teema enamiku riigikogulastest külmaks jättis, näitavad nende istungite kohaloleku arvud, mis kõiguvad kusagil ühe kolmandiku juures. Ilmselgelt tulevad esile ka teatud isikute katsed ennast ajaloo tar-

beks «positiivsete kangelasena» jäädvustada, kuigi tegudes ei ole nad üritanudki Tartu Rahu järgsel piiri taastada ega kaitsta. Janno Reiljan muretses näiteks, et rahvale ei tohi jääda muljet, nagu poleks poliitikud asjaga tegelenudki, (vt. LISAD 22, lk. 548; 23, lk. 551; 24, lk. 570)

Pooltühi Riigikogu saal 16.05.2005. Arutuse all on uus Eesti-Vene piirileping.

Järgmiseks päevaks (16.06.05) määratud Riigikogu istungi ja ka selle kahetsusväärse päeva (20.06.05) protokoll, kus ratifitseeriti Eesti-Vene piirileping ei olnud nende ridade kirjapanemise ajal Riigikogu kodulehelt teiste istungite protokollide seast kättesaadavad. Midagi uut nendel istungitel siiski esile ei toodud, jätkus piirilepingut kiitev demagoogia ja kemplus deklaratsiooni ümber, üksikud teistsugused hääled nende poolt, kes ise varem võimul olles lepinguga rahul olid ja midagi selle vastu ette ei võtnud, ei omanud enamuse silmis mingit tähendust ja mõjusid pigem propagandistlikena. Opositsioon üritas lause «Eesti Vabariik oli aastatel 1940-91 okupeeritud» lisamist preambulasse. Seda ettepanekut toetasid 27 respublikaani, kuus isamaaliitlast, neli sotsi ja kaks sotsliberit, vastu oli 55 valitsuskoalitsiooni liiget ja neli riigikogu-

last jättis hääletamata.[1] Seega lükati ettepanek tagasi. Tegelikult on osa Eesti Vabariigist veel tänagi õigusvastaselt okupeeritud ja annekteeritud, mitte ei olnud seda vaid aastatel 1940-91.

See on ka kõik. Rohkem ei olnud Riigikogu kõigi nende aastate jooksul pidanud vajalikuks piirilepingu teemat käsitleda, justkui ei olekski millegi olulisega tegemist. Et küsimuse all oli tegelikult Eesti riikluse aluspõhimõtete muutmine, nagu Tõnis Lukas 13.06.2005 toimunud istungil nentis, rahvaesindajaid ei huvitanud.

Koostöö puudus

Tõeliselt hämmastav on asjaolu, et piiriküsimuses ei tehtud Lätiga, kellel olid täpselt samad probleemid, kõigi nende aastate jooksul pea mingitki koostööd. Nagu Riigikogu istungitel selgus, ei olnud valitsus enne lepingu allkirjastamist isegi teadlik, millises staadiumis Läti oma piiriläbirääkimistega oli. Samuti ei püütud kõigi nende aastate jooksul tegelike Eesti rahvuslike huvide kaitsmisel saada mingitki tuge Läänelt. Sama oli olukord Lätis.

Miks riiklikul tasemel loobuti mõlemapoolselt Balti riikide koostööst, on imestanud nii Eesti kui ka Läti piirilepingute vastased ja rahvuslikud jõud. Läti rahvuslik-konservatiivse erakonna Visu Latvijai liidrid on raamatu autorile selle küsimuse üle korduvalt muret avaldanud. Kodanikeühenduste tasemel on sidemed ja koostöö õnneks tihedad. On täiesti selge, et kui Eesti ja Läti oleks koostööd teinud, oleks meie mõlemate positsioonid läbirääkimistel olnud oluliselt tugevamad kui eraldi. Tundub, et koostöö vältimine ja olukorra tekitamine, kus Venemaa sai lähtuda vanast, äraproovitud põhimõttest — jaga ja valitse — oli teadlik ning täitis just neid eesmärke. On ju 90-ndate algusest alates Kremli eesmärgiks olnudki Balti ühtsuse lõhkumine. Täpselt nagu 1920-30-ndatel aastatel.

Protestiliikumine

Rahva vastuseis, kes alles nüüd lõpuks oli saanud piirilepingute sisust teadlikuks, kulmineerus. 16.06.2005 toimus uue Eesti-Vene piirilepingu ratifitseerimise vastane meeleavaldus Toompeal, mille korraldajad oli Eesti Demokraatlik Rahvuslike Jõudude Koostöökoda ja kultuuriselts Hirvepark. Eesti territooriumi põhjendamatu äraandmise vastu astu-

1. Toomas Alatalu, Välispoliitika jagamine ja tegemine on kunst, Pärnu Postimees 18.06.2005

sid sõnavõttudega üles Tallinna Memento juht Leo Õispuu, näitleja ja kirjanik Merle Jääger, Seto Kongressi esindaja Ilmar Vananurm, Tarmo Kruusimägi IRL rahvuslaste ühendusest, Soomepoiste Pärimusühingu juhatuse liige Henn Põlluaas jpt.

EDRJ Koostöökoda esitas Riigikogule pöördumise, milles öeldi et Eesti Põhiseadus määrab (8 123), et Eesti ei sõlmi välislepinguid, mis on vastuolus Eesti Põhiseadusega. Uus piirileping seda kahtlemata on. Riigikogu liikmed, kes praegu ennatlikult piirilepingu ratifitseerimise poolt hääletavad, rikuvad Eesti Vabariigi Põhiseadust»'

Setode esindajad andsid samas Riigikogu juhatusele üle piirilepingu sõlmimise vastase petitsiooni, millele oli kogutud ca. 15 000 allkirja (vt. Lisa 15, lk. 537). Allkirjad võtttis vastu Riigikogu spiiker Ene Ergma, kuid petitsioonile ei reageeritud kõrgemalt poolt vähimalgi määral. Eesti kodanike tahteavaldust kinnitavad tuhanded allkirjad jäeti lihtsalt arhiiviriiulitele tolmu koguma.

Valitsusele, Riigikogule ja presidendile saabus kodanikelt ja kodanikeühendustelt lakkamatult pöördumisi, milles nõuti uue piirilepingu tühistamist ja Tartu rahulepingul põhineva riigipiiri juurde jäämist, kuid rahva häälega ei arvestud. Kokku kutsuti Riigikogu erakorraline istung.

Toon ära ka kirja, mille saatsin TRPS esindajana 2005. aastal vahetult enne uue piirilepingu ratifitseerimist kõigile riigikogu liikmetele.

«Lp. Riigikogulane,

Uue Eesti-Vene piirilepingu sõlmimiseks puuduvad vähimadki poliitilised, majanduslikud ja moraalsed põhjendused. Piirileping on Eestile majanduslikult otseselt kahjulik (maa, maavarad, mets, kinnisvara, Narva jõe hüdroenergeetiline potensiaal, jne.), Eesti kaotaks sellega sadu miljardeid kroone. Lisaks kõigele on piirileping sõltumatute juriidiliste ekspertiiside järgi Põhiseadusega vastuolus. Selle ratifitseerimine kahjustab otseselt Eesti riigi huvisid.

Erinevate küsitluste järgi on Tartu rahulepingu järgsetest piiridest loobumise vastu 71-82 % inimestest. Tegemist on sedavõrd suure arvuga, mida ei ole võimalik isegi kõige moskvameelsematel poliitikutel ignoreerida ja mis peaks riigijuhid tõsiselt mõtlema panema. Igas demokraatlikus ja normaalses riigis on rahvale selja pööramine võrdne poliitilise enesetapuga. Loodan, et ka Teie, meie tänased riigijuhid, mõistate seda lõpuks, ega soovi ajalukku minna Eesti riigi äraandjatena, nagu 1940-nda aasta juunikommunistid.

Me loodame, et Te ei taha olla ka Stalini käepikenduseks Eestis, viies lõpule selle, mille ta 1944-ndal aastal, inkorporeerides ebaseaduslikult Narva jõe tagused alad ja Petserimaa, alustas.

1. http://www.hot.ee/teadmiseks/DR.IK_14-06-2005.html

Lugupidamisega, Henn Põlluaas.»

Ainsana 101 riigikogulasest vastas keskerakondlane Küllo Arjakas, kes teatas, et ta ei ole toodud seisukohtadega nõus ning et olevat olemas «mõnedki poliitilised, majanduslikud ja isegi moraalsed põhjendused, et selle piirileppe ratifitseerimise poolt hääletada. Poliitiliselt on sellega olnud seotud erinevad Eesti valitsused, moraalselt võttes — pidades omal ajal liitumiskõnelusi nii Euroopa Liidu kui NATO-ga andsid Eesti esindused teada, cl Eesti toetab piirilepingute allakirjutamist jne, majanduslikult on Eesti-Vene piir ka praegu Euroopa Liidu idapiir jne.»[1] Arjakase selgitused ja arusaamad, eriti moraalist ja majandusest, jäävad üsna segaseks, kuid temal oli vähemalt, erinevalt teistest Riigikogu liikmetest, julgust ja viisakust vastata.

Analoogseid kirju, milles kutsuti üles uut piirilepingul mitte sõlmima, said riigikogulased sadadelt kodanikelt ja kümnetelt kodanikcorganisatsioonidell. Näiteks Põllumeeste Kogu rõhutas oma president Arnold Rüütlile ja Riigikogule adresseeritud avalikus pöördumises, et uue piirilepingu rahvale pealesurumine on kuritegu, Eesti riigi ja rahva reetmine. «Kui Te aga kiidate uue reeturliku piirilepingu heaks, vabastate reeturpoliitikud süüst ja võtate reetmise süü enda kanda!»[2] Kuid nähtavasti eelistati olla pigem Stalini käepikenduseks ja vääriliseks vahetuseks riigireeturistest juunikommunistidcle, sest küsimust piirilepingu vajalikkuse või mittesõlmimise kohta Riigikogul ja presidendil esile ei kerkinudki.

Uue piirilepingu ratifitseerimine

20.06.2005 ratifitseeris Riigikogu kiiresti, erakorralisel ja plaanivälisel istungil, ilma mingi sisulise debatita, uue Eesti-Vene piirilepingu ära (vt. LISA 20, lk. 545). Ilmselt oldi Pütini «surnud eesli kõrvadest» surmani ära hirmutatud. Poolt oli 78, vastu 4, hääletamisest ei võtnud osa 19 saadikut. Nimekiri on ära toodud raamatu lõpus (vt. LISA 21, lk. 546). Ära andmine oli lõpule viidud, kuritegelik okupatsioon ja annektsioon legaliseeritud ning punkt pandud. Kõike seda saatis Lossiplatsil toimuv rohke osavõtjate arvuga piirilepinguvastane miiting.

Lasen siinkohal Riigikogus toimunut kirjeldada Ando Lepsil, kelle mahlakas tekst on oluliselt huvitavam kuivast stenogrammist: «Algul anti sõna väliskomisjoni keskmehest esimehele, vähekogenud Enn

1. Küllo Arjakase e-mail autorile 20.06.2005, autori valduses
2. Põllumeeste Kogu pöördumine, 05.06.2005

Eesmaale, kes teatas, et seaduseelnõu preambulisse on tehtud viited põhiseadusest, ÜNi 20. augusti 1991 otsusest ja riigikogu 7. oktoobri 1992 deklaratsioonist. Nõukogude okupatsiooni Eestis ei maininud Eesmaa sõnagagi, olgugi et kahes viimati nimetatud dokumendis on sõna okupatsioon siiski olemas. Lausa hämmastav on aga reformistist lapsvälisministri (Urmas Paeti — H.P.) arusaam, kui ta väitis, et Tartu rahulepingus ette nähtud Eesti-Vene maismaa «piirjoont osaliselt muudetakse», olgugi et «osaline maismaa piirjoone muudatus» toob kaasa 5% Eesti maismaa ärakinkimise koos ülitähtsate strateegiliste linnade — Jaanilinna ja Petseriga. Respublikaan Marko Pomerants aga hiilgas oma teadmatuses: «Ilma kinnitatud ja piiritletud territooriumita ei ole iseseisvalt võimalik iseseisvast riigist rääkida.» Tema järgi Eesti vabariiki seni olemas ei ole? Vana ärahüppaja, täna rahvaliitlane Toomas Alatalu aga kiitis, et «tegelikult me oleme suutnud ennast suurepäraselt näidata ka välismaale, sest kui tehakse piirilepingud, see on rahvusvaheline probleem». Järelikult ei ole probleemi, kui üks pool teisele poolele midagi ära annab. Rahvaliidu vennaskonda kuuluv Janno Reiljan seevastu oli õnnest hullumas, kui sai öelda: «Kui need ratifitseeritud lepingud on vahetatud, siis võime öelda — meie riik seisab kindlamalt oma rahva teenistuses kui kunagi varem.» Ministrid ja riigikogulased arvasid naiivselt, et kui me Eestile kahjuliku piirilepingu ratifitseerime, siis on see venelastele meelt mööda. Kuid pill tuleb pika ilu peale. Venelased ei ole papist poisid ja nende välispoliitika ei ole liga-loga nagu meil, mis on alates ekspresident Lennart Merist saanud tavaks. Arvatavasti tahavad venelased, et meie poliitikud eesotsas kvisling Meriga (delegatsiooni peaksid tingimata kuuluma ka ekspeaministrid Mart Laar, Andres Tarand, Siim Kallas jt.), kelle süü tõttu idaalade äraandmise epopöa juulilepete sõlmimisega hakkas, läheksid Moskvasse, süles ärakingitav Ida-Eesti. Alles siis hakkavad vene bojaarid hindama, kas seda suutäit tasub vastu võtta või mitte. Vene pool tahtis Tartu rahulepingu läbirääkimiste käigus ju palju suuremat pala — et Eesti-Vene piir läheks läbi Kunda! 78 poolthäälega vastu võetud piirilepete ratifitseerimise seadus on kuritegu Eesti riigi ja rahva vastu. Segaseks jääb ka president Arnold Rüütli roll selles tumedas mängus, sest nimetatud ratifitseerimise seaduse kuulutas ta välja, olgugi et oli EV ÜN esimehena 1991. aastal alla kirjutanud ÜNi otsusele, mis tunnistas piiriküsimust käsitlevad ENSV ÜN Presiidiumi varasemad aktid õigustühiseks ja seega Tartu rahu järgse piiri kehtivust.»[1]

1. Ando Leps, Orjarahva veetse Toompeal, SL Ohtuleht 28.06.2005

Ratifitseerimisseadusesse lisati Isamaaliidu ja Res Publika ettepanekul viide Ülemnõukogu otsustele «Eesti riiklikust iseseisvusest» 20. augustist 1991 ja riigikogu deklaratsioonile «Põhiseadusliku riigikorra taastamisest» 7. oktoobrist 1992. Pärast uue lepingu allkirjastamist saadi vist aru, et Venemaa valede levitamisele kaasa aitamine ei suurenda erakondade populaarsust ja lepingus oleks tulnud mingil viisil ikkagi viidata Tartu rahulepingu muutmisele. Ja nii Riigikogu sätestaski ratifitseerimisseaduses selle, mis lepingus oli Venemaa nõudel seadustamata jäetud.

Piirilepingu ratifitseerimise vastane meeleavaldus Toompeal

Tegemist on siiski ühepoolse deklaratsiooniga, mis peaks küll väidetavalt viitama Tartu rahulepingu kehtivusele, kuigi leping ise seab Tartu rahulepingu kehtivuse uue kahtluse alla. Pealegi ei ole Eesti ühepoolne deklaratsioon teisele osapoolele ehk Venemaale mitte mingilgi moel siduv. Ilmselt sooviti sellega rahustada vaid ennast aeg-ajalt meelde tuletavat südametunnistust ja mis veelgi tähtsam — näidata, et Riigikogu kaitseb Eesti huve. Riigikogu Väliskomisjoni liige Marko Mihkelson läks aga lausa nii kaugele, et kinnitas ajakirjandusele, et ei olevatki tähtis, kellele piirileping kasulik on *(sic!)*.

Miks kiirustati?

Miks oli tingimata vaja kutsuda kokku erakorraline istung riigikogu suvepuhkuse ajal, et ratifitseerimine juba 20. juunil läbi viia? Olid ju kõik parteid peale lepingu allkirjastamist Moskvas ratifitseerimise ajalises raamistikus ühte meelt — see tehakse sügisel.[1]

Esiteks olid piirilepingu vastased meeleolud rahva seas ja isegi meedias väga kõrgele tõusnud ning ära andmise «legaliseerimisega» hakkas ilmselt kiire. Kardeti nõudeid piirileping rahvahääletusele anda. Riigikogu istungitel (ei tea, kas iseenda või ajalookirjutiste tarbeks) väidetu, et rahvas pooldab uut piirilepingut ei pidanud ju paika. Toompea lossi ees toimusid jätkuvad meeleavaldused. Ilmselt taheti koera saba ühe kirvehoobiga maha lüüa.

Teiseks, kas on väga meelevaldne seostada seda 22-23. juuniks Euroopa Parlamendi istungjärgu päevakorda võetud resolutsioonieelnõuga «Ühtse hinnangu andmisest Balti riikide okupeerimise suhtes»? Nimetatud resolutsioonicclnõu tähistas 65 aasta möödumist kolme Balti riigi okupeerimisesl Nõukogude Liidu poolt 1940. aasta juunis, millele järgnes riikliku iseseisvuse kaotus ning seadusevastane anneksioon okupeeriva riigi, NSV Liidu koosseisu. Kuidas legaliseerida okupatsioon ja annektsioon, kui see on just rahvusvahelise üldsuse poolt hukka mõistetud.

Eesti oli pretsedenditult esimene maa Euroopas ja ilmselt terves maailmas, mis II Maailmasõja järgselt, rahu ajal, loobus vabatahtlikult kõigist oma õigustest, osast riigi territooriumist ning püüdis seadustada Stalini poolt vägivaldselt muudetud piirid. Kõik teised piirimuutused Euroopas «seadustati» sunniviisiliselt võitjate relvade toel Pariisi rahukonverentsil 1947. aastal, kus sunniti ka Soomet allkirjastama Karjala, Kuusankoski, Salla, Petsamo ja mõnede Soome lahe saarte sundloovutamine.

Kuid nüüd ei ole ju ometi aasta 1947 ega ka 1940 ja meie piiridel ei ole Punaväge rünnakukäsku ootamas. On selge, et Venemaa ei ründa meid selle pärast, et uus piirileping puudub, siis peaks ta ründama peaaegu kõiki riike enda ümbruses. Puudub ju merepiiride leping Venemaal peaaegu kõigi oma naabritega ja ka tema maapiir on terve rea maadega küsitav ning vaidlusalune. Meie riigi kõrgeim juhtkond käitub aga samamoodi kui 1939-1940, mil vastupanuta nõustuti kõigega, mida venelaste poolt nõuti.

1. Postimees 19.05.2005

Tahaksin lugeja tähelepanu pöörata veel ühele sugugi mitte tähtsusetule seigale. Kuigi Vene välisminister Sergei Lavrovi tegi piirilepete allkirjutamise järel 18.05.2005 avalduse: «...äsja kirjutasime koos minu Eesti kolleegi Urmas Paetiga alla kaks kokkulepet, mis kinnistavad piiri meie kahe riigi vahel praegusel joonel, see tähendab administratiivpiiril endise Vene NFSV ja endise Eesti NSV vahel» ja Paet noogutas kinnituseks, ise õnnelikult naeratades, ei olnud öeldu sugugi tõsi.

Tegelikult on tänase Eesti territoriaalsed kaotused «edukate» läbirääkimiste tulemusel isegi suuremad kui need olid Nõukogude Liidu ja ENSV ajal. Võimulolijad on rahva eest varjanud asjaolu, et praegune «Eesti piir» ei kulge enam mitte mööda endist Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi piiri, vaid on nihkunud veelgi enam Eesti poole ja kulgeb mitmes kohas Narva jõel Eesti-poolse kalda lähedal, mitte keset jõge nagu ENSV piir omal ajal.[1] Venemaale pidi ju garanteeritama pääs Peipsilt Narva jõele. Sama on lugu ka Peipsil ja Lämmijärvel.

1. Jaan Hatto, Röövimine päise päeva ajal, Nädaline 29.01.2008

Selline rahvas, kes on taandunud vägivalla ees seetõttu, et loovutatud õigus on pisike, kaotab pärast seda õige pea oma iseseisva riigi.

Carl Gustav Mannerheim

PIIRILEPING TÄNA

Vaadelgem nüüd, mis toimus peale piirilepingu ratifitseerimist Eesti Riigikogu poolt. 22.06.2005 kuulutas president Rüütel piirilepingu tõrgeteta välja, vaatamata sellele, et tema ise oli omal ajal kuulutanud välja ka Tartu Rahu piiri edasikestmise kui ainuvõimaliku.

Venelastele Riigikogu ratifitseerimisseadusele lisatud deklaratsioon ei meeldinud ja Vene välisministeerium teatas juba samal päeval, et Venemaa kavatseb keelduda piirilepingu ratifitseerimisest, sest Riigikogu poolt vastuvõetud ratifitseerimisseaduse preambula tekst (viited) sisaldavat Venemaale vastuvõetamatuid väiteid.[1] Need võimaldaks Eestil esitada hiljem Venemaale territoriaalseid nõudmisi. Pealegi olevat Eesti välisminister U. Paet Kremlis lubanud, et Eesti mingeid lisaavaldusi ei tee. Paet eitas Kremli väidet ning avaldas lootust, et Venemaa ratifitseerib olemasoleva lepingu.

27.06.2005 kuulutas Venemaa välisministeerium, et soovib allkirjade tagasivõtmist piirilepingutelt ja alustada uusi läbirääkimisi, mingeid territoriaalseid järelandmisi tegemata. Noodi järgi kavatses Venemaa alustada riigisiseseid protseduure vabastamaks end kohustustest, mis tulenevad Eestiga sõlmitud piirilepingutest ja alustada Tallinnaga uusi läbirääkimisi. See tähendas, et Vene välisminister oli valmis oma allkirja piirilepingutelt tagasi võtma ning kümmekond aastat ettevalmistatud leppeid sama hästi kui polnukski. Vene välisministeeriumi tera-

1. Toomas Sildam.Venemaa taganes piirilepetest, Postimees.ee 28.06.2005

vatooniline noot sisaldas süüdistust, et Eesti riigikogu mainis piirilepinguid 20. juunil ratifitseerides 1920. aasta Tartu rahulepingut kui riikliku järjepidevuse alustala ning 1992. aasta parlamendi deklaratsiooni põhiseadusliku riigikorra taastamisest, milles on sõnad «agressioon» ja «okupatsiooniaastakümned». Mitmed Vene poliitikud, ka välisminister Lavrov kinnitasid, et Riigikogu sõnastas ratifitseerimisseaduse nii, et seda võiks kasutada tulevikus Venemaale territoriaalsete nõudmiste esitamiseks ja okupatsioonikahjude küsimiseks. Vene etteheiteid Eesti riigisisesele ja sisepoliitilisele asjaajamisele nimetasid mitmed välissuhtlejad sekkumiseks Eesti siseasjadesse. Välisminister Urmas Paet nimetas Venemaa nooti «halvaks üllatuseks» ja kinnitas, et mingeid territoriaalseid nõudeid Eestil Venemaa suunal ei olevat ega tekkivat ka tulevikus.[1]

Samal päeval esitas arhitekt Harri Kivilo KAPO'le avalduse, milles palus kontrollida Eestit otseselt kahjustava piirilepingu sõlmimise tagamaid: mis põhjendustel see sõlmiti ja kelle huve silmas pidades (vt. LISA 17, lk. 540). KAPO 22.07.2005 saadetud pinnapealses vastuses teatati, et küsimus võib puudutada riigisaladusi ja seetõttu ei ole võimalik asja kommenteerida (.svc/).[2] (vt. LISA 18, lk. 543)

Kuigi paljudele tundus, et rong ja lootus on läinud, annab põhiseaduslikkuse järelvalve kohtumenetluse seaduse § 16 võimaluse vaidlustada Riigikogu otsuseid, kui isik leiab, et sellega on rikutud tema õigusi. 30.06.2005 andiski käesoleva raamatu autor Riigikohtusse taotluse tühistada Riigikogu otsus ratifitseerida rahva tahte ja põhiseadusevastane Eesti-Vene piirileping. Hagi sisust on põhjalikumalt kirjutatud peatükis «Uus piirileping ja Põhiseadus». Raadio 2 hommikustes uudistes loeti vastav pressiteade mõned korrad ette, võib-olla kuskil veel, kuid edasi, justkui käsu peale noaga lõigatult, vaikis asjast kogu ajakirjandus. Nagu hiljem selgus, oli Riigikohtusse hagi esitajaid veel teisigi.

Valitsus kutsub lääneriike appi

13.08.2005 kiitis Venemaa valitsus heaks välisministeeriumi ja föderaalsete täidesaatvate ametitega kooskõlastatud ettepaneku saata Eestile teade Venemaa kavast mitte osaleda Eesti ja Venemaa vahelises leppes kahe riigi vahelise riigipiiri osas. Venemaa valitsus otsustas, et ei osale ka merepiirileppes[3] ning 06.09.2005 esitati Eestile ametlik noot.

1. Ibidem
2. Kirjade koopiad autori valduses
3. Interfax 13.08.2005

milles teatati Venemaa allkirjade tagasivõtusl Eestiga sõlmitud piirilepetelt.

Oma noodis osutas Venemaa, et 1969.a. Viini konventsioon rahvusvaheliste lepingute kohta näeb ette rahvusvahelise lepingu allkirjastanud riigile kohustuse hoiduda tegevustest, mis «on suunatud lepingu objekti vastu». Vastasel juhul peab allkirjastanud riik avalikult teatama oma otsusest lepingust taganeda. Venemaa tõlgenduses astus Eesti piirilepingu vastu suunatud samme, kuid avalikult lepingust ei taganenud. Seega soovis Venemaa ise taganeda lepingust, mille vastaseid samme oli Eesti Venemaa arvates astunud.[1]

Tegelikult oli Venemaa käitumine üsnagi kummaline ja ebaratsionaalne, sest Tartu ülikooli politoloogi Karmo Tüüri sõnul tegi Venemaa uuelt piirilepingult allkirja tagasivõtmisega käigu, mida rahvusvahelise õiguse mõttes justkui teha ei saakski. «Sellist protseduuri ei ole olemas. Võib peatada protsessi või denonsseerida juba vastuvõetud otsust, kuid lõplikult kinnitamata leppelt allkirja tagasi võtta ei saa,» ütles Tüür. «Vormiliselt oleks võimalik kuulutada omaenda allkiri või siis lepe õigustühiseks».[2]

Et Venemaa seda ei teinud, näitab, et Kremlil on tõenäoliselt plaanis mingid uued käigud ja väljapressimised. On ju lahtine uus piirileping, mida meil vajagi pole, võimaldanud Eestit aastaid survestada. Karmo Tüüri arvates on piirilepe Kremli jaoks lihtsail võimalus demonstreerida Vene sisepublikule riigi põhimõttekindlust ebasõbralike riikidega käitumisel.

Eesti valitsus alustas laialdase propagandademaršiga, saavutamaks Lääne riikidelt, organisatsioonidelt ja poliitikutelt abi ja toetust piirilepingu ratifitseerimiseks Venemaa poolt. Olukord oli ja on üsnagi kurioosne ja pentsik. Euroopa Liit toetab ametlikult ja täiel määral Jaapanit tema püüdlustes saada tagasi Venemaa poolt II Maailmasõja käigus okupeeritud Kuriili saari. Kogu maailm, kaasa arvatud Eesti, taunib Venemaa katseid lõhestada Gruusia territoriaalset terviklikkust, kuid samal ajal taotleb Eesti Euroopa Liidult ja teistelt riikidelt abi oma territoriaalse terviklikkuse lõhkumiseks, et Eesti okupeeritud alasid okupandile ära anda ja tehtud kuritegu (nii äravõtmine kui ära andmine) seadustada.

1. Vahur Made, Eesti-Vene piirileping Euroopa Liidu ja Venemaa suhete kontekstis, acta.martens.ee
2. Hannes Krause, Moskvaga piirilepingute tegemine tähendab pidevat köielkõndi, Eesti Päevaleht 24.12.2005

Paet kirjeldas ühes oma piirilepingut õigustavas artiklis, kuidas: «Vähemalt viimesed kümme aastat oleme kulutanud sadu ukselävesid, kasutanud erinevate foorumite tuhandeid mikrofone selgitamaks oma sõpradele ja partneritele, kuivõrd tähtis on meile piirileping.»[1] Kahju, et viimesed kümme aastat ei kulutatud sadu ukselävesid, kasutatud erinevate foorumite tuhandeid mikrofone selgitamaks oma sõpradele ja partneritele, kuivõrd tähtis on meile hoopis enesemääramisõigus, Tartu rahuleping ja meie territooriumi vabastamine võõrriigi käest! Vaatamata sellele, et Paeti kirjutis võttis enda alla terve lehekülje, ei suutnud ta selles välja öelda, miks uus piirileping meile vajalik peaks olema.

Riigikohus ei julge hagisid arutada

08.09.2005 arutas Riigikohus kinnisel istungil, kuhu häid tavasid rikkudes ei lastud ligi isegi hagi esitajaid (s/c/) ja mida väidetavalt isegi ei protokollitud, Tartu rahulepingu kaitsjate taotlusi tunnistada Eesti — Vene piirileping põhiseadusevastaseks ja sellest lähtuvalt tühiseks.

Kokku oli teineteisest sõltumatult esitatud kolm taotlust. Need liideti ühte ning lükati otsitud põhjendusel tagasi. «Kolleegiumi arvates on M. Markuse, E. Oja ja H. Põlluaasa taotluste näol tegemist avalikes huvides esitatud kaebustega. Eelnevast tulenevalt ei ole M. Markuse, E. Oja ja H. Põlluaasa kaebuste läbivaatamine Riigikohtu pädevuses ja põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium jätab need kaebused läbi vaatamata,» teatas Riigikohus.[2] Nagu näha ei vaevunud Riigikohus asjasse süübima, ammugi seda sisuliselt arutama, sest vastaval juhul oleks nad paratamatult olnud sunnitud tunnistama uue piirilepingu põhiseadusevastaseks ja kehtetuks. Nüüd piisas toetumisest mitte Põhiseadusele vaid lihtsalt enda põhjendamatule ja subjektiivsele «arvamusele» ning küsimuse sai päevakorrast maha kanda ilma sisuliste aruteludeta.

Kodanik saab vastavalt Põhiseadusele esitada hagi Riigikogu otsuste vastu vaid siis, kui ta leiab, et tema isiklikke õigusi on sellega riivatud. Arusaadavalt on sellises asjas nagu piirileping isiku ja avalikkuse õigused läbi põimunud ja moodustavad ühtse terviku. Avaliku õiguse riivamine riivab vaieldamatult ka iga üksikisiku isiklikke õigusi. Riigikohus kartis asja arutelu nagu tuld, sest uue piirilepingu põhiseadusevastasuses ja selles, ei see oma tagajärgedega riivab iga Eesti kodaniku, kaasa arvatud hagejate huve, ei ole vähimatki kahtlust. Olgu öeldud, et

1. Urmas Paet, Piiridega piiritus, Postimees 10.05.2006
2. http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp7id=940519

asjade käiku ennustasid mind aidanud õigusteadlased, kes olid tuttavad kehtiva praktikaga, juba ette.

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelvalve kolleegiumi 9-st liikmest 8 olid endised kommunistid ja nõukogude õigusorganite töötajad/prokurörid. Millist pädevust aga selles süsteemis nõuti, ei peaks küll saladuseks olema. Tingimusteta kuulekust valitsevale reziimile, vajadusel isegi nõuk. seadusi väänata ja loomulikult koostööd KGBga. Ehk nagu Türi Adams kunagi kirjutas Sõltumatu Infokeskuse portaalis: «Riigikohus on veel punasem ja rumalam kui Riigikogu». Otsuse arutelul osalesid: eesistuja Märt Rask, liikmed Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Lea Kivi ja Ants Kull.

Nimetatud seltskonnast ei ole vaid Kergandberg oma nooruse tõttu olnud Kommunistliku Partei liige. See-eest oli tema üks kolmest Riigikohtu kriminaalkolleegiumi liikmest, kes ei näinud pronksmässus kuritegu ning ei andnud menetlusluba aprillirahutuste organiseerimise süüasjale.[1] Nagu piirilepingu puhul, ei põhjendatud sisuliselt ka selle juhtumi menetlusloata jätmist.

Tõenäoliselt saaks sellelt seltskonnalt samasuguse otsuse osaliseks näiteks ka katse anda Riigikohtusse 1940. aasta kommunistliku Riigivolikogu põhiseadusevastane otsus ühineda Nõukogude Liiduga. Riigikohtu kollegiumi arusaamise järgi ei riiva nähtavasti ükski ebaseaduslik «avalikkust» puudutav otsus kodanike isiklikke õigusi, sõltumata sellest, kuivõrd traagilised ja fataalsed tagajärjed otsusel võivad olla. See, kas Nõukogude Liidu voli allajäänud kümned tuhanded arreteeritud, küüditatud ja mõrvatud inimesed sellise tõlgendusega nõustuksid, ei kõiguta Riigikohtu elevandiluutornis istujaid.

Meenutan siinkohal Eesti Valitsuse eksiilis läkitust Eesti Vabariigi 72. aastapäeval 1990. aastal, kus muuhulgas öeldakse: «... Sellel nn. riigivolikogul (juunikommunistidel — H.P.) ei olnud mingit volitust rahvalt selliste otsuste tegemiseks. Järelikult on need otsused juriidiliselt tühised ja Eesti praegust staatust tuleb kvalifitseerida kui vägivaldset ja rahvusvahelise õiguse vastast okupatsiooni, mida Läänemaailm ei ole *de jure* tunnustanud. Nõukogude Liit aga hoiab Eestit jätkuvalt oma vägivaldse okupatsiooni haardes. Eesti rahval on õigus kõigi võimalike vahenditega nõuda okupatsiooni lõpetamist, okupatsioonivägede ja -organite Eesti territooriumilt lahkumist.»[2] Ei olnud ka tänapäeva Riigikogul rahvalt mingit volitust sellise otsuse tegemiseks.

1. Janar Filippov, Riigikohus ei näinud pronksimässus kuritegu, 19.08.2009 Eesti Ekspress
2. Koguteos «Tõotan ustavaks jääda» Tartu 2004, **lk.** 163

Mari Niklus on öelnud: «Põhiseaduse kohaselt on Eesti Vabariigi kodanikel küll õigus pöörduda kohtusse, Riigikohtul aga on ju olemas nn. loakogu, kes kasutades oma suvaõigust tagaselja otsustab, kas ühte või teist madalama astme kohtu otsust või kohtu lahendit Riigikohtu menetlusse võtta või mitte. Seega võid ju oma põhiseaduslikku õigust kasutada kas või iga päev ja kaevata nii palju kui süda kutsub, kuid mõnigi kord punase minevikuga talaarikandjad Tartu Toomemäel saavad prisket palka ning kasutavad oma suvaõigust sinu avalduste või kaebuste menetlemisest keelduda. Teatan sellest oma isiklike kogemuste põhjal: kui ikka mõnest nende prestiižile või positsioonile ohtlikust poliitilisest teisitimõtlejast (kes liiga palju teab!) muidu lahti ei saa, siis lihtsalt ei anta tema (kassatsioon)-kaebuse läbivaatamiseks menetlusluba. Muidugimõista ka Euroopa Inimõiguste Kohus Strasbourgis, mille koosseisu kuulub sovetiajal Tartu Riikliku Ülikooli õigusteaduskonna partorgina ja hiljem Riigikohtu esimehena funktsioneerinud Rait Maruste, kommunismiohvrite kiiebustele Eesti Vabariigis ammugi ei reageeri.»[1]

Iseseisvuspartei esitab hagi

Hagi piirilepingu ratifitseerimisseaduse tühistamiseks esitas Riigikohtule ka Vello Leito juhitud Eesti Iseseisvuspartei (EIP), tehes seda aga alles siis, kui hagi esitamise tähtaeg oli juba möödas. Kuigi Põhiseadus võimaldab hagi esitada vaid üksikisikutel, esitas EIP hagi erakonna nimel ning see lükati loomulikult tagasi. Leito allkirjastatud pressiteates (24.08.2005) kinnitas EIP, et hagi esitati toetamaks Henn PõIIuaasa avaldust. Tähelepanuvääriv on aga see, et hagi sisuosa 340 sõnast tegeles tervelt kaks kolmandikku mitte uue piirilepingu ja selle ratifitseerimisseaduse, vaid käesoleva raamatu autori esitatud hagi argumentatsiooni väärtõlgendamise ja kummutamisega, püüdes vägisi anda hagile sellist tähendust ja -sisu, mida tollel ei olnud.

EIP väitis, nagu oleks ma Tartu Rahu piiride all käsitlenud ka Eesti-Läti mere- ja õhupiiri *(sic!)* ning teatas, et hr. Põlluaas: «...on asunud piiratud seisukohtadele, mis tema taotluse läbivaatamisel Riigikohtus võib viia ebaõige ja eesti rahvale kahjuliku lahendini.»[2] Milles see väidetav kahjulikkus seisneks jääb arusaamatuks, sest ainus lahend, mida ma oma hagis taotlesin, oli uue piirilepingu ja selle ratifitseerimisseaduse tühistamine.

1. Mart Niklus e-mail autorile 09.01.2009
2. Kaks hagi teineteisega vastuolus, Virumaa nädalaleht 27 August 2005

Iseseisvuspartei 24. augusti pressiteate järgi oli hagi koostanud «Eesti Iseseisvuspartei analüüsigrupp». Kas sellesse gruppi peale Vello Leito veel teisi «analüütikuid» kuulub, ei ole mul au teada.

> EIP ootamatu ja absurdile lähenev rünnak oli seda üllatavam, et eelnevalt oli EIP esimees Vello Leito võtnud minuga ühendust ja palunud nõu ja abi piirilepinguvastase hagi koostamiseks, mida ma loomulikult lahkesti andsin. Saatsin talle ka oma hagi teksti. Imestasin vaid, miks on sellega nii hilja peale jäädud. Vastuseks kirjutas Leito mulle: «Teie kriitika on igati õige, oleme lihtsalt täiesti ebakompetentsed kohtuskäimiste kohapealt.... Üritame ikkagi hagi sisse anda, olgu see meile vähemalt õpingutegi ette.Teie teksti kompetentsi tase tekitab minus alaväärsustunde ja arusaamatuse, miks me varem abi ei küsinud.
> Tänulikult Vello Leito.»[1]

Tema alaväärsustunne ja «tänu» väljendus siinkirjutaja ründamises. Miks ja mis eesmärkidel EIP just sellise hagi esitas ja kuivõrd see mõjutas Riigikohust M. Markuse, E. Oja ja minu hagisid tagasi lükkama, mis sel hetkel veel otsust ootasid, ei oska ma öelda. Samuti, mida sellega siis tegelikult õpiti. Nende ründamine, kes Eesti alade ära andmise takistamiseks midagi konkreetset ette võtsid, tundub erakonna poolt, kes vähemalt oma sõnades seisab Tartu Rahu eest, pehmelt öeldes kummaline. Leito süüdistused oleks pidanud olema adresseeritud piirilepingu ja selle sõlminud ideaalide ja rahvusaadeteta tegelaste vastu, kuid ilmselt on EIP teravik suunatud hoopis mujale.

Ehk seletab Iseseisvuspartei käitumist nende vanematekogu varasem pressiteade 18. märtsist 2005, milles EIP peab Eesti riigi jaoks õigeks: «Tagasi saada Setomaa need okupeeritud alad, mis etnilise koosseisu järgi on otstarbekad.»[2] Tartu Rahu ja sellega määratud piiride ning *status quo* taastamine on järelikult nende seisukohalt «ebaõige» lahend. Kuidas käib sellega kokku aga EIP programmis väljendatud: «Tugev, Tartu Rahu põhine, nii *de faeto* kui *de jure* iseseisev rahvusriik, kus peremeherollis on eesti rahvas — selline on meie, eesti iseseisvusrahvuslaste, kompromissitu nõue?»[3] Ega ei käigi, kuid omaenda programmi esimese lause mittemillekski pidamine kõneleb kahtlemata palju kõnealuse «kompromissitu» partei ja selle vanematekogu kohta.

1. Vello Leito e-mail autorile 07.09.2005
2. www.iseseisvuspartei.ee
3. ibidem

Olgu öeldud, et piirilepingu sõlminud võimuparteid ja poliitikud hagi esitajaid ei rünnanud, kuid eks täitis ju Riigikohus (ja EIP) nende poliittellimuse niigi.

Valitsus ja Riigikogu kahetsevad Venemaa taganemist

Välisminister Urmas Paet tegi kõik, et Venemaa võtaks siiski Eesti pakutava territoriaalkingituse vastu. Ta kaebas 26.09.2005 Riigikogus esinedes, et Venemaa soovib piirilepingut sõlmida teistel tingimustel. «Kui on olnud Vene poolel ka etteheiteid, et justkui Eestil oleks täiendavaid territoriaalseid nõudmisi, siis seesama preambula tekst selles ratifitseerimisseaduses ka selle olukorra välistab, kuna seal on mustvalgel kirjas, et 18. mail sõlmitud piirilepped muudavad Tartu Rahu seda sätet, mis räägib piirijoone kulgemisest.»

Siinkohal soovitan vaiidata, kui palju piirileping peale ratifitseerimist Riigikogus tähelepanu sai. Tervelt ühe korra on seda seal käsitletud, 26. septembril 2005. Põgusalt, muude teemade vahel, küsimuse sisulist külge vältides, (vt. LISA 25, lk. 597).

Toon siinkohal ära Trivimi Velliste eelpoolmainitud istungil tehtud repliigi: «Juba vanad roomlased tundsid põhimõtet, et ebaõiglus ei saa sünnitada uut õigust ja valedele ei saa ehitada tõde. Leping partneriga, kes ei austa samu väärtusi, on lootusetu leping. Viis, kuidas Venemaa taganes sellestki kahetsusväärsest lepingust, kinnitab üksnes meie sõnade õigsust 15. juunil tänavu siinsamas kõnetoolis. Partner, kellele miski ei ole püha, ei saa olla usaldusväärne partner. Lepingutel temaga võib olla ainult paberihind, millele see leping on kirjutatud ja võib-olla ka partneri alandamise hind, oma väiksema naabri alandamise hind. On väga kahetsusväärne, et Vabariigi Valitsus ei ole suutnud ka selles välispoliitika nii olulises küsimuses, nagu seda on Eesti-Vene piirileping, rääkida ühel häälel. Ja enamgi veel, et Vabariigi Valitsus on tahes-tahtmata kas otsesemalt või kaudsemalt olnud mõjutatud lepingupartneri ühest mõjurikkast erakonnast. Ja veel kahetsusväärsem on, et Vabariigi Valitsus ei suuda hinnata Eesti huve igaviku seisukohast, vaid on püüdnud lähtuda pigem lühiajalistest kaalutlustest.»[1]

Tõesti kahetsusväärne, et valitsus ja Riigikogu ei ole olnud samal seisukohal kui Trivimi Velliste oma tulises sõnavõtus. Kahju, et ka tema ise ja Isamaliit on käitunud risti vastupidiselt neile sõnadele kõik need aastad, kui nii maa- kui merepiiriteema oli üleval ja lahenduseta. Kahju, et midagi ei tehta, et: «hinnata Eesti huve igaviku seisukohast».

1. X Riigikogu stenogramm, VI istungijärk, 26. september 2005

Miski ei takista ju Isamaaliidul esitada Riigikogu menetlusse eelnõu piirilepingu denonsseerimiseks.

2008. aasta suvel Toompeal 1RL juhatusega kohtunud TRPS-i, Põllumeeste Kogu, EIP, ERL-i ja Seto Kongressi esindajate delegatsioonile, kuhu kuulus ka nende ridade kirjutaja, kinnitati Mart Laari poolt, et vastavat eelnõud ei kavatsetagi esitada. «Praegune olukord ongi Eesti huvides,» väitis Laar. Autori väidet, et Kreml oma äraarvamatuses võib lepingu siiski ära ratifitseerida, sest tegelikkuses on see koostatud ju Venemaa diktaadi järgi ja talle igati kasulik ning siis ei ole meil enam midagi teha, 1RL esimees ei uskunud. Miks ebakindlus on kindlusele ja moratooriumi kehtestamisele eelistatavam, jäigi selgusetuks.

Eesti uus suursaadik Venemaal, Marina Kaljurand, kinnitas Vene pressile, et Eestil ei ole Venemaale territoriaalseid nõudmisi.[1] «Ratifitseerimisseadus muudab Tartu rahuleppe neid sätteid, mis puudutavad piiri kulgemist, ning seetõttu ei saa seda vaadelda kui võimalust esitamaks territoriaalseid pretensioone tulevikus,» ütles Kaljurand, minnes mööda faktist, et Tartu rahuleppe järgse piiri kulgemine on määratud Põhiseadusega ja igasugune Eesti-Vene piiri muutmine vaid Riigikogu otsusega on otseses vastuolus sellega.

TRPS nõuab jätkuvalt Tartu Rahu piiride taastamist

Välisminister Urmas Paet

22.10.2005 esitas Tartu Rahu Põlistamise Selts käesoleva raamatu autori koostatud avaliku pöördumise valitsusele, mis oli tingitud peaminister Ansipi ja välisminister Paeti avaldustest Eesti jätkuva valmisoleku kohta sõlmida Eesti-Vene piirileping. Avalduses protesteeriti kate-

t. Infoagentuur Interfax 15.10.2005

gooriliselt Eesti riigi huve kahjustavate katsete vastu loovutada tasuta Venemaale okupeeritud Petserimaa ja Narva jõe tagused Eesti alad. Pöördumises rõhutati, et:

«Eesti rahvas on küsitlustel avaldanud oma vastuseisu Tartu rahulepingu järgsetest piiridest ja Eesti territooriumist loobumisele. Põhiseaduse järgi on Eestis kõrgeima võimu kandjaks rahvas ja rahvas on oma kindlat tahet selgelt väljendanud. Tartu Rahu Põlistamise Selts nõuab, ei Vabariigi Valitsus võtaks tagasi oma allkirja piirilepingult ja Riigikogu denonsseeriks 20. juunil. 2005 ratifitseeritud Eesti-Vene piirilepingu, mille Venemaa on ühepoolselt tühistanud. Piiriläbirääkimisi Venemaaga on võimalik pidada ainult lähtudes Tartu rahulepingu järgsete põhiseaduslike piiride taastamise ja kõigi NSV Liidu poolt Eestile tekitatud okupatsioonikahjude kompenseerimise nõudest.»[1] (vt. LISA 12, lk. 533)

Valitsuse nimel vastas pöördumisele välisminister Paet, kes väitis end respekteerivat esitatud seisukohti, kuid samas välistas igasuguse rahva arvamuse kuuldavõtmise, sest «rahvas teostab võimu valitud esindajate kaudu parlamendis, mitte erinevate küsitluste tulemusena»[2]. Seega eitas valitsus toimiva demokraatia parimat osa — rahvahääletust, mida tuleks rakendada isegi sellistel juhtudel, kui poliitiline eliit ei ole ennustatava tulemusega nõus. Üllatav oli Paeti väide, et «kõik valitsuse koosseisud /on riigipiiri küsimuses/... tegutsenud ausalt ja läbipaistval viisil, riigi ja rahva kõrgemaid huve silmas pidades».

Jutt valitsuste ausast ja läbipaistvast tegutsemisest ei vastanud tõele, sest kogu piirilepinguga seotud tegevus ja läbirääkimised olid valitsuse enda korralduse! olnud kõik need aastad salastatud ning piiriläbirääkimiste käigu ja tulemuste kohta avaldati vaid minimaalset ja tendentslikku informatsiooni. Miks üldse salastati läbirääkimised? Miski poleks olnud kasulikum kui avatus. Venemaa valed ja surve oleks näha olnud kogu maailmale. «Tänu» salastamisele saigi ära andmine teoks. Väga omapärane arusaamine rahva kõrgeimatest huvidest.

Piinlik *demarche* ehk EL ei taha osaleda piirifarsis

Nagu öeldud, alustas valitsus jõulist *demarches* ja kampaaniat saamaks lääneriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide tuge enda äraandmisprojektile, mis kahtlemata tekitas üleüldist arusaamatust ja õlgadekehitust. Ei ole ju sugugi tavaline, et ükski riik oleks oma juhtkonna tasandil valmis vabatahtlikult loobuma enda seaduslikust territooriumist, õigustest ja õigustatud kompensatsioonidest äraantava maa, loodusvarade, okupatsioonikahju, loodusreostuste, repressioonide jne. eest. See on pretsedenditu.

1. Avalduse originaal on autori valduses
2. Vastuse originaal on autori valduses

Sotsiaaldemokraadist europarlamendi väliskomisjoni aseesimees Toomas Hendrik Ilves ning sotsiaaldemokraatide fraktsiooni välispoliitika koordinaator Véronique de Keyser üritasid EL-i provotseerida ning esitasid Euroopa Liidu Nõukogule arupärimise, milles soovisid teada Nõukogu seisukohta seoses Venemaa ähvardusega loobuda piirilepingutest Eestiga. Ühisavalduses väideti, et liikmesriikide piir on ka Euroopa Liidu piir ning seega on Venemaa ühepoolne otsus negatiivse sisuga akt kogu Euroopa Liidu vastu.[1]

Postimehe ajakirjanik Erki Bahovski ja välisuudistetoimetusc juhataja Marit Ruuda võtsid uurida, mis seisukohtadel Lääs oli. Nad jõudsid järeldusele, et EL ei tunne huvi oma välispiiri paikapanemise vastu ja eurokoridorid põiklevad kõrvale selge arvamuse väljaütlemisest Eesti-Vene piirilepingu kohta. Annan siinkohal ülevaate sellest artiklist, et lugeja näeks, kuidas puruneb müüt, et Euroopa toetab meie poliitikuid nende loovutuspioliitikas. Tegelikkuses on nad jäetud üksi: «Uus Eesti suursaadik Venemaal Marina Kaljurand andis hiljuti intervjuu uudisteagentuurile Interfax, kus ta muu hulgas ütles, et piirilepete (nii maismaa- kui merepiiri lepe — toim) küsimus ei puuduta ainult Eestit, vaid kogu Euroopa Liitu. «Ei tohi unustada, et Eesti ongi EL, oleme 25 liikmest koosneva ühenduse osa,» ütles Kaljurand Interfaxi andmeil. Ent EL on väitnud diametraalselt vastupidist: juba 18. mail, mil Eesti sõlmis Venemaaga piirilepingu, tervitas Euroopa Komisjoni laienemisvolinik Benita Ferrero-Waldncr seda ja nimetas kogu temaatikat ennekõike Eesti ja Venemaa kahepoolsete suhete küsimuseks. Edaspidi, pärast Vene presidendi Vladimir Pütini otsust võtta tagasi Vene poole allkiri, pole ELi seisukoht palju muutunud.!—] Euroopa Parlamendi välissuhete komitee asepresident Toomas Hendrik Ilves viitab, et tegelikult on vaid Ferrero-Waldner see, kes ülepea on midagi probleemi kohta öelnud. «ELi Nõukogu on teema vältimisega samuti jätnud sellise mulje, kuigi nad ise pole ütelnud, et teema on vaid Eesti-Vene vaheline,» räägib Ilves. |—] Nõukogus vastutab välispoliitika eest lisaks ELi eesistujamaale ühise valis- ja julgeolekupoliitika ülemvolinik Javier Solana. Tema on valmis lahkelt arvamust avaldama näiteks ELi mitte kuuluva Iisraeli armee lahkumise kohta Gaza sektorist (Postimees, 22. august 2005), kuid Eesti-Vene piirileppe osas on kidakeelne.» Postimees oli

1. Euroopa Nõukogu peab võtma seisukoha Vene otsuse suhtes 30.06.2006 EPL

enne seda saatnud Solana pressiesindajale kaks korda e-kirjaga palve kommenteerida Eesti-Vene piirilepet, kuid polnud vastust saanud. Meenutuseks: Euroopa Komisjon on samal ajal käivitanud kampaania oma kodanike paremaks informeerimiseks ja küsinud selles osas nõu ka ajakirjanikelt. Lõpuks tabas Postimees Solana pressiesindaja Cristina Gallachi, kes üritas neid veenda, et Eesti ja Venemaa piirileppe küsimus on äärmiselt delikaatne ning diplomaatiline teema ja «seetõttu kommenteerime me avalikult seda küsimust väga harva.» Kogu temaatika näib olevat väga salajane. Lisaks tuli välja, et Postimees pole ainus, kellega eurobürokraatia on kidakeelne. «Ilves räägib, kuidas tema ja europarlamendi sotsiaaldemokraatliku fraktsiooni välispoliitika koordinaator Véronique de Keyser saatsid kolm ja pool kuud tagasi nõukogule kirja küsimusega Vene poole piirileppe denonsseerimise kohta, kuid vastust pole tänini, ehkki nõukogul on kohustus kolme kuu jooksul vastata iga eurosaadiku kirjale. [—] Kummalisi tundeid tekitab Ilveses ka ELi-Vene tippkohtumine 4. oktoobril Londonis, kui EL sõlmis Moskvaga viisalihtsustuslepingu. Ta ütleb, et viisakorra lihtsustamist peeti kogu ELi küsimuseks. «Mis muud aga viisa on kui mitte vaid dokument, millega ületatakse piir?» küsib Ilves retooriliselt. «Muud tähendust viisal pole. Seega on dokument, millega piiri ületatakse, ELile oluline, aga piir ise mitte.» [—] ELi tahtmatusele piirileppe küsimusega tegeleda viitab ka Eesti parlamendi väliskomisjoni aseesimees Marko Mihkelson. «Tundub, et EL hoiab end tagasi ning ei võta selget julget positsiooni,» nendib ta. Näitena toob ka Mihkelson ELi ja Venemaa selle kuu alguse tippkohtumise Londonis, kus räägiti inimeste vabamast liikumisest, kuid ei puudutatud Eesti ja Vene piirilepet. [—] Veebel märgib samas, et valis- ja julgeolekupoliitika ei puuduta küll kuigivõrd piiride ületamist ning valvamist, sest selleks on eraldi Schengeni viisaruumi reeglid ja ühine varjupaiga- ning sisserändepoliitika. Eesti Välisministeeriumi seisukoht on, et Eesti on teinud omalt poolt kõik piirilepingu jõustumiseks. Ilves on samas veendunud, et Eesti diplomaadid on teinud head tööd. [—] «Ent selline küsimus nagu piirileping pole tehniline, ametnike vaheline asi,» märgib ta. «Siin otsustavad juba ELi valitsused ja kõrgeimal tasemel, mis tähendab, et selgelt nõrgaks on jäänud töö poliitilisel tasemel: poliitikud, st. välisminister, peaminister pole suutnud veenda oma kolleege, et Eesti piir kui ELi piir on ELi, mitte Eesti probleem.» [1]

1. Erki Bahhovski, Marit Ruuda, Salatsevad eurokoridorid pelgavad Eesti-Vene piirilepet, Postimees 22.10.2005

Nagu näeme, on Lääne poliitikutel piinlik sellise pretsedenditu, vastu rahva tahet sooritatava küsimusega tegeleda ning nad nimetavad teemat, millesse nad sekkuda ei taha, viisakalt äärmiselt delikaatseks ja kahepoolseks. Neil on õigus — küsimus ongi vaid Eesti ja Venemaa vaheline, igasugune sekkumine äraandmisprotsessi kasuks oleks meie rahva enesemääramisõiguse ja Eesti riikluse alustalade rünne sellele vaatamata, et Eesti esindajad seda soovivad.

Muuseas, ka eutanaasiale kaasaaitamine on Euroopas delikaatne küsimus, samas aga ka kriminaalkuritegu ja karistatav. Oleks olukord vastupidine, kui Eesti sooviks abi oma okupeeritud ja annekteeritud alade tagasisaamiseks, siis toetaks loodetavasti terve maailm meid hea meelega. On ju ülekohus, agressioon ja territoriaalse terviklikkuse rikkumine taunitav igal pool. Meie riigitegelased on aga ise need, kes krõpitsevad auku meie suveräänsusesse ja territoriaalsesse terviklikkusesse, justkui heeringas laevapardasse tuntud rahvalikus laulus.

10.11.2005 toimus huvitav intsident. Vene välisministeerium teatas nimelt oma vastuseisust Eesti välisministri Urmas Paeti osalemisele Venemaa ja Euroopa Liidu piiriülese koostöö ümarlaual Peterburis ning jättis talle viisa andmata. Ei läinud palju aega, kui Euroopa Komisjoni välisvolinik Benita Ferrero-Waldner kinnitas varsti taas, et Eesti-Vene piirilepete teema vajab aega ja delikaatsust ning on Eesti-Vene kahepoolne küsimus.'

Vatamata välisministrile osaksaanud alandusele jätkas valitsus koos Põhjamaadega oma lobbitööd ning 25.10.2005 väljendasid Balti ja Põhjamaade peaministrid kohtumisel Eestile toetust Eesti-Vene piirileppe küsimuses.

Euroopa riike ühendav Euroopa Nõukogu, teatas vastuseks europarlamendi liikmete Veronique de Keyseri ja Eesti alade äraandmisega kibeleva Toomas Hendrik Ilvese järjekordsele küsimusele: «Nõukogu on tervitanud piirilepingu sõlmimist ning selle ratifitseerimist Eesti poolt 2005. aastal ja ootas selle ratifitseerimist Venemaal ning kiiret jõustumist.» [2]

Soome presidendiks pürgiv peaminister Matti Vanhanen püüdis piirilepingu vajalikkust Euroopa Liidule rõhutada enam kui EL seda ise tegi: «Allkirjadeta Eesti-Vene piirileping on küll kahe riigi vaheline probleem, kuid seeläbi kannatab ka Euroopa Liit, kuna ei saa korralikult valvata oma välispiiri. Eesti-Vene piirileppe allakirjutamine on oluline nii Eestile, Venemaale kui ka EL-ile. Seejuures on väga hea, et püri

1. Eesti Päevaleht 03.12.2005
2. Eesti Päevaleht 09.12.2005

asukoha küsimuses on pooled jõudnud kokkuleppele. Edasine jääb konkreetselt kahe riigi lahendada. Samas on selge, et EL-i välispiiri valvamise seisukohalt ei ole praegune olukord hea, mistõttu peab EL siiski igati toetama Eesti-Vene piirileppe allakirjutamist. Eesti-Vene piirilepe võiks saada allkirjad enne Soome eesistumist. Samas, kui see pole võimalik, peab Soome esindama EL-i ühishuve ja tegema kõik piirileppe sõlmimiseks.»[1] Kauaaegse riigimehena peaks Vanhanen teadma, et piiriküsimus on üleval vaid «tänu» Vene okupatsiooni jätkumisele osal Eestimaast ja et rahvusvahelise õiguse järgi loetakse okupatsioon alati õigusevastaseks seisundiks, sõltumata selle kestusest. Kas õigusetuse põlistamine on ikka Euroopa Liidu ühishuvi? See ei ole ilmselt nn. finlandiseerunud «reaalpoliitika» seisukohalt oluline.

25.01.2006 võttis Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee (ENPA), millesse kuulub 46 liikmesriiki (Eesti on Euroopa Nõukogu liige alates 1993. aastast), vastu resolutsiooni, mis mõistis hukka kommunismi kuriteod ja kõigi totalitaarsete kommunistlike režiimide sooritatud ulatuslikud inimõiguste rikkumised läbi aegade. Samuti kutsuti liikmesriike üles distantseerima end kuritegudest, mis pandi toime totalitaarsete kommunistlike režiimide poolt ning neid ühemõtteliselt hukka mõistma, kui seda veel tehtud ei ole. Ka stalinlik ENSV piir, mida valitsus ja Riigikogu seadustada tahavad, ei ole sisuliselt midagi muud, kui tänapäevani kestev kommunismikuritegu. Eesti peaks kasutama olukorda ning sellest lähtuvalt rõhutama oma huve ja soovi teha jäädavalt lõpp püsivale stalinistlikule agressioonile osal Eestimaast.

14.05.2006 ütles Euroopa Komisjoni välisvolinik Benita Ferrero-Waldner EL välisministrite kohtumisel Brüsselis järjekordse pärimise peale, et piirilepingud olevat Eesti ja Läti mure, mis tuleb lahendada kahepoolselt Venemaaga. «Teema võib tippkohtumisel muuseas kerkida, aga see tuleb lahendada kahepoolselt,» lausus volinik ja lisas: «.la nagu me oleme korduvalt öelnud, oleks hea, kui mõlemad pooled jõuaksid siin kokkuleppele.» Piirileping on jäänud kõigil EL-i tippkohtumistel fookusest välja. Brüsselis ei vaevu keegi enam pidama küsimust EL-i ühishuvide prioriteetide hulka kuuluvaks. Äraandlikule piirilepingule allkirja andnud Eesti välisminister Urmas Paet ütles, et piirileping on EL-i poolsetes «jutupunktides» kirjas, nagu ta on kogu aeg olnud.

Lääne unustus ja aktiivse toetuse puudumine äraandmisele muidugi ei rahuldanud Eesti poliitikuid. Loovutamise lõplikku legaliseerimist kannatamatult ootav Euroopa parlamendi Eesti saadik Katrin Saks esitas 31. jaanuaril 2008 Euroopa Liidu nõukogule uue arupärimise eesistujamaa Sloveenia seisukoha kohta Eesti-Vene piirilepetega seoses. Nõukogu vastas, et kuigi piiriküsimused jäävad liikmesriikide kompetentsi, peab nõukogu tähtsaks piiride õiguskindlust ja samuti stabiilseid suheteid ELi liikmesriikide ja Venemaa vahel. Lisaks arvas nõukogu, et Eesti-Vene piiri demarkatsioon peaks olema lõpule viidud vastavalt rahvusvahelistele standarditele, nagu on kirja pandud Euroopa Liidu ametlikus Teekaardis vabaduse, turvalisuse ja õiguse tagamiseks, mis on vastu võetud EL-Vene tippkohtumisel 2005. aasta maikuus. Katrin Saksa sõnul olevat tähelepanuväärne, et vastuses olnud tegu varasemast palju jõulisema sõnastusega, kuna Euroopa Liidu nõukogu väljendas konkreetset seisukohta selle kohta, et piirilepete ratifitseerimine seisab Vene võimude taga ning nõukogu ei väljenda pelgalt oma valimisolekut antud teema EL-Venemaa tippkohtumisel üles võtta.[1]

1. Helsingin Sanomat 09.12.2005

Saks ei saanud läbi lillede antud vihjetest aru, et piiride demarkatsiooni ja stabiilsuse küsimus ei ole kaugeltki mitte sama mis rahva tahte vastaste territoriaalsete loovutuste tegemine ja kommunismikuritegude-okupatsiooni legaliseerimine. EL ei taha siia sekkuda. Euroopa Liidu saadikutel on muuseas EL Parlamendi eeskirjade järgi keelatud päritolumaa huve kaitsta, kuid kuna loovutus on otseselt Eesti huvide vastu, siis pole imestada, et Saks Brüsselis nii aktiivselt toetust otsib.

Äraandmistuhinas Eesti poliitikud ei mõista signaali, mida neile antakse. Kommunismikuriteod legaliseeriv piirileping on kahepoolne küsimus, millega ei tasu end maailma silmis naeruvääarseks teha.

Algab surve preambulast loobumiseks

Välisminister Urmas Paet kohtus 06.12.2005 OSCE välisministrite kohtumise raames Vene kolleegi Sergei Lavroviga, kes tegi ettepaneku alustada uuesti valitsustevahelise komisjoni tööd. Paeti sõnul jäid Eesti ja Venemaa välisministrid kahe riigi piirilepingute teemal endiselt eriarvamustele. Eesti soovib nimelt lepingu ratifitseerimist olemasoleval kujul, koos meiepoolse preambulaga.

Sotsiaaldemokraadist Euroopa Parlamendi saadik ja väliskomisjoni aseesimees Toomas Hendrik Ilves kinnitas, et preambula lisamine piirileppele oli mõttetu, kuigi Venemaa tõlgendab paljusid ajaloolisi sündmusi teisiti. Ilvese arvates ei käitu Venemaa vastavalt tänapäeval väljakujunenud rahvusvaheliste suhete normidele. Ilvese sõnul on tänapäeval kahjulik vaadata välispoliitikat ainult läbi rahvuslike

1. EPL Online 27. märts 2008

huvide prisma, kus iga otsust või lepingut vaadatakse vaid kui ühe poole võitu ja teise kaotust. «Eestil tasub pöörata nägu Euroopa poole ja loota, et kolmekümne aasta pärast muutuvad suhted Venemaaga tsiviliseeritumaks.»[1] Seepeale teatas Vene välisminister Lavrov (17.01.2006), et Venemaa on valmis alustama Eestiga uusi piiriläbirääkimisi tingimusel, et kogu protsessi alustatakse otsast peale, «tühjalt tahvlilt». Lavrov kinnitas, et mitte ükski senine piirilepingus sisalduv kokkulepe ei ole enam kehtiv.

01.02.2006 ütles reformierakonda kuuluv peaminister Ansip Pervõi Baltiiski Kanal PBK uudistesaatele antud intervjuus, et ühineb ajalehes Molodjož Estonii avaldatud Toomas Hendrik Ilvese seisukohaga, kes arvab, et preambula lisamine piirileppele oli mõttetu. Arhitekt Harri Kivilo kirjutas seepeale: «Eestil oli enne maid 2005 kehtiv piirileping olemas. Hr Ilves, presidendid, valitsused ja riigikogu liikmed pidid teadma ka seda, et Vene Föderatsioon oli ühepoolselt piiri nihutanud Eesti Vabariigi territooriumile. Miks oli seda siis vaja seadustada, kui oli teada et «Venemaa ei käitu rahvusvaheliste normide kohaselt»? Eesti oleks saanud olla näoga Euroopa poole ka siis, kui piiri muutmise lepingu sõlmimisega oleks oodatud 30 aastat. Miks peab Eesti kogu aeg ja iga hinna eest püüdma luua häid suhteid Venemaaga? Kas uut lepingut oli vaja selleks, et Venemaa saaks kindlalt väita et Eesti Vabariik on ENSV õigusjärglane? Seda, et Eestis venelasi meid fašismist vabastajateks peetakse, on meie riigijuhid iga-aastaste punaveteranide pidustuste lubamisega kinnitanud.»

Peaministri avalduse vastu protesteeris ka Riigikogu väliskomisjoni liige Marko Mihkelson: «Peaminister Ansip on korduvalt rõhutanud, et Eesti on piirilepinguid allkirjastades ja ratifitseerides teinud kõik endast sõltuva nende lõplikuks jõustamiseks. Kui nüüd äkki kõlab Ansipilt Eesti ametlikule positsioonile vastupidine arvamus, siis tekib küsimus — kas valitsusjuht ikkagi tajub, mida tähendab ühe riigi järjekindel välispoliitika.»

Ilvese ja Ansipi avaldused näitasid valmisolekut järelandmiseks. Kui Paasikivi imestas kunagi Kekkoneni Kremli ees lömitava käitumise üle, et kus on piir, siis sama peaks küsima ka tänastelt Eesti riigijuhtidelt.

Avalikud protestid uue piirilepingu sõlmimise üle ei vaibunud. 02.02.2006 Tartu rahulepingu sõlmimise 86. aastapäeval toimusid igaaastased mälestusüritused Tallinnas ja Tartus. Kui Tallinnas keskenduti eeskätt Tartu Rahule kui ajaloolisele sündmusele ja Jaan Poska isikule,

1. Molodjož Estonii 31.12.2005

siis Tartus oli rõhk suunatud peamiselt Tartu rahulepingu tähtsusele tänapäeval ja piiriprobleemidele Venemaaga. Riigijuhtidelt nõuti Eesti huvides tegutsemist ning vigade (piirilepingu allkirjastamine ja ratifitseerimine) parandamist. Ka käesoleva raamatu autor esines kõnega, milles nõudis piirilepingu denonsseerimist. Meedia kajastas Tartu üritust vaid põgusa äramärkimisega ja «setude vihaseks kõnekoosolekuks» tituleerimisega[1], mida see aga kahtlemata ei olnud. Üritusel osales u. 300 inimest. Autorile lisaks võtsid sõna tuntud vabadusvõitlejad Mart Niklus, Enn Tarto, Seto Kongressi esindaja Ilmar Vananurm jt.

Läti Seim andis alla

Läti Seim otsustas 03.02.2006 loobuda piirilepingus Venemaaga selgitavast deklaratsioonist ehk viitest okupatsioonile. See tegi piirileppe teema uuesti aktuaalseks.

Rahvaliidu juhatuse liikme Jaak Alliku sõnul tuleks Eestil Lätist eeskuju võtta, tuletades meelde, kui «arukaks ja Baltimaadele kasu toovaks» peeti Vaira Vike-Freiberga kahe aasta tagust otsust sõita Moskvasse 9. mai tähistamisele. Mäletatavasti loobus Rüütel sellest ennastalandavast käigust rahva survel. Allik meenutas, et ka Eesti president Toomas Hendrik Ilves on avalikult öelnud, et preambuli uurdekirjutamine oli poliitiline viga. Europarlamendi saadiku Andres Tarandi sõnul võib Läti otsus mõjutada ka Eestit ja tema sõnul oleks ka Eestil mõistlik leping ära teha, sest juriidiliste vaidluste puhuks oleks seadusliku piiri olemasolu otstarbekas.

Sõna võttis ka Res Publica ja Isamaaliidu aseesimees Marko Mihkelson, kelle hinnangul peaks Eesti hoidma varem võetud joont, sest oleks suur illusioon arvata, et Läti ja Vene suhted piirilepingu sõlmimisest oluliselt paraneksid või muutuksid.[2]

Venemaa asustab Petserimaa kasakatega

2006. aasta alguses teatas Venemaa, et kavatseb hakata elanikest tühjenevat Pihkvamaad Genfi konventsiooni vastaselt asustama kasakaperekondadega. Vene-Eesti piiri hakkavad kevadest valvama piirivalvevägede koosseisus ka kasakaüksused. Kasakate looderingkonna ataman Vitali Martõnenko ütles Peterburis ajakirjanikele, et Pihkva oblastisse Eesti piirile on kavas luua kasakate asulaid. «Me eraldame

1. EPL-Online 02.02.2006
2. Eesti Päevaleht 05.02.2006

selleks raha ja aitame sinna saadetavaid inimesi,» lubas ta, märkides, et seda tehakse rahvussuhete teravnemise tõttu piiril ja Eesti erilise asendi tõttu. Ta lisas: «Tänavu kevadel allkirjastavad kasakate loodeіringkonna esindajad leppe üksikute regionaalsete liidrite, sealhulgas Pihkva oblasti juhiga, võimaluste kohta komplekteerida piirivalveüksused kasakategа.»[1]

Mida tähendab «rahvussuhete teravnemise tõttu piiril»? Kas see on ähvardus *d la* Osseetia? Petserimaal elavate allesjäänud setude, 10 000-15 000 Eesti kodaniku järjekordse represseerimise uut laine? Tundub, et Venemaa ei usaldata isegi oma venelastest petserimaalasi, et tuleb kaugelt kasakaid sinna vedada. Küllap on vaja maa veel viimastest põlisrahva jäänustest puhastada ja seda tööd kasakad tunnevad. Kasakaid kasutati juba tsaaritrjalgi piiriäärsete alade sh. Eesti rahvarahutuste veriseks mahasurumiseks. Ja kas väljend «Eesti eriline asend» tähendab, et Eesti on ametlikult tunnistatud vaenulikuks riigiks, nagu see oli 1938. aasta Vene peastaabi operatiivplaanides? Eesti valitsus Genfi konventsiooni rikkuvatele kavadele asustada okupeeritud Eesti aladele võõramaalasi ei reageerinud. Küll on aga mõistnud hukka Israeli asustustegevuse Palestiinas. Põhimõtteliselt pole neil kahel asjal vahet.

Uue piirilepingu esimesel aastapäeval (20.06.2006) toimus ratifitseerimise tühistamist ja järjepidevuse taastamist nõudev kõnekoosolek Toompeal. «Pronkssõdurit peetakse okupatsiooni sümboliks, mis häirib ja teeb muret kõikidele inimestele, aga veel suurem okupatsiooni sümbol on pronkssõduri poolt vallutatud maa ja okupantide poolt pandud piir, mida Eesti valitsus on üritanud uueks Eesti Vabariigi piiriks teha,» ütles Seto Kongressi Vanemate Kogu liige Lembit Lennuk. «Kui pronkssõdur teeb muret, siis viie protsendi Eesti Vabariigi territooriumi ära andmine on veel suurem mure.»[2]

Kreml esitab noodi uute läbirääkimiste alustamiseks

Venemaa välisminister Sergei Lavrov teatas, et Moskva naaseb piiriläbirääkimistele Eesti ja Lätiga, kui Balti riigid loobuvad Venemaale esitatud «poliitilistest nõudmistest. ... Aga seni, kuni seal on need poliitilised viidad, ei tule läbirääkimiste laua taha naasmine kõne alla.»[3]

1. Infoagentuur Interfax, BNS 28.02.2006
2. Aktuaalne Kaamera, ETV 20.06.2006
3. RIA Novosti 07.07.2006

Ometi esitas Venemaa 29. august 2006 Eestile noodi ettepanekuga alustada läbirääkimisi uue piirilepingu sõlmimiseks. Välisminister Paet ütles BNS-ile, et Vene välisministeerium teatas noodis soovist teha uus piirileping, milles oleks viide sellele, et kummalgi poolel pole teisele territoriaalseid nõudmisi. Ministri sõnul on noodi puhul sisuliselt tegu selle ülekordamisega, mida Venemaa esindajad on juba aasta jooksul rääkinud. Ka Eesti seisukoht on olnud muutumatu ja Eesti on pidevalt öelnud, et meil Venemaale territoriaalseid pretensioone pole. Eesti ei näe takistusi praeguse lepingu jõustamiseks, ütles Paet. «Kindlasti me Vene poolega suhtleme, kuidas saada lepingud jõusse, aga mingit uue leppe üle kõnelemist ei pea me vajalikuks.» Mitmed Vene poliitikud ja ametnikud on viimasel ajal kinnitanud, et Venemaa on valmis Eestiga piirileppe sõlmima juhul, kui Eesti loobub leppe tekstile lisatud preambulast.

16.07.2006 ütles Venemaa president Vladimir Putin G8 tippkohtumise pressikonverentsil, et Eestil on Venemaaga koostööst kasu, kuid Venemaa tahab, et «mõningaid keerulisi poliitilisi küsimusi ei politiseerituks. Sealhulgas on piirilepingu osas veider, kui valitsus kirjutab alla ühele dokumendile, aga parlamendist tuleb välja teistsugune, Venemaale vastuvõetamatu. Kusjuures Eesti partnerid teavad, et see on Venemaale vastuvõetamatu, milleks kogu see mäng? Ei taha tolmu üles keerata, Venemaal on piisavalt kannatust ja kainet mõistust ja ta teab, et ka Eestis on olemas taolisi inimesi, nii et töötame edasi.» Et Eestis on hulganisti «taolisi inimesi», kes vene huvid esiplaanile seavad, on vaieldamatu tõsiasi.

04.08.2006 teatas Venemaa, et kavatseb osana piirivalvesüsteemi uuendamisest suurendada kogu riigi ulatuses piiritsooni laiust, sealhulgas ka Eestiga külgnevatel aladel. Praegu on Venemaa piiritsoon Eesti piiri vastas viie kuni 30 kilomeetri laiune. Ilmselt oli sellest Moskva meelest veel vähe. Venemaa eraldab end müüri taha nagu NSV Liit. Soomega külgnevatel aladel muudeti senine viie kilomeetri laiune piiritsoon kohati kuni 25 kilomeetri laiuseks. Kõige suuremad muutused viidi läbi Karjala maakitsusel.[1] 29.08.2006 esitas Venemaa Eestile järjekordse noodi ettepanekuga alustada läbirääkimisi uue piirilepingu sõlmimiseks.

«Venemaal on puudunud tahe poliitiliste suhete uuele tasemele viimiseks. 15 aasta jooksul ei ole ükski Venemaa riigitegelane Eestis visiidil käinud, kui me räägime presidendist, peaministrist või välisministrist. See annab ka pildi, millises olukorras on Eesti-Vene suhted olnud,»

1. ETV24; YLE24 04.08.2006

oli sunnitud tunnistama Urmas Paet.[1] Teatud mõttes võib seda vaadata isegi kui omamoodi mittetunnustamispoliitikat. Ei käinud ju okupatsiooni ajal ükski lääne riigipea Eestis, kui Kekkonen välja arvata.

Ansip ajab selga sirgu, Ilves mitte

Tartu Rahu Põlistamise Selts (TRPS) pöördus 26.01.2007 president Ilvese poole kirjaga, milles toodi punkthaaval ära uue piirilepingu mittevastavus Põhiseadusele. Presidendile tehti ettepanek kasutada talle Põhiseadusega antud õigust ja kohustust seista Eesti riigi huvide eest ning pöörduda Riigikohtu poole taotlusega tühistada püiirilepingu ratifitseerimisseadus. Oma vastuses tänas presidendi kantselei direktor Rainer Saks põjaliku ja argumenteeritud kirja eest, kuid pesi antud küsimuses käed puhtaks, teatades, et nn. järelkontroll juba väljakuulutatud ja jõustunud seaduste üle ei kuulu presidendi pädevusse.[2]

Kaks riigipead - Setu ülembsootska Evar Riitsaar ja president Ilves Meremäel Setu Kuningriigi päeval 2007. Silmapiiril Petseri linn

Eesti Rahvuslik Liikumine tegi 02.02.2007 avalduse (LISA 10, lk. 531), milles tõdeti, et «sõlmitud ja ratifitseeritud piirilepingu näol on sisuli-

1. Urmas Paet ETV-le antud intervjuus 18.08.2006
2. Pöördumise ja presidendikantselei vastuse 05.04.2007 nr. 2.6-/1037-2 originaalid on autori valduses.

selt ja juriidiliselt tegemist põhiseadusliku korra õõnestamise ja riigireetmisega. Rahvuslik Liikumine nõuab, et Eesti Riigikogu denonsseeriks praegu vaid ühepoolselt ratifitseeritud piirileppe ning korraldaks rahvahääletuse küsimuses, kas muuta Põhiseadust ja piiri Venemaaga. Ainult kodanike tahtel ja nõusolekul on valitsusel ja Riigikogul õigus loovutada meie rahva verega võidetud maid.[1]

Ka peaminister Andrus Ansip kinnitas, et Eesti ei pea Venemaa suhtes sugugi järeleandlik olema ning samuti ei pea Eesti vastama alusetutele süüdistustele. «Millegipärast mõned meie poliitikud arvavad, et suhetes Venemaaga me peaksime olema kuidagi iseäralikult järeleandlikud,» ütles Ansip kolmapäevases Riigikogu infotunnis. «Me oleme väljas oma riigi huvide eest ja nende huvide kaitsel me seisame ... Meie ei nõua oma naabritelt midagi, ma ei näe ka kohta, kus olla järeleandlikum.»[2]

Peaminister Andrus Ansip oli seisukohal, et Eesti saab hakkama ilma piirlepingute sõlmimiseta Venemaaga. Raadio 4 otse-eetris Ansip rõhutas küll piirilepingute tähtsust ning lisas, et piirileping vajab ratifitseerimist Venemaa poolt. Samas ütles Ansip, et: «EL-i, NATO ja Schengeni jaoks ei ole piirilepingute puudumine mingi probleem.» Peaministri hinnangul areneb Eesti tormiliselt ka ilma piirilepinguteta ja kahe riigi piirivalveametnikud teevad head koostööd ilma selleta. Ansip lisas, et paljudel riikidel pole omavahelist piirilepingut, aga vaatamata sellele elavad nad rahus.'

Kas seda hetke oleks võimalik pidada pöördeks Eesti välispoliitikas? Kahjuks mitte, sest tegudes ei ole muutust toimunud.

Läänes saadi aru Balti koostöö lonkamisest, milles oli suuresti süüdi välisministrina Lätisse ja Leetu üleolevalt suhtunud Toomas Hendrik Ilves. Briti nädalakirja The Economisfi võrguväljaande artiklis «Suur ja raske naaber», milles tõmmati võrdlusjooni külma sõja aegse Lääne-Berliini ja Balti riikide vahele, soovitatati Balti riikidel omavahel enam koostööd teha.[1] Eriti oleks see vajalik olnud piiriküsimuses, kuid välisministeeriumis puudus selleks vähimgi tahtmine.

TRPS tegi 22. märtsil 2007 Läti Seimile pöördumise, milles kutsuti üles kaitsma oma iseseisvust ja õiguslikke väärtusi ning avaldati sügavat kahetsust Seimi kavatsuse suhtes sõlmida uus piirileping ja loobu-

1. www.ralivuslikliikumine.ee
2. Ansip: Eesti ei pea Venemaa ees järeleandlik olema, Postimees.ee 07.02.2007
3. Intervjuu 06.02.2007; RIA Novosti.
4. 02.07.2007 Eesti Päevaleht

da selles viitest 1920. aasta Tartu rahulepingule. Pöördumisele kirjutas alla TRPS juhat. esimees Frits Allan Suurkask. Kirjale vastas Läti presidendi välissuhete nõunik Janis Mazeiks, kes ütles: «Riigipiir on üks suveräänsuse tunnuseid. Hetkel on Läti-Vcne riigipiiri juriidiline staatus ebaselge, seetõttu Läti Presidendi veendumus on, et uus piirileping on vajalik. Pr. President on märkinud, et selgus piiride osas on hädavajalik rahvusliku turvalisuse jaoks. Salakaubavedu, illegaalne sisseränne, inimkaubandus jne võivad ohustada piiri turvalisust ja sellest tulenevalt kogu riiki...»[1] Läti presidendi nõuniku selgitus kõlas, justkui Läti ei teostakski piirikontrolli ajutisel kontrolljoonel. Loomulikult ei vasta see tõele. Lõunanaabrite põhjendused uue piirilepingu vajalikkuse kohta kõlasid sama otsitult kui Eestiski.

Läti kapitulatsioon «kiideti heaks»

Nii Läti Seim kui Venemaa riigiduuma ratifitseerisid uue piirilepingu, mille riikide peaministrid 2007 märtsis allkirjastasid. Vastavalt dokumendile oli teatud piirilõikudes toimunud korrigeerimisi: Venemaa sai endale 225 hektarit ning andis Lätile vastu 216 hektarit. Ikka oli väikese territooriumiga riik see, kes niigi suurele juurde pidi andma. Vene Duuma saadikud märkisid suure rahuldusega, et leping ei võimalda Läti poolel tulevikus enam Venemaale mingeid territoriaalseid nõudmisi esitada.[2]

Heade suhete algamise asemel vallandus aga Vene meedias hoopiski mõnitustelaine ning Kremlist sadas Lätile kaela üha uusi alusetuid süüdistusi. Venemaa selline käitumine oleks pidanud mõjuma kainestava külma vee sahmakana neile, kes väitsid, et suhted paranevad peale piirilepingu sõlmimist. Ometi leidub veel küllaga neid, kellel ei ole isegi Kremli selline käitumine vähendanud himu loovutada meie alasid.

«Moskval oleks tegelikult lihtne tunnistada, et Tartu Rahu oli sõpruse sillaks kahe riigi vahel, mitte pidada iga meenutust sellele sõbralikule käepigistusele ohuks Venemaa koospüsimisele. Viide Tartu Rahule vaid paneks mõlemapoolse aluse kõnelustele lahendustest, mis Petserimaa elanikele sobiksid. Kaua me ikka soosime sellist türanniat teostavat naabrit, kes on osanud minna tülli kõigi naabritega ja kelle kaitsva

1. TRPS pöördumine ja Läti presidendikantselei vastus 16.04.2007 nr. 932 originaalid on autori valduses.
2. Vene duuma ratifitseeris piirileppe Lätiga DELFI 05 Sep 2007 EE Online, www.DELFl.ee

tiiva all on hakanud siginema järjest despootlikke isevalitsejaid? Täna on kahe riigi vahel diplomaatiline müür, kuid kapituleerumist Eesti endale lubada ei saa. Väid «omade poistega» Moskva lepinguid sõlmida ei saa, ta peab omama lepinguid siiski kogu Eesti riigiga,» kirjutas Heiki Suurkask.[1]

Eesti Rahvuslik Liikumine tegi 17.01.08 avalduse, milles toetas Leedu president Valdas Adamkuse nõuet, mille kohaselt peab Venemaa tunnistama nõukogude okupatsiooni ja korvama kõik okupatsioonikahjud. Samuti mõisteti hukka katsed loobuda vabatahtlikult ja hüvituseta tänaseni okupeeritud Eesti aladest.

Riigikogu liige Inara Luigas küsis välisministrilt riigikogu infotunnis, kas valitsus kavatseb midagi ette võtta Petseri tagasisaamiseks Venemaalt, sest majandusminister Juhan Parts rääkis Setumaad külastcides naljatades Petseri tagasivõtmisest. Paet ütles, et Petserit ei ole kavas tagasi võtta. «Piirilepe on ratifitseeritud ja valitsusel pole voli minna mööda parlamendi otsusest,» ütles Paet, selgitades, miks valitsus ei aruta Petseri küsimust.[2] Ometi läks valitus silmagi pilgutamata mööda Ülemnõukogu ja Riigikogu 1990-ndate alguses tehtud otsustest taastada Eesti Vabariigi territoorium Tartu Rahu piirides.

Konverents «Tartu Rahu ja tänapäev»

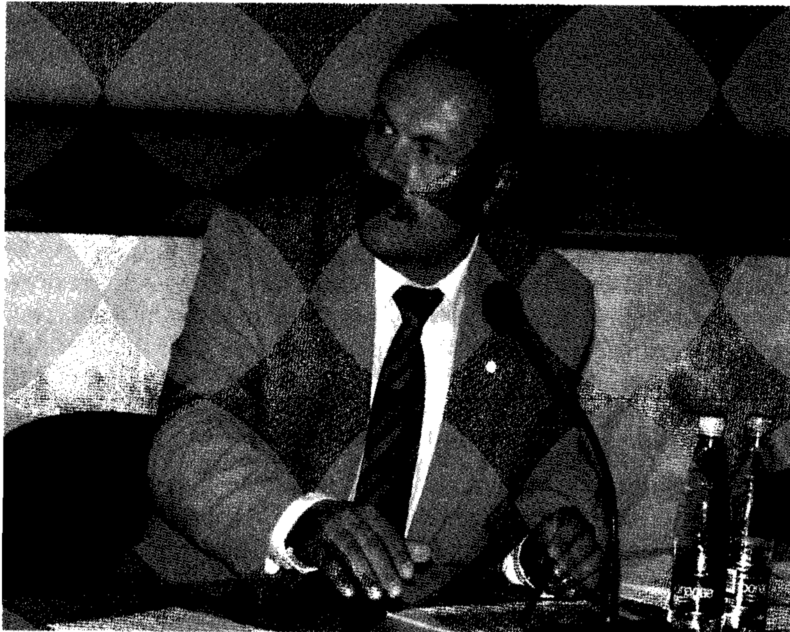
01.02.08, toimus Rahvusraamatukogu suures saalis Tartu Rahu Põlistamise Seltsi (TRPS) korraldatud rahvusvaheline konverents «Tartu Rahu ja tänapäev», mis oli pühendatud Eesti Vabariigi 90. juubeliaastale.

Avalikkuse huvi konverentsi suhtes oli väga suur. See näitas veelkord tõsist vajadust seletada lahti meie minevikku, sellest tänapäeva üle kandunud probleeme ja pakkuda välja omapoolseid lahendusi. Lahendamistvajavad küsimused on Eestil Läti, Leedu ja Soomega suuresti ühised. Sestap peetigi vajalikuks tuua need esile ühisel rahvusvahelisel konverentsil.

Nimetatud nelja maad ühendab 1918-1920 peetud Vabadussõda ja 1920. aastal Venemaaga tehtud rahulepingud: Eestil ja Soomel Tartus, Lätil Riias ja Leedul Vilniuses, millistes määrati ära riikidevahelised piirid Venemaaga ning millega Venemaa tunnustas igaveseks ajaks kõigi nende riikide õigust iseseisvusele ja puutumatusele. Seda igavikku kestis meie kõigi jaoks vaid 20. aastaks ...

1. Heiki Suurkask, Vene-Eesti suhete parandamise õhuline kergus, Ärileht 02.07.2008
2. Delfi 30.01.2008

Konverentsi täissaalile esinesid politoloogiadoktor Toomas Varrak, suursaadik Mart Helme, TRPS aseesimees Henn Põlluaas, ajaloodoktor Jaak Valge (tema ettekande luges ette Martin Helme), Soome Akadeemia emeriitusjuhataja professor Reijo Vihko, ajalehe Karjala Klubi peatoimetaja Veikko Saksi ning teised Eesti, Läti, Leedu ja Soome esindajad. Publik jälgis kõiki ettekandeid suure huviga ning ettekandjatele esitatud küsimusi oli rohkem kui konverentsi ajalimiit lubas vastata.

Henn Põlluaas juhatamas konverentsi «Tartu Rahu ja tänapäev»

Konverentsil osalejate ja tervelt kahekümne viie Eesti, Läti, Leedu ja Soome valitsusevälise organisatsiooni poolt allkirjastati «Deklaratsioon NSV Liidu okupatsiooni ja annektsiooni kui jätkuva kommunismikuriteo hukkamõistmisest ja heastamisest», milles kutsuti Vene Föderatsiooni Riigiduumal ja valitsust üles tunnistama 1920. aasta Tartu ja Riia rahu- ja piirilepingute kehtivust, okupatsiooni ja annektsiooni, loobuma senisest agressiivsest poliitikast oma naabrite suhtes, heastama kõik neile tekitatud kahjud, sh. omandiõiguse ning taastama Soome, Eesti ja Läti õige riigipiir. Rõhutati, et vaid see looks tugeva aluse sõbralikele ja heanaaberlikele suhetele. Samas kutsuti Soome, Eesti, Läti ja Leedu valitsusi, Euroopa Liitu, USA Kongressi, Haagi Tribunali,

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ja rahvusvahelist avalikkust üles seisma õigluse jaluleseadmise eest, nõudma Venemaa käitumist demokraatliku riigina ning meie rahvastele tehtud ülekohtu ja kahju täielikku heastamist, (vt. LISA 9, lk. 527)

Kokkuvõttes oli konverents äärmiselt sisukas ja kordaläinud. Kahetsusväärne oli vaid see, et kuigi kutsed saadeti kõigile valitsuse ja Riigikogu liikmetele, ei tulnud neist kohale ükski ning peavoolu meedia, kes konverentsi toimumist algul aktiivselt reklaamis, vaikis vastuvõetud deklaratsiooni maha. Raske on öelda, kas see toimus «kõrgemalt poolt» tulnud korraldusel. Deklaratsioon avaldati vaid mõningates väiksemates lehtedes ja TMS-s. Konverentsil vastuvõetud pöördumine saadeti Eesti, Läti, Leedu ja Soome valitsuste, parlamentide, Euroopa Liidu, USA Kongressi, Vene Föderatsiooni, Haagi Tribunali ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni poole, samuti kõigile Eestis asuvate välisriikide suursaatkondadele.

Ilves: Tartu Rahu tunnistamine on tähtsusetu

Vabariigi presidendi Toomas Hendrik Ilves pidas järgmisel päeval, 02.02.2008, kõne Tartu rahulepingu sõlmimise a£istapäeval Vanemuise kontserdimajas. «Et Eestit esimesena tunnnustanud Nõukogude Venemaa õigusjärglane täna Tartu Rahu ei tunnista, on meie iseolemise ja välissuhtluse seisukohalt tähtsusetu,» kinnitas Ilves.

Välissuhtluse ja iseolemise seiukohalt ei saa olla tähtsusetu, kas Venemaa tunnustab Tartu Rahu, meie iseolemise ühte alustala või mitte, kas ta tunnustab Eestit kui iseseisvat, 1918. aastal loodud riigi õigusjärglast või enda poolt loodud ebaseaduslikust vasallripatsist ENSV-st tekkinud riigina. Pidades seda tähtsusetuks peab Ilves tähtsusetuks ka Tartu rahulepingut ja meie iseolemist ennast. Selline seisukohi on kohatu.

Et Venemaa sellistel seisukohtadel on, ei üllata. Suursaadik Nikolai Uspenski väitis varsti Eesti Päevalehele antud eksklusiivintervjuus, et Tartu rahuleping oli 1920. aastal mõlemale poolele küll väga tähtis, «kuid pärast seda on juhtunud nii palju asju, et leping kaotas oma jõu». «Seega võime seda vaadata kui ajaloolist allikal, mitte kui tänapäeva tegusid põhjendavat dokumenti. Seepärast me ei aktsepteeri viiteid sellele kui meie praeguste suhete alusdokumendile, nagu need viited on näiteks piirilepingus.»'

1. Vene suursaadik: Tartu rahuleping on kaotanud jõu, ETV24 Kuumad uudised; 10.02.2008 EE Online

Rahvas nõuab Tartu Rahu piire

Terve Mõistuse Sündikaat tegi 2008. aasta veebruaris kokkuvõtte gallupist, mille käigus TMS küsis oma lugejatelt, kas Eesti peaks loobuma Paeti poolt alla kirjutatud piirileppest ning asuma nõudma tagasi Tartu Rahu järgset piiri. 51,5 protsenti vastanuist ütles, et jah, Tartu Rahu joon või ei mingit piirilepingul. Veidi üle kolmandiku ehk 33,5 protsenti ütles, et jah, aga andes mõista, et Eesti on valmis ka teatud kauplemiseks. Täpselt 15 protsenti vastanuist leidis, et tuleks jätkata püüdlusi Paeti poolt alla kirjutatud leppe jõustamiseks. Küsitlusele vastas 233 inimest.[1] Seega kokku 85% vastanutest pooldas uue piirilepingu tühistamist.

Tartu Ülikooli rahvusvahelise õiguse õppetooli hoidja Lauri Mälksoo arvates võiks Eesti teha taas Venemaale ettepaneku minna Tartu rahulepinguga Haagi kohtusse, kes hindaks lepingu kehtivust. Tema sõnul ei ole mõtete loopida vastastikuseid süüdistusi — seda enam, et Venemaa suursaadiku intervjuust oli näha, et Venemaa tugineb ka enda arust rahvusvahelisele õigusele. Tema sõnul on siinkohal kõige autoriteetsemaks ÜRO rahvusvaheline kohus. «Kui üks riik on valmis asja arutamisega ja teine riik ei ole, siis see riik, kes keeldub, näitab oma positsioonide nõrkust. Selge on see, et pärast sellise ettepaneku tagasilükkamist peaks Venemaal olema moraalselt raskem neid vanu argumente edasi käiata,» rääkis Mälksoo.[2] Nagu eespool on juttu olnud, on Haagi kohtusse võimalik minna vaid mõlemapoolse nõusoleku korral. Venemaad tuleks selleks survestada rahvusvahelise avalikkuse ees ja loomulikult ka ÜRO-s.

President Kremli seisukohtadel

Venemaal, Hantõ-Mansiiskis Vene kolleegi Dmitri Medvedeviga kohtunud Eesti president Toomas Hendrik Ilves kinnitas, et Eesti on valmis avameelseks, asjalikuks ja püsivaks dialoogiks kõigil teemadel, mis puudutavad kahe riigi suhteid. Eesti riigipea meenutas, et Eesti on piirilepingu ratifitseerimise lõpetanud. «Ma kinnitan veelkord — Eestil ei ole ühelegi oma naabrile ei territoriaalseid ega majanduslikke pretensioone, Eesti tunnistab jätkuvalt piirileppe allkirjastanud välisministrite Urmas Paeti ja Sergei Lavrovi poolt kokkulepitud piirijoone kulgemist,» rõhutas president Ilves.[2]

1. Terve Mõistuse Sündikaat 11.02.2008, www.syndikaat.ee
2. Eesti Päevaleht online. 12.02.2008
3. Postimees 29.06.2008

Samal teemal tegi Venemaa presidendi pressiteenistus lakoonilise, neljalauselise pressiteate: «Medvedev rõhutas, et Venemaa on Eestiga suhete normaliseerumise poolt tingimusel, et reaalselt lahendatakse kahepoolsetes suhetes eksisteerivad probleemid. Venemaa riigipea meelest peab üheks sammuks saama piirilepingu lahendamise küsimus, sest selle dokumendi puudumine mõjutab kogu Vene-Eesti suhete kompleksi,» seisis Kremli pressiteates. «President Medvedev rääkis jah pikemalt piirileppe vajadusest. Ma ei ütleks, et see oleks otseselt olnud tingimuse seadmine. Aga see oli nende suur huvi, nad keskendusid sellele,» ütles Ilves pärast kohtumist intervjuus Eesti Päevalehele.[1]

President Toomas Hendrik Ilvese sõnul 01.07.2008 Aktuaalses kaameras, soovis Vene pool suhete edasiminekuks piirileppe sõlmimist, mis eeldab aga Tartu rahuleppe viite väljavõtmist ratifitseerimisseadusest. Ilvese sõnul seletas ta Venemaa president Dmitri Medvedevile, et see on parlamendi suveräänne otsus, mida nad panevad ratifitseerimisseaduse preambulasse ja mida mitte. «Kui parlament tuleb tagasi oma suvepuhkuselt, siis nemad on oma sõnumi saanud. Kui on nii selge signaal, et suhete edasiminek eeldab piirileppe olemasolu ja piirilepet ei ratifitseerita Vene duuma poolt kuni see muudetakse, siis on heidetud suur vastutus Eesti parlamendile, kuna väga otseselt on öeldud, et Eesti-Vene suhete paranemine sõltub just Eesti parlamendist,» märkis Ilves. «Ma vist olin ainus, kes toona ütles, et see on ilus küll, aga suhteliselt asjatu sinna juurde panna, kui meie eesmärk on saada piirilepe,» tuletas Ilves meelde, et ta oli juba algselt olnud preambulasse lisatud viite vastu. «Nüüd see jääb debati küsimuseks,» lisas ta.[2]

Huvitav, kuidas saadi Ilves Venemaal uskuma, et Eesti-Vene suhted sõltuvad Eestist? Aasta varem kinnitas riigivisiidile Soome suunduv Eesti president Ilves intervjuus Aamulehtile, et Eesti-Vene suhete kulgu eestlased mõjutada ei saa. «Suhted on head siis, kui Venemaa otsustab, et need on head.» Ilvese sõnul pole juba alates 1991. aastast olnud Eesti ja Venemaa vahelistes suhetes tähtsust sellel, kas Eesti pool on tulnud mõnes küsimuses venelastele vastu või jäänud jäigale seisukohale.[2] Nüüd oli Ilves justkui ümber sündinud ja püüdis rahvast ja Riigikogu muinasjutte uskuma panna. Venemaa ei ole selle aastaga kriipsu võrragi mõistlikumaks muutunud — pigem vastupidi. Mis siis ikkagi Venemaal, Hantõ-Mansiiskis Ilvesega juhtus?

1. Jaanus Piirsalu, Eesti Päevaleht Online 30.07.2008
2. Ilves kaotaks Tartu rahuleppe viite piirileppe preambulast, Eesti Päevaleht 01.072008
,3. Ilves: Eesti suhted Venemaaga sõltuvad Kremlist, Postimees 13.03.2007

Presidentide Toomas Hendrik Ilvese ja Dmitri Medvedevi ametlik kohtumine oli kahe riigi riigipeade vahel esimene üle 14 aasta. Tollasel Eesti ja Vene presidendi kohtumisel kirjutati ootamatult alla nn. juulilepingutele. Nüüd ei kirjutatud teadaolevalt millelegi, kuid president asus kaitsma Vene huve...

Rahvuslased reageerivad

Esimesena reageerisid Ilvese sõnumile Eesti Rahvuslik Liikumine (ERL) ja Tartu Rahu Põlistamise Selts (TRPS). Veel samal päeval, 01.07.2008, koostas käesoleva raamatu autor avalduse projekti. Ühendust võeti ka teiste rahvuslike organisatsioonidega. Erakond Põllumeeste Kogu (PK), Seto Kongressi Vanemate Kogu (SKVK), Eesti Kristlikud Demokraadid (EKD) ja Isamaa ja Res Publica Liidu Rahvuslaste Ühendus (IRL RÜ) ühinesid pöördumisega. Ühisavaldus mõistis presidendi seisukoha teravalt hukka kui ülimalt vastutustundetu ja Eesti rahvuslikke huve kahjustava. Selles öeldi:

> «[—] Esiteks, meil on olemas 1920. aastal sõlmitud, rahvusvaheliselt tunnustatud ja tänaseni kehtiv piirileping Venemaaga — Eesti ei vaja uut lepingut. Ilvese poolt omaks võetud eesmärk — legaliseerida Eesti seaduslike alade kuritegelik okupatsiooni ja annektsioon — saab olla ainult Venemaa eesmärk. Teiseks, ainult ääretult rumal või Eesti suhtes pahatahtlik inimene võib väita, et peale Ilvese pakutud järelandmist suhtuks Venemaa Eestisse võrdväärse lepingupartnerina ja probleemid kaoksid. [—] Et see nii ei juhtu, näitab Venemaa käitumine Lätiga, keda tabasid peale piirilepingu sõlmimist ja territoriaalseid järelandmisi järjekordsed uued ja vaenulikud propagandarünnakud. Meie poliitikutel peaks juba ammu olema selge, et Venemaa ei ole oma sõnades ega soovides siiras. [—] On ülimalt häbiväärne, et Eesti president, kes on seatud seisma oma rahva ja riigi huvide eest, hakkab peale Venemaa visiiti, kus teda avalikult mõnitati, Eestisse vaenulikult suhtuvate välisjõudude eestkõnelejaks ning edastab riigikogule Kremli isandate äraandlikke soovitusi. [—]»[1]

EIP «üllatab» taas

Järgmisel päeval, 02.07.2008 tegi Eesti Iseseisvuspartei vanematekogu järgmise avalduse: «Eesti Iseseisvuspartei jääb eriarvamusele rahvuslike liikumiste avalduse suhtes piirilepingu osas Venemaaga. Oma tänases avalikus pöördumises nõuavad nad piirilepingusse viite Tartu rahu-

1. http://www.syndikaat.ee/news.php?uID=2250&lang=est

le allesjätmist. Eesti Iseseisvuspartei nõuab piirilepingu tagasivõtmist ja juba kehtiva 1920. aasta piirilepingu juurde jäämist.»[1]

Iseseisvuspartei juhil Leitol oli ilmselt raskusi ühisavalduse mõistmisega. Pöördumises oli selge sõnaga öeldud, et «meil on olemas 1920. aastal sõlmitud, rahvusvaheliselt tunnustatud ja tänaseni kehtiv piirileping Venemaaga — Eesti ei vaja uut lepingut.» EIP lihtsalt soovis ennast, nagu alati, vastandada Eesti rahvuslikele jõududele ja neid provokatiivsel kombel maha teha. Seekord süüdistatati teisi sisuliselt võimukartelliga ühinemises ja äraandmises. EIP ei saanud ilmselt aru, et preambuli kaotamine tooks automaatselt kaasa Venemaa-poolse uue piirilepingu ratifitseerimise ja lepingu jõustumise. Seetõttu ei saa see variant kõne allagi tulla.

Sven Kivisildnik, Eesti Iseseisvuspartei juhatuse liige ja peasekretär avaldas paar päeva pärast eelpoolkirjeldatud intsidenti, 05.08.2008, labase üllitise pealkirjaga «Toppige see Tartu rahu endale...». Sealt võis lugeda: «[—] Mulle on Tartu rahu õige mitmel isiklikul ja filosoofilisel põhjusel vastik. [—] Lasku see leping, piir ja preambul torudest alla, keda huvitab. [—] Maha Tartu rahu! Kui meil õnnestub vabaneda Tartu rahu taagast, siis saame ehk maha lõhkuda ka selle jõleda monstrumi, mis on plaanis rajada Kuku klubi lähedale, selle barbaarse ristisamba... [—] Tartu rahule sülitamine on hea komme. Tartu rahule sülitasid nii Moolotov, Ribentropp kui ka Ruusvelt. Selle maailma vägevad pole Tartu rahule pööranud kõige vähematki tähelepanu, miks peaksime meie? ? Kas me oleme nendest targemad? [—] Me kõik saame aru, et kõige tähtsam on raha, pidu, laen ja homoabielu. Kindlasti on veel midagi olulist, aga kindlasti pole see Tartu rahu, nii et toppige see endale...»[2]

Peab olema väga-väga palju head tahet ja fantaasiat, et selles paskvillis irooniasse ja sarkasmi rüütatud Tartu rahulepingu pooldamist näha. Võib ju oletada Kivisildniku loo sellise olevat, kuid isegi ridede vahelt lugedes on arvata, et lugu on ikkagi tõsiselt võtmiseks mõeldud ja kajastab autori vaateid. Ilmselt siis ka EIP vaateid, sest EIP eksponeeris seda kirjutist uhkelt oma veebilehel, kuigi nimetab oma programmis enda eesmärgiks «tugevat Tartu rahu põhist» riiki. Kas selleks, et Kivisildniku väljendeid kasutades toppida see...?!

1. EIP kodulehekülg, http://www.iseseisvuspartei.ee/test/index.php/pre.ssiteated-avatud/items/eip-vanematekogu-2008a-2-juuIi-avaldus.html
2. http://www.iseseisvuspartei.ee/test/index.php/artikleid-liikmeteit-avatud/items/kivisildnik-toppige-see-tartu-rahu-endale.html

Isegi Tartu Rahu ega Vabadussõja Võidumonumendi kõige verisemad vastased ei ole avalikult niivõrd madalalaubalisi mõtteid väljendanud ega niivõrd inetuid sõnu tarvitanud. Nüüdseks on see skandaalne kirjatükk EIP kodulehelt maha võetud, kuid mitte hukka mõistetud.

Tants preambuli ümber

Eestit korduvalt teravalt kritiseerinud Vene Riigiduuma välisasjade komitee esimees Konstantin Kossatšov asus kiitma president Toomas Hendrik Ilvese toetusavaldust Eesti-Vene piirilepingu kiirele jõustamisele ning soovi loobuda sellele lisatud preambulast, milles sisaldub viide Tartu rahulepingule. Ta juhtis tähelepanu ka sellele, et kohe pärast kodumaale naasmist asus Ilves oma Handi-Mansimaal peetud kõnet selgitama, millega tema hinnangul saadi Eesti juhtkonnalt ametlik lubadus mitte õhutada separatistlikke meeleolusid Venemaal. Kossatšov väljendas lootust, et ka Riigikogu toetab presidendi seisukohta ja muudab ratifitseerimisseadust. Tema arvates peaks demarššide ja kahemõttelisuse aeg Eesti-Vene suhetes tasapisi lõppema hakkama.[1]

Kui juba Kreml avalikult kiidab, et Eesti president Venemaa seisukohti Eestile kahjulikes asjades toetab, siis on kuri karjas küll. Ilvese avaldus, Venemaa kiitus ja rahvuslaste kiire reageering kergitas üles tõelise tormi.

Ilvesele avaldasid toetust kunagine peaminister Andres Tarand, kes esimesena kuulutas valmisolekut osast Eesti riigi territooriumist loobumiseks ja nüüdne Euroopa Komisjoni asepresident Siim Kallas, kes koos Primakoviga kiitis heaks uue põhiseadusevastase piirilepingu 1996. aastal. Piirilepingule lisatud preambulit kritiseerides ütles ta: «Preambuli lisamine oli suur sisepoliitiline provokatsioon.» Peatudes president Toomas Hendrik Ilvese ja Venemaa presidendi Dmitri Medvedevi kohtumisel Hantõ-Mansiiskis märkis Kallas, et see oli Venemaa kaval manööver. «Eesti pandi kahvlisse: Venemaa jättis teadlikult tõstatamata vene vähemuse teema, mis maailmas enam kedagi ei huvita,» ütles ta ja lisas, et selle käiguga löödi pall selgelt Eesti väravasse.[2]

Nähes, et Ilves pärast oma Vene-visiiti tehtud ettepanekuga sisepoliitiliselt isolatsiooni jääb ja parteikaaslase peaminister Andrus Ansipiga vastamisi satub — pidas Kallas ilmselt vajalikuks Ilvese moraalset autoriteeti väljaspoolt Eestil tulnud toetusega tõsta. Ühtlasi näitas see

1. Kossatšov kiitis Ilvese algatust, 02.07.2008 Postimees
2. Siim Kallas: piirileppe preamhul oli sisepoliitiline provokatsioon, 03.07.2008 Postimees

aga veel selgemalt, et Tartu Rahule kriipsu peale tõmbamine pole kasulik ja vajalik mitte Eestile, vaid nn. vanale Euroopale. Veel täpsemalt Euroopa suurkorporatsioonidele, kes ülemaailmselt jahtunud majanduse ja tõusvate toormehindade juures vajavad nagu õhku Venemaa naftal, gaasi, metalle jne. Nende saamiseks võimalikult soodsate tingimuste saavutamiseks on Venemaaga vaja sõlmida uus Koostöö ja Partnerluse leping. Viimane sisaldab samme ka Euroopa Liidu ja Venemaa vahelise viisavaba liikumise saavutamiseks — perspektiiv, mis peaks igal eestlasel (poliitikud kaasa arvatud!) ihukarvad püsti ajama. Et hoolimatust ilmutab Siim Kallas, kes komisjonäärina on kohustunud rahvuslike huvide asemel juhinduma nn. Euroopa huvidest, on veel mõistetav. Et rahvuslikele huvidele eelistab eurohuve aga ka Ilves, kes presidendina peaks toimetama täpselt vastupidiselt, näitab aga, et tema näol pole meil tegemist mitte vastutustundliku ja tasakaale otsiva riigipeaga, rahvuse esipoliitikuga, vaid võõrhuvide eest seisva lihtlabase agendiga.[1]

Kunagine Riigikogu esimees, nüüdne Euroopa Parlamendi liige Toomas Savi ütles Euroopa Parlamendi täiskogus üllatuslikult ja teemaväliselt sõna võttes, et ta ei näe põhjust, miks ei peaks Eesti-Vene piirilepingule Riigikogu poolt lisatud preambulist loobuma. «Tartu rahuleping on jätkuvalt kehtiv rahvusvaheline leping,» toonitas Savi. «Uus piirileping tunnustab üksnes Eesti ja Venemaa vahelist kontrolljoont nende omavahelise piiri ja ühtlasi Euroopa Liidu välispiirina.» Savi juhtis Euroopa Parlamendi tähelepanu ka president Toomas Hendrik Ilvese hinnangule, et piirilepingu ratifitseerimisseadusele Riigikogu poolt preambuli lisamine oli tarbetu. «Ka Euroopa Komisjoni volinik Siim Kallas nentis, et Tartu rahulepingule viitava preambuli lisamine oli toona vaid sisepoliitiline provokatsioon,» märkis Toomas Savi.[2]

Preambul leiab toetust

«Mind ei hämmasta mitte Savi soovitus preambulist loobuda, vaid viis, kuidas ta oma seisukoha edastas — Euroopa Parlamendi kõnetoolist, kuhu tal muidu väga tihti asja ei ole....Üks viga on juba varem tehtud — nimelt võis presidendi eelmise nädala avaldus jätta mulje, et piirileppe seiskumine on Eesti taga kinni,» kirjutas Andres Herkel. «Nüüd läheb keegi ja ütleb seda Euroopa Parlamendi ees. Tuleks vist

l.TMS juhtkiri 07.07.2008
2. Toomas Savi: Eesti-Vene piirilepingu preambulast tuleks loobuda 07.07.2008 EPLO; www.DELFI.ee

kümme korda järjest hüüda, et ei ole — Eesti pool pole teinud ühtegi reservatsiooni tehnilisse leppesse, ratifitseerimine takerdus Vene Riigiduumas ja lõpuks võeti lausa allkiri tagasi!...Võime vaielda selle üle, kas preambul oli vajalik või mitte või kas piirilepe on Eestile hea lepe või ei ole, aga me ei tohi anda täiesti masohhistlikku signaali, et meie oleme süüdi. Sest me ju ei ole!... Mulle on siiani arusaamatuks jäänud, miks president Ilves algatas selle vaidluse läbi televisiooni, mitte kohtumisel Riigikogu fraktsioonide juhtidega, et testida nende seisukohti,» kirjutas Andres Herkel.[1] Herkeli hinnangul oli lubamatu probleem Euroopa Parlamendi ette tuua. «Kelle jaoks? Mis eesmärgiga? Kui Savi tahtnuks lülituda Eesti-sisesesse väitlusse või vaielda Reformierakonna esimehe Ansipiga, siis olnuks tal ju kümneid paremaid võimalusi seda teha,» lisas ta. «Polnud mingit tarvidust teha seda Euroopa parlamendis, kus see avaldus on eesmärgipäratu, et mitte öelda Eestile kahjulik,» arvas Herkel. Tema hinnangul oli eriti kentsakas avada pärast Saviuudise lugemist Euroopa parlamendi kodulehekülg ja saada teada, et esmaspäevane päevakord oli täidetud järgmiste teemadega: romide (mustlaste) sõrmejälgede tuvastamise andmebaasi loomine Itaalias, toidulisandite raport, kodukorra küsimused jms. «Mis te arvate, millise teemaga Eesti-Vene piirilepe kõige paremini haakub?» küsis ta.

Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni esimees Marko Mihkelson teatas, et Venemaale pole põhjust piirileppe osas järeleandmisi teha, kuna Eesti-Vene suhete ajalugu on näidanud, et igasugused järeleandmised ei anna tulemust. Mihkelson ütles, et ta ei näe mingit põhjust, miks Eesti peaks väga ähmases lootuses suhete paranemisele muutma oma ratifitseerimisseadust.[2]

Peaminister Andrus Ansip vastandus 03.07.2008 valitsuse pressikonverentsil president Toomas Hendrik Ilvese välja käidud mõttele loobuda Eesti-Vene piirileppe Tartu Rahu rõhutavast preambulist. Ansipi sõnul oli aeg preambuli lisamise üle diskuteerida siis, kui Eesti piirileppe ratifitseeris. Ta meenutas, et valitsusest läks eelnõu Riigikokku toona preambulita ning alles Riigikogu otsustas tolle sinna lisada. «Minu meelest on see preambul päris hea preambul,» lisas peaminister. Ansipi sõnul ütles preambul ühemõtteliselt, et on Tartu rahu piir Eesti ja Venemaa vahel, mida lepinguga muudetakse, ja tekib uus piir. «Mingeid võimalusi teistele riikidele territoriaalseid pretensioone esitada pole võimalik.» Ansip ütles, et ei näe erilist vajadust selle järgi, et

1. Andrus Herkel: Savi sõnavõtt Europarlamendis tekitab küsimusi, EPLO 08.07.2008
2. ETV Aktuaalne kaamera 01.07.08

Riigikogu peaks hakkama oma kunagisi otsuseid revideerima. «Mina ei näe, et ratifitseerimisseaduse preambul saaks olla tegelik probleem Venemaa jaoks.»[1]

Ka Riigikogu esimees Ene Ergma pidas põhjendamatuks soovi alustada uut arutelu Eesti-Vene piirilepingu üle.»Ma ei näe põhjust, et peaksime vastuvõetud seadust hakkama uuesti arutama. Riigikogu ratifitseeris Eesti ja Venemaa piirileppe nii, nagu oli kahe poole vahel kokku lepitud, tegemata ühtegi muudatust,» ütles Ergma. Tema sõnul ei muuda ratifitseerimisseadusele lisatud preambul mitte kuidagi kahe riigi vahel sõlmitud piirilepingu sisu. «Loodan, et Vene pool tutvub veel kord tähelepanelikult Riigikogu vastuvõetud seaduse tekstiga ja ratifitseerib piirilepingu. Probleemi lahendus on Vene poole kätes,» rõhutas Ergma.[2] Ka Postimehele antud intervjuus kinnitas Ene Ergma, et preambuli suhtes ei ole midagi arutada: «Piirilepet vajab praegu Venemaa. See ei ole esimene kord, kui dokumendis mainitakse Tartu Rahu. Kui hakkame Tartu Rahu käsitlema Vene kombel õigustühise paberina, siis võtamegi omaks, et meil oma riiki ei olnud ja astusime vabatahtlikult NSV Liitu. Mulle on Tartu Rahu väga tõsine meie omariikluse vundamendidokument.»[3]

Akadeemik Endel Lippmaa hinnangul kardab Venemaa vastutust okupatsiooni, sõjaroimade ja inimsusevastaste kuritegude pärast. Seetõttu ei meeldigi Venemaale Eesti poolt piirileppele lisatud preambula, mis rõhutab, et Eesti pole uus, vaid vana riik, mille Venemaa vahepeal okupeeris.[4] Loomulikult on tal õigus.

Poliitikud avaldasid usinasti nii poolt kui vastuargumente oma internetiblogides, kuid tundus, et ülekaal jäi siiski neile, kes preambuli kaotamist taunisid. Oli ka neid, kes ei soovinud preambulit tagasi võtta, kuid kartsid vähemusse jääda, kui rahvusvaheline kohus neile appi ei tule. Ilmselt oldi veendunud, et rahvusvaheline kohus kiidab heaks preambuli lisamise. Aga nii ei pruugi juhtuda.

«Kohus võib preambuli lisamist õigustatuks pidada, kuid võib — «diplomaatilistel kaalutlustel» — väita et preambul muudab ühepoolselt ja väga oluliselt mais 2005 allkirjastatud piirilepingus määratut ja selle võib lisada vaid Vene Föderatsiooni nõusolekul. Kuna tegemist on vaid kohtult hinnangu küsimisega, siis pole kohtul vaja oma maine üle muret tunda, kui hinnang meie huvide asemel lähtub teiste Euroo-

1. Alo Raun, Ansip ei näe preambuli muutmisel mõtet, 03.07.2008 Postimees
2. Ergma: Piirilepingu saatus on Vene poole kätes, EPLO 03. juuli 2008
3. Postimees 16.07.2008
4. Reporter.ee. 03.07.2008

pa riikide huvidest. Kohtu hinnang ei kohusta loomulikult Eestit mitte millegi tegemiseks, kuid kindlalt võime järeldada, et Euroopa Liit hakkab Eestile avaldama survet preambuli tagasi võtmiseks, kui kohtu hinnangul see on «Euroopa väärtuste» kohasem. Ka võib kohtu soovitus tiivustada Eestis elavaid venelasi rahvusvahelises kohtus nõudma teise riigikeele seadustamist, sest Eesti Vabariik on võimaldanud neil arvata, et Eesti astus vabatahtlikult Nõukogude Liitu ja nad olid koos eestlastega ühe ja sama riigi kodanikud. Seda arvamust aitavad kinnitada kõigi ENSV maa-alal elanud venelaste Eesti Vabariigi elanikeks arvamine, venekeelsed koolid Eesti kodakondsuseta isikute lastele ja Põhiseaduses määratud kohustus teatud piirkondades tagada kakskeelsete ametnike olemasolu (§51). Mõelgem ka sellele et venelastest elanike hagi võitmiseks pole meil juriste, kes on rahvusvaheliselt tähtsate hagide võitmisel olnud silmapaistvalt edukad või et rahvusvaheline kohus ei peaks inimõigusi rahvuslikest õigustest tähtsamaks,» kirjutas Harri Kivilo.[1]

Selle asemel, et pärast Ilvese avaldust oleksid erakonnad selgete seisukohtadega välja tulnud, kembeldi üksikpoliitikute tasandil mitte millekski kohustavalt blogide kaudu. Püüti jätta mulje endast kui vankumatutest patriootidest ja Eesti huvide kaitsjaist. Preambulisõda on näide sellest, kuidas poliitikud tegelevad näiliste probleemidega, mis juhivad tähelepanu põhiprobleemidelt kõrvale.

Arvamusportaal Terve Mõistuse Sündikaat avaldas oma lugejaküsilluse andmed, kus küsiti kas Eesti peaks loobuma viitest Tartu Rahule, kui selle nõude esitajaks on EL, mitte Venemaa. 81,4 protsenti vastanuist ütles, et mingit vahet ei ole, kes nõuab, meie huvides on Tartu rahuleping säilitada. 10,1 protsenti lugejatest ütles, et jah loomulikult, peame püüdma olla head eurooplased. 8,5 protsenti lugejaid ütles, et pigem peaks, kuna me nagunii ei suuda Moskva-Brüsseli ühissurvele vastu seista, jonn aga ainull ärritaks neid.[2] Seega on rahvas taas oma seisukoha avaldanud — muutumatult.

Džunglitantsu preambula ümber mõistis hukka ka akadeemik Anto Raukas, kes kirjutas: «Selle asemel et kulutada aega ja energiat pseudoprobleemide lahendamisele, mille üheks näiteks on piirilepingu ratifitseerimisseadu.se preambul, peaksid meie poliitikud tegelema reaalsete probleemidega, milleks on eeskätt eesti rahva majanduslik käekäik. Preambuli argumenteerimata äravõtmisega kaotaks Riigikogu rahva lugupidamise ja venelaste austuse ning tulu ei tõuseks sellest

1. Harri Kivilo, kiri Riigikogu liikmetele 28.07.2008
2. Terve Mõistuse Sündikaat 16.07.2008

karvavõrdki. Kohe leiaks Venemaa uue ajendi, millega esitada meile uusi absurdseid nõudmisi. Selle peale on nad meistrid!»[1]

Riigikogu kaitseb Gruusia territoriaalset terviklikkust

08.08.2008, Pekingi Olümpiamängude avapäeval, mil kogu maailma tähelepanu oli mujal, alustas Venemaa juba ammu ettevalmistatud Gruusia-vastast vallutussõda, mida ta õigustas «rahuvalvamise» ning oma kodanike ja kaasmaalaste huvide, õiguste ja au «kaitsmisega». Venemaa uus president Medvedev astus oma eelkäijatega ühte sammu Venemaa deržaava ja hegemoonia laiendamisel. Eesti, nagu kogu maailma avalikkus, mõistis Venemaa tegevuse hukka.

Riigikogu tegi 12.08.2008 avalduse Vene Föderatsiooni sõjalisest agressioonist Georgia vastu, milles öeldakse: «Riigikogu mõistab hukka Vene Föderatsiooni sõjalise agressiooni Georgia vastu ning väljendab sügavat muret selle tagajärgede pärast. Riigikogu tervitab ja toetab rahvusvahelise üldsuse ja demokraatlike riikide nõuet sõjategevus kohe lõpetada ning tagada Georgia territoriaalne terviklikkus rahvusvaheliselt tunnustatud piirides. Riigikogu rõhutab, et rahu taastamine Georgias ning rahvaste julgeoleku tagamine Vene Föderatsiooni naaberriikides on võimalik üksnes siis, kui demokraatlik maailm rakendab selleks ühtset, jõulist ja järjekindlat survet. Agressor teadku, et rünnak suveräänse riigi vastu toob kaasa rahvusvahelised sanktsioonid. Vene Föderatsioon peab naasma koostöö ja rahvusvahelise õiguse põhimõtete juurde.»[2]

Territoriaalne terviklikkus ei ole vaid suurriikide uhkus ja mängumaa. Nende terviklikkus ei ole tavaliselt nii-ehk-teisiti ohustatud, eriti välise agressori poolt. Teritoriaalne terviklikkus on märksa tähtsam Eesti taolistele väikeriikidele, kelle iga põllusiil, kivikangur, allikas või põlismänd on seotud vanade legendide, lugude ja pärimustega. Venemaale, kellel tohutud alad on sootuks inimtühjad või selleks saamas, ei tähenda selline väike maalapike midagi. Petserimaal ja Narva tagustel aladele on iga ruutmeeter kellegi kodupaik, mis unistuste ja kaunite mälestustega seotud.

Just Eesti Vabariigi territoriaalse terviklikkuse kaitseks kirjutatigi Tartu Rahu sisse ka meie Põhiseadusesse. Tuues Gruusiaga paralleeli, peame paratamatult mõtlema ka Kirde-Eestile, mida Venemaa käitumine ohustab. Sealne elanikkond on sisse toodud sama eesmärki sil-

1. Anto Raukas, Energeetikast ja piirilepingust, 18.08.2007 Eesti Päevaleht
2. http://www.riigikogu.ee/index.php?id = 50830

mas pidades, mida Venemaa nüüd Osseetias ja Abhaasias (karta võib, et peatselt ka mujal, kui sellele resoluutselt vastu ei hakata) ellu on hakanud viima.

On väga tervitatav, et Eesti ja Lääs on asunud kaitsma Gruusia territoriaalset terviklikkust. Teisiti ei saakski. Kaitstes Gruusiat, kaitseme me ka Eesti riiki ja iseennast. Kuid mida rohkem meie riigitegelased räägivad Gruusia terrritoriaalse terviklikkuse kaitsest, seda raskem on neil vastata oma kodanike küsimusele, miks nad samas Eesti Vabariigi territoriaalsest terviklikkusest ei hooli.

Seto Kongressi Vanemate Kogu avaldus

Riigikogu avaldusele reageerisid Seto Kongressi Vanemate Kogu liikmed ja esitasid Riigikogule avaliku pöördumise. On ju setod, lisaks väiksemaarvulistele ja üle maailma laialipaisatud vadjalastele ja ingerlastele, just see eesti rahvakild, kelle kodud ja maad idapoolt tulnud anastaja röövinud on ning kelle mure ja valu meie riigitegelased ükskõikseks jätab. Ligi 60 Petserimaa eestlaste küla ja 12 surnuaeda on loovutatud idavaenlasele ning suurele osale setodest kestab küüditamine, sest nad ei saa elada oma kodupaigas. Seto Kongress kirjutas:

«Kutsume Riigikogu liikmeid loobuma kahepalgelisest poliitikast ning suhtuma sirgeseljaliselt oma riigi staatusse ja tulevikku! Osutades Gruusia riigile väga vajalikku tähelepanu ja toetust riigi ühtsuse säilitamisel, käituvad rahvasaadikud kahepalgeliselt ja alatult oma Eesti riigi suhtes, loobudes Eesti Vabariigi seadusjärgsetest piiridest, territooriumist ning sõlmides uusi loobumislepinguid.

Kutsume Eesti Vabariigi Riigikogu denonsseerima 2005. aasta 20. juunil ratifitseeritud Eesti-Vene piirilepe! Kutsume kaitsma nii Gruusia kui Eesti terviklikkust! Seto Kongressi Vanemate Kogu.»[1] Kahjuks ei leidnud see üleskutse meedias kuigi laia avalikustamist. Nagu ikka. Vaid mõned üksikud väljaanded trükkisid selle ära. Seto Kongressi avaldusega, millega kahel käel ühineb ka käesoleva raamatu autor, ongi hetkel paras hakata joont alla tõmbama sellele peatükile.

Eesti poliitikud on seoses Gruusia konfliktiga tegutsenud julgelt ja aktiivselt avamaks maailma silmi Venemaa tõelise olemuse suhtes ning kinnitanud, et suhetes Kremliga tuleb olla resoluutne ning ei tohi minna järeleandmiste teele. Isegi Toomas Hendrik Ilves kinnitas, et Euroopa peab kogu oma senise julgeoleku ja välispoliitika ümber hindama ning uue reaalsusega kooskõlla viima.[1]

Lwww.Kalev.ee 12.08.2008

Annaks Jumal, et meie riigitegelased hakkaks sedamoodi ka mõtlema, mitte ainult ütlema, ja mis veelgi tähtsam, ka tegutsema Eesti huvide, julgeoleku ja välispoliitika teostamisel. Et selle peatüki jätkuks võiks kunagi kirjutada: Eesti denonsseeris uue piirilepingu. Tartu Rahu Põlistamise Seltsil on igatahes valmimas vastav seaduseelnõu projekt, mis kavatsetakse lähiajal Riigikogule üle anda.

Seto Kongressi Vanemate Kogu organiseeritud miiting ENSV piiri kehtimise ja uue piirileppe vastu Toompeal 26.01.2005

1. Toomas Hendrik Ilves, www.DELFI.ee 12. 08.2008

Kui, ükskõik millisel põhjusel, hakatakse mingis ühiskonnaelu valdkonnas, näiteks poliitikas, märgatavalt kalduma kõrvale moraalinormidest, järgneb sellele nagu öö päevale, et need normid hakkavad järjest langema ka igal pool mujal...

Margaret Halsey (1910-1997) Briti kirjanik

ELITAARNE REVOLUTSIOON JA DEMOKRAATIA DEFITSIIT

Tundub, et meie poliitkud tegutsevad põhimõttel: eesmärk pühitseb abinõu, nagu kõlas jesuiitide ütlus. Ainult selle vahega, et kui jesuiidid pidasid silmas jumalikke eesmärke, siis meie poliitikud on oma eesmärkide olemuse suhtes jumala ükskõiksed.

«Julgen arvata, et kui Nõukogude Liit ei oleks lagunenud, siis oleks see seltskond, kes 7. novembril Nõukogude Liidu aastapäeva tähistama kogunenuks, poolenisti sama, kes nüüd 24. veebruaril «Estoniasse» koguneb, ja mitte sellepärast, et nad on kommunistid, vaid sellepärast, et nad on konjunkturistid,» on öelnud ajaloodoktor Jaak Valge.[1]

Tõepoolest, suurt vahet ei ole, kas tegemist on avalikult venemeelse Keskerakonnaga, kellel Pütini parteiga koostöölepe, Reformierakonnaga, kes vaid mammonat ülimaks peab, Res Publicaga, kes vabadusvõitlejad natsideks kuulutas ja Lihula ausambarüvetamise korraldas, Isamaaliiduga, kelle seaduseelnõu, et ka umbkeelsed muulased võimule saaks, heaks kiideti (nüüdseks on Res Publica ja Isamaliit ühinenud), sotsiaaldemokraatidega, kelle rahvastikuminister punasotsioloogide abil eestlaste uusvenestamiskavaga välja on tulnud ja Savisaare kodakondsuse nullvarianti ellu viia püüab või Rahvaliiduga, kes maadevahetamise äriks oskas keerata. Sisulisi ja tõelisi ideoloogilisi erinevusi neil ei ole, poliitiline erakondade parem-vasakskaala Eestis on olematu ja fiktiivne.

1. 01.02.2008 TRPS ajalookonverents «Tartu Rahu ja tänapäev» Rahvusraamatukogus

Meie poliitikamaastikul domineerivad ainult näiliselt vastandlikud jõud. Näiteks Reformierakond ja Keskerakond kuuluvad Euroopa Parlamendis tegelikult mõlemad Liberaalsesse fraktsiooni. Samuti üheskoos rajavad nad Eestis elitaarset multikultuurilist ühiskonda. Ainus erinevus on selles, et üks eelistab Läände ja teine Venemaale orienteeritud elitaarset huvigruppi, kuid needki on ju omavahel tihedalt, kui mitte lahutamatult läbipõimunud.

See on üsna haruldane Euroopas, kus domineerivad erakonnad on tavaliselt vastandlikud: ühelt poolt sotsialistid või nende analoogid — ning teiselt konservatiivid, liberaalid või kes iganes. Selles tähenduses paistab Eesti pigem sarnane olevat Põhja-Ameerikaga — USA või Kanadaga -, kus domineerivad suurparteid on poliitilistelt seisukohtadelt samuti võrdlemisi ühte nägu. Sellest tõdemusest kasvab välja järeldus: sõltumata sellest, kas valitsuse moodustab Keskerakond või Reformierakond, ei muutu sellest eriti tegelik poliitika. Detailides kindlasti, millest mõned võivad olla isegi olulised, kuid jäävad siiski detailideks.'

Meie erakondade, kuid ka riigi ja ühiskonna üheks suurimaks probleemiks on võõrandumine väärtustest ja oma eesmärkidest. Seetõttu peamegi suure tähelepanuga jälgima otsuseid, mis mõjutavad Eesti riikluse ja rahva saatust nii praegusel hetkel kui ka pikemas perspektiivis. Eesti ühiskonda viiakse demokraatlikust õigusriigist ja individualistlikust turumajandusest, kus kõik inimesed on võrdsed, elitaarsesse klassiühiskonda, kus kõik sõltub inimese (klubilisest) kuuluvusest. Samuti vähendatakse katastrofaalse kiirusega riigi ja rahva võimet olla ise enda asjades otsustaja. Järjest rohkem on näha kuidas Eesti arengut määravad otsused langetatakse kuskil mujal ja vormistatakse erakondade tagatubades erakondade ja riigi ametlikuks poliitikaks.

«Ilmekas näide sellest oli Res Publica, mille etteotsa meelitasti oma altruismiga tuntuks saanud või poliitiliselt korrektsed isikud, kes seejärel allutati meelituste ja ähvardustega või erinevate kompratega isikute tahtele, kes ise jäävad «kardinate taha». Sama tegutsemismudelit võib täheldada ka teistes Eesti erakondades, mõnes rohkem, teises vähem. Eesti inimeste elu määravad otsused ei teki mitte erakondadesisestes aruteludes, vaid tulevad kusagilt ja esitatakse parimal juhul erakonna

I. Rein Toornla, Kahe suurpartei vääramatu võim, www.DELFI.ee 30.10.2008

liikmetele vaid kinnitamiseks» kinnitab Paul Tammed Tallinna Ülikoolist.[1]

Põhiseadust ja rahva tahet arvestab elitaarne demokraatia vaid niikaua, kuni see ei tekita takistusi pragmaatilisele reaalpoliitikale. Tõtt öelda tuleks eliit kirjutada jutumärkides, et eristada jutumärkideta eliiti, nris võiks tähendada neid, kes omavad vastutust ühiskonna ees, erinevalt «eliidist», mille all peetakse tavaliselt silmas lihtsalt rahakat ja võimul või selle lähedal seisvat seltskonda.

Tundub, et «demokraatiat» on Eestis liigagi: poliitkartellidega seotud meedia ütleb, mida iganes heaks arvab ning majandushaid ja eriti poliitikud teevad, mida tahavad. Lumpeniks sõimatud rahva roll on vaikida. Takistuste tekkides kaotavad põhiseaduslikud normid ja õigusprintsiibid elitaarse demokraatia jaoks oma tähenduse ja nad lükatakse jokkmeetoditega, mida ei vaevuta isegi varjama, lihtsalt kõrvale.

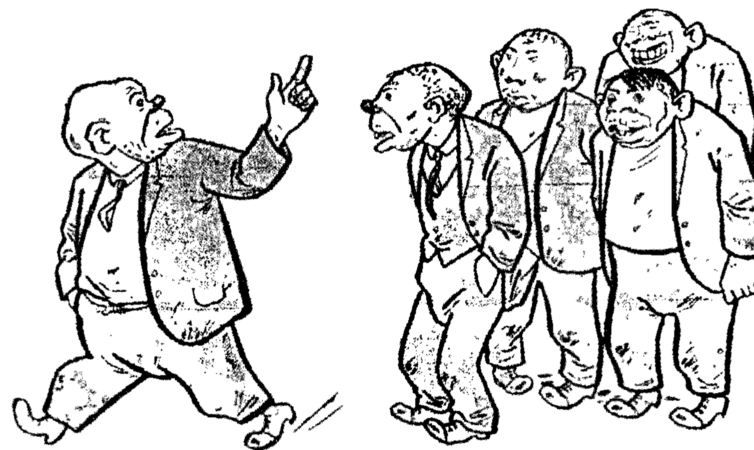
Kuid demokraatia ei tähenda tugevama õigust, teda on seda enam, mida rohkem asju arutatakse, mida rohkem kodanikel on võimalust oma häält kuuldavaks teha ja mida rohkem ühiselt otsustatakse. Kodanikeühiskond pole sugugi ainult «pehme» nn. näidisprojekt — arutlev ja solidaarne demokraatlik ühiskond on märksa vastupanuvõimelisem seest- ja väljaspool! tulevatele ohtudele kui ühiskond, mis rajaneb puhtalt eliidi võimul.

Elitaristliku valitsuskultuuri kehtestumise esimeseks tunnuseks on see, et inimesed loovutavad oma mõtlemisvõime eliidile. Vabad kodanikud taanduvad manipuleeritavaks pööbliks, kes usub ja järgib pimesi oma eliiti.[2] Mõtlemisvõime on aga tõelise valitsuskultuuri ja riigi arengu vältimatu eeldus. Endine õiguskantsler Allar Jõks kirjutas 2008. aastal, et Eestis on loodud ühiskond, kus poliitika ja ärihuvide põimumine on tugevam kui kunagi varem ning politiseeritakse kõike, mis vähegi võimalik. Töös ja äris edasijõudmiseks peab kuuluma kas erakonda või perekonda, seadusandlike ja täidesaatvate organite sees eksisteerib parteide niidistik, mille kaudu toimub tegelik otsustamine ja juhtimine.[2]

Endiste kollaborantide, tänaste kosmopoliitide võimu kindlustamine ja erastamisprotsessi käigus läbi viidud ärastamine, ühisomandi ja riigivara pööratud eksproprieerimine oli omamoodi jätk kommunistlikule võimu ja rikkuse ümberjagamisele ehk sotsialistlikule revolutsioo-

1. Paul Tammert, Kolm valitsuskultuuri ja Eesti tulevik, Tallinn 2007, lk. 143
2. Paul Tammert, Kolm valitsuskultuuri ja Eesti tulevik, Tallinn 2007
3. Allar Jõks, Kellele kuulub Eesti riik?, Postimees 07.03.2008

niie. Kuigi see nn. elitaarne revolutsioon toimus näiliselt rahva huvides ja harvadel juhtudel oli lihtrahva esindajatel isegi justkui võimalus osaleda otsustusprotsessides, langetas nende eest ja nende nimel kõik otsused siiski uus/vana eliit. Seda uusrevolutsiooni on suudetud suurepärasel! varjata kapitalistliku retoorikaga — endale võimu, privileegide ja rikkuse loomine rahva arvelt ei ole ju vaid kommunistide eripära.

„Tuige kaasa kõik, kellel erakonnakaart taskus — nüüd on kohtade jagaintrit* täies hoos".

Kõigis riikides, mitte ainul! Eestis, kus ei suudetud demokratiseerumise alguses poliitilisi, majanduslikke ja õigusinstitutsioone puhastada endise okupatsioonirežiimi poliitilisest eliidist ehk nomenklatuurist ja kollaboraatoritest, on täna selle negatiivset mõju ja vastutöötamist rahvuslikele huvidele üsna raske tagantjärgi must-valgel tõestada või takistada, sest salastamine ja nn. ringkäendus töötab tänagi tõrgeteta. Sealjuures ei tohi unustada, et poliitiliste institutsioonide puhastamine oli ainult pool tegemata jäetud tööst. Suuri tagasilööke demokratiseerumisprotsessile põhjustasid ka teadlased, kes töötasid endise poliitilise eliidi huvides ja õpetajad/õppejõud, kes lähtuvalt oma tõekspidamistest kujundavad oma õpilaste suhtumist (nn. punaprofcssorid)

ning muudes tähtsates valdkondades olulist rolli täitvad inimesed. Neid mürgiseid vilju korjame me ilmselt veel kaua.

Otsest erastamise kaudu kasu saanud ja võimu säilitanud eliidi ja ülejäänud rahva vahelist konflikti küll pole, kuid rahvas ei usalda oma juhte ning puudub või on rängalt kahjustatud ühine identiteet ja uhkustunne oma riigi üle.

Ma ei kahtlusta, et Eestis võimu usurpeerinud endised kommunistid sotsialismiaega tagasi ihkaksid. Ei. Selleks on nad käe liialt sügavale riigi kaukasse ajanud ja rahahüvesid maitsta saanud. Seda ei taha isegi tänane Venemaa. Küll on nad aga kõigeks valmis võimu ja mammona nimel. Just seepärast on rahvuslik ühtsus ja eneseteadvuse tõus neile ohtlik, sest see pühiks saasta vabaks saades minema. Et seda ei juhtuks, ollakse valmis Kremli ja Brüsseliga salaja poliitilist ja majanduslikku kasatšokki vihtuma, täpselt nagu Kekkonen aastakümneid seda Soomes KGB juhtimisel harrastas. Kas sellepärast on valitsus käivitanud enneolematu ja laiaulatusliku Eesti kodakondsuse jagamise kampaania muulastele (hoolimata nende lojaalsusest) ja suurendas 2008. aastal immigrantide igaastast sisserändekvooti 50%?

Kõiki patte ei saa muidugi ekskommunistide kaela veeretada, kuid asi on tõsine ja igasugusest nõiajahist kaugel. Valitsevas poliitikas on suur osa ka teistel juuretutel kosmopoliitidel ja multikultuursuse ülistajatel, kellele rahvus, riik ja aated omakasu kõrval mitte midagi ei tähenda ning kahtlemata veavad Baltimaades kulissidetaguseid traagelniite lisaks KGB/FSB-le CIA ja teisedki Lääne luureorganisatsioonid, maad ja ühendused. Kuid näha Lääne luureagentuuride huvi Eesti-Vene piiriküsimuse ja Eesti alade loovutamise vastu on siiski raske kui mitte lausa paranoiline. Üsna kindel on aga ka see, et suur hulk poliitikutest ei aimagi, kuidas neile teatud põhimõtteid sisendatakse, lastes neid paista nende oma mõtetena ja kuidas nad on mängukanniks selle maailma vägevate käes. Ei ole ju poliitika vahendid, aated ega instrumendidki need, mis kunagi varem. Ja ei ole poliitikudki enam need.

Jaak Valge pööras oma essees «Demokraatia ja ebademokraatia» tähelepanu poliitika meediakeskseks ja populistlikuks muutumisele. Ta tõdeb, et demokraatia olulisemaks defektiks on kujunenud «lühiajaliste huvide esiletõus pikema perspektiivi arvel, s.t. järgmiste põlvkondade ressursside ekspluateerimine praegu. Kaasaja õhtumaa poliitiline ja osalt isegi intellektuaalne kultuur on lühema sihikuseadmisega kui kunagi varem. Selle valiku on teinud elektoraat... On loogiline, et nad eelistavad tänast stabiilsust ja heaolu homse arvelt.»[1] Rahvasuu nimetab seda ühepäevaliblika mentaliteediks. Kõiges piirilepinguga seonduvas on juhindutud just nimelt sellisest hukatuslikust mentaliteedist.

Viiskümmend aastat veristeh genotsiidi, rahva eliidi, mälu ja hariduse hävitamist, venestamispoliitikat ja kommunistlikku ajupesu on meie rahvuse tervisele, vaimule ja enesehinnangule mõjunud palju laastavamalt kui me tunnistada tahame või julgeme. Jaak Valge kirjeldatud defekt on süvenenud. 90-ndate alguse eestlaste enesetunnetuse jõulises tõusus oleks olnud võimalik okupatsiooni löödud haavad parandada ja taastada rahvuslik väärikus, uhkus ja kaugemad eesmärgid, kuid seda ei üritatudki. Vastupidi! Kremli ülesandel ja toel ohjad haaranud kollaborandid, kellele teiseltpoolt assisteerivad ühetaolist Euroopat propageerivad kosmopoliidid ja multikulturistid, on hämmastavalt sihipärase tööga suutnud naeruvääristada ja hävitada igasuguse rahvusliku eneseteadvuse tõusu ning kehtestada elitaarse valitsuskultuuri, mis toetub globaalsusele ja multikultuursusele.

Eluterve ja positiivne rahvusluse mõiste on peaaegu suudetud samastada äärmusluse ja ksenofoobse piiratusega ning noortele rahvuslik-isamaalise kasvatuse andmine ei tule loomulikult kõne allagi. Sellest isegi ei räägita. Põhiseadusesse raiutud Tartu rahulepingujärgsete piiride taastamise või kompenseerimise nõue olevat väiklane, äärmuslik, kantud kättemaksuhimust, russofoobiast jne. Et on olemas sellised kategooriad nagu õigus ja õiglus, au, on unustastud. Väikerahva ja -riigi osa olevat halva mängu juures vaid head nägu teha ning olla õnnelik, et asjad veelgi hullemad pole. Meie kohus olevat tagada võõrrahvaste õitseng meie kodumaal, tehes selleks järelandmisi eesti rahva arvelt. **Kõige selle tõttu võib Eesti ametlikku poliitikat, millega on nõus kõik Toompeal esindatud erakonnad, ilma vähima kahtluseta nimetada estofoobseks.**

«Ja nii ongi juhtunud, et selle maailma vägevaid kummardavaid, ilma iseseisvalt mõtlemata kõigega nõustuvaid alandlikke lakeisid on eestlaste hulgas tänu aastaid kestnud nõukogulikule kasvatusele nähtavasti üsnagi palju. Paraku ka valitsusringkondades. Kunagises Eesti Vabariigis eriti noorte hulgas valitsenud isamaalisust ei ole Eestis taasiseseisvumise järgi suudetud, aga võib-olla ka et tahetud taastada. Oleks see ju kommunistliku minevikuga tegelinskitele ohtlik. Või veel — hakatakse äkki mineviku kohta aru pärima. Nii et las parem olla,

1. Jaak Valge, Demokraatia ja ebademokraatia, Tuna 1/2006, lk. 16

nagu on,» avaldab kahetsust Hendrik Arro, PhD, Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse esimees, kunagine lahingulendur.[1]

Peaaegu kõik praegused erakonnad peavad enda ja neile kas idast või mingite «meie sõprade» poolt ette kirjutatud elitaarseid klikieesmärke, poliitilisi ja majanduslikke kaalutusi ning sotsiaalseid multikulti eksperimente Põhiseadusest ülimaks. Seejuures omatakse julgust väita end tegutsevat demokraatia ja Eesti hüvanguks, arvestamata sellega, et Põhiseadus ei ole üksnes juriidiline dokument, mida vastavalt eesmärgile väänata võib, vaid eelkõige rahva poliitiline deklaratsioon iseseisvusest ja selle säilimiseks kehtestatud normide kogum.

Demokraatlikus ühiskonnas kehtib Põhiseadus kõigile ühtmoodi, täielikult ja tervikuna, igaühe põhjendatud arvamusi arvestatakse mitte ainult juttudes ja mängult, vaid ka tegelikult. Demokraatlikus ühiskonnas on valitsevatel ringkondadel kohustus põhjendada oma hinnanguid, eesmärke, tegutsemise printsiipe ja hindamise kriteeriume. Demokraatia kui ühiskonnakord ei saa funktsioneerida, kui inimesed ei austa ei ennast ega üksteist, ei au ega väärikust, ei iseseisvust, vabadust ja korda, mis on iseseisvuse ja vabaduse kasutamise eelduseks. Demokraatlik ühiskonnakord on farss, kui inimesed ei austa ei Inimõiguste Deklaratsiooni ega Põhiseadust ja ei tunnista demokraatliku mõtlemisviisi aluspostulaate.[2]

Tõeline demokraatia ei tähenda vähemuse jalge alla tallamist enamuse poolt, vaid ka nende arvestamist võimalikult suurel määral. Eesti valitsevad ringkonnad tallavad ehtnõukogudelikul kombel jalge alla aga lausa enamuse tahte ja selgelt väljendatud soovid. Põhiseaduse järgi peaks võim Eestis olema rahva käes. Rahva ignoreerimine kõigis olulistes küsimustes ja meie nn. rahvaesindajate täielik vastutamatus ja karistamatus kõiges tõestab vastupidist. Samuti siinelavate muulaste rahva ehk kodanikkonna hulka lugemine. Ei peeta ju avalike küsitlustegi juures enam oluliseks, kas vastaja omab Eesti kodakondsust ja kaasarääkimiseõigust või mitte. Riigikogu poolt vastuvõetud Kodanikuühiskonna konseptsioonis käsitletaksegi juba kõiki siinelavaid välismaalasi kodanikena.

Iga riigi sise- ja välispoliitika peab väljendama oma kodanike sügavamaid huvisid ja olema kui mitte igale meist sada protsenti vastuvõetav, siis vähemasti mõistetav ja argumenteeritud. Tegelikus elus on aga poliitikast tehtud elitaarse kliki mängumaa. End asjatundjateks tituleerivad võimulolijad valdavad varjatud informatsiooni, «suuri plaane» ja mingeid kirja panemata, hämaraid ja läbipõimunud korporatiivseid võla- ja sõltuvussuhteid, mille võrgustikku on terve võimueliit mässitud. Peaaegu kogu nende tegevus toimub totaalse salastatuse ja nn. ametkondliku info varjamise saatel. Ka Eesti ja Venemaa piirilepingu eelnõu oli salajane dokument, mille sisu selgus hiljem. Esindusdemokraatia toimib vaid mõne aasta tagant valimiskasti juures. Sedagi näiliselt.

1. Hendrik Arro, Kiri EV presidendile 07.07.2008, TMS 22.07.2008
2. Ülo Vooglaid: Teabevahetusest Euroopa Liidus, 11.09.2009 TMS

«Aga isegi kui minevikus tehtud otsused on siduvad ning õigeid vastuseid ja garanteeritud helget tulevikku ei ole, annaks piirilepinguga seotud arutelu mingi ühisteadmise eksistentsiaalselt olulistes küsimustes, mille nimel me oma riigi taastasime. Küllap muutuks Eesti välispoliitika natukene usaldusväärsemaks ja mõistetavamaks ka kodaniku jaoks, kui seda iseloomustaks ajaloo ja poliitikateatri poolt ettekirjutatud rollide täitmise asemel põhimõttekindlus pika perspektiiviga küsimustes ning selle elluviijate põhjendused. Et olukorras, kus kõik suures osas toimubki üle meie peade, oleks vähemasti teada, miks, kuidas ja mis hinnaga,» polemiseeris Evi Arujärv.[1] Sellest on aga vähe. Et kodanikuühiskond toimiks peab kodanikkonnal olema siiski ka õigus ja võimalus neis protsessides osaleda.

Suuresti on tänases demokraatia defitsiidis süüdi 1992.a. Nõukogude okupatsiooni ajal valitud ENSV Ülemnõukogu kommunistide juhtimisel koostatud Põhiseadus, millesse on mitmed ebademokraatlikud elemendid ja probleemid juba sisse programmeeritud. Võrreldes 1938.a. Põhiseadusega, on kadunud näiteks säte, et iga riigikodanik peab olema truu Eesti riigile ja tegutsema Eesti hüvanguks. Eesti riik on asendatud «põhiseadusliku korraga», ükskõik, mida või keda see põhiseaduslik kord siis ka ei esindaks. Samuti on välja jäetud rahvaalgatuse võimalus, jne. Kehtestades 1992.a. Põhiseaduse olid selle koostajad niivõrd küünilised, et isegi riigikogulaste lõputuid privileege ei saa mitte keegi piirata peale nende endi ja sedagi vaid tulevastele koosseisudele.

Kas on alust arvata, et kõike seda tehti kogemata? Või tehti seda hoopis mingeid kaugemaid eesmärke silmas pidades? Nagu valimisseaduski, mis häälte ülekandumise tõttu on üks ebademokraatlikumaid valimisviise üldse ja läheb vastuollu kehtiva Põhiseadusega, mille § 60 sätestab, et valimise peavad olema otsesed ja proportsionaalsed. Tänane valimisseadus võimaldab kõike muud kui otseseid valimisi. Häälte ülekandumise läbi kindlustab poliitiline eliit oma võimu, mida kaitstakse meeleheitlikult iga hinnaga. Seda näitas poliitikute üliäge

1. Evi Arujärv: Välispoliitika avalikkuse peeglis 04. juuli 2008 EPL

reageering ja laest võetud süüdistused demokraatia alustalade kõigutamises, kui käesolevate ridade autor ja Jaak Valge algatasid 2008. aasta suve algul ajakirjanduses debati valimisseaduse muutmise teemal. Rahvusriigi, põlisrahva ja demokraatia kaitsmine praktikas pole poliitikute sellist tähelepanu iial väärinud.

Kirikuõpetaja Leonhard Pallon on öelnud: «Tegelikult panevad riigikogulased paika nende peremehed, ehk 3-7 inimesest koosnev parteituumik. Nemad otsustavad need inimesed, kes kandideerib ja keda saab valida. Partei juhtkond koostab kandideerijate nimekirja järjekorra, mille alusel Riigikokku saadakse. Nii jäävad rahva silmis vajalikud kandidaadid tihti Riigikogust välja. Parteijuhtide ustavad nupulevajutajad saavad aga Riigikokku alla 1 000 poolthäälega. Neid ustavaid kannupoisse on üle 50% Riigikogu koosseisust. Selliselt tagatakse riigikogulaste vastuvaidlematu kuuletumine partei juhtkonnale ja parteide tagatoa tahte läbisurumine Riigikogus — vaatamata rahva tegelikule tahtele. [—] Seepärast koosnebki Riigikogu ainult parteide funktsionäridest ja nende armust soojale kohale saanud kuulekatest nupulevajutajatest, kellel puudub oma arvamus. Kui neil omal ongi mingisugune arvamus (mis ei ühti juhtkonna arvamusega), siis ei tohi partei lihtliige seda avalikult välja öelda — kehtib parteidistsipliin. Sellega saavutasid parteide juhtkonnad selle, et Riigikogu ei väljenda Riigikogu liikmete arvamust, vaid allub täielikult koalitsiooniparteide juhtide diktaadile. Seda seetõttu, et parteide lihtliikmed istuvad riigikogus, parteide juhid on aga ministrid ja valitsuse liikmed. Valitsus dikteerib oma parteide lihtliikmetele — kuidas ning mille poolt hääletada. Riigikogulased ei ole mingil määral rahva esindajad. Nad esindavad kuulekate käsutäitjatena ainult oma partei juhtkonna tahet.»[1]

Senine suund viib ummikusse ja Eesti kui rahvusriigi hävingule. Paraku on pragmaatilise ja elitaarse mõtteviisi kandjad langenud enda seatud lõksu, sest nad ei ole võimelised nägema Põhiseaduse ja õiguslike printsiipide eiramise kaugemaid tagajärgi. See viib ja on viinud olukorrani, kus rahva ja riigi tegelikel huvidel ning õigusel pole enam kohta ja otsustajatele endile on ülikerge avaldada poliitilist survet. Selleks peab omama vaid teatud siseinformatsiooni, kompromiteerivat materjali või piisavalt materiaalseid peibutisi. Küsimus on võimus — kes tõmbab nööre, see valitseb riiki. Kuhu ulatuvad poliitikute nöörid, kes neid tõmbavad? Kas demokraatiast kui sellisest saab Eestis enam rääkida?

1. Leonhard Pallon, Eesti Põhiseadusest ja Riigikogust, TMS 31.10.2008

A E T I P AKT (p P p)

(18.05.2005)

AJALOO PRÜGIKASTI i

4 L
I I I
I L

Henn Põlluaas ja Jüri Vaidla Tartus 02.02.07

Inimene, kes läheb vooluga kaasa, kes ei juhindu kõrgematest põhimõtetest, kellel pole ideaale ega veendumusi — selline inimene on asi, mida liigutatakse, mitte elav ja liikuv olend, kaja, mitte hääl.

Henri Frederic AmieJ 19. saj. Šveitsi filosoof

VAIKIMISE AJASTU JA UUS ÄRKAMISAEG

«Praegu on «võimust võõrdunud» rahval ainsaks võimaluseks Toompeal toimuvat pealt vaadata, mis nii mõnigi kord jätab nukuteatri mulje, kus pealtvaatajad niiditõmbajat ei näe, stsenaristi nimi on aga kavalehele märkimata jäänud», kirjutas Dr.Ph Olaf Imelik.[1]

Tõepoolest, Vanas Roomas sai rahvas vähemalt tsirkust ja leiba. Kuid Eestis? Mind teeb üsna nõutuks, kuidas klassikaliste reeglite järgi oleks kõige õigem nimetada seda teatritükki, mida varsti juba kakskümmend aastat valitsuses ja Riigikogus Eesti-Vene piirilepingu ümber mängitakse. Tegemist on irratsionaalse ja täiesti sürrealistliku poliitagitatsioonilise näidendiga, kus lava ja parter on ühte sulanud ning kõik toimuv justkui imeväel Eesti tegelikuks eluks saab. Olen nagu kõik teised lihtsad kodanikud olnud sunnitud seda mängu vaid uksepraost piiluma, sest näitemäng on kinniseks kuulutatud saali reserveerinud poliitikute poolt. Üksikud vabad kohad on mitte oma rahvale vaid välismaa «sõpradele» antud.

Kuna saalistoimuv muudab meie, väljaspoololijate elu ja saatust, oleme koos ärksamate kodanike ja mõttekaaslastega püüdnud seda teistsuguse stsenaariumi väljapakkumisega veidigi mõjutada. Oleme

1. Olaf Imelik, Punase paradiidi pärandus, Tallinn 1988, lk. 38

püüdnud saalisolijate tähelepanu püüda küll avalike pöördumiste, märgukirjade, artiklite, avaliku arvamuse küsitluste meeleavalduste, pikettide kui ka allkirjade kogumisega, kuid asjatult. Saalisolijad on oma mängust niivõrd hõivatud ja iseenesest pimestatud, et neid ei sega mitte miski, nutku inglid, Murueide tütred või haldjad Eesti pärast kasvõi verepisaraid. Vahetevahel mõtlen, kas võimueliit üldse teab, hoolib või mäletabki, et iga nende väiksemgi samm kajastub silmapilkselt väljaspool nende kuldset ja polsterdatud tsitadelli ning muutub minevikuks, olevikuks ja mis kõige hullem, ka Eesti rahva ja riigi tulevikuks.

Kuid siiski. Et etendus ei muutuks mängijatele liialt üksluiseks, lastakse aeg-ajalt mõni kõrvalroll saada ka rahvuslastel. See lubab teatrile veidi vürtsi ja näilikku tõepärasust lisada. Ma arvan, et kõige õigem oleks toimuvat nimetada lihtsalt groteskiks.

Ah, mida me teha saame, nenditakse lootusetult järjekordse võimu kuritarvituse, korruptsioonijuhtumi või võõrriikide huvide eelistamise ilmsikstulekul. Meie arvamust ei kuulata ju niikuinii, ütlevad inimesed, ja neil on õigus. Isegi endine õiguskantsler Allar Jõks, kes ametis olles püüdis uut piirilepingut õigustada, on taas lihtkodanikuks saades avalikult tunnistanud, et «Eesti ühiskonnas puudub igasugune dialoog ning võimulolijaid ei huvitagi rahva tahe ega arvamus. Ainus võimalus olukorda muuta tähendaks, et rahvas peab tulema tänavatele.»[1] Tõepoolest, rahvas on dilemma ees. Tänapäeval on tehniliselt palju rohkem võimalusi oma häält kuulda lasta, kuid hetkel kuulatakse rahvast ka palju vähem.

Ülo Vooglaid on tõdenud: «Ei saa öelda, et Eestis keegi otse keelaks rääkimist ja kirjutamist. Küsimus on muus! Võid ju kodus või kuskil lõkke ääres rääkida... Võid ka mõnes listis oma kirjatükke avaldada, aga see on ka kõik. Sellist võimalust, mida saaks käsitleda demokraatlikus ühiskonnas vajaliku infolevi võimalusena, tegelikult ei ole. Valitsusasutused jt. kodanike kirjadele enam ei vasta (sellist kohustust ei tunta). Toompealt saadab tavaliselt keegi tütarlaps vastuseks «tule-ei-le-meile» kirja, milles ei ole sõnakestki selle kohta, mida eelnevalt kirjutati. Mõtteavaldused suunduvad nagu põhjata kotti. See kõik on eriti veider nende juttude taustal, mida räägitakse riigi ja rahva seoste, eriti Euroopa Liidu ja rahva seoste, vastastikuse informeerituse ja üksteise tundmise kohta.»[2]

1. EDRJ Koostöökoja istungi protokoll, mai 2008.
2. Ülo Vooglaid: Jätkates arutelu demokraatiast, http://www.syndikaat.ee/news.php?ulD=3165&lang = est ,14.07.09

Professor Rein Einasto, üks kodanikuühiskonna eeskõnelejaist, kinnitab, et «esindusdemokraatia aeg on ümber, nüüd on vaja otsedemokraatiat. ... Kuid valitsus ei taha rahva häält kuulda võtta. See läheks nende programmilise tegevusega vastuollu. Rahva hääl räägib muud ja seda kuulda võttes peaksid nad valitsemisest loobuma.»[1]

Riigi ja rahva vahele on tekitatud lõhe ning Eestist on kujundatud elitaristlik riik. Võimu koondumine eliidi kätte peatab riikluse arengu, kuna viimane ei suuda juhtida kaasaegset ülikeerukat ühiskonna- ja tootmiskorraldust. Seda püütakse korvata «jaga ja valitse» põhimõtte rakendamisega. Tähtsad on vaid klikihuvid ja majanduskasv, mitte miski muu. Peaaegu hävitatud on ühendav idee, mis rahvast liidaks ja edasi viiks. Eesti riik ja rahvas on muudetud paljude meelest milleks-ki tühiseks ja lausa mõttetukski. Tulevik olevat ju multikultuurses ja globaalses ühisperes ehk ainult majanduskasvule orienteeritud tegevuses, mitte eestluse hoidmises ja arengus. Kuhu selline mudel viib, on näha.

«Rahva ja riigi ühised tulud koonduvad kõik pealinna ja pealinnas koonduvad veel eriti mõjukad inimesed oma kõrgete palkadega, peamiselt riigipalkadega. Nemad võivad öelda, et me paneme seal kaugetes provintsides kinni postkontorid ning kaotame ära algkoolid ja bussiliikluse. See on ühiskondlikust leppest taganemine, sest kui me tegime Põhiseadust, siis me tegime selle kõigile Eesti kodakondsetele, aga nüüd on kildkond härrakesi ja prouakesi kuulutanud ennast teistest tähtsamateks,» on nentinud Hando Runnel.[2]

On mõistetav, et rahva, kellest midagi ei sõltu, pettumus kasvab. Näevad nad ju eliidi põhimõttelagedust riigi huvide kaitmiscl ning äärmuseni ulatuvat isiklike huvide eelistamist ja võimuvõitlust selle pärast. Seda õhutavad veelgi takka need, kes ütlevad, et ise te ju valisite oma juhid. Ei valinud! Valisid end võimu juurde kinnistanud ringkonnad, kes meile ebademokraatliku ja vildaka, nimekirjades edasikanduvate häältega elitaarse valimissüsteemi lõid, mis neile alatiseks kindla ja piiramatu võimu ning rikkused tagab.

Et rahvas kui kõrgeima võimu kandja teostab võimu mitte vahetul! vaid teostajate kaudu, on piisavalt kõnekas asjaolu. See tähendab, rahvas on küll võimu kandja, ent ainult teoreetiliselt. Praktiliselt rahvas kõrgeimat võimu kanda ei jaksa ning peab selle õiguse kellelegi delegeerima. Ent kui rahvas delegeerib oma võimu, siis loobub ta võimust. Kui ta loobub võimust, siis tal võimu enam ei ole. Kui tal võimu

1. Rein Einasto, Postimees 19.04.08
2. Hando Runnel: alamrahvas ei saa ju midagi teha, www.DELFI.ee 18.12.2008

enam ei ole, pole ta võimu kandja, pole mõtet temaga arvestada. See mõttekäik, küll natuke teisel kujul, kuulub algselt saksa-itaalia tuntud sotsiaalklassikule Robert Michelsile. Muidugi on antud juhul tegemist pigem sotsiaalfilosoofilise ja normatiivse käsitlusega. Saatuse kibe iroonia seisneb aga selles, et taolisest lõppkokkuvõttes raudsest ning parasjagu küünilisest arutluskäigust juhindub kogu tänase Eesti poliitika.'

Ka meie meediajuhid, kes poliitikuid ja arvamusliidreid «teevad», on orienteeritud lühiajalisele ärile ega hiilga ei eetika ega intelligentsiga. On loomulik, et nad toetavad omasuguseid. Kõige selle tulemusena on meie riigijuhid pigem ebaeetilised kohandujad kui vastutajad ning visionäärid.[2]

Kõik see suurendab apaatiat ja võimust võõrandumist, sest igaühel on võimalik näha ka seda, kuidas tema konkreetsele kandidaadile antud hääl kellelegi teisele läheb, kes on nähtamatute niiditõmbajate tahtest paika pandud. Tänu sellele langeb valimisaktiivsus aastast-aastasse. Hetkel on Toompeal istuvatest rahvaesindajatest vaid ca 60% valitud rahva poolt, ülejäänud on paika pandud ülekantud häälte, riigikokku mitte läinud häältemagnetite ehk peibutuspartide jne. abil.

Kas võib selle põhjal öelda, et Riigikogu on vaid pooleldi legitiimne? Kindlasti on valimisseadus üks esimesi asju, mida tuleb koheselt ja vältimatult muuta, et taastada demokraatia ja olukord normaliseerida. Ära tuleb kaotada häälte ülekandumise võimalus ning ka president tuleb muuta rahva poolt valitavaks. Vastasel juhul pinged ühiskonnas kasvavad ning majanduse ja riigi areng peatub. See protsess käib ja esimesed kibadad viljad on juba käes.

Rahva ja võimu võõrandumise protsessis ja tulemustes ei saa süüdistada inimesi vaid just nimelt võimulolijaid. Kõik sõltub sellest, kui palju lastakse rahval kaasa rääkida, kui palju tema tahet arvestatakse, kuidas talle poliitikat serveeritakse jne. Kui me tahame vältida meie riigi vallutamist näiliselt demokraatlike vahenditega, ei tohi lasta inimestel võimust ja seeläbi riigist võõranduda. Rahva arvamust peab küsima, tema tahtega peab arvestama. Kahjuks pole see aga nii — rahva arvamusega püütakse hoopis manipuleerida.

Avaliku arvamuse kujundamist mõistetakse kui orienteerumist soodustava informatsiooni jagamist ülevalt alla, mille puhul võim räägib,

1. Henn Käärik, Kui demokraatlik on Eesti demokraatia? Ettekanne Jüri Kuke XI mälestuskonverentsil 24.03.2007
2. Jaak Valge, Eesti riik ja Eesti rahvas, ettekanne konverentsil «Tartu Rahu ja tänapäev» 01.02.2008

rahvas kuulab ja pärast kuuleb võim oma häält paljukordse kajana massiteabes. Suunatud avalik arvamus ei kujuta enesest võimu ja rahva dialoogi, vaid võimu monoloogi rahvale.

Filosoof Erich Fromm on ühes oma peateoses «Escape from Freedom» (Põgenemine vabaduse eest) väitnud, et inimene püüab vältida vabadust. Vabadus tähendab vastutust, vastutust oma valiku läbi langetatud otsuste eest. Inimene ei soovi vastutust kanda ja on seda põhimõtteliselt valmis kinkima ükskõik kellele, kes vaid soovib seda temalt ära võtta. Inimesed igatsevad kedagi, kes ütleks, mida, kuidas ja millal tuleb teha ja ühtlasi võtma endale vastutuse tagajärgede eest. Sellega seletub, miks ka XX sajandil nii suurt külgetõmbejõudu on omanud igasugused totalitaarsed režiimid ja miks inimesed pigistavad pahatihti silmad kinni võimukuritarvituste ees. Et seda inimlikku vajadust eestkoste järele ei kuritarvitataks ükskõik kelle poolt, peab inimestele andma selguse selles, mis on õige, mis vale.

Kunagi oli selleks kirik, kes moraalsete ja eetiliste normide järgimist valvas. Tänapäeva sekulariseerunud ühiskonnas peaks sellisteks «ühiskonna valvekoerteks» olema ajakirjandus, kes valvsalt jälgib kõiki protsesse, neid objektiivselt kajastades ja valet paljastades. Kuid nii see ei ole ja see ei ole mitte ainult Eesti probleem. Võimust ja erakondadest mõjutatud ajakirjanduses on kõrgetasemelised ja sisulised analüüsid, reportaažid, sise- ja välispoliitikat objektiivselt kajastavad kirjutised harvaesinev nähtus. Moraali ja eetikaküsimused kerkivad esile vaid möödaminnes, tõde pole oluline. Tõsiste teemade asemel on meediaruum täidetud lahendusteta jäävate korruptsiooniskandaalide, kõmu, tühja meelelahutuse, poliitilise demagoogia ja lausvaledega, mille eesmärk on üks — rahvas ära tüüdata, ära harjutada, ükskõikseks muuta ja mis peamine, kõigega nõustuma panna. Samas on meedias levitatava tühisuse kultiveerimisele ju hea põhjendus varnast võtta — see müüb.

Jaak Valge on tõdenud: «Meedia iseenesest on aga viimasel kahel aastakümnel totaalselt äristunud, st. muutunud on tema eesmärgid ning tase. Tõenäoliselt on paljud meist kogenud valulist ebamugavustunnet, teadvustades nende inimeste hirmutavat hulka, kes arutavad asjade üle, millest neil ei ole vähimatki aimu. Teavet ja analüüse ei esitata lähtuvalt sellest, kas seda on ühiskonnale vaja, vaid sellest, kas ta «müüb», st. kas ta pälvib võimalikult paljude inimeste hetkehuvi. Üks Venemaa globaliseerumisuurija on veel skeptilisem, väites nõnda: «Isegi kui avalikustatakse adekvaatne informatsioon, siis ei ole see kaasaja oludes suunatud reeglina mitte abstraktse tõe levitamisele või

ühiskondlikus arengus osalejate pädevuse suurendamisele, vaid soovitava reaalsuse korrigeerimisele varem kavandatud algoritmi järgi.»»[1]

Rahvas ei ärka ühiskondlikus mõttes iseenesest. Infoblokaadis hoitud rahvas ei ärganud ka peale Pätsi-Laidoneri hääletut alistumist ja Eesti okupeerimist venelaste poolt 11 Maailmasõja eelõhtul. Rahvas ärkas siis, kui kümned tuhanded rahvuskaaslased olid kadunud ja mõrvatud ning ebainimlik suurküüditamine läbi viidud. Ärgati siis, kui vaenlane oma pere kallale tuli ja ärgati vihaselt. Kui sõjatander Eestisse jõudis, olime vene regulaarväed ja märatsevad hävituspataljonid juba poolest Eestist välja löönud. Lahingud käisid terves Eestis. Kas samamoodi, teatavas suunatud infoblokaadis hoitavas tänapäeva Eestis on ärkamiseks vaja samasugust sokiteraapiat või piisab praegusest majanduskriisist?

Raputusi, mis peaks rahva aktiivsust tõstma on peale taasiseseivumist olnud mitmeid. Kohati tundub, et üks silm on juba lahti, kuid siis vajub see jälle kinni. Nii juhtus see isegi pronksiöö järel, kui punaprofessorid ja sotsiaalteadlased asusid agaralt tuhka meie endi pähe raputama ning sotsiaaldemokraadist rahvastikuminister Palo sellest Reformierakonna ja IRL-i koalitsiooni toetusel enda tähetunni tegi, õigustamaks estofoobset uusvenestamist meie enda käte läbi. Asja teeb keeruliseks see, et kui varem oli meil vaenlane silme ees ja rindejoon jooksis selgelt okupandi ja rahva vahel, siis nüüd on olukord märksa keerulisem. Vaenlane on ka meie keskel ja nähtamatu rindejoon paikneb tihti meie endi vahel.

Demokraatiast paremat võimuvormi ei ole olemas. Kurioosne on aga, et Eesti riiklus on ohustatud just demokraatlike vahendite läbi, mida riik vastavalt Põhiseadusele võimaldab. On kurb nentida, et tihti on just demokraatia see, mida vabaduse vastastel kõige enam vaja on, et seda kahjustada.

Mida tähendab vabadus? Olekut, seisundit ja võimalust, mis tagab iseolemise ehk suveräänsuse. Vabadus on olek, kus ei sõltuta kellestki või milleski, kus ei alluta kellelegi või millelegi ning kus keegi või miski ei kehtesta kellegi või millegi üle oma käsuõigust või ülevõimu. Nagu näeme, on on absoluutne vabadus isenesele vasturääkiv, meenutades ühiskonnaelu toimimise poolelt pigem anarhiat. Ei tohi aga unustada, et vabadusega kaasneb ka vastutus ning vabaduse enda nimel tuleb demokraatia kuritarvitamist piirata.

1. Jaak Valge, Eesti riik ja Eesti rahvas, ettekanne TRPS konverentsil «Tartu Rahu ja tänapäev» 01.02.2008

Nii kuulub vabaduse ja demokraatia juurde paratamatult ka ühiskonna iseregulatsioon. Ma loodan sügavalt, et me oleme selleks veel võimelised. Kuid kas meil mõni riigikogulane või valitsuse liige vastutab millegi eest? Kui vastutab, siis kelle ees ja millega? Teame väga hästi, et rahva ja riigi ees nad ju ei vastuta. See on Põhiseadusessegi sisse viidud. Valitsustegelane peaks idee järgi küll vastutama, kuid selleks hetkeks on ta juba tagasi Riigikokku viidud ja taas puutumatuse saanud. Seda näitas hästi Kristiina Ojulandi juhtum, kelle ministriksoleku ajal riigisaladuseks tunnistatud pabereid hulgikaupa ära kadus. Parteiline vastutus? Mitte ükski partei ei vastuta mitte millegi eest. Kes vastutab uue piirilepinguga tekitatava kahju eest? Mitte keegi. Selline olukord ei saa kesta!

Mis rohtu rahval Eesti nir. demokraatlikul teel ülevõtmise vastu oleks? Hetkel tuleb ilmselt loota ühiskonna eneseregulatsioonile ja isepuhastumisvõimele, sest «Plats puhtaks» loosungi elluviimisest ülevaltpoolt ei tule ilmselt midagi välja. Või tuleb? Ei ole ju siiski kõik meie poliitikud ennast rahvale vastandanud. Ka nende seas on palju ausaid ja tublisi inimesi, kelle hääl aga kahjuks hundiulust üle ei kosta. Algatuseks pole aga palju vajagi — vastikustunnet vale ja vassimise vastu, oskust valet ära tunda ja otsustavust valele selg pöörata. Me ei tohiks karta eliidi väljavahetamist, sest mitte demokraatia ja rahvas ei vaja eliiti, vaid asi on vastastikune.

Juba Aristoteles ütles, et iga kodanik on riigi osa. Kui see seljapööramine väljendub ka valimistel oma hääle andmises, on juba oluline samm ühiskonna tervenemise teel astutud. See eeldaks muidugi ka uut valimisseadust ning ausaid ja Eesti huvides mõtlevaid kandidaate ja täiesti uut rahvuslikku erakonda. Kuid põhimõtteliselt see nii lihtne ongi — vaja läheb vaid selget mõistust ja moraalset kompassi, mis end poliitikute mesijuttudesl ja sirgetest püksiviikidest eksitada ei laseks.

> «Tänaseni okupeeritud Eestis on enamiku meelest «illusoorne maailm» rahvusriigi taastamise idee dekoloniseerimise läbi, NLKP kuritegelikuks organisatsiooniks tunnistamine, agressori käest reparatsioonide saamine kahjude hüvitamiseks jne. Pragmaatikutega neil teemadel vestelda on lootusetu üritus. Ometi pole võimatu, et kõnealune «illusoorne maailm» ühel päeval maailma jõudude tasakaalu uues olukorras muutub järjekordseks «olemasolevaks reaalsuseks». Tänapäeval pole «olemasolevate reaalsuste» muutmiste algatamiseks loomulikult vaja kaevikusõda. Ajad on teised. Eelpoolmainitud «illusoorse maailma» põhimõtete tõstatamata jätmist rahvusvahelisel tasandil aga enam küll paratamatuks pidada ei saa. Kõige tõsisem takistus selle elluviimiseks on tänaseni okupeeritud Eestis pärand nõukogulikust mõttelaadist, mille tõttu suur osa inimesi ei usu, et nad oma isikliku teotsemisega suudaksid kaasa aidata «olemasolevate reaalsuste» muutmiseks. Ja see teebki paljud leplikuks, mida on nimetatud ka okupatsiooniks meis enestes. Kui aga silmas pidada eesti rahvuse ja kultuuri püsimise seisukohalt hädavajaliku programmina rahvusriigi taastamist vähemalt samas demograafilises struktuuris nagu see oli enne okupatsiooni, siis on tegemist halvaendelise nähtusega. Muutused antud valdkonnas võivad ajapikku saada samasugusteks reaalsusteks nagu nii mõnigi endine «illusoorne maailm» tegelikuks on saanud. Selleks on eelkõige vaja Toompeale tegutsema eestikeskseid poliitikuid, mitte aga neid, kes Eesti Vabariigi kodanike õiguste eest seismise asemel annavad järjepanu järele nii Ida kui Lääne nõudmistele, kes endastmõista lähtuvad vaid endi huvidest.»[1]

Tulles selle raamatu peateema juurde, on kurb, et kodanikkond, kelle eest varjati piiriläbirääkimiste käiku, piirilepingut ja riigi territooriumi vähendamise alusetust, sellesse nii stoilise rahuga suhtunud on. Muidugi oli ja on neid, kes julgevad oma arvamuse kõva häägega välja öelda, kes viitasid riigireetmisele ja nõudsid Põhiseaduse rikkujate vastutuselevõhnist. Selliseid aktiivseid kodanikke oli aga vähe, enamik näitas oma vastuseisu vaid avaliku arvamuse küsitlustel. «Põhjuseks on siin minu arvates ikka see, et kodanikkonna määratlemise alused on paigast ära,» arvab Raigo Sõlg. «Kodanikeriigis oleks selline riigijuhtide tegevus mõeldamatu — nad ei suudaks ilma välisriikide või organisatsioonide «sõprade toetuseta» vastu seista kodanike protestidele ning kuuluksid olenevalt rikkumiste raskusest, kodanikeriigis kehtivate seaduste alusel vastutusele võtmisele.»[2]

Demokraatia toimimiseks on vajalik individualiseeritus, vabanemine fatalismist, samas teatava ühistunde olemasolu ja kollektiivsete huvide arvestamine tasakaalus individuaalse vabadusepüüdlusega. Ja julgust. Kas see on eestlastel kadunud? Näidakem, et meie rahvuslik enesealalhoiuinstinkt ja aated ei ole kusagile kadunud ja et väärikaid inimesi meil veel jätkub! Et meil on kindlad tulevikusihid ja eesmärgid ning meist võitu ei saa! Olgu see raamat üheks ülesraputuseks. Üheks suureks ja tõsiseks raputuseks, mis sunnib hüüdma: stopp, aitab küll! Me ei lase oma isamaad lammutada ja oma rahvast ära hävitada!

Kuid ärkama ei pea mitte ainult rahvas. Ärkama peavad ka erakonnad, poliitikud, valitsus, riigikogulased, riigiametnikud jne. Ärkama peab nende südametunnistus. Ka president peab ärkama ja nad kõik peavad tegema lõpliku otsuse ja valima poole: kas nad on koos rahva-

1. Ahti Mänd, Valega ei saa taastada Eesti vabariiki, käsikiri CD-1, 2005
2. Raigo Sõlg, Ahvist kodanikuks ... või vastupidi, 2995, lk. 100

ga või on nad oma rahva vastu. Kas nad on väljas Eesti rahvuslike huvide eest või neile vastu. Kas nad on omad või.... Kas siin erapooletuks saab üldse jäädagi?

Mida siis teha? Terve Mõistuse Sündikaadi juhtkiri vastas: «Aga seda, mida me Euroopa Liitu astudes ju teha lubasime: vetostada sealsed jaburad algatused suhetes diktatuuri- ja agressioonirežiimiks muutunud Venemaaga, nõuda oma sõjalistelt liitlastelt konkreetseid, tegudega kaetud garantiisid meie sõjalise julgeoleku tagamiseks, purustada otsustavalt siinsed viienda kolonni võrgustikud ja eemaldada poliitikast ning riigiametitest isikud, kellede puhul on teada nende seotus vene eriteenistustega või nende mistahes huvid Venemaal. Kõik see poleks mitte poliitiline provokatsioon, nagu araverelised ahastades leiaksid, vaid elementaarne enesekaitse.»[1]

Ja loomulikult denonsseerima nagu Venemaa juba 2005. aastal tegi, uue piirilepingu ning kategooriliselt ja kindlameelselt nõudma Tartu Rahu piiride taastamist.

Martin Helme kirjutas: «Moskvale tuleb teatada, et piirileppc osas läheme tagasi mitte ainult Tartu Rahu ideoloogilise joone, vaid ka piirijoone juurde. Piirileppe sõlmimise tingimuseks on Vene okupatsiooni lõppemine 5 protsendil Eesti aladest Petserimaal ja Narva taga. Piirileppega paketis tuleb leppida kokku okupatsiooni fakti tunnistamise ja kahjude hüvitamise küsimuses. Juhul, kui piirijoont peaks läbirääkimiste käigus nihutatama, peab sellega kaasnema konkreetne kompensatsioon nii õigusjärgsetele omanikele kui Eesti riigile. Selleks, et ennetada Venemaa laimu- ja vaenukampaaniat, mis taolise lähenemise puhul kahtlemata puhkeb, tuleb ÜRO-s, Euroopa Nõukogus, OSCE-s jm. alustada jõulist lobitööd deklaratsioonide vastuvõtuks, mis mõistavad hukka jätkuva Vene okupatsiooni osal Eesti aladel ja nõuaks selle lõpetamist. Ühtlasi tuleb valmis olla ebameeldivaks pikaajaliseks surveks nii idast kui ka läänest. Lääs nimelt ei talu teravusi ja üritab neid alati lahendada, avaldades survet nõrgematele, et need «mõistlikult» käituks ja oma huvid reedaks. Parim näide sellest on Georgia praegune olukord. Aga kui piisavalt kaua oma joone juurde jääda, siis lääs harjub ja Venemaa lepib sellega.»[2]

Okupatsioonivägede väljaviimiseks suuremast osasl Eestist läks vaja demokraatliku maailma survet Venemaale. Nüüd seisab ees samasugune töö. Venemaa ja ka Lääne veenmine, et imperialistlikest ambitsioonidest loobumisele, rahvaste enesemääramisõiguse tunnus-

1. Paasiku end, kes saab! 15.07.2008, TMS
2. Martin Helme, Mida teha meie piirileppega? 23.07.2008 SL Õhtuleht

tamisele ning vägivalla ja ülekohtu heastamisele ei ole alternatiivi. Et see on ÜRO, Euroopa Liidu, Euroopa Nõukogu ja maailma kõigi demokraatlike riikide ühistes huvides. Meie ülesanne on haarata algatus, sest on selge, et Venemaa ei kavatsegi hakata suhtuma Eestisse kui põhimõtteliselt võrdsesse riiki ega vabatahtlikult loobuma oma vallutustest. Koos teiste demokraatlike riikidega tuleb Venemaale selgitada, et lepingutest kinnipidamise põhimõte *(paeta sunt sewanda),* ÜRO Harta jt. rahvusvaheliste konventsioonide austamine on maailma riikide kooseksisteerimise alus ja rahumeelse suhtlemise eeldus, milles ei ole lubatud mitte kõige väiksemadgi erandid. Riigikogu peab suu lahti tegema. *Silentium in senatu est vitium* — vaikimine senatis on pahe, ütles juba Citero.

Kas me suudame oma nõuded maailmas kõlama panna? Me peame, me ei tohi saada unustatud riigiks, sest unustatud väikeriik on olematu.

Henn Põlluaas kõnet pidamas Tartu Rahu aastapäeval 2009, Tartus

Eksitusse viib tuhandeid teid, tõe juurde viib ainult üks.

Jean Jacques Rousseau

VOX POPULI

Olen uue piirilepingu kohta nii palju artikleid, pöördumisi ja avaldusi kirjutanud, kõnesid ja ettekandeid pidanud, et ei oska kokku arvatagi. Nüüd lisaks ka raamatu. Las kõlavad selles peatükis ainult teiste inimeste hääled, kes käesoleval teemal on sõna võtnud. Olen kogunud siia hulga arvamusi, mida hea meelega edastan. Nimetagem seda rahva hääleks.

«Tartu rahulepingu tähtsus avaldub eriti selles, et ta on proovikivi Vene tuleviku ennustamiseks. Kui Vene on Tartu rahulepingut uuesti tunnustanud, siis — ja alles siis — võime öelda, et Venemaast võib hakata lõpuks ometi demokraatiana asja saama.»

Enn Sarv, Tartu rahulepingu tagamaad, Kultuur ja Elu 1/2005

«Neil päevil ütles üks inimene mulle: «Ma küll ei taha Narva tagust tagasi.» «Aga kas sa tahaksid loovutada oma koduküla, kodukalmistu, esiisade istutatud metsad?» küsisin. «Muidugi ei taha!» «Aga kuidas saab sul olla ükskõik, kui loovutatakse teiste inimeste kodud, kodukülad, koduvallad?!» Aina räägitakse, et piirilepe on vaja ära sõlmida. Mida hullu on juhtunud nende 10 aasta jooksul, kus üdini kapitulantlik piirilepe on küll valmis, kuid pole allkirjastatud? Miks mõnel nii kiire hakkas? Sest viibatakse ju, kuidas siis ei jookse?.[1] Kuigi ka küsitluste järgi on näha, et suurem osa rahvast ei poolda ENSV joonele kavandatavat piirilepet. Miks ükski poliitik ei seleta veenvalt, milleks seda vaja on ja mis see meile maksma läheb?»

Ilmar Vananurm, Kiri kodumaata inimestele. Valitsus valis hukatusliku tee, 10. 05.2005

«On väga kahju, et pärast taasiseseisvumist ei ole leidunud ühtegi poliitikut, kes oleks suutnud saavutada edu Tartu Rahu kui iseseisva Eesti Vabariigi ühe nurgakivi kaitsel»

Helmut Piirimäe, Eesti Päevaleht Stockholm, 09.03.2006

«Kuidas küll ometi võib Eesti just nüüd, mil te olete nii vabad ja tugevad ja uhked — Euroopa Liidu ja NATO liikmed -, kuidas te ometi võite just nüüd lihtsalt anda ära viis protsenti oma taevalikust maast, alistudes sellega maailma ajaloo ühele kõige julmemale ja mõrvarlikumale režiimile? Eesti rahvas — kirjutage oma parlamendiliikmetele ja protestige valjuhäälselt hiljuti allkirjastatud Eesti-Vene piirilepingu vastu! See leping on erakordselt suur viga, mis kahjustab otseselt eesti rahva huve ning häbistab Eestit rahvusvahelise üldsuse ees. Mitte ükski «piir», mis on paika pandud ajal, kui üks piirilepingu osapool okupeerib ja rõhub teist osapoolt, ei saa iialgi olla reaalne või üldse midagi tähendada.

Miks peaks Eesti nõustuma piiriga, mis pandi paika Nõukogude okupatsiooni ajal? Miks peaks Eesti loobuma oma piiridest, mis kehtestati juba Tartu rahulepinguga 1920? Kas polnud just see reaalne piir, mis lepiti tookord kokku kahe sõltumatu ja vaba rahva vahel? Miks nõustuvad praegu paljud poliitilised parteid selle kohutava faktiga kaotada osa Eesti territooriumist? Kuidas saab niisugune lühinägelik ja nõrk lepe Eestit pikemas perspektiivis aidata? Argument, et seda lepet on vaja tingimata sõlmida, et pikaleveninud asi ära lõpetada, kuna 1991. aasta taasvabanemisest ja lõpututest läbirääkimistest on juba nii palju aega möödas, tähendab lasta end Venemaa poolt lollitada. Väidan inimesena, kes on kasvanud kapitalistlikus kultuuris, rahva hulgas, kes on elanud selles kultuuris enam kui 400 aastat, et me õppisime juba väga varakult, kuidas väga lihtsalt ja võimsalt võita läbirääkimisi — selleks tuleb esiteks pikka aega kasutada viivitustaktikat ja siis äkki kiirustada vastast nõustuma talle ebasoodsa lepinguga! Ilmselt iga lühema või pikema kapitalistliku ajalooga maa tunneb seda meetodit. Nüüd kasutas Venemaa Eestiga just täpselt seda vana tuntud moodust!

See piirileping ei ole veel sugugi lõplikult valmis. Kui uhke eesti rahvas tõuseb üles ja näitab parlamendile, et ta ei lepi kunagi selle äraandmisega, siis ei saa parlament seda ebaõiglast lepingut ka ratifitseerida. See oleks Eesti ajaloo suur võit, millel oleks laiem tähendus kogu maailmas, ning samas on see kultuuri kaitse. Palun kirjutage, saatke elektronkirju ja helistage oma parlamendisaadikutele juba täna!»

Jack H. Walters, Lõuna-Florida Ülikooli professor, Sajaprotsendilise Eesti eest, Õhtuleht 08.06.2005

«Jah, Tartu Rahu sõlmiti siis, kui Venemaa oli nõrk ja ajaloolised olud tänu sellele Eesti jaoks soodsad. Kuna Venemaal pole õigus ja lepingukultuur kunagi eriti tugev olnud, siis võib tõdeda, et kirjutati alla millelegi, mida ka tollane bolševikest juhtkond ei kavatsenud tulevikus pühaks pidada. Teisiti on lood Eestiga, Tartu

Rahu on meie iseseisvuse ankur, sellest lähtub kogu me arusaam õiguslikust järjepidevusest. Venemaa praegune areng näitab selgelt kaugenemist õigusriigi põhimõtetest. Katsetele õigusriiki luua on Vene ajaloos ikka järgnenud uus suund totalitaarsusele. Jääb üle loota sellele, et «demokraatiavastane mobilisatsioon» Vene ühiskonnas on kord-korralt nõrgem ja millalgi hakkab õigusriik edenema. Seni aga peame meie, eestlased, arvestama, et kõik päevapoliitilised vaidlused Vene küsimuses tuleb meie poolt Tartu Rahu alusele viia. Kas on tegemist piirileppe või pronkssõduriga, Venemaale viidud kultuurivaradega või hinnanguga 1944. aasta sündmustele — ikka on Tartu Rahu see, mis meile tuge annab.»
Andres Herkel, Riigikogu liige, Tartu Rahu, kõne 02.02.2007

«Eesti juhtkond peaks kasutama Venemaapoolset lahti ütlemist sõlmitud piirilepingust enda kasuks, kuulutades, et ollakse tagasi nullpunktis ning asudes nõudma tagasi Tartu Rahu järgseid alasid. Ühtlasi peaks Eesti käivitama rahvusvahelistes organisatsioonides kampaania Venemaa hukka mõistmiseks jätkuva okupatsiooni ja annektsiooni eest viiel protsendil Eesti Vabariigi territooriumist.»

Mart Helme, endine Eesti suursaadik Venemaal, konverentsil Tartu Rahu ja tänapäev, 01.02.2008

«Moskval oleks tegelikult lihtne tunnistada, et Tartu Rahu oli sõpruse sillaks kahe riigi vahel, mitte pidada iga meenutust sellele sõbralikule käepigistusele ohuks Venemaa koospüsimisele. Kaua me ikka soosime sellist türanniat teostavat naabrit, kes on osanud minna tülli kõigi naabritega ja kelle kaitsva tiiva all on hakanud siginema järjest despootlikke isevalitsejaid? Täna on kahe riigi vahel diplomaatiline müür, kuid kapituleerumist Eesti endale lubada ei saa. Vaid «omade poistega» Moskva lepinguid sõlmida ei saa, ta peab omama lepinguid siiski kogu Eesti riigiga.»

Heiki Suurkask, Vene-Eesti suhete parandamise õhuline kergus, EPL 02.07.2008

«Eesti Vabadussõja raskeimate tõrjelahingute tingimustes suutsid Eesti diplomaadid kindlustada Eesti Vabariigile soodsad ida pool Narva jõge ja kagu ning ida pool Irboska küngasmaastikku kulgevad piirid. Nüüd aga, Nõukogude Liidu impeeriumi lagunemise ajastul reetsid «Moskva nabanööriga seotud» kollaboratsionalistid endakasupüüdlike mahhinatsioonidega Eesti riigi ja rahva elulised huvid!»

Olaf Tammark, Iseseisev Eesti Vabariik — mis piirides? Vaba Eesti Sõna (New-York) 16.04.1992

«Kommunismil ja natsismil oli peale paljude ühiste joonte ka üks küllaltki oluline erinevus — natsism oli varjamatult kuritegelik, kommunism on aga kogu aeg püüdnud totaalse vale abil luua illusiooni, nagu oleks ta maailma kõige vabam ja demokraatlikum süsteem. Kommunistliku ideoloogia koht on seal,

kus tema kaksikvend natsism juba ees on — ajaloo prügikastis. Kommunismi lagunemise protsessi peatada on niisama lootusetu kui peatada kevadel lume sulamist. Küll on aga seda protsessi võimalik nii kiirendada kui ka aeglustada. Mis tahes kollaboratsionism, Kremlile meelepärased lepingud kaasa arvatud, näiteks kavandatavale Eesti-Vene piirilepingule allakirjutamine, üksnes pikendavad kommunismi agooniat. Eestil on viimane aeg hakata käituma iseseisva riigina ja uuele piirilepingule Venemaaga öelda oma kindel «EI».»
Kalju Mätik, Pidusöögist inimsööjate lauas, ettekanne Jüri Kuke mälestuskonverentsil Tartu Ülikooli aulas 27. märtsil 2005

«Rahvas ärkas ja teda võib vaid väega lühikeseks ajaks maha suruda, vabadusiha iga inimese peast välja ei suru. Eestimaa rahvas peab praegu olema tugev oma vastuseisus, toetudes teistele diktatuurivastastele jõududele, oma põlguses kollaboratsionistide vastu. Kommunistlikud dogmad ja täägid pole kumbki maailma ajaloos midagi suutnud ehitada. Nad saavad oma tahet peale suruda vaid ajutiselt.»
Arnold Rüütel, Rahva Hääl 20.08.1991

«Ligi kümme aastat on eestlastele serveeritud, et piirileping Venemaaga on vaat et ülim riiklik prioriteet. Sellesuunalist ametkondlikku veenmistööd võib tolleaegses olustikus mõista. Eesti püüdis iga hinna eest lahti kangutada ust Euroopa Liitu ja NATOsse. Jutt Tartu Rahu piirist ei aidanud niigi utoopilisena tunduvale eesmärgile lähemale. Võimalik, et tähelepanuta oleks jäänud ka Eesti nõustumine piiri muutmisega, kui Venemaa ei oleks sellele üleoleva naeruvääristamisega lääneriikide tähelepanu tõmmanud. Täna ei ole Eestile uut piirilepingut Venemaaga lihtsalt vaja. Eesti on pigem positsioonis, mis võimaldaks õlgu kehitades piirilepinguga nõustuda, kui Venemaa seda viisakalt paluks. Ehk isegi tingimusi seada. Selge, et Venemaa end väikeriigi ees ei alandaks, kui, siis ehk ELi suunal ja sedagi üksnes viimases hädas ja olukorras, kus ta oleks kindel Eesti järeleandmatuses. Venemaa aga ei ole viimases hädas. Õigupoolest ei ole piirilepingut ka Venemaale vaja. Jah, see võiks ehk olla eeltingimuseks viisavabadusele Venemaa ja ELi vahel. Kuid kas viisavabadus on ikka Venemaa tegelik eesmärk, mitte mõeldud Euroopa eksitamiseks? Sest Venemaale sobiks ainult selline «viisavabadus», kus nii venelase liikumist Läände kui ka ELi kodaniku liikumist Venemaal kontrolliksid Vene ametnikud. Nii nagu viisavabadus «sotsialistlikus sõprusühenduses».»
Mart Nutt, Üheksanda mai pakikesediplomaatia, Sirp 28.01.2005

«Piirileping ei ole ainus näide Põhiseadusest ülesõitmisest, pigem on sellest saanud omatmoodi tava. Mis seal salata, peab sedagi kirjutama, meie poliitiline eliit koosneb enamasti võõrvõimu käsilastest-parteisõduritest, käsutäitjatest. Neist on teinud poliitikud võõramaine raha ja võõramaises omandis

meedia. Nii nad siis täidavad oma rajataguse peremehe tellimust, vastavalt sellele kus ilmakaares kellegi peremees asub.»
Jaan Hatto, Häda võidetuile.TMS 04.08.2008

«Eesti riigijuhid on oma argpüksliku käitumisega andnud Venemaa poolt tulevatele valedele ja põhjendamatutele nõudmistele oma vaikiva nõusoleku. Kui ka kuskil seaduses pole kirja pandud, et välisriigi esindajate põhjendamatutele nõudmistele tuleb vastu astuda, siis seda peaks iga mõtlev olevus ise aru saama. Pole ju ka kuskil kirja pandud, et enne klosetipotile istumist tuleb püksid alla lasta, aga iga normaalne inimene teeb seda sellegi poolest.»
Kalju Mätik, Kuidas lahendada kodakondsusprobleeme? 2007

«Nüüd, kus Eesti Vabariik on saavutanud iseseisvuse, võib kindlalt öelda, et Tartu Rahu on Eesti sünnitunnistus, mis kehtib tänaseni ning mida keegi ei ole tühistanud. See dokument fikseerib Eesti iseseisvuse tunnustamise, olles sellega üheks olulisemaks saavutuseks meie riigi ajaloos.»
Siseminister Margus Leivo kõne Tartu Rahu aastapäeval Räpina rahvamajas, Siseministeeriumi koduleht 02.02.2004

«Meie kardame, et kui me sellele Nõukogude Liidu jultunud järglasele järgi ei anna, võtab ta meilt vägisi veel palju rohkem kui ta praegu on küsinud. Oma jõuga me seda muidugi takistada ei suuda, nõuga aga küll. Ega me nii nõrgad polegi, nagu see meile endile võib näida. Midagi on meil ka seljataga ja karu teab hästi, et kui ta püüab kõigi silme all rahulikult kosuvat tallekest maha murda, jääb hoopiski suuremast suutäiest ilma. Kui me talle aga kõik aeg järgi anname, ise lahkelt veel lisa pakume ja «ükskõik mis hinnaga» siia koloniseeritud elanikkonna poolehoidu püüame võita, võime kindlad olla, et ilma aitäh ütlemata võtab ta lõpuks kõik.»
Dr. Olaf Imelik, Igal asjal on piirid, Vaba Eesti Sõna (New York) 13.01.1994

«Uue piirilepingu sõlmimist ei nõudnud mitte ükski rahvusvaheline konventsioon ja selleks polnud ei Euroopa Liit ega ükski riik ametlikku nõuet esitanud — ega poleks saanudki seda dokumendis «Helsinki Final Act» määratu tõttu teha. Ainult Eesti Vabariigi Valitsused ja Vabariigi presidendid olid arvamusel et Eestil on ülimalt kasulik Venemaale kinkida 5% Eesti territooriumist, mis hõlmas etniliselt olulist Petserimaad ning majandusliku iseseisvuse tagamiseks väga vajalikku Narva jõest ida poole jäävat maa-ala. Mis oleks saanud juhtuda kui uut piirilepingut poleks sõlmitud või kui selle tegemisel oleks arvestatud ka Eesti soovidega, on saladus, mida rahvale pole soovitud avaldada. Ka meedia pole proovinud seda saladust avalikustada.»
Harri Kivilo, arhitekt, Viisteist aastat vabadust, TMS 06.08.06

«Praegune ajutine vägivallaga kehtestatud piir on ebaseaduslik. Pole mingit mõtet ega vajadust seda seadustada ja taganeda olemasolevast lepingust (Tartu rahulepingust). Selle nimel, et suhted paremaks läheks ei saa lasta end solgiga üle valada. Lätist oli näha, et sõltumata sellest, kas on leping või mitte, ikka rünnatakse. Järeleandmistega Venemaale küll suhteid paremaks ei saa.»
Gunnar Laev, Vabadusvõitlejate Liidu esimees, eravestluses H. Põlluaas'ile 01.07.2008

«Viimasel nädalal pole ajakirjanduses olnud põletavamaid teemasid kui energianälg ja Eesti ning Venemaa piirilepingu ratifitseerimisseaduse preambul. Neist polekski mõtet rohkem kirjutada, kui Eestis poleks suurt hulka lihtsameelseid inimesi, kes arvavad, nagu võiks Eesti ja Venemaa suhteid preambuli mahahääletamisega kardinaalselt muuta. Ei muutu sellest midagi! Ei taastu enam kunagi suured naftavood läbi Eesti sadamate ega saa me gaasigi Venemaalt seetõttu odavamalt. Ja kui isegi kõik meie Riigikogu liikmed käiksid kas hulgi või ühekaupa Kremli tippametnike kintsu kaapimas, osutuksid määravaks hoopis teised seaduspärasused, eeskätt majanduslikud.»
Anto Raukas, akadeemik, Energeetikast ja piirilepingust, 18.08.2007 EPL

«Eesti territoorium oli 1938. aastal 47 567 ruutkilomeetrit. Praegu loetakse Eesti pindalaks ainult 45 228 ruutkilomeetrit. Seega on vahe nüüdse Eesti Vabariigi kahjuks 2339 ruutkilomeetrit ehk umbes 5 protsenti Eesti territooriumist. See on meie kui väikeriigi kohta aukartustäratav suurus. Seetõttu jääb täiesti arusaamatuks, miks Eesti pool tahab niisugustel tingimustel, selle eest midagi vastu saamata, iga hinna eest sõlmida EV ja VF-i vahelist piirilepet?»
Ando Leps, õigusteaduste doktor, Tants riigipiiri umber, Õhtuleht 29.12.2004

«Nagu kogemused Venemaa ja venelastega on näidanud, ükskõik milline järeleandmine siin ainult halvendaks olukorda. Antud juhul saab põhimõtteks olla ainult kompromissitu leppimatus — teistsugune suhtumine oleks Eesti Vabariigi ja kogu eestlaste vabadusvõitluse reetmine.»
Hendrik Arro, Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse esimees. Suur Leppimine. Jah, aga kellega? Vabadusvõitlejate Liidu kodulehekülg.

«Praegune aate-, eetika- ja moraalivaba valitsus käis müts käes kerjamas endiste okupantide käest piirilepingut ja siis kaebas, et nad isegi jätsid välja Tartu rahulepingu mainimise, aga ikkagi lepingule alla ei kirjutatud.»
Aleksander Einseln, erukindral, Tartu Rahu aastapäeva miitingu sõnavõtus, Tartu 02.02.1997

«18. mail 2005 piirilepingule allkirja andes asetus Eesti Vabariigi valitsus selgelt koloniaalvallutajate filosoofilisele liinile, eirates täielikult nii Põhiseadust kui Tartu

rahulepingut (meie riigi kahte alusdokumenti). Sama allkirjaga eiras välisminister nii Eesti põlisrahva setode õigusi oma esivanemate maale, kui ka kõigi Eesti Vabariigi kodanike allkirjaga väljendatud tahet taastada riikTartu rahulepingu alusel.»
Frits-Allan Suurkask, TRPS esimees, avalik kiri 03.08.2007

«Kui valitsus ei täida väga tähtsates küsimustes rahva tahet, siis rahval ja valitsusel tuleb täita naaberriigi tahet ja nõudmisi. Vene rahvas ja valitus aga lömitajaid ei salli.»
Osvald Sasko, kõne Tartu Rahu aastapäeval, Tartu 02.02.2008

«Kuidas reageerida Postimehe vaenulikele artiklitele ja jätkuvalt kallutatud suhtumisele? Urmas Paeti pikk propagandistlik lugu «Piiridega piiritus», 10. mai 2005, vääriks lausa Orwelli auhinda *ala* «sõda on rahu ja rahu on sõda». Juba tema esimene lause «Lepingu sõlmimisega ei kaota Tartu Rahu oma tähendust, kuid Eesti riik saab oma piirid» iseloomustab kirjutist eeskujulikult. Paeti loogika järgi saaks Eesti riik piirid ka siis, kui temast jääks järgi vaid Torgu kuningriik Sõrves. Tähtsad ei ole ju piirid kui asi iseeneses, vaid põlisrahvaste ja väärtuslike kultuuriliste ning antropoloogiliste diversiteetide säilumine, ka nende taastamine.»
Tõnis Siim, Mida teha enne ja pärast 18. mai piirilepingut?

«Kuigi me ei suuda oma alasid tagasi võtta, ei tohi neid ära anda. Las olla nii. Meil ei ole vaja uut piirilepingut, meil puudub igasugune vajadus selle järele. See on Venemaa vajadus.»
Peeter Võsu, Kristliku Demokraatliku Partei esimees, eravestluses H. Polluaas'ile 01.07.2008

«Kõik otsustajad, maa äraklnkijad on ajutised. Ärge unustage — need inimesed on ajutiselt selle võimu juures, kuid võivad ära anda seda, mis ei kuulu neile, aga see äraandmine on igavikuline. Mis õigusega lühiväärtuselisel ametipostil, kõrgel toolil istuv inimene tohib selliselt käituda? Kas tõesti Eesti riigis ei ole enam inimest, kes julgeks selge sõnaga öelda: «Poisid, oodake, pidage hoogu! Meil on seda maad vaja! Hoiame Eesti Vabariigi terviklikkust!»
Õie Sarv, Poisid, oodake, pidage hoogu! Eesti Päevaleht, 28.03.2005

«Sellel on väga suur vahe, kas jõule alistudes kirjutame alla nõudmisele või saab meist lepingupartner — kas meilt on midagi vägivaldselt käest võetud või oleme selle oma vabast tahtest andnud.»
Olaf Imelik, Miks?, Meie Elu (Toronto) 14.11.1996

«Vaevu-vaevu piirilepingu Lätiga ratifitseerinud, alustas Vene pool käigult uut propagandistlikku ja diplomaatilist ofensiivi oma väikese läänenaabri vastu.

Süüdistused sellejuures muidugi ammusest ajast juba teada ja tuntud: vene vähemuse ja keele diskrimineerimine, apartheid Balti moodi, fašismi ülistamine ja Venemaa turjal parasiteerimine. Venemaa käitumine Lätiga piirilepingu sõlmimise ja ratifitseerimise kontekstis peaks veenma Eesti rahvast ja võime veel üks liigne kord, et igasugune lepituspoliitika Venemaa suhtes on mõttetu ning toob kaas üksnes kahjulikke tagajärgi. Siinkohal võib muidugi kuulda, kuidas meie poliitikud ja diplomaadid pomisevad, et järeleandmisi Venemaale on meil vaja vaid selleks, et tagada endale toetus läänest. Paraku on see jutt eksitav. Ja seda kinnitavad ka kõik Eesti poolt ette võetud vastavad katsed ning pretsedendid meie varasemast ajaloostki.»
Mart Helme, suursaadik, Andestamatu ja häbiväärne õppimisvõimetus, TMS 07.09.2007

«Arvame, et kui Venemaa on ise Stalini kuriteod hukka mõistnud, ei saa ta keelduda Stalini piirikuriteo heastamisest, pealegi kui heastamine on täiesti võimalik — erinevalt kuritegudest, mis viisid inimelude katkemiseni. Praegune kontrolljoone asemel Tartu rahulepinguga määratud piiri ennistamise ettepanek ei ole Venemaale territoriaalsete nõudmiste esitamine, vaid normaalse olukorra taastamine. Seda argumenti toetaks kindlasti ka rahvusvaheline üldsus. Vähemalt sõja-aastatel oli NSVLi kõrgetel partei- ja valitsusjuhtidel kombeks rõhutada, et meie riik (st. NSVL) ei anna ära jalatäitki maad, miks peaks Eesti ära andma suuri maaalasid?»
Jüri Estam, Lembit Kivistik, Piirilepingu allakirjutamise edasilükkamine on piisavalt põhjendatud, 09.05.2005

«Piirilepingu sõlmimine on käesolevaks hetkeks saanud minu meelest probleemiks, mis näitab, kas Eesti riigina ja eestlane kodanikuna on arvestatavad mõisted. Ja seda nii maailma kui eriti iseenda ees. Praegused pistelised küsitlused näitavad, et rahva valdav enamik on Tartu Rahuga määratud piiride poolt. Seega läheks Valitsus piirilepingu praegusel kujul sõlmimine vastuollu mitte üksi rahva poolt vastu võetud Põhiseadusega, vaid ka rahva arvamusega. Niisiis mitte asjata ei räägita miitingutel reetmisest. Rahvaküsitlusi on läbi viidud üsnagi tühiste asjade puhul, miks siis mitte nii olulises küsimuses nagu riigipiir? Väide, nagu ei tohiks rahvas kaasa rääkida välispoliitilistes küsimustes, on lihtsalt tobe (milleks siis Euroliidu referendum?). Pealegi pole riigipiir ja meile kuuluvate maade küsimus sugugi vaid välispoliitiline probleem.»
Arvo Valton, Riigipiirist, Eesti Elu (Kanada) 11.05.2005

«On öeldud, et Eesti välispoliitika on liiga politiseeritud. Pigem on asi vastupidi. Aastaid on puudunud pädev poliitiline juhendus. Ametnikelt ei saagi oodata visioone, see on poliitikute ülesanne. Paradoksaalselt on piirilepe praegu väheseid asju Eesti välispoliitikas, millega on aega. Vastupidi, piirileppega

kiirustamine on Eesti jaoks praegustes oludes pigem kahjulik. Piirileppega kiirustamine osutab taas sellele, mis on Eesti välispoliitikas valesti — vorm on ülem sisust. Vormiliselt saab 18. mail kõik korda. Sisuliselt loobutakse veel ühest võimalusest teha seda vähest, mis on meie enese võimuses — võita ning hoida liitlasi ja sõpru.»

Ahto Lobjakas: Kiire piirileping toob kahju, EPL 16.05.2005

«Territoriaalse puutumatuse rikkumine on vallandanud lähiajaloos kaks sõda: sõja Faklandi saarte pärast ja Nagorno-Karabahhi konflikti. Eestis on seeainult väheste oma maa patriootide seltskonna võitlustanner, mis kõneleb rahvuse äärmisest nõrkusest just praegusel hetkel. Ja seda nõrkust on ka märgatud, sest muidu poleks püütud tühipalja tänaval märatsejate karjaga võimuvahetust teha.»

Jaan Hatto, ERL liige, Mis teeb rahvusest rahvuse?» Ettekanne 01.02.2008 Eesti Rahvusraamatukogus konverentsil «Tartu Rahu ja tänapäev»

«Setode jätmist Venemaa väikerahvaste hävitamise katlasse võib võrrelda laevakapteniga, kes vaatamata sellele, et meri on peegelsile ja päästepaate külluses, ei tee katsetki päästa merre kukkunud madruseid. Kuigi tõenäosus, et Venemaa meilt jõuga röövitud territooriumid tagastab, on momendil ebatõenäoline, ei tohi me neist vabatahtlikult loobuda. Meil peaks olema häbi tulevaste põlvkondade ees. Eesti taasiseseisvumise tõenäosus XX sajandi 90-ndate aastate alguses oli veel vähem tõenäoline aga teostus siiski.»

Feliks Saarevet, Avalik kiri valitsusele ja Riigikogule, Eesti Elu, 12.05.2005

«Võib arvata et praegu on vähesed eestlased veendunud, et ilma sõjalise ähvarduseta ei või me «hääletult» loobuda ühest riigi põhitunnusest (terri tooriumist), mis meil oli aastal 1939. Kui palju on neil — äärmuslasteks tituleerituil — Eesti Vabariigi kestma jäämist pooldajatel vaikivaid kaaslasi, pole teada sest «äärmuslaste» esitatud fakte ja järeldusi pole võimulolijad ja meedia senini tahtnud arutamisväärseks pidada ning rahvahääletust küsimusega: «kas Tartu rahulepingu sätted peavad muutmata jääma?» ei julge Riigikogu korraldada.»

Harri Kivilo, Pall iseseisvuse väravas, TMS 16.07.2008

«Tartu rahulepingu tähtsus avaldub eriti selles, et ta on proovikivi Vene tuleviku ennustamiseks. Kui Vene on Tartu rahulepingut uuesti tunnustanud, siis — ja alles siis — võime öelda, et Venemaast võib hakata lõpuks ometi demokraatiana asja saama.»

Enn Sarv, Tartu rahulepingu tagamaad, Kultuur ja Elu, kevad 2005

«Miks Eesti riik laseb end mõnitada ja jätkuvalt pakub Venemaale tasuta kingituseks Petserimaad ja Narva jõe taguseid alasid? Mis põhjusel seda tehak-

se? Venemaa on juba 10 aasta jooksul Eesti «aumehi» petnud — jättis kohtumistele tulemata, esitas Eestile järjest uusi nõudmisi ja lükkas edasi lepingu sõlmimist. Ja lõpuks, kui leping oli juba allkirjastatud, «tohtis» Venemaa selle ühepoolselt tühistada ja jälle Eestile uusi nõudmisi esitada. Aga meie arvame, et oleme aumehed kui sellist mõnitamist kannatame ja oma riigi ja rahva varandust pakume. Kui kaua võib? Eesti ei vaja uut piirilepet. Eestil on Venemaaga tänaseni kehtiv piirileping olemas aastast 1920.»

Liane Konts, TRPS, Kas Eesti võib öelda ei? Nädaline 11.11.2006

«Eesti ja Vene suhted on üks suur Eesti tülitamine. Eesti väga suurtele järeleandmistele vaatamata pole Venemaa piirilepingut siiani allkirjastanud. Venelased oskavad kadestusväärselt hästi kasudega kaubelda. Kui Venemaa suursaadikult Konstantin Pravalovilt paar aastat tagasi usutluses küsiti topelttollide kaotamise kohta, vihjas ta õigeusu kiriku registreerimisele kui positiivsele tõukele. Kirik registreeriti, tollid aga jäid. Hea tahte aktina tagastas Eesti märtsis 1991 Petseri kloostrile neile kunagi kuulunud käsikirjad. Venemaa pole niisugust hea tahte akti teinud, presidendi ametiraha on endiselt Moskvas.»

Pekka Erelt, Järeleandlik Eesti, Eesti Ekspress 18.06.2003

«Kogu see mäng piirilepingu ümber jätab üha enam mulje mängust ühte väravasse. Eesti Vabariik taastati Tartu Rahulepingu alusel. Kahjuks ei taha paljud mõista selle sügavamat olemust. Rahuleping on just see, mis aitab ära hoida edasisi sõdu, eriti oluline on see kaasajal, kus iga sõja võimaluski haarab kaasa ka naabreid, rääkimata üha suuremast hävitustööst, mida uued relvad võimaldavad. Sellises situatsioonis rääkida rahulepingust kinnipidamisest kui «minevikust» on ülimalt küüniline. Uus piirileping oleks just rahulepingu mahamängimine.»

Frits-Allan Suurkask, TRPS, Piiriruletist (avaldamata artikkel) 30.03.2007

«Tartu rahulepinguga määratud Eesti ja Venemaa maismaapiiri asendamise järel praeguse kontrolljoonega ei jää allakirjutamise järel alles punktikestki Tartu rahulepingu järgsest maismaaplirist. Sellega muudab piirileping sisutühjaks viite Tartu rahulepinguga määratud maismaapiirile Põhiseaduses. Seega on lepingueelnõu vastuolus Põhiseadusega.»

Tiit-Rein Vlitso, TÜ professor, Piirileping ning Põhiseadus, Õhtuleht 11.05.2005

«Hea, kui sm. Kallas selgitaks, millist riiki esindab Moskvas Eesti Saatkond. Venemaa ju Eesti Vabariigi järjepidevust ega Tartu rahulepingut ei tunnista. Järelikult esindab meie saatkond olematut riiki. Kui nii, siis tuleb ju see olematu riigi saatkond koju kutsuda. Teist Eesti Vabariiki ju ei eksisteeri. On ju lausa Ülim Tobedus rääkida mingitest lepingute sõlmimisest riigiga, kelle jaoks meid pole olemas. Kuna aga tegelikkuses toimub kibe askeldamine, siis on olemas ka kohalik seltskond, kes on Kremliga paarisrakendis ja esindab

OLEMATUT Eesti-Vene Vürstiriiki, mida Moskva tunnistab. See on aga otsene riigireetmine.»
«Kört Pärtel», anonüümne kommentaar artiklile, Siim Kallas: püürileppe preambul oli sisepoliitiline provokatsioon, Postimees 03.07.2008

«Lgp. Eesti Vabariigi President. Palun austage Tartu rahulepingul määratud Eesti Vabariigi piiri Venemaaga. Kui Eesti Vabariigi kodanik, soovin, et Eesti piir jääks muutmata.»
Egbert Runge, ERMI Sõprade Seltsi auliige ja kontaktisik Kanadas, Eesti Elu 17.05.2005

«Ajaloolise paratamatusena polnud taasiseseisvunud Eestil võimalik riigipiiri okupatsioonieelset joonele viia. Täiesti arusaamatu on aga meie riigijuhtide nõustumine loovutada kehtiva piirilepingu juriidiline pädevus ilma mitte midagi vastu saamata. Enne 2005. a. maikuud oli ilmselge, et kehtiva piirilepingu asendamiseks uuega polnud praktilist vajadust. Pealegi oli Vene president kinnitanud, et Eestit ei okupeeritud 1944. a., vaid «vabastati liiduvabariigina». Sellest lähtudes oli naiivne väita, et Eesti kaotab rahvusvahelise lugupidamise, kui ta ei täida kord antud lubadust. Lihtsam olnuks selgitada, kuidas olukord oli muutunud meist mitteolenevalt. Olukorras, kus Vene Föderatsioon pidevalt eitas Eesti okupeerimist ning süüdistas teda siia elama suunatud venelaste ahistamises, oli uue piirilepingu allkirjastamine mitte ainult suur eksitus, vaid ka Eesti riigi loojate ja Eesti vabaduse eest võldelnute häbiväärne solvang. Väärika riigina on vaja ekslikel arvamustel põhinev piirileping tühistada — eriti kui Venemaa on sellelt oma allkirja tagasi võtnud.»
Harri Kivilo, Tartu rahu meenutades, Eesti Elu 29.02.2008

«On kadunud usk, et Eesti valitsus on tõepoolest Eesti valitsus, kes oma tegevuses lähtub Eesti ja eestlaste huvidest, aga mitte marionett, kelle jaoks on oluline ainult see, mida välismaal keegi arvab. Ei ole midagi teha. Need Vabadussõja vaimus kasvanud noored mehed, kes siis, kui seda oli vaja, läksid kõhklemata sõtta, täitma oma kodanikukohust, tunnevad nüüd, taasiseseisvunud Eestis, ennast järjest rohkem ja rohkem Eesti valitsevate ringkondade poolt reedetud sõduritena.»
Henrik Arro, Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse esimees, kiri EV presidendile 07.07.2008

«Kas need toimikud, mis hoiul Moskvas, tõepoolest maksavad nii palju, et loobutakse Tartu Rahulepingust, Eesti Vabariigi alustalast? Sellega ju kinnitati eesti rahva iseseisvus! Millist eeskuju küll annavad Eesti poliitikud kui nad omaenda rahva ja riigi terviklikkusest sugugi ei hooli?»
Osvald Sasko, Tartu Rahu aastapäeval peetud kõne, Tartu 02.02.2007

«Tartu Rahuga määratud piirid on õiged piirid, mis tuleb taastada. Miks peaksime nõustuma, et selline territooriumi anastamine on õigustatud? Ma ei näe mingit põhjust, et kord paika pandud piirid, ehk Tartu Rahu järgsed piirid saaksid muudetud. Poliitilistesse põhjustesse ma ei puutu. Mina vaatan vaid seda, mis on minu silmis õige.»
Soome jalaväekindral Adolf Ehnroot 17.12.3003 ProKarelia

Suveräänse ja juhitava «demokraatia» esindajad, Vene Föderatsiooni presidendid Putin ja Medvedev

«Kas keegi on kuulnud, et Venemaa on ametlikult meie 1920. aasta rahulepingu tühistanud? Ja kui on, siis Jeltsin aina kinnitas meie suveräniteeti. Kas see oli aastal 1991? Nende inimestega, kes praegu vene rahva nimel räägivad, pole meil mõtet vaielda — nende vene-šovinistlik nahk on liiga tundetuks pargitud. Meie võitlustandriks on rahvusvahelised organisatsioonid. Kas mul oleks õigus arvata, et iroonia ja naeruvääristamine oleksid palju valusamad kui labane venekeelne sõim? Viis, kuidas venelased piirilepingu sõlmimise juures sõdivad, on iseloomustav, ja see protsess käib juba aastaid. Nad näivad võitlevat iga rohulible pärast. Kas see tuleb faktist, et Venemaal on ikka veel vähe maad ja ruumi? Vähe ruumi ja maad Putinitele, aga mitte rahvastele, kelle kodune keel ei ole porusski. Et ka eesti rahvas vajab ruumi elamiseks-olemiseks, näib venelastele olevat tuliuus olukord. Kuskil on «rahvaste enesemääramise doktriini» räbalad siiski veel alles. Keegi peaks need vist vene keelde tõlkima?»
Dr. Roman Toi kõne Eesti Vabariigi 90. aastapäeva kontsert-aktusel Toronto Ülikooli aulas 24.02.2008, Eesti Elu.

«Eesti Vabariigil puudus igasugune vajadus, veelgi vähem kohustus, sõlmida NSVL õigusjärglase, Vene Föderatsiooniga, uus Eesti-Vene riigipiiri leping, mis seadustab piiri paiknemise NSV Liidu poolt määratud, Eesti Vabariigi territooriumit vähendaval joonel. Ent ometi asuti uut piirilepingut koostama. Venemaal oli selleks ilmselt kaks põhjust: mitte saada süüdistatud ebaseaduslikus Eest-Vene riigipiiri nihutamises Eesti territooriumile ning välistada lepingus Tartu rahulepingule viitamist, loomaks võimalust väita et Eesti on ENSV õigusjärglane. Eestil polnud vaja kehtivat, Tartu rahulepingus määratut, riigipiiri muuta sest kontrolljoonel asuvad piirivalve punktid vastasid kõigile rahvusvahelistele riike eraldavatele nõuetele. Võib arvata, et Valitsus soovis seda teha Venemaaga heanaaberlike suhete tagamiseks või arvati, et kui puudub jõud Venemaa poolt paigaldatud piiritähiste asukohtade muutmiseks, siis on otstarbekas lihtsalt unustada, et meil on kehtiv piirileping olemas.»
Harri Kivilo, arhitekt, Eesti Vabariigil puudub vajadus sõlmida piirileping, 2007

«Kõigele vaatamata on ilmne, et Venemaa on piirileppe allkirjastamiselt liikunud juba järgmisele väljapressimisringile ning meie siin tegelikult ei tea, kuidas sellest viraažist pääseda. Ehkki Tõnis Lukasel on õigus väita, et Venemaa hakkab kindlasti nõudma topeltkodakondsust ja viisavabadust, teeb ta ennatliku järelduse, justkui Venemaa loobuks neist nõuetest, kui Eesti piirilepet alla ei kirjuta. Me ei usu sellesse võimalusse ja meil pole ka suuremat usku, et Venemaa loobub neist nõuetest siis, kui me piirileppe ka ratifitseerime. Nii ongi erakondadele parim talitusviis tuua piiriküsimus enne ratifitseerimismenetlust valimiste teemaks ja käituda selle tulemusele vastavalt.»
Indrek Tarand, Kiiret pole enam kuhugi, Eesti Päevaleht, 19.05. 2005

«Eesti poliitikuil tuleb aga hoolega mõelda, millise õigustusega nad kingivad ära neile mittekuuluvaid setode põliskodusid, ilma setode käest selleks mingilgi määral luba küsimata, ilma oma rahvaga selles asjus kokkuleppele jõudmata ja ilma oma rahvaga koos otsustamata, kuidas setode õnnetust leevendada või heaks teha.Tuletage meelde, kuidas kogu Soome rahvas karjalastele nende õnnetuses kaasa tundis ja kogu rahvas kogujõuga karjalasi abistas.»
Ain Sarv, e-mail to: rohelised@lists.ioc.ee, Sent: 19. mai 2005

«Riigikogu ees on raske ülesanne, mida teha Putini-Paeti paktiga edasi? Rääkida, et see tagab meie julgeoleku, on rumalus. Meenutagem Rahvasteliidu käitumist meile raskel ajal.»
S. Varik, Isamaalaste kahepalgelgelisus, Õhtuleht 21.05.2005

«Kuidas saab rääkida Eesti riigi (täpsemalt: rahva) huvides tehtavast tööst, kui aastast aastasse eiratakse oma inimeste huvisid ning tehakse rahva terviklikkusele kahjulikke otsuseid?! Loomulikult ei tõuse sellistes tingimustes ei sündivus ega tugevne tuleviku-usk ja aateinimesi kasvab juurde üha vähem

ja vähem. Kas on nood otsustajad neelanud pisaraid ja tundnud hääbumatut hingevalu, või tajunud vähemalt kaastunnet ja süütunnet? Eesti riigi piiride üle peab otsustama üksnes kogu rahvas! Mitte kamp külmi ja enesega rahulolevaid poliitikuid, mitte grupp ärikaid, mitte otsustajaiks trüginud asjatundmatud inimesed (elust võetud näidete varal need, kes usuvad tõemeeli, et Petserimaa polegi kuulunud EVsse või et Leedu võttis 1919. a. kevadel Poolalt tüki...). Kas Petserimaal-Setomaal tuleks süüdata autosid, et karjuvale ülekohtule osutamine ületaks meedia uudistekünnist, vähemalt oma riigis??»
Ilmar Vananurm, Seto Kongress, Aeg on hakata parandama vigu! TMS 09.12.2005

«Eesti-Vene piirilepingu üle peetavad läbirääkimised on ammuilma lõppenud. Ametlikult pole territoriaalseid pretensioone kummalgi osapoolel juba väga ammu. Piirilepingu on kord juba mõlemad riigid alla kirjutanud, siis ühepoolselt ratifitseerinud ja ka ühepoolselt õigustühiseks kuulutanud. Kõlab veidralt, aga lootus sõlmida piirileping Venemaaga oli suurem 1992. aastal, mil läbirääkimisi alustati, kui praegu, mil katse taaselustada lõppenud läbirääkimisi paistab üsna üheselt nõrkuse ilminguna. Seda nii Eesti kui ka Venemaa poolt null-summa mänguna vaadates. Kummagi riigi geograafiline «mina» ei ole praegu suuremeelsuseks valmis, sest selle sammu pärastine tõlgendami ne sisaldab ohtu enesemääratlusele.»
Eiki Berg, Tartu Ülikooli politoloogiaprofessor, Milleks meile idapiir ja ilma lepinguta? EPL 21.09.2007

«Asjad tuleks algusest peale uuesti läbi vaadata. Mäletatavasti oli Stalinil sügisel 1944 piiri nihutamisega ülimalt kiire, kuna ta polnud kindel, kas tema lääneliitlased Eesti vallutamise heaks kiidavad, ja ta haaras nobedasti esiteks ühegi osa. Kui nüüd Venemaal on järsku kiire hakanud, võib see olla tingitud viisavabaduse soovist, aga vahest ka kartusest, et mitte ainult Eestis, vaid laiemaltki rahvusvahelises ulatuses võib tekkida põhjendatud küsimus Stalini seatud piirijoone õigustatusest. Kui europarlamendis on juba luubi alla võetud maride inimõigused, siis miks ei võida sinna haakida ka setude õigused.»
Sulev Vahtre, TÜ emeriitprofessor, Piiri muutmise lepingust, EPL 17.03.2005

«Tõsi ta on, et mida aeg edasi, seda enam võtab eelkõige just läänemaailma toetuse puudumise tõttu Eestis maad tõdemus Tartu Rahuga sätestatud piiridest loobumisest kui paratamatust poliitilisest sammust. Miks lääneriikide poolt Eesti õiglast nõudmist Venemaale ei toetata, on muidugi iga konkreetse riigi enda asi. Lõppude lõpuks ei saa kedagi kohustada seista õigluse eest. Imestama paneb ainult läänes üldaktsepteeritav väide, et eraomand on nende jaoks püha ja puutumatu. Kas ikka on? Teispool nn. kontrolljoont Petserimaal ja Narva taga on maa (ja mitte ainult maa) samuti tuhandete Eesti Vabariigi kodanike eraomanduses. Hetkel ainult okupeeritud ja annekteeri-

tud. Kujutagem ette olukorda, kui Eesti näiteks mõne väliskapitalil põhineva eraomanduse võõrandaks ja omaniku nõudmise peale omand tagastada vaid teataks, et omanik esineb ebaõiglase nõudmisega.»
Ahti Mänd, 08.10.1994 Õhtuleht

«Aastate jooksul olevat välisministeerium teinud «suure töö» Eesti-Vene piirilepingu väljatöötamisel. Arvesse võttes EV põhiseaduses sätestatut, tegeles välisministeerium ilmselt EV põhiseadusliku korra kukutamisega. «Suure töö» tulemusena nihkus Vene piir ENSV piirist Eesti poole peale ja kulgeb mitmel pool Eesti territooriumil. Rahva pahameele kartuses kuulutati leping salajaseks ja tehti meedias tabuteemaks.»
Jaan Hatto, Röövimine päise päeva ajal, Nädaline 29.01.2008

«Me poleks nagu märganudki, et maailmas toimub mitmel pool demokraatia võidukäik. Mõtlen pigem Venemaa piirialasid kui Iraaki ja Afganistani. Mis aga meist viieteistkümne aastaga saanud on, et meid avangardis enam pole? Alles oli Rahvarinne eeskujuks lauluväljakul tervele maailmale, nüüd aga meenutab meie poliitikute käitumine Chamberlaini, kui ta 1938. a. Müncheni sõitis, viskamaks Sudeedimaa kondi Hitleri hammaste vahele, lootuses, et see siis Lääne Euroopa rahule jätab. Ei saa aru, mis kuradid meid ratsutavad. Kas on siis tõesti midagi Brüsseliga seljataga kokku lepitud, millest rahvas teada ei tohi? Miks selline atüüpiline käitume, kui võrrelda Eestit teiste riikidega, kellel piiriprobleemid südamel? Praegune demarkatsiooni joon piiriks — see on just see, mida Moskva soovib.»
Jüri Estam, Piiriküsimusest, ehk kannatlikult oodates vene demokraadist juhi tulekut. 15.05.2005

«Vaieldamatult on Eesti poliitilises eliidis manipuleeritavaid inimesi. Vene luure mõjutab Eestis kümneid poliitikuid ja ärieliiti kuuluvaid inimesi. Manipuleerima tähendab antud kontekstis seda, et keegi on olnud näiteks KGB kaastöötaja. Keegi on teinud mingisuguseid musti majandustehinguid, mis on Vene luurele teada. Neil on selle kohta omakorda tõendusmaterjal, mida saab inimeste vastu kasutada, kui nad kindlaid teeneid ei osuta.»
Mart Helme, suursaadik: Vene luure mõjutab Eesti poliitikuid, Eesti Päevaleht 25.05,2005

«Ühel päeval nõuab peaminister häälekalt Venemaalt okupatsiooni tunnustamist ja tehtud kuritegude eest vabandamist, järgmisel päeval teatab välisminister aga riigikogu ees, et kavatseb sõita Moskvasse ning seal piirilepingu alla kirjutada, mingeid avaldusi või deklaratsioone seejuures esitamata. Valitsus ise pole välisministrile selleks volituste andmist arutanudki või kui, siis avalikkuse eest peidetult. On tõsi, et Siim Kallase parafeeritud piirileping on üle elanud kõik järgnevad valitsused ning enamiku nende poolt ka uuesti

heaks kiidetud. Samas on tõsi ka see, et juba piirilepingu parafeerimise järel Isamaa kokku kutsutud ümarlauas kinnitasid kõik Eesti erakonnad, et nimetatud lepingut on võimalik toetada vaid sellega kaasas käiva deklaratsiooni olemasolul. Seegi seisukoht on olnud järjepidev. Nüüd teatab välisminister Urmas Paet, et tema sõidab Moskvasse niikuinii. Seda olukorras, kui Venemaa poolt pole Eesti suunas astutud ühtegi positiivset sammu, kus Venemaa president Putin loeb NSV Liidu lagunemist suurimaks tragöödiaks ning Venemaal käib Stalini hoogne rehabiliteerimine. Eesti otsus Venemaa soovidele vastu tulla on ebapraktiline ka selles suhtes, et kui soovime tõepoolest saavutada Venemaalt okupatsiooni tunnistamist, anname piirilepingut allkirjastades ära viimase relva, millega oleksime saanud Venemaad selleks survestada.»
Mart Laar, ajaloolane, Häälekas alistumine, Õhtuleht 09.05.2005

«Meil tuleb veel palju kordi punastada mineviku pärast ja seepärast peame tegema kõik selleks, et meie lapsed ei peaks punastama meie pärast...» Heiki Kortspärn, ettevõtja, Kambja volikogu liige
«Isiklikult loomulikult leian et uue riigipiiri lepingu täiesti põhjendamatu sõlmimine oli kordi suurem riigireetmine kui hääletu alistumine. Piirilepingu sõlmimise ajal meid vallutada ei ähvardatud.»
Harri Kivilo, arhitekt, kirjast H. PõlluaasJle, 07.01.2008

«15. juuni on ajalooline päev. Riigikogus tuleb teisele lugemisele ja ehk ka ratifitseerimisele seadus uhke nimega «Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Eesti-Vene riigipiiri lepingu ning Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Narva ja Soome lahe merealade piiritlemise lepingu ratifitseerimise seadus». Selle tuumaks olev «Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline Eesti-Vene riigipiiri leping» on tippjuristide poolt puhtast ja rikkast vene keelest meisterlikult nirusse eesti keelde ümber pandud. Lepingus on meisterlikult likvideeritud oht, et keegi saaks näpuga näidata piirilepingu ja põhiseaduse loogikalisele vasturääkivusele sõnades, mis võiks äkki esile kutsuda nende vastuolu tuvastamisele riigikohtu poolt. Lepingu eesti keelde tõlkijad on Eesti ja Venemaa vahelise nii maismaapiirl kui ka veepiiri hõlmava mandripiiri nimetanud maismaapiiriks! Seda ninanipsuks kõigile tähenärijatele ning neile juristidele, kes põhiseaduse ekspertiisikomisjoni lõpparuandes julgesid kirjutada, et «Tartu rahuleping määrab kindlaks mitte vaid maismaapiiri Eesti Vabariigi ja Venemaa vahel. Tartu rahulepingu artikkel III määrab samuti piiri kulgemise Peipsi järvel, Lämmijärvel ja Pihkva järvel».»
Tiit-Rein Viitso, TÜ emeriitprofessor, Eesti ajaloo pööripäev, Õhtuleht 15.06.2005

«Ainus õige käitumisviis on seista kindlalt oma riigipiiride kaitsel. See säilitaks ka tervikliku Setumaa, Eesti ühe vanima ja omapäraseima kultuuri. Lõhestada nende maailm, kaeveldes samas Venemaa üle, kes pole kunagi ajaloos kahet-

senud ühtki oma piirivallutust, oleks hullumeelne silmakirjalikkus. Ei mingit kompromissi piiriküslmuses! Olge uhked! Olge tugevad! Olge vabad! Sajaprotsendilise Eesti eest!»
Jack H. Walters, Lõuna-Florida Ülikooli professor, Sajaprotsendilise Eesti eest, Õhtuleht 08.06.2005

«Täiesti arusaamatu on aga Eesti esindajate ummisjalgne tegevus Vene poolt koostatud lepingu allakirjutamiseks. Riigile saatuslikus olukorras võib see õigustatud olla. Praegu ei sunni miski Eestit lepingut sõlmima ja mingit olulist kasu see praegusel kujul ei too. Milleks siis seda sõlmida? Tundub väga rumalana sõlmida leping, mis ei too olulist kasu. Osa Eesti Vabariigi territooriumi loovutamine on ilmselt riigivastane isegi siis, kui see on okupeeritud. Nõukogude võimu poolt lõhestatud setude jt rahvuskaaslaste ja kaaskodanike probleemid vajavad lahendamist ning teist sarnast võimalust enam ei tule.»
Raivo Salumäe, Piirileping võib rahus oodata, Eesti Päevaleht 24.01.2005

«Rahvas, kes laseb oma riigi juhtidel rikkuda inimõigusi, on varem või hiljem ise määratud kandma kaotusi ja kannatusi. Suurele osale üksnes rikkuse ja mugavuse, mitte õigluse poole püüdlevale kodanikkonnale ei lähe korda naabermaakonnas toimuv, ammugi siis tundmatu ja meedia poolt võõraks kujutatud, nüüdseks juba 63 aastat ebaõigluse ja põliskodude hävingu all julmalt kannatanud Petserimaa.»
Ilmar Vananurm: Eesti Vabariigi kodanike inimõiguste rikkumisest Petserimaal, ettekanne J. Kuke mälestuskonverentsilt 2007

«Piirilepingu sõlmimine on käesolevaks hetkeks saanud minu meelest probleemiks, mis näitab, kas Eesti riigina ja eestlane kodanikuna on arvestatavad mõisted. Ja seda nii maailma kui eriti iseenda ees. Kui teine pool on aastaid venitanud selle lepingu sõlmimisega lootes, et piiri ebamäärasus takistab Eesti liitumist Euroopa struktuuridega, siis nüüd, mil sellest takistusest asja pole saanud ja just teine pool on lepingu sõlmimisest huvitatud, on aeg just meil oma nõudmisi esitada. Meil ju tõesti ei ole kuhugi kiiret selle asjaga. Piirilepingu meile esitatud kujul sõlmimine on mitmes mõttes meie Põhiseaduse vastane tegu — seega mitte üksi moraalselt, vaid ka juriidiliselt kuritegu. Paragrahv 120 sätestab selgesõnaliselt Eesti riigi piiriks Tartu Rahuga määratu. Samas paragrahvis mainitud teised rahvusvahelised lepingud ei tühista seda sätet, vaid käivad Läti ja merepiiride kohta.»
Arvo Valton

«Käesoleval ajal näitavad elusündmused, et Eesti Vabariigis püütakse stalini-aegseid kommunistliku partei kuritegusid kinni mätsida, õigustada ja isegi seadustada nagu seda on uus piirileping. See tähendab, et kommunistliku partei vaimsus elab edasi meie endiste kommunistide hinges, kes on ka praegu võimu juures nagu nõukogude ajalgi. Riik tervikuna ei ole neile tähtis, vaid oluline on olla iga riigikorra ajal eesotsas s.t. kõige suurema rahakoti juures, mis ongi materialisti peamine eesmärk. Nende hundidemokraatia järgi võib Setomaa ja setode kui ühe osa Eesti riigi kodanike suhtes käituda ka reeturlikult. Neid võib nagu pärisorje kinkida koos oma varaga teisele peremehele. Kas see pole omadele naeratusega noa selga löömine? Kas see pole nagu Piiblis, suuandmisega 30 hõbeseekli eest oma sõbra ja õiglase inimese reetmine?

Naaberriigid on Eestile antud Jumala poolt. Suurt paha naaberriiki kaugemale lükata ega tema väljaütlemisi takistada väikeriik ei saa. Ei saa muuta teise maailmakäsitlust, saab muuta ainult oma. Maailma parandamine algab iseenda parandamisest. Suure naabri pragmaatik oma valedega hirmutab tõsiselt väikse Eesti pragmaatikut oma valedega ja kindlasti on siin jõud ebavõrdsed. Eesti pragmaatik oma valedega jääb kaotajaks Vene pragmaatikule varem või hiljem. Väike Eesti saab suure naabri Venega rahu, kui ta muudab iseennast, läheb valede pealt üle õigluse peale. Vöötama end õigluse vööga nagu Piibliraamatus kirjutatakse. Kui Eesti hakkab külvama õigluse seemneid siis ka lõikab õigluse vilja.»
Jüri Vaidla, Seto Kongressi Vanemate Kogu liige; Usk, kodanik, riik; avalik kiri 01.02.2008

Sa võid petta kõiki, Sa võid petta kogu aeg, kuid
Sa ei saa petta kõiki kogu aeg.

Abraham Lincoln, USA president

MÕNED KÜSIMUSED

Alustades käesoleva raamatu kirjutamist, lootsin saada selgust ja leida vastuseid küsimustele, mis uue piirilepingu läbirääkimiste, sõlmimise ja nende tagamaadega seoses olid tekkinud. Nüüd, olles teemasse põhjalikult süvenenud, pean tunnistama, et küsimusi on endiselt palju.

— Kuid as on võimalik sõlmida vabatahtlikult uus piirileping sellise riigiga, kes ei tunnista 1918.a. loodud Eesti Vabariiki, selle okupeerimist, Eesti riigi juriidilist järjepidevust, Tartu Rahulepingut ega meie seaduslikku riigipiiri ning õigustab meie rahva kallal toimepandud veriseid repressioone ja genotsiidi?

— Miks heideti üle parda rahvusvaheline õigus ja kõik printsiibid, millele tuginesime Eesti taasiseseisvumisel. Miks ei leitud need kohased olema piiriküsimuse lahendamisel ja Vene okupatsiooni-annektsiooni lõpetamise nõudmisel Petserimaal ja Narva tagustel aladel?

— Kuidas on võimalik sõlmida piirileping, mis on otseselt vastuolus Põhiseadusega ja kahjustab Eestil nii majanduslikult, poliitiliselt, õiguslikult kui ka moraalselt? Mis sunnib valitsust ja Riigikogu seda tegema?

— Kas pole imekspandav, et meie oma nn. «eestimeelsed» poliitikud avaldasid kahtlust, kas meie piiriäärne maa on ikka meie maa juba läbirääkimiste alguses ja tegid otsuse — mis Venemaa meilt võttis, see jäägu talle, mida ei võtnud, see jäägu meile?

— Kas on võimalik läbirääkimisteks pidada protsessi, mille käigus taganetakse algatuseks kõigist enda õigustest ja taotlustest, kaitstakse

avalikult vastaspoole argumente ning ära andmist ja kapitulatsiooni nimetatakse suureks ja vajalikuks võiduks?

— Miks antakse Eestisse varjamatu vaenuga suhtuvale riigile tasuta, mitte midagi vastu saamata, ära meie maad ja maavarad, mille väärtus ulatub sadadesse miljarditesse kroonidesse? Kas me oleme tõesti nii rikkad, et sellist enneolematut kingitust teha?

— Kas ükski riik annaks mittesõbraliku võõrriigi kätte kontrolli oma elektrijaamade üle ehk energiarelva, millega sellel on võimalik paralüseerida terve maa ühe käeliigutusega?

— Miks nõustuti siduma piirilepinguga kõikvõimalikke muid: kodakondsus-, keele-, erusõjaväelaste sotsiaalsete tagatiste, jne. küsimusi, nõustuti kõigega mida Kreml soovis ja ikkagi loobuti veel ka Tartu Rahu piiridest?

— Miks on Baltimaade koostöö, mis oleks eriti vajalik olnud just piiriküsimuse lahendamisel, heidetud üle parda? Kas ei ole õpitud, et koostöö puudumine maksis meile kätte juba 1939-ndal aastal?

— Miks salastati läbirääkimiste käik? Miski ei oleks saanud olla meile kasulikum kui avalikud läbirääkimised. Venemaa tegelik pale ja valed oleksid kogu maailmale nähtavad olnud. Miks suruti aga justkui meelega propagandarelv vaenlase kätte ja hoopis Venemaale anti võimalus meid kogu maailma ees süüdistada kui ülekohtuste territoriaalsete nõudmiste esitajat.

— Miks ei lõpetatud Vene alusetuid süüdistusi ja ei pandud seinale Eesti kaarti ning ei näidatud maailmale, kus jookseb õige ja seaduslik Eesti Vabariigi piir. Miks ei kõlanud tõde valjemini kui Venemaa valelik propaganda? Miks ei kõla see täna?

— Miks algatati rahvusvaheline demarš, et Lääs aitaks meid territoriaalseid loovutusi läbi viia ja jätkuvat kommunismikuritegu seadustada, selle asemel, et kutsuda maailma avalikkust appi nende poolt Tartu Rahu piirides tunnustatud riigi seaduslikke õigusi ja territoriaalset puutumatust taastama?

— Miks püütakse rahvale selgeks teha, et Eesti-Vene suhete paranemise võti on meie käes ja õhutatakse meid järelandmiste teele, kui on teada, et tehku Eesti mida iganes, meist ei sõltu siin miski, Venemaa tõlgendab meie järeleandmisi nõrkusena, mis viivad vaid uutele nõudmistele?

— Miks ei võeta õppust Läti kogemusest, kes järelandmistes läks lõpuni, andis ära endale kuuluva Abrene ning suhete paranemise asemel ägab tänaseni Venemaa vaenulike rünnakute ja valesüüdistuste all?

— Miks ollakse valmis territoriaalseteks loovutusteks ajal, kui Venemaa tagastab Hiinale anastatud alasid ja on nõus alustama läbirääkimisi Kuriili saarte tagastamiseks Jaapanile.

— Miks nõustutakse Kremli propagandaga eestlaste venevaenulikkusest, ksenofoobiast, rahvusäärmuslusest jne. ning süüdistatakse selles neid, kes püüavad takistada Eesti rahvuslike huvide kahjustamist ja Vene rüppe tagasi langemist, selle asemel, et ausalt rääkida asja sisust, idanaabri sepitsustest ja tema vaenulikest eesmärkidest?

— Miks on piiriküsimuses eiratud rahva tahet ning ei ole korraldatud avalikku diskussiooni ega rahvaküsitlust? Kas võib keegi väita, et ei ole kursis valdava enamiku eestlaste nõudega taastada Tartu Rahu piirid? Kas rahvas ei olegi põhiseaduslik «kõrgeim võim» Eestis?

— Miks ei kuulata inimesi, kes otseselt kannatavad okupatsiooni-annektsiooni seadustamise tõttu ja jäävad lõplikult ilma oma kodudest ja lapsepõlvemaadest? Kas poliitikud, kui küsimuse all oleks nende endi kodud ja maad, oleksid valmis neist loobuma?

— Miks ollakse uue piirilepingu sõlmimisega nõus loobuma Tartu Rahust ja Eesti juriidilisest järjepidevusest, teades ometi hästi selle katastroofilisi tagajärgi?

— Miks jätkati piiriläbirääkimisi, kui oli selge, et Venemaa ei ole nõus okupeeritud Eesti alade tagastamise, järeleandmiste ega kompromissidega.

— Milleks sõlmiti uus piirileping, kui meil on olemas rahvusvahelise õiguse järgi kehtiv Tartu rahuleping ja Eesti ei vaja uut piirilepingut?

— Miks ei aeta iseseisva riigina selga sirgu ja ei öelda: ei mingeid järelandmisi, ei mingit kapitulatsiooni! Õigus on meie pool!

— Kuidas on võimalik, et poliitikud nimetavad loobumist meie õigustest ja territooriumist ning vägivaldse okupatsiooni-annektsiooni legaliseerimist suureks ja vajalikuks võiduks ja väidavad end tegutsevat Eesti huvides?

— Kuidas on võimalik, et poliitikud rikkusid takistamatult Eesti Kongressi, Ülemnõukogu ja Riigikogu otsuseid ning loobusid omavoliliselt Tartu Rahu piiridest omamata selleks vähimatki mandaati ja volitusi? Kuidas lasti sellel juhtuda?

— Miks ei näinud õiguskantsler toimuvas Põhiseaduserikkumises midagi taunimisväärset ja otsis õigustusi ära andmisele? Miks Riigikohus keeldus piiriküsimust arutelule võtmast? Miks ei tekita kõik see huvi KAPO-s ning Eesti huve kahjustavaid poliitikuid ei kutsuta ülekuulamislaua taha?

— Miks ei ole reageeritud ja astutud resoluutseid samme Eesti-vaenulike vene äärmuslaste vastu, kes esinevad üleskutsetega Kirde-Eesti eraldumiseks Eestist? Miks ei hoolita eestlaste enesemääramisõigusest — sellega kaitstakse ju Eestit rünnanud agressori huve ja tema viiendat kolonni?

— Kas tõesti see. kui Eesti seisaks oma õiguste eest kompromiteerib meid või teeb eestlasi mingil kombel teistest halvemaks?

Neid küsimusi võiks esitada lõpmatuseni. Kas vastus neile küsimustele ei peitu just viimases, kõige tähtsamas küsimusees, mis on ka esimene selle raamatu kaanel — kas tegemist on ära andmise või äraandmisega?

Seto juurtega näitleja Merle Jääger kõnelemas ülekohtust ja kodude kaotusest 15.06.2005

Julgust pole vaja mitte selleks hetkeks, kui sa oled löödud, vaid pikaks tagasironimiseks mäkke, terve mõistuse, usu ja kaitstuse juurde.

Anne Lindbergh

EKSIILVALITSUS LÕPETAS, NÕMME VALITSUS ALUSTAS

10.07.1992 saatis akadeemik Endel Lippmaa Eesti Vabariigi Valitsuse peaministrile presidendi ülesannetes eksiilis, Heinrich Markile faxi, milles hoiatas teda lõpetamast eksiilvalitsuse tegevust, sest: «Eesti Vabariigi põhja- ja läänepiir on endiselt Vene Föderatsiooni julgeolekuvägede kontrolli all. Vene pool on kõigil senitoimunud läbirääkimistel keeldunud isegi arutarnast nende vägede väljaviimist või kasarmutesse tagasitõmbamist. Tallinnast ei viida välja siinasuvat laskurdiviisi. See kõik tähendab okupatsiooni jätkumist, mistõttu Vabariigi Valitsuse eksiilis tegevuse lõpetamine on praegustes tingimustes võrdne riigireetmisega.» Praegu Eesti Riigiarhiivis hoitavale dokumendile on Mihkel Mathiesen lisanud omapoolse remargi: «Lp. H. M. Jagan täielikult E. Lippmaa seisukohta, mis ühtib paljude teistega, kes Eesti olukorda tunnevad.»[1]

Lippmaa ja teiste hoiatused siiski Marki ei kõigutanud ning 16. juulil 1992 deklareeris Eesti Valitsus eksiilis oma tegevuse lõpetamist seoses uue Põhiseaduse vaastuvõtmisega ja võimaluse tekkimisega Riigikogu kokkutulemiseks ja presidendi valimiseks Eestis. Majandusminister Mihkel Mathiesen laskis valitsuse koosoleku protokolli märkida, et tema ei jaga valitsuse enamuse arvamust ja on valitsuse tegevuse lõpetamise vastu, sest leiab, et Eesti ei ole veel vaba ja et valitsuse volitusi

1. http://riigi.arhiiv.ee/index.php?lang=est&content=naitu.sed-10-5&parent_btn=menu 11

saab edasi anda ainult vaba Eesti pinnal loodud valitsusele. Oponentide hinnangul pani peaminister presidendi ülesandeis Heinrich Mark ja valdav enamus tema kabinetiliikmeist, Enno Penno, Arvo Horm, Aino Lepik von Wiren, Aksel Mark, Mihkel Mathiesen, Katrin Nyman Metcalf, Aleksander Terras ja Jaan Viival, 1918.a. loodud Eesti Vabariigi suhtes toime riigireetmise.[1] Tähendas ju nende tegu sisuliselt Eesti Vabariigi muutmist ENSV järglaseks, sest nõukogude okupatsioon Eestis jätkus.

Protesti avaldasid veel paljud muud isikud ning organisatsioonid. Näiteks Eesti Kodanike Keskerakond (mitte segamini ajada Savisaare Keskerakonnaga), saatis Heinrich Markile kirja, milles kinnitati, et «KKE peab Eesti Vabariigi taastamiseks õigusliku järjepidevuse alusel hädavajalikuks Vabariigi peaministri presidendi ülesandeis ja Vabariigi Valitsuse eksiilis säilimist institutsioonidena kuni okupatsiooni tegeliku lõpuni ja okupatsioonieelsete omandisuhete taastumiseni Eesti Vabariigi territooriumil. EKKE peab deklaratsioonis Vabariigi peaministri presidendi ülesandeid ja Vabariigi Valitsuse eksiilis tegevuse lõpetamiseks toodud põhjendust lubamatuks, sest rahvusvahelise õiguse järgi on referendumid okupeeritud territooriumitel õigustühised. EKKE avaldab seetõttu protesti [—] vastutustundetu sammu üle jätkuva okupatsiooni tingimustes ja käsitleb antud avaldust riigireetmisena.»[2]

Tänaseni on paljudele arusaamatu **Heinrich Marki Vabariigi Valitsuse eksiilis tegevuse kiirustav ja ootamatu lõpetamine ning volituste üleandmine, hoolimata varasematest deklaratsioonidest 27. jaanuarist 1991 ja 28. augustist 1991, kus oli selgelt formuleeritud, et okupatsiooni tingimustes ei ole võimalik volitusi ja riiklikku järjepidevust Eestisse üle anda. 1992. aastal polnud isegi mitte alustatud Vene okupatsiooniarmee väljaviimisega,** Petserimaa ja Narva jõe tagused alad olid annekteeritud ja Eestist ära lõigatud, valimised ja Põhiseaduse vastuvõtmise referendum olid rahvusvahelist õigust eirates korraldatud jätkuva okupatsiooni tingimustes ja okupeeriva riigi seaduste alusel, mistõttu oli võimalik nende legitiimsust kahtluse alla seada jne.

Võimuõiguse ja juriidilise jätkuvuse üleandmise sammuks oli eksiilvalitsust mõjutatud aga juba hulk aega. Eestit okupeeriva riigi poliitilise ainupartei NLKP mitmed võtmeisikud suhtusid Vabariigi Valitsusse eksiilis enam kui tõsiselt ja olid korduvalt üritanud saada viimaselt volitusi tegutsemiseks Eestis. Heinrich Mark kinnitas Indrek Toome valitsuse välisministri asetäitja Toivo Kuldsepa vastavast kontaktist Vabariigi

1. http://www.nommevalitsus.org/?p = 47
2. Tõotan ustavaks jääda, Eesti Vabariigi valitsus 1940-1992, Tartu 2004, lk 1481

Valitsusega eksiilis juba 1989. aastal.[1] Samal eesmärgil kohtusid 1990. aasta oktoobris Indrek Toome, Toivo Kuldsepp ja Vardo Rumessen Helsingis salaja toonase Vabariigi Valitsuse eksiilis eaministri Enno Penno ja majandusministri Mihkel Mathieseniga. Heinrich Marki poole olid pöördunud ka Tiit Vähi ja Arnold Rüütel. Kõik läbirääkimised jooksid aga Eesti jätkuva okupeerituse tõttu ummikusse.[2] Nüüd leiti aga äkitselt, et Eesti Vabariigi riiklike atribuutide ülevõtmine iseenesest tähendab automaatselt ka vene okupatsiooni lõppu.

07.10.1992 esines H. Mark kõnega Riigikogus, kus ta ütles: «Vabariigi Valitsusel eksiilis ongi olnud peamiseks ülesandeks ja põhiseaduslikuks kohustuseks hoida alles riiklikku kontinuiteeti või nagu seda nüüd nimetataks riiklikku järjepidevust. [—] Vabariigi valitsus eksiilis on veendunud, et Riigikogu, Vabariigi president ja Vabariigi valitsus ehitavad edasi seda Vabariiki, mis loodi 1918. aastal.»[2] Millel tema veendumus põhines, on teadmata, sest juba sellel ajal tehti teatud võimuringkondades ettevalmistusi Tartu rahulepingust ja nn. esimese vabariigi territooriumist loobumiseks ning isegi riigi kodanikkonna järk-järguliseks muutmiseks.

Kuna osal Eestist kestab okupatsioon tänaseni, siis on võimatu väita, et okupatsioon ja annektsioon Eestis tervikuna on lõppenud. Teiseks toimub **Eestis maailma praktikas pretsedenditu varjatud okupatsioon, kus «tänu» Meri sõlmitud juulilepingutele muteerus okupatsiooniarmee tsiviili ja osaliselt poolsõjaväelistesse põrandaalustesse struktuuridesse oma aega ootama. Okupeeriv riik jättis võimu usurpeerinud kommunistlike ringkondade toetusel ja rahvusvahelist õigust rikkudes siia ka kogu oma eestlaste hävitamise ja assimileerimise eesmärgil sissetoodud tsiviilgarnisoni.**

Kahtlemata võimaldas või vähemalt lihtsustas Marki eksiilvalitsuse tegevuse lõpetamine ja volituste üleandmine oluliselt Toompea valitsuste poolset Põhiseaduse rikkumist, Eesti territoriaalse terviklikkuse lõhkumise ja okupatsiooni legaliseerimiskatset. See teeb Marki eksiilvalitsuse viimased liikmed tahes-tahtmata kaasosalisteks, kuigi paljud neist ei osanud kindlasti oma sammu fataalseid tagajärgi ette näha. Kui eksiilvalitsus oleks oma tööd ja Eesti Vabariigi juriidilise järjepidevuse edasikandmist jätkanud, ei oleks kahtlemata Venemaaga uut piiri- ja juulilepinguid sõlmitud. Või vähemalt oleks need õigustühisteks kuulutatud sõlmimise hetkest alates. Legaalse eksiilvalitsuse vastavat sammu ei oleks olnud võimalik kahtluse alla seada. Paraku sellist valitsust enam ei eksisteerinud...

1. Edasi 25.05.1990
2. http ://www. nõ m m e vali tsus. org/?p = 47
3. Tõotan ustavaks jääda, Eesti Vabariigi valitsus 1940-1992, Tartu 2004, lk 1487

Peab siiski mainima, et Heinrich Marki poolt 1990.a. ametisse nimetatud Vabariigi Valitsus polnud hiljem antud küsimuses enam sugugi monoliitne. Tehtud viga tunnistas endine portfellita minister Arvo Horm Mihkel Mathiesenile juba 1993. aastal. 1998. aastal tunnistas sama endine sotsiaalminister Ivar Paljak ning toonitas, et eksiilvalitsus jääks edaspidigi kindlaks kaljuks EV juriidilise järjepidevuse hoidmisel. Neid olnud veelgi, kes oma viga tunnistasid.[1]

Kuid siiski on meil tänaseni olemas eksiilvalitsuse legitiimsust ja seega ka Eesti Vabariigi juriidilist järjepidevust edasikandev valitsus: nn. Nõmme valitsus. Eksiilvalitsuse majandusminister Mihkel Mathiesen kuulutas eksiilvalitsuse laialisaatmise ja õiguste üleandmise õigustühiseks. 15. septembril 1992 tunnistas Mathiesen, olles vanim Eestis viibiv Vabariigi Valitsuse liige, Heinrich Marki volitused lõppenuks ja astus ise kehtiva 1938. aasta Põhiseaduse § 46 ja §52 alusel peaministrina presidendi ülesandeisse. Hr. Mathiesen nimetas ametisse põhiseadusliku valitsuse uue koosseisu (nn. Nõmme valitsuse — H. R), kellele pandi järgmised ülesanded: hoida Eesti vabariigi põhiseaduslikku järjepidevust kuni okupatsiooni tegeliku lõpuni; mitte pürgida reaalsele võimule, vaid taotleda legaalset demokraatlikku parlamendivälist opositsiooni; suhtuda Riigikogusse ja tema poolt moodustatud valitsusse kui okupatsiooni tingimustes ja okupatsiooniaegsete seaduste järgi valitud üleminekuperioodi võimuaparaati Eesti NSV ja taastatava Eesti Vabariigi vahel; anda oma volitused üle pärast okupatsiooni tegelikku lõppu valitavale parlamendile või presidendile. Teadaanne lõppes märkusega: «Hr. Mathieseni valitsust tuleb käsitleda kui gruppi põhimõttekindlaid Eesti kodanikke, kellede käes on 1938. a. Põhiseaduse «võti» (valitsuse koosseis ei oma seejuures olulist tähtsust). Kas eesti rahvas seda «võtit» peale okupatsiooni lõppu veel vajab, on siis juba tema enda otsustada.»[2]

Nii ongi Nõmme valitsus hoidnud alal Eesti põhiseaduslikku ja juriidilist järjepidevust juba aastaid juhuks, kui seda kunagi tarvis peaks minema. Kahtlemata ei ole vähe neid, kes Nõmme valitsuse legitiimsuses kahtlevad, seda eitavad või naeruvääristada püüavad, kuid vähe pole ka neid, kes asjasse täie tõsidusega suhtuvad. Nõmme valitsus võib näida kurioosumina, aga tulevikku ei näe ette keegi. Kunagi ei tea, mida saatus Eesti riigile tuua võib ja millal meil seda kõike vaja läheb. Püüti ju okupatsiooniajal teatud jõudude poolt ka Eesti eksiilva-

1. Ahti Mänd, http://www.nommevalitsus.org/?p=6941&action=read_comm

2. http://www.nomrnevalitsus.org/7p = 163

lituse juriidilist staatust ja eksistentsi kahtluse alla seada. On võimalik, et Euroopa Liidu keskvõimu jätkuval tsentraliseerumisel, tugevnemisel ning kaugenemisel demokraatiast või idameelsete õõnestustegevuse kordamineku korral, mil meie rahvusriiklus hävitatud on, hakatakse Nõmme valitsuses ühel hetkel nägema täiesti tõsiseltvõetavat alternatiivi. Nüanssidesse ja juriidilistesse keerdkäikudesse ei hakka autor siinkohal süvenema, kuid 1938. aasta Põhiseaduse ja riikluse juriidilise järjepidevuse hoidmisest võib kunagi saada väljapääs, millele tuginedes saab taastada Eestis vaba riigi ja vaba ühiskonna.

Ahti Mänd, Nõmme valitsuse peaminister on öelnud: «Kuigi Eestis üldjuhul teatakse õigusest vabaneda asustuskolonistidest ja saada reparatsioone, ei usuta antud õigluse kättevõitmise võimalikkusesse. Psühholoogiliselt on see mõistetav. Aga totaalne mitteuskumine pole veel piisavaks põhjuseks, et taganeda juriidilise järjepidevuse põhimõttest. Objektiivselt võttes pole järeltulevate põlvede nimel tänasel põlvkonnal õigus hetke läätseleeme eest neid õigusi ära anda. Nii või teisiti — kuni kestab okupatsioon, on põhimõtteliselt võimalik ka okupatsiooni tingimustes Eesti Vabariigi kodanike õigusi eiravaid otsuseid tulevikus 1918. aastal loodud Eesti Vabariigi taastamisel sellele mittesiduvaks tunnistada.»[1]

On hea, kui üks selline vastas- ja vastumängijate kavad tühjaks tegev trumpkaart on meil vajaduse korral tagataskust võtta. Mis sest, et täna sellesse kuigi tõsiselt ei suhtuta. Kuid see võib olla meile ehk omamoodi garant ja Eesti tuleviku pant. Sellise kaitsevõrgu olemasolu ei ole kindlasti halb. Nõmme valitsuse seisukohalt on uus piirileping loomulikult mittelegaalne ja Eesti riigile mittesiduv.

Kuni okupatsioon, ükskõik millises vormis, kestab, seni ei saa okupeeritud riigi rahvas mitte kuidagi loobuda neile Genfi konventsioonidega kindlustatud õigustest. Neid õigusi ei saa rahvalt ühelgi viisil ära võtta, ka mitte valitsemiskorra muutmise teel või kokkulepetega, mida omavahel sõlmivad okupant ja okupeeritud territooriumi kollaborantlikud võimud, ega ka mitte annektsiooniga. «Põhiseaduse vaim ja hing» hõlmab eeskätt põhiseaduse aluseks tunnistatud üldpõhimõtteid, mille hulgas on kõige tähtsamad riigi järjekestvuse ning riigi enda kindlustamine ja arendamine, sisemise ja välise rahu kaitse, eesti rahvuse ja kultuuri säilimise tagamine, toetumine kõigis asjus rahvale kui riigivõimu kandjale, ja lõpuks vabadus, õiglus ja õigus kui riigi kolm alussammast.[2]

1. http://et.wikipedia.org/wiki/Ahti_Mand
2. Enn Sarv, Õiguse vastu ei saa ükski, Tartu 1997

Kui meie maad rünnati, asusime otsustavalt enesekaitsele. Oleme osutanud väikerahvastele teed, mida tuleb käia diktatuurimaade nõudmiste puhul.

Väino Tanner, Soome välisminister Talvesõja ajal.

VENEMAA PIIRITÜLID TEISTE RIIKIDEGA

Ei maksa tänast Eesti olukorda vaadata kui mingit erandit, mille me peaks kiiresti mingi hüpoteetilise «kodurahu» nimel likvideerima. Selline arvamus on naiivne. Venemaa on maa-alalt maailma suurim riik maailma pikima piirijoonega, millest maismaapiiri on kokku üle 20 tuhande kilomeetri. Seda jagab Vene Föderatsioon 14 riigiga. Tema välispiiride vaatlemisel jääb aga silma üks huvitav seaduspära. Suure osaga oma naabritest on tal enda imperialistlikust minevikust ja olemusest tulenevalt mingi «kana kitkuda». Kui mitte maismaapiiri mööda, siis merepiiril vähemalt. Ka Eesti-Vene uusi piirileppeid on ju tegelikult kaks, üks maismaa-, teine merepiiri kohta, sõlmimata on õnneks mõlemad. Seetõttu on seadustamata ka Eesti-Vene-Soome uue merepiiri kolmikpunkt.

Piirilepingut USA-ga (Beringi meres) pole Venemaa siiani ratifitseerinud. Jaapaniga ripub asi õhus juba 1945. aastast. Liikudes idapiirilt allapoole, jääb ette Kaspia meri. Seda suurimat sisemerd jagab omavahel viis riiki, peale Venemaa veel Kasahstan, Turkmenistan, Iraan ja Aserbaidžaan. Kümmekond aastat pole lakanud vaidlused Kaspia merepõhja jagamise üle. Ehkki kõne all on kolm teemat — sõjaline, kalandus ja maavarad, on olulisim viimane. Musta mere ümber pole pilt parem. Ukrainaga käivad vaidlused Krimmi poolsaare kuuluvuse või Sevastoopoli mereväebaasi asjus, Kertši väina jagamine ning selle-

ga seoses Aasovi mere staatus. (Ukraina pole kahepoolsete lepingutega kinnitanud mitte ühtegi meetrit Ukraina-Vene riigipiiri — HR). Gruusiaga on merepiir paika panemata, rääkimata sellest, et Gruusia põhilises Musta mere sadamas Suhhumis istuvad piltlikult öeldes Venemaa väed, «kaitstes» Abhaasiat (ning Osseetia on nagu meie Patserimaa ja Narva tagused alad, okupeeritud — HR). Põhja poole liikudes jõuame Põhja-Jäämerre, kus on seni korraldamata Norra-Venemaa merepiir. Arktika merepõhja jagamise ümber tõstetud lärm toob Venemaa piiritusse mängu sisse ka Taani, Islandi ning Kanada, lõpetades taaskord USAga.[1]

Läänemere olukord on meile paremini tuttav, kuigi paljud ei ole ilmselt kursis Ida-Preisimaa põhjaosa (koos endise Köningsbergi linnaga), nüüdse Kaliningradi oblasti probleemiga. Nimelt anti see Teise maailmasõja järel, 17.07-02.08.1945 Potsdami konverentsil lääneriikide poolt (Nõukogude) Venemaa ajutisele haldamisele, kes esmatööks korraldas seal sõjaaegsete massimõrvade ja — vägistamiste jätkuks jõhkra etnilise puhastuse, mille tagajärjel on täna sealt saksa soost inimesi asjatu otsida. Lepingut, mis kinnitaks Venemaa õigust nn. Kaliningradile ei ole olemas. Tegemist on tänaseni tegelikult Saksamaa alaga, mille tagastamise aeg peaks ammu käes olema. Venemaa ei taha sellest loomulikult kuuldagi ning käitub nagu oleks tegemist põliste vene aladega. Pea kõik, mis meenutaks Köningsbergi kuulumist Saksamaale on süstemaatiliselt hävitatud. Saksamaa ei soovi aga seda teemat (osaliselt energeetilise sõltuvuse, osalt II MS järgse süütunde ja madala profiili ning osalt viimastel aastatel toimunud Saksa-Vene lähenemise tõttu) esile tõsta. Triestes toimunud Euroopa Pagulaste ja Küüditatute Liidu asutamiskongressil tunnistas ühe Saksamaa suurima pagulasorganisatsiooni juht kuluaarivestluses autorile, et loomulikult tahetakse Köningsbergi tagasi, kuid selle väljaütlemisest hoidutakse natsismi- ja revanšismisüüdistuste kartuses.

Vaatame aga siinkohal mõningate maade piiriküsimusi lähemalt.

Läti

Läti Vabariigi territooriumi vägivaldne ümberjagamine algas juba 1944. aastal nagu Eestiski ning see «legaliseeriti» 1947. aasta 16. jaanuari dekreediga, kui Venemaa Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu liitis lahkelt endaga Abrene maakonna, veidi rohkem kui 1200 ruutkilomeetrit Läti territooriumist umbes 45000 vene ja 7000

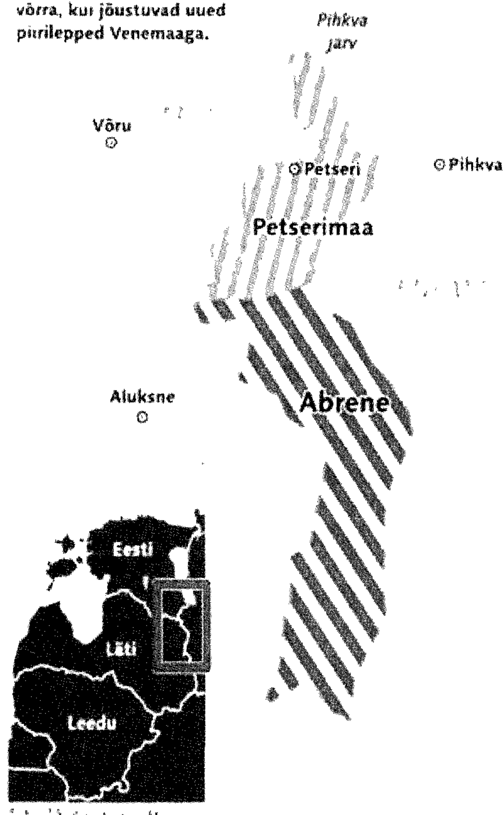
1. Karmo Tüür, TÜ politoloog, Venemaa piirid loksuvad meredel, Maaleht 17.07 2008

läti rahvusest elanikuga. Sarnaselt nagu Petserimaa ja Narva taguste alade puhul, mainiti ka siin põhjusena «rahva tahet» ja territooriumite rahvuslikku koosseisu, kuigi veel 1938. aastal Abrenemaal oli ta järgmine: 55% lätlasi, 41,7% venelasi ja 3,3% teiste rahvuste esindajaid. 1945. aastal vastavad arvud eraldatud maaalal näitasid juba 85,5% venelasi, 12,5% lätlasi ja 2% teisi rahvusi. Vägivaldsel teel läbiviidud muutused olid drastilised.[1]

Teise Maailmasõja eelõhtul puutusid Petseri ja Abrene territooriumid kokku, moodustades stabiilse, sirge piiri NSVL-ga ning sellele tandemile — Eesti ja Läti armeede liitumispunktile — oli eraldatud tähtis roll Eesti ja Läti strateegilistes plaanides, mis olid seotud meie riikide kaitsega Venemaa kallaletungi puhul. On tähelepanuväärne, et Petserimaa lõunaosas, mille kaks kolmandikku liideti Vene NFSV-ga, oli veel 1945. aastal säilinud oluline lätlaste asula Lauri. Nüüd seda enam ei ole.

Arutelu Abrene piirkonna teemal tõusis Läti poliitikas päevakorrale kohe pärast taasiseseisvumist. Eesti eeskujul kuulutasid Läti poliitikud pärast Nõukogu Liidu lagunemist okupatsiooni seadusvastaseks, samuti kuulutasid välja riigi taastamise «õigusliku järjepidevuse» alusel. Selle põhimõtte järgi reguleeris Läti ja Venemaa piiri endiselt 1920. aasta rahuleping, mille kohaselt kuulunuks Abrene Läti Vabariigile. Samal ajal kui Läti nõudmised põhinesid rahulepingul, kinnitas Venemaa 1920. aastal sõlmitud rahulepingu õigustühiseks. Venemaa põhjendas oma keeldumist tagastada Läti alad 1975. aasta CSCE Helsingi lõppakti väärtõlgendusega, mille kohaselt ei revideerita II Maailmasõja järgseid Euroopa riikide piire. Kõnealusel juhul on Venemaa poliitiline strateegia nii Läti kui ka Eesti suhtes sarnane, lähtudes täiesti erinevast ajaloo ja rahvusvahelise õiguse käsitlustest. Nii oleme korduvalt kuulnud Venemaa väidet, et Nõukogude Liit polevat Balti riike kunagi okupeerinud.

1. Janis Vigants, Vene impeeriumimeelne poliitika — «igaveseks ajaks»?, ettekanne TRPS konverentsil «Tartu Rahu ja tänapäev» 01.02.2008 Rahvusraamatukogus.

Teadupärast võttis Eesti 1992. aastal vastu uue Põhiseaduse, samas kui Läti jäi ustavaks 1920. aastal jõustunud konstitutsioonile, rõhutades sellega eriti oma riiklikku järjepidevust. Läti põhiseaduses on kõik maakonnad üles loetletud ja riigipiirid täpselt sätestatud, mis tähendab, et juhul kui Läti peaks loovutama okupeeritud Abrene ala Venemaale, tekib konstitutsiooniga otsene ja lepitamatu vastuolu. Läti põhiseadus sätestab: «Läti Vabariigi territoorium, koos rahvusvaheliste lepingutega tekitatud piires, koosneb Vidzemest, Latgalest, Kurzemest ja Zemgalest.» Abrene kuulub Latgale koosseisu. Satversme (Läti põhiseadus) ütleb, et igasugused selle paragrahvi täiendused «peavad seadusena jõustumiseks olema pandud üleriigilisele referendumile». 1992. aastal võttis Läti parlament vastu resolutsiooni, mis toetas nõudmisi Abrene

piirkonnale ja kuulutas õigustühiseks dekreedi selle inkorporeerimisest Venemaa koosseisu.

Läti Vabariigi põhiseaduse Satversmce artiklid 3 ja 77 sätestavad, et vabariigi piirid on kindlaks määratud rahvusvaheliste lepingutega ning Läti parlamendil pole õigust rahvusvaheliste lepingutega kinnitatud piire muuta. Sellele vaatamata alistuti Venemaa survele ning soostuti uue piirilepingu sõlmimisega. 2005. aastal võttis Läti seoses uue piirilepinguga vastu ühepoolse selgitava deklaratsiooni, just nagu Eestigi. Läti valitsus väitis, et piirileppe allakirjutamine ilma ühepoolse deklaratsioonita oleks Läti Vabariigi põhialuse, selle põhiseaduse rikkumine.[1]

Venemaa keeldus piirilepe allkirjastamisest, sest deklaratsioonis viidati Läti ja Venemaa vahel 1920. aastal sõlmitud rahuleppele, mille järgi kuulub praegune Venemaa Pihkva oblasti Põtalovo rajoon (Abrene) Lätile.

Vähem kui kahe aastaga tegi valitsus Vene survel kannapöörde ja leidis mõne õiguskonsultandi abil, et deklaratsioonist loobuda on võimalik ja lepingule saab alla kirjutada, kui parlament annab selleks volitused. Valitsuse poolt koostatud eelnõu kohaselt kuulus piirilepe allkirjastamisele ilma sellele lisatud deklaratsioonita, mis sisaldas viidet 1920. aasta rahulepingule. Valitsuse tõlgendus põhiseadusest näeb ette, et 3. artikliga määratletakse vaid Läti ajalooliste piirkondade *Kurzerne, Zemgale, Vidzeme* ja *Latgale* jagamatus. See käsitlus andis valitsusele ja parlamendile ebaproportsionaalse suvaõiguse muuta riigi territooriumi.[2]

Läti Parlament (Seim) läkski, nagu Eestiski, Põhiseaduse rikkumise ning rahva enamuse tahte eiramise teed ja saatis 25.01.2007 saatis komisjonidesse Rahvaerakonna koostatud seaduseelnõu, mis volitanuks valitsust allkirjastama 1997. aastal parafeeritud Läti-Vene piirilepet ilma sellele lisatud deklaratsioonita. Peale kümnetunnist debatti hääletas otsuse poolt 68, vastu kolmandik, ehk 24 seimisaadikut.[3] Märtsi alguses andis Läti parlament valitsusele volitused uue piirilepingu sõlmimiseks Venemaaga ja see allkirjastati 27. märtsil Moskvas.

Ühe internetis läbiviidud arvamusküsitluse järgi (vastas 2040 inimest) oli territoriaalsete loovutuste vastu 61% vastanutest.[4] Siinkohal tuleb silmas pidada, et küsitlusel ei registreeritud, kas vastanutel oli

1. Aija Lulle: Lätlased ja nende idapiiritunnetus, Postimees 08.02.2007
2. Valdis Dombrovskis,Lätil on raske Abrenest loobuda, Maailma Vaade, nr.2/2007,http://www.maailmavaade.ec/?d=abrene0607
3. ERR, Aktuaalne kaamera 25.01.2007
4. http://meeting.oho.lv/meeting.php7cmd = dienasJaut&cc = rez&jautid = 285

Läti kodakondsus ja seega ka otsustusõigus asjas või mitte. Põlisrahva, lätlaste seas oli ja on loovutuspoliitika vastustajate protsent oluliselt suurem.

Valitseva koalitsiooni argumendid olid sarnased Eesti loovutuspoliitikute omadele: väideti, et piirileping tuleb alla kirjutada, et muuta poliitilised- ja majanduslikud suhted paremaks, Läti riik saaks jõukamaks tänu geopoliitilisele asendile Euroopa ja Venemaa vahel jne. Läti võimalus osaleda Vene-Saksa gaasijuhtme projektis, kus kasutataks looduslikke gaasihoidlaid Kesk-Läti linna Dobele lähedal, olid samuti piirilepet toetavate argumentide hulgas. Energeetikaeksperdid ja oponendid irvitasid aga kibedalt nende lubaduste üle, vihjates, et see lõhnab soomestumise järele, pidades silmas külma sõja aegset olukorda, kus Soome, oli küll vormiliselt iseseisev, kuid pidi rangelt arvestama Nõukokogude Liidu huvidega.

Nagu tegelikkus näitas, oligi uue piirilepingu ja territoriaalsete loovutuste vastastel õigus. Suhete paranemise asemel tuli Moskvast vaid alandusi ning uusi alusetuid süüdistusi ja rünnakuid. Vene meedia kajastas ülimalt mõnitavas toonis ratifitseeritud Läti-Vene piirilepingut. Piirilepingu ratifitseerimine kinkis Lätile «eesli kõrvad», aga Venemaale 13 hektarit maad, kirjutas änileht Vzgljad kahjurõõmsalt. Väljaanne viitas Pütini sõnadele, et lätlased saavad «surnud eesli kõrvad, aga mitte Põtalovo». Moskovski Komsomolets kirjutas samas toonis, et surnud eesli kõrvu mõõdeti hektarites. Asi läks lausa absurdseks — Vene Riigiduuma liikmed väitsid juba, et see on hoopis Venemaa, kes teeb piirilepingut ratifitseerides Lätile suure järeleandmise. «Miks me teeme Lätile sellise järeleandmise ootamata vene elanikkonna apartheidi probleemi lahendamist?» räuskas kommunistist parlamendi liige Pjotr Svetšnikov.[1] Vaevalt päev hiljem võttis Riigiduumas toimunud parteidevaheline nõukogu vastu järjekordse ründava avalduse «Vene elanikkonna olukorast Lätis», kus Euroliitu süüdistati topeltlähenemises «vene küsimusele». Avalduses väideti, et EL mahituse tõttu toimus vene elanikkonna olukorra halvenemine ning Läti Põhja-Atlandi ja Euroopa liitlased panevad silmad selles riigis toimuva massilise rahvuspõhise diskrimineerimise suhtes kinni.

30.10.2007 otsustas Läti Konstitutsioonikohus, et Läti-Vene piirileping vastavat Põhiseadusele. Kohus väitis Põhiseaduse sisu ja vaimu väänates, et Põhiseaduse koostamise hetkel ei olevat käsitletud Abrenet Latgale lahutamatu osana, vaid territooriumina, mille Läti liitis oma aladega peale rahulepingu jõustumist Venemaaga. See on sama-

1. Venemaa jättis Lätile «surnud eesli kõrvad», Eesti Elu Online 06.09.2007

laadne demagoogiline ja pahatahtlik tõlgendus, millega sai hakkama Eesti õiguskantsler väites, et Eesti-Vene maismaapiir vastavat täielikult Tartu Rahu piirile, kuna vanast piirist on vee peal säilinud tervelt viis protsenti.

Taotluse hinnata piirilepingu põhiseiiduslikkust esitas Konstitutsioonikohtule erakond Uus Aeg, kes tugines Põhiseadusele, kus on üles loetletud kõik Läti maakonnad. Abrene loovutamine Venemaale oleks nõudnud Põhiseaduse muutmist rahvahääletuse teel. Seda pole tehtud. Paraku tuleb tõdeda, et nii Läti Konstitutsioonikohtus kui ka Eesti Riigikohtus (kes keeldus vastavaid hagisid isegi arutarnast) oli oma otsustes mitte õiguslikud vaid poliitilised ja lähtusid võimuloleva poliitilise kartelli tellimusest ja tahtest.

Enne jõule 2007 jõustus Vene-Läti piirileping Riiga visiidile tulnud Venemaa välisminister Sergei Lavrov ja Läti välisminister Maris Riekstinš vahetasid kahe riigi vahelise uue piirileppe ratifitseerimisdokumente. Piirilepingu jõustumine tähendas, et enne Teist maailmasõda Lätile kuulunud Abrene piirkond (nüüdsest Põtalovo) kuulub alates sellest päevast ametlikult Vene Föderatsiooni koosseisu.[1] Sellega loobus Läti lõplikult Nõukogude okupatsiooni ajal vägivaldselt Venemaa koosseisu annekteeritud aladest.

Visvaldis Lacis, parlamendisaadik ja endine Läti Leegioni liige, ütles: «Pole kahtlust, et Abrene metsadel ja soodel on suur väärtus. Kuid rohkem kui majanduslik väärtus loeb vaimne väärtus. Kuulekalt ja andestades anname ära oma vaimsed piirid.»[2] Lugematutest Läti rahva vastuaktsioonidest, pöördumistest ja avaldustest toon näitena ära vaid rahvuslik konservatiivse erakonna Visu Latvijai poolt 2007. aasta veebruaris korraldatud võimsa protestidemonstratsiooni Läti Seimi juures, kus paarkümmend noort meest seisid esireas palja ülekehaga enam kui kahekümne kraadise pakase käes. Igaühe rinnale oli kirjutatud ühe Läti maakonna nimi. Külmakahjustuste vältimiseks olid nad oma kehad sisse hõõrunud karurasvaga.'

1. Läti uudisteagentuur LETA 18.12.2007
2. Aija Lulle: Lätlased ja nende idapiiritunnetus, Postimees 08.02.2007
3. http://www.visulatvijai.lv/

Protestimiiting Läti parlamendi ees 08.02.2007

Lätil on Venemaaga 276 kilomeetri pikkune ühine piir. Pärast kapitulantliku ja põhiseadusevastase leppe ratifitseerimisl pole euroliidu uute liikmesriikide hulka kuuluvatest endistest Nõukogude Liidu «vabariikidest» Venemaaga uut jõustunud piirilepingut veel vaid Eestil. Kuid seda mitte tänu meie endi riigijuhtide tegevusele Eesti territooriaalse terviklikkuse kaitsel, vaid pigem tänu juhusele.

Läti eurosaadik Valdis Dombrovskis pidas äärmiselt kahetsusväärseks, et Läti valitsus on Balti riikide vahelist solidaarsust ignoreerinud. Ta ütles, et omavaheline solidaarsus piiriküsimuse lahendamisel oleks olnud tõhus vahend kõigile vastuvõetava tulemuse saavutamiseks. Läti ja Eesti valitsuse koostöö ühise seisukoha väljatöötamiseks piirileppe küsimuses oleks sundinud Venemaad suuremale lugupidamisele Balti riikide positsiooni suhtes.[1] Kokkuvõttes õnnestus Venemaal jälle tõestada, et ta suudab panna Euroopa Liidu ja NATO liikmesriike enda kasuks järeleandmisi tegema jõudu tarvitamata või isegi sellega otseselt ähvardamata.

1. Valdis Dombrovskis.Lätil on raske Abrenest loobuda Maailma Vaade, nr.2/2007,http://www.maailmavaadc.ee/?d = aberne0607

Soome

Meie lähinaabritest on kahtlemata Soome see, kes on kõige rohkem kannatanud idanaabri territoriaalsete anastuste tõttu. Talve- ja Jätkusõja ebaõiglus põlistati rahvusvaheliste lepetega.

10.02.1947 kirjutati Pariisi Rahukonverentsil kõigi Saksa liitlasriikide: Itaalia, Rumeenia, Bulgaaria, Ungari ja Soomega alla lõplikud, ebaõiglased ja alandavad rahulepingud, milles süüdistati neid koos Saksamaaga sõja vallapäästmises ja määrati hiiglaslikud sõjareparatsioonid Venemaa kasuks. Sihiks ei olnudki tegelikud läbirääkimised endiste vaenlastega, vaid nelja suurriigi (eriti Venemaa) tahte otsese diktaadiga. Konverents oli lihtsalt lavastus jätmaks muljet «rahvusvahelisest demokraatiast» ning seda on hiljem kutsutudki «Versaille paroodiaks»[1]. Justkui irvitamiseks oli rahulepingu sissejuhatuses öeldud, et nõudmised järgivad «õigluse põhimõtteid».[2] «Õigluse põhimõtet» järgides pidi Soome loovutama enam kui kümnendiku oma territooriumist Venemaale.

Grotesksena mõjub, et just inimõigusi mitte millekski pidav Nõukogude Liit oli see, kes nõudis rahulepingusse lisamist, et Soome on kohustatud rakendama «kõiki tarvilikke meetmeid, et tagada kõigile Soome jurisdiktsiooni all olevatele isikutele sõltumata nende rassist, soost, keelest või usust õigus kasutada inimõigusi ja põhivabadusi, mille hulka kuulub sõnavabadus, trüki- ja väljendusvabadus, usuvabadus, poliitiliste tõekspidamiste vabadus ja kogunemisvabadus.» Justkui Soomes oleks kunagi sellega probleemi olnud! Selgitus on aga imelihtne — tegelikult taheti sellega tagada hoopiski kommunistliku õõnestustegevuse täielikku takistamatust, et seeläbi korraldada Soome «vabatahtlik» liitumine NSV Liiduga, nagu Balti riikidega oli juhtunud. Sõjajärgsete aastate sündmused kinnitasidki seda käsitlust. Soome sovietiseerimisest jäi puudu vaid kriipsuvõrra, kuid ilmselt rahuldas ka täielik finlandiseeruminegi Kremlit, kes Soome näol sai maailmale näidata kuidas on erinevate majandus-poliitiliste süsteemide «rahulik kooseksisteerimine» võimalik.

Ükski lääneriik, teades väga hästi, et Soome sõttasattumise tegelik süüdlane oli NSV Liit, kes Soomet 1939. ja 1941. aastal ründas, ei julgenud või ei tahtnudki Pariisi Rahukonverentsil tõtt välja öelda. Neil oli ilmselt lihtsalt ükskõik, kuigi külma sõja algus oli juba selgelt õhus tunda. USA hoidis end rahulepingu koostamisest kõrvale ning Suur-

1. Jorma Kallenautio, Suomi katsoi eteensä, 1985, lk. 280
2. Max Jakobson, XX sajandi lõppvaatus, 2005, lk. 310

britannia juhtkonna (Chiefs of Staff Committee) juba varasema memo järgi ei olnud neil «mingeid strateegilisi huve Soomes».[1] Venemaal lasti vabalt tegutseda.

Soome välisministri Enckelli Rahukonverentsil peetud kaitsekõnel (tal oli keelatud Talvesõjast iitsataminegi), ei olnud vähimatki mõju. Kui, siis ainult nii palju, et Venemaa asevälisminister Võšinski käratas ähvardavalt Soome esindajatele: «Proovige ainult nihutada piiri kõrvalise abiga Leningradi suunas, proovige sel teel mõnda muud soovi läbi suruda ja te näete, mis järgneb!» Nii oligi sõja kaotanud, kuid tõrjevõidu saavutanud Soome ähvarduste saatel sunnitud alla kirjutama «õiglasele» lepingule, millega sundloovutati NSV Liidule Karjala, Salla, Petsamo ja mitmed Soome lahe saared.

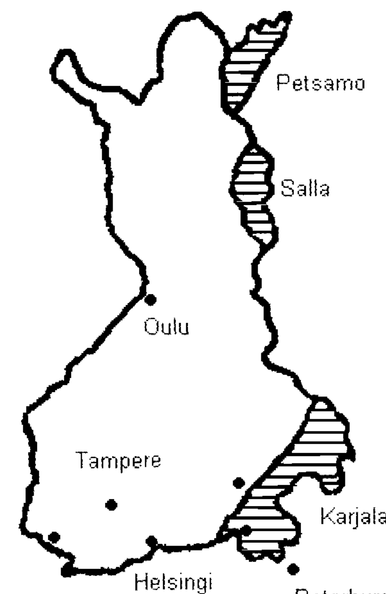
Lisaks kolmesaja miljoni dollari suurusele reparatsioonile, jäi Soome ilma 12% ehk ca 46 000 ruutkilomeetrist oma maast: Ida-Karjalast, Salla-Kuusenkoskist, Petsamost ja mitmetest Soome lahe saartest. Lisaks ühest olulisest tööstus ja sadamalinnast Viiburist. Umbes samapalju oli NSV Liit võtnud Soomelt ära juba Talvesõja käigus (1939-1940), kuid Jätkusõjas õnnestus need alad tagasi võita. Osaliselt vallutasid Vene väed need 1944. aastal uuesti, kuid Soome pidi venelastele loovutama ka hõivamata jäänud alasid. Venemaa haaras enda valdusesse märksa suurema territooriumi, kui nõuti Soomelt enne Talvesõja puhkemist.

Ca 400 000 inimest olid sunnitud maha jätma oma kodud ja maad ning siirduma mujale Soomesse, pagulase kibedat põlve maitsema. See päästis hinnanguliselt kuni 100 000 karjala-soomlast arreteerimistest, küüditamistest ja surmast, mis oleks vältimatult järgnenud nõukogude vennalikus peres. Teisall tegi aga võimatuks täielikult uusasustatud Karjala vabanemise ja taasühinemise Soomega NSV Liidu lagunemise ajal, mil iseseisvuse saavutasid isegi mõned riigid ja rahvad, kes seda kunagi polnud olnud. Karjalas lihtsalt polnud enam soome rahvast, kes nö. seestpoolt oleks asjade sellisele käigule kaasa aidanud.

Kuigi Kekkonen võttis aastate jooksul nii mõnedki korrad Karjala tagastamise teema üles, ei toimunud ega muutunud selles valdkonnas midagi. Ometi tekkis peale NSVL lagunemist siiski teatud lootusi positiivsete muutuste suunas. Peale NSV Liidu lagunemist tõdes Venemaa president Boris Jeltsin Soome president Martti Ahtisaarile 18.05.1994

1. Pekka Visuri, Valvontakomission aika, Sodasta Rauhaan, Helskinki 1995, lk. 63

Kremlis, et: «Soome alade äravõtmine oli Stalini totalitaarne poliitika ja iga Venemaa juht tunneb tehtud ülekohtu tõttu pistet südames».[1]

Soome Vabariik, triibulised alad on sundloovutatud Venemaale

Venemaa arvutas Boriss Jeltsini presidendiksoleku ajal välja Karjala orienteeruva hinna, tunnistas riigi valis- ja kaitsepoliitika nõukogu juht Andrei Fjodorov, kes nädalalehes «Argumento i faktõ» ilmunud kolumnis paljastas, et Venemaa oleks 1992. aasta algul tehtud arvutuste järgi tahtnud Karjala eest saada 15 miljardit dollarit. Vene ametivõimud hakkasid mõlgutama mõtteid Karjala võimalikust müümisest Soomele pärast Nõukogude Liidu lagunemist tekkinud majanduskriisi. «Just siis algas valitsuses ja president Boriss Jeltsini lähikondlaste seas salajane sisemine arutelu. Vestlused jõudsid sinna, et kuidas võiks äärmisel juhul kasutada Venemaa eelarve täiendamiseks nn. territoriaalseid ressursse. Räägiti Jaapanist, Soomest ja Hiinast,» kirjutas Fjodorov.

1. Veikko Saksi, Italia korjaa välejään Libyaan, 07.09.2008 http://prokarelia.net/fi/?x=artikkeli&articleid =1619&author = 10

Hinnati ära ka Kuriili saared, mille eest Venemaa lootis Jaapanilt sisse kasseerida 20-25 miljardit dollarit. Kõik need plaanid jäid aga paberile. Riigi juhtkond otsustas, et Venemaa piirkondade müümine lääneriikidele oleks liiga ohtlik katse. «Peab meenutama, et neil aastatel oli tekkinud organisatsioone, näiteks ProKarelia või Suur-Soome, mis avalikult rääkisid sellest, et Soome võimalik liitumine NATO-ga on vahend surve avaldamiseks Venemaale,» rääkis Fjodorov.[1]

Võimalusi kaaludes moodustati Vene valitsuse siseringis mitteametlik nimekiri alade müümise plussidest ja miinustest. Müümise kasuks rääkis muu hulgas see, et neis piirkondades algaks uue tehnoloogia ja industrialiseerimise ajajärk. Spetsialistide hinnangul oleks hõivatud territooriumite müümine maailmale märk «uuest demokraatlikust Venemaast».

Dr. Jukka Seppinen, kes töötas pea kakskümmend aastat Soome Välisministeeriumis idasuhete alal, kinnitas, et president Boris Jeltsin oli valmis hüvitama 1940-ndate aastate Soome-vastased agressioonid ja tegi president Mauno Koivistole tõesti ettepaneku algatada läbirääkimised territoriaalküsimustes.[2] Koivisto aga ei reageerinud. Uue ettepaneku peale saadeti välisminister Paasio Jeltsinit veenma, et Soomel polevatki Venemaale pretensioone. Nii Koivisto kui Paavo Väyrynen on juhtumit eitanud, kuid teised allikad kinnitanud. Seppineni hinnangul tegutses Koivisto otseselt Soome huvide vastaselt.

Tegelikult on kõik Soome riigijuhid alates Koivistost suhtunud Karjala küsimusse ühtemoodi tõrjuvalt. Hiljem, 1997. aastal, leidis ka Jeltsin, et piiriküsimus on lahendatud ja unustas kogu vestluse, nii nagu vajus unustusse ka unistus «uuest demokraatlikust Venemaast».

Soomelt anastatud alasid on lubanud tagastada ka teised Vene poliitikud. Vene Liberaaldemokraatliku partei presidendikandidaat, skandaalne Vladimir Žirinovski lubas 2007. aastal Helsingin Sanomatele antud intervjuus tagastada Soomele Viiburi linna, kui temast saab Venemaa president.[2] Ei saanud.

Pooleli on jurist Kari Silvennoineni ettevõtmisel 2006. aastal Euroopa Inimõiguste Kohtusse antud ja vahepeal Viiburi ja Peterburi kohtutes kiirkorras ning tagaselja läbi vaadatud ja rahuldamata, jäetud hagide saaga mitmete Karjalas asuva kinnisvara omandusõiguste

1. Fjodorov: Jeltsini Venemaa arvutas salaja välja Karjala hinna Postimees 05.09.2007
2. Jukka Seppinen, Menetetty Karjala? Karjala-kysymys Suomen politiikassa 1940-2000, 2006
3. Helsingin Sanomat Online 18.04.07

taastamiseks ja kandmiseks kinnisvararegistrisse. Hagi sisaldas nõuet, et Venemaa peab kõrvaldama kõik seigad, mis takistavad kinnisvara õigeid omanikke kasutamast nende omandit. Lisaks Kari Silvennoisele on Venemaa presidendile ja Duumale esitanud 159 avaldust Aluepalautus ry (Territooriumitagastuse Selts), mis käsitlevad 280 talu kinnisvara tagastamist. Aprillis 2006 registreeritud Suomen Karjalan Pakolaiset ry (Karjala-Soome Põgenikud) tegeleb samuti kinnisvarade tagasisaamise küsimusega. Tarton Rauhan ry (Tartu Rahu Selts) on samuti andnud asja edasi Euroopa Inimõiguste kohtusse.[1] Sellest peaks eeskuju võtrma ka eestlased, kelle maad ja varad on jäänud anastatud territooriumile.

Venemaa infokanalites on Kari Silvennoise tegevusele pööratud suurt tähelepanu. Karjala diskussioon Venemaal algas tegelikult detsembris 2004 NTV kanali dokumentaalsaatega «Karjala tagasi» ja märtsis 2005, kui ProKarelia andis välja raamatu «Karjala tagastamine». Selle autorit, kaubandusteaduste magister Veikki Saksit intervjueeriti paljude meediakanalite ja väljaannete poolt ning keskustelu internetis muutus tõeliselt kuumaks. Silvennoise esiletulek põhjustas uue keskustelu aktiveerumise. Isegi Venemaa välisminister ja teisedki kõrged poliitikud on osalenud selles disskusioonis, tõsi küll negatiivses rollis.

Üheksakümnendate lõpus pooldas vaid u. 20 % soomlastest Karjala tagastamist. Olukord on kiirelt muutunud. 2007. aastal läbiviidud küsitluse tulemusena nõudis Soome alade tingimusteta tagastamist juba 38% ja läbirääkimiste alustamist 47% soomlastest.[2] Positiivne muutus on märkimisväärne ja nende arv, kes anastatud alasid tagasi nõuavad, kasvab tõusvas tempos iga aastaga. On ju Soomes terve hulk kodanikeorganisatsioone, kes teevad sellel teemal aktiivset teavitustööd — korraldatakse seminare, teemaõhtuid, meeleavaldusi, korjatakse allkirju, kirjutatakse artikleid ja avaldusi jne. Tehakse laialdast ja tihedat rahvusvahelist koostööd (sh. Eesti kodanikeorganisatsioonidega) ja antakse välja ajalehte Karjala Klubi.

1. http://prokarelia.net/Fi/
2. MC-Info Oy/Karjala-lehti 6.12.2007

loome aktivistid 2003. aastal parlamendi ees Karjala tagastamist nõudmas

segi Soome kirik on asunud Venemaalt tagasi nõudma endale kuuunud omandit. Ajaleht Kotimaa 14.03.2009 artikli põhjal nõuab Ingeri ririk tagasi 120 eri objekti, sh. mitu miljonit eurot väärt olevat kivikirikut /iiburis. Ajalehe andmetel jõustus Venemaal 2001. aastal seadus, mille ärgi on usuorganisatsioonidel, kelle varad natsionaliseeriti, õigus saata need tagasi. Seda õigust on tõsi küll rakendatud seni vaid ortodoksi driku suhtes, kuid seadus ei tee erinevatel konfessioonidel vahet.'

Tähelepanuvääriv on aga, et Soome poliitiline eliit on vaikinud ega ulge anastatud alade ja omandi tagastamisküsimuses võtta aktiivset ieisukohta. Venemaal ei ole teema tabu. See on tabu vaid Soome poiitilisele eliidile.

Väsimatu Karjala tagastamise aktivist, ajalehe Karjala Klubi toimeaja Veikko Saksi kommenteeris autorile olukorda järgmiselt: «Finlaniiseerumine on takistanud ja takistab üha avameelset arutelu teatud tsjadest. Valitsevad ringkonnad ja vanemad vanusegrupid on selle loktriini sügavalt omaks võtnud. Kõige hullem on aga, et see õpetus ;iirdub teadvustamatult edasi järgmistele sugupõlvedele. Peamiseks)õhjuseks on see, et ei teata asjade seisu ega tagamaid ja ei osata nenle tegelikku tähendust esile tuua. Seetõttu vaikitakse olulised asjad

. Kirkot vaativat omaisuuden palautusta.
ittp://prokarelia.net/fi/?x=artikkeli&article_id = 1760&author=10

tihtipeale lihtsalt maha. Positiivne muutus küll toimub, kuid poliitilisel areenil on see kahjuks väga aeglane.»

Viiburi, postkaart aastast 1939. Linn, mille fašismist vabastamise aastapäeva Venemaal hiljuti tähistati

Hiina

Venemaa andis 14.10.2008 Vene-Hiina piirilepingu lisa alusel Hiinale üle Yinlongi (Tarabarovi) saare, pool Heixiazi (Bolšoi Ussuriiski) saarest ning Bolšoi saare Arguni jõel Tšitaa oblastis Ida-Siberis. Kokku ulatus tagastavate saarte pindala pea 400 ruutkilomeetrini. Leping sõlmiti 2004. aastal Venemaa tollase presidendi Vladimir Putini ja Hiina juhtide vahel.

See lõpetas 40 aastat väldanud erimeelsused ja sulges ühe peatüki külma sõja ajaloos. 1969. aastal hukkus Amuuri jõel kokkupõrgetes nende saarte pärast sadu sõdureid ning Nõukogude Liidu ja Hiina liit murenes pikaks ajaks. Saared läksid Venemaa valdusesse juba 1929. aastal, kuid Hiina pidas neid jätkuvalt enda territooriumiks. Venemaa ei näinud väikeses territoriaalses kaotuses midagi märkimisväärset.[1]

Nõukogude ajal, kui Pekingi ja Moskva vahel olid pinged, olid Tarabarovi ja Bolšoi Ussuriiski saared strateegiliselt tähtsad, et kaitsta Ha-

1. ERR, Aktuaalne kaamera 21.07. 2008

barovski linna võimaliku Hiina rünnaku eest. Bolšoi Ussuriiski saarest sai Nõukogude ajal võimas tugipunkt.

Hiina välisministeeriumi esindaja ütles, et Venemaa ja Hiina vahelise piirivaidluse lahendamine saarte üleandmise näol on näide keeruliste rahvusvaheliste küsimuste lahendamisest diplomaatilisel teel.[1]

Amuuri jõe saarte tagastamine Hiinale lahendas ühe piiriprobleemi, kuid võib üsna tõenäoliseks pidada, et peatselt kerkib üles Mandžuuria (enam kui miljon ruutkilomeetrit) küsimus, mis võib halvemal juhul kunagi viia isegi võimaliku relvakonfliktini. Praegu sellest veel ei kõnelda. Teise variandina võivad hiinlased seila ala lihtsalt inimestega üle ujutada, nagu Siberis parasjagu toimubki. Venemaa anastas Mandžuuria 1860. aastal Hiinalt, paar nädalat peale teise oopiumisõja lõppu sõjaähvardusel, kuigi ta isegi ei osalenud selles sõjas. Hiina kooliõpikutes on tänaseni kirjas ja kõik väikesed hiinlased teavad, et Mandžuuria on osa Hiina riigist ning kuigi hetkel on see territoorium Venemaa kontrolli all, saadakse see kunagi tagasi. Söed hõõguvad...

Jaapan

Kõigile on ilmselt hästi teada vaidlus Jaapanile kuuluva nelja Lõuna-Kuriili saare ehk Jaapani Põhjaterritooriumi — Lõuna-Tsušima üle. Saarte **Dõlisekinikud** oli ainud. 18.-19. sajandil asustasid saari jaapanlased ja venelased. 1875. aasta lepinguga sai Jaapan saared oma valdusesse, loobudes samas Sahhalinist Venemaa kasuks.

Need saared, mille ajaloolised nimetused on Kunašira, Iturupa, Sikotana ja Habomai okupeeriti ja annekteeriti II Maailmasõja lõpus, /aid nädal enne seda, kui Jaapan alistus liitlastele, venelaste poolt ning isuvad praegu Sahhalini oblasti koosseisus. Punaarmee pealetung ;undis saartelt põgenema ligi 17 000 kohalikku elanikku, kes soovisid /ältida tänaseni kestva okupatsiooni alla sattumist.

Vaatamata Venemaa püüdlustele legaliseerida okupatsiooni, rahule-)ingu sõlmimisega mõlema riigi vahel, on Jaapan keeldunud, erinevalt lestist, järjekindlalt igasugustest Moskva sellesuunalistest ettepanekutest.

Aleksander Panov, Vene suursaadik Jaapanis hoiatas 24.10.1997 x>kiot, et Vene-Jaapani suhted halvenevad juhul kui Jaapan ei lõpeta kahepoolsete suhete küsimuse sidumist vaidlusega Kuriilide kuuluvu-;e üle.[2] Sellele vaatamata on Jaapan kõigis ametlikes dokumentides a sellel teemal avaldatud uurimustes kinnitanud, et Kuriili saared ja

. www.DELFI.ee, 14. oktoober 2008
. Problems Prcdicted, Meetings Held, 24.10.1997 Kyoto News Agency

Põhja-Sahhalin ei ole kunagi kuulunud kellelgi teisele kui Jaapanile ning saarte hetkeseisu võib kirjeldada ainult kui Venemaa okupatsiooni. Jaapan on korduvalt deklareerinud, et ei kavatse oma seisukohta ei nüüd ega tulevikus muuta.[1] Siin on, millest Eesti valitsevatel ringkondadel tuleks eeskuju võtta.

Kogu maailm toetab, kaasa arvatud ÜRO ja Euroopa Liit, Jaapanit tema õigustatud taotlustes. 1995. aastal tekitas USA saadik Moskvas lausa diplomaatilise tormi, kui ta kinnitas oma visiidil kaug-Itta, et Jaapanil on Lõuna-Kuriilidele eelisõigus ja Venemaa peaks need territooriumid Jaapanile tagastama.[2]

2006. aastal tegi Venemaa Jaapanile ettepaneku tagastada Šikotina ja Habomai saared, kui Jaapan nõustuks jätma teised kaks saart Venemaa koosseisu. Jaapan keeldus. Venemaa kinnitab muidugi nende alade igipõlist kuulumist neile, kuid viimaste aegade kontaktid Vene ja Jaapani kõrgemate tegelaste vahel annavad märku teatud positiivsetest muutustest.

Venemaa on valmis jätkama Jaapaniga dialoogi territoriaalvaidluste üle, et leida mõlemale vastuvõetav lahendus, ütles välisministeeriumi pressiesindaja Andrei Nesterenko Vene peaministri Vladimir Pütini Jaapani visiiti kommenteerides.[2] Arvestades Venemaa jätkuvalt nõrgenevat positsiooni Kaug-ldas ning Jaapani otusekindlust oma huvide eest seismisel võivad positiivsed muutused toimuda varem kui arvata võikski.

See ei meeldi vene impeeriumimeelsetele noortele. 29.11.2009 korraldas noorteorganisatsioon Naši Moskvas Jaapani-vastase meeleavalduse. Põhjuseks oli 24.11.2009 Jaapani tehtud järjekordne avaldus, milles kinnitati Kuriili saarte jätkuvat kuuluvust Jaapanile ning nõuti Venemaalt nende tagastamist.[1]

1. Vice-Ministreal Sub-Committee Meeting of the Japanese-Russian Joint Committee Meeting on the Conclusion of the Peace Treaty and Vice Ministerial Consultations.
http://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/meet0110.html
2. Kuril Islands Dispute — ItarTass Moscow 09.12.1995
3. Venemaa: oleme valmis dialoogiks Kuriili saarte üle, Interfax/BNS, 14.05.2009
4. TV Kanal 2, Reporter 30.11.2009

Iga lind teab, kuhu pesa punuda. Teades, kus on ta elupaik, näitab ta, et teab oma ülesannet. Kas siis tõesti inimene ei mõista seda, mida mõistab lind?

Hiina tarkus

PIIRIDE TAASTAMINE WIN-WIN PRINTSIIBIL

Püüan raamatusse tuua ka ühe positiivse visiooni. Kuna Eesti on üksi tõesti väike ja nõrk, siis peab ta see-eest olema tark ja kaval.

Vaatame, kuidas võiks mõjuda Euroopa ja Venemaa suhte areng Eesti alade tagastamisele. Sellel visioonil on muidugi katet vaid juhul, kui Venemaa ja Euroopa suhted on vastastikku lugupidavad ja Venemaa on koostööaldis. Venemaa poolt praeguses situatsioonis positiivseid signaale kahjuks ei tule. Kuid Euroopa Liit on kuulutanud, et üritab Põhjadimensiooni projektide kaudu elavdada Loode-Venemaa majanduslikku arengut. USA Välisministeerium kinnitab oma kodulehel, et: «USA peab jätkama Põhja-Euroopas territoriaalsel põhjal demokraatlike ja tsiviilinstitutsioonide tugevndamist ja toetamist, tekitamaks vundamenti poliitilisele stabiilsusele ja investeerimisvõimalustele, piiriülene kaubandus kaasa arvatud.» On selge, et normaalne läbisaamine ja n.ead suhted on kasulikud mõlemale poolele.

Venemaa probleemiks on demokraatiast eemaldumine, stalinistlik ijalookäsitlus ja kommunismikuritegude õigustamine. Lisaks muidugi okkav korruptsioon, võirnuklannide vaheline võitlus ja majanduse alakäik. Agressiivsus ja energia kasutamine relvana välistab kahepoolse jsalduse tekkimise läänemaailmaga. Euroopa probleemiks on ühtse lägemuse puudumine ja erihuvidega liikmesriikide konkurents. Euroopal on tehnoloogia ja oskused, kuid puudus on vajalikus koguses energiast. Venemaal on energia ja tooraine, kuid puudub kõik muu. Venemaa sõltuvus Euroopast on märksa suurem kui see välja paistab. Euroopa ja eriti Venemaa vähenev konkurentsivõime võrreldes USA ja Hiinaga sunnib neid paratamatult majanduslikule koostööle. Mõlemapoolselt kasulik majanduslik koostöö on aga aluseks poliitilisele koostööle. Selles peitubki Eesti võimalus, mis tuleb ära kasutada.

Okupeeritud Eesti alade, Petserimaa ja Narva taguste alade majandus kiratseb, ettevõtted on varemetes, maa söötis. Inimesi on vähe, sest protsessis, milles Venemaal kaob üle 100 küla ja venelaste arv väheneb miljoni võrra aastas, tühjenevad ka piiriäärsed alad. Regionaalpoliitika puudub, noored lahkuvad suurlinnadesse. Pihkva oblast on üks suuremaid riiklike dotatsioonide saajaid Venemaa Euroopa osas' ning täpselt samasugusesse olukorda on suutnud Venemaa viia ka Soomelt anastatud Karjala. Tõsiseks probleemiks, mis mõjutab sotsiaal-majanduslikku ja demograafilist olukorda Petseri rajoonis, peab Venemaa Pihkva oblasti Föderaalse Julgeolekuameti (FSB) piirivalvevalitsuse ülem Ivan Bobrjaškov topeltkodakondsust omavate kodanike liikumist üle piiri Eestisse. See tendents suurenes pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga. Petserimaalased kasutavad piiriületusel oma Eesti passi ning siirduvad seejärel edasi Lääne-Euroopasse.[2]

Mahajäetud talumaja Tsirgu külas, Petserimaal

1. Riin Saadjärv... Tartu Ülikool 2008, lk. 77
2. www.DELFl.ee, 20. 05.2008

Ometi on Petserimaal tänagi ca 15 000 Eesti kodanikku[1], mis teeb pea kaks kolmandikku elanikkonnast, ja leidub ka teisi, kes tervitaksid Eesti Vabariigi naasmist oma õigetele piiridele. Nii näiteks avaldasid toetust Eesti taasiseseisvumisele Petseri munk Aleksander Nesterovitš ja kleerik Georgi Fedotov, kes kirjutasid: «Praegu asuvad paljud Petseri usklikud hommikul Eesti lehtede järjekorda nagu leiva-piima järele. Venelased ja eestlased. Lugedes Eesti sündmustest, paluvad nad Eestile võitu kurjusejõudude üle, meenutatakse, kui puhas oli kunagi Petseri, kuis austati orbe, lesknaisi, vanu. Meil jääb üle ühineda nendega palves.»[2]

«...just Läänemeremaade koostööd /on/ hinnatud üheks Euroopa suurimaks potentsiaaliks. Mis võiks olla siinjuures meie uuenduslik panus? Ei midagi ülioriginaalset, aga näiteks soomlaste poolt osaliselt hüljatud põhjadimensiooni idee edasiarendamine oleks perspektiivikas ja huvipakkuv, kui segada juurde Euroopa uue naabruspoliitika võimalusi, poolakate idadimensiooni loomise ambitsioone ning miks mitte ka USA Põhja-Euroopa uut algatust. Olulisim on siinjuures Loode-Venemaa kaasamine koostöösse. See kõlab ehk naiivselt, sest Venemaa ei soovi oma regioonide eristaatuslikku koostööd «lähivälismaaga». Samuti ei soovi Venemaa olla naabruspoliitikas üks paljudest Euroopa naabritest, vaid saavutada palju enamat, kahepoolset strateegilist partnerlust. Kuid meie jaoks ei ole oluline ega hallatavgi arengukoostöö kogu Venemaaga, vaid eelkõige selle loodeosaga,» on kirjutanud Balti ja Venemaa Uuringute Keskuse teadur ja TÜ politoloog Karmo Tüür.[3]

Euroopa Liidu ja USA meetmed stabiilsuse tagamiseks soodustavad oskuslikul suunamisel anastatud alade tagasisaamist. Just poliitiline ja majanduslik stabiilsus on suunad, millele meil tuleb aktiivselt rõhuda. Eesti peab koos oma naabritega, kellel on samasugused probleemid (Soome ja Läti) võtma initsiaatori ja vahendajarolli Euroopa Liidus, kes võiks pakkuda Venemaale win-win (mõlemapoolse kasulikkuse) põhimõtte] ühisprojekte piiriäärse koostöö raames, mis vähendaks psühholoogilisi tõkkeid ja usaldusepuudust ning pakuks majanduslikku koostööd ja ka poliitilist stabiilsust. Viisavabaduse EL-i ja Venemaa rahel lükkan ma siinkohal kategooriliselt tagasi, kuna see mõjuks Eesti riiklusele hävitavalt ning tundub, et Euroopaski ei ole see idee vähenalt rohujuuretasandil vist enam kuigi populaarne.

1. 19.08.2009 Novaja Gazeta
2. Mart Laar, Urmas Ott, Sirje Endre, Teine Eesti, Tallinn 1996, lk. 458
3. www.DELFI.ee, 20. mai 2008

Venemaa võiks omaltpoolt tagastada anastatud territooriumid. See oleks suur samm usalduse loomisel, mis on heanaaberlike suhete, äritegevuse ja koostöö aluseks. Venemaalt oleks raske ette kujutada positiivsemat suunamuutust. See lisaks oluliselt rahvusvahelise kapitali huvi ja investeeringuid Venemaale.

Soomes tegeletakse aktiivselt Karjala taastamisprotsessi arvestustega. Nende järgi on investeeringud 10 aasta jooksul suurusjärgus kuni 30 miljardit eurot, mis tasuvad end ära 10 aasta jooksul.[1] Sellest 10 miljardit tuleks riigilt ja 20 miljardit erasektorilt. Leitakse, et see avaldaks tohutult suurt ja positiivset mõju kogu Soome majanduse elavnemisele ja tööhõive tõstmisele. Eestis pole vastavaid kalkulatsioone tehtud, kuid arvestada võib ilmselt märksa lühema aja ja territooriumi 18 kordse suuruste vahest tingitult oluliselt väiksemate kulutustega. Umbes 1,7 miljardi euro ehk 26,6 miljardi krooniga, millest valdav osa tuleks erasektorist. Arvestused tehti 2005. aastal, kulutused on nüüdseks teistsugused. Kuid mitte ülesaamatud. Pealegi on Eestil kogemus mahajäänud majanduse ja infrastruktuuri kaasajastamisel juba olemas ning ka Lääne kapitali kaasamine on reaalne. Lisaks ületavad ainuüksi Narva jõe tagusest põlevkivist diiselkütuse tootmisel saadavad tulud kõik kulud mitmekordselt.

Riiklikud projektid tagaks tööhõive ja majandusarengu kogu regioonis, eraettevõtjad ja omandi tagasi saanud elanikud elavdaks seda omaltpoolt. Koormavatest ja mahajäänud äärealadest vabanemine, areng ja majanduslik koostöö on tegelikult kasulik nii Peterburgi regioonile kui tervele Venemaale.

Nagu öeldud, peitub mainitud stsenaariumi elluviimisele suurim oht Venemaa jätkuvas eemaldumises demokraatiast, kasvavates imperialistlikes ambitsioonides ja varasemate aastate naftahindade jätkuvas tõusus, mis suurendas Moskva soovimatust välisinvesteeringute suhtes ja pani unustama tööstuse ja infrastruktuuri moderniseerimise vajaduse. Valuuta tuli ju niigi. 60-70-ndatel viis naftahindade kiire tõus NSV Liidu juhid samasugustele eksijäreldustele. See oli üheks oluliseks põhjuseks stagnatsiooni tekkimisele ja kogu NSV Liidu majanduse kokkuvarisemisele.

Venemaa majanduses on tugevaid märke vana stsenaariumi kordumisest. Kogu riigi juhtimispoliitika ja struktuur on üles ehitatud jätkusuutmatult. Seda kroonib ohjeldamatu korruptsioon ja võimu kuritavitused. Venemaa oli ja jääb hiiglaseks savijalgadel, mille kokkuvarisemine on üsna tõenäoline. Seda enam, et viimaste aegade naftahindade

1. Veikko Saksi, Karjalan palautus, 2005, lk. 189

järsk langus ja majanduskriis on ära söönud Venemaa valuutareservid ja kuivatanud ammendamatutena tunduvad rahaallikad. Hea ülevaate sellisest stsenaariumist annab 2008 ilmunud Soome majandusteadlase Veikko Saksi raamat «Venäjä kriisissä». Kuid isegi selline stsenaarium oleks meie huvides, sest mida nõrgem on Venemaa, seda kindlam on Eesti julgeolek ja lootus saada tagasi oma alad. Ebaratsionaalne ja hullumeelne käitumine mõjub Venemaa rahvusvahelisele positsioonile kahtlemata nõrgestavalt.

Venelaste arv Venemaal väheneb, seevastu kasvab maruliselt islamiusuliste ja Kaug-Idas salamisi üle piiri pugenud hiinlaste arv. Täpsed arvud puuduvad, kuid juba räägitakse kümnest kuni seitsmeteistkümnest miljonist hiinlasest, keda ei saada juba nüüd kontrolli alla. Kaug-Idas on piirkondi, kus 20% elanikest moodustavad hiinlased ning kus Moskva kontroll järjest väheneb.[1] Viiekümne aasta pärast on venelased Venemaal vähemuses ja tõenäoliselt ära lõigatud teiselpool Uraale asuvatest maavaradest.

Moskva ei saa lõputult Euroopasse kui vaenlasesse suhtuda, kui ta just seda vallutada ei kavatse, et nii enda tagalat või impeeriumi laiendada. Selleks pole ta aga võimeline — Lääne sõjaline võimsus on mitmeid kordi suurem, vaatamata selle mõtlematule vähendamisele viimastel aastatel. Venemaal ei ole sõbralikke suhteid peaaegu mitte ühegi naaberriigiga, kuid terve mõistus peaks ehk isegi ka seal ükskord võimule pääsema. Selle asemel, et kulutada aega oma väikeste ja edukate naaberrahvaste ründamisele, võiks Venemaa püüda hoopiski heade läbisaamiste poole ja neilt midagigi õppida.

Juba täna on Venemaa ja Hiina rollid vahetunud, Hiina on märksa tugevam ja dünaamilisem. On vaid aja küsimus, millal Hiina hakkab tagasi nõudma Mandžuuriat ja teisi XIX sajandil kaotatud alasid. Juba tagastas Venemaa Hiinale 1969. aastal okupeeritud Amuuri jõe saared, üldpinnaga ca. 400 ruutkilomeetrit, mis olid muudetud ülivõimsateks sõjalisteks kindlustusteks. Jaapan ei kavatsegi taganeda Kuriili saarte tagastamise nõudest.

See näitab, et lootust ei tohi kaotada. Tuleb välja, et emakese Venemaa pind, milleks on kuulutatud ka kõik meilt anastatud alad, ei ole sugugi nii püha ja puutumatu, et sellest jalatäitki loovutada ei saaks ning lääne orientatsioon on Venemaale ainus kindel tee rahu, julgeoleku ja majanduse õitsengu suunas. See aga ei õnnestu, kui Venemaa käitub seniste mallide järgi. Venemaa president, kes vabatahtlikult tagastaks piiririikidelt anastatud alad, jääks ajalukku positiivse näitena

1. Riiu Saadjärv..., magistritöö, Tartu Ülikool 2008, lk. 84

riigimehest, kes on inim- ja rahvusvaheliste õiguste elluviija ja uue ajaloolehekülje pööraja Venemaal.

Valmisolek läbirääkimisteks ja heade suhete loomiseks ei tähenda kaugeltki seda, et me enda õigustest peaksime loobuma või tegelikkust moonutama. Eestil peab olema julgust tuua asjade ja olukorra tegelik seis asjalikult ja objektiivselt esile. Oleme liialt paljudes asjades andnud järele juba enne, kui läbirääkimisi on õieti alustatudki. Sellisel viisil jätkates saame olla ja jäädagi vaid kaotajateks.

Kava ei ole loomulikult lihtne ja võib tunduda oma hüpoteetilisuses või Venemaa viimase aja tegevuse ja agressiivsuse tõusu taustal naiivne ja utoopilinegi, kuid lihtsalt allaheitlik äraandmine pole ammugi alternatiiv. Kahepoolne huvitatus territooriumite tagastamisel on see, mida meie riigijuhid peaksid propageerima nii idas kui läänes, mitte au ja eneseväärikust kaotades tahtma, et Venemaa piirilepingu ratifitseeriks. Eestil pole seda ju vaja! Samaaegselt peab loomulikult jätkuma ka järelejätmatu ja resoluutne õiguslike meetmete ärakasutamine ja sirgeselgne Tartu Rahu piiride taastamise nõudmine, sest rahvusvaheliste seaduste järgi, ei saa meie positsioon õiguslikult tugevam ollagi. Sellesse tuleb kaasata ka lääneriigid ja rahvusvahelised organisatsioonid. Küsimus on eesti rahva enesemääramisõiguses. Lõppude-lõpuks ei tohi ju välispoliitikal olla muud eesmärki kui meie rahvuslike huvide parim kaitse.

«Kõige tähtsam on muidugi oma õiguste eest seismine. Teiseks on Narva taga maavarasid ja Petserimaal loodusvarasid, mis omavad tohutut väärtust. Isegi kui me neid varasid kohe kasutada ei saa või ei taha, peavad nad kuuluma meile. Ja kolmandaks avardab see meie kauplemisruumi rahvusvahelistes suhetes. Me peame loobuma passiivsest «lepime-mis-meile-antakse» hoiakust ja haarama initsiatiivi. Asudes nõudma ÜRO-s, EL-is, EN-is, OSCE-s ja kõigis muudes organisatsioonides Venemaa kui N. Liidu õigusjärglase jätkuva okupatsiooni lõpetamist viiel protsendil Eesti aladest saame me endale automaatsel! kauplemisobjekti kõigis neis organisatsioonides. Nõudes rahalist kompensatsiooni okupatsioonikahjude eest saame me majandusliku kauplemisobjekti Moskvaga. Esitades Moskvale piirileppe lähtepositsiooniks Tartu Rahu joone ja pakettnõude, et Venemaa peab kompenseerima kõik okupatsioonikahjud ja maksma kompensatsiooni kõigi võimalike saadavate territooriumite üle oleme võtnud endale võimaluse sellest või teisest asjast loobuda, kui vastu saame midagi kasulikku.»[1]

1. Terve Mõistuse Sündikaat, Juhtkiri 04.02.2008

Meie ülesanne on jätkuvalt survestada valitsust ja Riigikogu, et tühistataks uus piirileping. Ehk suudab Riigikogu üle eelkäijate varju hüpata ja hakkab arvestama Eesti huvide ja rahva tahtega. Öeldakse, kui vaatad valguse poole, siis varjud jäävad selja taha.

Kuidas küll ometi võib Eesti just nüüd, mil te olete nii vabad ja tugevad ja uhked, kuidas te ometi võite just nüüd lihtsalt anda ära viis protsenti oma taevalikust maast, alistudes sellega maailma ajaloo ühele kõige julmemale ja mõrvarlikumale režiimile?

Jätk H. Walters, Lõuna-Florida Ülikooli professor

KAS ÄRA ANDMINE VÕI ÄRAANDMINE?

Asjaolud, mis piirilepingu temaatikat uurides on ilmsiks tulnud, panevad sügavalt kahtlema meie läbirääkijate ja poliitiliste otsustajate motiivides. Kogu piiriteema on mässitud machiavellilikku valede, demagoogia, salastatuse ja pettuste võrku ning sellest läbitungimine on olnud raske. Õigusteaduste doktor Ando Leps on kirjeldanud toimunut: «Eesti-Vene piiriläbirääkimised on olnud ikka ühe riigi läbirääkimised, kus üks seltskond, kes esindab küll teist riiki, on siiski vaid selle esimese riigi huvide otsene esindaja.»[1]

Üheksakümnendate aastate alguses vastu võetud dokumendid, seadused ja otsused võimaldavad järeldada, et enamikel meie riigivõimu esindajatel ei olnud kavas loovutada osa Eesti Vabariigi territooriumist Venemaale. Tartu rahulepinguga määratud Eesti-Vene riigipiiri paiknemine põlistati uue Põhiseaduse ja riigipiiri seadusega. Valitsusel ei olnud mingit põhjust, vajadust ega õigust asuda läbirääkimistele uue piirilepingu sõlmimiseks. Sellele vaatamata seda siiski tehti.

Eesti ja Venemaa vahel oli kehtiv piirileping olemas, uut lepingut oli vaja vaid Vene Föderatsioonil. See, et Vene Föderatsioon rajas piiritähised Nõukogude Liidu poolt määratud joonele, ei saanud olla pädev

1. Ando Leps, Orjarahva veetše Toompeal, SL Õhtuleht 28.06.2005

põhjus Kremli toiming heaks kiita — eriti kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu presiidium oli Nõukogude Liidu poolt tehtu kehtetuks ja kuriteoks kuulutanud. Ka ilma uue lepinguta oleks kontrolljoon toiminud kõigi riigipiiri nõuete kohaselt edasi nagu nüüdki. Eestile oleks jäänud õigus kunagi tulevikus nõuda piiri nihutamist tagasi Tartu rahulepingus määratud paika või selle nõude esitamata jätmise eest sobiv hüvitis saada.

Valitsevad ringkonnad on käitunud kui parimad Jossif Stalini õpilased. Nimelt kõmistas Stalin ÜK(b)P XVI kongressi tribüünilt: «Kui mitu korda ma olen teile öelnud: tehke mida tahate, kuid ärge jätke maha dokumente, ärge jätke jälgi!»[1] Jäljed on salastatud, peidetud ning ilmselt suures osas ka likvideeritud. Tänaseni ei ole osundatud millal, milliste seaduste, otsuste ja dokumentide alusel ja kelle poolt sai uue riigipiiri lepingu sõlmimise kavatsus heaks kiidetud, kooskõlastatud ja kuidas see otsus sõnastatud on. Kuna lepingut hakati koostama, siis pidi valitsus selleks ju vastava otsuse tegema. Seega peaks arhiivis olema ka nõuetekohaselt koostatud protokolle, kus on kirjas nii istungil alnutc nimed, istungi põhjus, autolude olulised punktid ja otsus. Kuid pole.

Meil on teada peaministrite (Tarand, Vähi, Kallas jne.) avaldused Tartu Rahu piiridest ja lõpuks Tartu Rahust enesest loobumise kohta ning mitmed hilisemad valitsuste otsused. Riigikogu ei olnud neile selleks volitusi andnud. Või oli? Kui oli, siis millal toimus vastav Riigikogu (sala)istung, milliste ja kelle häältega see vastu võeti? Kelle poolt koostati ja esitati eelnõu? Avalikkust ei ole sellest iialgi informeeritud ning vastavat Riigikogu istungi stenogrammi ja otsust ei ole kunagi avalikustatud. Tõenäoliselt seda ei olegi olemas. Vähemalt Välisministeeriumi avaldatud seletuskiri Eesti ja Venemaa vahelise piirilepingu eelnõule ei maini midagi muud kui vaid välisministrite ja valitsuse piirilepingut heakskiitvaid otsuseid 1996. 1999. ja 2005. aastal.- Ilma Riigikogu ametliku volitusteta puudus neil aga selliste otsuse tegemiseks õigus.

Isegi juhul, kui järelandmised oleks olnud Eesti huvides, tegutsesid Tarand, Vähi, Kallas, Paet jne. nii või teisiti volitusteta. Kuna piiriläbirääkimiste teema oli kuulutatud salajaseks, tulnuks peaministrite ajakirjandusele tehtud vastutustundetuid avaldusi, et Eesti on valmis loobuma oma territooriumitest ja Tartu Rahust, vaadelda kui olulise,

I. E. Radzinski, Stalin, Varrak, Tallinn 2000, lk. 163

l. 05. mai 2005 VM seletuskiri Vabariigi Valitsuse korralduse «Eesti Vabariigi ja *Vene* Föderatsiooni piirilepingute eelnõude heakskiitmine ning Vabariigi Valitsuse 26. veebruari 1999. a korralduse nr 220-k (RT 11 1999, 4, 26) kehtetuks :unnistamine» eelnõu juurde.

salajaseks tunnistatud teabe lekitamist ja edastamist vastaspoolele. Pole kahtlustki, et selline käitumine kahjustas olulisel määral Eesti positsioone läbirääkimistel.

Mais 2005 välisminister Paeti allkirjastatud ja Riigikogus ratifitseeritud leping ei ole kooskõlas nende põhimõtetega, mille kohaselt aastatel 1990 ja 1991 Eesti Vabariik taas iseseisvaks muudeti. Vähe sellest, leping rikub selgelt eespool välja toodud Eesti Kongressi, Ülemnõukogu ja Riigikogu otsuseid, seadusi ja eeskätt EV Põhiseadust ning oli seetõttu juba algusest peale õigustühine.

Põhiseaduse §61 lg.2. ütleb: «Riigikogu liige ... annab vande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale.» Vande annavad ka kõik teised kõrged riigitegelased. Riigikogu ei järginud Eesti kõrgeima võimu kandja, rahva, selgelt ja üheselt väljendatud tahet vaid ratifitseeris uue, mõttetu, kahjuliku ja vaieldamatult põhiseadusevastase lepingu. Riigikogu ei või vastu võtta põhiseadusevastasl seadust ja kui võtab, on see tegelikult õigustühine.

Põhiseaduse §123 II lõige ütleb, et «Kui Eesti seadused või muud aktid on vastuolus Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingutega, kohaldatakse välislepingu sätteid.» Seda punkti on püütud ära kasutada väidetes, et nüüd ei ole midagi teha — uus piirileping on A ja O ning ülim Põhiseadusest. Kuid see on järjekordne eksitav vale. Antud säte puudutab vastuolu vaid alama astme seaduste ja aktidega ega kehti välislepingu vastuolu puhul Põhiseaduse endaga. Seega on uus Eesti-Vene piirileping õigustühine ja kuulub denonsseerimisele. Põhiseaduse täitmine ei ole tõlgendamise ega vaba voli küsimus. Põhiseaduse täitmine on vältimatu kohustus.

Kuid piirileping sai sõlmitud, Tartu rahulepingust sai taganetud, Eesti maad ja mered ära antud ning okupatsioon «legaliseeritud». Küllap said ka juudad oma väljateenitud 30 hõbeseeklit või salakindrali pagunid, mis tunduvad tänasel Maarjamaal ihaldusväärsed olevat. Meie aga saime võimaluse näha, millised on meie juhid ja kas ära andmist kiitnud ja äraandmise sooritanud poliitikute aastate jooksul räägitud mesijutud ja lubatu ka tõsi on. Kas Eesti julgeolek tõesti tugevnes, kas meie suhted Venemaaga paranesid, kas setode probleemid lahenesid, kas meie kuulumine Läände sai sellest kinnitusi, kas NATO lennukid teavad juba, kuhu lennata jne?

Kui Läände kuulumine, kus me niigi oleme ja NATO lennukid, kes teadmatuses pole iial olnudki, välja jätta, siis võime tõdeda, et lisaks osale oma riigi territooriumist oleme ilmajäänud ka kõigest, mida meile poliitikute poolt suurejooneliselt lubati ja kui arvestada kõikvõima-

ikke muid järelandmisi, siis palju enamastki veel. Probleemid Venemaaga ei ole mitte vähenenud, vaid kasvanud.

Venemaa ci ole lepingut ratifitseerinud ja uus piirileping pole jõustunud. Meile on kõrgemalt poolt antud veel üks võimalus — ega Eestit ilmselt asjata Maarjamaaks hüüta. Kõikidele karmidele katsumustele vaatamata oleme vist siiski kõigekõrgema kaitsva käe all. Peame oskama vaid antud võimalust ära kasutada.

Kui uus piirileping denonsseerida (puudub põhjus, miks seda ei peaks tegema), siis kaob kahtlus, kas Tartu rahuleping jääb *de jure* kehtima. Eestil ei ole vaja muret tunda selle üle, et Vene Föderatsioon an omavoliliselt riigipiiri nihutanud kurjategija. Las kurjuse impeerium kannab okupandi tiitlit, meil ei ole õigust teda sellest enda maade, rah*i/a* ja õiguste arvelt vabastada. Oleme pea kakskümmend aastat suutnud kontrolljoonel kõik riigipiiri toimingud rahvusvahelise korra kohaselt täita ja suudame seda ka edaspidi teha. Selleks ei ole takistusi. Eesti vabadust ootasime 50 aastat, küll jõuame ka Petserimaa ja Narva taguste alade vabanemise ära oodata. Kes kannatab, see kaua elab, uskusid meie esivanemad.

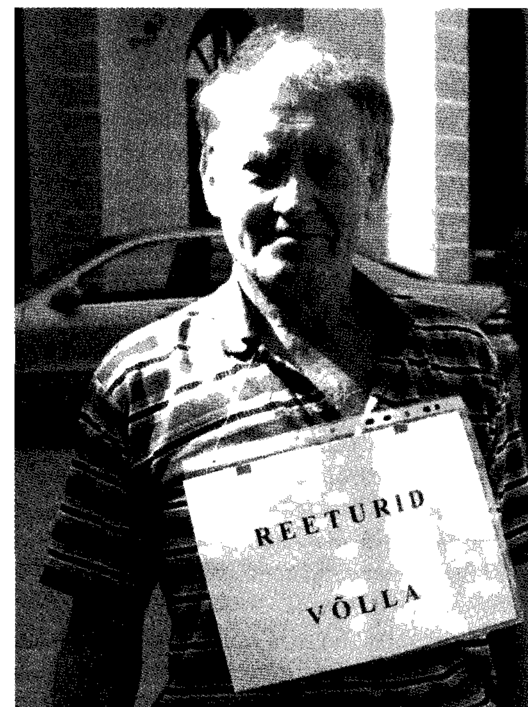
Lepingu denonsseerimisega kaob oluline alus Venemaa väitel, nagu oleks aastal 1991 kuulutanud ENSV piiridega maa-ala end Eesti Vabariigiks. Kaob automaatne võimalus käsitleda Eesti Vabariiki ENSV järglasena kõigi selles! tulenevate ohtudega meie riiklikule suveräänsusele.

Kui Riigikogu ei denonsseeri uut Eesti-Vene piirilepingut, ei maksa Venemaaga sõlmitud sobing ikkagi tintigi mitte, millega see kinnitati, sest Põhiseadus sätestab täpselt, kuidas on võimalik muuta Eesti-Vene riigipiiri, mis on § 122-ga põlistatud ja ühemõtteliselt paika pandud. Seda saab teha ainult ühel viisil — tuleb referendumi teel muuta Põhiseaduse sätet, mille kohaselt «Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga». Seda ei ole tehtud ning püüdku idameelsed, kollaborandid, mõjuagendid, naiivsed ärakasutatud tobukesed ehk nn. «kasulikud idioodid» või kes iganes piirilepingu sõlmimisega seotud on, õigustada seaduserikkumist, uus piirileping jääb kehtetuks ja õigustühiseks tema sõlmimise hetkest alates. Ka siis kui Riigikogu peaks jälle kord andma Vene survele järele ja tühistama rartu Rahule viitava deklaratsiooni ning Vene Riigiduuma piirilepingu ratifitseerib.

Tähtsust ei ole, kas äraandmine oli sooritatud vabatahtlikult või sunniviisiliselt, kas meie riigiesindajad olid ära petetud, ostetud, šan-

tažeeritud, hirmutatud või mis iganes. Reetmine jääb reetmiseks ning sellele ei ole õigustust.

Karistusseadustiku järgi on riigireetmine «Eesti Vabariigi kodaniku poolt välisriigi, välisriigi organisatsiooni, välismaalase või välisriigi ülesandel tegutseva isiku abistamine Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu suunatud vägivallata tegevuses või riigisaladuseks tunnistatud teabe või Eestile välislepingu alusel edastatud välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni salastatud teabe kogumine selle edastamise eesmärgil või selle edastamine välisriigile, välisriigi organisatsioonile, välismaalasele või välisriigi ülesandel tegutsevale isikule.» Piirilepingu sõlmimise näol ei ole tegemist mitte lihtsalt ametivõimu kuritarvitamisega, vaid vaieldamatult Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu suunatud tegevusega, ehk teisisõnu otsese riigireetmisega. Vägivallata tegevus katab ka lojaalsusküsimust, riigi huvide kahjustamist, sellele vastutöötamist jne.

Demonstrant 2005. aastal Toompeal, piirilepingu vastasel meeleavaldusel

Seto Kongressi Vanematekoda esitas õiguskantsler Allar Jõksile küsimuse, kas uue põhiseadusevastase piirilepingu sõlmimist valitsemisvastutust kandvate erakondade poolt, seda rahva eest varjates «saab käsitleda kui erakondade tegevust, kelle eesmärgid või tegevus on suunatud Eesti põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele?» Jõks vastas, «et põhiseaduslik kord tähendab olulisemaid põhiseaduslikke väärtusi, milleks on põhiseaduse üldpõhimõtted ning põhiseaduslike institutsioonide olemasolu ja toimimine nende põhiolemuses. Seega ei ole põhiseadusliku korra rikkumisega tegemist juhul, kui põhiseaduse normidest kaldutakse kõrvale väiksemas, vaieldavamas osas või ka ainult ühekordselt, ohustamata põhiseaduse normide toimimist edaspidi. Põhiseaduslik kord on riigi olemasolu seisukohalt tähtis. [—] Põhiseadusliku korra muutmise vägivaldsuse kriteeriumi sisustamisel tuleks lähtuda kitsendavast tõlgendusest, mille kohaselt vägivaldne on selline tegevus, kus kasutatakse füüsilist jõudu või ohustatakse muul viisil inimeste elu ja tervist.»'

Nagu näha lähenemisest piirilepingule (vt. pt. Piirileping ja põhiseadus) ning põhiseaduslike normide rikkumistele, pole isegi õiguskantsler Eestis enam mitte sõltumatu institutsioon ja ombudsman, vaid tuulelipuna käituv osa poliitikute ja ametnike võimukartellist, riigi võimueliidi põhiseadusevastaste otsuste legitimiseerija. Ükski õiguskantsler ei ole sellisest rollist ametisoleku ajal suutnud välja murda. Poliitikute poolt raamidesse pandud ja survestatud õiguskantsleritelt õigust ja põhiseaduslike printsiipide kaitset ilmselt loota pole. Seda on näidanud ka uus õiguskantsler Indrek Teder, kes on tulnud välja põhiseadusvastaste ettepanekutega näiteks kodakondsusküsimustes.

Jõksi antud seletus oli enam kui vildak. Ta õigustas põhiseadusliku korra rikkumisi, püüdes vähendada sellise käitumise tähtsust ja tagaärgi. Tema meelest võib Põhiseadust rikkuda ühekordselt või kalduda selle normidest kõrvale väiksemas osas. Kui nii arvaks mõni liht-<odanik, oleks tegemist lihtsalt ühe inimese arvamusega. Oht peitub iga selles, et õiguskantsler on institutsioon ja säärane lähenemine on nuutunud juba süsteemseks. Justkui oleks teatud ringkondade tahe Põhiseadusest kõrgem. Kas teisi seadusi võib ka ühekordselt rikkuda a jääda karistamata?

Miks tuleks põhiseadusliku korra muutmise vägivaldsuse kriteeriuni sisustamisel lähtuda kitsendatud tõlgendusest? Vägivald ei pruugi Mla ju mitte ainult füüsiline. See võib olla ka majanduslik, poliitiline, Psühholoogiline jne. Täpselt, nagu agressioon jääb agressiooniks, sõl-

. Õiguskantsler 22.03.2005. nr. 6-7/050331/0501357

tümata sellest, kas see viiakse läbi vägivallaga, ähvarduste, majanduslike, poliitiliste või muude vahenditega, rünnatava riigi siseolukorra puudujääkide ärakasutamise või rahvusvahelise käitumisega.

Põhiseaduslikku korda saab muuta või riiki üle võtta ka demokraatlikul teel, kuid kui seda teevad riigi huve kahjustavad või vaenulikud jõud, on ilma igasuguse kahtluseta tegemist vägivaldsel teel sooritatud teoga. Õiguskantsleri nn. kitsendatud käsitluse järgi ei olnud ka 1939/1940. toimunud Eesti riigi hävitamises Kremli ja siinsete juunikommunistide poolt midagi taunimisväärselt, sest kõik toimus ju ilma füüsilist jõudu kasutamata ja näiliselt demokraatlikult — Eesti riigijuhtide nõusolekul. Mingit vastupanu ega kriitikat ei osutatud, vastupidi, ajakirjanduses näidati rahvale kõike toimuvat vaid ülipositiivsetes värvides. Päts kuulutas ise põhiseadusevastase dekreediga välja ebaseaduslikud parlamendivalimised' ning palus oma lahkumisavalduses rahva täit toetust uuele riigireeturist peaministrile ja tema punakvislingitest valitsusele. See kõik ei tähenda aga, et Eesti okupatsioon ja annektsioon oleks olnud legaalne.

Ajaloodoktor Enn Tarvel on kirjutanud nende minevikupäevade kohta: «Teist teed ei otsitudki... Ei sümboolset relvastatud vastupanu, ei pöördumist lääneriikide ega maailma avalikkuse poole, ei protesti, ei seletust. Sellised sammud oleksid annekteerijale ja annektsiooni õigustajatele toonud tõsiseid riigiõiguslikke ebamugavusi. Kuigi 1939. aasta augusti-septembri ning 1940. aasta juuni-augusti sündmuste õiguslik külg on jäägitult selge, lubab vähimagi vastuhakkamise ja vastuvaidlemise puudumine annektsiooni õigustajatel praeguseni imestada, et millisest okupatsioonist üldse räägitakse, ei olnud ju vastupanu ega protesti, olid ainult kokkulepped.»[2] Paralleel tollaste ja tänaste sündmuste vahel on selgelt hoomatav. Loodame, et minevikust ei saa uut tänapäeva.

Ka ajaloolane Allan Käro on toonud välja paralleeli tänase piirilepingu ja 1939. aasta hääletu alistumise vahel. Käro kirjutas, et tagantjärele võime toona toimunut nimetada küll «viivitusvõitluseks», kuid tegelikult seisnes see «võitlus» ainult valmisolekus, et kui mingi ime läbi peaks taastuma Eestile meelepärane olukord ehk Saksamaa ja Nõukogude Liidu suhted peaksid halvenema, siis oleme valmis sellest kasu lõikama. Mingeid samme, mis oleksid pikendanud Eesti riigi olemasolu kuni paremate aegade saabumiseni, ei astutud. Ja tagajärjed

1. Magnus Ilmjärv, Hääletu alistumine, Tallinn 2004, lk. 882
2. Enn Tarveli järelsõna Elmar Tambeki raamatule Tõus ja mõõn, Tallinn 1992, lk. 291

ei lasknudki ennast kaua oodata. Eesti riik kadus niivõrd hääletult, et tagantjärele on meil endalgi raske aru saada, kuidas ja miks see nii juhtus. Rääkimata siis teistele seletamisest. [—] Tänapäeval on Eesti positsioon oluliselt paranenud. Aga kui mingi viga on end mõtteprotsessidesse juba sisse seadnud, siis ei jää jamad tulemata, siis kordub ta üha uuesti ja uuesti, vaidlus Eesti-Vene piirilepingu ratifitseerimise ümber käis täpselt 1939. aasta skeemi järgi. «Ja nii võibki kindel olla, et kui Eesti Vabariik ennast kokku ei võta, siis on meile garanteeritud üha uued, häbiväärsed ja alandavad välispoliitilised läbikukkumised,» kinnitas Käro.[1]

Uue piirilepingu sõlmimise näol on tegemist Põhiseaduse ja põhiseadusliku korra rikkumisega ning siinjuures ei oma tähtsust, kui suures osas seda tehakse — ka väiksemas osas ja ühekordne rikkumine on lubamatu. Õiguserikkumisest ei tulene õigust. Otsitud õigustused asja ei muuda.

Riigiportaal «www.eesti.ee» järgi on Kaitsepolitsei (KAPO) peamisteks ülesanneteks riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse kaitse, riigisaladuse kaitse, vastuluure teostamine, riigi sisejulgeoleku tagamine jne.[2] Kusjuures põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse kaitse on järjekorras number üks! Ülesandest number üks on aga territoriaalse terviklikkuse kaitse osas saanud praktikas vaid tühi sõnakõlks — ilmselgelt ei suuda, ei taha või ei julge KAPO suurerakondade, valitsuse ega Riigikogu tegevust kontrollida.

Eranditult kõigil kodanikel on reservatsioonideta kohustus kaitsta oma riiki. Põhiseaduse § 54 sätestab, et «kodaniku kohus on olla ustav põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust». «Rahuaja riigikaitse seaduse» § 2 lõik 1-s on öeldud, et: «Riigikaitse eesmärk on säilitada Eesti riigi iseseisvus ja sõltumatus, tema maa-ala, territoriaalvete ning õhuruumi lahutamatu ja jagamatu terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus.» Esitatud sättes ei ole määratlust, et riigi kaitsmine peaks toimuma vaid relvastatud kaitse näol. Ei saagi olla, sest põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse tagamine ei ole mitte ainult sõjaline ülesanne.

Eesti Riigikogu, president, valitsus, võimul olevad erakonnad, õiguskantsler ja Riigikohus käituvad aga justkui nende kohus see ei olekski. Ülalnimetatud ei teinud kõigi nende aastate jooksul, mil piirilepingu

1. Allan Käro, Välispoliitika vigade kordamine, Postimees 31.01.2006
l. http://www.eesti.ee/est/teemad/turvalisus/riik_turvalisuse_tagajana/kaitsesolitsei/

üle «läbirääkimisi» peeti, kordagi katset takistada lepingu sõlmimist, ei tõstatanud küsimust läbirääkijate õiguste ja mandaadi kohta teha omavolilisi järelandmisi ega imestanud, miks meil uut piirilepingut, koos paljude sama kahjulike järelandmistega ülepea vaja on. Küll aga leiti vajalikuks juba aegsasti, algul valitsuse tasandil, siis erakondade ümarlaual, kokku leppida Eesti huvidest taganemises, et hiljem oma kollektiivset äraandmist kaitsta ja õigustada ning «suureks eduks» nimetada.

Riigikogu liige on seaduse järgi küll puutumatu, kuid puutumatust on võimalik ära võtta. Valitsuse liikmed ei ole seaduse ees aga kunagi puutumatud olnud. Miks ei ole KAPO tegelenud riigi kõige kõrgemal tasemel toimuva Eesti põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud tegevusega ja on lasknud riigi Põhiseadust, ametlikke seisukohti ja riiklikke huve kahjustavatel isikutel toimetada takistamatult juba 1991. aastast alates? On ju Karistusmäärustikuski kirjas § 231, mis sätestab karistused Eesti Vabariigi territoriaalse puutumatuse rikkumise eest ja mingeid erandeid selles ette nähtud ei ole. Ka mitte õiguskantsleritele Põhiseaduse rikkumistele formaalsete õigustuste väljamõtlemiseks. *Isegi juhul, kui Riigikogu peaks tühistama piirilepingu, on Eesti Vabariigi tõsiseltvõetavusele, suveräänsusele ja rahvusvahelisele mainele selle sõlmimisega antud löök,* **mille eest peavad vastust andma kõik need, kes rahva selja taga leppisid kokku ja kirjutasid alla sellele lepingule.**

Dr.Ph Olaf Imelik ei suuda, nagu käesoleva raamatu autorgi, mõista, «Mida taotlesid meie «päris-poliitikud» juba .../aastaid/... kestnud püriläbirääkimistega, kui nad lõpuks pidasid vajalikuks täielikku järelandmist vene poole nõudmistele ja sedagi tingimustel, et ta meie järjepidevust ei tunnista ja et annaksime siia asunud NSV Liidu kodanikele Eesti Vabariigi kodanikuõigused? Kuidas Venemaa on suutnud meid nii nurka suruda... Kas on tegemist mingite meie riiki või selle esindajaid ohustavate, meile mitte teadaolevate ähvardustega või oli neil läbirääkimistel mingi meile mitte teadaolev «konfidentsiaalne» eesmärk?»[1] Kas ei peitu üks seletus tõsiasjas, et meie mitmeid transformatsioone ja nimemuutusi läbi teinud parteide juhtivad tegelased ja poliitikud on valdavalt pärit samast vennaskonnast, kust meid ohustava idanaabri juhidki?

Siin sobib jälle tsiteerida Kanada väliseestlast Boris Tesnovi, keda toimunu pani samuti sügavalt nördima: «Eesti tegi suure ja põhimõttelise ühepoolse järelandmise, aktsepteerides läbirääkimiste alusena

1. Olaf Imelik, Pimesikumäng, Tallinn 1999, lk. 152, 153

mitte Tartu rahulepingu piiri, vaid stalinliku vägivallaga paika pandud nn. kontrolljoont, ilma selle eest punast krossigi vastu saamata.» Selleni viis allaheitlik ja vale läbirääkimiste taktika. «Lisaks, nagu juulilepete puhul, tehti jälle sidestus: kui ainult Venemaa tunnistab Tartu Rahu. Milleks sidestus, kas jälle illusiooni loomiseks, et Moskva midagi vastu annab? Seegi Eesti nõue oli mandunud mangumiseks — olge armsad, tunnistage kas või pooleks tunnikski! Samal ajal kui Eesti vaidlusalustest territooriumitest juba ette loobus, rõhutatakse avalikult, et Eestile on piirilepingut hädasti vaja. Nõrgemat läbirääkimisposilsiooni isegi väikeste vastuteenete saamiseks ei saa olla. Kui Eesti niikuinii midagi vastu ei saa ja võtab lepingutes ainult endale lisakohustusi või paneb ohtu riikluse alused, siis milleks üldse läbirääkimisi pidada?»[1] Tõepoolest, milleks?

Mõistlikke põhjendusi, vältimatuid asjaolusid ega vajadust sellise lepingu sõlmimiseks ei eksisteeri. Seega tuleb tõdeda, et uue piirilepingu ja territoriaalsete loovutuste näol ei ole tegemist mitte lihtsalt ära andmisega, vaid ka millegi märksa tõsisemaga — äraandmisega.

Vene Föderatsiooni suursaadik Konstantin Pravalov Setomaal 11.04.2002. Pilt tehtud Saatse piiripunktis

1. Boris Tesnov, Eesti rahva lühiajalugu, Tartu-Vancouver 2001, lk. 382

Õigus jääb ega lase end alla suruda, tema ees peavad taanduma kõik kurjad teod.

.Iiiri Uluots

LÕPPSÕNA

Oleme jälginud, kuidas Eesti poliitikud, valitsused, võimuerakonnad ja Riigikogu taganesid sammhaaval Eesti riigi ametlikust joonest, nõudmistest ja seisukohtadest. Algul Tartu Rahu piirist ja territooriumist, seejärel isegi Tartu Rahu mainimisest piirilepingus. Justkui sellest veel vähe, tehti lisaks kõikvõimalikke muid järelandmisi. Õnneks lisati viimasel hetkel piirilepingu ratifitseerimisseadu.se preambulisse kaudne viide Tartu Rahule, mis kõigi ootamatuseks peatas äraandmisprotsessi.

Tundub, et nii Eesti praeguse valitsuse kui ka poliitilise eliidi seisukoht üldisemalt on piiriküsimust mitte avada ning nõuda Moskvalt juba allkirjastatud piirilepingute ratifitseerimist. Kuid juba kostab nii Moskvast kui Tallinnastki hääli, et nimetatud deklaratsioon tuleb tühistada. Alternatiivne tegevusstrateegia ehk Tartu Rahu piiride juurde jäämine eeldaks uute poliitiliste jõudude võimuletulekut ja piiriküsimust puudutava poliitilise diskursuse radikaalset muutmist ühiskonnas laiemalt.

Läti Seim juba andis vastu oma rahva tahet Venemaa survele alla ning haaras sellega häbiväärse äraandjate «esikoha» endale. Kas Eesti poliitikud võtavad «auväärse» teise koha, jäädes juunikommunistidega ühele pulgale või katkestame ära andmise, tühistame uue piirilepingu ning kuulutame Tartu Rahule piiri kehtivust *dejure?*

Suure «vaeva» ja «kompromissidega» saavutatud uus piirileping, mis olevat vaid «tehniline dokument» on aastaid tekitanud avalikkuses ägedat protesti: on korraldatud lugematuid meeleavaldusi, konve-

rentse, korjatud allkirju, tehtud pöördumisi, pressiteateid, nõutud Tartu Rahu piiride juurde jäämist jne. Kõigi nende äratoomine nõuaks eraldi raamatu kirjutamist. Tekkis isegi konkreetse suunitlusega kodanikeühendus Tartu Rahu Põlistamise Selts, mille eesmärgiks on seista vastu kompromissialtite poliitikute järelandmistele ja loovutuspoliitikale. Kõik see on aga mõjunud võimulolijaile, valitsusele ja Riigikogule kui hane selga vesi.

Isegi kui kõik siin raamatus kirjeldatu saadetigi korda usus teenida Eesti riigi huve, on selge, et äraandmisprotsess tuleb peatada. Täna ei saa isegi kõige ignorantseni inimene väita, et loobumine Tartu Rahust ja sellega määratud Eesti piiridest teeniks Eesti huve ja võiks meile kasulik olla või rahvusvahelistele suhetele positiivselt mõjuda. Uus piirileping tuleb denonsseerida ja Riigikogu otsusega tuleb viivitamatult kuulutada moratoorium igasugustele piirimuutustele. Nagu ma juba ütlesin: *de facto* on piir küll praegu seal, kuhu tugevam selle pani, kuid *de jure* jäägu sinna, kus ta olema peab, kus on tema seaduslik koht — Tartu Rahu joonele. See on kõige võti ja lahendus ning selles peitub ka lootus ja alge, et kunagi saaks õigus ja õiglus võimule tulla. Loobudes enda seaduslikest aladest, kaotame selle võimalusegi igaveseks.

Pekka Peitsi (Urho Kaleva Kekkoneni üks u. 20-st eri autorinimest enne kui temast NL piiritult andunud sõber sai — H..P.) kirjutas 1941. aastal, et kokkulepe: «...Nõukogude Vene terrorivalitsusega ei või tulla kõne allagi, sest ükski soomlane ei tunne usaldust selle kambaga tehtud lepingute vastu. Karmist kogemusest teatakse siin, et punatiblad murravad kõik lepingud niipea, kui neil selleks on võimalus. See on õigesti ja pädevalt öeldud, kuid sellele võib midagi lisada. Äsja mainitud omadused ei ole tunnusmärgiks vaid nõukogude orjapiiskuritele vaid kõigile valitsejatele alates Novgorodi veetšedest ja Moskva bojaaridest. Paljudel meie seast on kombeks kõnelda venkudest poolhaletsedes kui «tundetute valitsejate ohvritest». See on suur viga! Need valitsused **3n** tiblade enda sünnitatud, nende tegevus vastab slaavi (suurvene) mentaliteedile. Sellele on omane alandlik alistuvus tugevamale ja hiiglasuur jõhkrus nõrgema vastu, loomisvõime puudumine ja soov röövida teiste töö tulemused, arenematus ja tõeline himu tõmmata arenenum alla oma pimedale tasandile.»[1]

Ei ole midagi uut siin päikese all! Peale pensionile jäämist kirjutas Vlolotov täis rahulolu: «Välisministrina oli minu ülesanne laiendada meie kodumaa piire. Ja paistab, et me Staliniga saime sellega üsna kenasti hakkama...» ning meenutas, kuidas Stalin, silmitsedes pärast

I. Suomen Kuvalehti 26.09.1941

11 Maailmasõda Nõukogude Liidu kaarti, ütles: «Baltikum — see on ju põline vene maa — ja nüüd on see jälle meie käes.»[1]

On selge, et seni kuni Venemaa jätkab oma senist poliitikat, ei ole kahepoolne ja teineteist austav naabrussuhe võimalik. Ei Eesti ega kõnealust kaks väikest Eesti maalappi, Petserimaa ja Narva-tagune, pole etniliselt olnud kunagi slaavlaste alad. Tegelikult laiutab terve Venemaa polistel soome-ugri aladel ja Narva taga on elanud meie lähisugulased vadjalased, isurid ja ingerlased, Petserimaal aga setod. Eestlaste põlvnemise tuhandete aastate taustal on põlistest vene aladest rääkimine tühipaljas liialdus ja vale, kuid meil ei ole pretensioone eestlaste esivanemate või teiste läänemeresoome-ugrilaste tohututele maa-aladele, nagu need täna Venemaa surmavas kaisutuses virelevad. Kauges ajaloos toimunud assimilatsioonidest ja etnilistest piiridest tänapäeval rahvusvahelise riigiõiguse seisukohalt ju ei räägita. Ka meie räägime vaid 1920. aasta Tartu rahulepinguga sätestatud Eesti territooriumi säilitamisest ja vabastamisest Vene okupatsiooni alt. See on meie maa ja nii peab see jääma aegade lõpuni.

Me ei tohi loobuda ega alla heita, selleks ei ole olemas mitte ühtegi põhjust! Kui meie riigijuhid ei taha seda mõista ja aitavad tänapäeva stalinitel-molotovidel oma imperialistlikke ambitsioone Eesti arvelt ellu viia, siis ei ole nende koht meie riigi parnassil. Nad tuleb välja vahetada ja neil tuleb selle eest täit vastutust kanda. On asju, millest vabatahtlikult ja võitluseta ei taganeta ning omariiklus, riigi territoriaalne terviklikkus ja rahvuslikud huvid on just sellised asjad.

On ainult üks riik maailmas, kellel on pidevaid pretensioone Balti riikidele. Kahjuks ei mõelda Toompeal sellele, et on absoluutselt ükskõik, kas me teeme midagi või ei, põhjusi meie ründamiseks leitakse ikka. Parem tehkem siis midagi asjalikku ning kaitskem oma peremeheõigusi otsustada, mis toimub meie maal. Me ei tohi lasta enda julgeolekut ja riiklust argusest, ükskõiksusest, äraandlikkusest või lihtsalt rumalusest ohustada. Me oleme täpselt sama palju riik, kui seda on Venemaa, meil on täpselt samapalju õigust eluruumile ja eksisteerimisele, kui Venemaal. Ei loe, et me oleme väikeriik. Vaimult peame me olema sedavõrd suuremad. Taavel Koljati vastu.

Meile on järjekindlalt püütud tõestada, et Eestil ei olnud ega ole alternatiivi, kuid nagu me oleme käesoleva raamatu lehtedel lahtirulluvast loost näinud, ei ole see õige. Eestil oli ja on alati alternatiiv — see seisneb üksnes julguses selg sirgu ajada ning käituda enesest lugupidava, normaalse, enda suveräänsust ja huve kaitsva riigi ja rahvana.

1. Max Jakobson, XX sajandi lõpparve, 2005, lk. 211

Loodetavasti aitab see raamat kaasa, et kaitsta ja säilitada Eesti riikluse väärtusi ja eesmärke, hoida alal meie esivanemate aateid ja püüdlusi. Kui ei suudeta või ei taheta kaitsta tõde ja õiglust, siis ei ole ka Eesti huvide kaitstmine efektiivne ja tulemuslik. Pooltõdede ja ilmsete valede ümberlükkamiseks käesolev raamat sai kirjutatudki. Kui halbadest otsustest peale nende elluviimist enam ei räägitaks, tehtaks neid üha veel ja veel ning me ei õpiks neist midagi.

Täna on meil taas põhjust tagasi mõelda oma isade, vanaisade ja vanavanaisade tehtud tööle, Eesti riigi loomisele, selle iseseisvuse ja rahvuse ellujäämise nimel peetud võitlustele. Me peame küsima iseendilt, kuidas nemad omal ajal said ja suutsid? Võrreldamatult raskemates oludes? Vastus peitub nende sisemistes väärtustes, aadetes, ideaalides, moraalis, rahvusaates ja ennastohverdavas isama-aarmastuses. Me peame tõestama, et meie ja järeltulevad põlved oleme väärilised olema vaba rahvas, omama oma riiki ja kandma iseseisvuse tõrvikut. Meie kohus on jätta isamaa enda lastele just niisamuti, nagu ta meie vanaisade poolt oma lastele Vabadussõja ja Tartu rahulepinguga anti.

Loodan, et olen suutnud selgitada, et me peame nõudma Eesti poliitikas ja ühiskonnaelus laiemalt äraunustatud väärtuste nagu au, väärikus, ausus, sirgeselgsus, moraal, rahvuslike huvide kaitsmine jne. esiletõstmist ja järgimist enne, kui meie riigi ja rahva jaoks lootusetult hilja on. Neile, kes räägivad vajadusest venelasi mitte ärritada ja vagurast leplikkusest, tuleks meenutada, et on vaja õppida oma maa ja rahva ajaloost. Ei ole rahuarmastus ja vagurus Venemaa naabreid iialgi päästnud, ei päästa ka edaspidi. Kui me jätkuvalt taganeme ja kõigest nii kergesti ja allaheitlikult loobume, siis ühel päeval ei olegi meil enam millest kinni hoida. Uut isamaad, eesti rahvast ja võimalust oma riikluse ja kultuuri loomiseks ja arendamiseks ei saa me enam iialgi.

Paljud mõtlevad ehk, kas ikka on õige ajada selg sirgu, kas üldpoliitiline olukord ei nõua kompromisse, kas hetk on selleks soodne. Kõhklema jäädes on oht jäädagi soodsamaid hetki ootama. Juba antiikaja filosoof ja luuletaja Horatius (65-8 e.Kr.) andis meile tegutsemisjuhise: *«Carpe diern, quam rninimurn credula postero!»* Vabas tõlkes: «Haara hetkest, ära looda homsele!» Homset oodates oleme jälle kaotanud ühe päeva, ühe võimaluse. Meie eesmärk on taas päeva võrra edasi lukkunud. Just nüüd on tõesti aeg näidata, kas Eesti riigina ja eestlased kodanikena on maailmamastaabis arvestatavad mõisted.

Selleks on vaja teha vaid üks mehetegu — **peatada äraandmine,** ja öelda Venemaale ja tervele maailmale üks kindlameelne lause — **«Meil on Tartu rahuleping, Eesti ei vaja uut piirilepingut!»**

Talvine Petseri Jaani kirik, valmis 1929. aastal

LISA 1

EESTI PÕHISEADUS:

§ 2 Eesti riigi maaala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik.

§ 122 Eesti maismaapüron määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega.

§ 123 Eesti Vabariik ei sõlmi välislepinguid, mis on vastuolus põhiseadusega.

§ 54 Eesti kodaniku kohus on olla ustav põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Kui muid vahendeid ei leidu, on igal Eesti kodanikul õigus osutada põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele omaalgatuslikku vastupanu.

LISA 2

TARTU RAHULEPING

Väljavõte:

Artikkel II

Venemaa kinnitab Eesti riigi rippumatust ja iseseisvust, loobudes vabatahtlikult ning igaveseks ajaks kõigist suverään-õigustest, mis olid Venemaal Eesti rahva ja maa kohta maksvusel olnud riigiõiguslise korra, kui ka rahvusvaheliste lepingute põhjal, mis nüüd siin tähendatud mõttes edaspidisteks aegadeks maksvuse kaotavad.

Artikkel III

Riigi piir Eesti ja Venemaa vahel läheb:

Narva lahest üks verst lõuna pool Kalameeste majast Ropscha küla peale, edasi Mertvitskaja jõekest ning Rossoni jõge mööda Ilkino külani, Ilkino külast ühe versta kauguselt lääne poole Keikino küla, poole versta kauguselt lääne pool Isvosi küla Kobõljaki küla peale, Schtschutschka jõesuu, Krivaja Luka küla, Petschurki karjamõis, Vtroja jõe kolme algharu kokkujooksu koht, Kuritscheki küla lõunapoolne serv ühes selle maadega, sirge joon Peipsi järve keskkohta, kesk Peipsi järve ühe versta kauguselt ida pool Piirisaart (Põrka), edasi järve kitsuste keskkohta mööda kuni Salu saareni, kitsuse keskkohalt Salu saare juurest edasi Talabski saarte ja Kamenka saare vahelise kitsuse keskkohta, lääne poolt Poddubje küla (Pihkva järve lõunakaldal), raudtee vahihoone Grjadischtsche küla juures, lääne poolt Schahinisõi küla , ida poolt Novaja küla, Pogonovo järv, Babina ja Võmorski küla vahelt pooleteise versta kauguselt lõuna pool metsavahi maja (mis Glõbotschinast põhja pool), Sprechtitschi küla ja Kudepi karjamõis.

LISA 3

Pühalik tõotus:

President

Astudes Vabariigi Presidendi ametisse, annan mina, (ees- ka perekonnanimi), pühaliku tõotuse kaitsta vankumata Eesti Vabariigi põhiseadust ja seadusi, õiglaselt ja erapooletult kasutada minule antud võimu ning täita ustavalt oma kohuseid kõigi oma võimete ja parima arusaamisega Eesti rahva ja Vabariigi kasuks.

Riigikogu liige

Asudes täitma oma kohustusi Riigikogu liikmena Riigikogu ... koosseisus, annan vande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale.

Valitsuse liige

Asudes Vabariigi Valitsuse liikme kohustuste täitmisele olen teadlik, et kannan selles ülesandes vastutust Eesti Vabariigi ja oma südametunnistuse ees ning pühalikult tõotan ustavaks jääda Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale ning pühendan oma jõu Eesti Vabariigi ja Eesti rahva heaolu ja tuleviku kindlustamisele.

LISA 4

Eesti Kongressi

OTSUS RIIGIPIIRIST

EESTI KONGRESS OTSUSTAB:

Eesti Vabariigi seaduslike riigipiiride taastamiseks on tarvis astuda viivitamatult järgmised sammud:

1. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium peab tühistama ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 1945. a. 18. jaanuari seadlused, millega võeti omaks Eesti Vabariigi ebaseaduslik piirimuutus Petseri maakonnas ja Narva jõe tagustes valdades.
2. Eesti Vabariigi Ülemnõukogul tuleb astuda läbirääkimistesse Vene NFSV Ülemnõukoguga, eesmärgiga taastada Eesti Vabariigi seaduslik riigivõim Petseri maakonnas ja Narva jõe tagustes valdades.
3. Vene NFSV keeldumise korral Eesti Vabariigi maa-alasid tagastada, tuleb anda piiriküsimus lahendamiseks rahvusvahelisse kohtusse.
4. Piiriküsimuse lahendamiseks tuleb moodustada võrdsetel alustel komisjon Eesti Kongressi ja Ülemnõukogu liikmetest. Komisjoni töös tuleb laiaulatuslikult kasutada kohalike elanike abi.
5. Kuni piiriküsimuse õiguspärase lahendamiseni määrata Ülemnõukogu poolt kooskõlastatult Eesti Komiteega ametisse isikud, kes esindaks Eesti Vabariigi ja tema kodanike huve nendel maa-aladel, mis asuvad ebaseaduslikult Vene NFSV halduses. Vene NFSV Ülemnõukoguga tuleb saavutada kokkulepe, mis võimaldaks antud isikutel töötada Petseri maakonnas ja Narva jõe tagustes valdades.
6. Valitsusel töötada välja tegevusprogramm Petseri maakonna ja Narva jõe tagustes valdade tagasitoomiseks Eesti Vabariigi halduse alla.
7. Eesti Komiteel, Eesti Vabariigi Ülemnõukogul ja Eesti Vabariigi Valitsusel tuleb alustada laiaulatuslikke uuringuid, konsultatsioone ja selgitustööd Eesti Vabariigi piiriküsimuse õiguspäraseks lahendamiseks.

Vastu võetud Eesti Kongressi VI istungjärgul
Tallinnas, 07.septembril 1991

LISA 5

Diplomaatiline noot nr.11990, seoses merepiiri tagasitõmbamisega Soome lahel, mille 1994. aastal saatis Soome Välisministeerium Eesti Suursaatkonnale Helsingis.'

Nr. 11990

Välisministeerium avaldab oma lugupidamist Eesti Suursaatkonnale Helsingis ja tal on au teatada, et ta on vastu võtnud suursaatkonna noodi, mis on dateeritud 6.4.1993 ja mis sisaldab järgmist:

«Eesti Suursaatkond Helsingis avaldab oma lugupidamist Soome Välisministeeriumile ja tal on au teatada, et Eesti Vabariik kavatseb alates 9. aprillist 1993 kinnitada riigi territoriaalmere laiuseks 12 meremiili. Soome lahel ulatuks Eesti territoriaalmeri teatud kohtades kuni keskjooneni. Kui ka Soome laiendaks oma territoriaalmerd 12 meremiilini, sulguks rahvusvaheline laevasõidutee Soome lahel täielikult. Vaba läbipääsu alalhoidmiseks Soome lahel on Eesti Vabariik valmis piirama territoriaalmere laiust Soome lahel nii, et see ei ole keskjoonele lähemal kui 3 meremiili. See eeldab, et ka Soome on omalt poolt valmis vastavalt piirama oma territoriaalmere laiust.

Kui Eesti Vabariik otsustab hiljem eelöeldust erinevalt territoriaalmerd Soome lahel laiendada, teatab Eesti Vabariik sellest Soomele vähemalt 12 kuud ette, eeldades, et ka Soome on valmis vastavalt teatama võimalikust territoriaalmere laiendamisest.

Kui Soome Valitsus kiidab eelöeldu heaks, moodustavad käesolev noot ja vastus sellele antud asja käsitleva lepingu. Eesti Suursaatkond kasutab juhust veelkord avaldada oma kõrget lugupidamist Soome Välisministeeriumile.»

Vastuseks on välisministeeriumil au teatada, et Soome Valitsus on omalt poolt antud ettepaneku heaks kiitnud ja et suursaatkonna noot ja käesolev vastus moodustavad mõlema valitsuse vahelise lepingu, mis jõustub 30 päeva möödudes sellest, kui mõlemad pooled teatavad teineteisele lepingu heakskiitmisest.

Välisministeerium kasutab juhust veelkord avaldada Eesti Suursaatkonnale oma kõrget lugupidamist.

Helsingis 4. mai 1994

1. Eesti Välisministeeriumi veebilehelt ja jhttp://vvww.rinlex.**RI/N**/sopimukset/sopsteksti/1995/19950040

LISA 6

IX RIIGIKOGU STENOGRAMM, IV ISTUNGJÄRK, Esmaspäev, 4. detsember 2000, Arupärimistele vastamine

Riigikogu esimees Ene Ergma: Austatud Riigikogu, järgnevalt tuleb arutusele Riigikogu liikme Arvo Sirendi käesoleva aasta 23. oktoobril esitatud arupärimine Eesti maismaapiirl ning Euroopa Liiduga ühinemise kohta.

Arvo Sirendi: Kümne aasta eest oli Põhiseaduse Assamblees arutusel põhiseaduse praegune § 122, mis esialgses versioonis ütles, et Eesti piir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga. Esitasin nõudmise, et see ei ole õige, kui ühel riigil määratletakse ainult idapiir, tuleb määratleda ka tei sed. Vaieldi selle üle, kas Tartu rahulepingu piir peaks jääma Eesti põhiseadusesse kirja panduna, sest see määratleb Eesti idapiiri Venemaa territooriumile. Kas see tekitab edaspidi poliitilisi komplikatsioone või mitte? Meie grupis oli terve hulk isamaalasi, kes väitsid, et loobumine oleks verega kättevõidetud piiri peenraha eest mahamüümine poliitilistele vastastele ning et see peab olema selgelt ja ühemõtteliselt kirjas ja sellest võiksid taganeda ainult isamaa reeturid. Me kõik teame, et isamaalased on targad inimesed, tõsimeelsed isamaalased ja Eesti rahvusliku ideoloogia kandjad, kuid tagasihoidlikult öeldes, nad on ju muutunud, nad pole enam seda, teist ega kolmandat. Nad pole enam need, kes nad olid või kes nad näisid olevat. Võim on neid muutnud ja ärilistel kaalutlustel on nad vahetanud nii oma nägu kui tegu.

Kõne all oli veel üks variant: püüda alustada Venemaaga läbirääkimisi rahvahääletuse korraldamiseks, et setud saaksid end ja oma maa ühendada Eestiga, et need vallad, kus on vähemalt 20% setusid, saaksid õiguse rahvahääletuse abil ühineda Eesti riigiga, kui sealne rahvas selle heaks kiidab. Loomulikult oli ka teada, et kui 20% on setusid, siis 80% on seal venelasi või muid. Nüüd kirjutab Setomaa detsembri number: «Eesti poliitikud on loobunud suuremast osast Setomaast. Teinud seda setodelt küsimata, niisiis samamoodi nagu varem ka teised suured pole väikeste tahtmist küsinud ega pidanud. Eestlased peavad ju setosid alamateks inimesteks, kel ei ole isegi õigust oma rahvusele. Rahvaloendusel keelati seto rahvuse märkimine ära: välisminister Ilves peab õigeusu kiriku alla kuulunud rikkaliku ja elava rahvaluulega setosid hoiatavalt viletsamaks kui luterlikult lugema õppinud baltisakslaste pärisorje; tuntud kolumnist Enn Soosaar soovitab aga setodel eestlastele tänulik olla ja «allesjäänud läänepoolsel asualal oma emakeelt harrastada». Mõned eestlased on seni siiski seda ülekohut häbenenud.»

Me teame, et kolm inimpõlve lahutab meid nendest kaunitest, kangelaslikest aegadest, mil Eesti sai iseseisvaks. Nüüd on meil vaja leida vastus, kas seesama paragrahv 1920. aasta Tartu rahulepingu piiri kohta, mis kulgeb mööda Venemaad, ei saa takistuseks Eesti ühinemisel Euroopa Liiduga, sest

Euroopa Liit ei pea põhimõtteliselt võimalikuks ühendada riike, kellel on territoriaalseid taotlusi mis tahes teiste riikide vastu. Põhiseaduse muutmine sai just nimelt selleks, et ei oleks võimalik Tartu rahulepingu piiri maha parseldada, väga keeruliseks. Me teame, et eri tasandite riigijuhid — president, peaminister, välisminister ~ on eri aegadel taganenud sellest põhimõttest, et Tartu rahulepingu piir on Eesti riigi piiriks, ning on kontrolljoone ja riigipiiri omavahel segi ajanud. Lähtudes sellest tekib mul terve hulk küsimusi, mis on esitatud kirjalikult, ja ma loodan härra Mart Laari vastust kõigile küsimustele, et me võiksime kas rahulikult valmistuda Euroopa Liitu astumiseks või saaksime õigeaegselt teada, et see pole üldsegi võimalik.

Esimees, Härra peaminister, palun teid Riigikogu kõnepulti vastama arupärijale!

Mart Laar:... lugupeetud küsija soovib teada, kas Vabariigi Valitsuse liikmed või valitsevate erakondade poliitikud on jõudnud samale arusaamisele mis küsimuste esitaja omal ajal Põhiseaduse Assamblees. Selles suhtes tahaksin ma kõigepealt, kasutades ära oma vastamise aega, natuke ühte seisukohta õiendada. Nimelt seda, et meie vabariigi põhiseaduses sisaldub selge ja ühemõtteline territoriaalne jaotus, mis on Venemaa huvide vastu. Ma pean tunnistama, et Venemaa ise seda muuseas ei arva. 29. novembril deklareeris Vene välisministeeriumi õigusameti riigipiiriosakonna juhataja, et ametlikul tasemel on territoriaalseid pretensioone ainult Jaapanil ja teistes maades käib vastav debatt Venemaa suhtes vaid ühiskondliku arutelu tasandil, kusjuures sellel ühiskondliku arutelu tasandil tuuakse välja kaks riiki — Hiina ning Soome. Sellest lähtuvalt ongi mul võimalik asuda ka teie küsimuste-vastuste juurde.

Esimene küsimus: «Kas peate seniseid põhiseaduse rikkumisi õigustatuks realismi tunnustamise vajadusest lähtudes või ei pea Te ülalmärgitud kapitulantlikke loobumisi põhiseaduse rikkumiseks?» Teie tsiteeritud põhiseaduse § 122 ütleb: «Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevahelise piirilepingutega.» Kuna praegusel hetkel Venemaaga parafeeritud, kuid mitte allakirjutatud ega jõustunud piirileping kuulub nimetatud paragrahvi mõiste «ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega» alla, siis ei saa see piirileping mitte kuidagi olla vastuolus Eesti Vabariigi kehtiva põhiseadusega. Eelmine vabariigi valitsus, kes on selle piirilepingu parafeerinud, on sellest arusaamast ka selgelt lähtunud.

Teine küsimus: «KasTeie arvates võetakse Eesti vastu Euroopa Liitu, kui tal puudub idapiir ja seda tõendav piirileping, arvestades asjaolu, et see viiks siis ka Euroopa Liidu idapiiri muutumiseni?» Ma tahan kõigepealt täpsustada, et Euroopa Liidu kontekstis puudub selline õiguslik mõiste nagu Euroopa Liidu välispiir, idapiir või mingi muu piir, vaid tegemist on Euroopa Liidu liikmesriikide välispiiridega. Kuna Euroopa Liidu puhul on tegemist eelkõige ühtse majandusruumiga, siis on Euroopa Liitu saamise eeltingimus, et kandidaat- või

liikmesriik kontrollib täielikult oma majandusruumi, millisele nõudele Eesti Vabariik ka vastab. Kinnituseks sellele, et Eesti kontrollib oma riigipiiri, kontrolljoont, on ka Eesti Vabariigi viisavaba suhtlemine kõigi Euroopa Liidu liikmesmaadega. Täiendavalt võin tõdeda, et Euroopa Liidu Komisjoni viimane eduraport kinnitab, et Eesti kontrollib oma idapiiri efektiivselt, et Eestl-Vene piirileping on parafeeritud. Seega pole käimas mingit territoriaalvaidlust. Ei komisjoni eduraportis ega Euroopa Liidu liikmesriikide viimaste aastate seisukohavõttudes pole Venemaa sisepoliitilisi probleeme Eestiga parafeeritud piirilepingu jõustamisel peetud oluliseks. Kindlasti ei takista piirilepingu jõustamise venimine Eesti saamist Euroopa Liidu liikmeks.

Kolmas küsimus: «Kas Eesti Euroopa Liitu saamise võti on Moskvas ka siis, kui Eesti kodanikud peaksid referendumil toetama Euroopa Liitu astumist?» Ei, Eesti Euroopa Liitu saamise võti ei asu Moskvas. See on eeskätt meie endi käes ja sõltub sellest, mida me ise teeme ja mida ise otsustame. Moskval puudub siin täiesti kindlalt igasugune sekkumise võimalus.

Neljas küsimus: «Kas Eesti ei peaks lõpetama selle probleemi eiramist ja loobuma jaanalinnupoliitika jätkamisest?» Kui te peate selle küsimuse puhul lahenduseks seda, et Eesti peaks muutma oma senist välispoliitilist orientatsiooni ning paljusid muid otsuseid, tegema piisavalt järeleandmisi, et saavutada iga hinna eest piirilepingu võimalikult kiire ratifitseerimine ja jõustamine, siis ma pean tunnistama, et vastus teie küsimusele on eitav. Ma arvan, et Eesti välispoliitika on olnud eri valitsuste, eri valitsuskoalitsioonide ajal piisavalt stabiilne ja piisavalt järjekindel. Ja ma ei pea mitte kuidagi vajalikuks ega loe põhjendatuks seda välispoliitilist suunda muuta. Samas ma ei saa seda ka kuidagiviisi, tuginedes eespool kõlanud vastustele, pidada jaanalinnupoliitikaks.

Viies küsimus: «KasTeie saate selgelt, ilma tavapärase ja sisseharjunud hämamiseta öelda, et siin probleem puudub, või olete valmis esitama tegevuskava, mille puhul Moskva ei saa Eestit hoida oma haardes Eesti astumisel Euroopa Liitu?» Siin, härra Sirendi, probleem puudub.

Kuues küsimus: «Kas Te olete valmis andma nimetatud probleemile õiguslikku ja kõlbelist hinnangut?» Ilmselt olen ma eelmiste vastustega seda juba teinud. Mis puutub õiguslikku hinnangusse, siis selleks on pädevad küll eeskätt teised institutsioonid, mitte peaminister. Kuid ma arvan, et põhiseaduses toodu ja Eesti riigi eri valitsuste poliitika on olnud omavahel igati kooskõlas.

Seitsmes küsimus: «Milliseid õigusakte ja eelnõusid on valitsus piirilepingu sõlmimiseks välja töötanud?» Valitsus on piirilepingu sõlmimist suunanud järgmiste korraldustega. Kõigepealt, Vabariigi Valitsuse korraldusega 9. jaanuarist 1996 moodustati delegatsioon Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Eesti-Vene riigipiirilepingu läbirääkimiste pidamiseks ning delegatsioon vastavate läbirääkimiste pidamiseks merealapiirilepingu üle, mõlemad Raul Mälgu juhtimisel. Samade korraldustega tehti Välisministeeriumile kohustuseks esitada lepingueelnõude tekstid Vabariigi Valitsusele seisukoha

võtmiseks ning delegatsioonidele teksti parafeerimiseks vajalike volituste andmiseks. Vabariigi Valitsus kiitis järgnevalt mõlemad Välisministeeriumi esitatud eelnõude tekstid heaks oma 28. novembri 1996. aasta korralduste-ga 931-k, 932-k (peaminister Tiit Vähi allkirjaga). Vabariigi Valitsus kiitis mõlemad piirilepingu eelnõud koos kõigi lisadega, s.o kaartide ja piirikirjeldus tega heaks 26. veebruari 1999. aasta korraldusega 220-k (peaminister Mart Siimann).

Jaanus Marrandi: Lisaks peaministristaatusele olete ka Isamaaliidu esimees. Kui Isamaaliit 1992. aastal võimule tuli, oli Tartu rahu piir üks nende põhilisi poliitilisi ratsusid. Sellega kaasnes rahvusliku meeleolu tõusja rahvusliku tugevuse rõhutamine. Samas näeme, et reaalses elus ei oleTartu rahu piir mitte kuidagi realiseerunud. Kuidas te hindate selles valguses Isamaaliidu poliitilist tegevust Tartu rahu piiri saavutamisel, st Isamaaliidu kui erakonna poliitiliste eesmärkide saavutamist?

M. Laar: Olles ise juhtinud Isamaaliidu 1992. aasta ja ka 1999. aasta valimiskampaaniat, pean ma valmistama teile teatava pettumuse, sest selles kam paanias ei olnud esikohal Tartu rahulepinguga määratud riigipiiri asukoht, vaid selgete muudatuste programmi kavandamine ning nendele muudatustele suuna andmine, mis sai ka põhjuseks, miks Isamaaliit mõlemad valimised edukalt võitis. See on ka see küsimus, milline on olnud ühe või teise sätte tähendus ühes või teises lepingus, ühes või teises dokumendis. Ma arvan, et Eesti Vabariigi põhiseaduses Tartu rahulepingu mainimine on õige, teisiti ei saa ma peaministrina põhiseadusse suhtuda. Just see mainimine on võimaldanud meil otsida praktilisi lahendusi nendele tõesti valusatele probleemidele, mis härra Sirendi siitsamast kõnetoolist äsja esile tõi ning mis on seotud setude probleemidega. Paljuski just sellele sättele tuginedes on algatatud ja teostatud mitmed programmid, et toetada setu kultuuri ja setude identiteeti.

Sven Mikser: [—] me saime ka teada — ja ma loodan, et mõned 1992. aastal teie tollase valimisliidu Isamaa poolt hääletanud inimesed kuulsid seda -, et Tartu rahu järgse piiri asukoha taastamine ei olnudki tele kampaanias oluline või et see seal õieti ei sisaldunudki. Me teame, et aeg-ajalt, olles opositsioonis, heidab opositsiooniliider Mart Laar võimulolevatele valitsustele ette, olgu siis Toompeal või Tallinna linnas, et nad teevad liigseid järeleandmisi Venemaale või venelastele. Et nad näiteks ei taotle tagasi Tartu rahu järgseid territooriume, nad kingivad ära Nevski katedraali või muud taolist. Siis me näeme, et Mart Laar ja tema Isamaaliit tuleb võimule, ja vaata et Eestisse tuleb kakskeelsus, antakse ära nii need territooriumid kui kirikud. Kas te julgete siiski kinnitada, et Isamaaliidu poliitikas ei ole selles suhtes, mis puudutab Eesti Vabariigi õigusjärglust, Tartu rahu piiri taastamist, toimunud 1992. aastaga võrreldes olulist tagasiminekut just nendesamade rahvuslike väärtuste nõudlemisel?

M. Laar: Ei, kindlasti ei ole toimunud. Kindlasti räägiti 1992. aasta valimiskampaanias ka Tartu rahulepingu piirist. Tuletades meelde Isamaaliidu ametlikku valimisloosungit, olen ma veel kord seda meelt, et see polnud kampaania põhiloosung, nagu üks eelkõneleja väitis. Samuti olen ma veendunud selles, et oli olemas lootus — seda jagasid väga paljud poliitikud eri poliitilistest erakondadest , et Eestil tõesti õnnestub saavutada Venemaaga kokkulepe, mis riigipiiri määramisel ei arvesta mitte ainult ENSV ja Vene NSV poolt omal ajal paika pandud piiri, vaid arvestab nii ajaloolisi, etnograafilisi, rahvuslikke kui ka muid tegureid. Need lootused ei täitunud ja ma ei hakkaks takkajärele — ja ma arvan, et ka omal ajal opositsioonis olles ei teinud ma seda — viskama liiga suurt kivi valitsustele, kes piirilepingud parafeerisid. Praegu on need piirilepingud parafeeritud sellisel kujul, nagu nad on, ja ma ei näe tänases Eesti Vabariigis võimalust seda parafeeringut muuta, siis me sattuksime vastuollu sellesama järjepidevuse poliitikaga ja see oleks minu meelest põhimõtteliselt vale. Mis aga puutub muudesse väidetesse, nagu kakskeelsuse kiire tulek, siis ma võin härra Marrandit lohutada, et kuni see valitsus võimul on, Eestis mingit kakskeelsust ei tule.

Jaanus Marrandi: Ma pean teid kõigepealt kurvastama: see ei olnud minu küsimus, see oli härra Mikseri küsimus. Aga ma tuleksin ikkagi tagasi Isamaaliidu 1992. aasta ja teiste valimisloosungite juurde. Kahtlemata tuli Isamaa siiski võimule tugevate rahvuslike loosungitega, rahvusliku tõusu õhkkonnas ja üks väärtushinnanguid ja väärtuse rõhutamise mõõdupuid oli Tartu rahu piir. Eesti suuruse, Eesti tugevuse näitajaks oli õiguslik järjepidevus ja ma mäletan, kui 1993. ja 1994. aastal tembeldati iga inimene, kes julges kahelda Tartu rahu piiri reaalses paikapidavuses, lausa Eesti riigi vaenlaseks. Isamaaliidu poliitikute üks dogmasid oli see kohe päris kindlasti. Ma ikkagi küsin: palun andke oma hinnang Isamaaliidu tegevusele, saavutamaks Eestile Tartu rahu piiri! Milline on olnud teie poliitika, Isamaaliidu poliitika selle eesmärgi saavutamisel 1992. aastast kuni praeguseni?

M. Laar: [—1 Jah, Isamaaliit oli rahvuslik erakond ja on rahvuslikuks erakonnaks ka jäänud, selles suhtes oleme hoidnud sama suunda ja sama programmi. Mis puudutab seda, millised on konkreetsed lahendused riigipiiri paiknemise valdkonnas, siis ma tuletaksin siiski meelde, et neid lepinguid ei parafeeritud ega sõlmitud Isamaaliidu valitsuse ajal, ja nagu ma ütlesin, oleks meil kõigil väga lihtne heita praegusel hetkel kivisid Koonderakonna ja Maarahva Ühenduse tollase valitsuse kapsaaeda. Ma arvan, et see oleks ebaõiglane ja ebaõige. Igal valitsusel on oma kohustus langetada otsuseid ja tollal langetati sellised otsused. Me võime takkajärele olla arvamusel, et asju oleks olnud võimalik paremini ajada, läbirääkimisi paremini pidada, ükspuha, mida teisiti teha, kuid paraku ajalugu kuisid ei tunne ja selles suhtes ei ole mingisugust küsimust. Mis puudutab Isamaaliidu võimuloleku aega, siis sel ajal me saa-

vutasime oma peamise eesmärgina selle, et suutsime tagada Vene vägede väljaviimise Eestist.

Urmas Laht: Teid jääb üle ainult imetleda. Te tõestate täna juba teist korda, et Mart Laar kui vabariigi peaminister on tõstnud päikse loojumise üheks valitsuse programmiks ja on selle täitnud. Samas olete väga osavalt kirjutanud ka ajalooõpiku, kus olete kajastanud Mart Laari kui ühte Eesti riigile valguse toojat. Nüüd teete all-linnas kõvasti koostööd Koganiga. Öelge, kas te kavatsete ka setudega koostööd tegema hakata, et nad saavutaksid oma maismaapiiri Eesti omaga ühtse piirina?

M. Laar: Rääkides sellest, milline on koostöö setudega, kui minna teie küsimuse konkreetse osa juurde, siis jah, Vabariigi Valitsus ja ka peaminister isiklikult on seda koostööd teinud. Ma olen ka ise mitmeid kordi setude esindajatega kohtunud ja üritanud otsida lahendusi nende probleemidele. Ma saan aru, et opositsioon nõuab praegusel hetkel valitsuselt selget territoriaalsete pretensioonide esitamist Venemaa vastu. Ma saan aru, et opositsioon nõuab praeguselt valitsuselt eelmiste valitsuste sõlmitud ja parafeeritud piirilepingute tühistamist ja muutmist. See on ilmselt opositsiooni soov. Loodan, et opositsioon võtab selle siis ka ametlikult üles, ja siis on Eesti riigis võimalik neid küsimusi arutada. Ja ma arvan, et mis puudutab Eesti riigi huvide järgimist, siis on see iga valitsuse jaoks kõige ülem kohus. [—] Eesti iseseisvust ei ole taastatud ega Eesti riiki ühendatud ühegi üksiku erakonna, ühegi üksiku poliitiku, ei ühe koalitsiooni ega mõne opositsiooni püüdmiste tulemusel. Kui me siin kellelegi aumärke, ausambaid peame püstitama või tahame püstitada või kedagi valguse toomises ülistada, siis on see ikka ja ainult kogu Eesti rahvas.

Andres Varik: Ma ei taha teile küll väga kiitvat hinnangut anda, vaatamata advendiaja algusele. Mind panevad mõningad asjad imestama. Ma poleks seda muidu küsinud, aga te ise puudutasite seoses Tartu rahulepinguga sellist saavutust nagu sõjaväe väljaviimine, mis on loomulikult õige, või nn juulileppeid. Kui Riigikogu juulileppeid ratifitseeris, siis erakond, kuhu ma kuulun, oli sellele vastu, tele olite selle poolt. Sellest tulenevalt paneb mind imestama Isamaaliidu tegevus. Just Isamaaliit oli juulilepete ratifitseerimise poolt ja nüüd tuleb härra Andres Herkel Balti Assamblee kaudu välja sooviga pöörduda tagasi nende küsimuste juurde, mis puudutavad kahjude hüvitamist jne. Millise hinnangu te siis sellele annate, et ühel korral olite nagu nõus, et selle juurde tagasi ei tulda, ja nüüd tullakse teie eestvedamisel selle initsiatiiviga uuesti vä/ja. Minul oleks seda väga kerge teha, sest ma olin ka tol korral sellele vastu.

M. Laar: Ma tuletan meelde, et juhulikult oli võimul valitsus, keda küsimuse esitaja toetas ja kus ta ka ise ministrina on töötanud. Aga poliitilise vastutuse küsimus pole siin ilmselt oluline. Kuid tulles konkreetselt küsimuse juurde, siis ilmselt te peate silmas kõnealuste lepingute seda sätet, mis puudutab tasu sõjaväe tekitatud kahju eest ja selle mittesissenõudmist. Jah, see on täpselt sellises sõnastuses seal sees. Kuid kui me räägime Isamaaliidu liikmete tehtud ja Isamaaliidu juhatuse toetatud Balti Assamblee resolutsiooni projektist, siis seal on väga selgelt kirjas, et tegemist ei ole mitte konkreetselt sõjaväe tekitatud kahjude arvestamisega, vaid Nõukogude okupatsiooni tagajärjel tekitatud ühiskahjudega. Me võime tõesti arutada, millised on konkreetselt sõjaväe tekitatud kahjud, looduskaitselised ja muud, ning seda küsimust siis vastavalt juulilepingule eraldi vaadata, kuidas keegi seda täpselt tõlgendab. Kuid rääkida Nõukogude okupatsiooni kui fakti tunnistamisest on hoopis midagi muud. Selles suhtes ma lihtsalt pidasin vajalikuks teile seda selgitust anda, et see asi oleks siis vähemalt nende lepingutega nagu mingil määral kooskõlla viidud ja selgitatud.

Sven Mikser: Oma vastuses ühele varasematest küsimustest te ütlesite, et Isamaa oli rahvuslik erakond. Sellega ma osaliselt nõustun, 1992. aastal oli Isamaa kindlasti sellisel rahvuslikul retoorikal ratsutav erakond. Ma ei saa öelda, et see omadus oleks selle partei juures mulle väga sümpaatne olnud, see rahvusliku vahu üleskloppimine. Küll aga ei saa ma kindlasti nõustuda teie teise väitega, et Isamaa on jäänud rahvuslikuks erakonnaks. Ma loodan, et te saate sellest ka ise suurepäraselt aru ega tee endale sellest suurt probleemi. Sest te mõistate kindlasti, et teie valitsuskoalitsiooni nii Toompeal kui Tallinna linnas tehtud tegude valguses te järgmisi valimisi rahvusretoorikaga ei võida, te otsite nendeks valimisteks kindlasti mingit muud võtit. Aga te ütlesite ka, et lootsite 1992. aastal siiralt, et Tartu rahu piiri on võimalik taastada ja et seda usku jagasid paljud. Kindlasti oli see naiivne lootus, aga ütleme, et väga noores arengujärgus vabariigi valitsusele ei saa teatavat naiivsust üleliia ette heita. Mina seevastu väidan järgmist. Just teie juhtimisel aastail 1992-1994 Eesti väga jäigalt, väga rangelt klammerdus ja takerdus Tartu rahu piiri külge, hiljem tegi teatavaid mööndusi, hiljem veel teatavaid mööndusi ja siis lõpuks leppis selle piirjoonega, mis praegu on looduses maha märgitud. Meie teine läbirääkimiste partner, antud juhul Venemaa, tabas meid sisuliselt taganemas, kõik järeleandmised tegime meie, nemad ei teinud mitte midagi. Niisiis olete selle naiivse usu üleslöömisega, millega te tegelesite enne 1992. aasta valimisi ja ka pärast valimisi, tegelikult Eestile kahju tekitanud. Ma ei küsi, kas te selle väitega nõustute, te kindlasti ei nõustu. Ma küsin, kuidas te selle väite ümber lükkate.

M. Laar: Ma lükkan ümber näiteks sellega, et sooviksin teiega sellel teemal kunagi pikemalt mõtteid vahetada. Ma olen lihtsalt teisel arvamusel. See poliitika ei tekitanud kindlasti Eesti riigile kahju. See, et Eesti riik hoidis oma

õiguslikku järjepidevust, mida Isamaaliit tõesti rõhutas, on tulnud Eestile kasuks. Just sellelesamale õiguslikule järjepidevusele rõhumine, mis väljendus ka Eesti Vabariigi põhiseaduse mitmetes otsustustes, on tegelikult pannud aluse Eesti positiivsele arengule. Selle üle me võime ilmselt tõesti väga pikalt polemiseerida. Ma tean, et Keskerakond ei ole seda seisukohta, õigusliku järjepidevuse teed toetanud. Selle tõttu oleme me lihtsalt teistsugustel arvamustel, mitte pole midagi parata. Seetõttu me ka erinevatesse erakondadesse kuulume. Mis puutub Isamaaliidu jäämisesse rahvuslikuks või mitterahvuslikuks, siis olen ma jätkuvalt teiega erineval arvamusel. Ma arvan, et võibolla on meil ka väga erinevaid arusaamu sellest, mis asi on rahvuslus. Ja ka see on ilmselt pikema ühiskondliku debati teema. Kui teie peate rahvusluseks ühe rahvuse upitamist ja kõigi teiste vihkamist, siis mina seda isiklikult ei pea rahvusluseks. Aga ka see arusaamine võib meil teiega lihtsalt erinev olla, kuigi ma tahaks uskuda, et selles osas arvan ma teiega ühtemoodi.

Arvo Sirendi: Nüüd lõpuks on siis härra Mart Laar jõudnud samadele seisukohtadele, mida mina olin sunnitud välja ütlema Põhiseaduse Assamblees ja mille puhul mind süüdistati bolševismis. Ma ütlesin, et pole õige üksnes Eesti idapiiri märkida. See nimetati ümber maismaapiiriks. Tuletasin meelde, et ka piir Lätiga on küllaltki maismaal ja määratletud üsnagi täpselt. Siis lisati sinna sõnad «ja teiste rahvusvaheliste lepingutega». Mina omalt poolt märkisin, et kui me lisame need teised, siis on võimalik hiljem mis tahes lepinguid teha ja Tartu rahu piir sellega kehtetuks muuta. Meie grupis olid Tunne Kelam ja Hando Runnel, Liia Hänni, Arnold Rüütel jt. Sel ajal oli minu peamine argument selles, et me ei peaks tahtma taotleda koos oma 2000 setuga Eesti riigile juurde 200 000 muulast, kellel on rahvusvaheliste reeglite järgi õigus automaatsele kodakondsusele ja mis viib eestlaste osatähtsuse Eestimaal alla 50%. See oli peamine argument. Samal ajal ütlesid isamaalased, et see, kui lisada teksti teised piirilepingud, ei loe, kui Tartu rahulepingu piir on eraldi märgitud. Siis loeb Tartu rahulepingu piir esmajärgulisena ja täiesti suveräänsena, teised puudutavad ainult muid valdkondi ja sellel ei ole mitte mingil moel tähendust suhetes Venemaaga, sest meie esiisad on selle nimel verd valanud ja meie põlvkondade kohus on seista selle eest, et Tartu rahulepingu piir oleks püha ja puutumatu. Kui ma püüdsin veel lisaks väita, et peale juriidilise kontinuiteedi või õigusliku järjepidevuse tuleks silmas pidada ka kõlbelist järjepidevust, kultuurilist järjepidevust, vaimset järjepidevust, millede tähendus juriidilisega võrreldes ei ole väiksem, siis lükati ka need mõtted tagasi, kuna need ei olnud selle seltskonna arsenalis kirja pandud. Sellega võeti just nimelt niisugune sõnastus vastu ja lisati veel, et kellelgi teisel peale Põhiseaduse Assamblee ei ole õigust tõlgendada seda teisiti, ainult Põhiseaduse Assamblee on selle asja tõlgendaja. Kui teised püüavad tõlgendada teisiti, siis on nad asunud bolševistlikele seisukohtadele. Mina selle üle rohkem ei vaielnud. Kui Põhiseaduse Assamblee tahtis heaks kiita põhiseaduse varianti, mille ta esitas Ülemnõukogule, siis tegin mina ainult omalt poolt ettepaneku, et mitte heaks kiita, vaid otsustada, et Põhiseaduse Assamblee oma selles koosseisus ei suuda midagi paremat välja pakkuda. Aga ka see ettepanek sai tagasi lükatud. Mul on muidugi hea meel, et Eesti on reaalsetele positsioonidele asunud, kuigi, tõsi küll, järkjärgult, kuigi läbi sellise, ma ütleksin, natsionalistliku vahu, millega oli võimalik muidugi poliitilist kapitali lõigata. See ei peaks nüüd meid selles küsimuses mingisugustele eriseisukohtadele viima, sest lõppude lõpuks on tähtis ikkagi lõpptulemus. Kui mis tahes riik püüab oma seisukohti sellisel kujul juriidilise järjepidevuse nimel teha lõplikuks või ka põlvest põlve kanduvaks, siis tekib ajaloos alati probleeme. Ükskõik, millise teise riigi ajalugu vaadates on neil peale Ümera lahingu ja Vabadussõja lahingute veel palju, palju lahinguid ja riigipiirid on kogu aeg muutunud. Selles mõttes on väga ratsionaalne Euroopa Liidu seisukoht, et tuleb leppida Teise maailmasõja järgsete piiridega sellistena, nagu nad praegu on.

Esimees: Kas keegi soovib veel arvamust avaldada? Ei. Panen hääletusele läbirääkimiste lõpetamise. Läbirääkimiste lõpetamise poolt on 9 Riigikogu liiget, 1 on vastu, erapooletuid ei ole. On lõppsõnavõimalus.

Arvo Sirendi: Tahan lõpetuseks veel kord härra Mart Laari tänada, vaatamata sellele, et ta kohati püüdis poliitiliselt asja enda kasuks pöörata. See on meie kõigi huvides, et meil valitseks rahu nii idas kui läänes, nii põhjas kui lõunas, ning mul on niisugune tunne, et me võiksime üsna selgelt välja öelda, et oleme loobunud Tartu rahu piirist ja oleme nõus selle kontrolljoonega, mille puhul minu tähelepanu on korduvalt juhitud sellele, et see ei ole Eesti riigipiir. Me peame tunnistama, et kontrolljoon on nüüd Eesti riigipiir. See on reaalne Eesti riigipiir, ja kui meil jätkub kodanikujulgust seda tunnistada, siis on see oluline samm edasi. Loodan, et valitsus julgeb seda välja öelda, et Eesti riigipiir ei ole mitte Tartu rahu piir, vaid Eesti riigipiir on seal, kus ta on määratud kokkuleppega, mida me alles püüame saavutada Venemaa valitsusega, kellel on omad seisukohad ja omad põhjendused. Kuid meie taotlus peab olema järjekindel ja me ei tohiks Tartu rahu piiri kuidagimoodi neile nina alla hõõruda, sest riigil on vaja ikkagi piiri, mida tunnustavad võrdselt mõlemad pooled ja mida austavad mõlema poole rahvad, mitte ainult ühe või teise hetke võimukandjad. PROTOKOLLI LÕPP.

LISA 7

784 AE-3

RIIGIKOGU AVALDUS

OKUPATSIOONIREŽIIMI KURITEGUDEST EESTIS

Alates 1940. aastast, mil Eestis algas Nõukogude okupatsioon, millele järgnes 1941. aastal Saksa okupatsioon ja 1944. aastal taas Nõukogude okupatsioon, represseerisid ja sundisid Nõukogude ja Saksa okupatsioonivõimud kodumaalt lahkuma rohkem kui viiendiku Eesti elanikest.

Mälestades nende kuritegude ohvreid ja lähtudes sellest, et

- Saksamaa natsionaalsotsialistliku režiimi kuriteod on hukka mõistetud autoriteetsel rahvusvahelisel tasandil, kuid Nõukogude Liidu kommunistliku režiimi samaväärsed kuriteod on hukka mõistmata,
- 1940. aasta 16.-17. juunil pani Nõukogude Liit hitlerliku Saksamaaga sõlmitud salakokkuleppe alusel toime agressiooni Eesti Vabariigi vastu, okupeeris ning annekteeris Eesti Vabariigi, rikkudes rahvusvahelist õigust, sealhulgas 2. veebruaril 1920. aastal Tartus Eesti ja Venemaa vahel sõlmitud rahulepingut ja 3. juulil 1933. aastal Londonis sõlmitud agressiooni defineerimise konventsiooni;
- Nõukogude Liidu kommunistlik okupatsioonirežiim hävitas Eesti Vabariigi põhiseadusliku korra, riiklikud asutused ning kodanikuühendused ja organisatsioonid,
- Nõukogude Liidu okupatsioonivõimud panid agressiooni tulemusena okupeeritud ja annekteeritud Eesti Vabariigi territooriumil toime genotsiidi ning inimsusevastaseid ja sõjakuritegusid, võõrandasid õigusvastaselt vara ja hävitasid sihipäraselt eesti rahvuskultuuri, sealhulgas mälestisi ja trükiseid, muutsid venestamise eesmärgil Nõukogude Liidu kodanike Eestisse massilise ümberasumisega elanikkonna rahvuslikku koosseisu, et hävitada eesti rahvus,

kuulutab Riigikogu need kuriteod toime pannud Nõukogude Liidu kommunistliku režiimi ja seda vägivaldselt teostanud Nõukogude Liidu organid, nagu NKVD, NKGB, KGB ja teised ning nende asutuste moodustatud tribunalid, erinõupidamised, samuti hävitus- ja rahvakaitsepataljonid ja nende tegevuse kuritegelikeks.

Riigikogu rõhutab, et Nõukogude Liidu repressiivorganite Eestis toime pandud inimsusevastaste ja sõjakuritegude eest vastutavad neid juhtinud Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja selle organisatsioon Eestimaa Kommunistlik Partei.

Tunnistades agressiooni, inimsusevastaseid ja sõjakuritegusid ning genotsiidi toime pannud Nõukogude Liidu kommunistliku okupatsioonirežiimi asutused ja organisatsioonid kuritegelikeks, rõhutab Riigikogu, et see ei tähenda nende liikmete ja töötajate kollektiivset vastutust. Isiku vastutust režiimi kuritegude eest ei määra tema kuuluvus eespool nimetatud asutustesse ja organisatsioonidesse, vaid konkreetne tegevus, millele eetilise hinnangu peab eelkõige andma igaüks ise. Otsuse Isiku osaluse kohta genotsiidis ning inimsusevastastes ja sõjakuritegudes saab langetada kohus.

Okupatsioonirežiimi kuriteod Eestis olid üksnes osa totalitaarrežiimide inimvaenulikust tegevusest XX sajandi maailmas. Inimsusevastased kuriteod on aegumatud. Selliste kuritegude kordumise oht ei ole kadunud. Äärmuslikele ideoloogiatele tuginevad režiimid ohustavad maailma rahu ja rahvaste vaba arengut seni, kuni nende kuritegelik olemus on lõpuni avamata ja hukka mõistmata.

Tallinn, 2002

LISA 8

EESTI DEMOKRAATLIK-RAHVUSLIKE JÕUDUDE KOOSTÖÖKODA

EV Riigikogule

EV Valitsusele Tallinnas, 08.11.2007

Merepiiri ennistamisest

Vastavalt rahvusvahelisele õigusele (ÜRO 1982.a. Merekonventsioon) kulges Eesti Vabariigi merepiir mööda Eesti ja Soome vahelist mediaani (s.t. keskjoont meie riikide nn. baasjoonte vahel). 1993. aastal loovutasid Eesti ja Soome oma mereterritooriumist 3 miili, tekitates endi vahele kohati 6 miililise nn. majandustsooni.

Eesti mereterritooriumi vabatahtlik ja põhjendamatu vähendamine on kahjustanud meie rahvuslike huve ja julgeolekut. Neutraalsetest majandusvetest on saanud kasu ainult meie suhtes vaenulik Venemaa, kes on olukorda korduvalt, näiteks gaasitrassi küsimuses või oma sõjalaevade-lennukite liigutamisel, meie kahjuks ära kasutanud ja teeb seda kahtlemata tulevikuski.

Mereala piiride seadus kehtestab, et Eesti territoriaalmere laius on 12 meremiili. Seaduse lisa sätestab, et oleme Soome lahe keskjoonest taandunud. Merepiiri taastamiseks ei ole vaja muud kui teha vastav seadusemuudatus ja esitada koordinaadid keskjoone järgi. Vastavalt kokkuleppele Soomega tuleb põhjanaabrit sellest eelnevalt teavitada.

EDRJ Koostöökoda on kindlal seisukohal, et Eesti merepiir tuleb viia sinna, kus ta rahvusvaheliste konventsioonide järgi olla võib — Soome lahe keskjoonele. Merepiiri ennistamine tema endises asukohas on Eesti Vabariigi võõrandamatu ja suveräänne õigus, millest loobumisele ei ole, lähtudes Eesti riigi huvidest, olemas vähimaidki põhjendusi.

EDRJ Koostöökoda teeb Valitsusele ja Riigikogule ettepaneku koostada Eesti Vabariigi merepiiri ennistamise eelnõu ja võtta see vastu veel käesoleva 2007. aasta jooksul.

EDRJ Koostöökoja nimel:
Henn Põlluaas,
Koostöökoja esimees

COOPERATION ASSEMBLY OF DEMOCRATIC NATIONAL ORGANISATIONS OF ESTONIA. Eesti Vabadusvõitlejate Liit, Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühing, Eesti Omanike Keskliit, Endiste Poliitvangide Liit, Endiste Õpilasvabadusvõitlejate Liit, Soome Sõjaveteranide Eesti Ühendus, Kindral Johan Laidoneri Selts, Eesti Memento Liit, Eesti Kristlikud Demokraadid, Isamaa ja Res Publica Liit, Põllumeeste Kogu, Eesti Reservohvitseride Kogu, Soomepoiste Pärimusühing, Tartu Rahu Põlistamise Selts.

LISA 9

Konverentsist «Tartu Rahu ja tänapäev» osavõtjate pöördumine oma riigi valitsuse, parlamendi, Euroopa Ühenduse, USA Kongressi, Vene Föderatsiooni, Haagi Tribunali ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni poole

Deklaratsioon NSV Liidu okupatsiooni ja anneksiooni kui jätkuva kommunismikuriteo hukkamõistmisest ja heastamisest

Tallinn, 01.02.2008

AJALUGU:

Vabadussõdades aastail 1918-1920 said Soome, Eesti, Läti ja Leedu võidu meie rahvaid hävitada püüdva bolševistliku Venemaa üle ja võitsid kätte vabaduse. Kõigi mainitud maade õigus iseseisvusele ja riiklikule puutumatusele kinnitati 1920. aastal sõlmitud rahulepingutes Venemaaga: Eestil ja Soomel Tartus, Lätil Riias ja Leedul Vilniuses.

1939. aastal jagasid Stalin ja Hitler Euroopa mõjusfäärideks. Balti riigid, sh. Soome jäid NSVL-i mõjusfääri. Rikkudes rahulepinguid, vastastikuse mittekallaletungi lepinguid ja rahvusvahelisi konventsioone, okupeeris ja annekteeris NSVL jõuga ähvardades Eesti, Läti ja Leedu ning ründas Soomet, mille tulemusel Soome oli sunnitud loovutama osa oma territooriumist agressorile.

14.12.1939 heideti NSVL kallaletungi eest Soomele välja Rahvasteliidust.

23.07.1940 avaldas USA deklaratsiooni Balti riikide okupeerimise mittetunnustamisest, milles rõhutati, et Ameerika Ühendriikide rahvas astub vastu kõikidele territoriaalsetele muudatustele, mida teostatakse tugevama riigi sekkumisega nõrgema riigi siseasjadesse, sõltumata sellest, kas seda viiakse ellu jõu abil või jõu kasutamisega ähvardades.

05.09.1940 deklareeris Winston Churchill alamkojas, et Briti valitsus ei tunnusta sõjas toimunud territoriaalseid muutusi, mis pole aset leidnud vabal tahtel ja poolte kokkuleppel.

14.08.1941 sõlmisid USA ja Suur-Britannia Atlandi Harta, millega ühines ka Nõukogude Liit. Selles kinnitati kõigi riikide ja rahvaste võõrandamatut õigust vabadusele ja demokraatiale ning deklareeriti, et allakirjutanud riigid: «... ei taotle oma territooriumi ega mõjuvõimu laiendamist; /-/ ei soovi näha territoriaalseid muudatusi, mis ei ole kooskõlas neil territooriumitel elavate rahvaste vaba tahtega; /-/ respekteerivad kõigi rahvaste õigust valida endale riigikord, mille all nad tahavad elada; nad soovivad, et kõikidele rahvastele tagastataks nende suveräänsus ja nende poolt valitud valitsus, kellelt see on jõuga ära võetud».

Hartas öeldule vaatamata jäeti Eesti, Läti ja Leedu sõja lõpus Jalta ja Teherani sobinguga NSVL-i meelevalda. Soomele suruti jõuga peale Pariisi rahuleping, milles tõde eirates kuulutati Soome sõjasüüdlaseks, sunniti loobuma osast oma territooriumist ja maksma ülekohtuselt reparatsioone Venemaa-

le. Peaaegu miljon Balti riikide ja Soome kodanikku oli sunnitud ellujäämise nimel maha jätma oma kodu ja põgenema. Kommunistlikes repressioonides küüditati Siberisse ja hukkus/hukati sadu tuhandeid süütuid inimesi. Põlisrahvaste venestamise eesmärgil toodi nende asemele, rikkudes Genfi konventsiooni, mitu miljonit venelasest asustuskoloniste Lootes lääneriikide abile, kestis Balti rahvaste relvastatud vabadusvõitlus kuni 1950-ndate keskpaigani. Maailma avalikkus ja rahvusvahelised organisatsioonid on NSVL-i teod hukka mõistnud.

01.08.1975 kinnitati Helsingi Euroopa Koostöö ja Turvalisuse Konverentsi lõppaktis, et sõjajärgse Euroopa riikide piire ei tohi vägivaldselt muuta. USA, Inglismaa, Prantsusmaa jt. lääneriigid deklareerisid, et ei tunnusta NSVL-i toimepandud Balti riikide okupeerimist ega nende vägivaldselt muudetud piire.

13.01.1983 võttis Euroopa Parlament vastu otsuse, millega mõisteti hukka Balti riikide okupeerimine Nõukogude Liidu poolt.

26.07.1983 tegi USA president R. Reagan avalduse, et Balti riikide jätkuva ebaseadusliku okupeerimisega rikub Nõukogude Liit rahvusvahelist õigust, eriti enesemääramisõigust, nagu see on välja kuulutatud ÜRO Hartas ja ÜRO Peaassamblee järgnevates resolutsioonides.

1987. aasta jaanuaris võttis Euroopa Nõukogu ühel häälel vastu reolutsioonl inimõiguste ja rahvuslike õiguste kaitseks Baltimaades.

1990. aastate alguses taastasid Eesti, Läti ja Leedu oma iseseisvuse. Nõukogude Liit lagunes, kuid üks osa Eesti ja Läti territooriumist on tänaseni Venemaa okupatsiooni ja anneksiooni all. Ka Soome ei ole saanud tagasi temalt jõuga ära võetud alasid. Venemaa on kinnitanud, et ei tunnista Tartu ega Riia Rahulepinguid, nendega paika pandud riigipiire ega Balti riikide juriidilist järjepidevust. Lisaks kõigele väidab Venemaa ajaloolisi fakte moonutades, et Balti riigid astusid NSVL-i koosseisu vabatahtlikult.

Rikkudes 1948. aastal vastu võetud Inimõiguste Deklaratsiooni 17. artiklit, on Venemaa keeldunud Soome, Eesti ja Läti kodanikele tagastamast anastatud aladel neile kuuluvat kinnis-ja vallasvara ega tunnista nende pärimisõigust.

12.05.2005 võttis Euroopa Parlament vastu Teise Maailmasõja alase resolutsiooni, mis mõistis hukka kommunistliku okupatsiooni Ida-Euroopa riikides.

21.05.2005 võttis USA Kongress vastu resolutsiooni, milles mõisteti hukka Baltimaade okupeerimine ja nõuti Venemaalt Eesti, Läti ja Leedu suhtes toime pandud, ebaseadusliku agressiooni, okupatsiooni ja terrori tunnistamist ja tehtu eest vabanduse palumist.

14.06.2005 lubas president Bush Riias, et selliseid tehinguid, mida sõlmisid suurriigid Jaltas, väikeriikidega enam ei tehta ning et oma vabadust kaitstes ei jää Balti riigid enam iial üksi.

22.07.2005 võttis USA kongressi esindajatekoda vastu resolutsiooni, milles kutsuti Venemaad Balti riikide okupeerimist tunnistama, selle eest vabandust paluma ning ebaseaduslikku annekteerimist hukka mõistma.

26.01.2006 võttis Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee vastu resolutsiooni, mis mõistis hukka totalitaarsete režiimide sooritatud kommunismikuriteod ja nõudis nende tagajärgede likvideerimist.

Kommunismikuriteod on hukka mõistnud ka Eesti, Läti ja Leedu parlamendid.

DEKLARATSIOON:

Toetudes rahvusvahelistele konventsioonidele, deklaratsioonidele ja otsustele ning sellele, et Soome sunniti vägivallaga loobuma oma piiridest, et Eesti ja Läti taastasid omariikluse 1920. aasta rahulepingute ja põhiseadustega määratud piirides, mida tunnustasid kõik maailma riigid, deklareerime, et:

Eestile, Lätile ja Soomele kuuluvate territooriumite (Petserimaa ja Narva jõe tagused alad; Abrene; Karjala, Salla ja Petsamo) okupeerimine, anneksioon ja jätkuv enese käes hoidmine on eespool kirjeldatud otsuste, resolutsioonide ja rahvusvaheliste konventsioonide kohaselt NSVL-i toime pandud, aegumatu kommunismlkuritegu, mille täielik heastamine on Vene Föderatsiooni kui NSVL-i õigusjärglase kohustus. Aeg ei õigusta seda, enam kui pool sajandit kestnud kuritegu.

Eesti, Läti ega Soome rahvas ei ole iialgi leppinud Venemaa tehtud ülekohtuga ja nõuab tagasi enda seaduslikke territooriume. Me mõistame resoluutselt hukka endi riigivõimude järeleandlikkuse Venemaa survele ning Läti ja Eesti võimude katsed legaliseerida uute põhiseaduse-ja rahva tahte vastaste piirilepingutega NSVL-i vallutustel põhinevaid piire. Me nõuame nende ebaseaduslike lepingute denonsseerimist. Ei ole olemas ühtegi moraalset, poliitilist ega õiguslikku põhjust loobuda vabatahtlikult oma õigustest. Ükski piirimuudatus ei ole legaalne, kui see on ellu viidud vastu asjaomase rahva vaba tahet.

Kutsume Vene Föderatsiooni Riigiduumat ja Valitsust üles tunnistama 1920.aaasta Tartu ja Riia rahu- ja piirilepingute kehtivust, okupatsiooni ja anneksiooni, loobuma senisest agressiivsest poliitikast oma naabrite suhtes, heastama kõik neile tekitatud kahjud, sh. omandiõiguse ning taastama Soome, Eesti ja Läti õige riigipiiri. Vaid see looks tugeva aluse sõbralikele ja heanaaberlikele suhetele.

Kutsume Soome, Eesti, Läti ja Leedu valitsusi, Euroopa Ühendust, USA Kongressi, Haagi Tribunali, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ja rahvusvahelist avalikkust üles seisma õigluse jaluleseadmise eest, nõudma Venemaa käitumist demokraatliku riigina ning meie rahvastele tehtud ülekohtu ja kahju täielikku heastamist.

Konverentsi «Tartu Rahu ja tänapäev» osavõtjad ja allakirjutanud organisatsioonid:

Tartu Rahu Põlistamise Selts / Eesti

Eesti Rahvuslik Liikumine / Eesti

Setu Kongress / Eesti

Visu Latviai / Läti

Pro Karelia ry / Soome

Aluepalautus ry / Soome

Karelia Klubi ry / Soome

Suomen Karjalan Pakolaiset ry / Soome

Lietuviu Tautinio Jaunimo Lyga / Leedu

Eesti Demokraatlik Rahvuslike Jõudude Koostöökoda / Eesti

(EDRJK esindab järgmisi organisatsioone: Eesti Vabadusvõitlejate Liit, Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühing, Eesti Õigusjärgsete Omanike Liit, Endiste Poliitvangide Liit, Endiste Õpilasvabadusvõitlejate Liit, Soome Sõjaveteranide Eesti Ühendus, Kindral Johan Laidoneri Selts, Eesti Memento Liit, Eesti Kristlikud Demokraadid, Isamaa ja Res Publica Liit, Põllumeeste Kogu, Eesti Reservohvitseride Kogu, Soomepoiste Pärimusühing,Tartu Rahu Põlistamise Selts.)

LISA 10

ERL: Uus piirileping nõuab rahvahääletust

02. veebruar 2007

Eesti iseseisvuse nurgakiviks oleva Tartu Rahu 87. aastapäeval on kõigile põhiseaduslikku korda hindavatel kodanikel vaja meelde tuletada, et Tartu Rahu järgne piir on kirjutatud meie põhiseadusesse ning ainus viis uut piirijoont kehtestada on muuta põhiseadust.

Eesti Rahvuslik Liikumine (ERL) on seisukohal, et praegu Eesti poolt ratifitseeritud piirileping Venemaaga on meile poliitiliselt hukatuslik ja majanduslikult ülimalt kahjulik, lisaks sellele veel aga ka vastuolus põhiseadusega.

«1992. aastal rahvahääletusel vastu võetud põhiseaduse paragrahv 122 ütleb, et «Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega». Samas keelab põhiseaduse paragrahv 123 sõnaselgelt Eesti Vabariigil sõlmida põhiseadusega vastuolus olevaid välislepinguid,» selgitab ERL juhatuse liige Henn Põlluaas.

«Igal suveräänsel rahval on õigus muuta oma põhiseadust ja piiri, kuid rahva tahet piirilepingu osas pole küsitud ning viis protsenti meie territooriumist on ilma absoluutselt mitte midagi vastu saamata loovutatud Venemaale põhiseaduse vastaselt,» ütleb Põlluaas.

Rahvuslik Liikumine nõuab, et Eesti riigikogu denonsseeriks praegu vaid ühepoolselt ratifitseeritud piirileppe ning korraldaks rahvahääletuse küsimuses, kas muuta põhiseadust ja piiri Venemaaga. Ainult kodanike tahtel ja nõusolekul on valitsusel ja riigikogul õigus loovutada meie rahva verega võidetud maid.

ERL on seisukohal, et praegu sõlmitud ja ratifitseeritud piirilepingu näol on sisuliselt ja juriidiliselt tegemist põhiseadusliku korra õõnestamise ja riigireetmisega.

Eesti-Vene piiriläbirääkimisted peab Eesti siduma Venemaa poolse okupatsiooni tunnistamisega ning kahjutasu nõudmisega nii okupatsiooni kui võimaliku loovutatava territooriumi eest. Praeguse ummikusse jooksnud olukorra jätkudes peab Eesti algatama koordineeritud diplomaatilist kampaaniat rahvusvahelistes organisatsioonides, nõudes rahvusvahelist hukkamõistu jätkuvale Vene okupatsioonile viiel protsendil Eesti territooriumil.

ERL juhatus

LISA 11

Jüri Kuke konverents

Eesti Vabariigi Presidendile, Eesti Vabariigi Valitsusele, Eesti Vabariigi Riigikogule

27. märtsil 2005 toimus Tartu Ülikooli aulas Jüri Kuke (1940—1981) mälestusele pühendatud Langenud Vabadusvõitleja Päeva IX konverents.

Sellest osavõtjad on seisukohal, et mingit uut piirilepingut Venemaaga Eesti ei vaja. Mis tahes uusi lepinguid on mõtet sõlmida ainult selliste riikidega, kes nendega varem sõlmitud lepinguid on kõrvalekaldumatult täitnud.

Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline maismaapiir on kindlaks määratud 2. veebruari 1920.a. Tartu rahulepinguga, mis kehtib tänaseni. Lepingu sõlmimise hetkel polnud kumbki lepinguosaline rahvusvahelist tunnustust veel saavutanud. Kuid 28. septembril 1939 Eesti Vabariigi ja Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu vahel sõlmitud vastastikuse Abistamise Paktis on muu hulgas öeldud järgmist:

«Eesti Vabariigi President ühelt poolt, ja NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium teiselt poolt, juhitud sihist arendada sõbralikke vahekordi, mis kindlaks määratud rahulepinguga 2. veebruarist 1920.a. ja rajatud rippumatu riikluse tunnustamisele ja mittevahelesegamisele teise Lepinguosalise siseasjadesse; tunnustades, et rahuleping 2. veebruarist 1920.a. ning mittekallaletungi ja tülide rahulisel teel lahendamise leping 4. maist 1932.a. on endiselt nende vastastikuste suhete ja kohustuste kindlaks aluseks; [—]»

Seega sõltumata asjaolust, kas 1920. a. Tartu rahuleping selle allakirjutamise hetkest oli kehtiv või mitte, tuleb nimetatud dokumenti alates 28. septembrist 1939 ikkagi lugeda kehtivaks. Just sellel kuupäeval kinnitasid Tartu rahulepingu kehtivust oma allkirjadega mõlema selleks ajaks rahvusvaheliselt tunnustatud riigi ametlikud esindajad.

Lähtudes eeltoodust oleme seisukohal, et kehtiv piirileping Vene Föderatsiooniga on Eesti Vabariigil olemas ning edasised läbirääkimised selles küsimuses on mõttetud.

Tartus, 27. märtsil 2005

Avaldus heaks kiidetud konverentsist osavõtjate poolt. Vastu ega erapooletuid ei olnud.

Konverentsi juhatajad: Märt Kunnus
Kalju Mätik
Rein Vanja

LISA 12

Tartu Rahu Põlistamise Selts

Avalik pöördumine EV Presidendi, Riigikogu ja Valitsuse poole.

Seoses peaminister A. Ansipi ja välisminister U. Paeti avaldustega Eesti jätkuvast valmisolekust sõlmida Eesti-Vene piirileping, protesteerib Tartu Rahu Põlistamise Selts (TRPS) kategooriliselt Eesti riigi huve kahjustavate katsete vastu loovutada tasuta Venemaale Petserimaa ja Narva jõe tagused Eestile kuuluvad alad.

Ei ole olemas vähimaidki poliitilisi, juriidilisi, majanduslikke ega moraalseid põhjendusi, mis sunniksid Eestit sõlmima otseselt Põhiseadusega vastuolus ja riiki kahjustavat uut Eesti-Vene piirilepingut ning seadustama Venemaa kuritegelikku okupatsiooni enam kui 5 % Eesti territooriumil.

Kõik valitsevate ringkondade poolt senini esitatud põhjendused piirilepingu sise- ja välispoliitilise vajaduse kohta on osutunud valedeks. Ka Euroopa Liit on selgelt deklareerinud, et piirileping on Eesti ja Venemaa kahepoolne küsimus ning näitab välja selget soovimatust kõigile arusaamatusse loovutamisprobleemi sekkuda. Samaaegselt toetab EL ametlikult Jaapanit tema taotlustes saada tagasi Venemaa poolt okupeeritud Kuriili saari. Seda kummalisem ja ajaloos absoluutselt pretsedenditu on Eesti juhtkonna jätkuv ja põhjendamatu soov loobuda vabatahtlikult osast oma riigi territooriumist.

Eesti peab lõpuks ometi hakkama käituma iseseisva riigina, lähtudes oma otsustes ainult riigi ja oma kodanike huvidest ning suhetes Venemaa ja teiste riikidega kindlalt kinni pidama kõigi riikide suveräänse võrdsuse printsiibist.

Rahvusvaheline õigus ei tunnista ühtegi territoriaalset muutust, kui see ei ole kooskõlas asjaomase rahva vabalt väljendatud tahtega. Eesti rahvas on erinevate küsitluste tulemusena täiesti üheselt avaldanud oma vastuseisu Tartu rahulepingu järgsetest piiridest ja Eesti territooriumist loobumise vastu (71-82,5%). Põhiseaduse järgi on Eestis kõrgeima võimu kandjaks rahvas ja rahvas on oma kindlat tahet selleläbi selgelt väljendanud.

Tartu Rahu Põlistamise Selts (TRPS) nõuab, et Eesti Vabariigi valitsus võtaks tagasi oma allkirja häbiväärselt piirilepingult ja Riigikogu denonsseeriks omaltpoolt 20.06.2005 ratifitseeritud Eesti-Vene piirilepingu, mille Venemaa on ühepoolselt tühistanud. Piiriläbirääkimisi Venemaaga on võimalik pidada ainult lähtudes rangelt Tartu rahulepingu järgsete põhiseaduslike piiride taastamise ja kõigi NSV Liidu poolt Eestile tekitatud okupatsioonikahjude kompenseerimise nõudest.

Tartu Rahu Põlistamise Seltsi üldkoosoleku ja TRPS juhatuse volitusel,

Henn PõlluaasTallinnas 22.10. 2005

LISA 13

Avalik kiri Riigikogule 09.06.2005

Uut piirilepingut ei tohi ratifitseerida!

- Eesti Vabariigi (EV) Põhiseaduse paragrahv 2 ütleb: Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik.

- EV Põhiseaduse paragrahv 122 ütleb: Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega. Sõna «ja» viimases lauses tähendab, et nii Tartu rahuleping kui ka teised rahvusvahelised piirilepingud kehtivad üheaegselt.

- EV Põhiseaduse paragrahv 123 ütleb: Eesti Vabariik ei sõlmi välislepinguid, mis on põhiseadusega vastuolus. Seega on 18. mail 2005 Moskvas allkirjastatud uus piirileping otseses vastuolus nii Tartu rahulepinguga kui ka EV Põhiseadusega, olles seetõttu allkirjastamise hetkest õigustühine.

Eesti Vabariik on Tartu rahulepingut ausalt täitnud. Seega puudub Venemaal igasugune õiguslik alus nimetatud lepingu ühepoolseks ülesütlemiseks. Tartu rahulepingu sõlmimise hetkel polnud teised riigid kumbagi lepinguosalist veel tunnustanud. Kuid 28. septembril 1939. a. kui sõlmiti Eesti Vabariigi ja NSV Liidu vaheline vastastikuse abistamise pakt (nn. baaside leping), olid mõlemad lepinguosalised rahvusvaheliselt tunnustatud riigid ja Rahvastelii du liikmed. Viimatimainitud lepingus oli muu hulgas öeldud järgmist:

Eesti Vabariigi President ühelt poolt, ja NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium teiselt poolt, juhitud sihist arendada sõbralikke vahekordi, mis kindlaks määratud rahulepinguga 2. veebruarist 1920. a ja rajatud rippumatu riikluse tunnustamisele ja mittevahelesegamisele teise Lepinguosalise siseasjadesse; tunnustades, et rahuleping 2. veebruarist 1920. a ning mittekallaletungi ja tülide rahulisel teel lahendamise leping 4. maist 1932 on endiselt nende vastastikuste suhete ja kohustuste kindlaks aluseks, [—].

Seega kinnitas 28. septembrist 1939 a. allakirjutatud lepingu teine osapool Tartu rahulepingu kehtivuse omapoolset tunnistamist.

Uue piirilepingu ratifitseerimist Riigikogus saab käsitleda EV Põhiseaduse paragrahvi 122 rikkumisena ning osa Eesti Vabariigi seadusliku territooriumi vabatahtlikuga teadliku loovutamisena. Erinevalt 1939.a. baaside lepingust, milles oli viide Tartu rahule, uues piirilepingus sellist viidet ei ole. Ratifitseerimine tegelikult tühistaks Tartu rahu, sest et lepingut rikuksid mõlemad lepinguosalised, mistõttu nimetatud leping kaotaks automaatselt oma kehtivuse. See asjaolu võimaldaks Venemaa juhtkonnal käsitleda Eesti Vabariiki kui 1991. aastal loodud uut riiki, koos kõige sellest tulenevaga. Meiepoolse preambula lisamine ratifitseerimisel ei muuda lepingu sisu ja olemust.

Aastatel 1944-1945 muutis NSV Liidu tolleaegne valitsus ühepoolselt Eesti ja Venemaa vahelist piiri. Piirimuutmine oli otseses vastuolus nii 2. veebruari 1920. a. Tartu rahulepinguga kui ka ENSV tolleaegse konstitutsiooniga, mille paragrahv 16 kohaselt ENSV territooriumi ei või muuta ilma ENSV nõusolekuta.

Taoline piiri muutmine oli aga kehtetu juba sellepärast, et ENSV oli ebaseaduslik okupatsioonivõimu allüksus. Nürnbergi tribunal mõistis 1946. aastal hukka rahvusvaheliste lepingute rikkumise hitlerliku Saksamaa juhtkonna poolt. Samal viisil tuleb hukka mõista rahvusvaheliste lepingute rikkumine ükskõik kelle poolt, kaasa arvatud Venemaa.

Uue piirilepingu sõlmimise eelduseks võinuks olla Tartu rahu tunnustamine Venemaa poolt. Tänapäeval on Venemaa Tartu rahu tunnustamisest loobunud. Seega kujutaks uue piirilepingu ratifitseerimine ka Eesti-poolset lahtiütlemist Tartu rahulepingust.

Lääneriigid on oma suhtumist Venemaal toimuvasse praegu muutmas. Nii USA Senat kui ka Euroopa Parlament nõuavad oma resolutsioonides Venemaalt Baltimaade okupeerimise ja annekteerimise selget ja ühemõttelist tunnistamist ning selle hukkamõistmist. Täiesti lubamatu on meie omariiklust toetavatele rahvusvahelistele aktsioonidele vastutöötamine, mille kujukaks näiteks saaks ülekohut põlistava uue piirilepingu ratifitseerimine.

16. juunil 1940 esitas NSV Liit Eesti Vabariigile ultimaatumi, nõudes Punaarmee täiendavate väeüksuste paigutamist Eestisse ja nõukogudemeelse valitsuse ametissemääramist. Seegi nõudmine oli otseses vastuolus baaside lepinguga, mille Artikkel V ütles: «Käesoleva lepingu elluviimine ei tohi mingil määral riivata lepinguosaliste suveräänõigusi, eriti aga nende majandussüsteemi ja riiklist korda.»

Rahvusvaheline õigus ei tunnista mitte ühtegi avalikult territoriaalset muutust, kui see ei ole kooskõlas asjaosalise rahva vabalt väljendatud tahtega. Kas tõesti kavatseb Eesti Vabariigi praegune juhtkond selle häbiväärse ultimaatumi 65. aastapäeva tähistada, kinkides (sest vastu ei saada ju mitte midagi!) 5,2% Eesti Vabariigi seaduslikust territooriumist meie riiki ja rahvasse ikka veel vaenulikult suhtuvale stalinismi avalikult restaureerivale naaberriigile?

Kirjaga on liitunud suur hulk tuntud inimesi, siinkohal ruumipuudusel vaid 50 esimest nime: Hando Runnel, Arvo Valton, Ülo Matjus, Tullio Ilomets, Tõnis Mägi, Henry Laks, Urmas Sisask, Tõnu Trubetsky, Alar Aigro, Heli Susi, Aleksander Heintalu, Elo Liiv, Mart Niklus, Kalju Mätik, Mati Kiirend, Kalle Eller, Valeri Kalabugin, Leo Tammiksaar, Aleksander Einseln, Enn Tarto, Mait Raun, Kauksi Ülle, Olavi Ruitlane, Piret Bristol, Merle Jääger, Andreas Kalkun, Ilmar Vananurm, Evar Riitsaar, Heli Speek, Heno Sarv, Margit Koppel, Margus Lepa, Raigo Sõlg, Kristel Valk, Toomas Kümmel, Sirje Kiin, Jaan Arder, Jaanus Bettem, Tiina Eier, Aarand Roos, Olaf Tammark, Viido Polikarpus, Olev Trass, Jüri Leesment, Ilmar Trull, Jüri Estam, Rein Einasto, Heiki Valk, Vello Salum, Henn Põlluaas jt

ÜSA 14

Maavalla Koja avalik pöördumine /Roheline värav/

Eesti Vabariigi Presidendile

Eesti Vabariigi Riigikogule

Eesti Vabariigi Valitsusele

02.02.2005

Tartu rahuleping hoiab põlisrahva maad.

Täna tähistab Eesti Tartu rahulepingu sõlmimise 85. aastapäeva. Selle lepinguga päädis sõda, mis muutis Eestimaa põlisrahvad taas oma maa peremeesteks.

Rahuleping sõlmiti pudru- ehk kyynlapäeval, mis on maarahval põline lepingute sõlmimise päev. Pudrupäeval antud sõna ja sõlmitud leping peavad ajast aega.

Võiduka aastapäeva tähistamist varjutab mure uue piirileppe sõlmimise kavatsuse pärast Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahel.

Piirilepingu sõlmimisega tunnustaks Eesti riik setode maa jagamist, setode võõrandamatu õiguse piiramist ja seto kultuuri kahjustamist. Pikemas vaates võib Eesti riik nõnda kaasa aidata seto rahva ja kultuuri hävimisele.

Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt on Eesti riigi peamine eesmärk tagada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine läbi aegade. Me tahame loota, et riigi võimukandjad töötavad ka seto rahva ja kultuuri säilimise nimel läbi aegade.

Meenutame Teile, et Eesti maa kuulub Eesti põlisrahvastele, teiste seas setodele. See õigus on igavene ja võõrandamatu ega tulene kehtivast riigikorrast.

Seto rahvas ja kultuur on lahutamatud nende maast, nende pyhakohtadest ja esivanemate kalmetest.

Maa on meie rahva põhiväärtusi. Me ei näe yhtegi põhjust, miks Eesti riik peaks vabatahtlikult ära kinkima osa enda maast, osa põlisrahva Maavallast. Seda ei mõistaks ka meie esivanemad ja järeltulevad põlved. Tahame uskuda, et esivanemate põline tarkus aitab riigi võimukandjatel langetada piirilepingu osas parema otsuse.

Ahto Kaasik

Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koja vanem

LISA 15

Petserimaalaste avalik pöördumine

Eesti Vabariigi Riigikogule

Eesti Vabariigi Valitsusele

Eesti Vabariigi Presidendile

Eesti rahvale

Eesti Vabariigi Põhiseaduse paragrahv 2. sätestab, et Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik. Eesti Vabariigi Põhiseaduse paragrahvi 122. kohaselt on Eesti maismaapiir määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega.

Meie, petserimaalaste põliskodud, omand, kultuuripärand ning kogu edasine tulevik on Eesti Vabariigi taassünnist saati ära lõigatud Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi piirile pandud okastraataiaga.

Kahjuks pole Eesti Vabariigi valitsuste reaalpoliitika ulatunud nii kaugele ette, et arvestada Eesti Põhiseadusest tulenevat iseseisva riigi maaala terviklikkuse põhimõtet ning on olnud valmis taganema Tartu rahulepinguga kehtestatud piirijoonest.

Eesti Vabariik sündis koos Petserimaaga ning koos peame ka tulevikus edasi minema!

Arvestades viimaseid muutusi Euroopa, Eesti ning kogu maailma poliitikas, avaldavad petserimaalased kindlat vastuseisu Eesti-Vene piirileppe praegusele kavale!

NB! Petserimaalaste avalikule pöördumisele kogutakse praegu allkirju üle Eesti. Allkirjadega dokumendid saadetakse riigikogule ja valitsusele peale piketti Toompeal 26. jaanuaril alates kella 11 st; samuti peale piketti Tartus Vanemuise tänavas 2. veebruaril 2005.

Tallinna piketi üks organisaatoritest

Ilmar Vananurm

LISA 16

Põllumeeste Kogu avaldus

Vabariigi Valitsusele

Riigikogule

Juba rohkem kui kümme aastat on kestnud Eesti-Vene läbirääkimised piiriküsimustes. Uue piirilepingu projekt sai valmis 1999. aastal, kuid kaks aastat tagasi külmutas Moskva Eesti-Vene piirilepingu jõustumise. Vastavalt ajakirjanduses ilmunud teadetele seostab nüüd Venemaa asevälisminister Vladimir Tšižov piirilepingu sõlmimise Eesti Vabariigiga nn venekeelse vähemuse olukorraga Eestis.

23. novembril 2004 võttis Vene riigiduuma üksmeelselt vastu konkreetsete ajaloosündmustega vastuolus oleva avalduse «Baltikumi vabastamise 60. aastapäevast 24. novembril 1944». Nädalapäevad enne seda, 16. novembril 1944 olid «vabastajad» otsustanud revideerida 1920. aasta Tartu rahulepinguga kehtestatud Eesti-Vene riigipiiri ning arvata suurem osa Petserimaast (koos Petseri linnaga) Vene NFSV Pihkva oblasti koosseisu. Jaanuaris 1945 eraldasid «vabastajad» Eesti Vabariigist pool Narva linna ja Eesti Ingerimaa. Need läksid Vene NFSV Leningradi oblasti koosseisu.

Vene Föderatsioon Vene NFSV õigusjärglasena keeldub kangekaelselt tunnustamast 1920. aasta Tartu rahulepingut, milles on üksikasjalikult fikseeritud Eesti-Vene riigipiir (Artikkel III, Lisa I). Mainitud rahuleping kahe riigi vahel on juriidiliselt kehtiv ka tänapäeval, kuna ei aastatel 1944-1945 ega ka hiljem pole teda ametlikult tühistatud.

Nagu juba öeldud, seostab Venemaa praegune administratsioon uue piirilepingu sõlmimise Eesti Vabariigiga nn venekeelse vähemuse olukorraga Eestis. Tegelikkus meenutab väga suurriigi suhtumist väikeriikidesse 1939. aastal — mis juba järgmisel, 1940. aastal viis välja Eesti, Läti ja Leedu okupeerimiseni ja inkorporeerimiseni NSV Liitu stalinistliku idanaabri poolt.

Et juhtida maailma avalikkuse tähelepanu kõrvale väikerahvaste (sealhulgas soome-ugri hõimude) olukorrast Vene Föderatsioonis, eelkõige aga juba aastaid kestnud ohvriterohkest koloniaalsõjast Tšetšeenias, on poststalinistlik Venemaa üha enam intensiivistanud propagandasõda Eesti ja Läti vastu.

Näiteks toimus 24. novembril 2004 Tallinnas impeeriumimeelne punaveteranide kokkutulek, millest osavõtjad said Eesti «vabastamise» puhul autasusid ning kes raporteerisid Vene Föderatsiooni suursaadikule Eestis Konstantin Provalovile: «Teenin Nõukogude Liitu». Venemaa lennukid rikuvad süstemaatiliselt Eesti Vabariigi õhupiiri.

Arvestades käesoleval ajal kujunenud olukorda, teeb Põllumeeste Kogu Eesti Vabariigi valitsusele järgmised ettepanekud:

1. Mis tahes läbirääkimised Eesti-Vene piiriküsimustes kui täiesti mõttetud ja kasutud kuulutada lõppenuks; arvestades Eesti Vabariigi õiguslikku järjepidevust ja territoriaalset terviklikkust, lugeda ainukehtivaks 1920. aasta Tartu rahulepinguga kehtestatud riigipiir.
2. Lugeda veel enne Teise Maailmasõja lõppu Eesti Vabariigist eraldatud Petserimaa ja Eesti Ingerimaa (kokku ca 5% seaduslikust territooriumist) samasugusteks naaberriigi poolt okupeeritud aladeks, nagu seda näiteks Jaapan loeb oma põhjaterritooriume (neli Kuriili saart).
3. Loobuda massiteabes jm eufemismidest «venekeelne vähemus», «venekeelne elanikkond» jne, hakata «vabastamise» tulemusel Eesti Vabariiki valgunud sadu tuhandeid illegaalseid immigrante, koloniste, okupante ja umbkeelseid kommunismiehitajaid ning nende järglasi nimetama nende õigete nimedega.
4. Juhindudes rahvusvahelistest konventsioonidest elanikkonna ümberasustamisel okupeeritud aladele, teha Vene Föderatsiooni valitsusele ettepanek kutsuda punktis 3 mainitud venekeelne kontingent tagasi oma ajaloolisele kodumaale, kus selle inimõigusi arvatavasti ei rikuta.
5. Pöörduda Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu poole üleskutsega kutsuda lähiajal kokku esinduslik rahvusvaheline foorum tänapäeva Venemaa imperialistlike ja neokommunistlike ambitsioonide ohjeldamiseks, kaasates okupeerimise, «vabastamise» jms küsimuste arutamiseks ka selliseid riike nagu Läti, Soome, Jaapan jt.

Tartus, 24. novembril 2004

Põllumeeste Kogu juhatus

Kontaktisik: Mart Niklus

LISA 17

Harri Kivilo Kaitsepolitseile esitatud järelepäring

27.06.05

e-postiga

Kaitsepolitseiametile

Viide: uus Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline riigipiiri leping

Lähtudes sellest et Kaitsepolitseiameti kohustus on rakendada meetmeid riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse vägivaldsele muutmisele suunatud kuritegude ennetamiseks, tõkestamiseks, avastamiseks ning neid toimepannud isikute väljaselgitamiseks ja vastutusele võtmiseks soovin juhtida Kaitsepolitseiameti tähelepanu sellele et uue riigipiiri lepingu koostamise, sõlmimise ja ratifitseerimisega seonduvalt on nii Eesti Vabariigi välisminister, valitsus kui ka riigikogu suure tõenäosusega eelistanud riigi huvidele transiidiettevõtete ja/või kellegi teise huve.

Eespool kirjeldatud arvamus põhineb sellel et just siis, kui rahvas oli asunud protesteerima Eesti territooriumi ebamäärastel põhjustel ning ilma Eesti poolsete tingimusteta loovutamise vastu, hakkasid Eesti Vabariigi välisministrid paluma et Venemaa neid niipea kui võimalik Moskvasse kutsuks lepingut allkirjastama. Teades et rahva algatustel vajaliku jõu kogumiseks kulub enamasti mitmeid kuid, otsustas valitsus et riigikogu peab Moskvas 18.05.05 allkirjastatud lepingu, ilma lepingu koostamise ajal olnud olukorra muutumist hindamata, veel enne suvepuhkusele minekut ratifitseerima.

Eespool öeldu koos sellega et uue riigipiiri lepingu sõlmimise vajadust on põhjendatud Eestile sõbralike riikide sooviga ja julgeoleku tagamisega tundub ülimalt ebatõenäone sest sõprade soovituste kohta pole avalikkusele mingeid tõendeid esitatud. Kuna esitatud pole ka analüüse kuidas Eestile kuuluva maaala loovutamine ilma Vene Föderatsioonilt midagi vastu saamata saab meie julgeolekut suurendada, tekib tõsine kahtlus et tegemist võib olla mõne riigi esindaja ametiseisundi kuritarvitamisega.

Eespool esitatud järelduse kinnitamiseks või tagasilükkamiseks on vaja uurida ja analüüsida mitmeid dokumente ja olukordi, mille avalikustamist Eesti Vabariigi valitsused pole vajalikuks pidanud. Ent ometi on vaja teada kõike allpool kirjeldatu kohta.

Kas siis, kui väidetavalt soovitati Eestil sõlmida Vene Föderatsiooniga kontrolljoone riigipiiriks seadustamise leping, selgitati soovitajaile et:

meil on juba aastast 1920 alates kehtiv piirileping olemas;

Vene Föderatsioon on omavoliliselt nihutanud piirina hästitoimiva kontrolljoone Eesti territooriumile;

eespool kirjeldatud riigipiiri ühepoolne muutmine on vastuolus dokumendis «Helsinki Final Act» määratud, kõigi 55 riigi poolt heakskiidetud õiguste ja kohustustega (35 riiki allkirjastasid dokumendi 1975, teised hiljem);

välistamaks Vene Föderatsiooni piinlikkust omavoliliselt kontrolljoont riigipiirina tähistamisel ning meie heatahte avaldusena võib Eesti kahe piiri vahele jääva maa-ala tasuta Vene Föderatsioonile pikemaks ajaks rentida.

Miks anti järele Vene Föderatsiooni nõudele uues riigipiiri lepingus mitte nimetada et tegemist on olemasoleva riigipiiri muutmise lepinguga kui oli võimalik põhjendada et:

Eesti Vabariigi põhiseaduse §121 lubab riigikogul ratifitseerida ainult riigipiiride muutmise lepinguid ning sellepärast tuleb lepingus kirjeldada mida muudetakse ja miks seda tehakse;

Vene Föderatsioon ja Euroopa Liidu riigid on nõustunud dokumendi «Helsinki Final Act» kohaselt mitte muutma ühepoolsetel tingimustel riikide vahelisi piire.

Kui vaatamata sellele et Euroopa Liidul või mitte ühelgi Helsingi kokkuleppega ühinenud riigil polnud õigust meile soovitada sõlmida uus riigipiiri leping ning teha seda ainult Vene Föderatsiooni poolt nõutud tingimustel, on sellise soovituse kohta siiski olemas ametlik diplomaatiline noot või noodid, siis on vaja teada kas soovituse tegijale selgitati Eesti poolse ametliku noodiga et Eesti Vabariigi põhiseaduses on sätestatud riigi kohustus kindlustada ja arendada riiki, mis peab tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade ning et selle kohustuse täitmine muutub praktiliselt võimatuks kui pretsedenti loovalt nõustume kõigega mida Vene Föderatsioon meilt põhjendamatult nõuab, eriti kui senini Vene Föderatsioon:

on liigutanud ühepoolselt Eesti-Vene vahelist piiri Eesti territooriumi sisse;

on presidendi, välisministri ja mõned riigiduuma liikme kaudu avalikult valetanud et Eesti astus vabatahtlikult Nõukogude Liitu ning et Eestis ahistatakse vene rahvusest elanikke kuna neile pole ilma eesti keele oskuseta antud Eesti kodakondsust;

on vastuvõtnud seaduse, mis lubab sõjaliselt ja ilma riikidevaheliste organisatsioonide nõusolekuta kasutada sõjalist jõudu oma «lähivälismaal» elavate kodanike ja/või kodakondsuseta vene rahvusest elanike kaitseks;

pole hukka mõistnud Nõukogude Liidu inimsusevastaseid kuritegusid ega lepinguid mida Nõukogude Liit oma naabritega sõlmis ilma igasuguse kavatsuseta neis määratud Nõukogude Liidu kohustusi täita.

Kas eespool kirjeldatud Vene Föderatsiooni valelike esildiste põhjal võib järeldada et Vene Föderatsioon ei hakka pärast uue riigipiiri lepingu nendepoolsetel tingimustel sõlmimist veelgi jõuliselt väitma et tänane Eesti Vabariik on vabatahtlikult Nõukogude Liitu astunud ENSV õigusjärglane ning et:

kõik ENSV elanikud peavad saama automaatselt Eesti kodakondsuse;

riigis kus veerand kodanike emakeel on vene keel peab see olema ka teise riigikeelena kasutusel.

Kas seniste kogemuste põhjal võib õigustatult arvata et:

kahe riigikeelega Eesti Vabariigis on võimalik nõuda venelastest ametnikelt eesti keele oskust või tuleb eestlastel hakata venelastest ametnikega suhtlema vene keeles;

tööjõu puuduse ja venekeelsete ja -meelsete ametnike abil on võimalik Eesti parema elustandardi tõttu siia meelitada suuremal hulgal venelasi;

proportsionaalselt venelaste juurdetulekuga suureneb ka eestimeelsete kodanike lahkumine teistesse Euroopa Liidu riikidesse.

Kas loogiliselt mõeldes on võimalik uskuda et punktides 4 ja 5 kirjeldatu põhjal osutub Eesti Vabariigil võimalikuks tagada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine läbi aegade?

Kui eesti rahvuse ja kultuuri säilimist läbi aegade pole võimalik tagada, siis Eesti Vabariigi põhiseaduse §123 kohaselt ei või Eesti Vabariik sõlmida Vene Föderatsiooniga uut riigipiiri lepingut nendel tingimustel mis on 18.05.05 allkirjastatud välislepingus.

Kui eespool esitatud arvamused «meie sõpradelt» saadud soovituste ja teistele riikidele esitamata jäetud ametlike selgituste kohta kõigi andmete kontrollimisel õigeks osutuvad, siis on raske arvata et uue piirilepingu allkirjastamise ja ratifitseerimisega kiirustamine sai põhineda Eesti riiklike huvide kaitsmisel. Aga kui ei, siis kelle huvides ja miks? Kas lauslollusel või ametisei-sundi kuritarvitamisel?

Austusega,

Harri Kivilo

LISA 18

Kaitsepolitsei vastus H. Kivilo järelepärimisele

Austatav härra Kivilo Meie

22.07.2005 nr K-125

Täname, et tunnete muret riigi julgeoleku ja põhiseaduslike väärtuste püsimise pärast.

Eesti kodanike valitud Riigikogu on ratifitseerinud Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Eesti-Vene riigipiiri lepingu. Kehtiva seaduse korral pole põhjust kahelda ka täitevvõimu vastava tegevuse seaduslikkuses. Seaduse õiguspärasust on Eesti-Vabariigis võimalik vaidlustada üksnes põhiseaduslikkuse järelevalve korras. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohus on Riigikohus ja vastavat menetlust on õigus algatada Vabariigi Presidendil, õiguskantsleril, kohalike omavalitsuste volikogudel ja kohtutel (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 4).

Teie kirjas tõstatatud muud küsimused on kõige enam välispoliitilist laadi ja seega väljuvad suures osas Kaitsepolitseiameti pädevusest. Teie küsimuste julgeoleku-alaseid aspekte ei ole meil aga kahjuks võimalik kommenteerida, kuna need võivad olla seotud riigisaladusega (riigisaladuse seaduse § 6 punktid 9 ja 18).

Lugupidamisega

Martin Arpo

Kaitsepolitsei komissar

LISA 19

Pragmaatilisus või väärikus

Piirileping, millele Vabariigi Valitsus kavatseb peatselt Moskvas alla kirjutada, jätab Eesti ilma osast temale Tartu rahulepingu kohaselt kuuluvast territooriumist.

Erinevalt maailma muudest riikidest ei tunnusta Vene Föderatsioon kui Nõukogude Liidu õigusjärglane ei Tartu rahulepingut, Eesti Vabariigi vägivaldset annekteerimist 1940. aastal ega ka mitte selle taasokupeerimist 1944. aastal. Riikidevaheline leping nõuab võrdset partnerlust, vastastikust lugupidamist ja ümberlükkamatute faktide tunnistamist. Vastasel juhul kujutab leping endast uut vägivalda, mis tulevikus tuleb omakorda heastada. Venemaa president ja välisminister eiravad suveräänsete riikide võrdõiguslikkuse põhimõtet niisugusel viisil ja tasemel, mis ületab taluvuspiiri.

On pahaendeline seegi, et lepingule alla kirjutama kibelev Vabariigi Valitsus ei ole selle teksti rahvale kättesaadavaks teinud. Välisministeeriumi koduleheküljel esitatud seletuskirjast selgub, et vaatamata kümneaastasele tööle lükatakse mitme olulise probleemi lahendamine edasi. Nii on lahendamata Narva jõe ühise kasutamise küsimused. Samuti ei paku leping midagi Eesti Vabariigi Petserimaal ja Narva jõe tagusel alal elanud kodanike ümberasumisega seotud õiguslike ja varanduslike probleemide lahendamiseks.

Selles olukorras ei tohi Eesti piirilepingule alla kirjutada. Kõigepealt peavad taastuma normaalne dialoog riikide vahel ja teineteise tunnustamisele vastav korrektne asjaajamine. Eesti peab säilitama oma riikliku väärikuse, mis püsib õigusliku järjepidevuse alusel.

Diximus.

Mihkel Veiderma, Sulev Vahtre, Hando Runnel, Ain Kaalep, Jüri Arrak

16. mail 2005.a.

LISA 20

EESTI VABARIIGI JA VENE FÖDERATSIOONI VAHELISE EESTI-VENE RIIGIPIIRI LEPINGU NING EESTI VABARIIGI JA VENE FÖDERATSIOONI VAHELISE NARVA JA SOOME LAHE MEREALADE PIIRITLEMISE LEPINGU RATIFITSEERIMISE SEADUS

Vastu võetud 20. juunil 2005. a

Lähtudes 1918. aasta 24. veebruaril välja kuulutatud Eesti Vabariigi õigusliku järjepidevusest, nii nagu see on sätestatud Eesti Vabariigi põhiseaduses, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1991. aasta 20. augusti otsusest «Eesti riiklikust iseseisvusest» ja Riigikogu 1992. aasta 7. oktoobri deklaratsioonist «Põhiseadusliku riigivõimu taastamisest» ning silmas pidades, et käesoleva seaduse §-s1,

Riigikogu otsustab:

§ 1. Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse § 121 punktile 1 ja §-le 122 ratifitseerida juurdelisatud Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline Eesti-Vene riigipiiri leping, mis kirjutati alla 2005. aasta 18. mail Moskvas.

§ 2. Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse § 121 punktile 1 ja §-le 122 ratifitseerida juurdelisatud Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline Narva ja Soome lahe merealade piiritlemise leping, mis kirjutati alla 2005. aasta 18. mail Moskvas.

Riigikogu esimees Ene ERGMA

LISA 21

Riigikogu 20.06.2005 erakorralisel istungil toimunud Eesti-Vene uue piirilepingu ratifitseerimisseaduse nimelised hääletustulemused:'

Lepete ratifitseerimise poolt oli 78 saadikut, vastu oli 4.

Piirilepete ratifitseerimist toetasid:

Res Publica: Olari Taal, Elle Kull, Marko Pomerants, Urmo Kööbi, Avo Üprus, Taavi Veskimägi, Urmas Reinsalu, Ants Pauls, Tarmo Leinatamm, Nelli Kalikova, Andres Jalak, Aivar Õun, Indrek Raudne, Reet Roos, Olav Aarna, Ene Ergma ja Siiri Sisask.

Reformierakond: Harri Õunapuu, Ülle Rajasalu, Helmer Jõgi, Raivo Järvi, Tõnis Kõiv, Tatjana Muravjova, Leino Mägi, Jaanus Tamkivi, Meelis Atonen, Kristiina Ojuland, Mait Klaassen, Sergei Ivanov, Margus Hanson, Igor Gräzin, Rein Aidma, Raln Rosimannus, Andres Taimla, Väino Linde, Maret Maripuu ja Jürgen Ligi.

Rahvaliit: Koit Prants, Janno Reiljan, Margi Ein, Mai Treial, Rein Randver, Jaanus Männik, Jaak Allik, Toomas Alatalu, Mati Kepp, Vello Tafenau, Mart Opmann, Jüri Saar, Tiit Tammsaar, Margus Leivo ja Robert Lepikson.

Sotsiaaldemokraadid: Eiki Nestor, Ivari Padar, Kadi Pärnits, Katrin Saks, Jarno Laur ja Peeter Kreitzberg.

Keskerakond: Ain Seppik, Helle Kalda, Enn Eesmaa, Jüri Šehovtsov, Küllo Arjakas, Eldar Efendijev, Värner Lootsmann, Mihhail Stalnuhhin, Koit Pikaro, Vilja Savisaar, Arnold Kimber, Kaarel Pürg, Heimar Lenk, Marika Tuus, Nelli Privalova, Toomas Varek, Vladimir Velman ja Toivo Tootsen.

Sotsiaalliberaalid: Jaanus Marrandi ja Liina Tõnisson.

Vastu:

Andres Herkel, Tõnis Lukas, Helir-Valdor Seeder ja Peeter Tulviste **Isamaaliidust.**

19 saadikut puudus:

1. Riigikogu ratifitseeris piirilepped Venemaaga, BNS/PM 20.06.2005

Res Publica: ElaTomson, Mihhail Lotman, Ken-Marti Vaher, Marko Mihkelson, Tiit Matsulevitš, Sven Sester,Tiit Niilo, Imre Sooäär, Juhan Parts, Jaanus Rahumägi ja Henn Pärn.

Isamaaliit: Mart Nutt,Trivimi Vellisteja Mart Laar.

Sotsiaaldemokraadid: Jüri Tamm ja Sven Mikser

Keskerakond: Evelyn Sepp ja Olev Laanjärv

Sotsiaalliberaal: Mark Soosar

LISA 22

X RIIGIKOGU STENOGRAMM, V ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 7. juuni 2005

Sergei Ivanov: Te andsite oma allkirja Eesti-Vene piirilepingule koos Venemaa Föderatsiooni kolleegiga, välisministriga härra Lavroviga. Olen kindel, et Riigikogu ratifitseerib juba enne suvevaheaega selle tähtsa dokumendi. On tulnud piisavalt retoorikat, et piirilepingut on rohkem vaja Venemaale ja selle ratifitseerimisega ei ole vaja kiirustada. Miks Eesti-Vene piirileping on tähtis Eestile ja Euroopa Liidule ning kas on põhjust rääkida, et Eesti kiirustab?

Välisminister U. Paet: Mis puudutab Eesti-Vene piirilepete ratifitseerimise tempot, siis loomulikult selle tempo valib Riigikogu, kuna valitsuse poolt on need lepped antud ratifitseerimiseks Riigikogule üle ja siin osas on teatavasti juhtivkomisjon väliskomisjon, aga loomulikult kõigi teiste Riigikogu liikmetega olete teie need, kes te valite selle tempo, kui kiiresti või aeglaselt neid leppeid tuleks ratifitseerida. Loomulikult on Välisministeeriumi ja ka valitsuse soov see, et need lepped saaksid ratifitseeritud mõistlikus tempos, et ei oleks n-ö kunstlikku venitamist.

Mis puudutab seda, et kellele on vaja fikseeritud riigipiire, siis loomulikult Eestile kui riigile on vaja fikseeritud riigipiiri, selgust oma naabritega, sest lahendamata piiriküsimused on alati üks potentsiaalne konfliktiallikas. Ja kui see allikas on heas mõttes täis aetud, selles mõttes, et see probleem on maha võetud, siis on see kindlasti kasulik mõlemale riigile. Ja loomulikult uues olukorras, kus me oleme olnud pisut enam kui aasta, Euroopa Liidus, ja Eesti-Vene piir on ühtlasti ka Euroopa Liidu välispiiri osa, on see vajalik ka Euroopa Liidule, et sellel organisatsioonil oleks ka selgus, kus täpselt tema idapiir jookseb.

Mihhail Lotman: Pärast piirilepingu sõlmimist jääb osa Eesti kodanikkonnast Venemaa territooriumile, nüüd juba ametlikult ja lõplikult. Ja siit küsimus, milliseid samme on Välisministeerium astunud nende inimeste põhiseaduslike õiguste tagamise osas?

U. Paet: Mis puudutab Eesti Vabariigi kodanikke, kes on väljaspool Eesti territooriumi, siis nii Välisministeerium kui tegelikult ka teised Eesti ametkonnad, kes selle küsimusega peavad tegelema, on loomulikult jätkuvalt valmis nendele inimestele seda abi osutama, mis abi need inimesed vajavad. Nii on ju aastate jooksul, me kõik teame, migratsioonifondi alusel olnud võimalik Eestisse ümber asuda. Need võimalused on jätkuvad. Petseri eestikeelne kool saab jätkuvalt ka toetust Eesti riigilt ja seda toetust on Eesti valmis jätkuvalt

osutama. Toimib lihtsustatud piiriületus ehk lihtsustatud ja tasuta korras viisade saamise võimalus. Loomulikult on nii Välisministeeriumi kui ka, ma usun, teiste Eesti ametkondade valmisolek konkreetseid probleeme lahendada. Selleks on juba eelmise valitsuse ajast tegutsemas regionaalministri juures komisjon, kes ka selle piirkonna konkreetsed küsimused, probleemid peab fikseerima ja neile ka lahendused pakkuma. Lisaks on plaanis koostöös Setomaa valdade liiduga viia läbi lähiajal uuring ka teisel pool Eesti riigi piiri Eesti kodanike ja potentsiaalsete õigusjärgsete Eesti kodanike seas nende murede, nende probleemide osas, et siis neile juba sellel alusel ka selgeid lahendusi pakkuda.

Enn Eesmaa, Väliskomisjoni esimees: Suurte ülesannete lahendamine on seotud üksikteemade ja probleemide käsitlusega. Täna on selleks võimalus ja vajadus Riigikogus ratifitseerida 18. mail allkirjastatud piirilepingud Venemaaga. Valitsus on lepingud Riigikogule üle andnud, Riigikogu juhatus otsustas suunata need menetlemiseks Riigikogu väliskomisjonile. See töö on alanud ning jõuab juba homme täiskogu istungile. Vastata tuleb mõnelegi küsimusele, mis ikkagi paljudele vastamata näib. Kas tuleks koostada ja ratifitseerimispäeval vastu võtta ka mingisugune avaldus või resolutsioon, mis selgitaks ja põhjendaks piirilepinguid ja neist tulenevat olukorras, kus uuel piiril kattub Tartu rahu piiriga üks koordinaatpunkt ja 16,8 km Lämmijärvel, Piirissaare ja Mehikoorma vahel. Ennekõike aga peame otsustama, kas piirilepingute ratifitseerimine soodustab või kahjustab suhete arengut Venemaaga, kus lepingud on veel samuti ratifitseerimata ehk teisisõnu, on käes aeg riigimehelikeks otsusteks.

Kristiina Ojuland: Kõigepealt tuleb loomulikult tervitada piirilepingu allakirjutamist ja me kindlasti toetame selle kiiret ratifitseerimist Riigikogus. Ning teisalt Venemaaga seoses tahaks rõhutada sedagi, et Eesti roll Euroopa Liidus otsuste tegemise laua taga siinkohal on väga tähtis koos ülejäänud teiste Kes-ja Ida-Euroopa riikidega. Me oleme teatud mõttes Euroopa Liidus justkui valvekoerad selles küsimuses, mis puudutab demokraatiaküsimusi ja inimõiguste rikkumisi Venemaal. Selles osas on ka Euroopa Liit muutunud tunduvalt realistlikumaks ja pragmaatilisemaks tänu nii meile kui ka paljudele teistele uutele riikidele, kellel omal on väga pikaajaline ja sisukas kogemus Venemaaga suhtlemisel.

Andres Herkel: Nüüd Venemaa strateegia kohta, tõepoolest, väliskomisjon on sellega põhjalikult tegelenud. Kuid mul tekib küsimus, et mis sellest tegelemisest kasu on, kui minnes Moskvasse ummisjalu piirileppeid sõlmima, kuuleme me taas Venemaa välisministri käest mitmeid põhjendusi selle kohta, miks meie kultuurivarasid ei tagastata. Samal ajal jätame kasutamata oma võimalused rõhuda nendele rahvusvahelistele kohustustele, mida Venemaa on võtnud kas või Euroopa Nõukogu ees.

Ain Seppik: Me pooldame heanaaberlike suhete arendamist Venemaaga nii Euroopa Liidu kui ka kahepoolsete suhete raames ning toetame selles kontekstis ka koalitsioonilepingus märgitud lühiajaliste viisade küsimuse lahendamist kahe riigi vahel. Keskerakond on seisukohal, et Eesti-Venemaa piirileping koos oma lahutamatu osa, seletuskirjaga, on kooskõlas meie põhiseadusega ning see tuleks võimalikult kiiresti ratifitseerida siin saalis. Loodame, et erakonnad leiavad siin kiiresti kõiki rahuldava kompromisslahenduse.

PROTOKOLLI LÕPP

LISA 23

X RIIGIKOGU STENOGRAMM, V ISTUNGJÄRK Kolmapäev, 8. juuni 2005

Esimees E. Ergma Alustame infotunniga. Antud hetkel registreerus kohale 23 Riigikogu saadikut. Vabariigi Valitsuse algatatud **Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Eesti-Vene riigipiiri lepingu ning Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Narva ja Soome lahe merealade piiritlemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 660 esimene lugemine.**

Urmas Paet, välisminister: Eesti ja Venemaa riigipiiri lepingute ettevalmistamise vahetu protsess võttis aega 7 aastat. Seejärel läks veel 6 aastat, enne kui teine lepingupool oli valmis lepinguid alla kirjutama. Ratifitseerimine parlamentides on järjekordne etapp ja seegi pole veel viimane, sest edasi tuleb vahetada ratifitseerimiskirjad, mille järel lepingud jõustuvad ja siis piir maha märkida ehk demarkeerida. Oma roll selles pikas protsessis on olnud kõigil Eesti peamistel parteidel, erinevatel valitsustel, pea-ja välisministritel. Kui me pärast lepingute 18. mail allakirjutamist hakkasime valmistuma ratifitseerimiseks Riigikogus, oli algusest peale selge, et ainuõige tee on poliitiliste jõudude koostöö sellises riiklikult tähtsas küsimuses. Valitsus andis Riigikogule üle oma eelnõu. Seejärel panustasid parteid, Riigikogu väliskomisjon ja põhiseaduskomisjon, õiguskantsler, erinevad eksperdid. Nii on sündinud lai ja poliitilist toetust pälvinud seaduseelnõu variant, mille väliskomisjon saatis eile konsensusega edasi täiskogule. Järgnevalt annaksin lühiülevaate lepingutest. Kõigepealt maismaapiiri leping. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Eest-Vene riigipiiri leping algab suhteliselt üldise preambuliga. Eesti ja Venemaa jätavad selles esitamata ajaloolis-õiguslikud seosed ja tegemist on n-ö tehnilise lähenemisega, kuna pooled ei suutnud neil teemadel kokkulepet saavutada. Sõlmitud on nn tehniline lepe. Debatt ajaloo-õiguslikel teemadel jätkub. Eesti Vabariik tugineb oma positsioonis loomulikult õiguslikule järjepidevusele. Riigipiiri lepingu artikli 1 esimeses lõikes on sätestatud, et pooled loevad lepingu jõustumisel reguleerituks kõik lepingus nimetatud lõigul riigipiiri kulgemise küsimused. Avaliku arvamuse uuringud näitavad, et ühiskonna valdav enamus mõistab toimuvat. See on Eestile piirijoone kulgemise osas reaalsusi tunnistav leping ja pole tulnud meie avalikkusele kergelt. Riigipiiri lepingu artiklis 3 sätestatakse, et pooled on kokku leppinud riigipiiri kulgemises, et riigipiiri kulgemise kirjeldus on riigipiiri lepingu lisas 1 ja et riigipiiri kulgemine on näidatud lisa 2 kaartidel. Riigipiiri lepingu artiklis 4 sätestatakse, et Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni riigipiiride kokkupuutepunkt määratakse nendevahelise eraldi lepinguga. Vastavaid läbirääkimisi on peetud ja osalised on tegelikult juba ka kolmikpunkti täpse paiknemise osas üksmeelele jõudnud. Riigipiiri lepingu artiklid 5 ja 6 näevad ette ühise demarkeerimiskomisjoni moodustamise ja lepingu artikli 7 kohaselt loetakse

riigipiir lõplikult demarkeerituks pärast seda, kui kummagi poole valitsused on kinnitanud riigipiiri demarkeerimise dokumendid. Riigipiiri lepingu artikli 8 kohaselt kuuluvad küsimused, mis käsitlevad piiriesindajate tegevust, veekasutuseeskirju, laevandust, piiril asuvate sildade ja hüdrotehniliste rajatiste ühist kasutamist, kalastustingimusi, muud majandustegevust piirivetes ja riigipiiri repiimi eriaspekte reguleerimisele eraldi lepingutega. Riigipiiri lepingu artikli 10 kohaselt kuulub leping ratifitseerimisele ja see jõustub 30 päeva möödumisel ratifitseerimiskirjade vahetamise päevast. Riigipiiri lepingu lisa 1 kirjeldab maismaariigipiiri kulgemist. Riigipiiri kirjelduse viimane põhjapoolne punkt on ühtlasi merepiiri alguspunkt. Oluline on see, et teatud osa riigipiirist, nimelt selle Peipsi ja Lämmijärvel kulgev osa, kattubTartu rahulepingu järgse piirijoonega 16,8 km ulatuses piiripöördepunktide 9, 10 ja 11 lõigus. Riigipiiri kirjelduses ja kaartidel esitatud joon erineb praegu reaalselt valvatavast ajutisest kontrolljoonest minimaalselt. Nii järvedel kui ka maismaapiiri ülejäänud osas toimuvad lepingu eelnõu kohaselt muudatused mõlemale poole ajutist kontrolljoont võrdsel määral, sealhulgas 128,6 hektarit n-ö kuival maismaal ja 11,4 km' järvedel. Maismaal saab peamise muutusena lahenduse Eestile oluline nn Saatse saapa probleem. Järvedel omandab Vene Föderatsioon kõrvuti Eestiga oma pool faarvaatrit samuti läbipääsu Peipsilt Narva jõele. Merepiiri lepingu artikli 1 lõige 1 sätestab riikide merealade piiritlemise põhimõtted. Nähakse ette keskjoone kasutamine, keskjoonemeetodi kasutamine lähtub rahvusvahelises mereõiguses kehtivatest põhimõtetest vastastikku või külgnevate riikide merealade piiritlemise kohta. See on kooskõlas põhiseaduse §-ga 122, mis näeb ette merepiiride osas lähtumist rahvusvahelistest konventsioonidest. Merepiiri lepingu artikli 1 lõike 2 kohaselt asub piirijoone lõpp-punkt Eesti, Vene, ja Soome merealade piirijoonte kokkupuutepunktis, mis määratakse nendevahelise eraldi lepinguga. Eesti valitsuse, Soo me valitsuse ja Vene Föderatsiooni kolmepoolsetel läbirääkimistel lepiti kokku kolmikpunkti asukoht ja see, et kolmikpunkti kokkulepe kirjutatakse alla pärast Eesti-Vene kahepoolse merepiirilepingu allkirjastamist. Merepiiri lepingu artikkel 2 nimetab merealade piirjoone koordinaadid, artikkel 3 sätestab, et pooled järgivad merealade piirjoont kui joont, mis piiritleb riigi suveräänsete õiguste ja jurisdiktsiooni teostamist merealadel. Artikkel 4 reguleerib koostööd juhul, kui riigid peaksid avastama mõlemal poolt piirijoont asuva maavara leiukoha. Nüüd ka olulistest küsimustest seoses ratifitseerimisega ja ühtlasi seaduse preambulis kajastatud olulistest probleemidest. Eesti Vabariik peabTartu rahulepingut jätkuvalt kehtivaks nii nagu see on ka nimetatud põhiseaduse artiklis 122. Vastavalt seaduseelnõu §-dele 1 ja 2 ratifitseeritakse piirilepingud lähtuvalt põhiseaduse artiklitest 121 ja 122. Vastavalt rahvusvahelisele õigusele asendab hilisem leping varasema lepingu, samas jäävad need sätted, mida hilisemas lepingus ei reguleerita, edasi kehtima. Riigipiiri leping käsitleb ainult riigipiirljoone kulgemist, milleleTartu rahulepingus vastab artikli 3 lõige 1. Sellest tulenevalt asendab uus riigipiirileping Tartu rahulepingu artikli 3 lõiget 1 ainult niivõrd, kuivõrd ta erineb artikli 3 lõikes 1 sätestatust. Seega jääb kehtima see Tartu rahulepingu artikli 3 lõike 1 osa ainult

niivõrd, kuivõrd ta erineb artikli 3 lõikes 1 sätestatust. Seega jääb kehtima see Tartu rahulepingu artikli 3 lõike 1 osa, mis mõlema lepingu puhul kattub.Tegelikkuses on see 16,8 kilomeetrine piirilõik järvedel. Tartu rahulepingu teisi sätteid uue tehnilise piirilepingu sõlmimine ei mõjuta, vastav seletus sisaldub ka seaduse preambulis. Tahaksin rõhutada ka rahu- ja piirilepingute erilisust rahvusvahelises õiguses, võrreldes teiste rahvusvaheliste lepingutega. Eeldatakse, et nad sõlmitakse igaveseks ajaks. Kuni kehtib kas või üks Tartu rahulepingu artikkel, kehtib põhimõtteliselt ka leping kui selline. Lisaks eespool mainitud artikli 3 lõikele 1 kehtib vaieldamatult ka Tartu rahulepingu artikkel 2, mis sätestab, et Venemaa tunnustab ilmtingimata Eesti riigi rippumatust ja iseseisvust, loobudes vabatahtlikult ja igaveseks ajaks kõigist suveräänõigustest. Eesti Vabariigi õiguslik järjepidevus tugineb nii Eesti riigisisestele õigus aktidele kui ka rahvusvahelistele lepingutele ja teiste riikide poolsetele järje pidevuse tunnustamise otsustele. 20. augustil 1991 määratles Eesti Vabariigi Ülemnõukogu oma otsuses Eesti riiklikust iseseisvusest, et riikliku iseseisvuse kinnitamisel ja diplomaatiliste suhete taastamisel lähtutakse Eesti Vabariigi järjekestvusest rahvusvahelise õiguse subjektina. Seda põhimõtet on korratud nii 28.juunil 1992 rahvahääletusel vastu võetud põhiseaduses kui ka teistes dokumentides, sh Riigikogu 7. oktoobri 1992. aasta deklaratsioonis põhiseadusliku riigivõimu taastamisest. Õigusliku järjepidevuse põhimõtetest on peetud kinni kõigi Eesti Vabariigi nii riigisiseste õigusaktide kui ka rahvusvaheliste lepingute sõlmimisel. Riikliku järjepidevuse tunnustamisel on määrav rahvusvaheline praktika, nii üksikriikide kui ka rahvusvaheliste organisatsioonide oma. Eesti riiklikku järjepidevust on tunnustanud laialdane rahvusvaheline üldsus. Vene Föderatsioon tunnustas Eesti Vabariigi iseseisvust Vene Föderatsiooni presidendi ukaasiga, mis kinnitas, et võetakse arvesse 20. augusti 1991. aasta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsust Eesti riiklust staatusest. 24. oktoobril 1991 kahe riigi välisministrite sõlmitud diplomaatiliste suhete kehtestamise protokoll võttis otseselt aluseks mainitud otsuse. Seega võib kinnitada, et Vene Föderatsioon tunnustas kaudselt Eesti Vabariiki õigusliku järjepidevuse alusel. Kokkuvõtteks võib öelda, et uute piirilepingute sõlmimine ei mõjuta Eesti Vabariigi õiguslikku järjepidevust, see on ka kajastatud ratifitseerimisseaduse preambulis.

Kui rääkida Setumaa probleemidest, siis sealse piirkonna esindajad olid kaasatud ka piirikõnelustesse. Aastate jooksul on Setumaa probleemidega, mida märgatavalt mõjutab maismaapiiri lepingu sõlmimine, tegutsenud erinevad komisjonid ja valitsuse eriesindaja. Paljude inimeste piiriületuse mured on lahendatud Eesti-Vene piiriäärsete elanike viisakorraga, mis on kehtestatud nootide vahetuse teel. Selle korra alusel saavad inimesed, kellel on sageli vaja piiri ületada, tasuta viisad. Nimetatud isikute nimekirjad koostavad kohalikud omavalitsused, inimeste elama asumist kontrolljoonest Eesti poole on toetatud Migratsioonifondi kaudu. Käesoleval ajal tegeleb Setumaa elanike probleemidega valitsuse moodustatud Setumaa Asjatundjate Komisjon minister Jaan Õunapuu juhtimisel. Valitsus jätkab laekuvate ettepanekute

alusel jooksvat tööd Setumaa elanike probleemide lahendamisel ja edaspidi on plaanis liikuda komplekssele regionaalarengu kavandamisele spetsiaalse programmi raames. Lugupeetud Riigikogu, valitsus toetab seaduseelnõu sellisel kujul nagu Riigikogu väliskomisjon on selle teile seisukohavõtmiseks esitanud. Ja valitsus loodab, et ratifitseerimine leiab aset veel enne Riigikogu suvevaheaega.

T. Velliste: Kas riigipiiri leping on teie arvates põhimõtteliselt samasugune leping nagu näiteks kaubaleping, kus lähtutakse pragmaatilistest asjaoludest, näiteks kauba hinna ja kvaliteedi vahekorrast? Või kehtivad siin mingisugused muud kõrgemad põhimõtted? Kas riigi maaala ja kodanikkond on teie meelest kaup, mida saab võimalust mööda ära anda, kui see tundub kellelegi kasulik? Ja kui selgub, et kaup on kahjulik, kas olete valmis esitama Riigiko gule lepingu denonsseerimise eelnõu, nii nagu me äsja siin ühe lepingu denonsseerisime?

U. Paet. Kindlasti on erinevatel riikidevahelistel lepingutel erinevad eesmärgid. Mis puudutab riigipiiride lepinguid, siis kindlasti on nad väga olulised riigipiiri määramise seisukohalt ehk siis väga olulise ka riikluse tunnuse ja riigi julgeoleku kindlustamise seisukohalt, kui ei ole territooriumide vaidlusi või lahtisi küsimusi riigipiiri osas naabritega. Selles osas on kindlasti riigipiiri lepped väga olulised riigi arengu ja julgeoleku kindlustamise seisukohalt. Samas, vastus küsimusele, kas selle lepingu kontekstis võib käsitleda maid või kodanikke kaubana, on loomulikult ei.

Aivar Õun: Kas Vabariigi Valitsus teab siis, kui pa/ju neid Eesti Vabariigi kodanikke sinna teisele poole kontrolljoont jääb ehk kui palju jääb Eesti Vabariigi kodanikke väljapoole Euroopa Liidu piire?

U. Paet: Kindlasti on Eesti Vabariigi kodanikke väljaspool Euroopa Liidu piire ka teistes riikides, aga antud juhul on tegemist selles mõttes kahe inimeste rühmaga. Esiteks inimesed, kes on vormistanud oma kodakondsuse, ja teine rühm inimesi, kellel oleks sünnijärgne õigus saada Eesti Vabariigi kodakond sus, aga kes ei ole seda õigust viimase ligi 15 aasta jooksul realiseerinud. See, kui palju on inimesi, kellel on see potentsiaalne õigus, aga kes 15 aasta jooksul ei ole seda õigust kasutanud, on ka selle uuringu eesmärk, mida ma nimetasin vastates kolleeg Andres Herkeli küsimusele, et püüda seda täpsustada, sest kui inimesed ei ole andnud endast ise nende aastate jooksul märku, siis on järgmine etapp püüda kohapeal selgitada välja see ligikaudne hulk inimesi, aga samas lõplik valik, millise kodakondsuse need inimesed valivad, on loomulikult nende teha ja paljud neist, kes ei ole võtnud Eesti kodakondsust, on ennast määratlenud ka Vene kodakondsusse juba nüüd.

Tiit Niilo: Teatavasti 3. juunil istus Värskas koos valitsuse asjatundjate komisjon, kes tegi teile 11 konkreetset ettepanekut. Praegu teie ettekandes ja seletuskirjas väljendub, et edaspidi on plaanis liikuda komplekssele regionaalarengu kavandamisele spetsiaalse programmi raames. Küsimus: isegi indikatsiooni teilt tegelikult ei saanud, kui palju siis võib olla teie valitsuse poolt külge võetav kohustus järgmisel ja järgnevatel aastatel selle piirkonna probleemide lahendamisega seotud?

U. Paet: Nagu ma ka varasemale küsimusele vastates ütlesin, et tegemist on jätkuva protsessiga. Teatavasti Setumaa küsimustega on tegeldud ka viimase 15 aasta jooksul. Ei saa väita, et need on nüüd siis täiesti uued küsimused, mis on kerkinud ja mida me nüüd hakkame avastama. Mis puudutab konkreetseid summasid, siis nagu me kõik teame, võtab eelarve vastu Riigikogu. Selles osas minu poolt öelda konkreetseid numbreid, millised saavad olema järgmise aasta eelarves, ei ole võimalik.

Küllo Arjakas: On päris arusaadav, et kõik piirileppega seonduv on väga emotsionaalne ja kirgi tõstetav ja see on tõepoolest ka meile üsna arusaadav ja mõned, eeskätt opositsioonipoliitikud ja mõned kodukootud poliitikud n-ö väljaspool parlamenti on ka välja pakkunud arvamusi, et me ei peaks praegu ratifitseerima Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelist Eesti-Vene riigipiiri lepingut ja merealade piiritlemise lepinguid, lükkama seda edasi jne. Sellest seonduvalt minu küsimus, mis teie kogemus ütleb, kas on mõne riigi suursaadik või mõni diplomaat või mõne institutsiooni esindaja, ja ma isegi ei küsi teie käest nende riikide nimesid või esindajate nimesid, kas keegi on kuluaarides avaldanud samamoodi arvamust, et Eesti ei peaks selle ratifitseerimisega praegu tegelema, lükkama seda kuhugi kaugesse tulevikku?

U. Paet: Kui rääkida sellest, milline on olnud rahvusvaheline hinnang või hinnang teiste riikide poolt piirilepete allakirjutamisele ja edasisele ratifitseerimisprotsessile, siis on see olnud ainult toetav. Nii Euroopa Liidu kui organisatsiooni poolt kui ka erinevate liikmesmaade poolt ja ka USA Riigidepartemangu poolt on olnud see tunnustav, et piirilepped on sõlmitud ja loomulikult on avaldatud lootust, et ei teki nende ratifitseerimisprotsessis kunstlikku venitamist, et kõik toimub sellises normaalses tempos.

Helir-Valdor Seeder: Eesti ja Venemaa vahel on sõlmitud sotsiaalkindlustuse leping, mille Venemaa pool ei ole seniajani ratifitseerinud. Nüüd kiirustame me järgmist lepingut sõlmima, seda me ka teeme kiirustades, ühepoolselt. Kuidas on nüüd lahendatud Setumaa nende inimeste probleemid, kes soovivad ümber asuda siia Eestisse, millistel alustel nad hakkavad tulevikus pensioni saama ja muud sotsiaalkindlustusprobleemid? On teil mingisugunegi ülevaade ja tegevuskava selles osas?

U. Paet: Ei ole võimalik hetkel öelda lõplikke numbreid, küll aga, nagu ma olen ka mitu korda siin öelnud, on olemas selge tahe neid küsimusi kiiremas tempos, kui seda on viimase 15 aasta jooksul tehtud, lahendada. Mis puudutab inimeste ümberasumise võimalusi, siis need on samalaadsed Eesti Vabariigi kodanike puhul, nagu nad on olnud ka varasematel aastatel. Varasematel aegadel on olnud migratsioonifond üks selle ümberasumise toetajaid ja migratsioonifond tegutseb ka edasi. Nüüd juhul, kui peaks tulema selline suurem ümberasumise laine, siis loomulikult saab vaadata üle selle, kas migratsiooni fondi vahenditest ümberasumise toetusteks piisab või mitte ja vajadusel on võimalik neid vahendeid sinna ka lisada.

Toomas Alatalu: Kaks päeva pärast piirilepingu allakirjutamist teie Venemaa kolleeg teatas, et Eesti Riigikogu võiks selle dokumendi esimesena ratifitsee rida, ja praegu see niimoodi välja kukub, kuigi härrad Kossatoov enne allakirjutamist ja Margelov pärast allakirjutamist rääkisid näiteks ka võimalusest, et mõlemad parlamendid võiksid seda tööd teha nii-öelda paralleelselt. Ja kuna meie tegevus on praegu ühepoolne, siis ma küsiksin, et kas pärast 18. maid on ka Venemaa välisministeeriumi poolt tulnud positiivseid signaale, mis nii-öelda kinnitavad, et see protsess, mida me praegu alustasime, läheb ka nende poolt toetatud suunas.

U. Paet: Pärast 18-ndat ei ole olnud minul Vene välisministriga ja minu teada ka välisministeeriumide vahel selleteemalist suhtlust. 18. mail oli jah juttu sellest ja Vene pool ka väljendas selget seisukohta, et ka nemad püüavad duumas ratifitseerida piirilepped nii ruttu kui võimalik. Pärast seda rohkem selleteemalisi arutelusid ei ole olnud.

Mart Nutt: Oma ettekandes te mainisite, et Eesti iseseisvust tunnustas Vene Föderatsiooni president oma ukaasiga, silmas on peetud arusaadavalt 1991. aasta augustit. Faktidena on see õige, aga riigiõiguslikult minu hinnangul siiski mitte, kuna Vene Föderatsioon ei olnud tol hetkel iseseisev riik, mistõttu kui riiki ei eksisteeri, siis ta ei saa ka teist riiki tunnustada. Ja minu hinnangul peaks Eesti lugema seda tunnustusfakti ikkagi Nõukogude Liidu poolsest tunnustusest Eesti Vabariigile 7. septembrist 1992 ja Vene Föderatsioon kui Nõukogude Liidu õigusjärglane saab seda tunnustada siis vastavalt õigusjärgsuse alusel. Kas te jagate seda lähenemisviisi või põhjendaksite te Vene Föderatsiooni poolset tunnustusakti kuidagi teistmoodi?

U. Paet: Vene Föderatsiooni poolset tunnustusakti saab rahvusvahelise õiguse järgi tõepoolest tõlgendada ka pisut teistmoodi, kui teie seda praegu tegite. Nimelt, rahvusvahelisele õigusele vastavalt loetakse selline leping kehtivaks, kui lepingu osapool saab ka rahvusvahelise õiguse subjektiks hiljem, ja lepingu pooled loevad lepingu kehtivaks praktikaga. Esimene nõue sellest saigi 1992. aasta alguses täidetud, kui Vene Föderatsiooni tunnustati iseseisva riigina ja Nõukogude Liidu õigusjärglasena ja ka rahvusvahelise õiguse subjektina. Samuti on ka selle lepingu kehtivust korduvalt kahepoolses suhtlemises kinnitatud ja see tähendabki nii lepingusätete täitmist kui lepingule viitamist hilisemates lepingutes, kohtumistel. See on pisut erinev tõlgendus sellest, mis te pakkusite.

Trivimi Velliste: Kas teie hinnangul Eesti rahval ja Eesti Vabariigil on olemas eneseväärikus? Kui jah, kas teie hinnangul Venemaa poliitiline juhtkond on viimasel ajal alandanud Eesti eneseväärikust? Ja kui vastus on jaatav, kui meie eneseväärikust on avalikult solvatud, kas siis teie kui Eesti Vabariigi väga kõrge esindaja tunnete end täna siin seda lepingut kaitstes ebamugavalt ja kas teie välistate, et Venemaa Riigiduuma seda lepingut ratifitseerides ei tee järgmist Eesti Vabariiki solvavat avaldust?

U. Paet: Loomulikult on nii Eesti riigil kui Eesti rahval, ma usun, et igal Eesti inimesel oma eneseväärikus olemas. See, kas seda eneseväärikust, inimest, rüki või rahvast õnnestub kellelgi alandada, see sõltub ennekõike sellest, kelle kallal püütakse seda teha. Ja ma arvan, et Eesti riigil ja rahval ja igal inimesel ka eraldi võttes on niipalju enesekindlust ja tugevust küll, et mitte lasta ennast alandada igasuguste väljaütlemistega. Mis puudutab seda, kui mugavalt või ebamugavalt ma ennast täna siin tunnen, siis ma arvan, et see ei ole selles mõttes õige sõna, mille alusel hinnangut anda, ja see, kas mul on siin mugav või mitte, ma arvan, et see ei olegi väga oluline.

Tiit Niilo: Kõik need küsimused, mis on sotsiaalset, majanduslikku, viisarežiimiga seonduvat laadi, tegelikult taanduvad ühele põhimõttelisele küsimusele: kuidas Eesti riik seisab oma kodanike eest, kes on osutunud jäänuks teisele poole riigipiiri, mis on kardinaalselt erinev sellest, kui keegi on ise vabatahtlikult sinna läinud. Ja küsimus: kuna me näeme, kas me näeme seda paketti selle nädala vältel, mis valitsus võtab endale kohustuseks Petserimaa paketi näol? Kas nende hulgas on ja kui palju nende hulgas on 11 ettepanekust, mis on tehtud valitsuse komisjoni eestvõttel?

U. Paet: Ma loodan, et see juhtub, jah, nii ruttu kui võimalik. Kahjuks Setumaa asjatundjate komisjoni väljapakutavate lahendusvariantide eest ma ei saa siin hetkel veel kõnelda. Ma ka ootan, et need tekiksid koos võimalike lahenduspakkumistega ka regionaalministri poolt, kes seda komisjoni juhib, et siis valitsus saaks neid sisuliselt, rida-realt arutada. Minu lootus on, et see juhtub, jah, võimalikult ruttu.

Meelis Atonen: Antud teemaga, piirilepingute soovitud sõlmimise ja ka ratifitseerimisega on tegelenud väga erinevad valitsused, väga erinevad erakonnad läbi aegade. Ma küsin ühe hästi subjektiivse küsimuse. Kas teie arvates, kui täna teie asemel puldis seisaks siin Isamaaliitu esindav välisminister, kas sel juhul ka Isamaaliit nii karmilt piirilepingu sõlmimist ja ratifitseerimist ründaks või nad arvaksid siis, et see on üks Eesti rahvale meelepärane ja hea tegu? Ja kui nad ütlevad, et ei ole õige aeg lepingu sõlmimiseks, siis äkki nad ootavad, et olekski puldis nende minister, et siis oleks õige aeg see leping sõlmida?

U. Paet: Mul on väga raske öelda, mida Isamaaliidu fraktsiooni liikmed ütleksid või küsiksid siis, kui siin seisaks keegi teine inimene, võibolla Isamaaliidu liige. Aga mis puudutab seda protsessi, kui piirilepete ettevalmistamine oli päevakorras ehk see protsess on ju koos eeltööga kestnud üle 10 aasta, siis selle aja sisse on mahtunud nii Isamaaliitu kuulunud välisministri Jüri Luige tegevus, kes oli tol ajal vastava komisjoni esimees. Selle aja sees on olnud Isamaaliidu esimehest peaministri Mart Laari juhitav valitsus, kes on olnud ka selle aja jooksul pidevalt seda meelt, et piirilepped tuleks Venemaaga sõlmida nii ruttu kui võimalik. Samasuguseid kinnitusi, et Eesti on valmis piirilepete võimalikuks kiireks sõlmimiseks, on sellesama Mart Laari juhitud valitsuse ajal antud ka näiteks meie partneritele NATO-s NATO-ga ühinemise eelläbirääkimiste käigus. Nii et selles osas ma usun, et kui siin seisaks täna välisminister, kes kuuluks Isamaaliitu, siis ta tooks teile välja sarnaseid lahendusi, kui täna on siin toodud.

Helir-Valdor Seeder: Vastuseks kolleeg Meelis Atonenile võib öelda, et suuresti tänu sellele, et välisminister on olnud Isamaaliidu liige Jüri Luik ja peaminister Mart Laar, ei olegi seda lepingut vast varem sõlmitud. Aga nüüd minu küsimus teile. Te ilmselt ei saanud aru eelmisest küsimusest. Ma ei küsinud mitte seda, et ümberasumist toetada läbi migratsioonifondi, vaid minu küsimus oli, et juhul kui Eesti kodanikud Petserimaal ja Narva taga, kelle arvu te kahjuks ei tea, soovivad peale piirilepingu sõlmimist ootamatult väiksemaks jäänud Eesti Vabariiki elama asuda, siis millistel alustel hakkavad nad saama näiteks pensioni, kuidas on neile garanteeritud sotsiaalkindlustus, st ravikindlustus ja muud asjad. Minu teada puudub Venemaa vahel selline kokkulepe ja need Eesti kodanikud on ilma igasugusest kaitsest, vastastikusest kokkulep pest ja muudest abinõudest nendes küsimustes.

U. Paet: Eesti ja Venemaa vahel on lisaks teie poolt nimetatud leppele veel terve rida lepinguid, mis kas tahaksid saada ratifitseerimist, kui nad on jõud nud niikaugele, või tahaksid saada ka sõlmimist. On olnud neid lepinguid, mis on seisnud kahetsusväärselt, päris palju. Mis nüüd puudutab konkreetset juhtumit, kuidas siis Eesti Vabariigi kodanikud saaksid sotsiaalkindlustust, kui nad elavad teise riigi territooriumil, siis loomulikult on see riikidevahelise kok

kuleppe küsimus. Minu lootus on see, et ka sotsiaalkindlustusalased küsimused, mis täna on veel kahe riigi vahel klaarimata, saavad ikkagi ka võimalikult ruttu klaaritud. Ka kohtumisel 18. mail välisministrite vahel oli Vene pool selles osas väga konstruktiivne, neil oli oma initsiatiivil kaasa võetud terve rida lepinguid, mis seisus nad on, ja nende selge huvi oli ka see, et need lepingud saaksid võimalikult ruttu lõppfaasi viidud ja jõustatud.

Henn Pärn: Te nimetasite õige mitmeid muid lepinguid, mis peaksid sellega kaasnema. Mind huvitab just, et kui kaugel nendega on just, mis puudutab näiteks energeetilist julgeolekut, ja kas on juttu olnud ka, kui me räägime siin oma inimeste kaitsest teiselt poolt, et see on isegi laiem probleem kui ainult setud, et kas kaasmaalaste seadust, analoogilist mõtet, on ka olnud.

U. Paet: Minul ei ole hetkel infot, et kaasmaalaste seadust praegu Eestis ette valmistataks, aga kindlasti, kui on välja pakkuda sellele seadusele vajalik sisu ja on olemas problemaatika, mida sellise seadusega peaks reguleerima, siis kindlasti on see arutelu vajalik.

Jaanus Männik: Kolleeg Seeder väitis, et just sellepärast, et Isamaaliit on olnud võimul, polegi Eestil Venemaaga piirilepingut. Kas Välisministeeriumil on andmeid, millise piirilepingu, mil viisil ja millal Eesti võiks sõlmida siis, kui Isamaaliit võimul oleks?

U. Paet: Ei ole mul küll selliseid andmeid ja ma arvan, et ka Välisministeeriumil ei ole selliseid tulevikku ennustavaid vaateid, vähemalt selles küsimuses mitte. Mis puudutab seda väljaütlemist, et võib-olla siis tänu Isamaaliidu tegutsemistele erinevates valitsustes ongi piirilepped sõlmimata, et selles osas on see hästi kahetsusväärne. Nii nagu ma ka refereerisin teatavaid Eesti vahearuandeid NATOga liitumisel, kus tegelikult meie partneritele NATO-s anti tollase valitsuse poolt, mida Mart Laar juhtis, teada, et meie huvides on võimalikult kiiresti sõlmida Eesti-Vene piirilepped, siis tegelikult oleks ju igati sümpaatne, kui samast jutust ja samadest põhimõtetest lähtutaks ka pikemalt kui ainult ühe aasta raamistikus.

Tõnis Lukas:Kas rahvusvahelise tavaga on kooskõlas, et mõne riigi president ütleb mõne teise riigi suhtes, kellega tal on plaanis midagi alla kirjutada või kellelt ta tahab saada lepingut, selle riigi nõudmiste peale, et nad näevad oma taotlusi ja nõudmisi nagu surnud eesli kõrvu?

U. Paet: Nagu me kõik teame, on olemas häid tavasid ja halbu tavasid. Nii et teatud tavadega see tõenäoliselt kokku läheb.

AseesimeesT. Varek: Läheme komisjonipoolse kaasettekande juurde.

Enn Eesmaa, väliskomisjoni esimees: Väliskomisjon arutas Riigikogu menetluses oleva seaduseelnõu 660 komisjoni 30. mai ja 1. juuni ning 6. ja 7. juuni istungitel, kus algataja esindajatena osalesid välisminister Urmas Paet, Välisministeeriumi juriidiliste ja konsulaarküsimuste asekantsler Marina Kaljurand ning Välisministeeriumi poliitika planeerimise osakonna peadirektor Raul Mälk.

Vastavalt väliskomisjoni 31. mai otsusele küsis komisjon arvamust Riigikogu põhiseaduskomisjonilt ja õiguskantslerilt piirilepingute ja nimetatud ratifitseerimise seaduse eelnõu kooskõla kohta Eesti Vabariigi põhiseadusega. Nii Riigikogu põhiseaduskomisjon kui õiguskantsler esitasid oma kirjaliku arvamuse väliskomisjonile. Komisjoni esindajana ma teen järelduse nendest komisjoni istungite mõttevahetustest. Nad kulgesid printsipiaalselt, väga ausameelsete seisukohtade avaldamisena ja mul on väga hea meel, et vähemalt ühest koosolekust võttis osa ka Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja. Komisjon otsustas konsensusega esitada seaduseelnõu esimesele lugemisele muudetud kujul. Eelnõu tekstile lisati preambula ning seletuskirja täpsustati Tartu rahulepingu kehtivuse ja Eesti Vabariigi õigusliku järjepidevuse küsimuses. Eelnõu algataja oli muudatustega nõus. Komisjoni liige Andres Herkel tegi ettepaneku lisada eelnõutekstile viide Eesti Vabariigi okupeerimisest ja annekteerimisest aastatel 1940-1991. Hääletustulemus ettepanekule oli poolt 1, vastu 5 ja erapooletuid 2. Väliskomisjoni ettepanek on seaduseelnõu esimene lugemine lõpetada ning määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks esimese lugemise lõpetamisel 13. juuni kell 10.

Andres Herkel: Ma arvan, et komisjoni on põhjust tunnustada selle eest, et komisjon otsustas tulla selle eelnõuga esimesele lugemisele muudetud kujul. Eeskätt on see seotud Tartu rahu äramärkimisega preambulas. Nüüd aga teatavasti Eesti erakonnad leppisid juba 1997. aastal ühel ümarlauaprotsessil kokku, et kui piirilepped lähevad ratifitseerimisele, siis on see võimalik üksnes täiendava selgitusega, mis ratifitseerimisdokumendiga kaasneb. Kas te nüüd oskate komisjoni esimehena ja koalitsiooniesindajana seletada, kuhu see seisukoht meil vahepeal kadus? Väga kena muidugi, et see üles leiti ja et see seletus siia on lisatud, aga vahepeal valitses seisukoht, et seda pole vaja.

E. Eesmaa: Seda me arutasime ka komisjoni istungil ja kuna me tulime sellesse saali konsensusliku otsusega, siis tõenäoliselt on sellele ka vastus antud.

Mait Klaassen: Mul on selline küsimus, et kas ka teie olete seda meelt, et Tartu rahuleping kehtib kõikide oma artiklite lõikes ka täna ja ka tulevikus ning ka lisade osas, mis näevad ette, näiteks artikkel 16 lisa 3, Venemaa annab Eestile õigustatud kontsessiooniõiguse 1 miljoni tessatini ulatuses?

E. Eesmaa: Komisjoni ja ka minu seisukoht on, et Tartu rahuleping kehtib. Kuid loomulikult selle artiklid on mitte kõik täidetud. See on hoopis teine asi. Tartu rahuleping kõigis oma artiklites on kehtiv.

Aseesimees T. Varek: Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Avan läbirääkimised.

Tõnis Lukas, Isamaaliidu fraktsiooni poolt: Harva tegeleme me siin saalis asjadega, mis sõna otseses mõttes muudavad Eesti riikluse aluseid. Täna on üks sellistest harvadest hetkedest, sest 5% Eesti Vabariigile õiguslikult kuulunud territooriumi loovutamine koos seal elavate Eesti Vabariigi kodanikega, kahtlemata on riigi põhialuste muutmine. Piirilepped on tõepoolest valminud juba varem, kuid see, millistes tingimustes see territooriumi loovutamine toimub, selgub siiski praegu, viimastel kuudel. Need tingimused ei ole soodsad meile, küll aga on soodsad Venemaale, kellele me maad anname.

Venemaal on piirileppeid väga vaja, sest tema viisalõdvendusrežiim Euroopa Liiduga sõltub sellest, kas piir on fikseeritud või mitte. Teiseks on Vene president ja duuma viimasel ajal silmitsi olukorraga, kus nad pidid kinnitama justkui oma põliste Vene alade äraandmist Hiinale ja võimalik, et lähiajal ka Jaapanile. Need on kahtlemata halvad uudised suurriiklikult mõtlevale rahvale, kuid on ka häid uudiseid Vene rahvale. Venemaa saab eduka operatsiooniga Eestilt kätte maad, saades nii tagasi Moskvat ümbritseva avaliku arvamuse teada põlised Vene alad.

Siiamaani on Eesti valitsused, alates Tarandi omast lähtunud sellest, et selline Venemaa territoriaalsete nõudmiste täitmine on võimalik siis, kui Venemaa tunnustab Eesti Vabariigi õiguslikku järjepidevust. Samuti on normaalne nõuda, et Venemaa vabandaks ka Eesti Vabariigi okupeerimise eest. Selliste täiesti möödapääsmatute tsiviliseeritud riikide seas arusaadavate nõudmiste esitamise vajadust on kinnitatud ka Isamaaliidu poolt aastatel 95-96 ja ka käesoleval, 2005. aastal kokku kutsutud erakondade ümarlaudadel. Nüüd äkki on Eesti valitsus loobunud oma partnerile meelde tuletamast vajadust Eesti riiki normaalsel viisil kohelda ja tunnustada. Seda tingimustes, kus Vene Riigiduuma võttis alles hiljuti vastu avalduse, millega ta näitas, et ei tunnusta Eesti Vabariigi järjepidevust ja väitis, et okupatsiooni pole olnud. Venemaa president käsitles meie ajalugu ja riiklust rõhutatult vabalt, näidates välja, et ta oma arvates ei ole mitte Euroopa Liiduga tippkohtumise pressikonverentsil vaid meelelahutussaates Krambambus.

Mis jääb siis meil üle? Mis muud, kui ainult tühja hinge täitmine petliku rõõmuga. Meie rõõmuks jääb siis vähemalt ise ennast tunnustada, kui teine pool seda ei tee. Kuigi ka seda teeme me Isamaaliidu arvates kohatult arglikult nagu selles loos, kus linnakodanik peale röövlikamba kätte jäämist tänas õnne, et ära võeti talt ainult uur, aga vähemalt peksa ei saanud.

Isamaaliit on teinud ettepaneku panna piirilepete ratifitseerimise seadusesse lisaks seal olevatele territooriumi käest andmist õigustavatele punktidele minimaalselt kaks lisasätet. Esimest neist, Tartu rahu edasikestmisest lähtumist on väliskomisjon ka kiiduväärselt arvestanud. Seega on esimene töövõit praeguses olukorras meie arvates käes. Aga ma taotleme jätkuvalt ka teise olulise punkti lisamist, mis toonitab, et piirilepingu sõlmimine ei muuda seisukohta, et 1940-1991. aastani oli Eesti Vabariik õigusvastaselt okupeeritud ja annekteeritud. Need täiendused on lisaks lepingule ka rahvusvahelist õigust loovad ja näitavad, et Venemaa on vähemalt meie arvates jätkuvalt kutsutud okupatsiooni eest vabandama ja tekitatud kahju korvama.

Ilma nende säteteta oleks tegemist saatusliku veaga tulevikuks. Arvestame, et Venemaad on kutsunud okupatsiooni eest vabandama Ameerika Ühendriikide president, Taani peaminister ja terve rida teisi. Juhin saali tähelepanu veel kord sellele, et niikuinii me tegeleme siin ise iseenese tunnustamisega ja isegi seda tundub, et ei julge me täiel rinnal teha, selle asemel, et nõuda seda tunnustamist hoopis teiselt poolelt.

Vahel tundub, et Eesti riik ei seisa mitte oma väärikuse kaitsel, vaid püüab kohati kaitsta, kui vaja, ka teise poole ebaväärikaid tegusid. Kui arvestada presidendi ametiraha juhtumit, siis vahel kõnelevad meie esindajad poolel häälel, et saagem nüüd ometi aru, Vene pool ei saagi seda tagasi anda, sest see on vahepeal rüüstatud, seal ei ole kõiki vääriskive ja muidki osi on puudu. Me peame ju mõistma, et Venemaa ei taha häbisse sattuda. Vähe veel ja me satume enesepisendamise sõltuvusse nii, nagu kommunismi mustas raamatus kirjeldati Rumeenia üliõpilaste piinamist peale sõda vangilaagris, kus peale kolmekuulist praktikat, kus nende pea pisteti iga hommikusöögi järgselt paraskisse, hakkasid nad ise uurima, kuidas saaks oma alandust jätkuvalt korrata. Me oleme riik ja peame nõudma oma väärikuse austamist.

Kokkuvõtteks, Isamaaliitu on palju parastatud, et me võitleme tuuleveskitega, näe avalik arvamuski toetavat piirilepete ratifitseerimist praegu. Öeldakse, et Isamaaliit teeb piirilepete ümber valimiskampaaniat, omavalitsuste valimiskampaaniat. Viime siis need valimised läbi mingil teisel ajal. Ei saa ju nõuda, et kui Lavrovile sobis allakirjutamiseks aeg enne meie valimisi, peame meie oma suu nii tähtsas küsimuses kinni panema. Isamaaliit on teinud tögamisest hoolimata oma ettepanekuid seni ja kavatseb neid teha ka edaspidi. Meid julgustab, et meie konkreetseid ettepanekuid, mida eelmisel neljapäeval, kui ma selle teistele erakondadele ja ka Välisministeeriumi esindajale üle andsin, veel väga pika näoga vastu võeti ja märgata ei tahetudki, on hakatud mitme muu poliitilise jõu poolt peaaegu et omaks pidama. See annab meile indu ka oma teiste põhimõtteliste muudatusettepanekute tegemisel ja Eesti riigi väärikuse kaitsmisel.

Igor Gräzin, Reformierakonna fraktsiooni poolt: Juttu oli Isamaaliidu tögamisest — ei aita. Nad ei saa tögamisest ja naljast aru. Tuleb tegelda tõsisemate asjadega, tuleb ajaloolisi vigu parandada, ajaloolisi vigu, mis on meile

läinud maksma väga palju närve, aega ja teatud osa meie poliitilisest vabadusest. Vigade rida, mis saab alguse Jüri Luigest, Lennart Merist ja jõuab rahumeeli välja Toomas Hendrik Ilveseni ja mille mingisugune ideoloogiline taust või ma ei tea mis, oli olupoliitika puudumine mistahes tähenduses.

Kas ma pean meelde tuletama seda, et ei Isamaa peaminister, ei Isamaale sümpatiseerivad ega tema meelelaadis mõtlevad välisministrid ei saavutanud seda, mida saavutasid Eestist valitud NSV Liidu rahvasaadikud Moskvas 1989. aasta detsembris, nimelt Molotov-Ribbentropi pakti denonsseerimise, selle riigi poolt denonsseerimise, kes Eesti okupeeris. Eestit okupeerinud riik tunnistas oma okupatsiooni üles. See oli raske. Isamaa liidrite ees seisis väga lihtne ülesanne. Demokraatlik Venemaa, solidaarsus, issand jumal, me kõik ju hingasime vat et ühes rütmis, Jeltsin tuleb Tallinnasse, probleeme ei ole, asi on vaja joonde ajada. Aga selgus, et Eestis ei ole inimesi, kes ajaksid välispoliitilised asjad joonde. Miks? Aga vaadake sellepärast, et peades valitses rahvuslik revolutsiooniline uim, hästi palju udu, romantikat, loosungeid ja kohutavalt vähe teadmisi.

Vaadake, tulles selle asja juriidilise aspekti juurde tagasi, ma pean mõnevõrra kriitiliselt ütlema ka selle seletuskirja kohta, mis Välisministeeriumist tuli. Näiteks siin on üks alalõik, 2. veebruari 1920. aasta Tartu rahulepingu kehtimisest. Issand jumal, see tekst on ju katastroof! Ma ei tea, kas see on üldse juristi kirjutatud. Ühesõnaga isegi välisministri sõnavõtus läheb segi järjepidevus, kes, kus, miks, millal, suveräniteet. Kelle suveräniteet? Eesti riigi suveräniteet, see on üks asi. Eesti rahva suveräniteet, on hoopis midagi muud. Eesti riigi järjepidevus välissuhetes on midagi kolmandat ja sisesuhetes on see hoopis midagi neljandat, mida me sööme nüüd omandireformi sildi all, jne, jne. Sõbrad, see ei ole üks ja see sama. Need kõik on keerulised probleemid, millega ühtse loosungi all «Tartu rahu järjepidevus» pole keegi viitsinud mõelda, mida see tähendab.

Lähme nüüd siis selle Tartu rahu juurde. Paljud meist seda lugenud on, aga no mõned ehk kindlasti. Kasutaksin võrdlust, mida ükskord kasutasin ka ajalehes. Igasugune juriidiline dokument, tavaline tsiviilõiguslik tehing, minu pärast liisite auto või ostate poest leiba või sõidate trammiga või ükskõik mis asi, erineb n-ö sellest, mille kohta kirjandusteadlased ütleksid, narratiivsest üheplaanilisest jutustusest, selle poolest, et tal on palju kihte. Ta ei ole üks siuke taignapontõik või -plönn, vaid ta on paljukihiline sekservõileib, kust võib võtta viilu pealt, siis teise, kolmanda, neljanda, viienda. Tartu rahuleping on üks selliseid.

Milles asi?Tegelikult sõdides Tartu rahu eest, sõditi õige asja eest, aga see õige asi oli ainult ühes paragrahvis ja kõik taandus sellele artikkel 2-le. See oli korda aetav ja see on see, mis on tõeliselt väärtuslik. See on see, kus on öeldud, et Eestil ei järgne mingisuguseid kohustusi omaaegsest kuuluvusest Vene koosseisu, Vene suveräniteet ei laieneja kõik muu ülejäänu... OK, ühesõnaga, lühidalt öeldes, artikkel 2 on see, mis on oluline ja ülejäänud osas

töö Tartu rahu kallal peab hakkama edasi kestma, kaasa arvatud see miljoni tessatini jutt ka.

Urmas Reinsalu, Res Publica fraktsiooni nimel, Res Publica käsitleb seda lepingut tõsise ja tähtsa riigiõigusliku aktina, tegemist ei ole üksnes tehnilise dokumendiga. Res Publica seisukoht on, et me ei tohiks seda sisuliselt siin saalis pidada niiöelda valitsuse eelnõuks. Selle eelnõu menetlemise puhul ei peaks olema mitte sellist opositsiooni, koalitsiooni vahetegu. Tegemist on Eesti Vabariigi sõlmitava lepinguga, mille tähendus ja mõju, nagu ka minevi-ku tulemused, ulatuvad üle aegade. Meie erakonna esimees Juhan Parts tegi paar nädalat tagasi ettepaneku, et seda lepet peaks menetlema kiiresti siin parlamendis. Meil on hea meel, et parlamendi poliitiliste jõudude enamus toetab seda seisukohta.

Meil samas on ka mitmed omapoolsed tähelepanekud selle lepinguga ja lepinguga piirnevate küsimuste suhtes. Me ei toeta seda lähenemist, mida ka leppe ratifitseerimismenetluste alul parlamendis väljendati mõnegi inimese poolt — lükkame selle asja läbi ja lähme puhkama. Me arvame, et tegemist on tõsise dokumendiga ja tuleb teha tõsist tööd. Meie esimees Juhan Parts esitas ka erakondadejuhtide nõupidamisel meiepoolsed positsioonid. Kõige-pealt tuleb tunnustada härra peaministrit parlamendi parteide juhtide koos-oleku kokkukutsumise eest.

Esiteks, küsimus õigusliku järjepidevuse selgitustes dokumendi seletus-kirjas. Meil on heameel, et need täiendused on seletuskirja tehtud. Õigus-akti seletuskiri ei ole üksnes kirjanduslik dokument, seda teavad kindlasti ka õigusteadusega kokku puutunud inimesed. Teiseks, küsimus nn dekla-ratsioonist, mida on Isamaaliidu poliitikud pakkunud välja. Selle õiguslikuks lähtesõnastajaks oli doktor Lauri Mälksoo Eesti avalikkuses, kus ta rõhutas, ja ma tsiteerin doktor Mälksood: „Väidan, et kui Eesti jätab Venemaaga uue pii-rilepingu sõlmimisel tegemata ühepoolse deklaratsiooni Tartu rahulepingu (riigipiiri mitte puudutava osa) edasikehtivuse kohta, on see oma kehtivuse minetanud. Kui uus piirileping sõlmitakse ilma Tartu rahulepingule tehtava viiteta, pole Eesti poliitikutel edaspidi põhjust rääkida Tartu rahust kui kom-passist ja sümbolist.»

Ning meil on heameel, et parlamendi väliskomisjon pöördus ka õigus-kantsleri poole ning meil on olemas ka õiguskantsleri poolne seisukoht, mida ma peaksin vajalikuks siinsamas samuti tsiteerida. «Tartu rahulepingu jätkuvat rahvusvahelise õiguslikku kehtivust ei saa lugeda iseenesestmõis-tetavaks, kuna ratifitseerimisele kuuluvad piirilepingud, Tartu rahulepingute nimetus, ei kohaldu neile automaatselt ka rahvusvaheliste lepingute õigus Viini konventsiooni artikkel 30. Riigikogu poolt antava selgituseta võib rah-vusvaheliselt tekkida mulje, nagu oleks Eesti Vabariik *tacito* nõustunud Vene Föderatsiooni seisukohaga, et Tartu rahuleping on oma kehtivuse juba vara-semalt 1940. aastal minetanud või 2005. aasta piirileping asendab ratifitsee-

rimisel Tartu rahulepingut täies ulatuses, muutes viimase sisuliselt kehtetuks või unarusse langenuks.»Tsitaadi lopp.

Me arvame, et see täiendus või täiendav tekst, mida ka koostöös meie ametnikega on tehtud, on mõistlik täiendus riigiõiguslikult sellele lepingu ra-tifitseerimise seadusele. Oluliseks aspektiks, lisaks viitele Tartu rahulepingule ja nagu siin on mitmeid kordi kõlanud, enesestmõistetavaltTartu rahulepingu tuum ei ole mitte püsiv kahepoolne riikidevaheline kokkulepe, vaid eelkõige niiöelda Vene võimu loovutus artikkel 2 järgi, millele on siin korduvalt viida-tud. Siis tähtis on ka see sõnum selles deklaratsiooniprojektis, et see leping ei puuduta teisi riikidevahelisi suhteid, kahepoolsetest suhetest tulenevaid muid küsimusi.

Nüüd kolmanda teemana tahaksin mainida eraldi setode küsimust ja kaasmaalaste poliitikat. Ma ei tahaks mitte sugugi taandada seda temaatikat niiöelda küsimusele rahast, et otsekui rahaga oleks võimalik neid probleeme lahendada või anda raha selle eest, et seda lepingut peetakse võimalikuks ratifitseerida. Küll aga on Setomaa komisjon esitanud konkreetsed ettepa-nekud Vabariigi Valitsusele. Neid on 11 ettepanekut, need puudutavad kooli, transporti, Petseri 2. Keskkooli, Setomaa regionaalarengu programme aas-tateks 2006 - 2009, Setomaa kultuuriprogrammi, millest siin eelnevalt härra välisminister mainis, piiriäärset teedevõrgustikku ja muid küsimusi. Siin on 11 konkreetset küsimust. Meil oli heameel, et härra peaminister leidis võimaluse tulla Res Publica fraktsiooni juurde, me arutasime neid teemasid, me looda-me, et me saame teatava sellise kirjaliku kinnituse või seisukoha, millised on need põhijooned sellel regionaalkaval, millele ka härra välisminister viitas, see on igati otstarbekas ja mõistlik koostöötegemise viis.

Ma tahaksin paari asja siin veel õiendada, meie jaoks ei ole selle leppe puhul tegemist vaheteoga otsekui pragmaatikute ja idealistide vahel. Meie jaoks on see lepe idealistlik samm. Me mõistame samas nende inimeste muresid, ka nende Eesti inimeste muresid, kes on sellele leppele vastu ning loodame, et need sammud, mida parlament üheskoos astub deklaratsiooni ja muude täpsustuste teel, aitavad neid muresid kahandada. Ma tuletaksin meelde ka puudutavalt, kui on kõlanud siin Tartu rahu vaimust ja Tartu ra-hulepingu niisugust suureplaanilisemast käsitlusest, siisTartu rahulepinguga venitamine, kui me räägime sellest, et Tartu rahulepingu viitega me saame piirilepingu ratifitseeritud, siis see venitamine ei teeni Tartu rahu vaimu. Tar-tu rahu eesmärgiks, ma tuletan meelde, oli tõmmata efektiivne ja toimiv piir Eesti ja Venemaa vahel.

Nüüd puutuvalt siin kõlanud õiguslike, minu eelkõneleja õiguslikke tä-helepanekuid, ma tuletaksin meelde, et Eesti Vabariiki okupeerinud riigi esindusorgani otsus, mis puudutas küll Molotov-Ribbentropi pakti, mitte fakti tunnustamist Eesti Vabariigi okupeerimise kohta. Ja ma arvan, et me peaksime just nimelt rõhutama, et see piirileping ei muuda sugugi Eesti vä-lispoliitika põhijooni, seda põhijoont, mida on väljendanud Lennart Meri. Nii

et niisugune etteheide või rünne Lennart Meri vigadele ei ole sugugi minu hinnangul otstarbekas.

Lühidalt, me oleme poolel teel selle täiendava tööga, selle lepinguga. Ma tahan tunnustada kõiki erakondi ja kõiki poliitikuid, kes on selles töös osalenud. Res Publica peab Eesti rahvuslikes huvides nimetatud täiendustega ja täpsustavate seisukohtade kujundamisega selle leppe kiiret ratifitseerimist Eesti Vabariigi parlamendis.

E. Nestor, Sotsiaaldemokraatide fraktsiooni esindaja: Ennem kui eelnõuni jõuda, ma tahaks alustada ühe tähelepanekuga. Siin on kostnud hääli Isamaaliidu suunas, et nemad teevad selle eelnõuga poliitikat. Et need, kes neid selles süüdistavad teevad sellega jälle poliitikat. Ja miks peaks üldse erakondi süüdistama selles, et nad teevad poliitikat? See vist pole ju kunagi erakondadel patt. Aga eelnõu kohta tahan öelda seda, et sotsiaaldemokraatide nägemuses välispoliitika kui üks poliitika osa peaks alati olema saavutatav tulemus võimalikult suure konsensuse näol. Ja selle meie arutatava eelnõu puhul on see konsensus saavutatud erinevate kooslustega valitsuste järjepidevas töös ja tänu viimasel nädalal või viimase kümne päeva jooksul toimunule ka täna Riigikogus esindatud erakondade vahelises koostöös. See koostöö on olnud mõistlik, eriti see osa, mis nüüd väliskomisjoni ja Välisministeeriumi koostöötulemusena on jõudnud siia eelnõu preambulasse.

Sotsiaaldemokraadid tervitavad nii selle preambula toomist siia kui ka seda teksti, mis siin on. Sest meile esialgsel kujul näis see eelnõu vaim sellisena, et tegemist oleks nagu lihtsalt mingi tehnilise joone tõmbamisega. Aga Eesti-Vene piirileping ja selle ratifitseerimine ei ole mingi tehniline joone tõmbamine, ei seetõttu, et ta vajab siin saalis 68 häält ega ka seetõttu, et see on Eesti-Vene piir.

Mis puudutab eelnõu edasist menetlemist, siis me usume, et selle osa täiendamine siin ei tõsta ilmselt Vene ei praeguse ega järgmiste presidentide teadmisi ajaloost ega suuda ka kõige eelduste kohaselt eriti muuta duuma otsuseid.

Me oleme ka jälginud huviga ja murega seda tegevust, mida valitsus teeb setude küsimuste lahendamiseks täna. Meie inimesed on ka seal aktiivsed ja me ootame, et valitsuskomisjon jõuaks lähemale tegudeni, valmidus läbirääkida on ju olemas. See on tervitatav ja loodame, et ka tulevad teod. Näiteks usume me küll, et kui mõni inimene siiamaani oli jätnud esitamata avalduse talle kunagi kuulunud vara kompenseerimiseks, peaks nüüd pärast selle piirilepingu ratifitseerimist kindlasti sellise õiguse saama.

Riigipiir ilmselt üldse on võib-olla näiteks ebaõiglane ja ebaõiglane riigipiir saavutatakse reeglina okupatsiooni kaudu. Muud riigipiirid, mis maailmas eksisteerivad, on ilmselt kõik reaalsed riigipiirid ja loodud realistlikult. Ja lisaks sellele, et Eesti on Euroopa Liidu ja NATO liige, ma arvan, et meie julgeoleku huvides on ka see hea, et meil on Venemaaga riigipiir.

Janno Reiljan, Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja: Eesti Vene piirileping on kahtlemata tähtis, ta on tähtis selleks, et kaks naaberriiki saaksid normaalselt ilma kogu ajalugu pidevalt üksteisele nina alla hõõrumata ja meelde tuletamata, tööd teha, edasi minna. Selletõttu on hea meel, et see 15-aastane protsess hakkab lõppema. Selle lepingu väga suurt tähtsust tõestab ka see, et nii mõnedki poliitikud püüavad sellest odavat ja kiiret profiiti lõigata, unustades ära kõik selle, mis nad ise varem on teinud või mis veelgi tähtsam, tehes väga tähtsaid ülestunnistus! ajaloo suhtes. On kahtlemata kahetsusväärne, et Eesti Riigikogus istub erakond, kes teatab, et tema peaminister on kolme aasta jooksul eksitanud nii Eesti rahvast kui kõiki meie välispartnereid, teatades, et ta töötab ühe asja nimel ja tegelikult on töötanud hoopiski millegi muu nimel ja selle vastu, mida ta ise on väitnud tegevat. Samuti on kahetsusväärne, et selle lepinguga seoses püütakse Eesti rahvasse sisendada mingisugust alaväärsuskompleksi, enda süü tunnetust ja muud sellist. Nagu selle erakonna esindaja ütles, otsitakse võimalust oma pead paraskisse toppida vabatahtlikult ja see sinna jättagi.

Ma ei arva, et Eesti riik ja eesti rahvas peaks tundma ennast süüdlase na Jossif Vissarjonovitši vägitegude eest meie riigi suhtes, meie territooriumi anastamise, omaks võtmise eest. Rahvaliit näiteks ei nõustunud ka omal ajal, 96. aasta lõpul, kui 94. aasta juulilepinguid ratifitseerib, siis Rahvaliit hääletas vastu punktile, kus me loobusime kõigist pretensioonidest, mis on seotud Vene relvajõudude viibimisega Eesti territooriumil. Kahetsusväärselt me tol ajal, kümme aastat tagasi, kui oli see protsess alguses kõik ja kus me oleks võinud need küsimused jätta lahtiseks ja üles, millegipärast ei teinud seda. Kahju, kurb, et me peame seda nüüd meenutama. On hea, et see asi hakkab lõppema. See asi tuleks kiiresti lõpetada, et me ennast veelgi rohkem ise ei alandaks ja ei veelgi rohkem iseennast ei naeruvääristaks.

Komisjonis tehti tublit tööd. Komisjonis tundide viisi otsiti iga üksiku sõna puhul kokkulepet ja konsensust. Tundus komisjoni istungil, et see saavutati. Konsensuslikult otsustati piirileping tuua siia saali, lõpetada esimene lugemine, minna sellega edasi, see ratifitseerida. On kurb, et siin hakatakse tegema nägu, nagu 15 aastat ei oleks setude probleemi üldse keegi märganud, nüüd ärgatakse ja hakatakse seda kiiresti lahendama. On kurb, kui need, kes on ise aastaid istunud võimul, ei märganud selle probleemi lahendamist ja nüüd teatavad, et see valitsus, kes kaks kuud on võimul olnud, et see peaks olema juba need probleemid lahendatud. Kas nendes ettepanekutes, teedevõrgu osas, kultuuriprogrammide rahastamise osas, on ka midagi uut? Ei, seal ei ole midagi uut. Selle sama kuue aasta jooksul, mis mina siin parlamendis olen olnud, on nendest asjadest kogu aeg eelarve käsitluses juttu olnud, kahjuks viimase paari aasta jooksul natuke vähem. Kahju, aga küllap siis nendel inimestel tol ajal süda ei valutanud Setumaa, setu rahva tuleviku ja nende murede pärast. Ka see on tegelikult iseenda alandamine ja naeruvääristamine, kui seda, mida 15 aasta jooksul ei ole märgatud või ei ole sellest aru saadud, äkki

lõpuks öeldakse *heureka,* nüüd ma saan lõpuks ometi aru, mis asi on toimumas, nüüd ometi teised inimesed, tulge lahendage see ära.

Rahvaliit peab seda lepingut tähtsaks. Ta fikseerib ajaloolise reaalsuse. Me ei saa lõpmatuseni selle reaalsuse tunnustamisega viivitada, sest me oleme lubanud seda, meie valitsused, meie peaministrid on lubanud meie partneritele, et me oleme valmis seda tunnustama, ajaloole ükskord joone alla tõmbama, et saaks normaalselt edasi minna. See ongi Rahvaliidu üleskutse. Käsitleme seda piirilepingut ikkagi soliidselt, nii nagu on Eesti riigile ja rahvale kohane.Teeme asjalikud ettepanekud, kui neid veel pärast neid pikki komisjoni istungeid on teha, ja ratifitseerime selle piirilepingu.

Seda on vaja meile, seda on vaja Euroopa Liidule, Seda on vaja ka Venemaale ja on hea, et seda ka Venemaale vaja on. Ma loodan väga, et ükskord tuleb aeg, nii nagu Saksa ja Poola suhetes, kus vanad vaenlased matavad sõjakirve maha ja koos teevad head tööd. Ma loodan, et nii nagu Saksa ja Prantsusmaa suhetes, on see sõjakirves maha maetud ja koos on veetud Euroopat edasi. Miks ei võiks kunagi tulla aeg, kus Eesti ja Venemaa veavad siinses arengus koos ühte arenguvankrit, mitte seda, et me ilmtingimata tahame väita, et meil on hoopis teine vanker ja me tahame teda vedada ilmtingimata mingis teises suunas. Niisiis võtame, mõtleme tuleviku peale, tunnistame ajaloolisi reaalsusi, lõpetame selle inetu, kuidas öelda, populistliku esinemislaadi ja töötame piirilepingutega nii, nagu on soliidsele riigile ja rahvale kohane, ratifitseerime selle.

Ain Seppik, Keskerakonna fraktsiooni esindaja: Ma ei räägi nii pikalt pa raskitest ja muudest asjadest, vaid esitan Keskerakonna ja Keskfraktsiooni seisukoha ilma kellegi tundeid ja minevikku riivamata. Keskerakond on seisukohal, oli eile, oli üleeile ja on ka täna, et Eesti ja Venemaa piirileping koos oma lahutamatu osa, seletuskirjaga, on kooskõlas meie põhiseadusega ning see tuleks võimalikult kiiresti ratifitseerida siin saalis. Võimalikult kiiresti tähendab seda, nagu näeb ette Riigikogu kodukord ja õigusaktide menetlemise tavaline tempo.

Ja nii ta on ka tegelikult läinud. Kui me eile veel lootsime, et erakonnad leiavad siin selles küsimuses kiiresti rahuldava kompromisslahenduse, siis täna võime öelda, et tõepoolest see kompromiss on leitud. Tänan selle eest väliskomisjoni tihedat tööd. See kompromiss Keskerakonda ja Keskfraktsiooni täiesti rahuldab. Erinevalt eelkõnelejatest ma ei pea seletuskirja nii halvaks, vaid vastupidi, seletuskiri selle tehnilise lepingu juurde tuleks läbi lugeda. Meie arvates on see koostatud asjatundlikult ja käsitleb kõiki neid asjaolusid, mis nüüd ka seaduse täiendatud tekst.

Samal ajal on meie selge seisukoht, et kõigi Eesti kodanike huvid peavad olema kaitstud ning valitsus peab lühima võimaliku ajajooksul kavandama vastavad meetmed. Me loodame, et valitsus tuleb õige kiiresti, nii nagu välisminister ütles, nende abinõudega meie ette. Meie oleksime valmis neid kiiresti menetlema ja kiiresti toetama. Tuletan meelde, et vastava deklaratsiooni

võttis Eesti Keskerakonna juhatus vastu juba k.a 5. veebruaril. Ja veel kord, Keskfraktsioon arvab, et Eesti-Vene piirileping tuleks siin Riigikogu saalis veel enne Riigikogu suvepuhkust ratifitseerida.

Aseesimees T. Varek: Seega on Riigikogus kõikide fraktsioonide esindajad sõna saanud. Sellega on läbirääkimised peetud ja lõpetatud. Ja on ka lõpetatud 660 esimene lugemine. Määran eelnõule 660 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 13. juuni 2005. a. PROTOKOLLI LÕPP

LISA 24

X RIIGIKOGU STENOGRAMM, V ISTUNGJÄRK, Kolmapäev 15. juuni 2005 Infotund, **Aseesimees T. Varek:** Kohale registreerus 32 Riigikogu liiget. (Nagu näha, antud teema rahvaasemikke ei huvita, kohale on vaevunud tulema alla ühe kolmandiku — H.P.)

Helir-Valdor Seeder: 18. mail sõlmitud piirilepingu kohaselt, hakkab piir mööda Narva jõe telge tulevikus kulgema, mis tähendab seda, et Venemaa saab ühepoolselt reguleerida vee taset Narva veehoidlas ja selle vee taseme alandamise ka ühepoolselt lõpetada elektritootmise Narva elektrijaamades. Kas Eesti ja Vene vahel on olemas praegu mingisugune riikidevaheline kokkulepe, kuidas säilitada Narva veehoidlas veetaset ja kuidas ühiselt kasutada tammi? Kui ei ole, siis kuldas kavatsetakse see olukord reguleerida nii, et Eesti poole huvid, ja ma rõhutaksin, strateegilised huvid oleks kaitstud, sest 90% kogu Eesti elektrist, toodetakse just nimelt Narvas?

Urmas Paet (välisminister): Kindlasti see, mis puudutab Narva veehoidla veetaset ja nii Narva elektrijaamade kui ka Venemaa pool asuva hüdroelektrijaama veega varustamist selleks, et need ettevõtted saaksid toimida, neid asjaolusid tuleb siin lähitulevikus täpsustada. Seni on see koostöö ka nüüd toimunud tõrgeteta ehk see, milles seni on kokkulepitud, on ilma tõrgeteta vett pidanud, kõik on toiminud. Aga kindlasti lähiajal kui piirilepped saavad jõusse, tuleb need tehnilised nüansid, mis puudutavad mõlemal pool asuvaid elektrijaamu, nende veega varustamise tagamist, kindlasti üle vaadata.

Helir-Valdor Seeder: Ma sain vastusest aru, et sellist riikide vahelist kokkulepet ei ole olemas ja te ise viitasite ka hüdroelektrijaamale, mis asub Narva jõel. Vastavalt rahvusvahelisele tavale jagatakse piiriveekogudel asuvate hüdroelektrijaamade toodang valgala suurusele, mis tähendaks, et umbes 40% Narva hüdroelektrijaamas toodetavast elektrienergiast peaks nagu saama Eesti Vabariik. Kui ei ole valgala võimalik määrata, siis 50 ja 50. Minu andmetel täna ei saa me sealt hüdroelektrijaamast mitte midagi. See küsimus ei ole normaalselt toiminud ilma lepinguteta. Kuidas valitsus näeb, milline valitsuse seisukoht on, kas me peaksime ka nendes küsimustes kokku leppima ja ka osa toodangust hüdroelektrijaamast saama või ei pea te seda oluliseks ja vajalikuks?

U. Paet: Et lõplikult ja põhjalikult sellele küsimusele vastata, loomulikult tuleks teha ära eeltöö, antud juhul, Eesti puhul majandusministeeriumis enne-kõike, milline võiks olla ikkagi see õigustus elektritoodangut sealt ka Eestisse saada. Samas ka, milline on selle majanduslik taust ja alus, et kas see on ka

majanduslikult efektiivne. Nii et selle küsimuse juurde saab tulla pärast seda, kui need analüüsid on majandusministeeriumis tehtud.

Tarmo Leinatamm: Kas ja kui palju erineb praegune kontrolljoon piirilepingu järgsest piirist? Kui ta erineb, siis kas need maaomanikud ja majapidamised on nendest võimalikest muudatustest teadlikud, kui juhtumisi nii Eesti Vabariigi Riigikogu kui ka Venemaa peaks ratifitseerima piirilepingu ehk teisõnu, kas on ka selliseid situatsioone sees nagu praegu piltlikult öeldes, et magamistuba on ühes riigis ja köök on teises riigis?

U. Paet: Niiöelda maade vahetust mõningal määral pärast seda, kui piirilepped jõustuvad, ette tuleb ja seda nii veepiiril kui ka maismaapiiril. See, mis puudutab maismaapiiri, siis teatavasti piirilepped on parafeeritud viimati juba 1999.(?) aastal, mis tähendab, et kõigil maaomanikel on olnud ka võimalus Välisministeeriumi kodulehel üleval rippuva piirikirjelduse järgi selle vastu huvi tunda. Selge on see, et maade vahetus ei puuduta mitte kellegi eluaset. Nii et sellist olukorda, kus näiteks kellegi eluase võiks osutuda teises riigis asuvaks, seda ei ole. See puudutab ikkagi mõningaid inimasustuseta territooriume, mis vahetamisele lähevad.

Henn Pärn: Ma tahaksin veel kord selle Narva tammi ja veehoidla kohta küsida, et kas on olemas üldse mingisugune dokument, mille alusel praegu seda niiöelda ühisvaldust kasutatakse või meil ei ole mitte midagi, on lihtsalt tava, nii me oleme teinud ja selle peal praegu asi püsibki?

U. Paet: Et 100%-liselt anda teile täisvastus, ma peaks täpsustama, samas on nii Eesti ettevõtete juhid, kes Narva veehoidla teenuseid, kui nii võib öelda, kasutavad, väitnud, et kõik on korras ja mingeid probleeme ei ole esinenud.

Esimees E. Ergma: Alustame Riigikogu täiskogu V istungjärgu 18. töönädala kolmapäevase istungiga.

Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi ja Vene föderatsiooni vahelise Eesti-Vene riigipiiri lepingu ning Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Narva ja Soome lahe merealade piiritlemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 660 teine lugemine.

Enn Eesmaa (Väliskomisjoni esimees): Muudatusettepanekute tähtajaks oli teatavasti esmaspäeva hommik kell 10 ja selleks tähtajaks esitati 3 muudatusettepanekut ühiselt Res Publica ja Isamaaliidu fraktsiooni poolt. Nad oma sisus ja põhimõtetes olid sarnased ja põhiline oli selles, et oleks preambulas muudatusettepanekute esitajate arvates tarvis mainida ka veel okupatsiooni ja anneksiooni. Esitajad võtsid ühe nendest muudatusettepanekutest komisjoni istungil tagasi. Me hääletasime ja kaks muudatusettepanekut jäeti arves-

tarnata, kuna vastuhääli oli viis ja poolthääli oli neli, erapooletuid oli null. Me tegime ja otsustasime teha Riigikogu täiskogule ettepanek viia 15. juunil ehk täna läbi eelnõu lõpphääletus. Seega läheb eelnõu 660 täna arutlusele möödunud nädalal lisatud preambulaga, mille kohaselt saab Riigikogu piirilepingud ratifitseerida lähtudes 1918. aasta 24. veebruaril väljakuulutatud Eesti Vabariigi õiguslikust järjepidevusest. Samuti tuleb silmas pidada, et riigipiiri leping muudab kooskõlas põhiseaduse artikliga 122 osaliselt 1920. aasta 2. veebruaril Tartu rahulepingu kolmandas artiklis määratletud riigipiiri joont, kuid ei mõjuta ülejäänud lepingutega ega määra ette(?) piirilepingutega mitteseotud kahepoolsete küsimuste käsitlemist.

Jaanus Marrandi: Väliskomisjon ei ole toetanud kumbagi muudatusettepanekut, kus on räägitud õigusvastasest okupeerimisest või annekteerimisest aastatel 1940-1991. Teie olete öelnud, et vastav seaduseelnõu ei peagi niiöelda ajalugu kirjutama ümber või ajalugu fikseerima väga täpselt. Aga siiski oli see kindlasti ju üheks väga oluliseks arutluse teemaks komisjoni istungil ja missugune oli komisjoni niiöelda sisuline seisukoht, kas aastatel 1940-1991 oli Eesti okupeeritud ja annekteeritud või ei olnud. Missugused olid sisulised arvamused komisjoni liikmete poolt?

E. Eesmaa: Need on suuresti kaks eri teemat. Üks asi on see, mis on meile kõigile, riigikodanikele teada ja mis on riigi ametlik seisukoht.Teine on see, et me tegeleme praegu piirilepingute seaduste ratifitseerimisega. Kõike, kogu ajalugu tõenäoliselt ei ole tarvis nende piirilepingute ratifitseerimise seaduse preambulasse kirjutada. Sest kui kirjutada midagi, siis tekib uus küsimus, kas on tarvis veel midagi kirjutada. Neid momente ja neid ajaloo pöördepunkte ja neid ajaloosündmusi, millest võiks nendes dokumentides teoreetiliselt ja põhimõtteliselt kirjutada ja rääkida on väga palju. Meie keskendume sellele, et meil on tarvis ratifitseerida ja võimalus ratifitseerida piirilepingud ja siis minna juba edasi piiri demarkeerimisega jne. Nii et enamuse komisjoniliikmete seisukoht oli see, et preambulas see versioon, mis oli meil juba läinud nädalal toodud siia esimesele lugemisele, on piisav, et need piirilepingud ratifitseerida.

Liina Tõnisson: Te sisuliselt ei vastanud Marrandi küsimusele, te ütlesite, et preambula on piisav ja seega ei ole vaja teemat okupatsioonist ja annekteerimisest selles eelnõus arutleda. Mulle tundub, et kui pressi jälgida, et siis eesti rahvas ei arva nii. Siin on väga pikki diskusioone peetud ja kahtlusi on väga mitmesuguseid. Seega oleks absoluutselt hädavajalik, et väliskomisjon siiski teeks oma otsustuse ja ütleks, miks ta ei pea oluliseks okupeerimise ja annekteerimise äramärkimist. Kas põhjusel, et seda ei ole toimunud, või see ärritab meie idanaabrit või on mingi kolmas põhjendus. Väide, et häältega 5:4 otsustati seda mitte kirjutada preambulasse, ei ole veenev. Ühiskond ootab teilt otsust. Palun seletust.

E. Eesmaa: See meie otsus oligi selline, et selles konkreetses dokumendis, ratifitseerimise seaduse eelnõus ei pidanud enamus komisjoniliikmeid vajalikuks seda fakti, mille olemasolus komisjoniliikmed ei kahtle, selles kontekstis ja selles konkreetses dokumendis eraldi mitte mainida. See ongi kogu vastus. See ei muuda ajalookäsitlust, see ei muuda põhitõdesid. Me räägime sellest konkreetsest lepingust, nendest konkreetsetest lepingutest ja võimalusest need lepingud siin Riigikogu saalis ratifitseerida.

Urmas Reinsalu: Ma arvan, et valdav seisukoht siin saalis on, et piirileping tuleb kiiresti ja ilma viivitusteta ratifitseerida. Küsimus selle üle, mille üle on tekkinud reaalne probleem või erinevad tõlgendused, preambula ühe muudatusettepaneku üle. Osa parlamendi saalist peab seda evidentseks küsimuseks, et seda pole vaja mainida, osa peab seda nii evidentseks kui tähtsaks küsimuseks, et peab mainima. Mul on küsimus, et te kindlasti väliskomisjonis kujundasite seisukoha, paluksin teie hinnangut, milline õiguslik tähendus on sellel preambulal nii siseriiklikult kui riikidevahelistes suhetes?

E. Eesmaa: Meie arvates on see selgitava tähendusega, see mainib ära Eesti riiklusele olulised tähised - 24. veebruar 1918, 2. veebruar 1920, Tartu rahu. Meie ühisel seisukohal väliskomisjonis, konsensusega me otsustasime, et preambula on vajalik, selgitamaks seda ratifitseerimise seadust. Nii et tal on küllaltki oluline tähendus nii sise- kui ka välispoliitilisel tasandil.

Jaanus Marrandi: Väliskomisjoni esimehena olete te kindlasti ka oma erakonna põhiline välispoliitika kujundaja. Ühtlasi on teie erakonnal sõlmitud koostööleping Venemaa juhtiva võimuparteiga Ühtne Venemaa. Kas teil on oma koostööpartneriga Venemaal olnud poliitilisi konsultatsioone teemal, kuidas suhtuvad nemad üldse vastavasse preambulasse või mingisugustesse variantidesse selles preambulas? Missugused on teie erakondlikud kontaktid, kui neid on olnud ja kas te olete saanud neid oma töös väliskomisjoni esimehena kasutada antud seaduseelnõu menetlemise valguses?

E. Eesmaa: Otsene vastus küsimusele on ei. Ma ei ole saanud neid kontakte kasutada töös väliskomisjoni esimehena. Kontakte on olnud, neid ei ole olnud väga palju ja igal juhul, ka sellisel juhul, kui need kontaktid oleks olnud, nad ei oleks mõjutanud minu kui väliskomisjoni esimehe tööd.

Marko Mihkelson: ...me oleme piirilepingute ratifitseerimisega tegelenud komisjonis pisut enam kui paar nädalat, mitte küll kõigil istungitel. Tahaksin küsida sinult, kas komisjoniesimehena sulle tundub, et meil on olnud piisavalt aega kõigekülgselt kõigi üksikute nüansside, kaasaarvatud ka nüüd

praegu üles kerkinud küsimusega okupeerimise ja annekteerimise teemadel, arutleda ja saada kõik vajalikud analüüsid meie otsuse tegemiseks?

E. Eesmaa: Loomulikult on mõiste piisav või mitte piisav alati eraldi arutelu vajav, meie lähtusime ja ka mina lähtusin sellest, tõepoolest 30. maist alates me oleme oma komisjoni istungitel menetlenud seda, et suur enamus ja selle menetluse alguses rõhuv enamus komisjoniliikmetest pooldas ratifitseerimise protsessi kiiret menetlust Riigikogus, kaasaarvatud komisjonis. Nende koosolekute ja päevade jooksul osa komisjoniliikmete arvamus mõnevõrra muutus. See oli see põhjus, miks see menetlus läks sellisena nagu läks.

Janno Reiljan: Stenogrammi täpsustamise huvides, et ei jääks muljet, nagu oleks piirilepingut ainult viimasel kahel nädalal arutatud, kas te kinnitate, et Raul Mälk käis piirilepingu kaartidega ja dokumentidega komisjoni ees ka juba mitu kuud varem kui nüüd see viimane ratifitseerimise küsimus üles kerkis?

E. Eesmaa: Loomulikult. Vastates küsimusele mina lähtusin nende piirilepingute ratifitseerimise seaduse menetlusest. Piirilepinguid me arutasime ja tõepoolest ka Raul Mälk käis Riigikogu komisjonis juba mitu-mitu nädalat tagasi. Nii et see protsess ja menetlus on tegelikult juba väga pikaaegne. Me räägime praegu ikka ja keskendume selle piirilepingute ratifitseerimise sea duse menetlusele.

Esimees E. Ergma: Rohkem küsimusi ei ole. Järgmiseks ettekandjaks ma kutsun välisministri.

Urmas Paet: Eesti-Vene piirilepingute ratifitseerimise seaduse eelnõu esimesest lugemisest möödunud nädala jooksul on eelnõu saanud veel mõningast lihvi. Taas on siin ka koht väliskomisjoni aktiivse ja tulemusrikka töö tunnustamiseks. Vabariigi Valitsus toetab eelnõu vastuvõtmist teile esitatud kujul. Piirilepingute ümber tegelikult aastaid kestnud arutelud on teile andnud rohkesti nii informatsiooni kui mõtteid. Teie tänast otsust jälgivad valijad ja samas maailma muud riigid. Pole ju piirilepingute ratifitseerimised tänapäeval kuigi sagedased. Mul on heameel tõdeda, et Eesti kiire asumine 18. mail allakirjutatud lepingute ratifitseerimisele, vaatamata Eesti ja Venemaa suhetes püsivatele probleemidele, on saanud meie sõprade ja liitlaste toetuse osaliseks. Koos muude riikidega toetasime Leedu ja Venemaa piirilepingute sõlmimist ja toetame Läti ja Venemaa piirilepingu kiiremat sõlmimist. Toonitan siinkohal Balti riikide ühtset lähenemist. Kõik me soovime piiridega seotud probleemid Venemaaga lahendada võimalikult kiiresti. Ka Eesti avalik arvamus on praeguse lähenemise üsna suures osas positiivselt vastu võtnud. Olgem ausad, et Eesti üldsus pole ülevoolavalt rõõmus toimuva üle, ent ometi suhtub enamik

mõistmisega. Tegemist on möödapääsmatu toiminguga ja edaspidi keskendume tulevikule, mitte mineviku lõputule ja piinavale läbimõtlemisele.

Lugupeetud Riigikogu! Vaadates aastate jooksul toimunud mõttevahetustele tagasi ja eriti viimaste kuude arutlustele, tahaksin veel kord viidata Põhiseaduse Assamblees toimunud vaidlustele. Assamblee liikmed nägid ette väga paljusid hilisemaid probleeme ja kõrvuti rahva poolt heakskiidetud põhiseaduse vahetu tekstiga jätsid vajaduseks ka hääletatud selgituse. Lisaks on oma arvamused esitanud nii eelmine kui praegune õiguskantsler. Läbirääkimiste protsess sai niimoodi kulgeda õigusliku selguse tingimustes ja sellele juriidilisele eeltööle tuginevalt sai sündida nüüd siis teisele lugemisele jõudnud eelnõu. Teile esitatud kujul on piirilepingute ratifitseerimine kindlalt põhiseadusega vastavuses ja selle esmatähtsale rollile viitab selgelt ka seaduseelnõu.

Teine suur teema on olnud piirilepingute seos Eesti riikliku järjepidevusega. Nii meie enda järjekindel positsioon, nii Eesti riigi poolt sõlmitud välislepingud kui ka muude riikide üldine lähenemine on meie riigi järjepidevust kinnitav. 12. septembril 1991 kinnitas ÜRO Julgeolekunõukogu eesistuja pärast Balti riikide ÜRO liikmeks vastuvõtmise otsuse tegemist nõukogu poolt, et Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi iseseisvus taastati rahumeelselt dialoogivahenditega, puudutatud poolte nõusolekul ning vastavuses kolme riigi rahvaste soovide ja pürgimustega. Eesistuja niisiis ei käsitlenud meie riiki mingi uue riigina, vaid selgelt tunnistas järjepidevust. Eesti riigi järjepidevus on seega tuhandete erinevate elementide kooslus, millest Venemaaga suhtlusega seotud on vaid teatud osa. Mitmesugustes Eesti Vabariigi aktides riiklikust järjepidevusest ja ajaloolis-õiguslikest hinnangutest sätestatu kehtib täiel määral ka siis, kui piirilepingud Venemaaga jõustuvad. Põhiseadus kinnitab, et Eesti riik on loodud eesti rahva riikliku enesemääramise kustumatul õigusel ja välja kuulutatud 24. veebruaril 1918. Ja Eesti iseseisvus ning sõltumatus on aegumatud ja võõrandamatud. Seadusandja on omalt poolt esitanud väga täpse ajaloolis-õigusliku seisukoha, 7. oktoobril 1992 võttis Riigikogu vastu deklaratsiooni põhiseadusliku riigivõimu taastamisest. Selles märgitakse, et praegune Eesti Vabariik on õigussubjektina samane 1918. aasta 24. veebruaril välja kuulutatud Eesti Vabariigiga, mis 1940. aastal langes Nõukogude Liidu agressiooni ohvriks ning inkorporeeriti ebaseaduslikult Nõukogude Liidu koosseisu. Antud Riigikogu määratlus meie riikluse kestvusest on olnud ja on ka edaspidi kogu meie välispoliitilise käitumise üks aluspõhimõtteid. Analoogiliselt on asjad Tartu rahulepinguga, mille staatust meie riikluse jõus oleva nurgakivina need lepingud ei vähenda. Eesti jaoks on erilise tähtsusega 1920. aasta lepingu teine artikkel Venemaa-poolsest tunnustusest Eesti riiklikule iseseisvusele,ja seda piirilepingutel puuduta. Nende objekt on selgelt lepingu artikli 3 esimene lõige riigipiirjoone kulgemisest. Juhiksin teie tähelepanu õiguskantsleri sõnadele, et Tartu rahulepingu jätkuvat rahvusvahelis-õiguslikku kehtivust ei saa lugeda iseenesestmõistetavaks. Selles kontekstis on oluline ja ammendav ratifitseerimisseaduse preambuli

teine lõige. Samuti pööraksin teie tähelepanu õiguskantsleri sõnadele, et on oluline jälgida, et Riigikogu selgituse sõnastus ei muutuks sisuliselt reservatsiooniks, mis on vastuolus allakirjutatud piirilepingute eesmärgi ja mõttega ning ühtlasi rahvusvahelise lepingute õiguse Viini konventsiooniga. Võin kinnitada, et esitatud eelnõu järgib õiguskantsleri soovitusi. Piirilepingute iseloom on selline, et need ei määra ette piirilepingutega mitteseotud kahepoolsete küsimuste käsitlemist. Eesti ja Venemaa vahel on veel palju lahendamata probleeme. 18. mail Moskvas toimunud läbirääkimistel Venemaa kolleegi Lavroviga kujunes arutamist vajavate teemade loetelu päris pikaks.

Austatud Riigikogu! Piirilepingute jõustumine toob endaga kaasa hulganisti probleeme, millele on aastaid otsitud lahendusi, ja tuleb tunnistada, et kohati liiga aeglaselt. Eelkõige pean ma siin silmas Setumaa arenguga seotud probleeme, mida Riigikogu liikmed ja erakonnad on täie tõsidusega tõstatanud. Et tegemist on paljude ametkondade tööd puudutavate teemadega, siis andis neis küsimustes valitsuse poolt teile selgitusi ja kinnitusi peaminister oma kirjas fraktsioonidele, kus ta esitas laialdase tegevuskava. Selles kirjas on paljude plaanide ja rahaliste numbritega kinnitatud valitsuse otsustavust tegutseda Setumaal üldiselt olemasolevate ja uue piirjoonega seoses tekkivate täiendavate murede lahendamiseks. Tänases Riigikogu infotunnis oli mul ka võimalus vastata mõnele küsimusele sellest valdkonnast. Tahaksin toonitada, et käesolev valitsus on juba langetanud mitmed reservfondist finantseeritavad otsused Setumaa arengu toetamiseks. Paljud ettepanekud ootavad veel detailset heakskiitmist ja raha kavandamist. Te saate anda oma hinnangu tehtava piisavusele riigieelarvet käsitledes. Selle teema lõpetuseks mainiksin, et kui valitsus oma kabinetiistungil maikuus piirilepingut käsitles, siis tegeles ta päris pikalt ka just nimelt piirilepingute allakirjutamisega ja jõustumisega seotud probleemide lahendamisega. Eesti on asunud esimesena piirilepinguid ratifitseerima ja ka selle teema ümber on olnud erinevaid seisukohavõtte. Meie analüüs on näidanud, et mingid keerukad konstruktsioonid samaaegsete ratifitseerimistega või seotud ratifitseerimistega ei lisa meile mingeid positiivseid tulemusi. Eestile endale on hea, kui me lepingud kohe allakirjutamise järel ka ratifitseerime, näiteks ennetades võimalikke valimiskampaaniate toodavaid probleeme. Eesti sõpradele ja liitlastele, tegelikult kogu maailmale, annab meie selline samm selge signaali, et protsessi kulg ei seisa Eesti taga ja nad saavad alati küsida Moskvalt, millal seal Eestile samaga vastatakse. Venemaale anname kiire ratifitseerimisega selge signaali, et Eesti on oma seisukohtades järjepidev. Piirilepingud on kahe poole kokkuleppe tulemus, millega lahendatakse eelkõige üks kindel teema — riigipiirijoone kulgemine. Mõnikord väljapakutud ideed, et ratifitseerimise käigus mingeid seoseid ehitades õnnestuks teiselt poolt midagi n-ö kauba peale saada, ei ole realistlikud. Nende autorid ei anna endale aru niimoodi käivitatava protsessi võimest kasvada nagu laviin üha uute vastastikuste pretensioonide reaks. Me saaksime niimoodi taas ritta kõik olemasolevad raskused ja samas oleksime endiselt ilma piirilepingutest, mida mõlemad pooled tegelikult vajavad.

Vabariigi Valitsuse arvates on piirilepingute ratifitseerimine vajalik samm ja kõigil, kellel on arvamus, et seda ei peaks astuma, peab olema ka selge tegevuskava, mida teha siis edasi. Kuidas vastata küsimustele, kus lõpeb Euroopa Liit, millist õhuruumi valvavad NATO hävitajad, kus on keegi piiririkkuja või salakaubavedaja, miks peaksid maailma mõjukad riigid tahtma sekkuda ühte piirivaidlusse, kus neil pole elulisi huve, mida Eesti võidaks edasipüsivast lahtisest piiriküsimusest jne, jne. Täna on kaalukausil riiklikud huvid ja mitte tunderikas, kuid loogikavaba melodraama. Tõhus välispoliitika ei ole kellegi verbaalne ärapanemine, vaid tulemuste saavutamine meie turvalisuse tugevdamise ja heaolu kasvu teel.

Ja selle esinemise lõpetuseks. Kui lepingud ratifitseeritakse, siis teatakse seda, et lepingud ratifitseeriti. Kui lepinguid ei ratifitseerita, siis meenutatakse neid, kelle tegevuse tõttu see aset ei leidnud. Ma loodan, et käimasolev arutelu viib meid lahendusele, mida mäletatakse Eesti õige sammuna.

Tõnis Lukas: Sel hetkel, kui ma peaministri staabis ülejäänud erakondade esimeestele ja härra Raul Mälgule andsin üle Isamaaliidu ettepanekud viia seaduse teksti muudatused — nii Tartu rahu mainimine kui ka okupatsiooni mainimine — oli ühemõtteliselt selge, et tegemist on seaduse muutmisega. Täna siin ütles härra väliskomisjoni esimees, et preambul on ainult selgitava tähendusega. Ma saan aru siis, et üks osa seadusest, preambul, ei ole seaduse jõuga. Kas selline on ka valitsuse seisukoht?

U. Paet: Preambul on osa seadusest.

Andres Herkel: Vabariigi Valitsuse esindajad väliskomisjonis Isamaaliidu fraktsiooni ja Res Publica fraktsiooni esitatud muudatusettepanekuid ei toetanud. Argumendid selle vastu olid umbes sellises stiilis, et ehk saaks ka ilma selliste täiendusteta vastu võtta ja hakkama. Aga sellele küsimusele, mida paha või mida halba teeks eelnõule anneksiooni ja okupatsiooni fakti äramärkimine, sellele nagu vastust ei saanudki. Minu küsimus on, kas teil on mõni ekspertiis või seletus selle kohta, miks need muudatusettepanekud või õigemini üks neist ei võiks olla preambulile lisatud.

U. Paet: Kui vaadata praegu teie ees oleva seaduseelnõu teksti, siis esimene lause räägib sellest, et kõik järgnev lähtub 1918. aasta 24. veebruaril väljakuulutatud Eesti Vabariigi õiguslikust järjepidevusest. Tegelikult sisaldab see lause endas ka nii okupatsiooni kui muid sündmusi, mis Eesti ajaloos sellel perioodil aset on leidnud. Seega on see teema tegelikult selles lauses käsitletud. Me oleme seisukohal, et tõepoolest lisatäiendust sellisel kujul, nagu on välja pakutud, sellele eelnõule liitma ei peaks. Kui vaadata ka näiteks õiguskantsleri seisukohti selle eelnõu suhtes, siis õiguskantsler on avaldanud muret, et Tartu rahulepingu kehtivust ei saa lugeda iseenesestmõistetavaks, ja see on

lahendatud preambuli 2. punktiga, kus on kirjas, et uued piirilepped asendavad Tartu rahu ainult osaliselt ehk artiklis 3 ja muus osas Tartu rahu see otsus ei muuda. Kirjas on samuti selgitus, et ükskõik milline lause ei tohi muutuda reservatsiooniks Viini rahvusvaheliste lepingute õiguse konventsiooni mõttes. Viini konventsiooni põhimõtetega ja rahvusvahelise lepinguõigusega on põhimõtteliselt vastuolus see, kui lepingute riigisisesel heakskiitmisel koormatakse neid poliitilist tähtsust omavate sätetega. See on üks selline õiguslik argumentatsioon. Samas ei ole Eesti õnneks maailmas üksi, meil on hulk sõpru Euroopa Liidus, NATO-s, ka väljaspool neid organisatsioone, ja oma piiri sätestamisel me peame olema suunatud tulemusele. Nii et ka selles kontekstis on väga oluline, et meie piirileppeid ratifitseeriv seaduseelnõu oleks võimalikult asjakohane ja selline, kus me saaksime kõigekülgset tuge.

Trivimi Velliste:Te ütlesite, et teile on oluline, mida teie tänastest otsustest arvatakse aastakümnete pärast. Ajaloos on olnud juhtumeid, kus 99 kõnnivad ühte jalga ja üks kõnnib teist jalga ja arvatakse, et need 99 kõndisid õiget jalga, aga hiljem on selgunud, et see üks kõndis siiski õiget jalga. Mu küsimus on: kas te olete veendunud, et 85 aasta pärast, kui kindlasti räägitakse ka täna arutatavast lepingust, räägitakse teie otsustest sama hästi kui härra Poska otsustest?

U. Paet: Kindlasti ma ei võta seda au või häbi siis endale, et tegemist on mingi minu otsusega. Seetõttu ratifitseerimisseadus parlamendis ongi, et otsus tuleb parlamendilt, kas piirileppeid ratifitseerida või mitte. Ehk see, millest ma oma sissejuhatavas sõnavõtus kõnelesin, oli jutt parlamendi otsusest, kes peaks panema sellele protsessile, mis on üle 10 aasta kestnud, punkti. Aga kui vaadata kõhklusi, mis Eesti ühiskonnas on olnud ka viimasel 15 aastal mitmesuguste lepete, nende sõlmimise ja heakskiitmise osas, siis mäletame, et 1992. aastal oli ka kõhklejaid näiteks põhiseaduse vastuvõtmise osas. On olnud kõhklejaid selles osas, kas näiteks Vene vägede väljaviimise kohta sõlmitud lepped olid ikka õiged, nad pälvisid omal ajal väga tugevat kriitikat. Nendest mõlemast näitest ei ole möödunud veel just väga palju aega, aga ometi näib mulle, et ühiskonna suurema osa veendumus on ikkagi, et nii põhiseaduse vastuvõtmine 1992. aastal kui ka otsused ja kokkulepped, mis viisid Vene vägede kiirele lahkumisele 1994. aastal, olid õiged ja aitasid Eestil jõuda sinna, kuhu me tänaseks oleme jõudnud, ehk tagasid Eestile kiire ja normaalse ja avatud arengu. Selles kontekstis on minu seisukoht see, et ka Eesti-Vene piirilepete sõlmimine juba õige peatses ajalises tulevikus asetab need piirilepped sellessesamasse aegritta, kus me ja kus Eesti ühiskond võib öelda, et tegemist oli vajalike otsustega Eesti arengu huvides.

Marko Mihkelson: Ratifitseerimisseaduse eelnõu ja piirilepete tervikuna ratifitseerimise arutelu väliskomisjonis on tegelikult ju viidanud sellele, et valitsus on neid eelnõusid meile tuues selgelt kiirustanud, millele te ise viitasite läbi

õiguskantsleri sõnade. Paljudes küsimustes ei ole me kuulnud piisavaid selgitusi ja hinnanguid, mis on valitsuse seisukoht ja positsioon, kaasa arvatud ka ikkagi küsimuses, mis puudutab okupatsiooni ja annekteerimise mainimist seaduse preambulis. Küsimus on, et milliseid konkreetseid ohte ja tagajärgi te ikkagi näete selles, kui ratifitseerimisseaduses saavad mainitud Eesti ebaseaduslik okupeerimine ja annekteerimine aastatel 1940-1991.

U. Paet: Kõigepealt ma vaidleksin natuke vastu sellele, et valitsus on ratifitseerimisseaduse eelnõu parlamenti tuues kiirustanud. Minu väite kasuks räägib kaks argumenti. Esiteks, ega siis piirilepete sisus ja sellega seonduvas ei ole ju täna ega ka viimastel nädalatel midagi uut. See on olnud kõik teada aastaid pärast seda, kui piirilepped on 1996. ja 1999. aastal olnud parafeeritud, ehk tegelikult on kõik poliitilised jõud olnud teadlikud, mis on piirilepped, mida nad endas sisaldavad. Nii et selles, et nüüd need piirlepped allakirjutatuna on toodud parlamenti, selles kontekstis ei näe ma küll kiirustamist. Ja tegelikult on ju valitsus usaldanud ka varasemaid õiguslikke analüüse, sealhulgas õiguskantsleri oma selle aasta algusest ja eelmise õiguskantsleri seisukohad 90-ndate aastate teisest poolest. Nende seisukohtadega kooskõlas toodi tegelikult ka algne eelnõu versioon parlamenti. Nii et selles kontekstis ei ole kindlasti ka valitsus eksinud ühegi õigusliku analüüsi vastu, sealhulgas siis ennekõike õiguskantslerite tehtud, ka varasematel aegadel tehtud õiguslike analüüside vastu. Mis puudutab okupatsiooni fakti nimetamist selles seaduses, siis nagu ma nimetasin, ei ole see seadus minu meelest see koht, kus seda praegu veel üle korrata. See, et kahetsusväärselt Eesti 1940-1991. aastani oli okupeeritud, seda me teame, seda me oleme ka korduvalt välja öelnud nii parlamendi, valitsuse kui kõikvõimalikel tasanditel. Seega selle veelkordne nimetamine ka selles seaduses ei too meie hinnangul mingisugust uut lisaväärtust. Nii et selles kontekstis, arvestades ka selle seaduse iseloomu, mis räägib piirijoone muutusest, võrreldes Tartu rahu järgse piiriga, me ei pea siin eraldi okupatsiooni väljatootmist selles kontekstis vajalikuks. Ma kordan veel kord üle, et ka see seadus räägib sellest, et 24. veebruarist 1918 on Eesti Vabariik kogu aeg eksisteerinud, ja sellega on ju tegelikult öeldud ka see fakt, mida teie sooviksite eraldi välja tuua.

Mart Nutt: Ma siiski kahtlen natuke, kas sellest faktist, et nimetatud õigusaktis on mainitud Eesti Vabariigi tekkimise kuupäev ja Tartu rahu, saab tuletada automaatselt okupatsiooni. Ega Eesti Vabariiki välja kuulutades ei arvestatud ju sellega, et Eesti võib kunagi saada okupeeritud. Teisest küljest, kui Eesti Vabariik ei oleks olnud okupeeritud, siis vaevalt me praegust piirilepingut üldse siin Riigikogus arutaksime, sest sellisel juhul tõenäoliselt mõlemad pooled aktsepteeriksid Tartu rahu, Tartu rahulepingu järgset piiri. Ajalugu on kahtlemata läinud meile ebasoodsas joones ja sellest küsimus, võib-olla natukene jätkuks eelnenud küsimustele. Me võime erinevat moodi hinnata, kui oluline või kas on üldse oluline okupatsiooni nimetatud eelnõule lisada

või mitte, aga ma tahaksin täpsustada, milles on siis see probleem, kui seda okupatsiooni, mis on antud hetkel fakt, eelnõus märgitakse, sest see on ju ajalooline tõde.

U. Paet: Ma püüdsin sellele anda selgitust, et siin on võimalik mure, mis puudutab Viini konventsiooni ja selles kontekstis rahvusvaheliste lepete ratifitseerimise seadustele lisatavaid seisukohti, ehk see on juriidiline mure, mis võib omada seoseid ka välispoliitilise temaatika ja välispoliitilise maastikuga.

Trivimi Velliste: Peaminister Andrus Ansip ütles ühel hiljutisel pressikonverentsil, et Eesti ei tohi esitada Venemaale territoriaalseid pretensioone. Palun, kas te oleksite nii kena ja mõtestaksite selle väite lahti. Kas ta pidas silmas, et Eesti piir ei tohi käia vastu Hiina müüri, või ta pidas silmas seda, et Eesti ei tohi mõtelda Tartu rahulepingule? Ja ütelge mulle, palun, kas see piir, mida käsitleb kõnesolev leping, mida me täna arutame, kas see on Venemaa diktaat Eestile või on see Eesti rahva poolt palavalt armastatud piirijoon?

U. Paet: Peaministri mõttekäik oli ilmselt selline, et kui parlament on ratifitseerinud piirilepped, siis see tähendab seda, et Eesti riik on Venemaaga kokku leppinud sellises piiri kulgemises, nagu see piirilepe ette näeb. Ja selles kontekstis tõepoolest ei ole ju peale seda enam võimalik rääkida mingitest territoriaalsetest pretensioonidest, kuna see on olnud kokkulepe kahe riigi vahel piiri kulgemise osas. Mis puudutab seda, kas tegemist on diktaadiga või mittediktaadiga, siis antud juhul on ikkagi sõlmitud leping kahe võrdväärse poole, kahe võrdväärse riigi vahel. See, kas olla õnnelik või mitte, seda ma puudutasin ka sissejuhatavas sõnavõtus, et mingisugust ülevoolavat eufooriat ju loomulikult ka ühiskonnas ei ole, aga mulle näib ja vaadates mõningaid küsitlusi, et tegelikult Eesti ühiskond oma suures osas mõistab sellise leppe sõlmimise vajalikkust.

Imre Sooäär: Kas te, palun, täpsustaksite oma vastust Marko Mihkelsoni juba esitatud küsimusele. Tundub, et siin on võtmesõnad, need kaks võtmesõna «okupeerimine» ja «annekteerimine». Mis on teie konkreetsed argumendid nende kahe sõna vastu? Sest selge on see, et ka Reformierakonna liikmed on läbi aegade piisavalt neid kahte sõna kasutanud oma retoorikas.

U. Paet: Ma kordan siis veel korra üle, et selles, et Eesti on olnud kahjuks okupeeritud, ma arvan, siin saalis ja ka suures osas Eesti ühiskonnas ei kahtle keegi. Küsimus on lihtsalt selles, et mõningatel juriidilistel põhjustel, ennekõike mis puudutab sedasama Viini konventsiooni temaatikat ja selle puuteid välispoliitikasse, me ei pea õigeks selle viite toomist praegu sellesse konkreetsesse seadusesse. Sest kui vaadata ka Riigikogu tegutsemisele viimase rohkem kui 10 aasta jooksul, siis tegelikult on ju Riigikogu korduvalt väga üheselt öelnud, et Eesti on olnud okupeeritud, mis tähendab, et see sõnum on ju Eesti poolt selgelt olnud esitatud.

Henn Pärn: Kuulates praegu seda diskussiooni, on mulle jäänud nagu segaseks see, et kui komisjoni ettekandja ütles preambuli kohta, et ta pole eriti oluline, ja teie väited selle kohta, et nende sõnade lisamine ei ole oluline, samas aga on oht, et just sellepärast võib hääletus äkki minna mitte nii, nagu vaja oleks. Kas ei ole põhjus hoopis milleski muus? Miks siis mitte neid ühe osapoole soove rahuldada ja panna preambulisse sisse?

U. Paet: Ma kordan veel kord üle, et preambul on seaduse osa. See, millel ei ole seaduse jõudu, on seletuskiri. Kui me vaatame seda paketti, mis praegu teie laudadel on. Ei ole mingeid muid põhjuseid selle ettepanekuga mittenõustumisel, kui need, mida ma olen siit korduvalt nimetanud.

Helir-Valdor Seeder: Saatse saapa vahetuse tulemusena annab ära Eesti riik praegu ühe osa oma territooriumist. Kas on teile teada, kas sellele n-ö vahetatavale maatükile, millest praegu Eesti Vabariik loobub, jääb ka füüsiliste isikute ja juriidiliste isikute maaomandit ja kui jääb, siis kuidas kavatsetakse need probleemid lahendada? Juhin tähelepanu, et väliskomisjoni esimees ütles, et neid probleeme on seni lahendatud ja lahendatakse ka edasi. Ma tahan öelda, et seni ei ole saadud neid küsimusi lahendada, sest praegune seadustik, ei omandi- ega maareformiseadus, ei puuduta neid küsimusi, mis selle vahetusega tekivad. Need on uued probleemid. Kuidas kavatseb Vabariigi Valitsus neid lahendama hakata?

U. Paet: Jah, nendele vahetatavale maadele jääb ka eraomandis olevaid maatükke. Küll, nagu ma ka infotunnis ütlesin, ei ole kindlasti nendel maatükkidel kellegi eluaset. See puudutab inimasustuseta alasid, mis on ka eraomandis. Võimalusi on kaks. On see, et kokkuleppel maaomanikega see maatükk võõrandatakse, või teine võimalus on sundvõõrandamine õiglase hinna eest, nii nagu seadus ütleb.

Imre Sooäär: Ma täiendaksin juba esitatud küsimust, millele te vastasite. Te ütlesite, et te ei pea õigeks nende kahe sõna «okupeerimine» ja «annekteerimine» kasutamist. Kas te võiksite selgitada, kuidas need võiksid kahjustada selle lepingu teksti ja sellest lähtuvalt Eesti Vabariigi huve, kui need kaks sõna oleksid seal kasutatud?

U. Paet: Ma saan seda selgitada niimoodi, et Eestl-Vene piir on täna ühtlasi ka Euroopa Liidu ja Venemaa piir ning NATO ja Venemaa piir, mis tähendab seda, et me peame asetama ennast ka selles küsimuses, ka selle seaduse sõnastuse

küsimuses rahvusvahelisse konteksti. Me peame vaatama, millised on meie suhted ja mõistmised meie partneritega tänaja millised nad on homme.

Reet Roos: Me ei saanud vastust, kuidas ikkagi need kaks sõna kahjustavad preambulit, mis on selle vastu? Me kõik oleme kiire ratifitseerimise poolt, ma saan aru, aga kui küsimus on kompromisside otsimises, siis mis selles halba oleks konkreetselt?

U. Paet: Ma vist pean neljandat korda rääkima Viini konventsioonist. Eks ma siis räägin. Õiguskantsleri viimane kiri räägib sellest, et selgitus ei tohi muutuda reservatsiooniks Viini rahvusvaheliste lepingute õiguse konventsiooni mõttes. Vastuolus Viini konventsiooni põhimõtetega ja rahvusvahelise lepinguõigusega on see, kui lepingute riigisisesel heakskiitmisel koormatakse neid poliitilist tähtsust omavate sätetega.

Esimees E. Ergma:Rohkem küsimusi ei ole. Nagu ma näen, kolleegid soovivad avada läbirääkimisi.

Maret Maripuu: Täna on taas see päev, kus me peame näitama, kas me suudame olla suured. Kas suudame olla üle isiklikest ja erakondlikest ambitsioonidest ja käituda riigina. Ambrose Pearce defineeris kunagi, mis asi on kahur. See pidi olema seadeldis, mida kasutatakse riigipiiride täpsustamiseks. Meil läks paremini, meie saime hakkama tindiga ja see on palju parem variant. Käes on kaua oodatud hetk. Lõpuks ometi on meie ees piirilepingud meie suurima ja tähtsama naabriga Venemaaga, riigiga, kellega meid seob sajandeid ühist ajalugu, tuhanded isiklikud, ärilised, majanduslikud ja kultuurilised niidid. Riigi üks peamisi tunnuseid on riigipiir. Alates eelmise aasta maist on Eesti piir Venemaaga ka Euroopa Liidu ja NATO piiriks Venemaaga. Arutlusel Eesti ja Venemaa piirilepingute ratifitseerimise üle kordus peaaegu kõigis esinemistes, vähemalt alltekstina üks ja seesama küsimus: kas ratifitseerides lepped me kaotame midagi oma riiklikust iseseisvusest, kas meie riigi sünnitunnistuseks nimetatud Tartu rahu lakkab kehtimast, kas säilib meie riigi väärikus? Vastan erakonna nimel: jah, säilivad kõik — Tartu rahu, meie riiklik iseseisvus ja ajalooline mälu. Kõik see negatiivne, mida me oleme sunnitud kuulma oma partneritelt viimastel aegadel, on tegelikult harjumuspärane ja seda suurem on see töövõit, mille saavutasid meie diplomaadid ja välisministrid, suutes olla üle kõigest isiklikust ja töötada vaid ühe eesmärgi, Eesti Vabariigi välispoliitilise kindlustamise nimel. Piirilepingute ratifitseerimise järel, mida Riigikogu saal lähitulevikus loodetavasti teeb, saame tõdeda, et oleme omalt poolt heanaaberlike suhete arendamiseks Venemaaga teinud kõik. Seejärel on pall Venemaa käes ja jääb lootus, et sealgi toimub kõik demokraatlikul moel ning kahepoolseid heanaaberlikke suhteid esiplaanile seades. Piirilepingute ratifitseerimise järel muutub Venemaa käitumine oluliseks

mitte niivõrd Eesti-Vene suhete, kuivõrd Euroopa Liidu ja Venemaa suhete kontekstis. Kindlasti suurendavad piirilepingud Venemaaga meie riigi julgeolekut. On ju nende lepingute järgi ka näiteks meie taevas patrull-lende tegevatel NATO lennukitel selge, kus lõpeb NATO liikme Eesti territoorium ja algab NATO koostööpartneri Venemaa oma. Kõik Eesti Vabariigi valitsused on kümne aasta jooksul piirilepingute sõlmimist toetanud. Kordan, kõik Eesti Vabariigi valitsused. Eesti Vabariigi sünnitunnistuseks on ja jääb ka piirilepingute sõlmimise järel «Manifest kõigile Eestimaa rahvastele», mida kinnitas Vabadussõja võidu järel Tartu rahuleping. Ka poolsada aastat kestnud kommunistlik okupatsioon jääb kisendavalt valusaks leheküljeks Eesti ajaloos ka siis kui me seda siia eelnõusse sisse ei kirjuta ja üle ei korda. Ja siis veel setode probleem, mida osa erakondi on läbirääkimiste käigus kahetsusväärselt ära kasutanud n-ö oma asja ajamiseks. Setud on meie kaasmaalased olenemata sellest, kummale poole piiri nad jäävad. Eesti Vabariigi valitsus on väga selgelt väljendanud, et just nüüd, piirilepingute sõlmimise järel on loodud eeldused setude majanduslike, sotsiaalseteja kultuuriliste probleemide lahendamiseks. Eestil ja Venemaal on kindlasti hea võimalus seista koos selle eest, et setude rahvapärand saaks kantud UNESCO kultuuripärandi nimekirja. See oleks ka hea võimalus arendada piirialade koostööd ja kasulik nii selle kultuuripärandi kandjatele kui ka mõlemale riigile, kus setu kultuurikandjad elavad.

Igal asjal on oma aeg. Palju on räägitud sellest, et Eesti saamiseks Euroopa Liidu liikmeks oli ajalooline aken avatud vaid mõne aasta jooksul ning me suutsime selle õigel ajal ära kasutada. Vaadates viimastel nädalatel Euroopa Liidu põhiseadusliku leppe üle toimunud segadusi, tuleb tõdeda, et see arvamus ei olnudki ehk väga vale. Piirilepingute allkirjastamiseks Venemaaga oli õige aeg 2005. aasta kevad, ka see ajaaken ei pruugi lahti olla kuigi kaua. Neile, kes on kritiseerinud lepinguid järeleandlikkuses, tahaksin kinnitada: alternatiiv polnud tänane leping ja sellest parem leping, alternatiivid olid tänane leping ja selle puudumine, seega määratletud ja Venemaa poolt tunnustatud piiri puudumine olukorras, kus Venemaa arenguperspektiivid on kõike muud kui kindlad.

Alustasin oma kõnet mõttega, et riigi üks olulisemaid tunnuseid on riigipiir. Eesti on jälle iseseisev riik. Meie riigil on selged piirid. Riigikogul on täna ajalooline võimalus teha otsus, mis toetab ja kindlustab meie omariiklust ning näitab Eestit küpse demokraatliku riigina, kus suudetakse teha mõistlikke otsuseid. Üks tundmatu tark ütles kunagi, et kui on kaks otsa ja ei ole lõppu, siis on need piiriläbirääkimised kahe riigi vahel. Meie lepingud tõestavad selle vaimuka väite valeks.

Tänades meie diplomaatilist teenistust, et see ülimalt raske töö on lõpule viidud, väljendan Reformierakonna nimel toetust nimetatud leppe ratifitseerimisele. Samas aga teades Res Publica kõhklusi, teen ettepaneku eelnõu lugemine katkestada peale muudatusettepanekute läbihääletamlst, et ka Res Publica jõuaks enda sees selgusele ja et nad käituksid riigimeestena.

Trivimi Velliste: Tänane kuupäev, 15. juuni on Balti riikide kalendrites kirjutatud musta raami sisse. Just täna 65 aastat tagasi tungis Punaarmee Leedusse ning ujutas seejärel üle ka Läti ja Eesti. Pole kahtlust, et tulevased ajaloolased juhivad tähelepanu sellele halvaendelisele kuupäevavalikule. Loodan, et see valik Eesti-Vene piirilepingute üle otsustamisel on lihtsalt Vabariigi Valitsuse hajameelsus ega midagi enamat. Meie laudadel olevail lepinguil on pikk saamislugu. Aastatel 1991 -1994 vabanes Eesti Vabariik välismaisest sõjalisest okupatsioonist. Sel ajastul oli valdavalt riigitüüri juures Isamaaliidu valitsus ja siinkirjutaja oli ühe osa nimetatud ajast alguses asevälisminister ja hiljem välisminister. Toimusid ametlikud kõnelused Venemaaga kahe naabri vahelise riigipiiri asjus. Eesti valitsusel polnud toona mingit kaksipidi mõtlemist. Ainus seaduslik riigipiir oli määratud Tartu rahulepinguga. Venemaa välisministeerium ei varjanud oma pettumust. 1994. aasta lõpul väljendas Andres Tarandi nõndanimetatud jõulurahuvalitsus, kuhu kuulus ka Isamaaliit, valmisolekut pidada Venemaaga piiriläbirääkimisi juhul, kui Venemaa tunnustab Tartu rahulepingut. Aastad 1995-1999 kujutasid ennast ajavahemikku, mil Eestis olid taas võimul olulisel määral tänased reformierakondlased, rahvaliitlased ja keskerakondlased. Andres Tarandi valitsuse üleskutse võimalike piirikõneluste puhul lähtuda Tartu rahulepingust oli neile nagu hane selga vesi. Nende jaoks oli küsimus riigi päritolust ja riigi mõõtmetest pelgalt tehniline küsimus. Lepingu eelnõu saamisloo viimane järk langeb aastatesse 1999-2005. Algul olid taas riigitüüri juures Isamaaliidu valitsus koos kahe koalitsioonikaaslasega, kellest üks kannab praegu valitsusjuhi vastutust. Küsitakse, miks Isamaaliit siis ei peatanud lepingu valmimist, kui see oli talle vastuvõetamatu. Vastus on lihtne ja selge: riigi institutsionaalsest järjepidevusest tulenevalt ei saa lihtsalt niisama pooleliolevat protsessi peatada. Ainus võimalus on suunata see lõpuks sobiva välispoliitilise olukorra tekkides vastuvõetava lõpplahenduseni. Isamaaliit on kõikidel erakondade ümarlaudadel nii toona kui äsja rõhutanud, võimalik piirileping, rõhutan veel kord, piirilepingu tekst ise, mitte pelgalt selle ratifitseerimise seadus, tuleb sõnaselgelt siduda Tartu rahulepinguga. See on asi, mille üle meie ei vaidle. Pärast Isamaaliitu juhtohjad haaranud Reformierakond on kahjuks pillanud kompassi käest. Küsimus piirilepinguga seonduvatest riigiõiguslikest eeltingimustest on niisiis ülioluline. See on küsimus, kas olla või mitte olla.

Kuid sama oluline kui küsimus riigiõiguslikest eeltingimustest, on ka küsimus poliitilisest olukorrast. Eesti-Vene suhete olukord aastal 2005 pole kaugeltki enam see, mis ta oli aastal 1995. Kui Jeltsini Venemaa puhul oli nii meil kui meie liitlastel läänes põhjendatud lootusi, et Venemaa on asunud demokraatia ja vabaduse teele, siis täna, 10 aastat hiljem, on need lootused ammu kustunud. Kui Jeltsin suutis vabandada Varssavi, Praha ja Budapesti ees, siis Pütini suu on Tallinna, Riia ja Vilniuse ees mitte ainult lihtsalt lukus, vaid sellest lendub surnud eeslite kõrvu. Lisaks sellele, et Venemaa valitsus on terve aastakümne hävitanud väikest, kuid vaprat tõetoeeni rahvast, on nüüd järg jõudnud maride peksmiseni, selle eest, et nad laulavad mari keeles. Mitte

kellelegi pole saladus, et Venemaa poliitiline areng on täna äravahetamiseni sarnane arengule 1930. aastate alguse Saksamaal. Lääne ajaloo ja poliitikateadus tunneb sellist ingliskeelset terminit nagu appleasement, mis tõlgituna tähendab kiskja söögiisu rahuldamist lootuses, kui viimane saab kõhu täis, jätab ta meid rahule. Kas meie ise ja meie liitlased ei suuda tõesti ajaloost mitte midagi õppida? On lausa skandaalne, et Eesti peaminister Ansip on hiljutisel pressikonverentsil kinnitanud: Eesti ei tohi mitte mingil juhul esitada Venemaale territoriaalseid pretensioone. Või arvab härra peaminister äkki, et Venemaa esitab meile küll territoriaalseid pretensioone, ent need on õigustatud pretensioonid? Kas need on Suure Peetri pretensioonid Väikse Peetri leivakoti suhtes? Need, kes mõõdavad kõiki väärtusi üksnes hetketulu kaudu, ei saa iialgi aru, et maailmas on olemas ka kõrgemaid väärtusi. Nad ei saa aru, et vabal ja iseseisval rahval on ka eneseväärikus. Vaba rahvas ei ole minetanud au mõistet. Miks peaks tänane vägev Euroopa lubama, et tema suur, kuld põdur naaber nii avalikult irvitab kolme väikese Euroopa riigi üle? Miks peaks demokraatlik ja võimas Euroopa Liit lubama või koguni nõudma, et mõnel tema liikmesriigil tuleb alluda diktaadile? Kui see leping pole diktaat, siis mis asi see on? Kas see on eesti rahva poolt palavalt armastatud piirijoone kirjeldus? Kas hakkame jälle halama, et meie sõbrad Läänes ei mõista meid, nii nagu meie mõttetarkade ennustust mööda ei pidanud mõistma Vabariigi Presidendi julget otsust mitte sõita Moskvasse 9. mai paraadile? Õnnelikul kombel süvendas Vabariigi Presidendi mõistmist Läti riigipea, seejärel oleme aga meie jätnud Läti huvid sinnapaika, andes mõista, et Läti vaadaku ise, kuidas ta saab. Me pole sõjaeelsest ajast mitte midagi õppinud. Mõned ütlevad, et piirileping on väike, kuid väärtuslik samm õiges suunas. Kuid kogu küsimus ju on, mis hinnaga, mida me minetame, mis on kaalukaussidel? Kas Venemaa on Eesti ees vabandanud, nagu seda on teinud Saksamaa? Kas Venemaa on selgesõnaliselt tunnistanud Tartu rahulepingu aegumatut tähendust ja lõpetanud Eesti igapäevase alandamise? Kas me ütleme tõesti lahti eneseväärikusest ja teatame, et lepime sündinud tõsiasjadega, ükskõik kui jõhkralt need tõsiasjad ka on sündinud. Ja oma alanduses ning saamatuses julgustame ka meie liitlasi vaatama jõhkrusele ja ülbusele läbi sõrmede? Maailm, mis on rajatud valele ja ülekohtule, on väga ebakindel maailm. Parem seista valele ja ülbusele vastu siis, kui selleks on veel aeg. Kutsun üles seisma ebaõiglusele vastu, kutsun üles hääletama kõnesolevate lepingute vastu.Tänan tähelepanu eest!

Tiit Niilo: Nii-öelda Setomaale lähedal seisev talupoeg tuli seletama, miks ta hääletab selle piirilepingu ratifitseerimise vastu. Ma loodan, ma usun Petserimaa toetusrühma esimehena, et minu järgneva lühikese sõnavõtu tulemusena mõtlevad samamoodi ka Petserimaa toetusrühma liikmed. Tänase päeva vältel oleme saanud kinnitust sellele, et need riikidevahelised ja juriidilised probleemid, mis on erinevate rahvasaadikute poolt üles tõstetud, ei ole piduriks ratifitseerimisprotsessile. Mina esitan siin Setomaa inimeste, Petserimaa inimeste ehk tegelikult Eesti Vabariigi kodanikega seonduvaid tulenevaid

probleeme. Ja me oleme tunnistajaks olnud sellele, et nii infotunnis kui ka tänastes ettekannetes ei ole teemat käsitletud usutavalt, mis tähendab seda, et kui koalitsioon on võtnud lubaduste näol rahva ees teatud kohustusi, siis tänaseni pole me kuulnud, kuidas neid sisuliselt realiseeritakse. Samamoodi ehk samasse valdkonda kuulub nn setopakett. See, mida lugupeetud väliskomisjoni esimees nimetas isegi tabeliks, lausa tabeliks, mille sisuga enamik rahvaasemikke ei ole kursis. Ma lühidalt võin kirjeldada 11 probleemi lahendamise variante. Ja suurel määral on tegelikult siin neid kirjeldatud sõnadega: alustatakse uuringut, alustatakse 2006. aasta alguses võimalike lahenduste väljatöötamisega, 2007. aastaks planeeritakse võib-olla eelarvesse midagi, mis tõestab seda, et tegelikult niinimetatud tegevuskava selle ratifitseerimise käigus Riigikogu näinud ei ole. Ja sellest on siiralt kahju. Vabariigi Valitsuse asjatundjate komisjon oma 3. juuni istungil Värskas oli tegelikult meelestatud väga konstruktiivselt, tegi ettepanekud probleemide lahendamiseks ja lootis siiralt, et valitsus tegeleb selle lahenduste leidmise programmiga tõsiselt. Järjekordne näide sellest, et seda ei ole võetud tõsiselt, oli väliskomisjoni istungile saadetud pelgalt ametnik, kes ei suuda ega saa võtta ju poliitilist vastutust niinimetatud tegevuskavasse kirjutatud lubaduste täitmise eest. Aga täna on koguni lahenduseta Ida-Petserimaale jäänud kodanike poliitika. Mul on ka selle tõttu kahju nii kiirest menetlemisest, et Petserimaa toetusrühm planeerib 7.-8. juulil minna meie kodanike asjadega, probleemidega tutvuma Vene Föderatsiooni ja Petserimaale. Ja ehk saavad rahvasaadikud siis täiendavat informatsiooni. Ma loodan, et siin Riigikogus jätkub ratifitseerimise protsessi tegelik käik väga konstruktiivselt ja katkestamisest tuleb kasu.

Ela Tomson: Erinevalt väliskomisjonist, kuhu minagi kuulun, kus pikad läbirääkimised ei viinud konsensuseni, viisid meie fraktsioonis toimunud põhjalikud arutelud lõpuks ühtse seisukohani. Jah, meil oli nende arutelude alguses vägagi erinevaid arvamusi ja seisukohti, just nimelt eelnõu preambula sõnastuse üle, aga mida pikemalt ja põhjalikumalt me diskuteerisime, seda ühtsemaks meie seisukohad kujunesid.

Otsust, esitada eelnõule muudatusettepanek okupatsiooni ja anneksiooni mainimise kohta, ei teinud Res Publica fraktsioon uisapäisa ja üleöö. Meie ja Isamaaliidu muudatusettepanek on õieti sisuliselt täpsustus eelnõu preambulale. Meie fraktsioon leiab, et Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise piirilepingu ratifitseerimise eelnõu ei ole mingi tehniline eelnõu, ei ole midagi, mis tuleb lihtsalt ära vormistada, vaid see on kaalukas ja üle põlvkondade ulatuva tähendusega seadus.

Muudatusettepanek, mille me esitasime, puudutab ajaloolist tõsiasja, mille vastu loodetavasti mitte keegi selles saalis ei vaidle. Eesti Vabariik oli aastatel 1940-1991 õigusvastaselt okupeeritud ja annekteeritud. Me leiame, et sellekohane täpsustus eelnõu preambulas on nii iseenesest mõistetav, et seda peaks tegelikult toetama kogu Riigikogu. Eesti Vabariigi Tartu rahulepinguga määratud piir ei oleks ju muutunud, kui ei oleks olnud Nõukogude

okupatsiooni. Loodan, et me teeme üheskoos õige otsuse, et muudatusettepanek saab konsensuslikult arvestatud ja piirileping õige peatselt ratifitseeritud.

Ja lõpetuseks tahaksin öelda, et Eesti-Vene piirileping on mõistagi tähtis meie sõpradele ja meie liitlastele maailmas, nagu mainis härra välisminister. See leping on mõistagi tähtis Venemaale, aga meie mõttekäik siin selles saalis peaks siiski algama sellest, et see piirileping on väga ja väga oluline dokument meie oma riigi, Eesti Vabariigi jaoks, Eesti tänaste, homsete ja ülehomsete kodanike jaoks.

Janno Reiljan: Arutame tähtsat küsimust juba mitmendat korda ja täpsustada jäävad veel ainult mõningad asjaolud, mida siin ei ole võib-olla päris täpselt eelnevalt esinenud kolleegid kajastanud. Kõigepealt Isamaaliidu esindaja äärmiselt sõjakas sõnavõtt tähendab ilmselt seda, et tahetakse sellise suure kisaga panna unustama, et Isamaaliit on need protsessid alustanud, on neid jätkanud, aga tahaks nüüd ära unustada selle, tahaks sundida teisi unustama, et nemad on selle algatanud. Seda au ei saa teilt keegi ära võtta, sest ajalugu ei saa keegi muuta.

Teiseks, väliskomisjoni istungil toimunud diskussioon parandusettepanekute üle. Välisministeeriumi rahvusvahelise õiguse asjatundja andis väga täpsed selgitused preambula kohta, mida ka siin esitati, kuid mida ei kuulatud. Nimelt preambula punktidel ei ole mingit rahvusvahelisest õigusest tulenevat õigusjõudu. See oli esimene tähtis punkt. See tähendab me võime sinna kõik kirja laduda, mis me vähegi tahame, rahvusvahelise õiguse seisukohast, riikidevahelise õiguse seisukohast mitte ükski rahvusvaheline organisatsioon, mitte ükski riik sealt mitte midagi õiguslikku tuletada ei saa. Seda seal lihtsalt ei ole.

Ja nüüd sellest tuleneb järgmine punkt, mida sinna siis kirjutada. Väliskomisjoni istungi alguses lepiti kenasti kokku, et sinna pannakse viited ainult õiguslikele asjaoludele, millest meil lähtutakse. Need kaks õiguslikku asjaolu, mis meie riigipiiri määravad, on meie vabariigi loomine 1918. aastal ja rahulepingu sõlmimine Venemaaga 1920. aastal, kus muuseas lepiti ka riigipiiris kokku. Rohkem mingeid lepinguid ei ole. Nüüd tahetakse sisse viia kolmas punkt, kus otseselt kirjutatakse, viide õigusvastasele okupeerimisele, anneksioonile. Niisiis õiguslike asjaolude kõrval, millest meie oma lepingu ratifitseerimise seaduses lähtume, tahetakse sisse kirjutada, et lisaks õiguslikele asjaoludele me lähtume ka õigusvastastest asjaoludest. Ja seda millegipärast peetakse äärmiselt loogiliseks.

Ükski seadus ei saa kunagi lähtuda õigusvastastest, õigustühistest asjaoludest ja viidata, et meie oma seaduses lähtume nendest, sellel on kaks väga ohtlikku momenti. Ühele juhtis tähelepanu välisminister rahvusvahelisest aspektist. Kui me sellised viited õigustühistele asjadele, poliitilistele avaldustele, millel ei ole mingisugust ei õiguslikku ega rahvusvahelist mõtet, sinna sisse paneme, siis võib see leping, me võime selle ise esile kutsuda, et leping

muutub rahvusvaheliselt mittetunnustatuks. Kuid ma ütleksin, see on veel täiesti teisejärguline. Meie, Eesti iseseisva riigina peaksime lähtuma sellest eelkõige, mis meile tähtis on. Ja iseseisvale suveräänsele riigile on tähtis, et ta mitte kunagi mitte kuskil ei tunnista, et ta oma tegevuses juhindub ja lähtub vägivallast, õigustühistest sammudest, mis ajaloos on olnud. Ei, iseseisev ja suveräänne riik ei lähtu nendest, kuigi ajalugu muserdab nii inimesi kui ka riike. Me lähtume vabast tahtest, sõlmides lepinguid. See ongi selline küsimus, mille kohta Eestis on ilus vanasõna: pärast kaklust rusikatega ei vehita. Ükskord lüüakse käed ja siis on lepitud kokku milleski. Aga kui me tahame üheltpoolt sõlmida lepingut ja teiselt poolt teatada, aga ma sulle kohe virutan, no see ei ole ju tõsiselt võetav riik üldse. See on riigi narrimine.

Kuid ma tahan täpsustada veel ühte asjaolu. Siin jäetakse pidevalt muljet, nagu oleks uus valitsus, kaks kuud varem võimul olnud valitsus oleks ära unustanud täiesti, et on olemas Setumaa probleem. Kuid väliskomisjonis esitas Siseministeeriumi ametnik väga selge ülevaate. 97-99 eraldati Setomaa programmidele 9,5 miljonit krooni aastas, värskelt olid meeles need lepingud, mis Setumaa probleemi tekitasid, ja seda asuti kompenseerima. Nende esilekutsuja, Isamaaliit, olles järgmine kord ise valitseja, unustas ära ja vähendas 2000-2003 need summad 4,5 miljoni peale, kui reaalvähenemist ka veel arvesse võtta, siis vähem kolmandikule varasemast summast. Ja lõpuks see valitsus, kus oli nii esispiiker, kus oli peaminister, kus oli rahandusminister ja meie Riigikogu esisetu, need ei tuletanud kahe aasta jooksul üldse seda probleemi meelde, vaid vähendasid neid summasid veelgi ja jätsid ainult 3 miljoni peale. Ja nüüd tuleb see tubli esisetu (Tiit Niilo) seletama, et kahe kuuga oleks pidanud ära tegema kõik selle, mis 15 aasta jooksul on teised valitsused tegemata jätnud - uuringud on tegemata jäetud, programmid on ette valmistamata, eelarve on selline nagu ta on, ma ei hakka sellest pikemalt rääkima ja nüüd teatatakse, et kahe kuuga oleks pidanud see kõik tehtud olema.

Mingeid täiendusi ei ole enam vaja, eriti mitte õigustühistele asjadele, sõlmime selle lepingu ja ratifitseerime selle siin ja lähme elus edasi.

Toomas Alatalu: Nädal tagasi, kui me siin seda eelnõu esimest korda lugesime, siis teate, praegu on õhtuti kõik võimalikud vastuvõtud, käin nendel minagi ja suursaadikud sõna otseses mõttes tormasid juurde ja küsisid, et no kuidas teil Riigikogus läks. Ma vastasin, et läks nii nagu pidi minema, läks täiesti rahulikult, läks täiesti normaalselt. Aga see tuletas paratamatult meelde seda, et meist on tegelikult kusagil ikkagi loodud vaat niisugune pilt, et Riigikogu on omamoodi väga kahtlane seltskond ja ei tea, kas ta ikka alati langetab õige otsuse ja seisukoha. Kui nüüd natukene selle probleemi üle juurelda, siis ma julgeksin küll öelda niimoodi, ja seda näitab ka selle eelnõu arutelukäik, et me kipume tihti rohkem tegema poliitikat kui välispoliitikat. Ma rõhutan poliitikat aga mitte välispoliitikat, sest nendel asjadel siiski teatud vahe on olemas. Kui tuua niisugune hästi lihtne seletus, siis kindlasti olete tähele pannud, et ma olen praktiliselt ainukene, kes küsib, kaugel on selle

sama piirilepingu protsessi seis Lätiga ja mida antud hetkel teeb meie partner selles küsimuses, Venemaa parlamendi mõlemad kojad. Ja praktiliselt ma ei saa nendele küsimustele vastuseid, sest me ei ole harjunud, ütleme niimoodi, asju välispoliitiliselt ajama.

Kui te nüüd vaatate selle eelnõu seletuskirja, siis seal muide räägitakse sündmustest 1996. aastal, kus see välispoliitiline moment siiski selgelt oli olemas. Tähendab, meie huvitusime ka sellest, mida tehakse mujal ja me isegi üritasime seda piirilepingut, kui te seda seletuskirja loete, alla kirjutada ühel suurel rahvusvahelisel nõupidamisel. Nii et niisugune rahvusvaheline aspekt oli olemas.

Aga praegu ma julgen tõesti öelda, et meil on nüüd läinud oluliseks selle eelnõu iga hinna eest vastu võtmine, arvestades ainult meie enda sisepoliitilist olukorda ja mitte tundes huvi selle vastu, mis toimub mujal. Sest kui me natukene ka kalkuleerime, siis Euroopa Liit, rääkides kolm aastat kahest piirilepingust, kahtlematult tänasel päeval peab silmas ka seda teist piirilepingut, mis on veel alla kirjutamata ja mille ratifitseerimisprotsess täiesti loomulikult seisab ees. Tuletan meelde, meil on ju ikkagi olemas ühised probleemid ja öelda, et see teine protsess meid ei mõjuta, see oleks antud juhul ikkagi väga suur naiivsus. Aga küsimus tõenäoliselt taandub sellele, et pinged lihtsalt Riigikogu-siseselt on liialt tugevad selleks, et erakondade juhid, kes on ikkagi peamised otsuse tegijad, jätaksid asjad n-ö saatuse hoolde. Seetõttu käib siin lahendus n-ö tavaliste poliitiliste võtete abil, mis sobib sisepoliitikas, aga mis mitte alati ei sobi välispoliitikas.

Hetkel on küll seis säärane, et on täitunud see prognoos, mida ma ütlesin Riigikogu väliskomisjoni istungil, siis kui me esimest korda seda piirilepingut arutasime. Ma tuletasin meelde, et viimasel ajal kõik rahvusvahelised lepingud ei ole n-ö viidud lõppstaadiumisse ettenähtud kuupäeval, vaid kõike seda on tehtud hilinemisega. Kui nimetada siin kas või Euroopa Liidu põhiseaduslikku lepingut ja vaadake, siin mitte midagi imelikku, mitte midagi üllatavat ei ole. See asi on täiesti seaduspärane. Nii et ka tänasest, kuna siin juba kõlas ettepanek, et lükkame arutelu edasi, tänasest sündmuste käigust ei maksa teha mitte mingisugust tragöödiat, asi läheb täiesti normaalselt, nii nagu see välispoliitikas tegelikult on ka kohane.

Rääkides nüüd sellest eelnõust, tahaks juhtida tähelepanu veel kahele momendile. Tähendab, esiteks selle eelnõu seletuskiri on tunduvalt pikenenud ja paranenud. Ma ütleks, et see tuleb tegelikult ainult asjale kasuks, sest tulevikus hakatakse kogu seda protsessi tõenäoliselt selle dokumendi alusel hindama ja analüüsima. Teiseks, Välisministeeriumi ja Riigikogu koostöös on sellele otsuse eelnõule tekkinud ka preambula, mida tuletaksin meelde, esialgses variandis üldse ei olnud. Aga see näitab Riigikogu tööd selgelt positiivsest küljest. Tähendab, me ei istu siin mitte niisama, vaid me tõepoolest ka pingsalt töötame ja tulemus on ka silmnähtav. Jääbki mul oma jutt lõpetada sellega, et just niisuguses koostöös ja ka tulemusi andes ongi väikeriigil või-

maius oma välispoliitikat teostada. Väikeriigi välispoliitika peab olema välispoliitika, mitte poliitika.

Mihhail Lotman: Res Publica seisukoht on, et piirilepingu ratifitseerimine Venemaaga on selgelt Eesti Vabariigi huvides. Ükski seadusakt, ükski rahvusvaheline leping ei tohi õõnestada Eesti riikluse juriidilisi aluseid. Rääkides kõnealusest piirilepingust, peame meeles pidama, et me ei vastuta üksnes oma valijate ja oma südametunnistuse ees vaid ka Eesti riigi ja rahva mineviku ja tuleviku ees. Samas viiteid mingisugustele ebamäärastele signaalidele, mis tulevad eri kanaleid mööda välismaalt, tunduvad vähetähtsad. Okupatsiooni mainimine piirileppe preambulas ei ole päevapoliitiline otsus, veel vähem mingi Res Publica kapriis. Meie valduses on mitu poliitilist ja juriidilist ekspertiisi, mille kohaselt on okupatsiooni otsene, ma rõhutan, otsene nimetamine hädavajalik ja ei ole mitte ühtegi ekspertiisi, mis põhjendaks, miks selline nimetamine poleks otstarbekas. Rääkimata sellest, et okupatsiooni mainimine võiks kuidagi kahjustada Eesti positsiooni. Siin on korduvalt viidatud Viini konventsioonile ja iga kord minister järjest rohkem arendab seda teemat. Viini konventsioonis, nii nagu ta esitas seda täna hommikul, öeldakse, et ei tohi olla rahvusvahelise lepingu preambulas mainitud sisepoliitilisi küsimusi. Meie meelest Eestimaa okupatsioon ei ole vaid sisepoliitiline küsimus.

Austatud Riigikogu! Meie teha on Eesti Vabariigile eksistentsiaalne otsus, mille tagajärjed võivad mõjutada mitme generatsiooni saatust. Res Publica fraktsioon teeb ettepaneku Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Eesti-Vene riigipiiri lepingu ning Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Narva ja Soome lahe merealade piiritlemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 660 teine lugemine katkestada.

Eiki Nestor: Täna juba eelnõude algatamise ajal tekkis mul küsimus, et milline võiks olla selle piirileppe ratifitseerimise arutelu siis, kui on käes september ja jumal teab, milliseid otsuse eelnõusid siis veel Riigikogu liikmed suudavad välja mõelda Ja see kinnitab veel kord sotsiaaldemokraatide kindlat veendumust, et see piirileping tuleks ratifitseerida nüüd ja kevadel. Vaatamata sellele, et väliskomisjon näis juba olnud jõudnud tulemuseni, mis peaks vastama võimalikult paljudele Riigikogus esindatud erakondade soovidele. Täna me näeme, et nii ei ole juhtunud. Isamaaliit on esitanud siia muudatusettepaneku, mida on asunud toetama ka Res Publica fraktsioon, ja mis käsitleb preambula täiendamist. Ütlen teile oma kindla veendumuse, et seda, et Eesti oli õigusvastaselt okupeeritud ja annekteeritud, teame ka siis, kui piirileppe ratifitseerimise eelnõu preambulas seda me ei märgi. Või julgen teie ette tuua ka küsimuse, et kui meie seda märgime, mis juhtub siis, kui Vene riigi parlament selle lepingu ratifitseerimisel teeb sinna oma arusaamiste järgi täienduse, mis lähtub kas või president Pütini viimati väljaöeldud mõtetest meie vabatahtliku astumise kohta sinna. Teisisõnu, oleme ausad, me võime selle lause sinna kirjutada, aga me ei pea seda sinna kirjutama.

Teisest küljest see seis, mis täna eelnõu aruteluga on, annab tunnistust, et jõudmaks ühisele võimalikult suure konsensusega arusaamale selle eelnõu ratifitseerimiseks, oleme asunud seisukohale, et me toetame seda muudatusettepanekut, selleks, et Riigikogu liikmed saaksid öelda sellele leppele jaa. Paistab, et nii täna ei lähe ja kõigi eelduste kohaselt, tuleb eelnõu lugemine täna katkestada ja väliskomisjonil tuleb uuesti tööd jätkata. Aga suurema üksmeele saavutamiseks, meie poolt kolm märksõna. Esiteks, see eelnõu siin ei ole see, kus otsuseid peaks langetama lihtsalt jõuga, st häälteenamusega või jonniga. Teiseks, head kolleegid, see eelnõu siin ei ole ka see, kus erakonnad peaksid omavahel võistlema suurema vabadusvõitleja tiitli nimetuse eest.

Ma soovitan kõigil lähemate päevade jooksul leida endale võimalus, vaadata Euroopa riikide piire maakaartidel aastani 1940 ja siis ka vaadata, millised on nad täna ja võrrelda neid ning tõdeda, et valdavalt Euroopa riigid teavad, millised on nende piirid, kes on nende liitlased ja tegelevad oma tulevikuga, mitte minevikuga. Miks ei peaks ka Eesti olema sama tugev riik!

Mart Nutt: Ei saa nõustuda sellega, et deklaratsioonid rahvusvahelise õiguse seisukohalt oleksid tähtsusetud. Ei ole. Rahvusvaheline õigus väga palju just nimelt kujunebki deklaratsioonidest tulenevalt. Ma meenutan seda asjaolu, teatavasti Eesti Vabariigi okupeerimist Nõukogude Liidu poolt 1940 ei tunnustanud valdav enamus tolleaegseid maailmariike. Kuid see fakt sai võimalikuks üksnes seetõttu, et Eesti Vabariigi välisesindused esitasid noodid nendele riikidele nõudmisega mitte tunnustada Nõukogude Liidu okupatsiooni. See mlttetunnustuse poolne akt oli vastus sellele noodile. Kui sellelaadset pöördumist Eesti Vabariigi asutuste poolt ei oleks esitatud, siis sellisel juhul ei oleks olnud alust ka mittetunnustuspoliitikat Eesti riigi suhtes rakendada. Nii et selles mõttes ärgem alahinnakem, sellelaadsed deklaratsioonid kujundavadki tegelikult rahvusvahelist õigust.

Andres Herkel: Me oleme siin täna rääkinud kohati päris emotsionaalselt ja mõned esinejad on rääkinud konsensusest. Ma arvan, et Eesti põhiseaduse tegijad olid väga ettenägelikud, seades piirijoont muutvate välislepete ratifitseerimisele kõrge konsensuskünnise, 2/3 Riigikogu koosseisust. Aga kohati mulle näib, et see künnis võiks olla veelgi kõrgem. Nimelt selles protsessis konsensuse vaimu on olnud küll üsna vähe, erinevalt nendest ümarlaudadest ja kõnelustest, mida ma mäletan aastatest 96, 97, kui erakonnad kogunesid ja tõesti suutsid ka milleski kokku leppida. Ja kui ka Isamaaliidu seisukohad ära kuulati, kas või selles osas, et piirilepete ratifitseerimine saab kõne alla tulla ainult selgitava teksti või selgitava deklaratsiooni olemasolu korral. See seisukoht läks millalgi kaotsi ja tõtt öelda on Vabariigi Valitsus selles protsessis alguses käitunud ikka üpris üleolevalt, kergemeelselt, vältides laiapõhjalist diskussiooni poliitiliste jõududega. Me oleme allunud ka Vene poole diktaadile piirileppe allkirjastamise aja, koha ja vormi suhtes. Nii nagu algselt oli

ministeerium valmis alluma ka 9. mai kutsele, mida Eesti ei teinud ja mis leidis mõistvat vastukaja väljaspool.

Siin on neid aspekte õige palju, mis võimaldavad argumenteerida piirileppe ratifitseerimise ja eriti kiirustava ratifitseerimise vastu. Kahepoolsetel kõnelustel ei ole me saavutanud mingit edu näiteks kultuurivarade küsimuses. Ma ei arva, et see peaks olema vorst vorsti vastu kauplemise objekt, kuid me näeme protsessi, kus üks pool saab kõik ja teine mitte midagi. Piirilepete ratifitseerimise puhul ei ole leitud lahendust Setumaa probleemidele. On väga üldsõnalised lubadused, millel puudub kate ja ma kardan, et see kate jääb väga õhukeseks riigieelarve menetlemise käigus. Samuti on lahenduseta strateegiliselt üliolulised Narva jõe ja Narva veehoidla tammi ühiskasutuse küsimused, mida me tõstatasime täna infotunnis ja ka täna üleantud otsuse eelnõuga. Need küsimused peaksid olema lahendatud enne, kui me läheme lepingut ratifitseerima. Ning samuti teisele poole kontrolljoont või potentsiaalset piiri jäävate Eesti Vabariigi kodanike vara küsimused, mille osas me ei ole saanud siiani selget vastust, kas nende küsimuste lahendamine on piisavalt seadusandlikult kaetud või mitte.

Kõige olulisem probleem on aga see, et meie partner, Venemaa ei ole selle protsessi juures käitunud kui demokraatlik õigusriik. Ei ole väljendanud arusaama sellest, et tuleb lähtuda Tartu rahu põhimõtetest, ei ole tunnistanud okupatsiooni ja anneksiooni fakti. Siit ka need probleemid, mida Isamaaliit on selle eelnõu kontekstis tõstatanud muudatusettepanekutena ja mul on tõesti kurb meel, et see arusaamine nende ettepanekute olulisusest siin nii visalt kohale jõuab.

Siin kõlas esimeses kõnes ka seisukoht või lootus, et kui meie ratifitseerime piirilepingud, siis vastab Venemaa samaga ja hakkab käituma kui demokraatlik riik. Ma ei tea tõtt öelda, et ükski riik oleks demokraatlikuks saanud ühe protsessi käigus, ühe leppe sünni käigus, oma diktaati nii teravalt teisele poolele peale surudes, kuid Venemaa arengutest on ka teisi märke. Me võime üsna kindlalt kinnitada, et Venemaa on palju vähem demokraatlik riik, kui nende lepingute protsessi alguses.

Tiit Matsulevitš: Meie põhiseadus ütleb, et Riigikogu liige ei kanna õiguslikku vastutust oma hääletamiste eest parlamendis. Ometi ei vabasta see põhiseaduse säte meid moraalsest vastutusest nii riigi tänase olukorra kui ka järelpõlvede tuleviku ees. Tõepoolest, parlamendisaal pole see koht, kus kirjutatakse ajalooõpikuid, küll aga loob Riigikogu õiguslikku keskkonda Eesti rahvale ja riigile. Ning iga õigusloomeakt, liiatigi nii põhimõtteline, nagu seda on ühe piirilepingu ratifitseerimine, jätab oma jälje ka ajalooõpikusse.

Rahvusvahelisi lepinguid käsitlev Viini konventsioon ütleb, et lepingusse mittepuutuvate sätete lisamine parlamentide poolt ratifitseerimisseadustesse pole otstarbekas. Mis saaks aga meie käsil oleva Eesti-Vene piirilepingut menetledes olla otstarbekam, kui selle uue piirijoone tekkimise peapõhjuse äramärkimine. Lepingusse endasse suhestatuna ei tähenda see äramärkimine mingil moel reservatsiooni mingi selle lepingu enda sätte suhtes. Kõik rahvusvahelise õiguse eksperdid, kelle hinnangutega oleme tutvunud, toonitavad sellise äramärkimise vajalikkust meile lepingujärgselt tekkiva õigusruumi seisukohalt. Mitte keegi pole tõestanud, nagu oleks aastatel 1940 kuni 1991 Eestis toiminud okupatsioonifakti mainimine seaduse preambulas õiguslikult kahjulik või ebavajalik. Vastupidi, selle tõiga lisamata jätmine ahendab meie õigusruumi, viidates võimalusele, et oleme vabatahtlikult loobunud seisukohast, mille järgi Eesti Vabariik oli ebaseaduslikult okupeeritud ja mille järgi okupeeriva võimu poolt tehtud riigiõiguslikud otsused on õigustühised. Pelgalt viitest Tartu rahule jääb vaheks. See on küll hädavajalik, ent meile vajaliku õigusruumi silmas pidades mitteammendav. Kui tahta tuua siin juriidikavälise võrdlus ja olla seejuures ka rahvalikult kujundlik, siis võib isegi öelda nii, et Tartu rahu on selle täna meie laudadel oleva Eesti-Vene piirilepingu ema, aga Eesti okupatsioon aastatel 1940-1991 on selle lepingu isa.

Okupatsiooni puudutava seisukoha sätestamisel parlamendi poolt oleks ka kahene kasutusväärtus, täiesti praktiline kasutusväärtus. Mõelge selle üle hästi järele, see aitaks, esiteks, õiguslikult neutraliseerida Nõukogude Liidu järglasriigi argumenti, mille järgi Eesti rikub vähemuste õigusi. Teiseks, see aitab säilitada võimaluse repressioonide õiguslikult korrektseks käsitlemiseks tulevikus. Head rahvaasemikud, kui teid on röövitud ja kui te olete kaotanud võimaluse, võib-olla ka lootuse oma vara tagasi saada, siis vähemalt võtke end kokku ja jätke politseisse avaldus. Ei piisa sellest, et esitate oma sünnitunnistuse, st üksnes enda olemasolu fakti, teada tuleb anda ka röövimise fakt. Kui tänasel hetkel miski saab olla viga, siis on see avalduse tegemata jätmine.

Robert Lepiksoni: Ma tahaksin teile meenutada seda, et sellel leppel, nii nagu igal teisel leppel, on olemas ka teine osapool. Ja kui meie kirjutame sinna mingisuguseid asju, siis kes takistab neid kirjutamast ka sinna mingisuguseid asju. Need asjad võivad meile hoopis vähem meeldida, kui neile need asjad, mida meie sinna kirjutame. Ma juhiks teie tähelepanu just nimelt sellele, et Riigiduuma võib ju kirjutada rahulikult sinna, et Eesti Vabariik või Eesti NSV sai vabatahtlikult NSV Liidu koosseisu, keegi ei ole teda sundinud ja keegi ei saa Riigiduumat takistada sellist asja lisamast lepingu ratifitseerimisele. Mis siis on, kas me peale seda võtame kätte ja ratifitseerimiskirjasid ei vaheta, kui sealt tuleb selline otsus? Mõelge selle peale ka, me ei ole üksi, me ei räägi ainult ühest lepingu poolest, on olemas ka teine lepingu pool.

Ja teiseks ma tahtsin rääkida tollest setu probleemist. Kui ma olin Võru maavanem, siis mul oli au kuuluda sellesse setu komisjoni, kes just nimelt jagas neid toetusrahasid ümberasumiseks ja see protsess käis väga pikalt. Jagati välja miljoneid, enamus ümberasujaid, nn ümberasujaid võttis raha ja lahkus tagasi sinna poole, kust nad tulid. Neil ei olnud mitte vähematki soovi ümber asuda, see ümberasumistoetus oli nende jaoks äriprojekt. Ja kõik need, kes täna räägivad üliteravast setu probleemist, võiksid kõigepealt välja

kaevata selle statistika, mis toimus nende rahadega, mis selle jaoksjuba kord on eraldatud ja on laiali jagatud.

Urmas Reinsalu: Vaadates siin mitmeid eelnevalt kõlanud sõnavõtte, tundub, et tänase arutelu tegelik fookus kipub veidikene hajuma. Me arutame piirilepingute ratifitseerimise seaduse eelnõu. Kui algataja, Vabariigi Valitsuse esitas nende lepingute ratifitseerimise seaduse eelnõu, olid need ilma preambulata, ilma selgitava osata. Ühiselt, kõik parlamendi jõud koostöös valitsusega, arvesse võttes ka õiguskantsleri seisukohta, mida ma tsiteerin, «Riigikogu poolt antava selgituseta võib rahvusvaheliselt tekkida mulje, nagu oleks Eesti Vabariik *tacito* nõustunud Vene Föderatsiooni seisukohaga Tartu rahuleping on oma kehtivuse juba varasemalt, juba 1940. aastal minetanud või 2005. aasta piirileping asendab ratifitseerimisel Tartu rahulepingut täies ulatuses, muutes viimase sisuliselt kehtetuks või unarusse langenuks.» Õiguskantsleri tsitaadi lõpp.

Neid asjaolusid arvestades me ühiselt lõike selle preambula teksti ja astusime ka kolm praktilist sammu, mida kahtlemata tegid kõik parlamendijõud üheskoos. Esiteks, valitsus on parlamendi palvel ja omal initsiatiivil esitanud selle Setomaa reaalsed punktid, mida valitsus kavatseb teha. Ma arvan, et me kõik tunnustame, et valitsus võtab need küsimused tõsiselt, nagu ka härra välisminister siin eelnevalt ära märkis.Teiseks, seletuskirja on muudetud, sinna on lisatud juurde täpsustused ja selgitused rahvusvahelisele õigusele. See on hea ja mõistlik samm ning esitatud on ka preambula üks tekst, millele on esitatud ka kaks alternatiivset muudatusettepanekut.

Nüüd on küsimus selles, kas kogu probleem täna on selles, et kas me võime täna selle piirilepingu ratifitseerida seadusena, lõpetada selle punkti Eesti ja Venemaa vahelistes kahepoolsetes suhetes ning liikuda edasi või see küsimus jääb veel tööküsimusena õhku. See küsimus taandub, nagu me teame, ühe muudatusettepaneku ümber. See muudatusettepanek ei ole mitte ühe parlamendi poliitilise jõu initsiatiiv sellel kujul, et ta *on* täiesti separaatne ja üksik. Nagu ma sain aru siin eelnevalt kõnelenud sõnavõttudest, toetavad seda muudatusettepanekut Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, Res Publica fraktsioon, Isamaaliidu fraktsioon ja samuti on väljendanud sellel toetust ka sotsiaalliberaalide saadikud. See on ligi pool parlamendi koosseisust. Nii et ma kõigepealt kutsuksin üles tõsiselt kaaluma neid poliitilisi jõude, kes ei pea seda muudatusettepanekut otstarbekaks või mõistlikuks, mõtlema neile motiividele ja põhjendustele, mis on sundinud ligi poolt parlamendi koosseisu seda muudatusettepanekut toetama järgneval hääletusel.

Küsimus sellest, erinevatest probleemidest, mida otsekui võiks see muudatusettepanek kas kaasa tuua või mida mitte lahendada. Kui siin on viidatud Viini konventsioonile, siis Eesti Vabariik on seaduse osaks oleva preambula eelnõuna, parlamendis oleme välja pakkunud eelnõusse kaks aspekti. Esimene aspekt, mis rõhutab Eesti Vabariigi sünnihetke. Siin eelnevalt on kõlanud ka väide otsekui 1918. aasta 24. veebruari mainimine sisaldab juba ka okupatsiooni, kahtlemata õiguslikult see nii ei ole, seda me siin saalis teame

kõik. Teine aspekt on rõhutatud Tartu rahu, mis on kahtlemata tähtis element ja kolmas, nagu viitas ka härra Tiit Matsulevitõ siin eelnevalt, seda tegelikku faktilist põhjust, mis on Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahel, milline on see reaalne vajadus see leping sõlmida, millisest õiguslikust faktist. Ma juhin tähelepanu, siin üks rahvaesindaja viitas, otse kui okupatsioon on õigusvastane ja seega ta ei kuulu õigusruumi, okupatsiooni fakt iseenesest. Kahtlemata, okupatsioon kui õigusvastane tegu on õiguslikult täiesti hinnatav õiguslik fakt, tal on oma õiguslik tähendus. Ning igati loogiline oleks selle asjaolu siin mainimine. See ei mõjuta kuidagi seda lepingu piirijoonega ega lepingu sisu käsitlevat, praktiliste kahe riigi vaheliste küsimuste paikapanemist.

Nüüd kaks, üks oluline põhimõte, mida ma tahaksin siin rõhutada. Res Publica fraktsioon on täna piirilepingu ratifitseerimise poolt seadusena. Me tahame selle piirilepingu täna seadusena ratifitseerida, meil on üks üleskutse, et parlament toetaks seda muudatusettepanekut, mida on preambulale esitatud. Me loodame ja me tõsiselt kutsume üles kõiki parlamendi poliitikuid seda muudatusettepanekut toetama. Res Publica fraktsioon toetab täna piirilepingu ratifitseerimist koos selle muudatusettepaneku lisamisega seaduse preambulasse.

Küsimus, mis on kõlanud, siin kõlasid vastuolulised kommentaarid sellele, kas seda muudatusettepanekut on vaja või mitte. Osad saadikud, kriitikud on öelnud, et tegemist on enesestmõistetavusega, mida otse kui sellel põhjusel või motiivil ei oleks vaja siia teksti lisada. Kui tegemist on enesestmõistetavusega, siis tunduks ju lihtne konsensuse ja kompromissi huvides, millest kõneles selgelt ja ühemõtteliselt härra väliskomisjoni esimees, konsensuse saavutamise huvides selle muudatuse vastustajatel seda siiski toetada.

Teine küsimus, mida üks rahvaesindaja siin eelnevalt hoiatas, et see võib kaasa tuua Venemaa Riigiduumas selle seaduse ratifitseerimisel ka Riigiduuma poolt mingite täiendavate deklaratsioonide või avalduste tegemise, mis otsekui oleks esile kutsutud sellest samast meiepoolsest sõnastusest 1940-1991. Ja siin on üks oluline aspekt, mida ma tahaksin rõhutada - nn risk või oht enesetsensuurile. Kas see tähendab seda, et me peame erinevatest rahvusvahelise õiguse positsioonidest ning muudes kahepoolsetes suhetes Venemaaga võtma hoopis teistsuguse käitumisstiili enne seda, kui Venemaa on Riigiduumas selle lepingu seadusena ratifitseerinud. Need väited pigem kutsuvad üles taolisele käitumisele, mida ma tungivalt ei tahaks küll heaks kiita. See leping on separaatne küsimus. Lepingu preambula sätestamine on rahvaesinduse suveräänne pädevus ning ma väga loodan, et parlament täna lisab selle muudatusettepaneku seaduseteksti juurde ja siis on meil võimalik täna lõpphääletusel see piirileping seadusena vastu võtta.

Küsimus sellest, et kas sellel sättel, kui me räägime sellest konkreetsest sättest, milline on tema tähendus, siis uskuge mind, pärast seda tundide pikkust debatti siin parlamendis, selle sätte poolt ja vastu, on selle sätte tähendus kasvanud mõõtmatult.

Vladimir Velman: Mina nüüd ei saa millestki aru. Mõni minut tagasi Res Publica esindaja härra Lotman ütles, et Res Publica fraktsioon annab sisse katkestamise ettepaneku. Nüüd härra Reinsalu ütles, et nemad toetavad ratifitseerimist. Mida taotleb Res Publica fraktsioon, tahaks teada?

U. Reinsalu: Protseduuri huvides ma pean ära märkima, et Res Publica fraktsioon kahtlemata toetab lepingu ratifitseerimist, juhul kui leiab toetust muudatusettepanek.

E. Ergma: Kolleegidel rohkem kõnesoove ei ole, kuid välisminister härra Urmas Paet on palunud ka esineda meie läbirääkimistel ja nüüd annan ma vastavalt kodukorraseaduse § 71 härra välisministrile sõna.

U. Paet: Piirilepingute ratifitseerimine on moment, mil Eesti tegevust jälgitakse maailmas. Vastutustundlikku käitumist oodatakse loomulikult ka Eesti avalikkuses. Teie ette tänaseks teiseks lugemiseks jõudnud eelnõu on pika töö ja paljude otsingute tulemus. Nüüd ei ole enam kohta juhusele ega poliitilistele mängudele. Oleme ausad, iga olulise otsuse puhul on Eestis olnud oma uskumatud Toomad, oma ürgset tõde ja õigust uskuv vastasrind, meenutage kas või vaidlusi 1992. aastal enne põhiseaduse vastuvõtmist. Kui me poleks siis põhiseadust vastu võtnud, kui me poleks teinud veel mitmeid muid edasisi raskeid ja vaidlusi tekitanud samme Eesti viimiseks edasi, kus me siis ikka täna oleksime? Väike riik on edukas, kui ta väga täpselt arvestab oma jõuga, tegutseb koos oma liitlaste ja sõpradega ja keskendub edasiviivale. Ma loodan, et piirilepingute ratifitseerimisel jääb peale tulevik, jääb peale nüüdisaegne maailmapilt ja Eesti riigi ning rahva tänased ja homsed ülesanded.

Esimees E. Ergma: Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Me võime minna nüüd muudatusettepanekute läbivaatamisele. Antud seaduseelnõule on esitatud kaks muudatusettepanekut ja alustame nendest.

Esimees E. Ergma: Panen hääletusele esimese muudatusettepaneku. Antud muudatusettepaneku poolt hääletas 32 Riigikogu liiget, vastu 57, erapooletuid ei olnud. Muudatusettepanek ei leidnud toetust.

Esimees E. Ergma: Panen hääletusele teise muudatusettepaneku. Muudatusettepaneku poolt hääletas 39 Riigikogu liiget, vastu oli 55, erapooletuid ei olnud. Ettepanek toetust ei leidnud.

Esimees E. Ergma: Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku seaduseelnõu 660 teine lugemine katkestada. Määran eelnõule 660 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 16. juuni kell 13.00. Seaduseelnõu 660 teine lugemine on katkestatud. PROTOKOLLI LÕPP

LISA 25

X RIIGIKOGU STENOGRAMM, VI ISTUNGJÄRK, 26. september 2005 /VÄLJAVÕTE/

Riigikogu liikmete Tõnis Lukase, Helir-Valdor Seederi, Peeter Tulviste, Trivimi Velliste poolt k.a 1. juunil esitatud arupärimine Eesti-Vene piirilepingu ratifitseerimise kohta (nr 160).

T. Velliste: 1. juunil k.a andsime koos kolleegide Tõnis Lukase, Helir-Valdor Seederi ja Peeter Tulvistega üle arupärimise härra välisministrile. Olgugi, et arupärimine sai üle antud kaks nädalat enne EestI-Vene piirilepingu kahetsusväärset ratifitseerimist siin saalis, ei ole see arupärimine siiski oma aktuaalsust kaotanud. Juba 17. veebruaril toimunud ümarlaual väljendas enamik Eesti erakondadest seisukohta, et Eesti ja Venemaa vaheliste piirilepete sõlmimise korral, peab Eesti Riigikogu lepete ratifitseerimisel lisama neile deklaratsiooni, milles kinnitatakse Tartu rahulepingu kehtivust ning Eesti Vabariigi õiguslikku järjepidevust. Pärast piirilepete sõlmimist on ajakirjanduses kor duvalt väidetud, et Eesti pool andis lubaduse loobuda sellise deklaratsiooni tegemisest. Sellesisulist väidet on hiljuti meedias korranud ka majandusminister Edgar Savisaar.

Seoses ülalöelduga ning tuginedes Riigikogu kodukorrale, palumegi vastata järgmistele küsimustele. Esiteks, kas seoses Eesti ja Vene valitsuste poolt tänavu 18. mail allakirjutatud piirilepetega olete teie, härra välisminister, andnud siduvaid lubadusi, et lepete ratifitseerimisel Eesti Vabariigi Riigikogus ei lisata neile deklaratsiooni? Teiseks, kas Eesti põhiseadus või teised õigusaktid annavad Vabariigi Valitsusele või ministrile õiguse välislepingute sõlmimisel anda siduvaid lubadusi, et neile lepingutele ei tehta koos ratifitseerimisega IIsadeklaratsioone? Ja kolmandaks, milliseid töökeeli kasutati Eesti ja Venemaa vahel piirilepete allakirjutamisel? Ühtlasi oleks väga tervitatav, härra minister, kui te kommenteeriksite president Pütini võimupartei mõju Eesti praegusele valitsusliidule. On ju Eesti valitsusliidu üks osapool otseses lepingulises vahekorras *Jedinaja Rossijaga.*

Välisminister U. Paet: Vastuseks esitatud kolmele küsimusele ütlen järgmist. Vastus esimesele küsimusele on -- ei ole. Vastus teisele küsimusele on see, et Eesti riigisisestes õigusaktides, nii põhiseaduses kui ka välissuhtlemisseaduses, ei ole seoses välislepingutega üldse sätestatud lubaduste andmist või ka deklaratsioonide tegemist. Välissuhtlemisseadus käsitleb välislepinguid 21. paragrahvis, kus räägitakse volitustest välislepingu sõlmimiseks ja seal öeldakse, et välislepingu sõlmimisel esindab Eesti Vabariiki ametikoha järgi ja volikirja esitamise vajaduseta president, peaminister või välisminister, diplomaatilise esinduse juht või ka Eesti Vabariiki rahvusvahelisel konverentsil või rahvusvahelises organisatsioonis või selle allasutuses esindama volitatud isik.

Teised isikud esindavad Eesti Vabariiki välislepingu sõlmimisel peaministri või välisministri poolt allakirjutatud ja Välisministeeriumis registreeritud volikirjas antud ulatuses. Välislepingu sõlmimise aktil ei ole õiguslikku tähendust, kui selle on teinud isik, kes ei ole esimese või teise minu poolt nimetatud lõike kohaselt selleks volitatud. Ja analoogne säte on ka rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioonis. Sama seadus käsitleb ka volitusi. Nimelt ütleb, et isiku loetakse riiki esindavaks kas lepinguteksti vastuvõtmiseks või selle autentsuse kindlaks tegemiseks või riigile lepingu kohustuslikkuse kohta nõusoleku avaldamiseks, kui ta esitab vastavad volitused või vastavate riikide praktikast või muudest asjaoludest ilmneb, et nad kavatsesid käsitada sellist isikut neil eesmärkidel riiki esindava isikuna ja mitte nõuda volituste esitamist. Seega kordan sellele küsimusele vastamisel esimest lauset, et ei Eesti põhiseadus ega teised õigusaktid üldse n-ö lubaduste teemat ei käsitle. Kolmas küsimus oli töökeele kohta, siis töökeelteks 18. mai kohtumisel olid inglise ja vene keel.

Trivimi Veliiste: Ma küsiksin Pütini valitsuserakonna *Jedinaja Rossija* mõju kohta Eesti praegusele valitsusliidule.Teatavasti üks erakond praeguses valit susliidus on otseses lepingulises vahekorras *Jedinaja Rossijaga.* Missugune on teie hinnangul selle lepingu poliitiline mõju Eesti valitsusele, Eesti valitsuse välispoliitikale?

U. Paet: Mis puudutab otseselt välisministri ja Välisministeeriumi tööd, siis ei ole mingisugust mõju. Mul puudub ka info selle kohta, et oleks mingi mõju mingitele teistele Eesti riigi struktuuridele.

Andres Herkel: Teie kolleegil majandusminister Savisaarel oli umbes pool teist nädalat tagasi Hommikutelevisioonis üks esinemine, kus ta ütles umbes niimoodi, et Mailis Repsi Marimaal tehtud avaldus kahjustas Eesti välispoliitikat hoopis palju vähem kui need erakonnad, kes lisasid piirilepingutele preambula. Teatavasti preambula ütles siis hästi pehmelt ja viidete kaudu seda sama, mida mitmed rahvusvahelised organisatsioonid on öelnud, et Eestis oli okupatsioon ja kõik sinna juurde kuuluv. Euroopa Nõukogu Parla mentaarne Assamblee ütles seda väga selgelt nädal pärast piirilepete ratifitseerimist siin Riigikogus. Ütelge nüüd välisministrina, milline on Vabariigi Valitsuse seisukoht, kumb kahjustas Eesti välishuve rohkem, kas Mailis Repsi avaldus või erakonnad, kes lisasid preambula?

U. Paet: Kindlasti Riigikogu ratifitseerimisotsus koos Riigikogu menetluse käigus täiendusena tulnud preambulaga ei ole Eesti välispoliitikat kuidagi kahjustanud. Sest see, mis on ratifitseerimlsotsuses kirjas, on olnud kõigile teada juba pikka aega ja mingisuguseid uusi elemente seal ei ilmnenud. Pigem isegi teatud mõttes vastupidi, et kui on olnud Vene poolel ka etteheiteid, et justkui

Eestil oleks täiendavaid territoriaalseid nõudmisi, siis seesama preambula tekst selles ratifitseerimisseaduses ka selle olukorra välistab, kuna seal on mustvalgel kirjas, et 18. mail sõlmitud piirilepped muudavad Tartu rahu seda sätet, mis räägib piirijoone kulgemisest. Nii et kindlasti see Riigikogu ratifitseerimise otsus, ei ole Eesti välispoliitikat kuidagi halvasti mõjutanud. Selles osas on kinnitused, mida me oleme viimaste kuude jooksul saanud ka oma partneritelt Euroopa Liidus ja NATOs, kus meie positsioonid on olnud selgeltmõistetavad.

Mis puudutab haridus-ja teadusministri visiiti Mari Eli, siis sellest muidugi on viimastel nädalatel olnud palju juttu. Eks ka haridus-ja teadusminister on ise oma sealset, siis ennekõike televisioonile antud intervjuud kommenteerinud ja leidnud, et oleks võinud öelda midagi vähem ja midagi võib-olla teistmoodi. Selles osas otsene, selle intervjuu ärakasutamine Venemaa poolt, on olnud üks Venemaa reageering minu esinemisele Euroopa Liidu välisministrite mitteametlikul kohtumisel Walesis, kus Vene pool reageeringuks sellele esinemisele, kasutas ära justkui seda, et Eesti valitsuse liikmetel on erinevaid arusaamu. Aga vaadates kahetsusväärselt Vene poole käitumist viimastel aegadel, sobitub see kahjuks nende käitumismustrisse selliste, ka Eesti-siseste võimalike erinevate arusaamade või siis arusaamade kujutluste ärakasutamine.

Helir-Valdor Seeder: Teie vastusest ma sain aru, et valltsusliikmetel on Eesti välispoliitikast erinevad arusaamad ja eriti Eesti-Vene suhetest erinevad arusaamad. Aga minu küsimus on teile, et mis saab nüüd edasi olukorras, kus Venemaa on lahti ütelnud oma allkirjast, kas Vabariigi Valitsusel on mingi konkreetne tegevuskava, plaan, kuidas edasi minna? Mis saab kõikvõimalikest teistest läbirääkimistest, olgu see siis energeetikaküsimus, Narva tammi kasutamine ja muud, mis pidid tulenema ja järgnema sellele ratifitseerimisele? Kas need jätkuvad ja kui, siis millal ja kuidas?

U. Paet: Kõigepealt ei saa kindlasti väita, et täna on valitsusliikmetel näiteks Eesti-Vene suhete arengus mingeid väga olulisi erinevaid arusaame. See, kus räägiti erinevatest arusaamadest, oli Vene Välisministeeriumi kodulehekülg. Nii et see ei ole siis niiöelda Eesti-poolne informatsioon. Mis puudutab Eesti-Vene piirilepete tulevikku, siis selge on see, et kahepoolsed lepped saavad jõustuda siis, kui mõlemal poolel on selleks tahe. Paraku on Vene pool nüüd viimastel kuudel näidanud, et neil praegu seda tahet ei ole. Nii et selles osas see, mida Eesti ja Euroopa Liit teha saab, on jätkuvalt hoida seda kui lõpetamata teemat üleval erinevatel kohtumistel, nii Euroopa Liidu, Venemaa formaadis kui võimalikel kahepoolsetel kohtumistel jätkuva lahendamata küsimuse teemana üleval. Mis puudutab teisi Eesti-Vene suhete aspekte, siis on võimalik, kui on tahe olemas, leida neile lahendusi muude lepingute raames. Teatavasti on üle kümne, peamiselt majandusalase lepingu, ka Venemaaga sõlmimata, on nad mingisugustes erinevates staadiumides. Nii et, ütleme, paljusid selliseid väga konkreetseid ja praktilisi küsimusi on tahte olemasolu korral võimalik lahendada ka teiste kokkulepetega.

Jaanus Marrandi: Ka minu küsimus puudutab võimalikku lahendust selle-le tekkinud ummikseisule. Eesti pool on, ühelt poolt, väga selgelt öelnud, et meie oma seisukohta just kui ei muuda ja väga raske olekski tegelikult enda välispoliitilist mainet ja seisukohti kahjustamata täis tagasikäiku asjadele anda. Mismoodi ikkagi Vene pool nüüd näeb, kas on olnud mingisuguseid pi-simaidki kontakte, ametlikke, mitteametlikke? Kuidas Vene pool, missugune on nende nägemus, et sellest tupikust võiks üldse edasi kuidagi liikuda, sest ilmselge on ju, et piirilepingut on vaja nii ühele kui teisele poolele?

U. Paet: See, mida Vene pool on viimaste kuude retoorikas kasutanud, mis on ka ajakirjanduses on olnud, on see, et just kui nad viitavad, et võiks alustada uusi läbirääkimisi. Samas ei ole minule küll selge, mille üle need läbirääkimi-sed käima peaksid, kuna Eesti-Vene piirilepete sisu on piirjoone kulgemine. Nende samade väljaütlemiste juurde on ju Venemaa Välisministeeriumi esin-dajad öelnud, et ei, ei, piirijoone kulgemist muuta ei taheta. Seetõttu on ka väga keeruline mõista, milles siis peaks läbi rääkima. Sest teatavasti piirilepe-te sõlmimisele eelnes ju umbes 10-aastane erinev läbirääkimiste ja kõneluste periood. Rohkem piirilepete osas Venemaa poolt mingisuguseid signaale või märke või sõnumeid ei ole olnud. No lihtsalt remargina, et kuna nii mina kui Vene välisminister viibisime ühel ajal New Yorgis ÜRO Peaassamblee ajal, siis me küsisime ka kohtumist Vene välisministriga, aga Vene pool sel hetkel ei pidanud seda vajalikuks.

Toomas Alatalu: Ma püüaks seda sama teemat natuke teise nurga alt täpsus-tada. Tähendab, piirilepingu lisa, deklaratsiooni küsimuse tõstatas Venemaa ise eelmise aasta detsembris, pakkudes Eestile ja Lätile vastavat teksti. Nüüd silt kaks küsimuse poolt.Tähendab, kui palju nüüd see, et Läti loobus või õige-mini tegi avalduse, mis sai takistuseks Lätiga edasiminekul, palju see teema figureeris Eesti-Venemaa kõnelustel Moskvas ja kas praegu, kus Venemaa üks ametnik on kinnitanud, et deklaratsioon Lätiga on uuesti nagu öeldakse kõne all, kas seda teemat on püütud laiendada ka Eestile, seda sama teksti või pak-kumist on pakutud ka Eestile?

U. Paet: Vastuseks esimesele küsimusele, et Eesti-Vene kõneluste ajal 18. mail Moskvas Läti teemat üldse ei puudutatud, peale selle, mida ma ka hiljem pressile ütlesin, et me avaldame lootust, et ka Lätiga piirilepped võimalikult ruttu sõlmitakse. Aga ei enam. Ja mis puudutab teist küsimust, siis ei, rohkem mingisuguseid pakkumisi, ettepanekuid Venemaa poolt pole tulnud peale selle, mida ma eelmisele küsimusele vastates nimetasin, mis on meile n-ö teh-tud ettepanekud, ennekõike pressi teel, et tuleb alustada uusi läbirääkimisi.

Toivo Tootsen: Kas võib arvata niimoodi, et ega tegelikult Venemaa nü väga neid piirilepinguid ei tahtnudki alla kirjutada, ei Lätiga ega meiega, sest see

oleks teinud pretsedendi ning teatavasti on taolisi allakirjutamata ja raskeid olukordi piiridega Venemaal mujalgi? Nii et see preambula lugu tuli nendele, kuidas ütelda, päästva õlekõrrena ja põhjusena praegu mitte alla kirjutada ja võtta oma allkiri tagasi ning kasutada neid piirilepinguid, ütleme siis, läbiraä-kimistel Euroopa Liiduga jne. jne., tagataskus.

U. Paet: Üks väikene täpsustus, mis on ka ajakirjandusest käinud läbi pisut utreerituna, on nimelt see, et ametlik noot, mille Venemaa Eestile saatis, ei räägi enam allkirja tagasivõtmisest. Vaid räägib sellest, et ei loeta ennast sidu-vaks selles kokkuleppes kirjeldatuga või kokkulepituga. Nii et otseselt seda terminit, et nüüd me võtame allkirja tagasi, selles ametlikus Vene Välisminis-teeriumi poolt tulnud noodis ei ole. Seda on väga keeruline spekuleerida, et mis oleks Venemaa teinud siis, kui oleks olnud olukord teistsugune või rati-fitseenmisotsus teistsugune, selles mõttes on väga keeruline spekuleerida. See, et piirilepped iseenesest on Venemaa välispoliitikas olnud varemgi tee-ma, millega saab venitada või kasutada mingisuguse muu olukorra loomise tarvis, näiteks see sama Leeduga sõlmitud piirilepe, kus ka Leedu parlament suhteliselt kiiresti ratifitseeris Vene-Leedu piirilepped. Samas Venemaal või-tis see ka neli aastat aega, et jõuda samale tulemusele. Hiinaga on Venemaa piiriläbirääkimised kestnud aastakümneid. No nüüd nad on viimasel ajal siis jõudnud ühele poole. Nii et näiteid, kus Venemaa on piirilepetega aega kulu-tanud ja väga pikalt neid hoidnud kuskil lauasahtlis, neid võib tuua küll.

Esimees E. Ergma: Rohkem küsimusi ei ole. Kas nüüd head kolleegid soovi-vad avada läbirääkimisi?

Trivimi Velliste: Juba vanad roomlased tundsid põhimõtet, et ebaõiglus ei saa sünnitada uut õigust ja valedele ei saa ehitada tõde. Leping partneriga, kes ei austa samu väärtusi, on lootusetu leping. Viis, kuidas Venemaa taganes sellestki kahetsusväärsest lepingust, kinnitab üksnes meie sõnade õigsust 15. juunil tänavu siinsamas kõnetoolis. Partner, kellele miski ei ole püha, ei saa olla usaldusväärne partner. Lepingutel temaga võib olla ainult paberi-hind, millele see leping on kirjutatud ja võib-olla ka partneri alandamise hind, oma väiksema naabri alandamise hind. On väga kahetsusväärne, et Vabarii-gi Valitsus ei ole suutnud ka selles välispoliitika nii olulises küsimuses, nagu seda on Eesti-Vene piirileping, rääkida ühel häälel. Ja enamgi veel, et Vabariigi Valitsus on tahes-tahtmata kas otsesemalt või kaudsemalt olnud mõjutatud lepingupartneri ühest mõjurikkast erakonnast. Ja veel kahetsusväärsem on, et Vabariigi Valitsus ei suuda hinnata Eesti huve igaviku seisukohast, vaid on püüdnud lähtuda pigem lühiajalistest kaalutlustest.

Esimees E. Ergma: Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. PROTOKOLLI LÕPP

SUMMARY

This book describes founding of the Republic of Estonia, defining its borders, and the ordeals that during long years of history have befallen the people of this small country. The research focuses on the process and the backgrounds related to the New Border Treaty between Estonia and Russia that was finalised in 1996 and signed in 2005. As majority of the documents about negotiations that took place have been declared confidential and are still unavailable to the researchers, this task has been rather difficult and complex.

The border between the Republic of Estonia and Russia was defined in the Tartu Peace Treaty that was signed with Russia on February 20th 1920 after Estonia had won the Independence War. In that treaty Russia solemnly declares to honour Estonia's independence and to denounce forever all rights Russia has had in the past against Estonians and their land. That solemn, for ever, promise was kept for 20 years only, and in 1940 the Soviet Union occupied Estonia. Brutal mass repressions, arrests, murders and deportations to Siberia of innocent persons started immediately.

Nazi-German forces arrived in summer 1941, and assisted by the Estonians who had already freed several areas from the Soviet rule, the Red Army was forced to retreat. Instead of the freedom Estonians had hoped for, one occupation was replaced with another — however, purposely much less repressive one. Unlike the Soviets, the Germans did not plan to annihilate the Estonian nation, and Germans knew that the deceitful promises made to Estonia in 1939 and brutal repressions during the 1940 to 1941 occupation by the Soviet Union had made all Estonians profoundly hate Russians. Estonians also believed that at the end of the World War II, Estonia will some how regain their independence — provided that the Soviets are prevented from returning. Guided by individual aspirations and the assessment described afore, thousand of Estonian men joined the German forces. The Germans were not our friends, but we had a common enemy. In the fall of 1944 when

the German forces were retreating and Estonians in German uniform and with Germans weapons were slowing down the approaching Red Army, Estonian national leaders were able to form a Government and issued a plea to the Western world to recognise the re-establishing of the Republic of Estonia.

The hurriedly formed Government was able to exist for a couple of days only. The over whelming large enemy forces occupied Estonia, and annexation to the Soviet Union followed soon. Before completing the conquer of Estonia, Stalin relocated illegally the eastern border of Estonia, by declaring the territory east of Narva river and the Petserimaa county — a total of 5,2 percent of the territory of Estonia — to be part of the Soviet Union.

The arrests, deportations, mental repressions and genocide were restarted again. About 20 percent of Estonians lost their lives due to the Soviet occupation. Close to half a million Russian speaking persons were resettled to Estonia. Forming one third of the population, the Russian speaking colonists were given preferential status in all aspects of every day life and Estonians were forced to learn Russian language to survive. Estonians were not content with the communistic regime — armed resistance lasted to the middle of the fifties, and other forms of resistance until the disintegration of the Soviet Union.

In 1991 Estonia declared regaining its independence as the successor of the state founded in 1918. The succession of the Republic of Estonia within its borders defined in the Tartu Peace Treaty was recognised by all other states. Estonian Congress and Supreme Council (acting as Parliament) declared illegal the unilateral changes to the border location made by the Soviet Union. The border location defined in the Tartu Peace Treaty was incorporated into the new Constitution and into the Act of State Borders. Estonian Congress and Supreme Council decided to demand Russia to relocate the border markings to the positions established in Tartu Peace Treaty.

Paradoxically no lustration took place in Estonia, and the collaborators with the Soviet rulers and repression system — now posing as freedom fighters — took to power. An election system that conceals the ranking of candidates and allows votes received by a party to be freely distributed between the eligible candidates has made it possible for most of those initially elected to stay in power to this date. Russia, ruled by former KBG officials, behaves aggressively and hostilely like the Soviet Union, and makes efficient use of the colonists that were left here to undermine the independence of Estonia.

In 1993 Estonia and Finland pulled back their sea borders at the Gulf of Finland from the median line and thus gave away for no reason what so ever the control over thousands of square kilometres of territorial waters. As later explained to the Parliament this «voluntary self discipline* was proposed by President Lennart Meri and the Foreign minister Trivimi Velliste. In both countries the opposition considered that act to enhance the military and economical interest of the Russian Federation only. It surely provided totally free and uncontrolled access through the Gulf of Finland for the Russian warships.

In the mutual negotiations that began in the early fifties, Russia refused to acknowledge the existence of the Tartu Peace Treaty. The Russian occupation forces left Estonia in 1994 as stipulated in the July Agreements made by Presidents Meri and Jeltsin (leaving about 20 000 fully trained army privates and officers to retire in Estonia together with their families). The Russian military units are to this date still stationed as occupation forces on the Estonian territory that was illegally annexed by the Soviet Union. The Russian Federation erected unilaterally border milestones to coincide with the location that defined the territory of violently formed Estonian Soviet Socialist Republic (ESSR). Estonia initially protested this action, but later on, the Minister of Foreign Affairs, Andres Tarand, without duly authorised to do so, agreed to give up the occupied territories in case Russia recognises the existence of the Tartu Peace Treaty.

Russia rejected that proposal. Despite that rejection, the Estonian delegation continued to participate in negotiations where no one wanted to listen to their arguments. Russia reported legally valid Estonian claims to be unjustified requests to obtain Russian territory. Further more they incriminated Estonia to be a Nazi state that discriminates Russian nationals. These lies and propaganda made Estonia to refrain from making just demands in a number of important matters. Instead of stoutly presenting the truth and asking the Western states to support our legally valid demands, the Government preferred to silently ignore the lies blared out by Kremlin. Reticence was deemed to accentuate dignity. This decision made it possible for Russia more effectively vilify Estonia.

At Petroskoy in 1996 Estonian Minister of Foreign Affairs, Siim Kallas, paraphrased (without being duly authorised to do so) a new Border Treaty with Russia without any reference to the Tartu Peace Treaty and the illegal border markings erected by Russia. The public was informed that without a new Border Treaty Estonia can not obtain membership in the European Union and in NATO. No such official demand was made. Russia refused for various other unrelated reasons to sign this treaty until the year 2005, when on May 18th the Estonian and Russian Ministers of Foreign Affairs signed it in Moscow. With the May 2005 Border Treaty Estonia freed the Russian Federation from the obligation to make good the crime against humanity committed by the Soviet Union by annexing part of territory that belonged to the Republic of Estonia. Further more, this act legitimised a serious crime of communism. Estonia gave freely in to all demands of the Russian Federation — who had no need to place their armed forces in combat readiness at the Estonian border as they did during the 1939 «friendly» negotiations.

In an opinion poll conducted by ERV on the day of signing the new Border Treaty, 82,5 persent ol the respondents disapproved conceding the rights to stiite border defined in the Tartu Peace Treaty. Disapproval expressed in other opinion polls, petitions and demonstrations failed to influence those in power. The parliament ratified the new Border Treaty signed in Moscow on May 18th 2005, hurriedly in a special session.

Due to an indirect reference to the Tartu Peace Treaty that the Parliament inserted into the Act of Ratification, Russia refused to ratify the treaty and advised taking back their signature. Russia maintains that the reference will allow Estonia to request at a later date to get back Estonian territory that the new treaty ceded to Russia. It is difficult to assess whether Russia seriously feels so, or is this just another opportunity to discriminate Estonia. Presently the situation is beneficial to Estonia. Unfortunately some of our politicians still believe that the border location defined in the Tartu Peace Treaty needs to be adjusted to correspond to existing situation, and are thus demanding to abolish the clarifying stipukition in the Act of Ratification.

Estonia had no need for a new Border Treaty with Russia. This has been confirmed by Prime Minister, Andrus Ansip, under whose term of office the new treaty was signed. In accordance with international law, the Tartu Peace Treaty and the state borders herein defined are still legally valid. Long duration of occupation does not legitimise annexation of Estonia into the Soviet Union. The new treaty that is based on the territory of ESSR together with our Parliament's decision to grant legal resident status to all Russians living in 1991 in Estonia, could allow in accordance with international law to rule that *de facto* Estonia joined freely the Soviet Union.

Relinquishing territories with natural resources and those which are highly vital to Estonian energy systems, will adversely affect national security and cause Estonia to loose many billion dollars. The inhabitants in our most quaint county have due to the new Border Treaty been forced to leave their homes and property, and due to relocation into differenl parts of Estonia, their unique culture is thus bound to vanish.

In addition to other reasons defined above, the new treaty violates the stipulations in our Constitution. This «minor matter» did not prevent those in power — mostly former communists — to present the new Border Treaty with Russia as a great diplomatic achievement. Those deeds prompt justifiably to ask what have been the real motifs to do so, and what has affected officials of the national security systems to refrain from assuring compliance with our Constitution and from seriously protecting our independence.

It is most obvious that Estonia must before a designated date denounce the new Border Treaty. Instead of doing so, the Government has initiated *demarches* to obtain Western help to urge Russia to ratify the new Border Treaty.

The eastern border of Estonia is *de facto* located where the Russian Federation unilaterally wanted it to be. There is no need to change its original *de jure* location. Any act that would permit Russia to claim that the Republic of Estonia was in 1991 founded by the residents of ESSR is fatal to Estonia. There are no legal, political, economical or moral reasons to change or eliminate even a single sentence in the Tartu Peace Treaty where Russia solemnly declared to refrain for ever from any rights Russia has had in the past over Estonians and their land. We were able to wait 50 years to be freed from Russian domination, and we surely can demand and wait for our eastern border to be located where it was before the Soviet Union annexed Estonia. Justice and rights will always prevail.

Isikunimede register

A

B

C

D

E

L

M

N

O

Z

Ž

T

U

V

W

Õ

Ü